ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

VENDREDI 1 ԱՊՐԻԼ ՈՒՐԲԱԹ 1er AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10575 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.575

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻ

Երկու բառեր, գրեթէ միշտ իրարմէ անբաժան եւ իրար լրացնող, պատուոյ տեղը գրաւեցին Սփիւռքի հայ մամուլին մէջ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, արտայայտելու համար վարդապետութիւն մը, քաղաքականութիւն մը՝ հիմնուած արդարութեան վրայ :

Այդ բառերն են՝ ցեղասպանութիւն եւ անժամանցելի :

«Ցեղասպանութիւն»ը աւելի մեղմ բացատրութեամբ ունի նաեւ հոմանիշ մը՝ օտար մամուլին մէջ — պատերազմի ոճիրներ :

Ազգ մը, ցեղ մը, ժողովուրդ մը, կրօնական աղանդ մը արմատախիլ ընելու եւ աշխարհի երեսէն իսպառ բնաջնջելու նպատակով գործուած ոճիրները կ'որակուին ցեղասպանութիւն :

Առաջին պսակաւոր ցեղասպանը Թուրքերն են : Հրէշ Թալէաթին ու Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնն էր, որ օրինակ ծառայեց Հիթլէրի եւ նացի կուսակցութեան :

Ցեղասպանութիւնը կարելի չէ համեմատել հասարակ ոճիրներու, անհատի մը կողմէ ուրիշ անհատի մը դէմ գործուած ոճիրներու հետ : Անհատական ոճիրները ժամանցումի ենթակայ են որոշ պայմանաժամէ մը վերջ: Այդ պայմանաժամը լրանալէն ետք ոճրագործը — եթէ չէ բռնուած — դատական հետապնդումի չենթարկուիր այլեւս : Ոճիրը մոռցուած կը նկատուի եւ յանցաւորը ներման կ'արժանանայ :

Պարագան նոյնը չէ ցեղասպանութեան կամ պատերազմի ոճիրներուն համար :

«Ցեղասպանութիւն» բառը հրապարակ նետուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, որակելու համար նացի Գերմանիոյ կողմէ Հրեաներու դէմ գործադրուած զանգուածային ջարդերն ու տարագրութիւնները :

«Անժամանցելի»ն վերջին տարիներուն միայն կցուեցաւ «ցեղասպանութեան», թոյլ չտալու համար, որ Հրեաներու ջարդին պատասխանատուները «ժամանցում»ի օրէնքէն օգտուելով անպատիժ մնան :

Հակառակ քառորդ դարէ ի վեր կատարուած ձերբակալութեանց եւ դատական հետապնդումներու, տակաւին բազմաթիւ գերման ջարդարարներ չեն բռնուած եւ չեն դատուած :

Ֆրանսա եւ ուրիշ կարգ մը երկիրներ քուէարկած են արդէն պատերազմի ոճիրներու եւ ցեղասպանութեան յանցանքներու անժամանցելիութեան օրէնքը: Գերմանական Ռայխսթակը անցեալ տարի զբաղեցաւ այս խնդրով եւ չկրցաւ վերջնական որոշման մը յանգիլ: Քուէարկեց բանաձեւ մը, որով ժամանցումի 25 տարուան պայմանաժամը կ'երկարաձգուի քանի մը տարի եւս : Անկէ ետք է միայն, որ վերջնական կարգադրութիւն պիտի ըլլայ այդ մասին :

Այս հարցը միջազգային մամուլի նիւթ դարձաւ եւ թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուեցան ժամանցումի մասին : Յօդուածագիրները նկատի ունէին Հրեաները : Հայերու մասին ո՛չ մէկ ակնարկութիւն, կարծես արդարացնելու համար Հիթլէրի այն խօսքը թէ «այլեւս ո՞վ կը խօսի հայկական ջարդերուն մասին» :

Այժմ խնդիրը աւելի լուրջ հանգամանք ստացած է եւ շուտով պիտի բերուի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ընդհանուր ժողովի սեղանին վրայ :

Մարտ 28ին ՄԱԿի մարդկային իրաւանց յանձնախումբը մէկ ձեռնպահի դէմ քսան քուէով ընդունած է պատերազմի ոճիրներուն անժամանցելիութեան մասին բանաձեւ մը՝ ներկայացուած Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու, Աւստրիոյ, Իսրայէլի, Նոր Զելանտայի եւ Հոլանտայի կողմէ :

Այս բանաձեւը, որ ընդհ. ժողովի տնտեսական եւ ընկերային Խորհուրդի հաւանութեան պիտի ենթարկուի, բոլոր պետութիւններէն կը պահանջէ՝

Ա) Շարունակել իրենց ճիգերը ձերբակալելու, պատկան պետութեան յանձնելու եւ պատժելու համար պատերազմի ոճրագործներն ու մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու հեղինակները :

Բ) Ուրիշ պետութեանց տրամադրութեան տակ դնել այդ ոճիրներու վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք իրենց ձեռքը կը գտնուին .

Գ) Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել արդիլելու համար ժամանցումի ենթարկուիլը այդ ոճիրներուն, որ թուականին ալ որ գործուած ըլլան անոնք :

Ուրեմն աւելի յստակ է այժմ ՄԱԿի «Մարդկային իրաւաւանց Յանձնախումբ»ի դիրքը :

Տարակոյս չկայ, որ այս բանաձեւը պիտի քուէարկուի շուտով Նիւ Եորքի արիսպագոսին կողմէ եւ միջազգային օրէնքի կարգ անցնի :

Եւ այն ատեն կը յուսանք, որ ՄԱԿի «մարդկային իրաւանց յանձնախումբ»ն ալ կը զբաղի մեր խնդրով, փոխանակ Պիղատոսի նման ձեռքերը լուալով պատասխանելու Հ. Հ. Պատուիրակութեան հեռագրին՝ թէ «իրաւասութիւն չունի որ եւ է գործողութեան դիմելու մարդկային իրաւունքներու առընչութեամբ կատարուած բողոքներու նկատմամբ, ինչ ալ ըլլան անոնք», ինչպէս կը մատնանշէինք առջի օր :

Անժամանցելի են Հայութեան դէմ գործուած ցեղասպանութեան ոճիրները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԷՆ ՈՒՐԱԼ

ՖՐԱՆՍԱ ՏԱՐԻ ՄԸ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ԿՈՒՏԱՅ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը խօսքէն գործի անցնելով, գրաւոր ծանուցագիր մը յանձնած է ամերիկեան կառավարութեան, ուր կը բացատրէ իր պայմանները :

Ա) Ֆրանսա, 1966 Յուլիս 1ին, վերջ կը դնէ Գերմանիոյ իր երկու զօրաբաժիններու ենթարկումին ամերիկեան ուժերու :

Բ) Յուլիս մէկէն սկսեալ Ֆրանսական զինուորական անձնակազմի ամբողջութիւնը կախում պիտի ունենայ ազգային հրամանատարութենէն : Այլ խօսքով՝ Ֆրանսացի բոլոր զինուորներն, ենթասպաներն ու սպաները Շափէն պիտի քաշուին (Ռոքանքուռ եւ Ֆոնթէնըպլօ, Նափոլի եւ Փարիզ) :

Գ) Շափը (Ռոքանքուռ եւ կեդրոն-Եւրոպայի հրամանատարութիւնը (Ֆոնթէնըպլօ) կրնան հեռանալ Ֆրանսայէն մինչեւ մէկ տարի, այսինքն 1967 Ապրիլ 1ին :

Նոյն ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Ֆրանսա հետեւեալ առաջարկներն ալ ըրած է .—

Ա) Ֆրանսացի սպաներու քաշուելուն պատճառով, Ֆրանսա պատրաստ է կապի սպաներ նշանակելու դաշնակից հրամանատարութեանց հետ, օգնելու համար անոնց փոխադրութեանց գործողութեանց ընթացքին :

Բ) Կապի այս սպաները լիազօրուած պիտի ըլլան խորհրդակցութեանց համար ինչ կը վերաբերի այն եղանակին որով Ֆրանսական ուժերը կրնան ի հարկին, պատերազմական գործողութեանց մասնակցիլ բախումի ատեն եւ այն պատասխանատուութեանց մասին որոնք այդ պարագային Ֆրանսական հրամանատարութեան կ'իյնան :

Գ) Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերը կրնան մնալ 1954 Հոկտեմբեր 23ի համաձայնագրերու հիման վրայ :

Միւս կողմէ Ճորճ Պոլ, Ռըսքի կցորդը, Ուոշինկթըն վերադարձած է : Իր յայտարարութիւնները քիչ մը խիստ եւ շատ վճռական նկատուած են եւրոպական կարգ մը մայրաքաղաքներու մէջ :

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներու մէջ «չափազանցուած» կ'որակեն այն լուրերը ըստ որոնց 14երը խնդրոյ առարկայ ըրած են Ֆրանսական որոշումին օրինակութիւնը :

Հոլանտայի Արտաքին նախարարը որ նախագահած է Փարիզի ժողովին, յայտարարած է թէ 14երու համախոհութիւնը ամրապնդուած է Ֆրանսայի բռնած դիրքով եւ Փարիզի մէջ տեղի ունեցած խօսակցութիւններով :

×

Պոլիտբիւրոյի վերահաստատումէն ետք, Մոսկուայի ԻԳ. համագումարը վերահաստատած է նաեւ «ընդհանուր քարտուղարի» տիտղոսը որ ջնջուած էր եւ փոխարինուած Ա. քարտուղարով : Այս առաջարկը ըրած է Էկորիչեւ, Մոսկուայի կոմիտէի քարտուղար, որ խօսք առած է Բրեժնեւէն ետք: Այս առաջարկը որոշ զարմանք պատճառած է տրուած ըլլալով որ «ընդհանուր քարտուղարը» զուտ սթալինեան դրութիւն մըն է: Այս պաշտօնը, ստեղծուած երբ Լենին ողջ էր, Սթալինի ձեռքը եղած է 1922էն 1953 : Այս երկու փոփոխութիւնները շատ մը հարցումներու դուռ կը բանան, որոնց ցարդ կարելի չէ պատասխանել: Միակ ակնարկը որ եղած է Սթալինի մասին հետեւեալն է, Էկորիչեւի բերնով, «Սովորական նորութիւն մը դարձաւ վերջերս մեր երկրին քաղաքականութեան մէջ փնտռել Սթալինեան տարրեր : Դէպի անցեալ վերադարձ պիտի չըլլայ : Ինչ որ կրնայ արգելք հանդիսանալ յառաջդիմութեան, մի անգամ ընդ միշտ մէկ կողմ դրուած է »:

Այս երկրորդ նիստին, խօսք առած են նաեւ Կոմուլքա (Լեհաստան), Ուլպրիխթ (Արեւելեան Գերմանիա): Հանոյի ներկայացուցիչին միջամտութիւնը բուռն ծափահարութիւններու արժանացաւ, մանաւանդ երբ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Խորհ. Միութեան, անոր տրուած օժանդակութեան համար, բոլոր մարզերուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը զոր կը ղեկավարէր Ռաշիտ Քարամէ, հրաժարած է: Երկար շաբաթներէ ի վեր կը նախատեսուէր այս հրաժարումը տրուած ըլլալով որ Քարամէի դահլիճը երեսփոխաններէ կազմուած չէ եւ կառավարական մեծամասնութեան երեսփոխանները կ'ուզէին որ կառավարութիւն մը կազմուի երեսփոխաններով : Ներկայ դահլիճին մէջ միակ երեսփոխանը՝ վարչապետ Քարամէն էր: Նախագահ Հելու իր խորհրդակցութիւնները պիտի սկսի Ապրիլ չորսին, նոր վարչապետ մը նշանակելու համար :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն դաւ մը երեւան ելած է մառեշալ Արէֆի դէմ : 14 բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուած են : Ասոնք օժանդակութիւնը վայելած են պատասական կառավարութեան նախկին անդամներու, հականասրական :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Թուրքիոյ նոր նախագահին անձնաւորութիւնը տակաւին առեղծուած մըն է հանրութեան համար : 1916 Սեպտեմբեր մէկէն ի վեր, երբ 16 տարեկանին կը զինուորագրուէր եւ տակաւ բարձրանալով կը դառնար ընդհ. սպայակոյտի պետ յիսուն տարիներու զինուորական կեանքը բազմութիւններէն հեռու կը պահէր Ճէվտէթ Սունայը :

Զինուորական, Ճէվտէթ Սունայ թուրք հանրային կարծիքին կը ներկայանայ իբրեւ զինուոր մը՝ որ նոր առաքելութիւն մը կը ստանձնէ: Ծնած Տրապիզոն 1900ին, մոլլայի զաւակ, զինուորական ասպարէզ նետուեցաւ համաշխարհային պատերազմի ամէնէն տաք շրջանին : Կ'ընդունուի սպաներու այն դունդին մէջ, որոնց կազմաւորումը արագացուցած էին, որովհետեւ Օսմանեան բանակը մեծապէս կարօտ էր որակաւոր զինուորականներու : Այս պատճառով է որ տակաւին պատանի կը կռուի Պաղեստինի ճակատին վրայ եւ չքանչան կը ստանայ իր պետերէն ու գերմանացի դաշնակիցներէն: Անկախութեան պատերազմներուն կը մասնակցի իբրեւ երիտասարդ տեղապահ եւ յաղթանակէն ետք կ'անցնի զինուորական վարժարան : 1930ին կը ստանայ սպայակոյտի հարիւրապետի վկայական : Այդ թուականէն կը սկսի աստիճանի կանոնաւոր բարձրացում մը ունենալ և իր առաջին աստղը կը ստանայ 49 տարեկանին: Տասը տարի ետք, 1959ին, բանակի զօրավար է արդէն, իսկ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ետք կը կարգուի ցամաքային ուժերու հրամանատար, դառնալու համար. նոյն տարին, պետ ընդհանուր սպայակոյտի :

Երկարահասակ, քալուածքը ծանր եւ զօրեղ, սակաւախօս մարդ մըն է Ճէվտէթ Սունայ: Իր մասին իր աղջիկը ըսած է « Հայրս քիչ (ազ) կը խօսի, բայց կ'ըսէ անհրաժեշտը (էօզ)»: Սպայակոյտի պետը երբեք տեղեկութիւններ չէ տուած մամուլին, երբ իր մասին կը գրէին թէ ամէնէն աւելի համախոհն էր Ինէօնիւի կամ թէ սպաներուն ուժը կ'ուզէր զգացընել տալ : Լուռ է նմանապէս երբ ժողովրդային կուսակցապետը մեծամասնութիւն չապահովեր ու Ինէօնիւի յաջորդը՝ Իւրկիւպլիւ, 1965ի Փետրուարին կուգայ ներկայացնելու իրեն Ատալէթի երիտասարդ նախագահը՝ Սուլէյման Տէմիրէլ :

Այսօր նախագահ՝ Ճէվտէթ Սունայ պարզապէս իբրեւ զինուորական մըն է որ նոր առաքելութիւն մը կը ստանձնէ: Ոմանք սակայն կ'առարկեն թէ Զօր. Կիւրսէլին յաջորդին այդ քիչ շատ անտարբեր վարմունքը ձեւակերպութիւն մըն էր աւելի: Բանակին իր հրաժեշտը տալէ ետք մէկ անգամ միայն Ծերակուտական Պալատ պիտի գայ երդում ընելու, ապա պիտի հեռանայ Անգարայէն եւ երթայ Պոլիս՝ «հանդչելու» համար: Խորհրդարան պիտի վերադառնայ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ միայն, իր ընտրուելէն ետք: Նոր նախագահը անկասկած որ քաղաքական վէճերէն վեր պիտի մնայ: Ոչ ոք կրնայ ըսել սակայն թէ ինչ պիտի ըլլայ իր դիրքը՝ եթէ կացութիւնը վատթարանայ :

ՄԵԾ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

—•—

Ա.

1897ին, Փարիզում կայացած արեւելագէտների 13րդ համագումարում, 21 տարեկան մի հայ երիտասարդ կարդաց երկու զեկուցում հայերէնի մասին: Զեկուցումները արժանացան այն ժամանակ Եւրոպայի ամենամեծ հայագէտ Հիւպշմանի հաւանութեանը, որ նիստի նախագահն էր. վերջինս հրաւիրեց երիտասարդին իր մօտ՝ Սթրազպուրկ, իր դասախօսութիւնները լսելու: Երիտասարդը հրճուանքով ընդունեց հրաւէրը եւ յաջորդ՝ 1898 թուականին յայտնուեց ըՍթրազպուրկում, ունկնդրեց Հիւպշմանի դասախօսութիւնները՝ հիացնելով նրան իր ընդունակութիւններով: Այդ երիտասարդը Պոլսեցի կօշկակար Յակոբի որդին էր, Հրաչեայ Աճառեանը, որ 189ֆին, Պոլսի Կեդրոնական վարժարանն աւարտելուց յետոյ, մեկնել էր Փարիզ, սովորել Սորպոնի համալսարանում եւ երկու տարուց յետոյ ընտրուել Փարիզի լեզուաբանական ընկերութեան անդամ: Սթրազպուրկում նա մնաց ընդամէնը մէկ կիսամեակ եւ դրանով էլ փակեց իր ուսումնասիրութեան շրջանը: Բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, լեզուաբանական խոր ու բազմակողմանի դիտելիքներով նա 1898ին եկաւ Անդրկովկաս եւ ամբողջովին նուիրուեց դիտական – մանկավարժական գործունէութեան, որպէս ուսուցիչ աշխատելով Էջմիածնում, Շուշիում, Նոր Բայազիտում եւ այլուր: Սակայն Աճառեանի դիտական, բեղնաւոր գործունէութիւնն սկսւում է աւելի ուշ, երբ իբրեւ դասախօս հրաւիրուեց Երեւանի համալսարանը: Անհուն սիրով ու եռանդով նա նուիրուեց երիտասարդ սերընդի դաստիարակութեան գործին՝ դասախօսելով զանազան առարկաներ (ընդհանուր լեզուաբանութիւն, հայերէնի համեմատական քերականութիւն, գրաբար, Հայոց լեզուի պատմութիւն, պարսկերէն, Ֆրանսերէն, արաբերէն, սանսկրիտ եւայլն): Հէնց այդ շրջանում էլ նա սկսում է հրատարակել իր մեծարժէք մենագրական աշխատութիւնները: Նրա գրչին են պատկանում շուրջ երկու հարիւր դիտական աշխատութիւններ, որոնք մեծապէս նպաստել են Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեանը: Նրա «Հայոց լեզուի պատմութիւնը», «Հայերէն արմատական բառարանը», «Հայ բարբառագիտութիւնը», Հայոց լեզուի «Լիակատար քերականութիւնը», «Հայոց անձնանունների բառարանը», «Հայերէն զաւառական բառարանը» եւ շատ ուրիշ մենագրական ստուարածաւալ աշխատութիւնները մեծագոյն աւանդ են հայագիտութեան գանձարանում:

Հր. Աճառեանի բոլոր աշխատութիւնների թագն ու պսակն են կազմում «Հայերէն արմատական բառարանը» եւ «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի» բազմահատոր գրքերը: «Հայերէն արմատական բառարանը», որ լոյս է տեսել 1926 – 1932ի ընթացքում (ապակետիպ, բնագիրը գրուած հեղինակի ձեռքով), վեց հատորից բաղկացած մի ծովածաւալ աշխատութիւն է, որ ամփոփում է հայ հին մատենագրութեան մէջ գործածուած բոլոր արմատական բառերը: Ամէն մի բառ – յօդուած բաժանւում է հինգ հատուածի: Ա) Բառագիտութիւն, որտեղ տրւում է բառը՝ ամբողջովին գլխատառով գրուած, նրա քերականական ձեւերը, իմաստի բացատրութիւնները, վկայութիւններ հնագոյն աղբիւրներից, տարբեր գրչութիւնները եւ ածանցաւոր ձեւերն ու բարդութիւնները: Բ) Ստուգաբանութիւն, որտեղ տրւում է բառի ծագման պատմութիւնը եւ բառարանի հիմնական մասն է, այստեղ հեղինակը բերում է արմատի ստուգաբանութիւնը, որ իր կողմից ընդունելի է համարուած: Հեղինակը, սակայն, հայագէտների կողմից առաջարկուած բազմաթիւ ստուգաբանութիւններն ընդունելու կամ մերժելու մէջ իր ընտրութեամբ չի բաւականացել. նա իւրաքանչիւր ստուգաբանութիւն ճիշդ կամ անճիշդ համարելու համար ստացել է Հիւպշմանի, իսկ նրա մահուանից յետոյ՝ Մեյէի հաւանութիւնը, որով եւ ստուգաբանութիւններն աւելի վստահելի են դարձել: Գ) Ստուգաբանութիւնների պատմութիւն, այս բաժնում հեղինակն ամփոփում է բոլոր այն բառաքննական – ստուգաբանական ուսումնասիրութիւնները եւ նոյնիսկ՝ դիտողութիւնները, որոնք կատարուել են Ե. դարից մինչեւ բառարանի հրատարակութիւնը՝ հայ կամ օտար հեղինակների կողմից: Թուելով տուեալ բառի այն բոլոր ստուգաբանութիւնները, որոնք երկրորդ բաժնում տեղ չեն գտել որպէս սըխալ մեկնութիւններ, հեղինակը յայտնում է նաեւ, թէ ով է առաջին անդամ առաջարկել ճիշդ ստուգաբանութիւնը. այսպիսով տրւում է ամէն մի բառի ուսումնասիրութեան կատարեալ պատմութիւնը: Դ) Գաւառական բառեր, որտեղ բերւում են իւրաքանչիւր բառին ստացած զանազան ձեւերը հայերէն բարբառներում: Այս բաժինն առանձնապէս մեծ կարեւորութիւն ունի հայ բարբառների ուսումնասիրութեան համար, հեղինակը կազմել է երեսուն գաւառականի (բարբառներ եւ ենթաբարբառներ) բառացանկը եւ ներմուծել բառարանի այս բաժնի մէջ: Այս մասի դիտական արժէքն էլ աւելի մեծանում է այն բանի հետեւանքով, որ հայերէնի շատ բարբառներ անհետացել են, մանաւանդ առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ՝ հէնց պատերազմի հետեւանքով, ուստի եւ դրանցից գիտութեան համար պահպանուած նիւթը միայն այստեղ եղածն է: Ե) Հայերէնից փոխառեալ բառեր, որի մէջ ցոյց է տրւում, թէ հայերէն տուեալ բառը որ լեզուի մէջ է մտել իբրեւ փոխառութիւն: Այս բաժինը նոյնպէս կարեւոր է այն տեսակէտից, որ պարզում է հայերէնի ազդեցութիւնն ուրիշ լեզուների վրայ, մի բան, որով առհասարակ լեզուաբանները քիչ են զբաղուել:

Այս գործին նայելն արդէն բաւական է դաղափար կազմելու համար այն աշխատանքի մասին, որ կատարել է հեղինակը: Դժուար է հաւատալ, որ մի մարդ կարող է այդքան բան անել եւ, սակայն, արուած է եւ այն էլ ինչպիսի հմտութեամբ, ինչպիսի բարեխղճութեամբ: Հեղինակը կատարեալ յաջողութեամբ իրականացրել է այդ ծրագիրը՝ ստեղծելով մի անգերազանցելի գործ: Բայց Աճառեան միայն այդ բառարանի հեղինակը չէ. նա ինքն է արտակարգ խնամքով գրել ամբողջ վեց հատորների բնագիրը, մօտ 9000 էջ ապակետիպով բազմացնելու համար: «Հայերէնի արմատական բառարանը» ամփոփումն է հայ լեզուաբանութեան մի ճիւղի, այն է՝ ստուգաբանութեան. նրա մէջ ընդգրկուած է այն ամէնը, ինչ որ որեւէ ժամանակ, ոեւէ մէկի կողմից, որեւէ հայերէն բառի մասին ասուած է: Դրա շնորհիւ է, ահա, որ դարագլուխ կազմող այս գործը հայագիտութեան ամենամեծարժէք գանձերից մէկն է դարձել:

Հ. Աճառեանի «լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի՝ համեմատութեամբ 562 լեզուների» մեծարժէք ուսումնասիրութիւնը բաղկացած է տասը հատորից, որոնցից առայժմ լոյս է տեսել միայն հինգը (Ա. հատորը՝ հեղինակի կենդանութեան օրօք, միւսները՝ յետմահու): Ամէն մի հատորում քննութեան առնուող հարցերը բաշխւում են հետեւեալ յաջորդականութեամբ. նախ քննութեան է առնւում լեզուական տուեալ երեւոյթը աշխարհի բազմաթիւ լեզուներում՝ համեմատութեան մէջ դնելով 562 լեզուների փաստերը. դրանով իսկ հեղինակն ամբողջական դաղափար է տալիս այն մասին, թէ քննարկուող երեւոյթը ինչպիսի դրսեւորումներ ունի աշխարհի բազմազան լեզուներում: Ինչպէս հաստատում են լոյս տեսած հատորները, «լիակատար քերականութիւնը» մի իսկական հանրագիտարան է, որի մէջ կարելի է գտնել բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները աշխարհի բազմաթիւ լեզուների եւ, մանաւանդ, հայերէնի քերականական կառուցուածքի ողջ պատմական ընթացքի մասին: Ամփոփելով, հանրագումարի բերելով մէկ հարիւրամեակի ընթացքում հայերէնի համեմատական ու պատմական քերականութեանը նուիրուած ուսումնասիրութիւնները, որոնց մէջ առանձնակի կարեւորութիւն են ներկայացնում Հիւպշմանի, Մեյէի, Այտընեանի ու Աբեղեանի հետազօտութիւնները, մանրամասն ու դիտական խստագոյն քննութեան ենթարկելով հայագէտների արտայայտած կարծիքները զանազան հարցերի մասին, ամփոփելով նաեւ իր երկարամեայ հետազօտութիւնների արդիւնքները, Հր. Աճառեանն այս աշխատութեան մէջ իր վճռական, դիտականօրէն հիմնաւորուած խօսքն է ասում քննութեան նիւթ դարձած հարցերի մասին եւ, ընդհանուր առմամբ, սպառիչ կերպով լուծում դրանք:

Է. ԱՂԱՅԵԱՆ

ՍԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—*—

Ե.

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՍՊԱՆԴԸ.— ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ ՄԸ ՊԷՅՆԱՄԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՍՊԱՆԴԷՆ

—o—

Այաշը, Անդարայի նահանգին մէջ, Անդարա քաղաքէն 9 ժամ հեռու (21 մղոն) դէպի արեւմուտք բարձրացող՝ Այաշ Պէյ կոչուած՝ 3800 ոտք բարձր լերան ետեւը, ձորի մը մէջ աւան մըն է, նոյնանուն Գայմագամլըգի մէջ: Մեր առաջնակարգ անուանի մտաւորականներէն 75 հոգի բերած էին այդտեղ զինուորական հսկողութեան տակ, եւ այդ աւանէն 15 վայրկեան հեռու՝ Սարը Գըշլա կոչուած վայրը՝ միայարկ ընդարձակ շէնքի մը մէջ փակած, որ երկաթեայ պատուհաններով, տեսակ մը բանտ էր: Այդ վայրը մեկուսացեալ մտաւորականներու եւ կուսակցական ղեկավարներուն առժամեայ կայանն էր, մինչեւ իրենց սպանդը:

Այաշէն երեք ժամ դէպի արեւելք՝ (Անդարա քաղաքի ուղղութեամբ) կար զուտ հայ գիւղ մը Սթանոս, որուն ճակատագիրը բազմաթիւ հայ գիւղերու նման շատ աւելի անողորմ եղած էր քան Զեխոսլովաքիոյ մէջ Լիտիչը՝ նացիներու ձեռքին տակ:

Սթանոսի այրերը ձերբակալելով բերած էին Անդարայի բանտը, յետոյ ըսպաննած, իսկ կիները եւ մանուկները բռնաբարելէ ետք՝ նոյնպէս սպաննած էին տեղւոյն վրայ, Այաշէն հիւսիս – արեւմուտք Գարա – Գայալար գիւղի մոլլային՝ Գարա Մէհմէտի առաջնորդութեամբ, տեղւոյն թուրք գիւղացիներուն կողմէ: Սթանոսը այսօր քարտէսէն սրբրուած է եւ այդ շրջանը կը կոչուի «Զըր» անունով:

Այաշի 75 բանտարկեալ Հայերէն՝ 10 անձեր միայն ողջ մնացած են:

Նոյն ատեն (Ապրիլ 14ին) Քեանկըրը տարուած էին 150 Հայեր, բոլորը Կ. Պոլսէն, Թալէաթի հրամանով, եւ գործակցութեամբ ոստիկանապետ Պէտրիի եւ կեդրոնի բանտապահ Իպրահիմի, զանոնք ալ անհետացնելու համար աստիճանաբար:

Զանգրը (Քեանկրը) հռոմէական կայսրութեան ժամանակ Կանկրան կը կոչուէր (Ժերմանիքոպոլիս): Կը գտնուի երկու դետակներու միացման կէտին վրայ, որոնք են Կօրկան Սու եւ Աճը Սու: Քաղաքը շինուած է հին բերդի մը աւերակներուն վրայ: Քաղաքին մէջ կայ շէնք մը, որ կը կոչուի Մէսճիտ Թաշ: Երբ Օսմանցիները մտան Զանգրը, առաջին անդամ 15րդ դարուն, այդ Մէսճիտ Թաշ կոչուած վայրին մէջ ջարդեցին տեղւոյն քրիստոնեաները: Շէնքին քարերուն վրայ կայ յունական արձանագրութիւն մը: Այդ շրջանին մէջ կան աղի հանքեր: «Աճը Սու» կոչուած դետը աղի ջուր է: Քաղաքի կլիման վատառողջ է եւ ջերմի հիւանդութիւնը՝ ընդհանուր: Այդ շրջանը հռոմէական նահանգ դարձած օրերուն, Գաղատիոյ մայրաքաղաքն էր: Յետոյ դարձաւ Պափլակոնիոյ առաջնորդանիստ քաղաքը: Այդ շրջաններուն՝ Թուրք անունը անդամ լսուած չէր:

Մեր 150 հայ մտաւորականները եւ առեւտրականները բանտարկուած էին հոն, թրքական զօրանոցի մը մէջ:

Երկարօրէն գրուած է 1915 Յունիս 2/15ին Կ. Պոլսոյ մէջ քսան հնչակեաններու կախաղանի մասին: Բայց այդ զոհերուն բազմապատիկը կախաղան հանուած են Հայաստանի նահանգներու եւ Թուրքիոյ այլ հայաշատ քաղաքներու մէջ, եւ ւորոնց մասին դոյզն ծանօթութիւններ կան միայն:

Անդարայի նահանգին միայն Կեսարիոյ քաղաքին մէջ, 62 կախաղանները բարձրացան հայ ղեկավարներու, նոյնպէս Սեբաստիոյ քաղաքին մէջ՝ աւելի քան քսան: Բացի բազմահազար Հայերէն, որոնք խաբեբայութեամբ տեսակցութիւն մը ունենալու կամ հարցումի մը պատասխանելու պատրուակին տակ բանտ առաջնորդուած էին, եւ յետոյ կեղծ պատերազմական ատեաններու սուտ ու փուտ վճռագրով, կեղծ ամբաստանութիւններով, իբր «ապստամբական շարժմանց պատկանողներ», սպաննուեցան ամենավայրագ կերպերով:

Այաշ գաղային (գայմագամլըգ) մէջ արգելափակուած հայ մտաւորականներուն, կուսակցական ղեկավարներուն վախճանը հետեւեալը եղաւ.—

75 արգելափակուածներէն 12 անձեր ձեւով մը ողջ մնացին: Մնացած 63էն 1ը՝ Մուրատ Պօյաճեանը (Հնչակեան, անուանի հերոս) 1915 Մայիս 15ին Այաշէն Կեսարիա տարուեցաւ: Ան երեսփոխան էր Գոզանի (Հաճընի) եւ հոն (Կեսարիոյ մէջ) 1915 Յուլիս 31ին, Թուրքերու Շէքէր Պայրամին 2րդ օրը, Ուրբաթ, կախուեցաւ, ամբողջ երկուքուկէս ամիս բանտի մէջ ամէն տեսակ չարչարանքի ենթարկուելէ ետք:

Այաշի մէջ մնացած 62 անձերէն վեցը, Ակնունի եւ հինգ ընկերները՝ Խաժակ, Զարդարեան, Մինասեան, Ճանկիւլեան (Հնչակեան) և Տաղաւարեան (Բարեգործական) 1915 Մայիս 25ին Տիգրանակերտ տարուելու պատրուակով, տարուեցան, հսկողութեան ներքեւ Ուրֆայէն անդին Սէվէրէկի ուղղութեամբ, Գարանորուն ըսուած վայրը՝ ուր խողխողուեցան, չերքէզ Ահմէտի եւ Խալիլ Պէյի ընկերացած չեթէներուն կողմէ, ինչպէս խողխողուած էին -- Ուրֆայէն վեց քիլմ. հեռու Գարա Քէօփրիւ գիւղին մօտ Վարդգէսը եւ Զօհրապը, Յուլիս վեցին, Ուրֆայի Առաջնորդին հետ: Այդ մասին պետական վաւերագրերը կուտանք ուրիշ առթիւ:

Այաշ մնացած 56ը երկու անդամով, 1915 Յունիս 29, (հ. տ.) Բամազանի առաջին օրը ճամբայ հանուեցան դէպի Անդարայի բանտը: Առաջին խումբը 38 անձ, երկրորդ խումբը՝ 18 անձ:

Առաջին խումբի 38 անձերը թեւերը կապուած վիճակի մէջ, նոյն ձեւով ինչպէս Եոզկաթի վճռագրին մէջ արձանագրուած է, տարուեցան Անդարայէն դէպի հարաւ՝ 27 մղոն հեռու (հետիոտն 9 ժամ), ճամբու եզերքը, Պէյնամ կոչուած գիւղը, (որուն հարաւի կողմը կան Գույրուգճի – Տաղի անտառապատ ձորերը), ուր սպաննուեցան Յուլիս 22ին: Այդ սպանութեանց ներկայ էին բացի Վալիի փոխանորդ Աթըֆ կոչուած հրէշէն, նաեւ Անդարայի ոստիկանապետը, եւ ժանտարմայի հրամանատարը, որոնք ականատես եղան, նկարեցին փողոտուած դիակները, անդամահատուած, ոմանց աչքերը փորուած վիճակի մէջ:

Այաշի երկրորդ խումբին 18 անձերը Անդարայի բանտէն նոյն ձեւով կապուած՝ կէս գիշերէն ետք տարուած են Անդարայի Հիւսիսը, 12 մղոն հեռու քաղաքէն, Գափաքլը – Տէրէ կոչուած վայրը, նոյն ձեւով փողոտելու համար անոնց մարմինները:

ՊԷՅՆԱՄԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՍՊԱՆԴԷՆ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ ՄԸ

Պէյնամի սպանութեանց մասին՝ անդլ. վաւերագիր մը, թիւ 97, հետեւեալ մանրամասնութիւնը կուտայ.— «Կապուած բերուած բանտարկեալները յարձակում կրեցին թուրք գիւղացիներու վայրենի հորդայի մը կողմէ: Տրուած հրամանին համաձայն, բոլորը կոտորուեցան մահակներով, մուրճերով, կացիններով, մանդաղներով, բահերով եւ սղոցներով, մէկ խօսքով այն տեսակ գործիքներով, որոնք կը դանդաղեցնեն մահը, աւելի տառապալից դարձնելու համար: Ոմանց գլուխը, ականջները, քիթերը, ձեռքերը, ոտքերը մանդաղով, եւ ոմանց ալ աչքերը հանուած էին թուրք շնագայլերու կողմէ: Այդ խումբին մէջ էին՝ բանաստեղծներ,

ՆԱԳՈՄՈՒՆ ՃՈՊՈՒ

— * —

Տիկին Շուշան դիմաց իր ամուսնոջ՝ Ներսէսի նստած էր եւ կը դիտէր զինք։ Ներսէս ալ կը դիտէր կնոջ։ Երկուքն ալ կը լռէին։ Ներսէս ոտքի ելաւ եւ սկսաւ քալել սենեակին մէջ։ Ան կը մտածէր թէ ինչպէս պիտի սկսի խօսիլ։ Ինչպէ՞ս պիտի ըսէ կնոջ այն ամէնը, որ ինք պիտի ըսէ։ Ինչպէ՞ս պիտի ըսէ, որ ինք կ՚ուզէ ամուսնալուծուիլ։ Ինչպէ՞ս պիտի ըսէ, որ ինք կը սիրէ ուրիշ կին մը։ Ինչպէ՞ս պիտի ըսէ, որ ինք կը սիրէ Տիկին Շուշանի քոյրը՝ Տիկին Ճոճոն։ Ինչպէ՞ս պիտի ըսէ, որ Տիկին Ճոճոն ալ կը սիրէ զինք

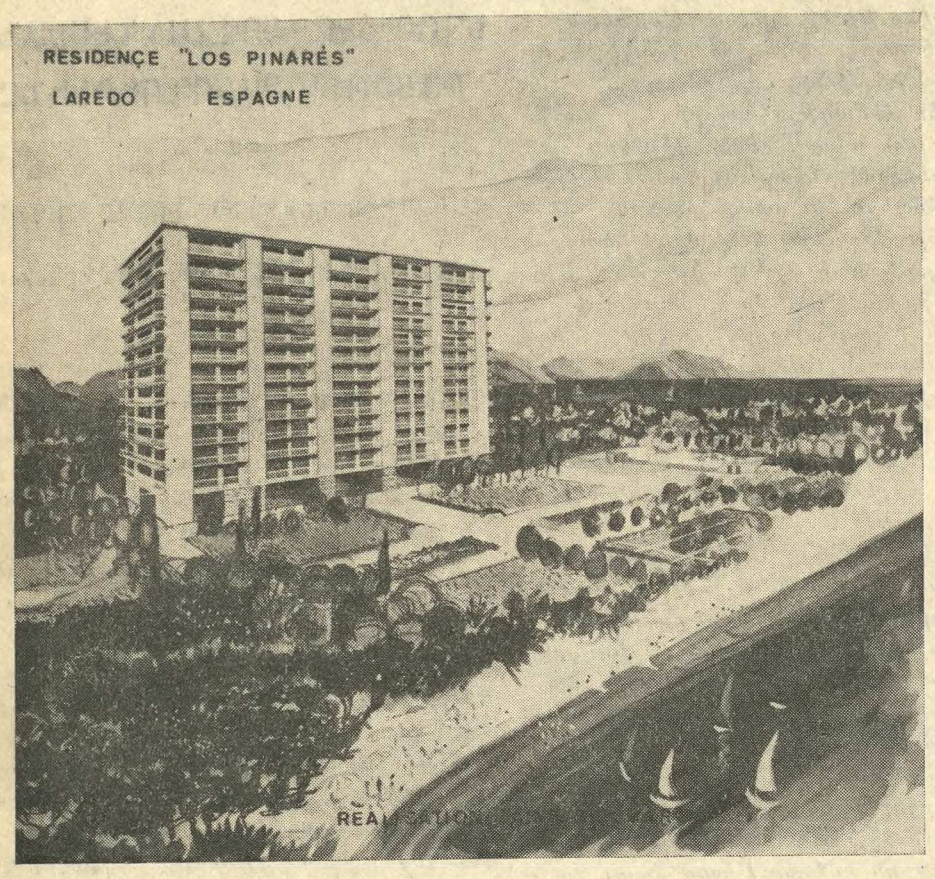

AINZ SOLMAR G. BEDERIAN

« AINZ-SOLMAR », le plus grand constructeur de la Costa Esmeralda

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

A MOINS DE 500 FRANCS LE M² (à 975 km. de Paris)

APPARTEMENTS LUXUEUX

"COSTA ESMERALDA"

Sur la plus belle plage de la mer cantabrique, 5 km. de sable fin :

LOS PINARES

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

2 à 3 terrasses, 3, 4 et 5 pièces, 1 à 2 salles de bains par appartement,

« BOX INDIVIDUEL »

Ascenseurs et descenseurs ultra-rapides, avec le tout dernier confort

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis et équitation

FACILITÉS DE PAIEMENTS

VOYAGE REMBOURSÉ A TOUT ACQUEREUR.

PARIS : 6, Av. Marceau - Tél. ALMA 08-76 — LAREDO : Calle Gal Mola et Av. Neuve-Bungalow

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախում-խումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնս կը փափաքի բի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոբոլոր անդամներուն ներկայութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. – Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Պ. Մարտիրոս Մարտիրոսեան, Պ. Նշան Անլըեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մարապանեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Ապրիլ 3) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր, մեծ մօր, հօրեղբօր կնոջ, զոքանչին

ՏԻԿԻՆ ԿԻՒԼԻՍՏԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալի յիշատակը յարգողները :

Այս տխուր առթիւ Պ. Արմենակ Մարտիրոսեան կը նուիրէ լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հարիւր Ֆրանք, Կապ. Խաչի 25, Աղքատախնամի 25, Փոն տը Շէրիւի նորաշէն սրահին յիսուն, : (Գումարները ստանալ Լիոնի հոգեւոր հովիւէն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլը, նախկին ընկերներ, Սիմոն Ճէլալեանի եւ Հրանտ Երկանեանի մահուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Ճէլալեան եւ Երկանեան ընտանիքներուն ինչպէս նաեւ իրենց ազգականներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Ճէլալեան, Քրիստափոր Ճէլալեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռօնզանի, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք յարգելով յիշատակը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր ՍԻՄՈՆ ՃԷԼԱԼԵԱՆԻ, ներկայ գտնուեցան անոր թաղման արարողութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին նամակով եւ հեռագրով :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք 16ին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Այս Կիրակի (Ծաղկազարդ), Սկիզբ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին, Դռնբացէք 17ին :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք ժամը 17ին :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 17ին :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ

Ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ եւ Ուռօրհնէք 10·30ին, ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն եւ անդաստան ժամը 7·30 – 10 :

Պատարագ եւ քարոզ 10–12 :

Ժամերգութիւն եւ Դռնդացէք 17 – 18·30 :

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (ՏԷՍԻՆ)

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն 8·30 :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ եւ հանդիսաւոր թափօր եկեղեցւոյ շուրջ Ոստուովք Ձիթենեօք :

Դռնբացէք ժամը 16ին :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ եւ Մանուկներու թափօր ճիւղերով : Դռնբացէք 16ին :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Տասն Կուսանաց ժամը 18ին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Բիւ Պլէօ :

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ .—

ԸՆԿ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի 'Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՅԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր., ուսանողներու կէս գին :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒ
(Մարսէյլ)

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս

Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շավ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

RAMUNCHO

avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN

Attractions *Cotillons*

Tenue sombre de rigueur

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, այս Երկուշաբթի օր ժամը 14·15էն 15·46 պիտի ձայնասփռուի Վարդանանց Ասպետներու ընկերակցութեան համերգը (նուիրուած Եղեռնին, Դեկտեմբեր 12, 1965 որ հովանաւորութիւնը կը վայելէր նախարար Մառէթի).—

Տիւ Փրոֆոն տը լ'Ապիմ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ Կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Միութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մազընոյի* մէջ, Բիւ տ'Օպանեը ժամը 21ին :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ

ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՀԱՅՐԱՏԷ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
2
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
2 AVRIL
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10576

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.576

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՇԱԳՐԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան յուշագիրը՝ ներկայացուած ամերիկեան կառավարութեան եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան՝ քանի մը ամիսներէ ի վեր կը զբաղեցնէ զայն եւ պետական մարդոց :

Ճիշդ ինչպէս տարի մը առաջ, Ապրիլեան եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, այս անգամ եւս իրաւ են անցած բոլորը՝ ուրանալու համար հայկական ջարդերը — եւ իրրեւ դերազոյն արդարացում — վկայութեան կանչելով Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը, առանց քաշուելու ծիծաղելի դառնալէ :

« Թուրքիոյ մէջ հայկական խնդիր չը կայ» կը պատգամէ Փրոֆ. Օսման Թուրան, կառավարական Ատալէթ կուսակցութեան փոխ – նախագահը, որ Փարիզ կը գտնուէր 15 տարի առաջ՝ ուսումը կատարելագործելու համար : Թուրքիա վերադարձին քաղաքական ասպարէզի մէջ նետուեցաւ, պահելով միաժամանակ համալսարանի դասախօսի պաշտօնը :

Ինչպէս ցոյց կուտայ իր որդեգրած մականունը — Թուրան, — այս «քաղաքագէտ – մտաւորական»ը Թուրանեան ազգայնական է, — Թուրանական, որ կ'ներկայէ համաթրքական մեծ կայսրութիւն մը : Հայաստան խոչընդոտ մըն է Թուրանի ճամբուն վրայ :

Օսման Թուրան մտահոգ է Հայերու հողային պահանջներուն համար, որոնց նաեւ կը տեսնէ «կարմիր աշխարհակալութեան» մատ... : Ըստ իրեն, «հայ կոմիտաճիները ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանէն օժանդակութիւն ուզեր են « նոր Հայաստանի մը հիմնումին համար», ինչ որ կը տեղծէ եղեր տագնապ մը : Ու կ'եղրակացնէ .

« Այնքան առանց, որ այս տագնապին առջեւ Թուրք մտաւորականներն ու քաղաքագէտները չերթինան, ո՛չ միայն Հայերու, այլեւ Հոթէնթոթներու պահանջին առջեւ ալ կարելի է գտնուիլ... » :

Իսկ ենի Խպաճպուղ կը կարծէ թէ «Ուսկոյ Հայերէն խմբակ մըն է, որ դիմած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին եւ պահանջած որ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւն մը կազմուի արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, Տրապիզոնն ալ հաշուի առնելով» : (Ակնարկութիւն Սեւրի դաշնագրին եւ Ուիլսընեան սահմաններուն) :

Այս թերթին թղթակիցը տեսակցած է Թրքահայոց պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի հետ, որ յայտնած է իրաւամբ թէ քաղաքականութեամբ չի զբաղիր : Թէ « Հայերը Թուրք հաւատարիմ հպատակներ են, որ անդորր կեանք կը վարեն Թուրքիոյ մէջ : « Ռուսահայերը ցնորական նպատակ կը հետապնդեն» :

Աչքամբ աւելի մտահոգ է եւ ահազանգ կը հնչեցնէ : «Մինչ մենք կուրօրէն անձնաւուր եղած ենք մեր ներքին ամուլ վէճերուն, կ'ըսէ, անդին՝ արտասահմանի մէջ, դաւաճանական արարքներ կը գործուին Թուրքիան բաժան բաժան ընելու համար, եւ մենք նոր կ'արթննանք » :

Ցիշելով անցեալ տարի « Հայոց ջարդերու» յիսնամեակին առթիւ կատարուած ցոյցերը, «տրուած ապրանքի մը վրայ», եւ մինչդպրային մամուլին մէջ օրերով հրատարակուած յօդուածները Թրքահայոց ջարդերուն մասին, «յենած միակողմանի տեղեկութիւններու վրայ », կ'անդրադառնայ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարութեան ներկայացուած յուշագրին, յանուն « Հայաստանի Հանրապետութեան », պահանջելու համար « Անկախ Հայաստանի մը կազմուիլը » :

« Աքչամ »ի յօդուածագիրը՝ գայթագործած, կը հարցնէ .

« Ի՞նչ կ'ընէ արդեօք մեր արտաքին նախարարը, ի՞նչպէս կը տեղեկանայ թէ Թրքական հողերու վրայ Հայաստան մը հիմնել կ'ուզեն ... : Իրականութեան մէջ տարիներէ ի վեր կը չարունակուի այս խաղը, նոյնիսկ քարտէսներ պատրաստած են, ճշդելու համար թէ ի՛նչպէս Հայաստան պիտի կազմուի Թուրքիոյ քարիւղաշատ հողերուն վրայ » :

Ու կը դանդաղի, որ «Թուրքիոյ բռնկամ Ամերիկան կայ այս խաղերուն ետեւ : Երբ տեսաւ թէ Թուրքիոյ մէջ հակահոսանքներ կան իր դէմ, հիմա ալ Հայկական Հանրապետութեան խնդիր մը մէջտեղ հանեց : Ու պէտք չէ զարմանալ, երբ Քրտական Հանրապետութեան խնդիր մըն ալ հրապարակ նետէ մօտերս » :

Եղրակացութիւն .— « Լա՛ւ ճանչնանք մեր մարդիկը եւ թողունք մեր ներքին, կոյր վէճերը » :

Հայկական բռնագրաւուած հողերը պահանջելէ պիտի չդադրինք ընաւ : Մեր արդար իրաւունքները պիտի հետապընդենք անվհատ : Պիտի բախենք բոլոր դուռները : Պիտի դիմենք կարելի բոլոր միջոցներու : Մինչեւ վերջնական յաղթանակը արդարութեան :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՕՏ 120 ԱԹՈՌԻ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ինչպէս կը սպասուէր Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը փայլուն յաղթանակ մը տարաւ առջի օր : Ուրբաթ առաւօտեան ժամը չորսի լուրերուն համաձայն Ուիլսըն կրնար մօտ 120 աթոռի առաւելութիւն մը ունենալ երեսփոխանական Ժողովին մէջ : Արդէն իսկ 43 աթոռ առած էր Պահպանողականներէն մէկ հատ ալ կորնչուցած ի նպաստ ա – պատականներուն :

Կարելի է ըսել որ բոլոր անոնք որոնք դանդաղ նախատեսութիւններ ըրած էին եւ վիճակագրութիւններ հրատարակած՝ չեն սխալած իրենց հաշիւներուն մէջ :

Աչխատաւորական կուսակցութիւնը այսքան փայլուն յաղթանակ տարած էր 1945ին երբ էթլի 146 աթոռի մեծամասնութիւն մը կ'ապահովէր որ սակայն 1950ին կ'իյնար 5ի, մինչ Ուիլսըն այս յաղթանակով կը փաստէ թէ երկիրը դոհ է իր տարած քաղաքականութենէն :

Առաջին պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր երբ Լէյպըրը ազատական կուսակցութեան տեղը կ'առնէր, միշտ յառաջդիմութիւն արձանագրած է ինչ որ պատմական երեւոյթ մըն է Մեծն Բրիտանիոյ համար : Մինչ աչխատաւորական կուսակցութիւնը կը դառնայ երկրին կուսակցութիւնը առանց դասակարգի մը ներկայացուցիչն ըլլալու, Պահպանողականները (Թորի) իրենց պատմական վիճակով հող կը կորնչցնեն իրենց իսկ ընտրողներուն մէջ :

Ուիլսընի դիմաց, Հիթ թէեւ չատ ճարպիկ վարչապետ, չկրցաւ սակայն մարդկային անհրաժեշտ չիւմը ստեղծել պանդուածին հետ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Հերթական Նախարարաց Խորհուրդը տեղի ունեցաւ այս անգամ Հինգչաբթի օր : Այս առթիւ յայտնուեցաւ թէ Ներման օրինագիծ մը ընդունուած է եւ Զատկուան տօներու առթիւ ազատ պիտի արձակուին բազմաթիւ քաղաքական դատապարտեալները (Ալժերիոյ դէպքերու առթիւ) եւ 193ի վրայ մինչեւ 85 հոգի պիտի մնայ այլեւս : Ներման կ'արժանանան նաեւ այլ յանցանքներով դատապարտուածներ որոնց պատիժը երեք ամիսէն պակաս է :

Միւս կողմէ, տեղեկատուութեան նախարար՝ Իվոն Պուրժ յայտնած է ինչ կը վերաբերի Ատլանտեան Ուխտին թէ ֆրանսական կառավարութիւնը նոր նախաձեռնութիւններ չունի առնելիք : Նախարարաց Խորհուրդի նիստին ընթացքին, Արտաքին Նախարար՝ Փուվ Տը Միւրվիլ երկար զեկուցում մը տուած է : Միւս կողմէ հրապարակուած է նաեւ Ֆրանսայի յուշագիրը, յանձնուած Մարտ 11ին, չահակից պետութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի վարչապետ Տիկին Ինտիրա Կանտի Ուշինկթընէն Նոր – Տելհի վերադարձի ճամբուն վրայ, Մոսկուայի մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Կոսիգինի հետ : Հնդկաստանի վարչապետը նշած է թէ Կոսիգինի հետ իր տեսակցութիւնը չատ կարճ պիտի ըլլայ :

ՎԱՏԻԿԱՆԷն հասած սոյդ լուրերու համաձայն Պապը պիտի չկարենայ Մայիսին Լեհաստան երթալ, Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակին առթիւ : Հռոմի մէջ Լեհաստանի դեսպան վիլման տեսակցութիւն մը ունեցած է Վատիկանի քաղաքական անճնաւորութեան մը հետ եւ յայտնած թէ նման այցելութիւն մը «առայժմ յարմար չէ» :

ՆԱՒԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ մամլոյ ասուլիս մը տուած է իր պրասենեակին մէջ եւ յայտարարած թէ համայնավարները տարեղուխէն ի վեր չիսուն հազար զոհ տըւած են Վիէթնամի մէջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ արտաքին նախարար Շրէօտէր պաչտպանողական այցելութեամբ Մատրիտ կը գտնուէր : Այս առիթով Մատրիտի եւ Պոնի մէջ միաժամանակ հրատարակուած հաղորդագրութիւն մը կը նչէ, թէ «Գերմանիա եւ Սպանիա ազատ աչխարհի ապահովութեան կազմակերպութեան խնդրով զուգադիպակի մտահոգուած են » :

ՊԵԼՃԻՈՑ թագաւորին Իտալիոյ տրուած պաչտօնական այցելութիւնը երկկի վերջ գտաւ : Պելճիոյ վեհապետին եւ Իտալիոյ նախագահ Սարագաթի տեսակցութիւններէն ետք հասարակաց հաղորդագրութիւն մը հրատարակուեցաւ, ուր կը չեշտուի, թէ « երկու կառավարութիւններուն պետերը հաստատ կը մնան իրենց համոզման մէջ, թէ Ատլանտեան Ուխտը, կը կազմէ ամէնէն գործուր եւ բաշխիչը ազատութեան, խաղաղութեան եւ ապահովութեան պահպանման » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ Համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին ներկայ վեց հազար պատգամաւորներ բուռն ծափահարութիւններով ընդմիջեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Վալեհք Ռոչէի ճառը, երբ այս վերջինը Զօր. տը Կոլի անունը կուտար : Այս նիստին խօսք առած են նաեւ Լոնկօ (Իտալիա), Եանոս Քատար (Հունգարիա) եւ ուրիչներ :

ԿԱՇԻի դիներու համաչխարհային յայտնելու հետեւանքով, հարիւրէն քանի յաւելում պիտի կրեն կօչիկները Ֆրանսայի մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՑ Տէմօ – Քրիստիանի կուսակցութեան խորհուրդին (դերազոյն մարմին) նախագահ ընտրուած է Մարիօ Շելպա, փոխարինելով Փէչիոնին : Այս ընտրութիւնը բաւական իրարանցում յառաջ բերած է արուած ըլլալով որ նախկին վարդապետը աչ հոսանքի պարագը լուա կը նկատուի եւ դաղջ դէպի ձախ « բացումի» մը :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը արդելքի բանաձեւ (Մօսիոն տը Սանսիւռ) մը յայտնած է Ազգ. Ժողովի դիւանին Ատլանտեան կազմակերպութեան չուրջ, կառավարութեան տարած քաղաքականութեան դէմ բողոքելու համար : Համայնավարները յայտարարած են թէ չեն միանար ընկերվարականներուն այս հարցին մէջ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆը նոր արբանեակ մը արձակեց առջի օր՝ Լունա Ժ. : Այս արձակման դլխաւոր նպատակն է արուեստական արբանեակի մը դրութիւնը ստեղծել լուսնին չուրջ :

ՄԱԼԹԱՑի մէջ տեղի ունեցած երես – փոխանակութիւնները ցոյց կուտան թէ իչխանութեան դլուխ եղող կուսակցութիւնը ամրապնդած է իր մեծամասնութիւնը, երեք յաւելեալ աթոռ ա – պահովելով :

ԶՕՐ. ՂՐԻՎԱՍ Աթէնք պիտի երթայ յոյն կառավարութեան հետ ուսումնասիրելու համար Մակարիոսի հետ ունեցած տարաձայնութիւնը եւ միջին ճամբայ մը դտնելու :

ԹՂԹԱՏԱՐի գործադուլը դժուարացուց կը խանդարէ նամակներու եւ թերթերու առաքումն ու ցրուումը, որմէ կը տուժեն նաեւ «Ցառաջ»ի բաժանորդները : Վերջին պահուն ընդհատեցաւ օթոպուսներու գործադուլը, մինչ Էտ Ֆրանսի թռիչքները կանոնաւոր կը դառնան Շաբաթ առաւօտ :

ՌԻՄՈՆ ԼԸԿՐԱՆ, ծանօթ երաժիչտը անհետացած է Ուրբաթ օրուընէ ի վեր քիչ մը յուսահատական նամակ մը ձգելով իր վերջին կնոջ՝ Ֆոլէթ Ռընաուի : Կ'ըսուի թէ չատ բարոյալքուած է ժան Վեռիքէ, իր վերջին գործին ձախողութենէն (բարոյական թէ նիւթական) : Ռէմոն Լըկրան առաջին անգամ ամուսնացած է Մարսէլ Տէր – Միքայէլեանի հետ (քոյրը՝ Ժաք Հէլեանի) որմէ ունեցած էր երկու դաւակ՝ Քրիստիանը եւ ծանօթ երաժիչտ՝ Միչել Լըկրան :

ՊՕՏՈՒԻՆի եւ Ֆապիոլայի ի պատիւ պատարագ մատուցուած է, Վատիկանի Պարպերինի մատրան մէջ :

Ա Պ Ր Ի Լ ՅԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերահրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաչիւ ունեցողներէն կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաչիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՄԵԾ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

Բ.

Հրաչեայ Աճառեանի գիտական գործունէութեան մէջ իւրայատուկ տեղ են գրաւում բարբառագիտական հետազօտութիւնները: Դեռ եւս ուսանողական տարիներին նա առանձնակի հետաքրքրութիւն է ցուցաբերում հայերէն բարբառների նկատմամբ, հաւաքելով զանազան բարբառներին վերաբերող նիւթեր, տարբեր բարբառներով խօսող իր դասընկերների միջոցով նախնական ուսումնասիրութեան ենթարկելով առանձին բարբառներ: Արդէն 1898ից հայկական եւ օտար պարբերականներում նա սկսում է հրատարակել հայերէն զանազան բարբառներին նուիրուած իր ուսումնասիրութիւնները, իսկ 1909ին ամփոփելով իր հաւաքած բարբառագիտական նիւթերը եւ ի մի բերելով մինչեւ այդ հայագէտների հրատարակած բարբառագիտական ուսումնասիրութիւնները, Ֆրանսերէն լեզուով լոյս է ընծայում հայ բարբառներին նուիրուած իր առաջին մեծ մենագրութիւնը՝ «Հայերէն բարբառների դասակարգումը» խորագրով: Նոյնը վերամշակելով եւ նորայայտ բարբառների նիւթերի յաւելումով, հրատարակեց հայերէն, 1913ին, «Հայ բարբառագիտութիւն» վերնագրով: Աճառեանն առաջինն էր, որ լեզուաբանօրէն ուսումնասիրեց հայերէնի բազմաթիւ բարբառները, գիտական հիմունքներով դասակարգեց դրանք եւ այդպիսով իսկ հիմնադրեց հայ բարբառագիտութիւնն իբրեւ հայ լեզուաբանութեան մի ինքնուրոյն ճիւղ: Աճառեանի այս գիրքը հայ բարբառագիտութեան հիմքն է կազմում:

Գիտականօրէն լուծելով հայերէն բարբառների դասակարգման բարդ խնդիրը եւ հայ բարբառագիտութեան հիմնական սկզբունքները, Աճառեանն այնուհետեւ էլ շարունակեց առանձին բարբառների ուսումնասիրութեան գործը: Թէ որքան անձնուրացութեամբ, գիտնականի ինչպիսի ջերմեռանդութեամբ էր նա զբաղւում բարբառագիտական նիւթերի հաւաքումով, կարելի է պատկերացնել հետեւեալ փաստով: 1919 – 20ին, այն ժամանակ, երբ թրքական եաթաղանից փախած արեւմտահայ գաղթականութիւնը անօթեւան, սովի մատնուած դիմում էր դէպի մայր Հայաստան, որ նոյնպէս մի բարւոք վիճակի մէջ չէր, Հր. Աճառեանը շրջում էր գաղթականների խմբերի մէջ, գտնում զանազան բարբառների գիտակ մարդկանց եւ բարբառներին վերաբերող նիւթեր հաւաքում: Իր բարբառագիտական հետազօտութիւններով նա մշակեց բարբառների ուսումնասիրութեան ու նըկարագրութեան մի համակարգ, որ անխախտ կերպով պահպանուած է հայերէն բարբառներին նուիրուած իր բոլոր մենագրութիւններում:

Այս համառօտ ակնարկում մենք փորձեցինք մօտաւոր ծանօթութիւն տալ Հրաչեայ Աճառեանի մի քանի աշխատութիւնների մասին. բայց այդ աշխատութիւնները, որքան էլ մեծ, առանձին վերցրած, այնուամենայնիւ, նրա գիտական բազմահարուստ ժառանգութեան մի մասն են կազմում եւ չեն ներկայացնում նրա գիտական հետաքրքրութիւնների բոլոր բնագաւառները: Բազմաբեղուն գիտնականը ուսումնասիրել է հայագիտութեան բոլոր ճիւղերին վերաբերող կարեւորագոյն խնդիրները եւ ինքն էլ հիմնադիրն է հանդիսացել հայ լեզուաբանութեան մի քանի ճիւղերի: Հայոց լեզուի պատմութիւն, համեմատական քերականութիւն, գրաբար, միջին հայերէն ու աշխարհաբար, հայ բարբառագիտութիւն, բառարանագիտութիւն, ստուգաբանութիւն, հայ գրերի պատմութիւն, հայ հին մատենագրութիւն, — ահա ոչ լրիւ ցանկն այն բնագաւառների, որոնցից իւրաքանչիւրի մէջ նա իր արժէքաւոր ներդրումն ունի: Բացառիկ բեղնաւորութեամբ, քննախոյզ մտքով ու անսահման աշխատասիրութեամբ օժտուած մի գիտնական էր Հր. Աճառեանը, ամէնէն մեծ հայագէտ լեզուաբանը, որի բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններից իւրաքանչիւրը մի կոթող է հայագիտութեան բնագաւառում: Սակայն Աճառեանը միայն գիտնական չէր. նա միաժամանակ մեծ մանկավարժ էր ու դաստիարակ: Իր ամբողջ կեանքում նա գիտական աշխատանքին զուգակցել է մանկավարժական աշխատանքը, դասաւանդելով զանազան դպրոցներում, Էջմիածնի ճեմարանում, Երեւանի համալսարանում: Անդնահատելի է նրա վաստակը լեզուաբանական ֆատրերի պատրաստման, համալսարանի եւ Հայաստանի միւս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների համար լեզուաբան – հայագէտների երիտասարդ սերունդ ստեղծելու գործում: Առանձնապէս պէտք է նշել, որ նա ոչ միայն մասնագիտութիւն էր սովորեցնում իր ուսանողներին, այլեւ աշխատել, գիտական որոնումներ կատարել: Յիշում եմ նրա մշտական խորհուրդը. «Սովորութիւն դարձրու ամէն օր մի էջ գրել եւ տարուայ վերջում մի գիրք կ'ունենաս»: Նա ինքն այդ բանը կատարում էր, ի հարկէ, եւ եթէ մի օր որեւէ բան չէր գրում, այդ օրը նրա համար «փուչ օր» էր. բայց նա օրական մէկ էջ չէր գրում, այլ 20 – 30 էջ, նրա աշխատունակութեան մասին գաղափար կազմելու համար բաւական է յիշել հետեւեալ օրինակը.— 1914ին Նոր Նախիջեւանի կրօնական առաջնորդը Աճառեանին յանձնարարեց գրել Տաճկահայոց հարցի պատմութիւնը, զգուշացնելով, որ գիրքը պէտք է հրատարակուի մէկ ամսում: Աճառեանը յանձն առաւ եւ երեք օր, դիշեր ու ցերեկ աշխատելով՝ ներկայացրեց մօտ երկու հարիւր ձեռագիր էջից բաղկացած մի աշխատութիւն «Տաճկահայոց հարցի պատմութիւնը» խորագրով: Գիրքը լոյս տեսաւ, բայց ոչ թէ մէկ, այլ մի քանի ամսից յետոյ՝ 1915ին: Այդպիսին էր Աճառեանը: Մեծ հայասէր, խորահմուտ գիտնական, գիտութեան տքնաջան, խանդավառ ու յոգնութիւն չիմացող մշակ, հայրական հոգատարութեամբ տոգորուած ուսուցիչ ու դաստիարակ էր Հր. Աճառեանը, որի անունը միշտ պարծանքով ու փառաբանութեամբ կը յիշի հայ ժողովուրդը:

Է. ԱՂԱՅԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՓԵՔԻՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Միշտ կը խօսուի Մոսկուա – Փեքին տարակարծութեան մասին: Ստորեւ, քաղելով Փարի – Փրէսէն, կը ներկայացը – նենք գլխաւոր հարցերը որոնց մասին տարբեր տեսակէտներ ունին համայնավար երկու մեծագոյն պետութիւնները.—

ԻՆՉՊԷՍ ՏԻՐԱՆԱԼ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Մոսկուա.— Բացորոշ կերպով չի մերժեր բռնի ուժով իշխանութեան տիրանալու կարելիութիւնը, այսուհանդերձ կ'ընդունի, թէ նոյն արդիւնքը կարելի է ձեռք ձգել խաղաղ միջոցներով ալ: Վարչակարգէ մը դէպի այլ վարչակարգի մը փոխանցումը կրնայ իրականանալ զանգուածներուն ձեռք ձգած ազդեցութեան շնորհիւ, որուն հետեւանքով պիտի տկարանայ քաղքենիութիւնը: Անկարելի կը նկատէ, սակայն, «խորհրդարանական ճամբան»:

Փեքին.— Վիճելի կը նկատէ փոխանցումի վարկածը: Մաօ կ'ըսէ. «Իշխանութիւնը կը հաստատուի զէնքով»: Չեխոսլովաքիոյ եւ Քուպայի օրինակները համոզիչ չեն: «Փրակայի դաւը» յաջողացաւ, որովհետեւ Կարմիր բանակը կը գտնուէր Փրակայի դուռներուն առջեւ, իսկ Քուպայի մէջ, Քասթրօ Պաթիստան զէնքի ուժով տապալելէ ետք միայն փորձառական ընկերվարութենէն դէպի համայնավարութիւն անցաւ:

Միւսները.— Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը չուրանար բանուորական դասակարգի մենատիրութիւնը, բայց կ'ընդունի գոյութիւնը ոչ – ընկերվարական կուսակցութիւններու: Կ'ընդունի նաև կարելիութիւնը խորհրդարանական ճամբով իշխանութեան տիրանալու: Չախ մեծամասնութիւն մը հնարաւոր է: Իտալիոյ համայնավարները աւելի հեռու կ'երթան. «Բանուորական լայն չարժումի մը մէջ լուծել համայնավար կուսակցութիւնը:

«ԵՐՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀ»Ի ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Կը հաւատայ «ազգային» ժողովրդավարութեան, որ կազմուած ըլլայ գաղթատիրութեան դէմ պայքարի ելած զանազան դասակարգերէ: Կը յուսայ, որ տրամաբանօրէն օգտագործուած տնտեսական օգնութեան մը շնորհելով, կարելի է զարգացնել դէպի ընկերվարութիւն առաջնորդող տեղական բանուորական դասակարգը: Դառնութեամբ հաստատած է, թէ անոնց ճիգերը կը յանգին տեղացի պաշտօնատարներու կազմութեան մը, որ նախանձախնդիր կը մնայ իր սկզբունքներուն (օրինակ՝ Կինէ):

Փեքին.— Հիմնուելով իր փորձառութեան վրայ չի կարծեր թէ ճարտարարուեստական բանուորութեան մը գոյութիւնը ազդու միջոց մը ըլլայ:

Գիւղացիական հայդուկային կռիւները, ղեկավարուած ժողովուրդին ծոցէն ելած մտաւորականներու կողմէ, կրնայ տապալել վարչակարգը: Քաղքենիութիւնը առանց ընդդիմութեան չի յանձնուիր: Կը միջամտէ երբ երկիրը վարչակարգի մը փոփոխութեան վտանգին մէջ կը գտնուի (օրինակ՝ Պրազիլ, Ինտոնեզիա):

Միւսները.— «Երրորդ աշխարհ»ի երկիրները կը փորձեն գտնել վարդապետութիւն մը, որ ամէնէն աւելի պատշաճի իրենց վիճակին: Չեն ուզեր կռուախընձոր դառնալ Մոսկուա – Փեքին բախումի ընթացքին եւ, շատ յաճախ, նախապատուութիւն կուտան այն պայքարին, որ կը ձգտի ազատագրել գաղթատիրութեան ենթակայ վերջին երկիրները, անշուշտ, ի հեճուկս, պետական կառոյցի բարենորոգումի աշխատանքներուն:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Խորհ. Միութիւնը ինքզինք կը նկատէ բովանդակ ժողովուրդին պետութիւնը: Այս հանդրուանը յաջորդեց բանուորական դասակարգի մենատիրութեան, գրամատիրութեան մնացուկները հաշուեյարդարի ենթարկուած ըլլալով: Ժողովուրդին իրաւունքն է ունենալ հանդիստ կեանք: Խորհ. Միութիւնը կը դիմէ դէպի սպառումի ընկերութեան մը եւ վիճելի կը դարձնէ Չինաստանի մէջ կիրարկուող ժողովրդական համայնքներու փորձը:

Փեքին.— Վիճելի կը գտնէ խորհրդային տեսակէտը: Ժողովուրդին պետութիւնը, իր ամբողջութեանը մէջ, խեղկատակութիւն մըն է, որ կը քօղարկէ հակասութիւնը, որ գոյութիւն ունի Կրեմլինի պաշտօնատար քաղքենիներուն եւ ժողովուրդին միջեւ: Այս երեւոյթը ապագային կրնայ պատճառ դառնալ գրամատիրութեան հաստատման: Չինաստան չունի յաւակնութիւն, թէ վերջնապէս հաշուեյարդարի ենթարկած է հակասութիւնները, բայց կ'ուզէ զանոնք օգտագործել բարձր պահելու համար ժողովուրդին յեղափոխական կորովը:

Միւսները.— Արբանեակ երկիրները աստիճանաբար կը կը յառին խորհրդային տեսակէտին: Երբեմն ուժի ցուցադրութիւն է: Հունգարիոյ մէջ պետութիւնը բովանդակ ժողովուրդինն է, բայց կայ նաեւ օրուան նշանախօսքը՝ այն որ մեզի դէմ չէ, մեզի հետ է: Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը կը խոստանայ հաստատել «բաց» ընկերութիւն մը՝ գործագուլի եւ ընդդիմութեան իրաւունքներով:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Չափաւոր վերագնահատութեան մը հաւանականութիւն 23րդ համագումարի ընթացքին: Ամէն ինչ բացասական չէր Սթալինի օրով: Ընկերվարութիւնը կառուցուեցաւ իր ղեկավարութեան տակ, սակայն, դիմեց ծայրայեղութիւններու եւ գործեց սխալներ:

Փեքին.— Երբեք չայպանեց Սթալինը, թէեւ ընդունեցաւ թէ գործած է սխալներ: Հիմնականը՝ թոյլ տուաւ, որ Խորհ. Միութեան մէջ կազմուի իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ ունեցող եւ լաւ վճարուած պաշտօնատարութիւն մը:

Միւսները.— Ապասթալինականացումէն ետք չդիմեցին ապախրուշչեւացման քայլերու: Այժմու ղեկավարները չեն ուզեր դիրք ճշդել եւ սթալինականութիւնը

— ԵՍ ՏԷՐ-ՉՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Բայց քու մեկնելէդ ետքը կինս կերաւ գլուխս: Ստեփանը գնաց, դուն ալ գնա, կ'ըսէր կը փախիս կ'ազատիս, կիները ազատ կը ձգեն թերեւս, վերջը իրար կը գտնենք: Այնչափ շատ ըսաւ որ ի վերջոյ համակերպեցայ: Հարիւրին մէկ յոյս չունէի, ոչ ալ հաւանականութիւն կար, որ փախուստով ազատէի: Պարզապէս կնոջս պնդումին ընթացք տալու համար էր որ փախայ, մեկնելէդ երկու ժամ ետքը, քանի մը ընկերներով դուրս ելանք Չէչէններու շղթայէն, վեց օր թափառեցանք անապատին մէջ, երկու հոգի միայն ողջ մնացինք, ի վերջոյ գտանք Եփրատը:

Այսպէս հրաշքով միայն ազատեցայ: Քու առաջարկդ եղաւ պատճառը: Երանի թէ կինս ալ միասին ըլլար, թերեւս ան ալ կ'ազատէր:

Արդեօք ողջ պիտի գտնե՞մ:

— Ես ալ հրաշքով ազատեցայ, ըսի եւ պատմեցի անապատի կեանքս:

Յետոյ ուտելիք բերաւ, կերայ կշտացայ: Հագուստ ալ ճարեց, հագուեցայ: Շուկայ տարաւ, մազերս կտրել, երեսս ածիլել տուաւ, այսպէս մարդու կարգ անցայ:

— Հիմա ամէնէն կարեւորը եւ ապահով ապրելու միջոցն է զինուոր գրուիլը, ըսաւ:

Յետոյ գործարանին տնօրէնին մօտ տարաւ, զինուոր գրուեցայ:

Տնօրէնը հարցուց արհեստս.

— Երկաթագործ կամ հի՞ւսն:

— Ո՛չ, ըսի:

— Այն ատեն ղալաֆաթճիներուն բաժնին մէջ կը դնենք, ըսին եւ եղայ ղալաֆաթճի:

Ընդարձակ չէնք մըն էր այս գործարանը, ուր կ'աշխատէին մօտ հազար հոգի: Տախտակէ նաւակներ կը շինէին, մեր գործն ալ ճեղքերը լեցնել էր քուրջի կտորներով, կը զարնէինք քանի մը հատ գամ, վրայէն ալ կուպր կը քսէինք, յետոյ Եփրատ դետին մէջ կ'իջեցնէինք:

Այլեւս որոշ էր աշխատանքի տեղս, կը մնար նամակ մը գրել մերիններուն եւ հասցէս տալ:

Մերինները, երբ կը ստանան Մեսքենէէն գրած նամակս՝ Հաճի Յակոբ աղային կնոջ միջոցով զրկուած, կը զարմանան: Գիրը Ստեփանին գիրն է, բայց չէին հաւատար իրենց աչքերուն, քանի որ մահուանս լուրը առած էին: Մօրս բարեբախտաբար չէին իմացուցած «մահըս»: Եւ երբ կը ստանան երկրորդ նամակս, ծայր աստիճան կ'ուրախանան, կարծես «յարուցեալ» մը ըլլայի:

Այստեղ կը գտնուէր մեր քաղաքացի – ներէն Միսաք էֆէնտի Չաքըրեան, որ նոյնպէս կ'աշխատէր գործարանին մէջ իբրեւ զինուոր: Իր գործն էր բարակ տախտակէ ամաններ շինել՝ նաւակներու մէջ գործածուելու համար իբրեւ ջուրի ման: Յաճախ կ'այցելէի անոնց, մասնաւորաբար Ուրբաթ օրերը, երբ կիրակի կ'ընէինք ըստ Մահմետականներուն:

Մեր գործարանը միայն տախտակէ նաւակ կը շինէր, երկու մեթր լայնքով եւ հինգ – վեց մեթր երկայնքով: Ասոնք կը գործածուէին ռազմանիւթի եւ զինուորներու փոխադրութեան համար: Եփրատը ի վար մինչեւ Տէր – Զօր կ'երթային այս նաւակները, յետոյ Տէր – Զօրէն մինչեւ Պաղտատ՝ ցամաքի ճամբով: Պաղտատի շրջանը պատերազմը սաստկացած օրերուն՝ օրական քառասուն նաւակ կ'իջեցնէինք Եփրատի մէջ: Երբեմն ալ պատերազմը կը սաստկանար այլ շրջաններու մէջ, այն ատեն մեր գործը դադար կ'առնէր:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(19 Շար.)

կը նկատեն զուտ խորհրդային հարց : Արեւմուտքի համայնավար կուսակցութիւնները կը գտնուին նոյն պայմաններու մէջ, բայց իրենց դիրքը շատ աւելի փափուկ է, տրուած ըլլալով որ դէմ յանդիման կը գտնուին ժողովրդական կարծիքին, որ կը դատէ եւ հաշիւ կը պահանջէ : Կը խնդրէ Մոսկուայէ, որ պահպանէ իրերու ներկայ վիճակը : Իտալացիները ոչ մէկ պարագայի տակ կ'ուզեն Սթալինի վերագնահատութիւնը :

ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Պատերազմը այլեւս անխուսափելի չէ : Գաղթատէրերը թէեւ չեն փոխուած, բայց կ'ըմբռնեն թէ հիւլէական բախում մը պատճառ կը դառնայ իրենց կորուստին : Խոյս պէտք է տալ տեղական ընդհարումներէն, որոնք կրնան պատճառ դառնալ հիւլէական բախումի մը :

Փեքին.— Դէմ չէ խաղաղ համակեցութեան, բայց այլեւս չի հաւատար ինչ կը վերաբերի ամերիկեան գաղթատիրութեան, որ կործանուելու արժանի թշնամի մըն է : Այս թշնամիին առջեւ տեղի տալով չէ որ կարելի պիտի ըլլայ խուսափիլ պատերազմէ : Տեղական բախումներու շնորհիւ ժողովուրդները տեղեակ կը մնան հարցին էութեան : Խաղաղ համակեցութիւն մը կարելի է դրամատիրական այնպիսի երկիրներու հետ, որոնք գաղթատիրական չեն այլեւս, ինչպէս, օրինակ, Ֆրանսա :

Միւսները.— Միւս բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները երկու կրակի մէջ տեղ են : Կ'ըմբռնեն, որ իրենցմէ կախում չունի խաղաղութիւնը եւ պատերազմը :

ՀԻԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Հիւլէական զէնքը վտանգաւոր խաղալիկ մըն է : Ժողովուրդներուն պէտք է բացատրել այս պարագան՝ ի խնդիր ապաղինման : Ռումբը կ'անդիտանայ դասակարգերը :

Փեքին.— Ռուսերը մտատանջութեան մատնուած են հիւլէական ռումբէն : Կը փորձեն ահ ու սարսափի մատնել բազմութիւնները՝ պահպանելու համար իրերու ներկայ վիճակը : Այսուհանդերձ, կը մտնեն արկածախնդրութիւններու մէջ (օրինակ՝ Քուպա) : Գաղափարը ռումբէն աւելի զօրաւո՞ր է : Մարդիկ իրենք պիտի որոշեն :

Միւսները.— Միւս համայնավար կուսակցութիւնները չունին ռումբ : Սկզբունքի խնդիր է եւ, ընդհանրապէս, համամտութիւն կը յայտնեն այս կամ այն կողմին, նայած իրենց խնամիական կապերուն :

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Դասական ծրագիրները կը դանդաղեցնեն գործերը : Մեր պարագային անհրաժեշտ է ունենալ խթան մը, ինչպէս, օրինակ, շահաբաժինը, որպէսզի աւելի արագ աշխատի մեքենան : Ասոր համար չէ որ պիտի հրաժարինք ընկերվարութենէ : Ընդհակառակն, շնորհիւ շահաբաժնին, ժողովուրդին կրնանք տալ հանդստաւէտութիւն մը, որուն արժանի է ան :

Փեքին.— Շահաբաժնի կիրարկումը բարոյական դիծի խաթարում մըն է : Միայն ընկերվարական խիղճն է, որ խլեթան պէտք է հանդիսանայ այն ձգտումին, որ կը միտի աւելի շատ եւ աւելի լաւ արտադրել :

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա.— Ընկերվարական իրապաշտութեան չոր կիրարկումէն անցաւ զեկավարեալ իրապաշտութեան դրութեան : Արուեստի փնտռտուքը հանդուրժելի է, պայմանաւ որ վիճելի չդարձնէ վարդապետութիւնը :

Փեքին.— Կ'ուզէ մշակոյթ մը, որ մարսելի ըլլայ եօթը հարիւր միլիոն Չինացիներու : Սթալինեան շրջանի ընկերվարական իրապաշտութիւնն է :

Միւսները.— Լեհաստան դեղեցկագիտական փնտռտուքներու աշխատանոց մըն է : Չեխոսլովաքիա նոյնպէս : Հունգարիա ազատախոհ է : Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը արտայայտուեցաւ ի նպաստ փնտռտուքի եւ ստեղծագործութեան :

×

Խորհրդայնասէր համայնավար կուսակցութիւնները.— Ալժերիա, Դաշնակցային Գերմանիա, Աւստրիա, Պուլկարիա, Քանատա, Կիպրոս, Քոսթա – Ռիքա, Քուպա, Մ. Նահանգներ, Ֆինլանտա, Ֆրանսա, Անգլիա, Յունաստան, Կուատելուփ, Հոնտուրաս, Հունգարիա, Իրաք, Իրան, Իրլանտա, Հիւս. Իրլանտա, Իսրայէլ, Իտալիա, Յորդանան, Լիբանան, Լիւքսէնպուրկ, Մարոք, Մարթինիք, Մեքսիկա, Մոնկոլիա, Փանամա, Հոլանտա, Լեհաստան, Փորթուկալ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն, Ռէիւնիոն, Սէն Մարէն, Սալվատոր, Սուրիա, Չեխոսլովաքիա, Թունուզ, Թուրքիա, Խորհ. Միութիւն, Եուկոսլաւիա :

Չինասէր համայնավար կուսակցութիւններ, Ալպանիա, Աւստրալիա, Պիրմանիա, Քամպոճ, Հիւս. Քորէա, Ինտոնեզիա, Ճափոն, Լաոս, Մալեզի, Մորիսի կղզի, Նեփալ, Նոր Զելանտա, Փիլիպեան կղզեխումբ, Թայլանտ, Վենեցուելա, Հիւս. Վիէթնամ, Հար. Վիէթնամ, Չինաստան :

Տարակարծիք կամ դիրք նշդել չուզող համայնավար կուսակցութիւնները. Արժանթին, Պելժիա, Պոլիվիա, Պրազիլ, Սէյլան, Չիլի, Քոլոմպիա, Դանիա, Էքուաթոր, Սպանիա, Կուաթեմալա, Նիքարակուա, Նորվեկիա, Փարակուէյ, Փերու, Փորթօ – Ռիքօ, Ռումանիա, Սէն Տոմէնկ, Շուէտ, Զուիցերիա, Ուրուկուէյ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

—*—

Անցեալ Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ աշակերտութեան կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթը, Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի «Պէշիկթաշլեան – Ալէմշահ» թատերասրահին մէջ :

Անմիջապէս ըսենք որ, Դպրոցասէրի աւանդական դարձած այս հանդէսը, որ ամէն տարի կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենայ մեծ յաջողութեամբ, այս տարի կը կրէր տոհմիկ ու ընտանեկան աւելի ջերմ բնոյթ մը : Հայկականութեան աւելի զօրաւոր շունչ մը կը թեւածէր այս տարուան հանդիսութեան մթնոլորտին մէջ, եւ ատոր պատճառը այն էր որ հայեցի դաստիարակութեան օճախ մը հանդիսացող Դպրոցասէրը իր հանդէսը կուտար հայկականութեան հնոց եղող այլ ընտիր հաստատութեան մը՝ Մխիթարեան Հայրերու զեկավարած Մուրատեան վարժարանի հիւրընկալ յարկին ներքեւ : Արդարեւ, հայեցի երկու օճախներու այս զուգորդութիւնը, որ հեռացուցած էր մեզ օտար սրահներու անհիւրընկալ պատերէն, կը լեցնէր մեր սիրտը սփոփանքի, խայտանքի, եւ ինչո՞ւ չէ, հպարտութեան ալ զգացումներով :

Խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր հանդիսասրահը ժամանակէն առաջ :

Հանդէսին բացումը կատարեց Դպրոցասէրի երգչախումբը : Անոնք երգեցին Ֆրանսական ազգային փառերգը, «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն եւ հուսկ ապա վարժարանին քայլերգը, զեկավարութեամբ Դպրոցասէրի երաժշտութեան ուսուցիչ եւ խմբավար Գէորգ Եանպէկեանի :

Այնուհետեւ աշակերտուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ Մոլիէրի «Լէ Փրէսիէօզ Ռիտիքիւլ»ը : Հերփոյեան Ռոզի, Գասպարեան Նիքոլ, Պէրպէրեան Կապրիէլ, Արամ Ֆրետէրիք, Սոնիա Աբրահամեան եւ Կէօզիւմեան Ժագլին մասնակցեցան այս խաղին եւ յաջողեցան պատուաւոր կերպով դուրս դալ Ֆրանսական դասական թատրոնի վարպետին այս գլուխ գործոցին մեկնարկման դժուարին փորձութենէն :

Այնուհետեւ տեղի ունեցան դասական պարեր : Օր. Նորա Գասապեան մեծ յաջողութեամբ պարեց Շոփէնի «Լէ զԷքոսէզ»ը, արժանանալով խանդավառ ծափերու : Իսկ յետոյ խումբ մը աշակերտուհիներ՝ Ա. Կարապետեան, Ս. Սոփոկլեան, Ի. Պէզիրճեան, Ժ. Կէօզիւմեան, Ե. Քէսէճեան, Ս. Սոլաքեան, Ֆ. Տամպազեան եւ Լ. Վարդանեան ներկայացուցին բեմապար մը՝ «Կարապի որսորդները» : Այս պարմանուհիները արձանագրեցին մեծ յաջողութիւն մը ու արժանացան ներկաներու խանդավառ ծափերուն :

Գեղարուեստական այս ցերեկոյթին լաւագոյն արտայայտութիւնը եղաւ Ղ. Աղայեանի «Արեգնազան» հէքեաթին ներկայացումը : Դերակատարուհիները՝ բոլորն ալ վարժարանին աշակերտուհիները, վարժ ու սահուն խաղարկութեամբ մը եւ մանաւանդ ճշգրիտ հայերէն առոգանութեամբ, հարազատօրէն տուին մեր մեծանուն բանաստեղծ – առակախօս Ղ. Աղայեանի գողտրիկ հէքեաթին հոգեբանութիւնը՝ Օրիորդներ՝ Ա. Պալեան, Հ. Հայրապետեան, Ս. Կիւլպօլեան, Մ. Սօլաքեան, Ս. Ոսկերիչեան, Ա. Գասպարեան, Է. Դաւիթեան, Յ. Աւագեան, Լ. Կարապետեան, Զ. Պէզիրճեան, Ս. Քիւրքճեան եւ փոքրիկներ Է. Քէսէճեան, Լ. Վարդանեան եւ Ս. Սոփոկլեան ճարտարապետները եղան «Արեգնազան»ին :

Հայկական պարը իր արժանի ներկայացուցիչները ունեցաւ Օր. Ա. Պագրճեանի մենապարով, որուն յաջորդեցին իրենց խմբապարով օրիորդներ՝ Է. Կարապետեան, Ա. Կարապետեան, Վ. Հերփոյեան, Հ. Հայրապետեան, Յ. Աւագեան եւ Ս. Ալթունեան :

Ամէն կերպով յաջող հանդէս մը, եւ այդ յաջողութեան մեծագոյն մրցանիշը կ'երթայ անշուշտ Դպրոցասէրի այնքան դեղագէտ տեսչուհիին՝ Օր. Գարագաշեանին, որ ջանք չէր խնայած հասնելու համար այդ պատուաբեր արդիւնքին :

Հանդէսը փակուեցաւ տեսչուհիին շնորհակալութեան խօսքերով, ուղղուած ներկաներուն եւ մանաւանդ Մխիթարեան վարժարանի տնօրէնութեան, որ այնքան ազնուօրէն տրամադրած էր իր սրահը քոյր հաստատութեան մը հանդէսին :

Ա. Գ.

ՋԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1966/67 Տարեշրջանի համալսարանական կրթաթոշակներ

1.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1966–67 ոսումնական տարեշրջանին համար եւս որոշ թիւով կրթաթոշակներ պիտի յատկացնէ արժանաւոր հայ ուսանողներու :

2. Կրթաթոշակներու յատկացումը պիտի կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու, որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն : Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի փափաքիր հովանաւորել ուսանողներ՝ որոնք իրենց բարձրագոյն ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ : Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակներ կրնան յատկացուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարաններու մէջ :

3. Թեկնածուները պարտին լրացնել համալսարանական մուտքի անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սօֆօմօր» դասարանը կամ յաջողութեամբ անցուցած՝ Բ. կարգի «Պաքալորիայ»ի քննութիւնները :

4. Ընտրութիւնները պիտի կատարուին այն թեկնածուներէն միայն՝ որոնք ունին ուսումնական բարձր մակարդակ : Ընտրական Յանձնախումբը ասոնցմէ կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուած թեկնածուները միայն :

5. Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1966 : Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը զրկուին հարցաթերթիկներ՝ որոնք ճշգրտօրէն լեցուելէ ետք, պահանջուած փաստաթուղթերուն հետ պէտք է վերադարձուին Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ մարմիններուն եւ կամ Լիզպոնի Կեդրոնին, ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Յուլիս, 1966 : (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան յաջորդաբար 15 Դեկտեմբեր 1966 եւ 15 Փետրուար 1967) :

6. Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ : Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց՝ որոնք նախապէս օգտուած չեն բնաւ Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն : Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ եւ նկատի պէտք է առնուին նոյն պայմանաժամերը :

7. Ներկայացուած դիմումները ի վերջոյ պիտի կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր Հիմնարկութեան Ընտրական Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին : (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Մարտի սկիզբը) : Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի Կեդրոնէն :

8. Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն :

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար,

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephen Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ) Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ) Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Scholarships Committe
of the Calouste Gulbenkian Foundation
c/o Mr. J. J. Abravanel
Portuguese Consul
Beyoglu — ISTANBUL (Turkey)

Դ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար,

Comité des Boursiers Arméniens
de la Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Ե) Անգլիա բնակող թեկնածուներուն համար,

The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U. K. & Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

Զ) Իրաք բնակող թեկնածուներուն համար,

Dr. V. Alexanderian
Medical Building, 2nd floor,
Ras Al-Qarya, Rachid st.
BAGHDAD (Iraq)

Է) Պրազիլ բնակող թեկնածուներուն համար,

Mr. Yervant Kechichian
Caixa Postal No 18107
Aeroporto — SAO PAULO (Brazil)

9. Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarships Selection Committee
Avenida de Berna, 45-A
LISBOA 1 (Portugal)

10. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1966 – 67 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան Կեդրոնին՝ ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները՝ որոնք ամբողջացուելէ ետք պէտք է վերադարձուին Լիզպոն՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Յուլիս, 1966, (Հարաւային Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ պարագային մինչեւ 15 Փետրուար, 1967) :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1 Մարտ, 1966 Լիզպոն

ԱԶՓԸ ԼՈՅՍ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

կը պատրաստուի ընաիր Թել-Գատայիփ, դիւրամատչելի գիներով, տօներու եւ այլ առիթներու համար :

ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ԸՆԵԼ՝

ԱԻԱԳԵԱՆ

Rue de l'Armistice — 69 BRON

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. կապոյտ Ֆաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացաւ յիսուն ֆրանք Տիկին Մարի Ֆաշատուրեանէ եւ զաւակներէն, իրենց ա-ճատուրեանէ եւ զաւակներէն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Յարութիւն Ֆաչատուրեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Ֆոսրովուհի Գուլումճեանէ Պ. Մ. Կարապետեանի ձեռամբ 250 ֆրանք, իր սիրելի եղբօրը Հրանդին ապաքինման առիթով : Տիկին Տ. Սէրգէնկիւլեան 70, զե-ղարուեստական հանդէսին առիթով : Տիկին Շ. Պետրոսեան յիսուն : Տէր եւ Տիկին Մ. Գալայճեան քսան : Տէր եւ Տիկին Տ. Պալեան 25, սիրելիի մը ինքնաչար – ժի արկածէ փրկուած ըլլալուն առիթով :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը, շնոր-հակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նը-ւէրները, փոխան ծաղկեպսակի՝ արկա-ծահար ողբ. Տիկին Տիգրանուհի եւ Օր. Մարգրիտ Գըզըլեանի յուշարկաւորու-թեան առթիւ :

Տէր եւ Տիկ. Մալէմէդեան, Փենճոյեան կարապետ, Տիկին Զրպաքեան, Պ. Մ. Զաւարեան եւ կարգ մը Պօմոնտի բարե-կամներէ քսանական ֆր., Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան, Պ. Պ. Օհանեան, Տիկ. Ա-ղումանեան, Պ. Յ. Քիրքմեան, Պ. Գ. Ահարոնեան եւ Ճըզըլեան ընտանիքէն տասնական, Պ. Մ. Տարագճեանէ հինգ, եկեղեցիին : Պ. Ժաք Գոմանտեանէ քսան Աղքատախնամին :

Ողբ. Այրի Տիկին Թէնոփ Պօղոսեա-նի, (Ծնեալ Թաչճեան)՝ յուշարկաւորու-թեան առթիւ : Պ. Մալեմէդեան 20 ֆր., Ատամն. Դաւիթեան եղբարք 50, Փաս-ըըմաճեան ընտանիք տասը եւ Պ. Անդ-րամեան տասը եկեղեցիին , Պ. Անդրամ-եան տասը Աղքատախնամին :

Ողբ. փոքրիկն Մարք Դաւիթեանի յու-ղարկաւորութեան առթիւ Պ. Պ. Պետրոս Նազարեանէ 30 եւ Աւետիս Պարէեանէ քսան ֆրանք Աղքատախնամին : Վարդե-ւար Գամպէրեան , Տիկին Վարդուհի Դարբինեան եւ Տիկին Գասպարեանէ քսանական ֆր. Առաջնորդարանին :

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ բոլորին :

(Աւանդ դրամարները ստանալ քարտու-ղարութիւնէն) :

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս իր խո-րին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Անարէ Դաւիթեանի, Տէր եւ Տիկ. Խորէն Գրիգորեանի, Տէր եւ Տիկին Եղիա Դաւիթեանի, իրենց զաւկին եւ Թոռնիկին Մարք Դաւիթեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱԼԷՊԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ

Սէնթ – Անթուանի մէջ, Պ. Գրիգոր Թորոսեան 605 ֆրանք հաւաքած է Հա-լէպի ծերանոցին համար (այս դրամարը նախորդներուն հետ կը փոխանցուի «Ցառաջ»ի միջոցով) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախում-խումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ո-դեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սը-րահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէլ, Ընտժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին , դպրոցին սրահը, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՐՐ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո-րական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղ-ույն վրայ : Վարչութիւնս կը վստահի բի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ո-րոշ բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ տը լ'Իլ Սէն – Փիէռ :

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (հայերէն)

երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ

ԺԻՐԱՑՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն

երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամ-եակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տը-րամ» մը :

Ստանալու համար դիմել դրաւոր հեղինակին՝

Գիւն հինգ ֆրանճ

O. HEKIMIAN

74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)

C. C. P. 2753.65 - Paris

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստան, Վէթու չրջանի Զիման գիւղէն Նահապետ Վարդանի Վարդան-եան, կը փնտռէ իր որդին Սեդրակ Նա-հապետի Սարգսեան, որմէ 1943ին ստա-ցած է վերջի նամակը : Կը կարծուի Ֆը-րանսա գտնուիլը :

Տիկին Պօղոսեան երնակ եւ զաւակնե-րը Համեստ, Սիրակ, Ծովինէ, եւ Մացակ կը փնտռեն իրենց կորսնցուցած ամուսի-նն ու հայրը, Սարիբեկ Նաւասարդի Պօ-ղոսեան, մօր անունը Անթառան, կորսը-ւած հայրենական պատերազմին :

Երեւանաբնակ բնիկ Եղկատցի կնվ-հէրեան Վահէ, Նազարի կը փնտռէ , հօ-րեղբայրը Սարգիս Կնվհէրեան, որու հետ իրենց վերջին հանդիպումը տեղի ունե-ցած է 1919ին Հայահալածման չրջանին Անդարայի մօտ Հայոց վանքին մէջ : Պ. Սարգիս Կնվհէրեան կը կարծուի թէ՝ Ֆրանսայի Մարսէյլ քաղաքը կը գտնուի :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմա-ցընել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին , 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհա-նուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրի-կուն ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ , 17, Րիւ Պլէօ :

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցուի :—

ԸՆԿ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՌԵԱՆ

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ ԴԱԽՐԱՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկա-զարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները , Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Մի-ութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

կ'ելոյթ ծօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճեան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանու-թիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչ-ուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնոր-դարանի :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՒԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Ֆաչի Փա-րիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐՇԻԻ
(Մարսէյլ)

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԷԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս

Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շալ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

RAMUNCHO

avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN

Attractions *Cotillons*

Tenue sombre de rigueur

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արճանագրութիւնները կը սկը-սին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Ֆաչի Տէր – Դաւիթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Փատէ , Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգ-շաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի դումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարե-կան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով , Սէ-ֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամի-լիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արճանա-գրութեան պահուն, հեռախօսով արճա-նագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արճա-նագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չ'մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5 , 26 Րիւ տէ Քոն-վալէսան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տար-ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէ-նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն , լոյս նուիրեցէք , լոյս տարածեցէք , *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Ցառաջի հաս-ցէով, (մի զործածէք Ցառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար-թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք դրել Ցառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

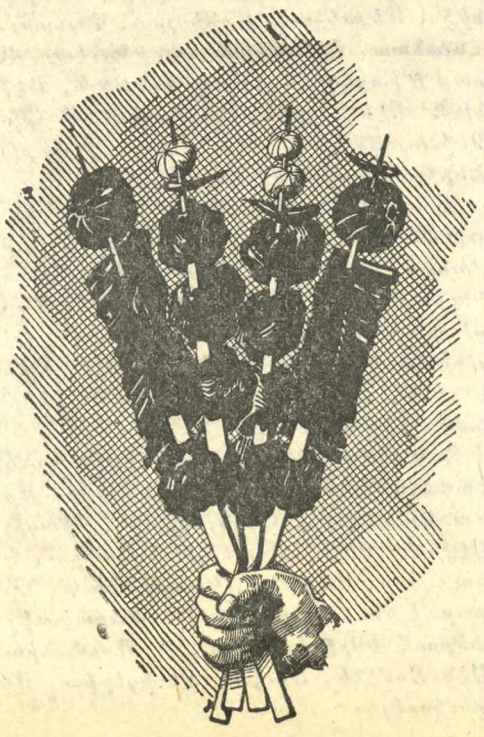

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8^e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 3 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10577

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.577

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Մինչ բնութեան զարթօնքին հետ « մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ» ու «ծառերն հագնին տերեւ», մինչ կեռասենիները, նշենիները, դեղձենիներն ու ծիրանիները հարսի նման կը պճնուին երփենրանգ շըզարշներով, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ալ կը զարդարուի գունագեղ ծաղիկներով: Կը բանայ քառասուն օրէ ի վեր աւագ խորանը ծածկող սեւ վարագոյրը եւ կը փողփողի լոյսերու մէջ:

Ծաղկազա՛րդ: Ծառազարդար :

Նախագուռը մօտալուտ Զատիկին : Աւետաբերը հրաշալի յարութեան: Հանդրուան մը կարճատեւ — միօրեայ— մեծ պահքի մռայլ օրերէն խլուած : Ոգեւորութեան , յոյսի եւ հաւատքի ամրապնդման օր մը՝ չարչարանաց շաբթու նախօրեակին :

Ծաղկազա՛րդ: Յիսուսի Հանդիսաւոր մուտքը Երուսաղէմ, ովսաննաներով ողջունուած՝ ձիթենիի եւ արմաւենիի ճիւղերով զարդարուած ջերմեռանդ ու երկիւղած ամբոխի մը կողմէ :

Յարդանքի ցոյց մը , որուն նմանը չէր տեսնուած երբեք հռոմէական մականին ենթակայ երկրի մը մէջ՝ ոչ – հռովմայեցիի մը հանդէպ : Պատիւներու ամէնէն գերագոյնին կ՚արժանանար երէկի անծանօթ եւ համեստ ծագումով այդ մարդը, որ մէկ օրէն միւսը համբաւի տիրացած էր՝ շնորհիւ իր քարոզութեանց եւ հրաշքներուն :

Քանի մը օր վերջ, երբ Պոնտացի Պիղատոս հրէական պասեքի տօնին առթիւ կ՚առաջարկէր երեք դատապարտեալներէն մէկուն ներում շնորհել, ովսաննա երգող նոյն այդ ամբոխը կը նախընտրէր ազատ արձակել տալ աւազակ Բարաբրան, իսկ Յիսուսի համար մահապատիժ կը պահանջէր՝ « ի խաչ հան զդա» պոռալով :

Ո՛րքան մօտ է տարպեան ժայռը Կապիտոլին :

Հայ քրիստոնեան դարերով հոգեւին կապուած է իր կրօնքին, իր եկեղեցիին , իր հաւատքին: Ծովերով արիւն թափած, հերոսութիւններ գործած , մարտիրոսութիւններ արձանագրած է յանուն քրիստոնէութեան, Գրիգոր Լուսաւորիչի օրերէն սկսեալ մինչեւ քսաներորդ դարու առաջին քառորդը :

Մեր եկեղեցական տօնները -- Ծնունդ , Տեառնընդառաջ, Ծաղկազարդ, Զատիկ , Համբարձում, Հոգեգալուստ, Վարդավառ, Աստուածածին, Խաչվերաց եւայլն — հայացուած , ազգայնացուած են :

« Հայ » եւ «քրիստոնեայ» բառերը դարձած են հոմանիշ, անբաժանելի :

Հաւատացեալ կամ ոչ, Հայը կառչած է եկեղեցիին, իբրեւ կռուան ազգապահպանման, իբրեւ ամրոց ինքնապաշտպանութեան, մանաւանդ այն խաւար դարերուն, երբ աշխարհակալներ իրենց դաժան լուծին ենթարկած են զայն, սպառնալով անոր ազգային գոյութեան :

Ծաղկազարդը գարնան լուսաշող օրերուն զուգադիպող , աղուհացի երկար շաբաթներուն, ժուժկալութեան, պահեցողութեան, ծոմապահութեան, ապաշխարութեան տխուր շրջանին յաջորդող առաջին մեծ տօնն է :

Ձիթենիի կանաչ ճիւղերու օրհնութիւնը եկեղեցիին մէջ՝ իբրեւ խորհրդանշանը բնութեան վերածնունդին՝ զուարթութիւն, լաւատեսութիւն, հաւատք եւ յոյս կը պարգեւէ յուսալքումի հակամէտ հոգիներու :

Հաւատացեալ հայ քրիստոնեան ամբողջ տարի մը տան պատին վրայ կախուած կը պահէր եկեղեցիէն բերուած ձիթենիի օրհնուած ճիւղը, իբրեւ շնորհաբեր :

Ժամանակն ու պայմանները փոխած են երէկի մեր բարքերն ու աւանդութիւնները: Նոր օրերը նոր պահանջներ ունին :

Այսօրուան Ծաղկազարդը օտար աստղերու տակ ապրողներուս համար նոյնը չէ, ինչ որ էր երէկ :

Հաւատացած ենք սակայն, որ ձմրան մռայլ ու սառնաշունչ օրերուն պէս այս գորշ ու դժնդակ օրերն ալ կ՚անցնին: Ու կը բացուի ի վերջոյ բո՛ւն գարունը : Արեւաշող արշալոյսը :

Ու մենք դարձեալ մեր ազատ հայրենիքի լուսափայլ, կապոյտ երկինքին տակ ձիթենիի դալար ճիւղերով կը տօնենք Ծաղկազարդը եւ կարմիր հաւկիթներով կ՚ողջունենք հայկական Զատիկը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ.— Կապոյտ գօտի մը մեզ կը պաշտպանէ :

ՇՈԼՈԽՈՎ.— Կը դատապարտէ դատապարտուած գրագէտները :

ԻԳ. համագումարին այս նոր նիստին վըտէթները եղած են պաշտպանութեան նախարար՝ Մառեշալ Մալինովսկի եւ գրագէտ՝ Շոլոխով :

Մառեշալ Մալինովսկի իր ճառին ընթացքին շեշտած է թէ «պաղարիւնու : թեամբ եւ վստահութեամբ կը հսկենք մեր ժողովուրդին խաղաղ աշխատանքին, մանաւանդ որ հիմա վերջացած է «կապոյտ գօտի»ի մը հաստատումը որ մեր երկրին պաշտպանութիւնը կ՚ապահովէ »: Մալինովսկի մանրամասնութիւն չէ տուած այս մասին, բայց կը կարծուի թէ հակահրթիռ հրթիռներու դրութիւն մըն է: Ասկէ զատ Մալինովսկի յայտնած է թէ Խորհ. Միութիւնը ունի նաեւ հիւլէական սուզանաւեր: Ասոնցմէ խումբ մը աշխարհի շրջանը ըրած է ծովին երեսը երբեք չելլելով :

Վիէթնամի մասին, խորհրդային նախարարը ըսած է թէ Մոսկուա կ՚օգնէ եւ պիտի շարունակէ օգնել Վիէթնամի : Խիստ յարձակում մը ըրած է Միացեալ Նահանգներու դէմ, մեղադրելով նաեւ որ Ամերիկա Վիէթնամը կ՚ուզէ տեսակ մը բազմանկիւնի վերածել , իր զէնքերը փորձելու համար, բայց պիտի չյաջողի Վիէթնամը ծունկի բերել :

Կարեւոր միջամտութիւն մը ըրած է նաեւ Շոլոխով, խստօրէն դատապարտելով ... դատապարտուած գրագէտները :

Նոպէլեան 1965ի մրցանակաւոր եւ հեղինակ «Խաղաղ Տոնը» վէպին , Շոլոխով, Խորհրդային Համայնավար Կուսակցութեան ԻԳ. Համագումարին խօսք առնելով բուռն կերպով քննադատեց խորհրդային եւ օտար այն մտաւորականները՝ որոնք բողոքած էին Սինիավսկիի եւ Տանիէլի դատապարտութեան դէմ : « Այպանելի են բոլոր անոնք որոնք նման անձեր կը պաշտպանեն , ինչ ալ ըլլայ իրենց գրդապատճառը». ըսաւ ան : Անկասկած Շոլոխով կ՚ակնարկէր Խորհրդային Միութեան մէջ Սինիվսկիի եւ Տանիէլի ի նպաստ դիրք բռնող Կոնստանդին Պոստովսկի նշանաւոր գրագէտին ու իր համախոհներուն: Յստակ է սակայն թէ Շոլոխով կը դատապարտէր նաեւ երկու գրագէտներուն դատապարտութեան դէմ բողոքող արտասահմանի համայնավար մտաւորականները, որոնց կարգին Ֆրանսացի Լուի Արակոն, թէեւ անունը չէ տուած : «Ամէն հօտ իր քոսոտ ոչխարներն ունի : Բայց քոս կայ, քոս ալ կայ : Ոչ մէկ բան աւելի զզուելի է քան ձեռք բարձրացնել մայր հայրենիքին վրայ : Կը խորհիմ թէ եթէ սեւ հոգի այս ֆոֆոնները քսանական տարիներուն բռնուէին, երբ դատեր կ՚ըլլային առանց պատժական օրինագիրքը նկատի առնելու, այս կեղծ եղբայրները տարբեր ճակատագիր կ՚ունենային: Այսօր կը տեսնէք, նոյնիսկ կարելի է կարծիքներ յայտնել կուսակցութեան խստութեան մասին ...»:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՈՍԿԻՆ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ուիլսըն , վերջին արդիւնքներու համաձայն, ապահոված է ձայներու 47·9 առ հարիւրը (1964ին՝ 44·1 առ հարիւր), Պահպանողականները՝ 41–9 առ հարիւր (43·4 առ հարիւր), Ազատականները 8·5 առ հարիւր (11·2 առ հարիւր): Այս արդիւնքներով, որոնց մէջ կը պակսին Սկովտիոյ արդիւնքները (պահպանողական մեծամասնութիւն) Ուիլսըն կ՚ունենայ 365 աթոռ, Հիթ (պահպանողական) 253, ազատական՝ 12:

Հաւանական կը՝նկատուի որՈւիլսըն նախարարական բարեփոխման մը ձեռնարկէ: Ամէն պարագայի մէջ, աշխատաւորական կուսակցութեան ձեռք ձգած հանդիստ մեծամասնութիւնը իր ազդեցութիւնն ունեցաւ Լոնտոնի սակարանին վրայ: Ոսկին բարձրացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Շաբաթ օր Քոլոմպէ գացած է ուր պիտի մնայ մինչեւ Մեռելոց (Ապրիլ 11): Նախարարաց խորհուրդ տեղի պիտի չունենայ այս շաբաթ, իսկ Ազգ. Ժողովը իր աշխատանքները պիտի սկսի միայն Ապրիլ 13ին, թէեւ նստաշրջանի բացման բուն թուականը Ապրիլ 2 է :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ պիտի շարունակուին այս շաբաթ ալ: Երկուշաբթիէն Ուրբաթ գործադուլ պիտի ընեն թղթատարի բաշխումի ներքին սպասարկութիւնները (ամպիւլան): Ասոր հետեւանքով «Յառաջ»ի կանոնաւոր ցրուումը պիտի տուժէ : Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք որ ներողամիտ ըլլան կամքէ անկախ այս անկանոնութեանց համար :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Անգարայի կառավարութիւնը արգիլած է Թուրքիոյ ամերիկեան խարիսխներէն «Իւ – 2» լրտեսօդանաւերուն թռիչքը : Թրքական կառավարութիւնը պահանջած է միաժամանակ Միացեալ – Նահանգներէն որ վերաքննութեան ենթարկուին երկու երկիրները միացնող քաղաքական եւ պատերազմական երկկողմանի համաձայնութիւնները : Քաղաքական դէտերուն համաձայն այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ կը տարուին երկու մայրաքաղաքներուն մէջ :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն շուտով նոր դէպքեր կրնան խրոմել տիրող մակերեսային հանդարտութիւնը : « Ազատ Ինտոնեզիա » գաղտնի ռատիոկայանը կոչ կ՚ընէ ըմբոստանալու նախագահ Սոքարնոյի դէմ, ամբաստանելով զայն իր կորսնցուցած իշխանութիւնը կրկին ձեռք բերելու միտումով : Քաղաքական դէտերուն համաձայն երեսփոխանական ժողովին մէջ է որ նոր հարուած մը կը պատրաստուի Սոքարնոյի դէմ : Քանի մը օրէ ի վեր երեսփոխանները կը պահանջեն որ վերջ տրուի Սոքարնոյի իրենց իսկ քուէարկած « ցկեանս նախագահութեան » :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մայրաքաղաքին մէջ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ, եւ կը ըսպասուի անմիջական զինուորական հարուածի մը: Արժանթինի ներքին նախարարը կացութիւնը որակած է «պայթուցիկ»: Վերջին 24 ժամուան մէջ զինուորական պետերը քանի մը անգամ ժողով դումարած են :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կեդրոնը կացութիւնը շատ ծանր է: Ծովեզերեայ հինգ գաւառներ գրեթէ անջատուած են : Կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ Սայկոնի կառավարութեան բանագնացը իբրեւ պատանդ բռնուած է Հիւէի մէջ: Սայկոնի մէջ ամերիկեան բանակումի մը դէմ եղած մահափորձէն վեց մեռեալ կայ եւ 127 վիրաւոր :

ԴԻՄԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Եկեղեցի՛ Հայկական , կասկածը զիս կը տանջէ
Թէ մի՛ գուցէ պարպըւած ըլլաս հիւթէն, որ ա՛յնքան
Ատեն սընուց, մեծցուց քեզ եւ կամարներ մէջ–մէջէ
Տըւաւ կապել ոստերուդ՝ իբր հովանի՛ մ՚անսահման
Արիւն քրտինք միշտ մըտած հոգիին վրայ Հայութեան ...

Չե՞ս դուն անտառ մը իրօք՝ որ քարացած է վաղուց
Բայց ուր կուգան հաւաքուիլ բազմութիւններ տակաւին,
Ո՛չ թէ յոյսով այլ յուշո՛վ մը զոր անցեալը թողուց՝
Կաթիլ գինի, փըշուր հաց՝ խորը իրենց հոգիին ,
Զոր կ՚որոճա՛ն յամրաբար անոնք կրկին եւ կրկին ...

Եկեղեցի՛ Հայկական, կը բըզըքտի սիրտս, տե՛ս ,
Փոխան գովքի մրմունջին՝, տրտունջն այս քեզ ուղղելով ...
Լա՞ւէ լըռել՝ թէ նորէն, շատ սիրելուս համար քեզ,
Զարնել սեմիդ քարերուն գաւազանով, ճոկանով ,
Արթընցընե՛լ ոգիներն՝ այդտեղ նիրհող քովէ քով...

... Բայց ի՛նչքան լոյս՝ ջահերու քու մըթերքէդ դեռ կրնաս
Մեր խաւարին մէջ կաթել, մտքի – սրտի խաւարին ,
Ի՛նչքան կրնաս բարձրացում բարձրութենէդ քու անհաս՝
Մեր երազին գետնասող առաջարկել վերըստին.
Ցոյց տալ ի՛նչքան խորութիւն՝ մակերեսի մեր ճիգին ...

Եկեղեցի՛ Հայկական, ո՛չ, արմատներդ են զեղուն
Կենսաւէտ հին հիւթով միշտ ...
Եկեղեցի՛ Հայկական
Ո՛չ, չորցած չես, կ՚ապրիս դուն ...
բայց երնէ՛կ նոր օրերուն՝
Երբ քարերէդ նոր ու խոր ձայներ ուժգին բարձրանա՛ն
Պիտի եւ տա՛ն անոնք քեզ, դուն մեզի ցունցն յարութեան...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԳԻՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

—*—

1.

Կը պատմեն թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Յովհան Օձնեցի, ճամբայ ելաւ Դուինէն ու Դամասկոս հասաւ 719 տարուան դարնան, արտակարգ չքախումբի մը ընկերակցութեամբ :

Դուին – Դամասկոս ճամբան, թագի ճամբան, ցաւի ճամբան, շատ ծանօթ է մեր պատմութեան : Այս անդամ, սակայն, Հայոց կաթողիկոսը կտրեց այդ ճամբան բոլորովին տարբեր պատճառով մը :

Արաբական կայսրութեան վեհապետը Դամասկոս հրաւիրած էր զինք : Վասնզի արքունիքին մէջ շատ էր խօսուեր Հայոց կաթողիկոսին մասին, անոր արքայական վայելչութեան մասին, պերճաշուք զգեստաւորումին մասին, անուշահոտ ներկայութեան մասին : Արդարեւ, ինչպէս մեր պատմիչներն ալ կը վկայեն իրենց կարգին, «ոսկի մանր խարտիւ ազացեալ եւ իւղովք անուշիւք յայն ընդխառնեալ փչէր ընդ ծաղկեալ ալեօք մօրուսն՝ որ իջանէր մինչեւ ցդրապանս ըզգեստու նորա» :

Ի լուր այս զրոյցներուն, արաբ վեհապետը սկսեր էր խորհրդածել .—

Ժողովուրդ մը, որ կողոպտուեր է յաճախակի, քանցուեր ինչպէս հողմակոծ ծիրանին, տապալեր ինչպէս կարկտահար ցորենը արտին մէջ, ի՞նչ սիրտով կը հագուեցնէ իր կաթողիկոսը այդ աստիճան շքեղ, յանհնարինս պերճ :

Օձնեցի կը հասնի Դամասկոս, կը ներկայանայ ամենազօր վեհապետին, « աւարտահասակ», (հրաշալի՛ է պատմիչին գործածած այս բառը), « փայլուն եւ պաղպաջուն զգեստիւք պճնաւորեալ, զաղերեկ ծաղկեալ մօրուսն ոսկեփունջ կազմեալ, եւ զոսկենկար գաւազանն՝ որ ի փայտից ոպնիազից՝ ի ձեռն առեալ » :

Արաբ վեհապետը, Օմար, հիացումով ու մեծ զարմացումով կը դիտէ Հայոց կաթողիկոսը, — արձանայի՛ն գեղեցկութիւն : Կը հրաւիրէ նստիլ կրակի գոյն թիկնաթոռներէն մէկուն վրայ, իր դիմաց : Ու կը սկսի զրոյց մը :

— Ես լսեր եմ, կ՝ըսէ Օմար, որ ձեր մարգարէն, Յիսուս, խոնարհ եւ համեստ մարդ մըն էր, կը հագուէր աղքատ մարդոց պէս, կը շրջէր պարզակեաց քաղաքացիներու պէս, իր հետեւորդներուն եւս կը յանձնարարէր խորշիլ պերճանքէ եւ ի սպառ հրաժարիլ փարթամութենէ :

— Ճիշդ է, կը յարէ Օձնեցի, այլ անուամբ՝ Յովհան Իմաստասէր, բայց Քրիստոս դիտէր հրա՛շք գործել՝ դրաւելու համար մարդոց հոգիները : Նոյնպէս աշխարհավար մարդիկ, ինչպէս կայսրերը, սուրով ու զրահով սպառազինութի՛ւնն ունին իրենց միջոց՝ տիրապետելու համար Աստուծոյ արարածներուն վրայ : Պարզ է թէ թագաւորը կամ զօրապետը չի կրնար զգաստութեան կամ հնազանդութեան հրաւիրել իր հպատակները՝ երբ կը ներկայանայ աղքատ մարդու կերպարանքով, առանց ահարկու եւ պատկառելի ուժ մը ցուցադրելու : Գալով կաթողիկոսին, որ ոչ հրաշք կրնայ գործել, ոչ ալ զէնք գործածել, կը մնայ օգտագործել արտաքին պերճանքը՝ պատկառանք ազդելու համար իր հօտին : Այսուհանդերձ, թոյլ տուր որ հաստատեմ թէ կը հետեւիմ Քրիստոսի վարդապետութեան, այնպէս ինչպէս քարոզած են մեզի : Բայց նախ հրաման ըրէ որ մինակ մնանք պահիկ մը :

Օմար կայսեր աչքի հրամանով պալատականները դուրս կ՝ելլեն վեհարանէն : Այն ատեն, Հայոց կաթողիկոսը կը մերկանայ իր շքեղ զգեստաւորումէն, մէկ առ մէկ կը հանէ ինչ որ կը կազմէր արտաքին պճինքը :

Օձնեցի ծիրանեփառ նափորտին ու բեհեղեայ վտաւակին ներքեւ հագած էր այծի մազերէ հիւսուած շապիկ, քուրձ ու խարազն :

— Մերկութեան անդամոցս այս է ըզգեստ, կ՝ըսէ Օձնեցի, իսկ արտաքոյքդ՝ միայն են ի տեսիլ արտաքնոց :

Օմար կը շօշափէ խարազնը, ձեռքը կարծես սահեցնելով փուշի վրայ, եւ անդամ մը եւս զարմացած՝ կ՝ըսէ .

— Զիա՞րդ արդեօք կարէ մարմին մարդոյ տեւել ժուժկալել այսպիսի դժոխըմբերելի քրձի, եթէ ոչ յԱստուծոյ տըւեալ լինի նմա համբերութիւն :

2.

Սիրելի Նազէմ Ճապրի, արաբ եղբայր իմ ի դպրութիւն,

Տե՛ս, ահաւասիկ լեզուն Հայկազանց, որ աւարտահասակ՝ կը բարձրանայ, կը ծառանայ, կ՝արարատանայ : Ուսերուն վրայ՝ պատմուճան զառնաւուխտ, ձախ անրակին՝ ճարմանդ հրեղէն, սիրտը պախճաւանդ արեւակերպ, մէջքին՝ կանանչ գօտի, խոյը ի գլուխ, մական ի ձեռին, ի բարձանց կ՝օրհնէ արտորայք եւ այդեստան, իբրեւ աստուած մը խաղաղութեան եւ աշխատանքի :

Կը զարմանաս թէ այս ի՛նչ կայսերական հարստութիւն է տուեր Աստուած, ի՛նչ պերճանք է շնորհեր ժողովուրդի մը որ աղքատ է եւ երբեք կայսրութիւն հիմնած : Մի դատեր զինքն այդ ճոխութեամբ, բա՛ց սիրտը, տե՛ս սրտին խորերը, մերկացեալ հոգին : Ի՛նչ հեզութիւն, ի՛նչ խոնարհութիւն : Ո՛րքան տխրութիւն իր նայուածքին մէջ, ո՛րքան արցունք իր ձայնին մէջ : Անիկա դենեհամ բառեր ունի, ջերմաբոյր պատկերներ, խօսքի նազանք ու մտածման երաժշտութիւն : Բայց Աստուած ուզեր է որ ոզբ հիւսելու համար միայն գործածուին Հայկազանց պերճ ու դինեւէտ բառերը :

Արդարեւ մեր լեզուն կը ծիծաղի դուրսէն ու կուլայ ներսէն :

Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, կ՝ըսեմ յաճախ, ինչո՞ւ այսքան դժբախտ ըրիր այն որ ընդունակ է հրճուանք միայն առուահոսելու՝ ստեղծագործութեանդ փառքը հիւսելով ընդմիշտ : Այն որ ընդունակ է երկրին ապառաժները կենդանացնելու՝ զանոնք վերածելով յաւիտենական դիւցազներգութեան մը հերոսներուն : Այն որ ընդունակ է երկրին դետերը խօսեցնելու՝ զանոնք վերածելով անօրինակ դուսաներգութեան մը նուագարաններուն : Այն որ ընդունակ է անտառները շնչաւորելու՝ անոնց տալով կախարդական տաճարներու ժամասացութեան պատրանքը :

Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, եթէ տառապանքը միայն պիտի ըլլար բաժինն աշխարհէն, եթէ Յիսուսի մը կեանքը պիտի ըլլար իր ճակատագիրը, ինչո՞ւ յաւիտենական գեղեցկութիւն տուիր իր լեզուին :

Եւ հիմա խօսքս կ՝ուղղեմ քեզի, օ՛ Ճապրի,

Ո՞վ թելադրեց որ ուզես ճանչնալ խաղաղութեան եւ ազատութեան այս հերոսական նուիրեալը : Ո՞վ ներշնչեց որ սիրես Հայոց լեզուն, այնքան գեղեցիկ որքան մելամաղձիկ, այնքան պերճ որքան արտասուայեղց, այնքան զարմանալի որքան հաստատեց ձեր վեհապետը՝ մեր կաթողիկոսին արտաքուստ հարուստ զգեստաւորումին տակ տեսնելով անհուն տառապանքի մը վկայութիւնը, հայ լեզուին օրինակով :

Իցի՛ւ թէ, ո՛վ երիտասարդ, հետեւելով Օմարի՝ ազդերը եւս հետաքրքրուէին թէ ի՛նչ իմաստութեամբ, ի՛նչ արուեստով է որ մեր ժողովուրդը, ինչպէս հայերէն երգը կ՝ըսէ,

Լացը ծիծաղ է արել ...

Ժպտուն, ցոլցլուն իր բառերուն մէջ թաղեր է իր ազգային ողբերգութեան կընիքը : Ծաթրինի, անանուխի եւ դաշտային բոյսերու բոյրով օծուն իր բարբառը գործածեր է կարծես գերեզման խնկաւէտելու : Ծափով, դափով պարեր է, բայց մահուան պարն է պարեր միշտ : Սորվեր է մեռնիլ հարսնեւորի հանդերձանքով, «իմացեալ մահը» անմահութիւն յայտարարելով : Նետուելով ազդերու եւ լեզուներու մրցադաշտը՝ ոտքերը արիւնոտած, բայց ճակատը դափնեզարդ :

Ես, օ՛ Նազէմ Ճապրի, հետաքրքրութեանդ մէջ շնորհակալութեամբ կ՝ողջունեմ արաբ ժողովուրդին ոչ միայն աւանդական հիւրամեծարութիւնը եւ մարդասիրութիւնը, այլ եւ բարձր գնահատութիւնը հայ ժողովուրդին վերաբերմամբ : Ժամանակին, արաբ վեհապետնե՛րն էին որ արքայական թագ շնորհեցին մեր ժողովուրդին՝ դաս մը տալով յաչաղկոտ եւ դաւադիր Բիւզանդիոնի, այժմ արաբ երիտասարդ մտաւորական մըն է որ իր սի՛րտը կուտայ, տեսնելով մարդկայինը եւ յաւիտենականը՝ մեր լեզուին մէջ, մեր ժողովուրդին շրթներուն վրայ :

3.

Արաբական գրականութեան մէջ սքանչելի աւանդութիւն մը կայ որ կը վկայէ թէ բանաստեղծ Ալ – Ֆարազտաք, քերթողական մրցումի մը դժբախտ մէկ պահուն՝ երբ յանկարծ կը զգայ թէ ներշընչումը կը լքէ զինք, կը ցատկէ իր ջորիին վրայ, կ՝երթայ կը բարձրանայ Բայանի լեռը, ուր օրերով օգնութեան կը կանչէ քերթողութեան ոգին (իլահէ). «Եւ ահա, կը պատմէ նոյն բանաստեղծը, կուրծքս նմանեցաւ անօթի մը՝ ուր ջուրը կ՝եռայ կը պղպջայ» : Եւ մէկ շունչով կը գրէ հարիւր տասնեւերեք երկեակ (պէյթ) :

Օ՛ Ճապրի, ո՞ր լերան վրայ բարձրացար եւ ներշնչուեցար որ գրես կատարելապէս համամարդկային այդ տողերը,

Յառաջի մէջ հրատարակուած այսօր : Հայեւարաբական եղբայրութեան սահմաններէն վեր՝ ներշնչումը առեր տարեր է քեզ, բարձրացուցեր, բարձրացուցեր, մարդը մարդուն կապող սիրոյ ոլորտներուն է հասցուցեր :

Ես այնպէս կը հաւատամ թէ, օրհնեալ այդ պահուն, կարօտով մը, երբ հայ բարեկամներդ կ՝ողեկոչես, աշխատո՛ղն է որ կը կանչես, ստեղծագործո՛ղը, կեանքին իմաստ տուող օրհնեալ պտո՛ւղը, խաղաղութեան եւ ազատութեան պայմաններուն ընձեռած բարի՛քը, կամ այն հրաշագեղ ծիածանը, զոր պիտի հիւսեն, օր մը, մարդիկ՝ ոչ այլեւս արիւնով, այլ միայն իրենց աշխատանքին գոյներով, եւ երգելով բազմաձայն .

« Փա՛ռք ի բարձունս, յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն » :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Հալէպէն, 17 Մարտ թուականով, ստացանք հետեւեալ նամակն ու քերթուածը : Հեղինակը, Նազէմ Ճապրի, ուսուցիչ – գրող երիտասարդ մը, որ հայերէն է սորված վկայութիւնը տալով արաբ եւ հայ մշակոյթի իր բարեկամութեան :

Յարգելի պատասխանատու

«Յառաջ» թերթի

Փարիզ

Ուրախ եւ հպարտ եմ որ, ձեր թերթին թիւ 10325 եւ 6 Յունիս 1965 թուականը կրող թիւին մէջ, անակնկալօրէն հանդիպեցայ իմ յօդուածիս : Կը դրկեմ ձեզի իմ մէկ այլ յօդուածս, անշուշտ առանց վարձատրութեան սպասելու, պարզապէս զօրացնելու համար կապը արաբ եւ հայ մշակոյթներուն, որոնք շատ նմանութիւններ ունին իրարու հետ :

Ներփակ կը գտնէք նաեւ նկարս :

Կը խնդրեմ միայն որ օրինակ մը հանէիք դրկել ինծի, ձեր այն թիւէն, ուր պիտի տպուի յօդուածս, իբր յիշատակ :

Յարգանօք՝ ՆԱԶԷՄ ՃԱՊՐԻ

ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Անոնց՝
Որոնք ձգեցին մեծ յիշատակ մը մեր երկրին մէջ, ջրեցին մեր
Հողը իրենց քրտինքով, դարձուցին մեր գործարաններու անիւները
Իրենց զօրաւոր բազուկներով, մասնակցեցան մեր հաւաքական կեանքին :
Անոնց՝
Որոնք օրինակ դարձան աշխատասիրութեան, շարժման, միտքի եւ գործի .
Այն մայրերուն՝
Որոնք սնուցին այս կորիւնները ,
Անոնց՝
Որոնք բաժնեցին մեր հետ իրենց սէրերը, զաւակները, եղբայրներն ու
քոյրերը եւ բարեկամները ,
Եւ ամէն անոնց՝
Որոնք բաժնուեցան,
Ցտեսութիւն :
Ցտեսութիւն անոնց՝
Որոնք, հոս, այս հայրենիքին մէջ թաղեցին իրենց մեծ հայրերն ու
մայրերը եւ եղբայրները ,
Ցտեսութիւն այն ներգաղթողներուն՝
Որոնք օգտուեցանԱրաբներու ազնուութենէն եւ հիւրասիրութենէն եւ
ժառանգ ձգեցին մեզի աշխատանքի ճարտարութիւն ,
Գործի պատուաւորութիւն, ջանքի յարատեւութիւն :
Անոնցմէ է բարեկամըս՝ Դանիէլ Մանուկեան ,

Որ մեկնելէն առաջ, եկաւ քովս. «Պիտի բաժնուիմ, ըսաւ արցունքը աչքերուն, սակայն պիտի չմոռնամ ձեզ : Այո, պիտի չմոռնամ այս աղուոր արաբական երկիրը, որուն երկինքներուն տակ ապրեցայ, մեծցայ անոր սնունդով, յագեցայ անոր ջուրով, լիացայ անոր երգերով, յուզուեցայ անոր ցաւերով եւ ուրախացայ անոր յաջողութեամբ : Կը հպարտանամ որ Հայ եմ, թէեւ Արաբներէն ստացայ ողորմութեան եւ բարեգործութեան լաւ յատկութիւնները : Հազար շնորհակալութիւն ձեզի, արաբական հայրենիքին : Ողջոյն եւ ցտեսութիւն ձեր թանգարանին, որուն «շօփաժ սանթրալը» անցուցի» :

×

Արաբ եղբայր, ողջերթ մաղթէ ներգաղթողին յարգալիր :
Դուն ներգաղթող, յիշելով հին օրերդ աղուոր, ել, կանգնէ :
Խօսքերն անուշ, զորս իրարու մենք կուտայինք, կը յիշե՞ս :
Ո՛վ բարեկամ, երազները զորս մենք տեսանք, մոռցա՞ծ ես :
Ո՛վ ծով, կեցիր, արդելք եղիր, մի ձգեր որ նաւը մեկնի :
Իսկ դուն, ո՛վ նաւ, հերիք սուրաս, զանոնք դարձուր ետ մեզի :
Եթէ իրաւ պիտի մեկնիք, բարեւ տարէք հոն, մեզմէ :
Ո՛վ ներգաղթող, մի մոռնար որ մեր հին սէրը յաւերժ է :
Ո՛վ պատուաւոր ներգաղթողներ, ձանձրացա՞ք միթէ մեզմէ :
Դուք նման էք մեր կուրծքերուն մէջ գտնուած հոգիին ,
Կամ նման էք մեր դէմքերուն վրայ ծլող ժպիտին :
Բարեւեցէք ձեզմէ առաջ գացողները սիրելի
Եւ ըսէք, որ, մենք դեռ այստեղ, զիրենք յաճախ կ՝երազենք :

ՍՐԲԱՅ ՈՒՀԱԿԻ ՍԻՐԱՍՏԱՆ

— * —

« Հայաստան » հրատարակչության «Որդեգիր» մանկական ճեմարանի վարիչ Լեւոն Մելիքյանը Ս. Էջմիածնում կազմակերպել է տարեցների համար ուհակի դասընթացներ։ Ուհակի դասերը վարում է Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի ուհակահան Գրիգոր Ղազարյանը։

Ուհակի դասերին հաճախում են ոչ միայն տարեցները, այլեւ ուհակահանության հանդեպ հետաքրքրություն ունեցող երիտասարդներ։

Ուհակի դասերը տեղի են ունենում Մայր տաճարի ուհակահանության դասարանում։

Ուհակի դասերին հաճախող տարեցներից մեկը՝ Ս. Ղազարյանը, ասում է. « Ես ուհակ եմ սիրել դեռ մանուկ հասակից։ Ինձ համար ուհակը հոգեւոր սնունդ է տալիս։ Ես ուզում եմ ուհակահանության գաղտնիքները սովորել, որպեսզի հետագայում ինքս էլ կարողանամ ուհակահանել եկեղեցում։ Ուհակի դասերը ինձ համար հոգեւոր հանգստություն են պարգեւում։ Ես ուրախ եմ, որ Մայր տաճարում ուհակահանության դասեր են կազմակերպել։ Ես կարծում եմ, որ ուհակահանության դասերը պետք է շարունակվեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի երկար տեւեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հաճախ անցկացվեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հետաքրքրական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի օգտակար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի արդյունավետ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հաճելի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հասանելի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի ժողովրդական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի տարածված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի սիրված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հայտնի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի ճանաչված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի գնահատված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի պահանջված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի անհրաժեշտ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի կարեւոր դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի էական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնարար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաքարային դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնասյուն դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաքար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաշերտ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահատակ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահիմք դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահողմ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահող դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահողմնային դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահողմնային դառնան։

Ուհակի դասերը տեղի են ունենում շաբաթական երեք անգամ՝ երեկոյան ժամերին։ Դասերին հաճախում են տարբեր տարիքի մարդիկ։ Ամենափոքրը 18 տարեկան է, ամենամեծը՝ 75 տարեկան։

Ուհակի դասերին հաճախող տարեցներից մեկը՝ Ս. Ղազարյանը, ասում է. « Ես ուհակ եմ սիրել դեռ մանուկ հասակից։ Ինձ համար ուհակը հոգեւոր սնունդ է տալիս։ Ես ուզում եմ ուհակահանության գաղտնիքները սովորել, որպեսզի հետագայում ինքս էլ կարողանամ ուհակահանել եկեղեցում։ Ուհակի դասերը ինձ համար հոգեւոր հանգստություն են պարգեւում։ Ես ուրախ եմ, որ Մայր տաճարում ուհակահանության դասեր են կազմակերպել։ Ես կարծում եմ, որ ուհակահանության դասերը պետք է շարունակվեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի երկար տեւեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հաճախ անցկացվեն։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հետաքրքրական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի օգտակար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի արդյունավետ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հաճելի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հասանելի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի ժողովրդական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի տարածված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի սիրված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հայտնի դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի ճանաչված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի գնահատված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի պահանջված դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի անհրաժեշտ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի կարեւոր դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի էական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնական դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնարար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաքարային դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնասյուն դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաքար դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնաշերտ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահատակ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահիմք դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահողմ դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահող դառնան։ Ես ուզում եմ, որ ուհակահանության դասերը ավելի հիմնահողմնային դառն

Պ. Նուպար Ամիրխանեան, Տէր եւ Տիկին Փանոսիկ Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Ամիրխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մարտիրոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Օհանեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Փանոսեան, Սամուրքաշեան, Ատուրեան եւ Ղազարոսեան ընտանիքները խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՏԼԷՆ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Օհանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 31ին :

Յուղարակաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Ապրիլ 5) ժամը 14·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան,

Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մեռելոցի Երկուշաբթի առաւօտը (Ապրիլ 11), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՉԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին, կարգ Ոտնալուայի ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 19·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Թափօր՝ երեկոյեան ժամը 17ին :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10 :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում ժամը 20 :

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում ժամը 17·30 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի ժամը 17·30, պատարագ 18·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10·30 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10·30 :

ԾԱՆՕԹ.— Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն սկսեալ դիւղին գերեզմանատունը քահանայ պիտի դտնուի ննջեցեալներու օրհնութեան համար :

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ -ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հաղորդութիւն փոքրիկներու, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

ՈՒՐԲԱԹ, Առաւօտ Խաչելութիւն ժամը 9, Թաղում 17 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ընթերցում Գիրքերու 17, պատարագ Խթումի 18·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, ժամերգութիւն եւ խոստովանութիւն աշակերտներու ժամը 8·30 : Պատարագ եւ Հաղորդութիւն Աշակերտներու եւ հաւատացեալներու 9·30, Ոտնլուայ, երկսեռ խումբով 17, Հսկում եւ քարոզ Խաւարումի 19·30 :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց ժամը 10, Նախատօնակի եւ կարգ Թաղման ժամը 17 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ ապա խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·30, Ընթերցուածք եւ պատարագ Խթումի 16·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Անդաստան, պատարագ, ժամը 7, քարոզ եւ Ընթերցում վեհ. Հայապետի պատգամին ժամը 11·15 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց Ս. Զատկի, պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ ժամը 8 :

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 :

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան :

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատցեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան :

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ, եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ եւ Հաղորդութիւն մանկանց 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20 :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան ժամը 16·30 :

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամը 16·30, պատարագ ժամը 17·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Հրաշափառ Յարութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10 : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ նահատակաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

Ծաղկազարդի եւ Զատկուան արարողութեանց պիտի նախագահէ, եւ պիտի քարոզէ Առաջնորդ Սրբազանը : Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարեն նորակազմ դպրաց խումբը Կոմիտասեան եղանակով :

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 10, Հաղորդութեան պատարագ : Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարգ Ոտնալուայի, ժամը 20ին Խաւարում :

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Թաղման, մասնաւոր գերեզման չտկուած, եկեղեցին բաց կը մնայ ամբողջ օրը հաւատացեալներու յարգանքի վերջին տուրքին համար : Թաղման կարգի արարողութիւն կէսօրէ վերջ ժամը վեցին :

ՇԱԲԱԹ : Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 5, գիրքերու ընթերցում, երգչախումբի օրիորդներուն կողմէ : Յետոյ Ճրագալոյցի պատարագ :

ԿԻՐԱԿԻ, Յարութիւն, առաւօտեան ժամը 8 Անդաստան : Ժամը 10 պատարագ, քարոզ, Թափօր եկեղեցւոյ շուրջը երեք անգամ :

Կէսօրէ վերջ ժամը 3–4 Տէսինի գերեզմանատան մէջ գերեզման օրհնէք փափաղոքներուն փոխան Մեռելոցի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ եւ փոքրերու Հաղորդութիւն ժամը 10, Ոտնալուայ 16, Խաւարում 21 :

ՈՒՐԲԱԹ, Քրիստոսի գերեզմանի Թափօր եւ կնքահայրութիւն ժամը 18 :

ՇԱԲԱԹ, Դանիէլի գիրքի, կնքահայրութիւն ժամը 18 :

Պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 19 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11 :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 9, հոգեհանգիստ 10 :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Հաղորդութիւն 11ին, Ոտնլուայ 16ին, Կարգ Զարչարանաց 19ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Կարգ Թաղման ժամը 17ին,

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30 :

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10·30 :

Ս. Զատկի առթիւ, պատարագը պիտի մատուցանէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11 :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 5 Երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

THEATRE DES ARTS շքեղ սրահին մէջ

66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նորա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20·45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը : ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66 Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ

Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24

Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք. : Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ

MARDI 5 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10578

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.578

ՍԹԱԼԻՆԻ "ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ,, ԽՆԴԻՐԸ

Ատենէ մը ի վեր, խորհրդային մամուլին մէջ լոյս տեսնող կարգ մը գրութիւններ, ինչպէս նաեւ լրատու գործակալութեանց տեղեկագրութիւններ մտածել կուտան, թէ Խորհ. Միութեան Կոմկուսի Համագումարին, վերագնահատութեան պիտի ենթարկուի Սթալինը :

Խորհրդային մամուլի մէջ լոյս տեսած մի քանի գրութեանց մէջ դիտել կը տրուի, թէ այս վերագնահատութիւնը չի վերաբերիր այնքան անհատին՝ Սթալինին, որքան այն ժամանակաշրջանին, երբ ան մենատիրաբար կ'իշխէր Խորհ. Միութեան մէջ ::

« Անհատի պաշտամունք»ը, որպէս այդպիսին՝ կը շարունակէ անվերապահօրէն դատապարտուած մնալ: Ինչ որ կրնայ ենթարկուիլ վերագնահատութեան՝ ժամանակաշրջանն է :

Ասոր պատճառ կը հանդիսանայ այն դատողութիւնը, որ կարելի չէ մէկ անհատի մը պատճառով վաւերագրել, թէ ամբողջ ժամանակաշրջան մը միայն բացասական երեւոյթներէ կը բաղկանայ :

Դիտել կը տրուի, թէ սթալինեան ժամանակաշրջանին կը պատկանին յատկապէս պատերազմական տարիները, երբ Խորհ. Միութիւնը կրցաւ պատմական յաղթանակ մը տանիլ :

Այս ամէնը պատճառ հանդիսացած է, որ 25 ականաւոր խորհրդային մտաւորականներ հաւաքական նմակ մը յղեն Խորհ. Միութեան Կոմկուսի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Լէոնիտ Պրեժնեւին, դիտել տալով, որ եթէ Սթալինի վերահաստատում տեղի ունենայ դալիք համագումարին՝ ասիկա սխալ պիտի հասկցուի Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութեանց կողմէ, եւ պատճառ պիտի հանդիսանայ, որ նոր ճեքուածք ստեղծուի միջազգային Հայանավարութեան մէջ :

Մտաւորականներուն մէջ են ակադեմիկոսներ Իվան Մայսքի (որ ատենին Սովետներու Լոնտոնի դեսպանն էր), Լեւ Արթցիմովիչ, Փիթեր Քափիցա, Անտրէյ Սախարով եւ Միխայիլ Լէոնթով, ինչպէս նաեւ գրողներ Քոնսթանթին Փաուսթովսքի ու Վիքթոր Նեքրասով եւ «փրիմա պալերինա» Մայա Փլիսեթսքայա :

Այս մասին տեղեկութիւններ տրամադրող լրատու գործակալութիւնները դիտել կուտան, թէ հաւաքական նամակը ստորագրողները բոլորն ալ անդամ են Համայնավար կուսակցութեան, եւ անհատապէս տուժած են Սթալինի մենատիրութեան շրջանին :

Նամակին մէջ տեղ գտած է նաեւ այն միտքը, որ Սթալինի վերականգնումը՝ ինչ բնոյթ ալ ունենայ, եւ ինչ չափով ալ կատարուի ան՝ լարուածութիւն պիտի ստեղծէ Խորհ. Միութեան եւ այլ պետութեանց միջեւ, պիտի դժուարացնէ մշակութային յարաբերութիւնները, պիտի վտանգէ միջազգային խաղաղութիւնը եւ պիտի սպառնայ այն բոլոր նուաճումներուն, որոնք իրացուած են ցարդ :

« Որեւիցէ քայլ, որով Սթալինի վերականգնում կը կատարուի », կ'ըսուի նամակին մէջ, «պատճառ պիտի հանդիսանայ, որ նոր ճեղքուած բացուի համայնավար շարքերուն մէջ: Եւ այս անգամ, ճեղքը պիտի բացուի մեր եւ Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութեանց միջեւ »:

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներուն, նամակը կը մասնաւորէ. « Սովետ ժողովուրդը բնաւ պիտի չհասկնայ, թէ ինչո՛ւ թէկուզ մասնակի շեղում կայ այն բացարձակ դատապարտութենէն, որուն ենթարկուեցաւ անհատի պաշտամունքը 1956ին»:

Այս կէտը արդէն մասնաւորուած է խորհրդային մամուլի մի քանի գրութեանց մէջ, ուր կը շեշտուի, թէ «անհատի պաշտամունք»ը վերականգնելու խնդիր չի կրնար ըլլալ, քանի որ ան դատապարտուած է վերջնապէս, այլ՝ ժամանակաշրջանի մը արդիւնքներու վերագնահատութեան գծով, անհրաժեշտ պիտի ըլլայ վերագնահատել նաեւ կեդրոնական այն անձը, որ կապուած է այդ ժամանակաշրջանին :

Այս մասին բողոքող խորհրդային մտաւորականները դիտել կուտան նաեւ, որ եթէ այս մարդին մէջ վերանայում մը կատարուի, ապա ասիկա պիտի ըլլայ նահանջ մը Չինացիներուն առջեւ, որոնք հետեւողականօրէն պաշտպանած են՝ ե՛ւ Սթալինը, ե՛ւ «անհատի պաշտամունք »ի գրոյթը :

Նամակին մէջ տեղ գտած է նաեւ հեհեւեալ միտքը. «Մեզի անծանօթ են որեւէ տուեալներ, կամ որեւիցէ բնոյթ ունեցող դատողութիւն, որոնց հիման վրայ հնարաւր ըլլար եզրակացնել, թէ անհիմն կամ անարդար էր « անհատի պաշտամունք»ի բացարձակ դատապարտութիւնը, որ տեղի ունեցաւ 1956ին»:

Այս հարցի մասին արդէն արտայայտուիլ սկսած են Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութիւնները, եւ Ֆրանսայի Կոմկուսի օրգան «Իւմանիթէ» քանի մը անգամ անդրադարձած է խնդրի զանազան կողմերուն :

Հասկնալիօրէն, Չինացիները ակնդէտ կը սպասեն, յայտարարելու համար, թէ իրե՛նք եղած են ուղղափառ դաւանանքի պաշտպանները :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԼՈՒՆԱ 10,, ԼՈՒՍՆԻ ՇՐՋԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ

« Լունա 10 », որ Մարտ 31ին արձակուած էր, առջի գիշեր հաստատուած է Լուսնին մօտաւոր շրջագիծի մը մէջ : Պէրնար Լովէլ, տնօրէն Ժոտրէլ Պանքի դիտարանին, նախ յայտարարած էր թէ «Լունա 10» փշրուած է Լուսնին վրայ : Անգլիացի դիտնականը շուտով կը ժըխտէր սակայն իր առաջին յայտարարութիւնները : Եթէ, կ'ըսէ դիտնականը, որոշ ժամու մը «Լունա 10»ի նշանները տկարացան եւ լռեցին, սակայն աւելի ուշ լսուեցան «բարձր եւ զօրաւոր», ինչ որ ցոյց կուտայ թէ «Լունա 10» շրջան մը ըրած էր եւ Լուսինէն ծածկուած ;

«Պօքումի դիտարանն ալ հետեւած է«Լունա 10»ի թռիչքին եւ յայտնած թէ խորհրդային արբանեակը « Միջազգայնականը » սփռած էր եւ թէ ժողովրդավարական փառերգը լսուեցաւ ժամը 19·44ին :

Գիտական շրջանակներուն համաձայն « Լունա 10 » Լուսնին շուրջը կը դառնայ յիսուն քիլմ. բարձրութեան մը վրայ, դէպի երկիր զրկելով բազմաթիւ լուսանկարներ եւ գիտական տեղեկութիւններ :

Մոսկուայի պատասխանատու շրջանակներուն մէջ այս մասին ոչ մէկ հաղորդակգրութիւն կատարուեցաւ տակաւին : Յայտնի չէ նաեւ թէ խորհրդային դիտնականները որքան ատեն « Լունա 10» Լուսնի շրջագիծին մէջ պիտի պահեն : Կարգ մը դիտնականներու կարծիքով կրնայ նոր պարտականութիւն մը յանձնուիլ «Լունա 10»ի, բայց թէ ի՞նչ, կարելի չէ գուշակել, այնքան ատեն որ Խորհրդային Միութիւն լուռ կը մնայ :

« Լունա 10 » մարդուն կառուցած առաջին արբանեակն է որ կը դառնայ մեր արբանեակին, Լուսնին շուրջ :

Վերջին ժամուն Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ «Լունա 10» Լուսնին առաջին արբանեակն է »:

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄ

Հարաւային Վիէթնամի մէջ կացութիւնը տակաւ կը ծանրանայ, սպառնալով, Վիէթքոնկներու դէմ պատերազմի կողքին, նաեւ քաղաքացիական կռիւներու :

Զօր. Քի մամլոյ ասուլիս մը տուած է եւ յայտարարյած թէ գունդեր պիտի զրկէ ազատելու համար Տա Նանկը: Քի սպառնացած է. « կամ իմ կառավարութիւնս կ'իյնայ, կամ կը գնդակահարենք Տա Նանկի քաղաքապետը » : Նկույէն Վան Ման, Տա Նանկի քաղաքապետ նշանակուած էր երեք շաբաթ առաջ, նոյնիքն Զօր. Քիի կողմէ, Զօր. Թիի թելադրութեամբ, որուն պաշտօնազրկումը, Մարտ տասնին, պատճառ դարձաւ հակակառավարական ցոյցերու Տա Նանկի, Հուէի եւ Կեդրոնական Վիէթնամի այլ քաղաքներու մէջ :

Ցոյցերը տակաւ տարածուեցան եւ հասան մինչեւ Սայկոն : Իրապէս, առջի օր մօտաւորապէս 15 հազար ուսանողներ ցոյց մը կազմակերպած էին Սայկոնի մէջ, պահանջելով խաղաղութեան վերահաստատումն ու ոչ զինուորական կառավարութիւն մը: Ոստիկանութեան ազդու միջամտութեան վրայ ցուցարար ուսանողները ցրուեցան :

Զօր. Շիէօ, որ ժամեր շարունակ Հուէի մէջ ցուցարարներուն բանտարկեալն էր եղած, կրցաւ ի վերջոյ ազատիլ եւ վերադառնալ Սայկոն : Իսկ պաշտօնազրկուած զօրավարը՝ Թի, որ կամայ ակամայ պատճառ — կամ պատրուակ — հանդիսացած էր խռովութիւններուն, կը ջանայ հանդարտեցնել եւ հասկացողութեան մը բերել ցուցարարները :

Անիշխանական այս կացութեան առջեւ մեծապէս մտահոգուած են Ամերիկացիները: Առջի օր Սայկոն հասաւ պաշտպանութեան փոխ – նախարարը՝ Սիրուս Վանս: Տին Ռուսք յայտարարեց թէ Սայկոնի զօրավարները «իրենք եւս» կը փափաքին ոչ – զինուորական իշխանութիւնը վերահաստատել: Ռուսքի յայտարարութենէն քանի մը ժամ առաջ սակայն Քի կը շեշտէր թէ իշխանութիւնը քաղաքացիներուն զիջելու հարց չկար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱԿԱՌԱԿ Վիէթնամի մէջ «ամերիկեան աշխարհակալութեան» եւ Եւրոպայի մէջ «գերմանական վրէժխնդրութեան»՝ Խորհ. Միութիւն բանակցութեան քաղաքականութեան առջեւ «դուռը պիտի չգոցէ». այս է Խորհրդ. Միութեան արտաքին նախարար Կրոմիքոյի ճառին էական կէտը, զոր արտասանեց ԻԳ. Համագումարին :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ Նոր – Տելհի վերադարձի ճամբուն վրայ, Հնդկաստանի վարչապետ Տիկին Կանտի հանդիպեցաւ Լոնտոն եւ Մոսկուա : Լոնտոնի մէջ առանձին եւ երկար հանդիպում մը ունեցաւ Ուիլսընի հետ : Մոսկուայի մէջ զայն ընդունեցաւ Կոսիգին: Տիկին Կանտի այս տեսակցութիւններէն ետք յայտարարեց թէ Կոսիգինի հետ խօսած է Փաքիստանի « գրգռութիւններուն» եւ Հնդկաստանի յատկացուելիք Խորհ. Միութեան օժանդակութեան մասին: Տիկին Կանտի յայտնեց նաեւ թէ Հնդկաստան հրաւիրած է Զօր. տը Կոլ, նախագահ Ճոնսըն, Ուիլսըն եւ Կոսիգին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ Ապրիլի կիսուն Պոն պիտի երթայ : Ֆրանսայի նախարարը տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ : Հաւանական է որ խօսակցութեան նիւթ դառնան եւրոպական խնդիրները, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւնն ու Ատլանտեան Ուխտը :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Պաասկուսկցութեան տեղական (սուրիական) ղեկավարութիւնը հրատարակած է Դամասկոսի մէջ գումարուած կուսակցութեան վերջին ժողովին աշխատանքներուն արդիւնքը: Արաբական գետնի վրայ ժողովը որոշած է «աշխատիլ արաբական միութեան համար, եւ այդ միութիւնը կազմել ժողովրդային եւ ընկերվարական հիմերու վրայ »: Ժողովը որոշած է նաեւ մօտենալ արաբ յառաջդիմական կառավարութիւններուն, «յատկապէս Ալժերիոյ, Եգիպտոսի եւ Եմէնի »:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ Ֆրանսական գունդերու ներկայութեան առընչութեամբ Ֆրանսայի դիրքը ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած է, կը յայտարարեն Փարիզի պատասխանատու շրջանակները, ի պատասխան ամերիկեան մամուլին մէջ հրատարակուած կարգ մը լուրերու՝ որոնց համաձայն Ֆրանսա կը մտածէ իր գունդերը Պերլինէն քաշել :

« ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ մեծապէս վնասեց Թաշկենտի համաձայնութիւններուն, մերժելով Սիալքոթի շրջանին մէջ պարպել երեք շրջաններ, որոնք Օգոստոս հինգէն առաջ փաքիստանեան հողամասին մէջ կը գտնուէին », յայտարարեց Փաքիստանի նախարար Այուպ Խան, աւելցնելով. « անընմբռնելի է բռնաբարումը համաձայնութեան այսքան յստակ տրամադրութիւններուն »:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆ մինչ բուռն բողոքագիր մը կ'ուղղէր Ղանայի նոր ղեկավարներուն, անդին Միացեալ Նահանգներ եւ Ղանա համաձայնութիւն մը կը ստորագրէին, որուն համաձայն Ուոշիկնթըն յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին 2·663·750 սթերլինկ արժողութեամբ ուտեստեղէն եւ երկրագործական արտադրութիւններ պիտի հայթայթէ Ղանայի :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ զինուորական շրջանակներ կը հաղորդեն թէ Միացեալ Նահանգները «զինուորական օգանաւերու սահմանափակ թիւ մը պիտի ծախեն » Յորդանանի: Հաղորդագրութիւնը կը նշէ թէ այս օգանաւերը պիտի ծառայեն Յորդանանի ինքնապաշտպանութեան :

ՊԷԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Թիթօ ամսուս վերջաւորութեան պաշտօնական այցելութեամբ Ռումանիա պիտի մեկնի :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ պաշտօնական օրաթերթ «Ալ Ահրամ»ի համաձայն արաբական երկիրներուն մէջ ապրող Պաղեստինցիները Յունիսին պիտի ընտրեն պաղեստինեան ազգային Խորհուրդ մը՝ բաղկացած 150 անդամներէ : Այս Խորհուրդը պիտի ընտրէ գործադիր նոր Կոմիտէ մը :

ՉՕՐ. Ղրիվաս առջի օր Աթէնք հասաւ Յունաստանի ղեկավար դէմքերուն հետ տեսակցութիւններ ունենալու : Օդանաւէն իջնելուն շատ վերապահ էր Ղրիվաս: « Կը սպասէք որ խօսիմ, ըսած է լրագրողներուն, պիտի խօսիմ սակայն տեսակցութիւններէս ետքը միայն »:

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավար Փիէթրօ Նէննիի կինը, Քարմէն Նէննի:

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

—o—

Ա.

Հսկաներու ժամանակաշրջան մը եղած է եօթներորդ դարը: Արդարեւ եօթներուն դարուն շինուեցան Ամբերդի երկնաքեր ամրոցը՝ գլխու պտոյտ տուող բարձունքի մը վրայ, Զւարթնոցը, որ երեք զոյգ սիւներու վրայ հաստատուած հազարաւոր թոն կշռող կառոյց մըն է եւ Հռիփսիմէն:

Մեծ երաժիշտներու ժամանակաշրջան մը եղած է եօթներորդ դարը: Ճոնընտիր շարականներու, խոսրովային խաղերու, «Անձինք նուիրեալք»ը յօրինած երգահան կաթողիկոս Կոմիտասի դարը:

Եօթներորդ դարը եղած է նաեւ հմուտ քաղաքագէտ եւ վարպետ զօրավար Թէոտորոս Ռշտունիի ժամանակաշրջանը: Այս վերջինը կարողացաւ փրկել Անդըրկովկասն ու Հայաստանը Արաբներու եւ Բիւզանդացիներու ստնձգութիւններէն:

Այս դարուն ծնաւ նոյնպէս Շիրակացի: Ծնաւ, որ Ամբերտի բարձունքին վայել կատարներու հասցընէ հայրենի դիտութիւնը: Ծնաւ, որ ուսողագիտութիւնը եւ տիեզերագիտութիւնը տարածէ եւ զարգացնէ Հայաստանի մէջ, ինչպէս, որ Մեսրոպ Մաշտոց հայ գիրն ու գրականութիւնը հիմնեց եւ զարգացուց:

Մաշտոցի վարքը գրեց իր երախտապարտ աշակերտը՝ Կորիւն: Բայց Շիրակացին չունեցաւ իր սքանչելի աշակերտը եւ սեփական ձեռքով գրեց իր կենսագրութիւնը: Եւ իբրեւ ուսողագէտ ամէն ինչ գրեց բծախնդիր ճշգրտութեամբ: Գրեց այն մասին, որ իր աշակերտները Կորիւնի պէս երախտապարտ չեղան: «Երբ ես Հայաստան եկայ, շատեր փութացին քովս սորվելու, բայց քիչ մը սորվելէ ետք ձգեցին ու գացին, չմնացին մասնագիտութեան բոլոր կատարելիութիւնները սորվելու համար եւ հեռու մընալով ինձմէ, իրենք սկսան ուսուցանել ... նոյնիսկ պարսաւանքներ յօրինեցին հասցէիս ... եւ եթէ ես ալ անոնց հանդէպ չարութիւն ունենայի, բերան չէի բանար ոչ մէկուն սորվեցնելու համար: Բայց ես միշտ յիշեցի մեծ խորհուրդը տէրունական, թէ՝ սորվիլ ուզողներուն երբեք արգելք պէտք չէ ըլլալ ... եւ ես սորվեցուցի»:

«Ապերախտ աշակերտներէն» դառնացած սովորական ուսուցիչ մը, անշուշտ, կրնար հեռանալ Հայաստանէն: Բայց Շիրակացի ուխտած էր երբեք չհեռանալ երկրէն, ուխտած էր իր արժանաւոր ուսուցիչը, «Ընդ երկնայնոց ուխտեցի թագաւորին՝ չհեռանալ ի տեղւոջէս յայսմանէ»:

Տէր եւ թագաւոր չունեցող Հայաստանի այն մեծ դէմքերէն էր Շիրակացին, որոնք իրենց գործերով միշտ ալ լրացուցած են պետականութեան պակասը Հայաստանի մէջ: Այդ նկարագիրը ունեցող դէմք մը չէ՞ր արդեօք Յակոբ Մեզապարտը, որ հիմը դրաւ հայ ազգային տարադիր դպրութեան այնպիսի ժամանակ մը, երբ Արեւելքի լայնարձակ պետութիւններէն ոչ մէկուն թագաւորը տպարան չէր տեսած, երբ գիրքերը կը տպուէին միայն Եւրոպայի մէջ:

Շիրակացի իր դիտութիւնը մասնագիտացնելու համար գնաց Բիւզանդիոն:

Բայց լսենք զինքը:

«Ես, Անանիա Շիրակացի, Անանիա գիւղէն, խիստ փափաքելով թիւերու արուեստին, մտածեցի, թէ ոչինչ չի կազմաւորուիր առանց թիւերու, եւ թիւերն են մայրը բոլոր դիտութիւններուն... Ապա դիմեցի աշխարհը Յունաց: Հասայ Թէոդոսոպոլիս... Ապա՝ Զորրորդ Հայք ... Այնուհետեւ աճապարեցի երթալ Կ. Պոլիս ... Յետոյ՝ ծովեզրը Պոնտոսի, Տրապիզունտ կոչուող քաղաքը, ուր կ՚ապրէր իմաստութեամբ լի այր մը, ծանօթ Հայոց լեզուին ու դպրութեան եւ յայտնի թագաւորներուն ... Գացի, զբաղայ զինքը եւ պատմեցի, թէ ինչու եմ եկած իր քով: Զիս ընդունեցաւ ուրախութեամբ եւ ըսաւ. զոհ եմ Աստուծմէ, որ քեզ իմ մօտս առաքած է դիտութեան հարցով, որպէսզի այս արուեստը տանիս Սուրբ Գրիգորի երկիրը ... Ես երիտասարդ ժամանակ շատ տարիներ ապրած եմ Հայոց բարեբեր երկիրը եւ այժմ կ՚ուրախանամ, որ թիւերու դիտութիւնը կ՚երթայ այդ երկիրը .... եւ մնալով անոր մօտ ութ տարի ես անընդհատ սորվեցայ համարողութեան (ուսողագիտութեան, Գ. Ա.) դիտութիւնը: Տեղեկացայ նաեւ այլեւայլ դիտութիւններու եւ հմտացայ բազմաթիւ գիրքերու մէջ, որոնք մեր լեզուով թարգմանուած չէին՝ փիլիսոփայական, արուեստաբանական, պատմագրական, բժշկական, ժամանակագրական գիրքեր... Եւ արդ՝ ես չընչինս հայերէն, սորվեցայ անկէ այս հզօր դիտութիւնը, որ թագաւորներուն է ցանկալի եւ բերի մեր աշխարհը, առանց որ եւ է մէկուն օգնութեան, միայն իմ անձիս ջանքերով»:

Բ.

Երեւանի Մատենադարանին շէնքին առջեւ բարձրացած է առաջին հայ տիեզերագէտին արձանը: Կանգնած է ան լայն, իմաստուն ճակատով, տիեզերախոյզ հայեացքով՝ երկիրը պատկերացնող կլոր գունդը ձեռքին մէջ: Անոր ձեռագիրները ուսումնասիրելու եւ տեսնելու կուզան դիտնականներ աշխարհի բոլոր ծայրամասերէն: Կուզան տեսնելու այն հայ հանճարը, որ պեղեց իրմէ հարիւրաւոր տարիներ առաջ ապրած իմաստուններու՝ Պիւթագորասի, Պարմենիդի, Արիստոտելի խորախորհուրդ միտքերը եւ առաջին անգամ մեսրոպեան գիրերով ազդարարեց պեղուած ճշմարտութիւնը երկրի գնդաձեւութեան մասին, ճշմարտութիւն, որու մասին խօսիլը արգիլուած էր Արիստոտելի հայրենիքին մէջ եւ որուն ապաստան տուող առաջին երկիրը եղաւ Շիրակացիի հայրենիքը, 1300 տարի առաջ:

Քանի որ անկարելի է միայն մէկ արձանի մը մէջ պարփակել Շիրակացիի մեծութիւնը, հարկ է ուրիշ արձանով մը պատկերացնել մեծ աստղագէտը՝ Ծիր-Կաթինը դիտելու ժամանակ, որովհետեւ ան էր, որ, առաջին անգամ Հայաստանի մէջ, յայտնեց դիտութեան այժմու խօսքը Ծիր-Կաթինի մասին, գտնելով, որ անիկա ազօտ աստղերու բազմութիւն մըն է եւ ոչ թէ Հերա աստուածուհիին կուրծքէն թափած կաթի հետքը կամ Հայոց Վահագն Աստուծոյ թափած յարդի ճամբան ...

Բերքառատ Շիրակի Անանիա գիւղի գեղջուկ Յովհաննէսի որդին աչքը բացած եւ տեսած էր, որ երկինքի վրայ կայ այնքան զօրաւոր լոյս ունեցող լուսատու մը, որ գիշերը կը լուսաւորէ երկիրը եւ այդ իսկ պատճառով կը կոչուի Լուսին: Եւ օր մը այդ Անանիան մեծցաւ ու գրեց, որ լուսինը ոչ մէկ լոյս ունի, ընդհակառակն, իր լոյսը կը ստանայ Արեւէն ...: Իսկ ի՞նչ էր Արեգակը մանուկ Անանիայի համար -- փայլուն ափսէ մը: Իսկ երբ մեծցաւ, գրեց, որ այդ «փոքրիկ ափսէն» մեր աշխարհէն աւելի մեծ է: Որ մէկ հեռադիտակով չափեց ան արեւին մեծութիւնը, ուրկէ իմացաւ, որ լուսնին երեսին վրայ երեւցող «աչքերն ու քիթը» անոր մակերեսին անհարթութիւններն են: Ինչպէս գծեց լուսնին փուլերը, դտաւ Արեւին եւ լուսնին խաւարումին պատճառները, տեսաւ ծովերուն մակընթացութեան եւ տեղատուութեան կապը լուսինին հետ, բացատրեց տարուան եղանակներուն, գիշերուան եւ ցերեկուան, անձրեւին, ձիւնին, կարկուտին, ամպրոպին, հովերուն, երկրաշարժերուն պատճառները: Ո՛ր ելեկտրական գործիքներով չափեց ձայնին արագութիւնը եւ իմացաւ, որ ան աւելի բարձր էր, քան լոյսին արագութիւնը:

Գ.

Մատենադարանի շէնքին առջեւ բարձրացող Շիրակացին կրնար նաեւ գունտի մը փոխարէն իր ձեռքին մէջ ունենալ գիրք մը՝ աշխարհի ամէնէն հին թուաբանութեան դասագիրքը:

Մինչեւ վերջերս աշխարհի ամէնէն հին թուաբանական երկը կը համարուէր Բիւզանդիոն ապրած, ծանօթ ուսողագէտ, հայազգի Նիկողայոս Արտաւազդի գիրքը, մինչդեռ այս վերջինը ապրած է Շիրակացիէն 700 տարի ետք, ԺԴ. դարուն եւ ինքն ալ օգտուած է Շիրակացիի գիրքէն:

«Ուսողագիտութեան բնագաւառին մէջ, հնութեան կարգով, առաջին տեղը Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւեն Հայերը: Եօթներորդ դարուն անոնք ունեցած են նշանաւոր դիտնական մը՝ Անանիա Շիրակացին», կը գրէ ռուս դիտնական Դիպման եւ կ՚աւելցնէ, թէ Շիրակացի զբաղած է բնութեան երեւոյթները բացատրող զանազան հարցերով «այնպիսի դարաշրջանի մը մէջ, երբ Եւրոպայի մէջ գրեթէ ոչ ոք այդ հարցերուն ուսումնասիրութեամբ դեռ չէր զբաղած»: Շիրակացիի կը պատկանին հայ տոմարագիտական միտքի շողշողուն գանձերը՝ «Շ ԼԲ բոլորակ» եւ «Պատճէն տումարի»» խորագիրները ունեցող երկերը: Ասոնցմէ առաջինը հայ շարժական տոմարը կարգաւորող ազիւսակ մըն է, իսկ երկրորդը՝ ընդհանուր տոմարագիտութեան նուիրուած տեսութիւն մը, ուր ներկայացուած են 14 ազգերու տոմարական համակարգերը: Այս գրքին մէջ կը գտնուի պատմութեան ասպարէզէն անհետ կորած ժողովուրդի մը՝ Ազուաններու ամիսներուն անունները: Այս գործէն կ՚իմանանք նաեւ հին հայկական օրերուն անունները: Ամսուան 30 օրերը 30 տարբեր անուններ ունեցած են հին Հայաստանի մէջ: Առանձին անուններ ունեցած են նաեւ օրուան 24 ժամերէն իւրաքանչիւրը (այդ, ճառագայթեալ, երկրատես, շանթակալ, հրակաթ, հուրթափեալ, խաւարական, աղջամուղջ, մթացեալ, շաղաւոտ, հաւթափեալ, լուսաճեմ, առաւօտ եւայլն):

Շիրակացի հետաքրքրուած է նաեւ փիլիսոփայական խնդիրներով: Լուսամիտ հանրագէտը եօթներորդ դարուն կը խօսի հակասութիւններու միասնութեան մասին, աշխարհի յարատեւ շարժման եւ փոփոխման մասին. «Գոյացումը, — կը գրէ ան, — քայքայման սկիզբն է: Եւ քայքայումը կրկին կը դառնայ գոյացումին սկիզբը: Եւ այս անվնաս հակառակութենէն է, որ աշխարհ կը ստանայ իր յարատեւութիւնը»:

Շիրակացիի գրչին կը պատկանին նաեւ քանի մը գիրքեր պատմութեան, դաւանաբանութեան, հրապարակախօսութեան, երաժշտութեան բնագաւառէն: Կարգ մը դիտնականներ անոր կը վերագրեն նաեւ հին աշխարհին քարտէսը՝ «Աշխարհացոյցը», որ համաշխարհային աշխարհագրութեան եւ քարտէսագրութեան եղակի յուշարձաններէն մէկըն է:

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բաւական չէ ըսել՝ «կարելիս կ՚ընեմ»: Պէտք է յաջողիլ:

ՈՒԻՆՍԹԸՆ ՁԸՐՉԻԼ

×

Աշխարհի վրայ ամէնէն մեծ լոյսը սփռեց սեփ-սեւ բան մը.— տպագրական մելանը:

Բ. ՄԱՍՈՆ

— ԵՍ ՏԷՐ-ՁՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

—o—

Ժամանակ մը երկար դադար եղաւ, կանգ առաւ մեր աշխատանքը: Զինուոր էինք, անշուշտ հաց պիտի տային մեզի՝ աշխատէինք կամ չաշխատէինք. հետեւաբար, որպէսզի ձեռքերը ծալած չընստինք, մեզ փոխադրեցին Ալեքսանտրէթի ճամբաներու շինութեան մէջ, մասնաւորաբար զալափաթնիները, թիւով երկու հարիւր հոգի, մեծ մասը թուրք: Մեր խումբը Պիրէճիկէն ճամբայ ելաւ քալելով եւ 4 – 5 ժամէն հասաւ Ճարապլուս: Այստեղէն շոգեկառքի նստանք եւ հասանք Քաթմայի կայարանը, որ Հայերուս մեծագոյն դերեզմաններէն մէկը եղած էր: Միտքովս «հոգոց» մը կարգացի, ինքնիրենս խօսելով.

— Հանգիստ քնացէք, սիրելի հայրենակիցներ, դուք զոհ գացիք ու չտեսաք ազատութիւնը: Բայց մենք պիտի տեսնենք ազատութիւնը ու պիտի չմոռնանք ձեզ:

Քաթմայէն քալելով շարունակեցինք ճամբան եւ երեք ժամէն հասանք հոն՝ ուր պիտի աշխատէինք ճամբաներու շինութեան մէջ: Խորտուբորդ էին այդ ճամբաները, ու մեր գործը պիտի ըլլար հող ու քար լեցնել փոսերուն մէջ:

Յաջորդ օրը, երբ աշխատանքը պիտի սկսէինք, հասան հինգ – վեց բեռնակառքեր, որոնց մէջ գերմանացի զինուորներ: Այս բեռնակառքերը այնուհետեւ ամէն առաւօտ կանուխ կուգային Քաթմայէն, իրիկունը կը վերադառնային Քաթմա: Կեդրոնը Քաթմա կը գտնուէր:

Քանի մը օր այս աշխատանքով զբաղեցանք: Հինգշաբթի օր մըն էր, կէս օրին՝ նստած կը ճաշենք, երբ յանկարծ վերակացու թուրք սպան, Մուհարրէմ էֆէնտի որ յիսնապետ մըն էր ալայլը (այսինքն զինուորական դպրոցէ չէր ելած), հրամայեց ոտքի կանգնիլ, շարք կազմել երկու կարգի վրայ:

Ամէնքս ալ սկսանք մտահոգուիլ: Ի՞նչ է պատահած, ի՞նչ պիտի ըլլանք:

Երկու կարգի վրայ կեցած ենք, մէջտեղը հինգ – վեց մեթր լայնքով: Մուհարրէմ էֆէնտի անցաւ երկու կարգերուն մէջէն եւ ի վերջոյ, բարձրաձայն ըսաւ.

— Ձեր մէջ ո՞վ Ֆրանսերէն գիտէ:

Ձայն – ձուն չկայ: Իրարու երես կը նային Թուրքերը: «Ձեր մէջ ո՞վ թուրքերէն գրել – կարդալ գիտէ» հարցնէր ալ, պիտի տիրէր նոյն լռութիւնը: Ես ալ լուռ կը մնայի: Մուհարրէմ էֆէնտի դարձեալ անցաւ կարգին մէջէն եւ նոյն հարցումը կրկնեց:

-- Ձեր մէջ Ֆրանսերէն գիտցող չկա՞յ:

Ձայն – ձուն տուող չկայ: Իրաւ է թէ սանկ – նանկ կրնամ հասկցնել ինքզինքս, գիտեմ քանի մը Ֆրանսերէն բառեր, բայց քաջութիւնը չունիմ «գիտեմ» ըսելու, չէի կրնար «գիտեմ» ըսել:

Մուհարրէմ էֆէնտի երբորդ անգամ ըլլալով անցաւ մեր կարգերուն մէջէն, եւ կրկնեց հարցումը:

Դարձեալ ձայն – ձուն տուող չկայ:

Այս անգամ Մուհարրէմ էֆէնտի սկսաւ բացատրել, քաջալերել, կ՚ուզէր վերջապէս Ֆրանսագէտ մը գտնել:

— Ես հո՛ւ, մեծ բան մը չէ ուզածս, Ֆրանսերէնի վարժապետ մը չէ ուզածս: Գերմանացիներուն պիտի ըսուի որ վաղը, Ուրբաթ է, Թուրքերուս համար Կիրակի է, ուստի չենք աշխատիր: Ձեր բեռնակառքերը մի բերէք վաղը, այլ բերէք Շաբաթ օր: Այս չափ:

Այդ վայրկեանին առաջ անցայ, զինուորական բարեւ մը տուի եւ ըսի.

— Էֆէնտիմ, ես այդքանը կրնամ ըսել:

Բարկացաւ մարդը:

-- Քանի որ գիտես, ինչո՞ւ կը յոգնեցնես զիս, գիտեմ չըսես, եւ թրքական հայհոյութիւն մը ըրաւ՝ վկայութեան կանչելով այն անասունը, որ ծանօթ է Նասրէտտին Հոճային հետ բարեկամութեամբ եւ իրենց հետ ազգականութեամբ:

— Էֆէնտիմ, գիտեմ չեմ կրնար ըսել, քու ըսած խօսքերդ կրնամ հասկցնել, այսքան:

-- Գիտ՛ես գիտես, ըսաւ եւ օձիքէս բռնեց զիս տարաւ Գերմանացիին մօտ:

Ֆրանսերէն «բարի լոյս, պարոն, ի՞նչպէս էք» ըսի՝ գիտցածիս կէսը սպառելով մէկ անգամէն: Տեսայ որ Գերմանացին կը կըմկըմայ: Ծօ՛, ինձմէ քիչ գիտէ Ֆրանսերէնը, քաջալերուեցայ, յարգս մեծցա՛ւ:

Եւ վարժապետի ձեւ առի, հատիկ հատիկ բառերը արտասանեցի, ըսի թէ վաղը Ուրբաթ է, Ուրբաթը Թուրքերուս համար Կիրակի է, չենք աշխատիր, կառքերը մի՛ բերէք վաղը, բերէք Շաբաթ:

Յետոյ աւելցուցի.— Հասկցա՞ր:

— Այո պատասխանեց:

— Անգամ մը կրկնէ հասկցածդ, ըսի վարժապետի յաւակնութեամբ:

Կըմկըմալով ըսաւ եւ հաստատեցի թէ հասկցած էր: Ալ չերկնցուցի: Մուհարրէմ էֆէնտի, որ կանգնած էր քովս, իր կարգին հաստատեց թէ ես Գերմանացիէն աւելի գիտեմ Ֆրանսերէնը, առանց կըմկըմալու կը խօսիմ:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(20 Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԸ 1980ԻՆ

Երեւանի նոր յատակագիծը. Հայաստանի մայրաքաղաքը աշխարհի հնագոյն քաղաքներէն է: 1968ին անոր 2750ամեակն է: Սակայն այսօրուան իմաստով քաղաք դարձած է վերջին 48 տարիներուն եւ այսօր ալ մեծ արագութեամբ կը բարեզարդուի, կ'ընդարձակուի:

Երեւանի վերակառուցման առաջին նախագիծը մշակած է Ալեքսանդր Թամանեան, Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն: Թամանեանի նախատեսութեամբ քաղաքը պիտի ունենար 150·000 բնակիչ:

Սակայն շատ շուտով խախտուեցաւ այդ նախատեսութիւնը: Արդէն 1938ին հարկ եղաւ պատրաստել աւելի ընդարձակ նախագիծ մը: 1951ին՝ երրորդ մը: Ուշադրաւ է հետեւեալ վիճակագրութիւնը: Հարիւր տարուան ընթացքին՝ 1827-էն մինչեւ 1920, Երեւանի բնակչութիւնը աճած է չորս անգամ, իսկ վերջին 44 տարիներուն, այսինքն՝ 1920էն – 1964ին, 12 անգամ: Այս տարուան Յունուար մէկի տուեալներով Երեւանի բնակչութեան թիւը կը հասնի եօթը հարիւր հազարի:

Իրաց այս կացութեան մէջ հասկնալի է, որ քաղաքը չի կրնար մնալ հին շրջագիծին մէջ: Այս պատճառով յատուկ յանձնաժողով մը մշակեց եւ վաւերացուց Երեւանի նոր յատակագիծը:

Քաղաքին կեդրոնը — Նոր նախագիծին համաձայն քաղաքին կեդրոնը պիտի ունենայ երեք մաս՝ վարչական, կառավարական եւ մշակութային: Նոր յատակագիծին համաձայն Երեւանը պիտի ունենայ ինը շրջաններ, որոնք իրենց կարգին պիտի բաժնուին բնակելի շրջաններու եւ ասոնք ալ՝ աւելի փոքր շրջաններու: Ամէն մէկը պիտի օժտուի բոլոր յարմարութիւններով (խանութներ, վարսավիրանոցներ, կարի արհեստանոցներ, պարտէզներ, մանկապարտէզներ, շարժանկարի սրահ եւայլն):

Տասնեւհինգ տարուան մէջ քաղաքին տարածութիւնը պիտի կրկնապատկուի:

Յառաջիկայ հինգ տարիներուն պիտի վերջանայ Նորք թաղամասին կառուցումը, որ նախատեսուած է 100 – 110 հազար բնակչութեան մը համար: Արարատեան անունը պիտի տրուի նոր թաղամասի մը, որ պիտի հաստատուի Էջմիածնի խճուղիին մօտերը: Յառաջիկայ 15 տարիներուն մայրաքաղաքին մէջ շինուող բոլոր բնակելի շէնքերուն մէկ երրորդը պիտի ըլլայ 9 – 20 յարկանի:

Շինարարութեան համար առաջուան նման պիտի օգտագործուին տուֆը եւ երկաթաքարը, որոնցմով այնքան հարուստ է Հայաստանը: Կանաչ տարածութիւնները 15 տարուան մէջ պիտի կրկնապատկուին, իսկ քաղաքին հռչակաւոր աղբիւրին ջուրը պիտի հասնի ամէն բնակարան:

Հրազդանի կիրճին եւ անոր յարող մասերուն մէջ պիտի հաստատուի քաղաքին կեդրոնական պարտէզը, որ պիտի ունենայ 200 – 250 հեկտար տարածութիւն: Նոր մարզադաշտ նախատեսուած է ութսուն հազար անձի համար, իսկ Երեւանի «ծովը» պիտի ունենայ 65 հեկտար մակերես:

Հնամեայ Երեւանը յառաջիկայ 15 տարիներուն պիտի դառնայ աշխարհի նոր եւ գեղեցիկ քաղաքներէն մէկը:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Մարտ 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ծնողքներու, բարեկամներու եւ նախկին սաներու բազմութիւն մը փութացած էր Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանը: Այլեւս գեղեցիկ աւանդութեան մը վերածուած է Վարժարանի աշակերտներուն թատերական ձեռնարկը: Կարելի է միայն ուրախութեամբ ընդգծել այս սովորութիւնը. իրապէս, թատրոնը ինքնին, առանց նկատի առնելու հայերէնով խաղացուած ըլլալու առանձին զոհունակութիւնը, դպրոցական կեանքին մէջ, մանաւանդ երկրորդական ուսման կողքին, անհրաժեշտ տարր մըն է աշակերտներուն տալու տեսակ մը ինքնավստահութիւն եւ հանրութեան ներկայանալու համարձակութիւն:

Ներկայացումը սկսաւ ճիշդ որոշեալ ժամուն: Յայտագիրը կազմուած էր երկու անջատ մասերէ, մին Ֆրանսերէն՝ «Լա ֆիֆիյ տը սոն փէր», եւ միւսը հայերէն՝ «Գաղտնի ոստիկանը»: Ֆրանսերէն զաւեշտը խաղացին արագ եւ շատ սահուն, բեմական լեզուով, խլելով բազմաթիւ ծափահարութիւններ: Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան երկու աշակերտներ, առաջինը հօրը դերով եւ երկրորդը աղջկան ու տղայի երկու դերերով: Հարկ չկայ նշելու թէ հայ պատանիները շատ լաւ կը խօսին Ռասինի լեզուն:

Երկրորդը, որ գլխաւորն էր եւ հայերէն, բաւական դժուար կատակերգութիւն մըն էր սկսնակ դերակատարներու համար: Երկուք ու կէս ժամ տեւողութեամբ չորս արար եւ բեմին վրայ աւելի քան տասնեւհինգ անձեր:

Ոստիկանական նիւթ մըն էր, ինչպէս կը վկայէ արդէն տիտղոսը՝ «Գաղտնի ոստիկանը»: Անձնանուններէն — Ֆրանչեսքօ, Անագլետօ, Մանտորլի, եւայլն— կրնանք հետեւցնել թէ թարգմանութիւն մըն է իտալերէնէ: Դիւրին չէ, Ֆրանսայի մեր տղոց համար, երկուք ու կէս ժամ անընդհատ հայերէնով դեր խաղալ: Հակառակ ատոր սակայն աշակերտները խաղացին արագ, ապրումով եւ մանաւանդ սահուն հայերէնով: Գովելի էր նաեւ շատ մաքուր առոգանութիւնը:

Մենք գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսք ունինք միայն այս պատանի դերասաններուն, որոնք ուսումնական իրենց ծանրաբեռնուած ծրագրի կողքին, անկասկած ամիսներ շարունակ աշխատած են, կրկնած, սորված, գոց ըրած՝ որպէսզի այդ բոլոր յոգնութեան պտուղը քանի մը ժամուան համար միայն մեզի հրամցնեն:

Երբ սրահէն դուրս կուգայինք, գոհ ու բաւարարուած, բարեկամ մը հարց կու տար.

— Տխո՞ւր է, չէ, այս տղաքը որքա՛ն յոգնեցան մեզ ուրախացնելու համար: Իսկ հիմա՞: Վերջացաւ...

Բայց ոչ: Թատերական այս ձեռնարկը դերակատար աշակերտներուն համար անպայման գեղեցիկ յիշատակի մը պիտի վերածուի ապագային:

Եւ կա՞յ արդեօք աւելի մեծ հաճոյք, քան անցեալի գեղեցիկ յիշատակները:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ երգահանդէսներու շարք մը տուաւ Ափրիկէի կարգ մը երկիրներու մէջ: Մեծապէս գնահատուեցաւ:

×

«ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ գրականութիւնը եւ Լեւոն Շանթ» նիւթին մասին խօսեցաւ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Հր. Գրիգորեան, որ այս առթիւ ներկայացուց նաեւ Վ. Թէքէեանի, Զ. Եսայեանի, Եր. Օտեանի եւ Տիգրան Կամսարականի կարեւոր գործերը: Այնուհետեւ խօսեցաւ Շ. Շահնուրի եւ Վ. Շուշանեանի ջանքերով Փարիզի մէջ կազմուած «Մենք» գրական խմբակի կատարած աշխատանքներուն մասին, որ ինչպէս կը գրէ «Գրական Թերթ»ը, «Բացառիկ կարեւոր նշանակութիւն է ունեցել արեւմտահայ գրականութեան զարգացման գործում»:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ նախարարներու խորհուրդը վաւերացուց Երեւանի նոր յատակագիծը: Որոշ տուեալներու համաձայն Երեւան 1970ին պիտի ունենայ 750 հազար բնակիչ, իսկ յետագային՝ մօտ մէկ միլիոն:

Բնակչութեան աճումին հետ պիտի ընդարձակուի քաղաքը, անոր մշակութային եւ կենցաղային սպասարկութեան ձեռնարկութիւնները, աւելի պիտի կանոնաւորուի ջերմութեան, ելեկտրուժի եւ կազի օգտագործումը եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Մարտ 27 Կիրակի, Վալանսի քաղաքապետ Բերտրիի հովանաւորութեան տակ, Պէյրութահայ երիտասարդ պառիթոն Տիգրան Ժամկոչեան շատ յաջող երգահանդէս մը տուաւ:

Առաջին մասը բաղկացած էր օտար դասական երգերէ, իսկ երկրորդը՝ հայ եօթը հեղինակներու գործերէ: Արուեստասէր հասարակութիւնը մեծ հաճոյքով ունկնդրեց երգերը, որոնք մեկնաբանուեցան եւ ներկայացուեցան յաջող կերպով:

Երիտասարդ երգիչին դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Մարթ Լըֆէվր:

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

Այս երգահանդէսին մասին տեղական մամուլը կը գրէ ի մէջ այլոց. «Զեմ կարծեր թէ պառիթոնէն աւելի սրտայոյզ ձայն գոյութիւն ունենայ, երբ մանաւանդ անոր տարածքը թոյլ կուտայ առանց ճիգի ելեւէջներ կատարելու բնականէն աւելի անդին, ինչպէս պարագան է Տիգրան Ժամկոչեանի ձայնին» (Ի. Լիէնար):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԵՒՈՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երիտասարդ նկարիչը, որ ուսանող է Վենետիկի գեղարուեստից Ակադեմիայի մէջ, վերջին քանի մը ամիսներուն ուշադրութիւնը գրաւեց արուեստի աշխարհին, Իտալիոյ մէջ: 19 տարեկան երիտասարդ նկարիչը արդէն անցեալ տարի շահած էր Վենետիկի «Քաճիուսթինիանի» սեւ ճերմակի Ա. մրցանակը:

Դեկտեմբերին, Վենետիկի կարեւորագոյն կալըրիներէն Սան Վիտալի տարեկան մեծ ցուցահանդէսին կը մասնակցի երկու նկարներով: Յունուարին, իր երեք իւղաներկ նկարները ընտրուեցան Այ Ֆրարի մրցանակի ժիւրիին կողմէ: Մարտին, Գ. մրցանակը կը շահի «Վեցերորդ Ազգային ցուցահանդէսին» մէջ, որ կազմակերպուած էր Փատովայի համալսարանի «Ութ Փետրուարի» յանձնախումբին կողմէ: Ներկայացուած գործերը էին — «Մերժում», «Հանգիստը» եւ «Կենսունակ մերկը»:

Ապրիլի սկիզբները կը ցուցադրուի իր «Երազող մերկը» գծանկարը, Թրեվիզոյի քաղաքապետութեան կազմակերպած Ա. ցուցահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ երեք Հարիւրի պալատին մէջ: Վերոյիշեալ ցուցահանդէսի մասին ապահովաբար անդրադառնայ Իտալիոյ ձայնպատկերասփիւռը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ի՞նչպէս:

— Փիէրի կարծիքը չառած քայլ մը իսկ չենք կրնար առնել, իսկ գալով իր կարծիքին, բացայայտ է որ մեզի համամիտ չէ, դիտել տուաւ Զարտաք:

— Ինչէ՞ն դիտցաք իր կարծիքը, հարցուցին երկու կիները ափ ի բերան մնացած:

— Սա նամակը լաւ կարդացէք եւ դուք ալ պիտի հասկնաք, ըսաւ. Զարտաք ձեռքի երկտողը անոնց երկարելով:

Տիկին Շապան Փիէրի գրած երկտողը առնելով անգամ մըն ալ կարդաց:

— Բան մը չկրցայ հասկնալ, կմկմաց քանի մը անգամ կարդալէ ետք: Գրութիւն մը որ իր անվախութիւնը կ'ապացուցանէ:

— Հապա Լաֆօնթէնի առա՞կը:

— Այսի՞նքն:

— Այդ առակը անշուշտ կարդացած էք շարունակեց Զարտաք: «Առիւծն ու Մուկը» վերատառութեամբ առակը սա բարոյալից տողերով կը վերջանայ՝ «բարկութեամբ եւ զօրութեամբ չէք կրնար ձեռք անցընել այնքան յաջողութիւն որքան համբերութեամբ եւ ժամանակ շահելով»:

— Պարոն Մօպրէն իրաւունք ունի, միջամտեց Իպրահիմ խօսքի խառնուելով: Եթէ ինքը իմանայ որ իր կեանքը ազատելու համար հրաժարած էք ձեր արդար իրաւունքէն, շատ պիտի նեղանայ: Ես որ նոյն ճամբուն վրայ վիրաւորուեցայ, բնաւ համամիտ չեմ ասպարէզը չարագործներուն ձգելու: Ինքզինքնիս պարտուած հռչակելէ առաջ պէտք է ձեռքերնուս եկածը ընենք:

Երկու կիները գլուխնին ժխտական նըշանով մը դէպի ետեւ շարժեցին: Մօրիս եւ Լեւոն, չափէն աւելի յուզուած, իրարու երես նայեցան:

Զարտաք երկու խօսքով բացատրեց թէ՝ եթէ այսպէս կէս ճամբան դասալիք ըլլային, Մօպրէ շատ պիտի ցաւէր եւ թերեւս պիտի նեղանար:

— Միտքս բան մը ինկաւ, խավականեր, խօսք առաւ Իպրահիմ:

— Խօսէ, ըսաւ Մօրիս:

— Այս նամակը բերող չարագործը մինչեւ իրիկուն սպասցնել տուէք, հիմա ուր որ է իրիկուն կ'ըլլայ: Յետոյ, երբ մութը կոխէ, իբրեւ պատասխան, նամակ մը գրելով ձեռքը տուէք որ ժամանակ շահինք: Առարկութիւն մը գտէք...

— Այո, զոր օրինակ, կրնանք իրեն ըսել թէ առանց Փիէրի կարծիքը ունենալու չենք կրնար որեւէ քայլ առնել. մէջ բերաւ Զարտաք մատը ճակտին տանելով:

— Հրաշալի է, ըսաւ Իպրահիմ զայն մտիկ ընելէ ետք: Ինծի միայն քսանը չորս ժամ շահեցէք մնացեալը ինծի ձըգեցէք:

Ապա, քաջ արաբը չնայելով իր վիրաւոր վիճակին, կրտսեր եղբայրը քովը կանչեց:

Հուսէյին եղբօրը վրայ ծռեցաւ: Վիրաւորը քանի մը բառ փոխանակեց անոր հետ արաբերէն լեզուով: Հուսէյինի աչքերը փայլիլ սկսան, յետոյ, վար ծռելով եղբօրը ուսը համբուրեց:

— Ռո՛ւհ, ռո՛ւհ հալէն (դնա, շուտ դնա), վերջացուց Իպրահիմ:

Հուսէյին վրանէն դուրս ելաւ:

Զարտաք վիրաւորին առջեւ ծունկի գալով հասկնալ ուզեց թէ ի՞նչ հրահանգ տուած էր եղբօրը:

Իպրահիմ բերանը անոր ականջին մօտեցնելով բաներ մը փսփսաց, ապա մատը շրթունքներուն տանելով դաղտնիքը մարդու չըսելու նշան մը ըրաւ:

Ասոր վրայ, Լեւոն եւ Մօրիս վրանէն դուրս ելլելով Հարթֆիլտի քով դացին:

— Պարոն, ձեր պայմանը ընդունելու համար պէտք է որ պարոն Մօպրէի հաւանութիւնը առնենք, առանց անոր հաւանութեանը չենք կրնար որեւէ քայլ առնել, ըսաւ Զարտաք:

Հարթֆիլտ զարմացական շարժում մը ըրաւ:

— Այո, պարոն, յառաջիկային մեր բարեկամը կրնայ յանդիմանել մեզ առանց իր կարծիքը առած ըլլալու ձեզի հետ բանակցած ըլլալնուս համար, շարունակեց Զարտաք կտրուկ շեշտով մը: Ահա ատոր համար, առանց պարոն Մօպրէի հաւանութիւնը ունենալու պիտի չկրնանք ձեզի որեւէ վերջնական պատասխան տալ: Կը խնդրենք ուրեմն որ երկրորդ ճամբորդութիւն մըն ալ ընելով մեր նամակին պատասխանը բերէք:

— Բայց բնաւ տեղը չկայ որ պարոն Մօպրէի կարծիքը առնելու համար...

— Մի մոռնաք որ, պարոն, դուք ձեր գլխով որեւէ որոշում տալու իրաւասութիւն չունինք, ըսաւ Մօրիս չոր ու ցամաք կերպով անոր խօսքը կտրելով:

Երբ մենք ձեզի իբրեւ պատգամաւոր կ'ընդունինք դիտցած ըլլաք որ ատիկա ձեզի համար արդէն պէտք եղածէն աւելի պատիւ մըն է: Գացէք, դացէք ձեր պետին իմացուցէք մեր տուած որոշումը եւ պատասխանը մեզի բերէք:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

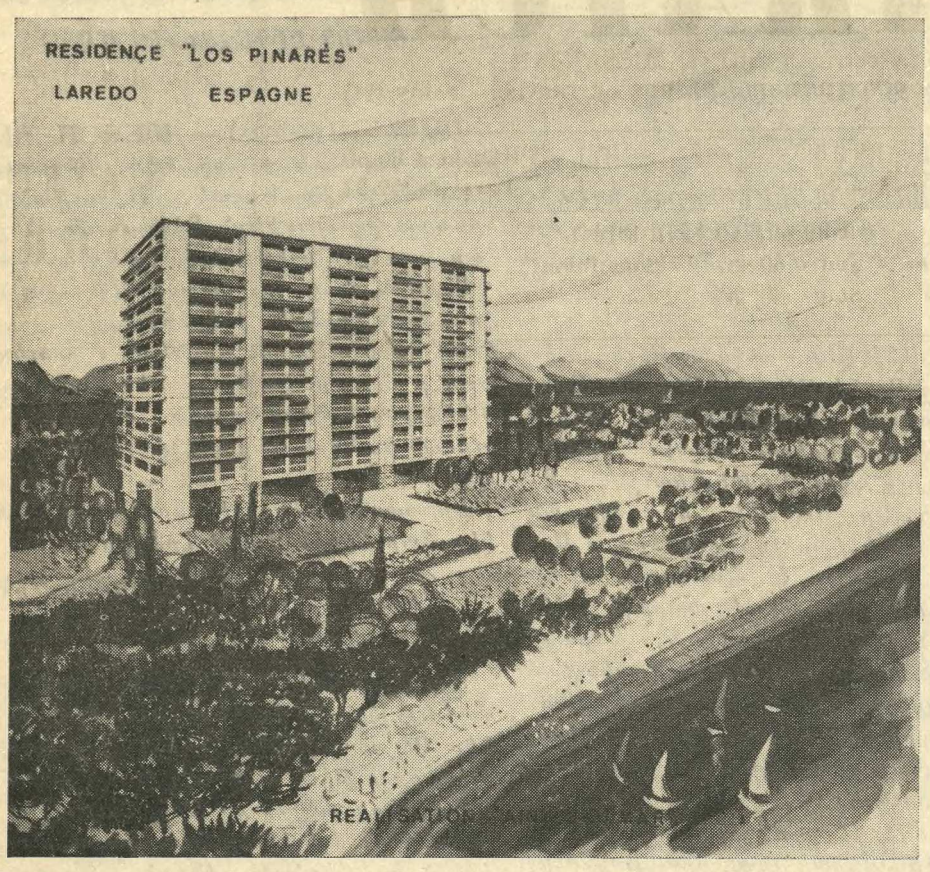

AINZ SOLMAR G. BEDERIAN

« AINZ-SOLMAR », le plus grand constructeur de la Costa Esmeralda

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

A MOINS DE 500 FRANCS LE M² (à 975 km. de Paris)

APPARTEMENTS LUXUEUX

"COSTA ESMERALDA"

Sur la plus belle plage de la mer cantabrique, 5 km. de sable fin :

LOS PINARES

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

2 à 3 terrasses, 3, 4 et 5 pièces, 1 à 2 salles de bains par appartement,

« BOX INDIVIDUEL »

Ascenseurs et descenseurs ultra-rapides, avec le tout dernier confort

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis et équitation

FACILITÉS DE PAIEMENTS

VOYAGE REMBOURSÉ A TOUT ACQUEREUR.

PARIS : 6, Av. Marceau - Tél. ALMA 08-76 — LAREDO : Calle Gal Mola et Av. Neuve-Bungalow

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեց՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ տը լ'Իլ Սէն – Փիէռ :

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (հայերէն)

Երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31:

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒ
(Մարսէյլ)

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԷԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս

Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շավ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

RAMUNCHO

avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN

Attractions *Cotillons*

Tenue sombre de rigueur

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ միութիւններուն, որպէսզի իրենց պզտիկ նիւթական օժանդակութիւնը բերեն այս ազգօգուտ շինարարութեան որ պիտի ծառայէ նոր սերունդին: Մինչեւ այսօր սրտակից հայրենակիցներու տուած լումաներով չէնքին վրան գոցուած է, բայց կը պակսի նիւթական աջակցութիւնը որպէսզի ապահովուին դուռները եւ պատուհանները եւն :

Դրամի առաքումը ղրկել հետեւեալ հասցէներով Աշոկ Աղէկեան Բիւ Տըլաշէն Շարվիէօ) 38 Իզէռ :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965-1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 6 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10579

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.579

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

1952 Սեպտեմբեր 10ին նախարարապետ Քոնրատ Ատընաուըր եւ արտաքին նախարար (ետքէն վարչապետ, այժմ հանգուցեալ) Մոշէ Շարէթ (նախկին անունով Շէրթոք) Լիւքսէնպուրկի մէջ կը կնքէին համաձայնագիր մը, որով դաշնակցային Գերմանիոյ հանրապետութեան կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլար, տարեկան մասնավճարներով, նիւթական կարեւոր գումար մը յատկացնել Իսրայէլի կառավարութեան, իբրեւ հատուցում հիթլերեան ցեղասպանութեան զոհ Հրեաներուն :

Դաշնակցային Գերմանիա յարգեց իր յանձնառութիւնը եւ համաձայնագրի թուականէն սկսեալ մինչեւ այսօր Իսրայէլի վճարեց 3450 միլիոն մարք, այսինքն 850 միլիոն տոլար կամ 4250 միլիոն նոր ֆրանք (425 միլիառ հին ֆրանք) : Վերջին մասնավճարը՝ 75 միլիոն տոլար (375 միլիոն նոր կամ 37ուկէս միլիառ հին ֆրանք) հատուցուած էր տարի մը առաջ, 1965 Ապրիլ 15ին, նախ քան վերջաւորութիւնը պայմանաժամին, որ լրացաւ 1966 Մարտ 31ին :

Հատուցման գումարներու մէկ մասին փոխարէն զանազան ապրանքներ հայթայթուեցան Իսրայէլի, անոր տնտեսական վերականգնումին անհրաժեխտ կազմածներ, որոնց շարքին կէս միլիառ մարք արժողութեամբ առեւտրական նաւեր եւ քարիւղ, — այս վերջինը Անգլիոյ միջոցաւ :

Միջազգային յարաբերութեանց պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մըն էր Լիւքսէնպուրկի համաձայնագիրը, որուն գլխաւոր հեղինակն էր Տոքթ. Ատընաուըր :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին Գերմանիա վարկաբեկուած էր յաչս հանրային կարծիքին : Վեց միլիոն Հրեաներու ջարդին մասին աշխարհի բոլոր լեզուներով կատարուած քարոզչութիւնները մեծապէս ազդած էին դաշնակցային Գերմանիոյ վարիչներուն վրայ, որոնք կ'ուզէին ապացուցանել թէ գերման ազգը իր ամբողջութեան մէջ պատասխանատու չէր կատարուած ոճիրներուն, որոնք գործն էին Ատոլֆ Հիթլէրի եւ իր Նացի կուսակցութեան :

Դաշնակցային Գերմանիոյ ղեկը ձեռք առնելով, Ատընաուըր ուզեց մոռցնել տալ անցեալը եւ վերականգնել իր երկրին վարկը : Ձեռք երկարեց Ֆրանսայի, որ 1870ի, 1914ի եւ 1939ի պատերազմներուն մեծապէս տուժած էր Գերմանիոյ երեսէն :

Ու յաջողեցաւ սիրաշահիլ զայն, զօրավար տը Կոլի հետ գլուխ գլխի տեսակցութիւններով :

Առանց դուրսէն պարտադրուելու, ձեռք երկարեց նաեւ Իսրայէլի, որ կը ներկայանար իբրեւ «ամենայն Հրէից կառավարութիւն» : Այս վերջինը 1948 Մայիս 14ին անկախութեան տիրանալէ ետք նուիրուած էր ներգաղթի, աշխարհի բոլոր կողմերէն դէպի Աւետեաց երկիրը խուժող Հրեաներու տեղաւորման աշխատանքին :

Իսրայէլի արտաքին նախարար Մոշէ Շարէթ Լիւքսէնպուրկի համաձայնագրի ստորագրութեան առթիւ Տոքթ. Ատընաուրի ուղղած էր նամակ մը, շեշտելով որ Գերմանիոյ կողմէ իբրեւ հատուցում տրուած գումարները պիտի յատկացուէին հրեայ գաղթականներու ներգաղթի եւ տեղաւորման ծախքերուն :

Ատընաուրի յաջորդը՝ Լուտվիկ Էրհարտ, իբրեւ տնտեսական – ելմտական նախարար դաշնակցային Գերմանիոյ, զօրավիդ հանդիսացաւ կառավարութեան պետին վարած քաղաքականութեան, կանոնաւորապէս գործադրելով համաձայնագրի տրամադրութիւնները : Անոր պէս հանդիսաւորապէս ճանչցաւ Գերմանիոյ ո՛չ միայն նիւթական, այլեւ բարոյական պարտաւորութիւնները հանդէպ Հրեաներուն :

Ուրիշ պատերազմի մը ընթացքին ուրիշ պետութիւն մը ցեղասպանութեան ահռելի ոճիր մը գործեց ուրիշ ազգի մը դէմ :

Սակայն այս վերջինը ոչ նիւթական, ոչ ալ բարոյական հատուցում ստացաւ իր մէկուկէս միլիոն մարդկային զոհերուն եւ անհաշուելի միլիառներու հասնող նիւթական իր կորուստներուն համար :

Երկու չափ եւ երկու կշիռ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԻԷԹՆԱՄ ԸՄԲՈՍՏԱՑԱԾ

ԴԷՊԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ

ԵՐԿՈ՞Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Չափազանց փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած է Հարաւային Վիէթնամի մէջ : Կեդրոնական Վիէթնամ – Հուէ եւ Տա Նանկ — կը մնան կղզիացած : Տա Նանկի մէջ մանաւանդ կացութիւնը ծայր աստիճան ձգտուած է :

Կառավարութիւնը կը փորձէ «ազատել» Տա Նանկը : Կառավարական վայրաչուներու գունդ մը էջք կատարեց Տա Նանկի ամերիկեան խարիսխին մէջ, որ «կարմիր ահազանգի» մէջ է : Զօր. Քի անձամբ Տա Նանկ եկաւ, փորձելու համար լուծում մը՝ բռնի ուժի դիմելէ առաջ :

Տա Նանկի քաղաքապետը՝ Ման, պատասխանելով Զօր. Քիի ամբաստանութիւններուն, յայտարարեց. « Կառավարութեան դէմ պիտի մնամ՝ այնքան ատեն որ ժողովուրդին համար չաշխատիր եւ ժողովուրդին կողքին չէ : Եթէ երբեք իրապէս զօրաւոր կառավարութիւն մը եղած ըլլար, արդէն իսկ իրագործած էր ժողովրդային միութիւնը եւ ազգու պատերազմ մը պիտի մղէր համայնավարներուն դէմ : Շնորհիւ Ամերիկացիներու աջակցութեան, ունինք անհրաժեշտ բոլոր զէնքերը : Բայց մեզի կը պակսի սիրտը » :

Տա Նանկի մէջ դէմ առ դէմ կեցած են երկու ուժեր. մէկ կողմը Զօր. Քի, իր բանակով, միւս կողմը ժողովուրդն ու ուսանողութիւնը՝ խմբուած իր քաղաքապետին շուրջ : Կրնայ մէկ վայրկեանէն միւսը քաղաքացիական պատերազմ մը ծայր տալ, եւ կրնայ ամէն ինչ կարգադրուիլ բանակցութեամբ : Շրջան ընող լուրերու համաձայն, կեդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչները կը գտնուին Տա Նանկ եւ կը փորձեն քաղաքացիական պատերազմի մը կողքին քաղաքացիական երկրորդ պատերազմի մը առաջքը առնել : Իսկ ինչ կը վերաբերի ամերիկեան ուժերուն, «կարմիր ահազանգի » վիճակին մէջ են —ամէնէն բարձրաստիճան ահազանգը — եւ առայժմ դիտողի դիրքով :

« ԼՈՒՆԱ 10 »

Զարմանալի է որ «Լունա 10»ի հանդէպ հանրութիւնը տեսակ մը անտարբերութիւն կը ցուցաբերէ : Ճիշդ է որ «Լունա 9»ի Լուսնին վրայ զանգաղ էջքէն ետք մարդիկ կը սպասեն աւելի զգայացունց յաջողութիւններու : Նոյն ձեւով չեն մտածեր սակայն դիտնականները : Կը բաւէ նշել Ժօտրէլ Պանքի դիտարանի տնօրէն Պէրնար Լովէլի յայտարարութիւնը, թէ « Լունա 10» կրնայ վերջնականօրէն հաստատուած մնալ Լուսնի շրջադիծին մէջ, տեւաբար տեղեկութիւններ տալով լուսնային ծանրականութեան եւ Լուսնի ձեւին վրայ » :

Կարելի չէ չդնահատել այս առաւելութիւնները : Շնորհիւ «Ռանժըր»ին, Ամերիկացիները աւելի քան 15 հազար լուսանկարներու տիրացան : Այսօր մինչդեռ Ռուսերը պատրաստելու վրայ են Լուսինին վրայ իրական շարժանկար մը : Աւելին, Լուսնին վրայ ոտք դնելէ առաջ, «նախասենեակին» մէջ են արդէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ առջի օր յայտարարեց, թէ «դաշնակից 13 պետութիւններուն հետ միասնաբար, մեր վճռականութիւնը յայտնեցինք շարունակելու զօրացնել եւ բարելաւել Ատլանտեան դրութիւնը չինարար ոգիով մը, պիտի չըլքենք հաստատութիւն մը՝ որ վտանգի ժամերուն իր ապացոյցները տուաւ » : Ամերիկայի նախագահը, որ խօսք կ'առնէր Հիւսիս – Ատլանտեան համաձայնութեան ստորագրութեան 17րդ տարեդարձին առիթով, յայտարարեց, թէ «Ատլանտեան Ուխտը անկասկած որ իր նախաձեռնողներու ակնկալութենէն աւելին տուաւ՝ ձախողութեան մատնելով համայնավար սպառնալիքն ու Եւրոպայի Միութիւնը դարձնելով շօշափելի իրողութիւն մը » :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահ Հըլու առջի օր երեսփոխանական խմբակցութիւններուն հետ տեսակցութիւններու ձեռնարկեց, նոր կառավարութիւն մը կազմելու համար :

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Ապտըլ Ռահման Էլ Պազզազ, առջի օր ընդունեցաւ Խորհ. Միութիւն այցելելու հրաւէրը :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ եւ ՄԱԿի քարտուղար Ու Թան Փարիզի մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Ապրիլի վերջը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, ընդառաջելով լեհական կառավարութեան հրաւէրին, պաշտօնական այցելութեամբ Լեհաստան պիտի մեկնի Մայիսի կիսուն :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին խօսք առնելով, Զօր. Էփիշէւ յայտարարեց. « հազարներով խորհ. քաղաքացիներ, Կարմիր Բանակի լման դունդեր պատրաստ են իբրեւ կամաւոր Վիէթնամ մեկնելու, կռուելու համար Վիէթնամցի ժողովուրդին ազատութեան համար» :

ՄԱԿ-Ի բանբեր մը յայտարարեց, թէ Իրլանտա Կիպրոս գտնուող ՄԱԿի ուժերէն պիտի քաշէ իր ջոկատը, որովհետեւ Ու Թան չէ կրցած երաշխաւորել յիշեալ ջոկատին համար եղած յաւելեալ ծախսերուն վճարումը : Իրլանտական ջոկատը կազմուած է 518 զինուորներէ : Միւս ջոկատները կը պատկանին Դանիոյ, Շուէտի եւ Ֆինլանտիոյ : Իրլանտացիներու մեկնումէն ետք Կիպրոսի մէջ ներկայ ՄԱԿի ուժերուն թիւը պիտի ըլլայ 4224 :

ՎԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քրիստոնեայ տասը համայնքներու կրօնապետները նամակ մը յանձնած են Հանրապետութեան նախագահին եւ վճռաբեկ ատեանի դատախազին, պահանջելով որ Եհովայի Վկաներ աղանդին գործունէութիւնը արգիլուի Լիբանանի մէջ :

ՊԱՆՔՈՔԻ մէջ տպուող անգլերէն օրաթերթ մը կը գրէ, թէ ամերիկեան օդուժին մաս կազմող Քոմանտոներ թայլանտական բանակի կողքին կը կռուին համայնավար խռովարարներու դէմ : Առաջին անգամն է որ կը խօսուի Թայլանտի մէջ համայնավարներուն դէմ ամերիկեան գործօն մասնակցութեան մասին :

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ կառավարութիւնը ձերբակալած է Փորթուկալի համայնավար կուսակցութեան (գաղտնի) Կեդրոնական Կոմիտէի երեք անդամներ :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ Հէրսթալ պատերազմական զէնքերու ազգային գործարանին երեք հազար բանուորուհիները եօթը ամիսէ ի վեր գործադուլի մէջ են՝ այր մարդոց համահաւասար աշխատավարձ պահանջելով :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԷՆ ԵՏՔ

Մօտաւորապէս երկու շաբաթ առաջ Տիկին Կանտի կը թողուր Հնդկաստանը ներքին խռովութիւններու եւ տնտեսական ծանր տագնապի մը մէջ : Կիրակի երեկոյեան Հնդկաստան կը վերադառնար եւ կ'ընդունուէր իբրեւ «յաղթական շրջապտոյտէ» մը վերադարձող :

Մեկնելէն առաջ շատեր այն տպաւորութիւնը ունէին թէ կ'երթար կատարելու պարզապէս իր նախորդին խոստումները եւ թէ շատ դժուար պիտի ըլլար այս ճամբորդութիւնը : Այսօր ակներեւ է թէ ներքին ճակատի վրայ ցուցաբերած Տիկին Կանտիի ինքնավստահութիւնը յայտնուեցաւ նաեւ օտար պետական ղեկավարներու հետ իր յարաբերութիւններուն մէջ : Հնդկաստան միշտ ալ նը կատուած է այսպէս կոչուած չէզոք պետութիւններու ախոյեանը. յատկանշական է սակայն որ Տիկին Կանտի ջերմ ընդունելութիւններու արժանացաւ հաւասարապէս Փարիզի, Ուոշինկթընի, Լոնտոնի թէ Մոսկուայի մէջ :

Անկասկած որ կանուխ է տակաւին այս ճամբորդութեան վերջնական հաշուեկշիռը հաստատել : Հնդիկներուն համար անշուշտ կարեւոր է դիտնալ թէ ինչ պայմաններու մէջ պիտի վերսկսի ամերիկեան օժանդակութիւնը :

Հնդկաստանի մտահոգութիւնները միայն տնտեսական չեն սակայն, նոյնքան կարեւոր են Չինաստանի եւ Փաքիստանի հետ իր յարաբերութիւնները : Ճիշդ է թէ Հնդկաստան չի հաւատար չինական մօտալուտ յարձակումի մը, բայց «չինեւփաքիստանեան գաղտնի համաձայնութիւնը » զայն մեծապէս կը մտահոգէ : Հարցը հոն է որ եթէ Ամերիկացիները «լքեն» Ռավալփինտին, այն ատեն այս վերջինը կրնայ վերջնականօրէն Փեքինի յարիլ :

Տիկին Կանտի իր ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ցոյց տուաւ թէ հաւատարիմ կը մնար Թաշկենտի համաձայնութեան : Նոր Տելհի վերադարձի ճամբուն վրայ, Փաքիստանի երկինքին մէջ, օդանաւէն սփռած խաղաղութեան եւ բարեկամութեան պատգամը աւելի քաղաքական քայլ մըն էր քան թէ պարզ քաղաքավարութիւն (Փաքիստանի նախագահն ալ իր կարգին նոյնիմաստ խօսքերով պատասխանեց իրեն) :

Թերեւս աւելի կարեւոր իրողութիւն մըն է այն, որ Մոսկուա այցելութեան ընթացքին Խորհ. Միութեան ղեկավարները իրենք եւս շեշտեցին Թաշկենտի համաձայնութեան գործադրութեան կարեւորութիւնը : Կոսիգին շեշտեց թէ «իր բոլոր իշխանութիւնը պիտի գործադրէ » զօրացնելու համար Թաշկենտի ոգին : Սպառնալի՞ք մը Ռավալփինտիի ղեկավարներուն ...

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՄԱՏԵԱՆԻՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԸ

(1666 – 1966)

ԽՄԲ.— Ինչպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը հրահանգէր (տես Յառաջ, 27 Մարտ), այս տարուան ընթացքին մասնաւոր հանդիսութիւններով եւ մամուլին գործակցութեամբ ամենուրեք պիտի տօնուի Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն տպագրութեան 300ամեակը: Առաջին առթիւ կուտանք այս յօդուածը, աւելցնելով որ քանիցս առիթ պիտի ունենանք արտայայտուելու այս մասին :

Խօսքը, անշուշտ, Աստուածաշունչի Դասական հայերէնի թարգմանութեան մասին է: Տպագրութիւն ըսելով ալ պէտք է հասկնանք ամբողջական Աստուածաշունչի տպագրութիւնը: Տպագրուած առաջին Աստուածաշունչը Կութընպէրկինն էր, լատին լեզուով, 1450 – 1456ին, ատոր յաջորդեց գերմաներէնը 1466ին: Որով, Գերմաններն ալ յոբելեան մը ունին այս տարի, իրենց Աստուածաշունչի տպագրութեան 500ամեակը : Տպագրուած թարգմանութիւններու ժամանակագրական կարգին մէջ հայերէնը կը գրաւէ 23րդ տեղը կանխելով բազմաթիւ կարեւոր լեզուներ :

Թէ ո՞վ կատարեց մեր Աստուածաշունչին տպագրութիւնը, ո՞ւր եւ ի՞նչ պարագաներու տակ ատիկա անլուր տառապանքի ու գրեթէ մարտիրոսագրութեան պատմութիւն մըն է, երեսի մուրը Արեւմըտեան Եկեղեցիին : Մինչեւ ԺԷ. դար Հայոց Եկեղեցին բաւականացած էր իր դրչագիր Աւետարաններով ու Աստուածաշունչով : Սակայն երբ 1605ին Սրապիոն (Գրիգոր ԺԳ.) կաթողիկոսը դահակալեց, ծրագիրը յղացաւ Աստուածաշունչ Մատեանը տպագրելու, երբ արդէն Իտալիոյ մէջ Մեղապարտ Յակոբ 1412ին սկսեր էր հայ տպագրութիւնը : Եւդոկիացի Աբգար դպիր ալ1567ին տպագրութիւնը փոխադրեր էր Պոլիս : Շահ Աբբասին արշաւանքը ու կատարած բռնագաղթը, սակայն, արգելք հանդիսացան այդ ծրագրին գործագրութեան, որ իբրեւ կտակ փոխանցուեցաւ իր յաջորդներուն : Ատոնցմէ Սահակ, Մովսէս ու Փիլիպպոս հայրապետները ոչ մէկ ճիգ ըրին այդ ուղղութեամբ: Փիլիպպոս Աղբակեցի, ընդհակառակն, հանդուրժեց որ Ս. Էջմիածնայ ընծայարանին մէջ լատին կրօնաւորներ դասախօսեն :

Կացութիւնը փոխուեցաւ, երբ 1655ին Մայր Աթոռին վրայ բազմեցաւ ականաւոր եւ ուսումնասէր հայրապետ մը: Յակոբ Դ. Ջուղայեցի, վախճանած 1680ին ու թաղուած Բանկալթիի գերեզմանատունը, ուր իր դամբարանը, երկաթէ վանդակորմով պատած, մինչեւ վերջերս ուխտավայր էր դարձեր հիւանդներու: Յակոբ հայրապետ, յաջորդ տարի իսկ, 1656ին սկսաւ Սրապիոն կաթողիկոսի կըտակին գործագրութեան: Այդ տարի Իտալիա ղրկեց Մատթէոս դպիր Ծարեցին, որ քարտուղարն էր Փիլիպպոս Աղբակեցիի: Բայց Իտալիոյ մէջ, Վենետիկ ու Հռովմ, Մատթէոս Ծարեցի բախեցաւ հռովմէադաւան կղերին աղանդամոլ ընդդիմութեան, Հռովմի Հաւատոյ Տարածման կազմակերպութիւնը կը հալածէր ով որ Հայ Առաքելական էր, որպէս հերետիկոս ու «անունով միայն քրիստոնեայ»: Պապական երկիրներու մէջ, մեր վարդապետներուն Տիրոջը Խօսքը հայ լեզուով տպելու համար թափած ջանքը, միայն «որպէս ի պատերազմ, իբրեւ արեամբ» էր միայն որ կրնայ արձանագրուիլ: Այնպէս որ այս կացութեան առջեւ Մատթէոս Ծարեցի, ճարահատ աչքերը դարձուց Բողոքական երկիրներու, ուր հանդուրժողութիւն ցոյց կը տրուէր Հայ Առաքելականներու: Խորհուրդէն գործի անցնելով՝ Ծարեցի մեկնեցաւ Հոլանտա, հաստատուեցաւ Ամսթերտամ, ուր Էջմիածնայ միաբան Երեւանեցի Ոսկան վարդապետ Ղլիճենցի եղբօր, վաճառական Աւետիս Ղլիճենցի առատաձեռն օժանդակութեամբ 1660ին հիմնեց իր տպարանը յանուն «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի Զօրավար»ի: Յաջորդ տարի, 1661ին, Ծարեցի, թափառումէ ու հընհընուքէ հալած մաշած՝ վախճանեցաւ, տարի մը եւս Աւետիս Ղլիճենց վարեց տպարանը, վճարեց Ծարեցի պարտքերը, թղթակցեցաւ իր եղբօր Ոսկան վրդ.ի հետ, եւ ահա 1662ին հայրապետական հրահանգով, այս քաջարի վարդապետը թողուց Ս. Էջմիածինը եւ Եւրոպա ուղեւորեցաւ մասնաւոր առաքելութեամբ :

Ո՞վ էր այս Երեւանեցի Ոսկան վրդ. Ղլիճենցը (1614 – 1674), որ մեր երրորդ կարեւոր տպագրիչը պիտի հանդիսանար, Մեղապարտ Յակոբէն եւ Եւդոկիացի Աբգար Դպիրէն ետք: Նոր – Ջուղայեցի էր, որդի Թորոս ու Գոհարազիզ Ղլիճենցի : Հետեւեր էր տեղւոյն Ամենափրկիչ դըպրեվանքի դասընթացքին, յետոյ եկեր էր Ս. Էջմիածին, ուր լատիներէն էր սորվեր Փաուլօ Փիրոմալի լատին կրօնաւորներէն, Ունիթոռներու յատուկ կորճ հայերէնով: 1662ին, Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսին հրահանգով ուրեմն, ան մեկնեցաւ Եւրոպա, յանուն Ս. Էջմիածնի տպագրելու համար Աստուածաշունչ Մատեանը եւ այլ կրօնական գրքեր, ինչպէս՝ ձայնագրեալ Շարական, Ժամագիրք, Մաշտոց, Քրիստոնէական ու նաեւ քերականութիւն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւայլն, ծրագիր մը զոր քաջարի վարդապետը յաջողեցաւ գործադրել :

Եւրոպա հասնելուն՝ Լիվորնոյի մէջ (հայերէն՝ Ալիկոռնա) հանդիպեցաւ իր եղբօր Աւետիսի, որ Նոր Ջուղա կը վերադառնար: Անկէ տեղեկացաւ թէ Ամսթերտամի տպարանը տակաւին կը գործէր Ոսկանի աշակերտ Կարապետ վրդ. Անդրիանացիի վարչութեան ներքեւ, շնորհիւ Աւետիսի եւ ուրիշ Ջուղայեցի վաճառականներու նիւթական օգնութեան : Ոսկան վրդ. Լիվորնոյի ու Հռոմի մէջ արժանացաւ Մատթէոս Ծարեցիի բախտին, հռովմէադաւան կղերը իրեն նայեցաւ դաժան աչքով : Այդ կըղերը պիղծ կը նկատէր ամէն ինչ որ Ս. Էջմիածնայ անունով կը կատարուէր, նոյնիսկ Տիրոջը Խօսքին հայերէն տպագրութիւնը: Որով, Ոսկան, աննկուն կամքի ու անկաշառ նկարագրի տէր, Լիվորնոյի մէջ միջոց մը աշխատեցաւ Առաքելական Հայոցմէ նիւթական օգնութիւն ապահովել, յաջողեցաւ ալ, Ջուղայեցի երեք վաճառականներ տրամադրեցին անհրաժեշտ դրամագլուխը, որմէ ետք Ոսկան վրդ. անցաւ Ամսթերտամ: Հետը բերած էր Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը, որուն լեզուն թիւր ձեւեր էր ըստացեր Ունիթոռներու ու լատին կրօնաւորներու կորճ հայերէնին ազդեցութիւնով : Անոնց քաջալերութիւնով Ոսկան յանդգներ էր ինչ ինչ այլայլումներու ենթարկել մեր Նախնեաց հարազատ թարգմանութիւնը իւրայատուկ գլխակարգութիւններ ու տնատումներ էր կատարեր, ցանկեր էր կցեր, հատուածներ էր աւելցուցեր Դաղմատացի Հերոնիմոսի լատիներէն թարգմանութենէն, որ «Հասարակ» (Վուլկաթա) կը կոչուի: Վարդապետին այս մեղանչումը կը բխէր, անշուշտ, միմիայն բանասիրական տենչէն ու գիտական միտքի չափազանց երանգաւորումէն :

Ոսկան վրդ. Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան առաջին պրակը մամուլի յանձնեց 11 Մարտ 1666ին, ինչպէս կը տեսնուի գրքի ճակատին նմանահանութենէն .— «ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ Հնոց եւ Նորոց Կտակարանացներ պարունակօղ շարակարգութեամբ Նախնեացն մերոց եւ Ճշմարտասիրաց Թարգմանչաց: Իսկ զկնի հրամանաւ Վեհափառին Տեառն Յակոբայ Հայոց Կաթուղիկոսի, գլխակարգեալ եւ տնատեալ ըստ Դաղմատացւոցն, նա եւ զհամաձայնութիւն հանուրց գրոց Աստուածաշնչից ընդ իրեարս առընթեր կարգեալ ամենեցուն, նուաստի ումեմն Բանի Տեառն սպասաւորի Ոսկանի Երեւանեցւոյ: ՅԱմստէրդամ, Ներ տըպարանում սրբոյն Էջմիածնի եւ սրբոյն Սարգսի զօրավարի, ի թուում Փրկչին 1666, իսկ Հայոց ՌՃԺԵ. Նամսեանն Մարտի մետասանի »:

Ս. Գրոց այս գեղեցիկ տպագրութիւնը աւարտեցաւ երկու տարի ետքը 1668 Հոկտեմբեր 13ին, ու գիրքը հրապարակ ելաւ 1669ին: Տպագրութեան ընթացքին Ոսկան վրդ.ին գլխաւոր օգնականներն էին Կարապետ վրդ. Անդրիանացի «որ միշտ եւ անձանձիր տքնեցաւ ի վերայ սրբագրութեան» եւ Ոսկանի ձեռնասուն աշակերտը Երեւանեցի Յովհան սարկաւագ, որ «զառաջներորդ փորձն միշտ ընթերցաւ ընդ իս եւ ընդ վարդապետին եւ աշխատեցաւ ի սփռելն զթուխտն եւ ի ժողվելն եւ ի կապելն»: Նոյն 1666 տարւոյ ընթացքին Ոսկան վրդ.ի ձեռքով տպագրուեցաւ նաեւ մեր առաջին հայերէն Քերականութիւնը, ու Քրիստոնէականը :

Ոսկան վրդ. Ամսթերտամի մէջ չորս տարուան ընթացքին տպագրեց 12է աւելի երկեր, անպատում զրկանքի ու դառնութեան մատնուած, որովհետեւ նիւթականը սպառած էր, ինք ալ պարտքի տակ ընկճուած : 1669ին դժբախտութիւն մը եւս եկաւ աւելնալ ասոնց վրայ, երբ Ոսկան վրդ.ի տպագրած Աստուածաշունչը ու Շարականը փոխադրող նաւը ընկըզմեցաւ Ս. Էջմիածնի ճամբուն վրայ: Այս կացութեան առջեւ Ոսկան վրդ. օգնութիւն ստանալու յոյսով իր աչքերը դարձուց Ֆրանսա, ուր ինքնավար Գալլիկանութիւնը կը տիրէր: Որով, նոյն 1669 տարուոյ ընթացքին վարդապետը աղերսագիր մը ուղղեց Լուդովիկոս ԺԴ. թագաւորին, անոր կցելով օրինակ մը Աստուածաշունչէն : Թագաւորը արտօնեց որ Ոսկան վարդապետ տպարան մը հաստատէ իր երկրին մէջ, պայմանավ որ հրատարակութիւնները Հռովմէադաւանութեան դէմ բան չպարունակեն : Վարդապետը տառացի յարգեց իր յանձնառութիւնները երբ 1673ին Մարսիլիա փոխադրեց «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի Զօրավարի» տպարանը եւ սկսաւ երկեր հրապարակ հանել: Սակայն Հռովմ չուշացաւ իր «հաւատասփիւռ» թաթը իջեցնելու հէգ վարդապետին գլխուն, անոր առջեւ հանելով Թադէոս Համազասպեան անուն չքահանան, հայ հռովմէադաւան գրաքննիչներ ու հազարումէկ փորձանք: Հալածանքը սաստկացաւ մեր հոգեմաշ վարդապետին դէմ, որ կրօնական ատեաններու առջեւ ամբաստանուած էր որպէս հերետիկոս: Ոսկան, որ այլեւս մարմնապէս տկարացեր էր, չկարողացաւ երկար ատեն տոկալ այս անլուր հալածանքին, քսութիւններուն ու մատնութիւններուն, եւ Մարսիլիոյ մէջ իր աչքերը փակեց 1674ի սկիզբը, 60 տարեկանին, իր հայրենիքէն հեռու: Գերեզմանը մնաց անյայտ, ինչպէս ամէն «հերետիկոս»ի գերեզման: Սակայն իր լոյս ընծայած վերջին գիրքերէն մէկուն երկրորդ տպագրութեան մէջ՝ սա ծանօթութիւնը եկաւ յաւերժացնել այն անէծքը, որ տակաւին կը հանդչի իր մատնիչին վրայ, « Կտակ Տեառն Ոսկանայ վարդապետի՝ սակս դառն մահուան իւրոյ ի պատճառէ տիրանենդ երէցոյն չԹադէոսի Երեւանեցւոյ »:

Ոսկան վրդ. Ղլիճենց այսօր կը ներկայանայ որպէս Հայ Մշակոյթի մեծա-

---

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Տեսնենք թէ ո՞վ աւելի դիտէ, ըսի միտքէս, վախնալով որ սխալ հասկցած կ՝ըլլայ Գերմանացին եւ կառքերը դարձեալ կուգան յաջորդ առաւօտ, այն ատեն երեւակայեցէք Ֆրանսագիտութեանս վարձատրութիւնը :

Յաջորդ առաւօտ չեկան կառքերը :

Ուրեմն դիտցած Ֆրանսերէնովս կրնամ պարծենալ այլեւս :

Շաբաթ առաւօտ եկան կառքերը : Ուրախութիւնս տեղ մը չկար : Յանկարծ Մուհարրէմ էֆէնտի կանչեց զիս : Այս անգամ ի՞նչ պիտի ըսեմ արդեօք, պիտի բաւէ՞ Ֆրանսերէնս : Մտմտուքը ներսս՝ գացի իր մօտ: Առաւ զիս տարաւ Գերմանացիին մօտ: Եւ ըսաւ .

— Այսուհետեւ այս մարդուն հետ պիտի երթաս դաս, ալ պիտի չաշխատիս, թարգման պիտի ըլլաս Գերմանացիին :

Եւ թարգման եղանք :

Ուրեմն կառքերը գացին, եկան : Ես թարգմանի դեր կատարեցի : Օր մըն ալ կառքերէն մէկուն մեքենան խանգարում մը ունեցաւ : Ինծի ըսին որ երթամ Մուհարրէմ էֆէնտիին ըսեմ թէ պէտք է մէկը ղրկել Քաթմա, կեդրոնէն ուզելու համար մեքենային նորոգութեան անհրաժեշտ կտորը :

Գացի ըսի Մուհարրէմ էֆէնտիին :

— Քեզմէ աղէկ ո՞վ կայ, դուն գնա :

Վերադարձայ Գերմանացիներուն մօտ, պատրաստ իրենց յանձնարարութիւնը կատարելու :Ինծի նամակ մը տուին եւ յայտնեցին թէ շուտով երթամ՝ կրնամ վերադառնալ բեռնակառքերու հետ: Երկու ժամ ետքը Քաթմայէն ճամբայ պիտի ելլէին բեռնակառքերը: Ի՞նչպէս հասնիլ սակայն: Քալելով ճամբուն կէսը կտրած էի, երբ բեռնակառքերը անցան գացին, կը նշանակէ թէ վերադարձս ալ ոտքով պիտի կատարէի, այնքան նիհար էի եւ անուժ, որ չէի կրնար շուտ քալել:

Վերջապէս հասայ Քաթմա: Նամակը ցոյց տուի պահակ զինուորին, որ զիս ղրկեց մօտակայ վրանը : Պահակը առաւ նամակս, քանի մը վայրկեան ետքը վերադարձաւ, զիս ներս առաջնորդեց, տընօրէնին մօտ, որ գերմանացի երիտասարդ հարիւրապետ մըն էր :

Գերմանացին ոտքէս գլուխս աչքէ անցուց, քիթը բերանը ծռմռակեց, բաներ մըն ալ մռլտաց : Խորհեցայ թէ կը մեղքընայ վրաս : Իրաւունք ունէր մեղքնալու: Գլուխս բաց, ոտքերս մերկ, պատրաստած հագուստներուս բացուածքէն յայտնի էր որ մարմնոյս մեծ մասը դուրսը մնացած էր, շապիկ ու վարտիք բնաւ տեսած չէինք :

— Ի՞նչ է ձեր ազգութիւնը :

— Հայ եմ, պատասխանեցի վարանումով :

— Ատանկ պէտք է ըլլայ, յայտնի կ՝երեւայ, մռլտաց :

Այդ միջոցին պահակ զինուորին բաներ մը ըսաւ գերմաներէն, հրամայական եւ վճռական ձեւով: Պահակը զինուորական բարեւ տուաւ, ձեռքէս բռնեց, քաշեց տարաւ հսկայ վրանին ներքին բաժինը : Մեծ սեղան մը կար այնտեղ, շուրջը աթոռներ: Սեղանատունի երեւոյթ ունէր: Աթոռ մը ցոյց տուաւ որ նստիմ: Յետոյ գնաց մեծկակ ամանով իւղոտ միսի ջուր բերաւ եւ խոշոր հացի մը կէսը: Գերմաներէն ըսաւ, նշանացի եւս հասկցնելով.

— Կեր :

Ծօ՛, այս ի՛նչ բախտ է որ դտաւ զիս : Աքսորի կեանքս սկսելէն ի վեր երբեք ասանկ ճաշի երես չէի տեսած: Հացս բրդեցի, թաթախեցի, եւ սկսայ համով հոտով եւ ախորժակով ուտել : Իսկ պահակը հեռուն կանգնած կը դիտէր զիս՝ առանց զգացնելու եւ շարժումներուս հետեւելու: Հազիւ լմնցուցած էի միսի ջուրը, եկաւ վերցուց ամանը, նորէն լեցուցած նորէն բերաւ :

— Կեր ըսաւ դարձեալ :

Ձեռքի նշաններով հասկցուցի թէ կըշտացած եմ :

— Ո՛չ, պէտք է ուտես, հրամանը խիստ է, ըսաւ:

Այս ամէնը նշաններով : Դարձեալ ըսկըսայ ուտել: Եւ հարցուցի: Պահակը նորէն եկաւ, եւ հարցուց .

— Դեռ կ՝ուզե՞ս:

— Չէ՛, ամա՛ն, չէ՛, շատ կերայ եւ անհանդիստ եղայ արդէն, ալ չեմ կրնար ուտել, ինչ ալ ըլլայ՝ չեմ ուտեր այլեւս:

Ամանը առաւ գնաց :

Ես սկսայ խորհրդածել բախտիս վրայ, ի՛նչ հրաշալի բախտ :

Եւ ահա եկաւ պահակը, ձեռքին մէջ թուղթով փաթթուած ծրար մը, զոր սեղանիս վրայ դրաւ ու գնաց : Քիչ ետքը եկաւ, հասկցուց որ պէտք է հետեւիմ իրեն :

Երբ ընկերացայ իրեն ,

— Ծրարն ալ առ, քուկդ է , ըսաւ :

Թեւիս տակ առի ծրարը եւ կը հետեւիմ իրեն, միաժամանակ հետաքրքրութիւնս գոհացնելու նպատակով կը սեղմեմ ծրարը՝ հասկնալու համար թէ ի՞նչ է պարունակութիւնը: Կակուղ բան մը թըւեցաւ ինծի, հաց ու միս է, ըսի ես ինծի:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(21 Շար.)

ՄԵՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ՏԱԹԵՒ

—*—

Տաթեւի շինութեան թուականը մնացած է դարերու ծալքերուն մէջ: Որոտանի ահեղ կիրճին արքայանիստ բարձունքին վրայ մեր հեթանոս նախահայրերը շինած են մեհեան մը, ուր բորբոքած է մշտավառ ատրուշանը: Եւ հակառակ ա-նոր, որ քրիստոնէական փոթորիկէն 1700 տարի առաջ մարած է այդ ատրուշանը, Որոտանի կիրճին բնակիչները կը սիրեն խարոյկ վառել բարձունքին վրայ:

Զորրորդ դարուն քանդած են այս բարձունքին հեթանոսական մեհեանը եւ ա-նոր տեղը բարձրացուցած են վտիտ եկեղեցի մը: Յետոյ Սիւնեաց իշխանները ձեռնարկած են շինել սքանչելի վանք մը, որուն շինութիւնը տեւեց 11 տարի:

Տաթեւի վանքը իսկական դղեակ – ամրոց մըն էր: Եկեղեցական շէնքերու կողքին կային աշխատանոցներ, դամբարաններ եւայլն:

Իններորդ դարէն սկսեալ, Տաթեւը կը դառնայ Սիւնիքի եպիսկոպոսանիստ վայ-

---

գոյն մշակներէն մին: Օտար ու անասպընջական երկինքներու տակ աշխատեցաւ Հայ Եկեղեցիին, Հայ Գիրին, Հայ Մամուլին ու Վարժարանին համար, իր աննկուն կամքը տոկաց անլուր զրկանքներու եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ մամլատիպ բազմադրել Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւնը ընդ հովանեաւ Ս. Էջմիածնի ու Ս. Սարդսի Զօրավարի, ու բաշխել ի սփիւռս աշխարհի: Եւ հուսկ յետոյ նահատակուեցաւ օտարութեան մէջ — ինչ հեղնանք — «հաւատասփիւռ»ներու հալածանքով: Հայ Մշակոյթը անոր կը պարտի նաեւ տպագրութիւնը մեր առաջին հայերէն քերականութեան, մեր առաջին պատմութեան (Առաքել Դավրիժեցի (1669), մեր առաջին աշխարհագրութեան (Մովսէս Խորենացի (1668) ու մեր առաջին ձայնագրեալ Շարականին (1669): Որով Ոսկան վարդապետը պէտք է այսօր երախտիքով ոգեկոչեն ոչ միայն եկեղեցականներ, այլ եւ մամուլի ամէն կարգի աշխատաւորներ, դպրաց դասեր, վարժարաններ, դրատուներ ու աշակերտներ:

Այս տարի, 1966, երբ անպատում յոյզով կ'ոգեկոչենք փառապանծ 300ամեակը Աստուածաշունչ Մատեանի տպագրութեան, կարելի չէ ովսաննաներ չկարդալ Հայոց Եկեղեցիին՝ այս քաջարի վարդապետին ու չհամբուրել սրբաօծ ճակատը իր տպագրած գրքին՝ որպէս լոյսով օծուն ճակատը Երեւանեցի Ոսկան վարդապետ Ղլիճենցի:

ԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Եթէ այս տարի, Փետրուարի ընթացքին — օրը՝ օրին, չկրցանք տօնել համաժողովրդային ապըստամբութեան տարեդարձը, անշուշտ որոշ պատճառներով, սակայն առանց թերանալու եւ կամ երկարօրէն յետաձգելու, Կիրակի, 27 Մարտին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, պարտ ու պատշաճ հանդիսութեամբ եւ ընտանեկան

ը: Ունէին հինգ հարիւր վանական: Սիւնեաց աշխարհի այս հոգեւոր կեդրոնին հարկ կը վճարէին 14 դաւառներու 701 գիւղեր:

Տաթեւը եղած է միջնադարեան Հայաստանի մշակոյթի կարեւոր օճախներէն մէկը: ԺԲ. դարուն հոն կար տասը հազար մագաղաթեայ ձեռագիր: Մոնկոլական արշաւանքներու նախօրէին ապահովութեան համար ձեռագիրները կը փոխադրեն Բաղաբերդ (Ղափանի մէջ): Սակայն Սելճուկները կը գրաւեն բերդը եւ կ'ոչնչացնեն այդ տասը հազար ձեռագիրները: Հայ հոգեւոր մշակոյթի ամէնէն ծանր եւ մեծ կորուստներէն էր:

ԺԴ. ԺԵ. դարերուն հոս հաստատուած էր հայկական համալսարան մը, որուն հիմնադիրն էր Յովհան Որոտնեցի (1315–1386): Մօտ 80 ուսանողներ կը սորվէին լեզուներ, փիլիսոփայութիւն, բնագիտութիւն, բժշկութիւն, քերականութիւն, ճարտասանութիւն, նկարչութիւն, գրչութեան արուեստ, երաժշտութիւն: Յովհան Որոտնեցիին յաջորդեց Գրիգոր Տաթեւացի, որ իր գիտական մտքին եւ քաղաքական եռանդուն աշխատանքին համար կոչուեցաւ Հայաստանի երկրորդ Գրիգոր Լուսաւորիչը:

Տաթեւի վանքին մէջ նոր կառուցումներ կատարուած են ԺԷ. դարուն: Ասոնց մեծ մասը կանգուն էր մինչեւ 1931ի երկրաշարժը:

Ներկայիս վանքը կիսաւեր է: Վանքմայրաքաղաքին կառոյցներուն մէջ զարմանահրաշը ճօճող սիւնն է: Երեսուն կանգուն բարձրութեամբ այս կոթողին ճօճելուն գաղտնիքը դեռ՝ չէ պարզուած: Մինչեւ հիմա՝ կը ճօճի երբ կը հրէք: ԺԲ. դարուն Սելճուկները կը փորձեն տապալել այս նշանաւոր սիւնը, բայց չեն յաջողիր: Խորհրդանշական նմանութիւն կայ այս կոթողին եւ հայ ժողովուրդին ճակատագրին միջեւ: Հազարամեակներ շարունակ ոսոխը փորձած է դետին տապալել հայ ժողովուրդը: Ճօճած է հայ ժողովուրդը, բայց մնացած է կանգուն, ինչպէս Տաթեւին հազարամեայ սիւնը:

խնջոյքով մը յիշատակեցինք 45րդ տարեդարձը այդ Մեծ Դէպքին:

Յիշատակի տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը, առանց որեւէ ուրիշի մասնակցութեան, ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն:

Ժամը ճիշդ 4ին, ընկեր Յովհ. Ուղունեան, իբրեւ նախագահ բացումը կատարեց հանդէսին եւ իր ամփոփ խօսքին վերջաւորութեան, խնդրեց ներկաներէն, պահիկ մը լռութեամբ — յոտնկայս-- յարգել խնկելի յիշատակը անոնց որոնք կռուեցան, զոհուեցան յանուն ազատութեան եւ արդարութեան:

Իբրեւ նախաճաշակ գեղարուեստական բաժինին, Օր. Հէլվաճեան, — նորեկ մը դաղութիս մէջ, ներկայ հոծ բազմութեան հրամցուց Հայաստանեան նորագոյն երգերէն շատ հաճելի նմոյշ մը:

Սրահը մէկէն թնդաց խանդավառ ծափերու տարափին տակ:

Շնորհալի օրիորդը խնջոյքի ընթացքին նորէն հրաւիրուեցաւ երգելու եւ յուզելու ներկաները իր «Միայն թէ մայրս» .. քնքոյշ երգով:

Այս անգամ բեմ բարձրացաւ, մեր երիտասարդ ընկերը Գ. Կանայեան (Տէսի-նէն), որուն գրաւոր ճառը մեծ տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիր հասարակութեան վրայ:

Եւ իրապէս, անոնք, որոնք անկատար կամ սխալ գաղափար մը կազմած էին 18 Փետրուարի ապստամբութեան մասին, հասկցան եւ կրնամ ըսել համոզուեցան թէ Հայաստանի ժողովուրդը իբրեւ առաջին ընդվզող, ապստամբութեան դրօշակը պարզեց համայնավար բռնակալութեան եւ գործադրուած անիրաւութեանց դէմ:

Առանց օտար դրդումի կամ քաջալերանքի, բոլորովին ինքնաբուխ, հայ ժողովուրդը, իմաստուն ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ցցուեցաւ օտարոտի և անհարազատ իշխանութեան դէմ:

Մեր յարգելի բանախօսը յուսադրիչ եւ նոյնքան խանդավառ խօսքերով վերջացուց իր իմաստալից ճառը:

Անվերջ ծափեր ողջունեցին մեր երիտասարդ ընկերը, որ իր ուսանողական պարտականութիւններէն զատ ստանձնած է Տէսինի Ֆ. Կապ. Խաչի դպրոցի ուսուցչութիւնը:

Իսկ խնջոյքին սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Համբիկ Զաքարեան, որ ձեռընհասօրէն յաջողեցաւ ջերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծել -- մինչեւ ուշ ատեն:

Չէ կարելի չյիշել հիւրերը Լիոնէն, Տէսինէն եւ Ս. Շամոնէն, տարեց եւ երիտասարդ — որոնք իսկապէս ճոխացուցին խնջոյքը զանազան խմբական երգերով եւ մեներգներով:

×

Հայ Ազգային Միութիւն.— Վիէնի Ազգ. Միութիւնը իր նորընտիր վարչութեան շնորհիւ իրական ազգային շարժում մը ստեղծած է գաղութիս մէջ:

Անշարժութեան եւ թուլութեան յաջորդած է աշխոյժ եւ եռանդագին գործունէութիւն մը:

Այսպէս, 27 Փետրուարին, Կիրակի, իր նախաձեռնութեամբ, Սէրքլը Կաթոլիքի մեծ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ հրապարակային բանախօսութիւն մը Վարդանանց տօնին առթիւ:

Հոծ եւ դիտակից բազմութեան մը առջեւ հմտօրէն բանախօսեց Լիոնի հոգեւոր հովիւ Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեան:

Մեր Վիէնցի եւ Շասէն եկող հայրենակիցները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան Աւարայրի ճակատամարտի պատմական եւ դիւցազնական դէպքերուն:

Հանդէսի նախագահի պաշտօնը վարեց Պ. Պ. Ճիհանշահեան:

Գեղարուեստական յայտագիրը, թէեւ ոչ այնքան ճոխ, անցաւ լաւ: Ներկաներէն՝ սիրողներ եւ Շասի դպրոցի երկսեռ աշակերտութիւնը մասնակցեցան:

Միեւնոյն օրը, առաւօտուն, տեղի ունեցաւ Վարդանանց տօնի կրօնական բաժինը:

Ազգային Միութեան տրամադրութեան տակ դրուած գեղեցիկ մատուռին մէջ, հանդիսաւոր կերպով պատարագեց Դաւիթ վրդ. Սահակեան, իրեն օգնական ունենալով Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասը:

Բայց աւելի կարեւոր ձեռնարկ մը, այս անգամ պատմական եւ մշակութային, նահատակ Դանիէլ Վարուժանի յիշատակին նուիրուած, հրապուրած էր մեր Վիէնի Ազգային Միութիւնը:

Այնպէս որ, անմիջապէս գործի անցնելով, Մարտ 12ին, Շաբաթ իրիկունը, քաղաքապետական շքեղ թատրոնը հանդիսավայրը դարձաւ աննախընթաց փառատօնի մը:

Ճառեր, երգեր, խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մանաւանդ հայրենի դեղջուկ խմբական պարերը հմայեցին ներկայ հասարակութիւնը եւ օտար հիւրերը:

Ֆրանսական պատկերասփիւռի դերասացները նմանապէս գործադրեցին գեղարուեստական բաժինի Ֆրանսական մասը, խլելով անվերջ ծափեր:

Գալով այս տարուան Մեծ Եղեռնի տարեդարձի տօնակատարութեան, Ազգային Միութեան վարչութիւնը, Զորեքշաբթի իրիկունը, 30 Մարտ, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ, Խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրած էր դաղութիս զանազան կազմակերպութեանց եւ Միութեանց լիազօրուած ներկայացուցիչները:

Միաձայնութեամբ եւ առանց կարեւորութիւն տալու անտեղի եւ անիմաստ ակնարկներու, որոշուեցաւ տօնել մեր նահատակներու անմոռանալի յիշատակի տարեդարձը 24 Ապրիլին, Կիրակի օրը, ձայնաւոր պատարագով եւ հրապարակային բանախօսութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Եւ ջանացէք որ չլուսցած հոս չվերադառնաք, որովհետեւ գիշեր ատեն մարդ չենք ընդունիր, մէջ բերաւ Զարտաք ժամանակ շահելու նպատակաւ: Եթէ գիշերը դալու ըլլաք, մեր պահակները ձեզ չճանչնալով կրնան ձեզի գընդակահարել:

Գերմանացին առանց այլեւս ընդդիմանալու բանակատեղիէն հեռացաւ:

Հաղիւ թէ ան խրամատներէն դուրս ելած, ի մօրէ մերկ մարդ մը, որ մէջքին զօտի մը կապած էր եւ զօտիէն ալ խոշոր դաշոյն մը կախած, իր սեւ մարմնին շընորհիւ մութին մէջ անտեսանելի դառնալով՝ անոր հետեւեցաւ:

Ո՞ էր այս մերկ մարդը որ խորհրդաւոր կերպով դետնին վրայ սողալով իր որսին քայլերը կը համբէր:

ՍՈՍԿՈՂԻՄ

Ֆրանսացիներուն բանակատեղիէն վեց քիլոմեթր հեռու, Ճուան եւ Մուպարէք, իրենց վրանին մէջ գիշատիչ գազաններու պէս կ'երթային կուգային:

Սեւ Արծիւը եւ թուարէկներու պետը այնպէս յուսացած էին որ Զարտաք եւ Գութ իրենց առաջարկը կամ պիտի ընդունէին եւ կամ պիտի մերժէին. բայց Հարթֆիլտ երեւան ելած չէր: Ի՞նչ պատահած էր արդեօք: Չէ՞ր կրնար ըլլալ որ իրենց պատգամաւորը ծուղակը ինկած ըլլար. չէ՞ր կրնար ըլլալ որ իրենք ալ ծուղակը իյնային:

-- Վրանին յարձակելէ եւ զանոնք գերի բռնելէ ուրիշ միջոց չունինք, կ'ըսէր Մուպարէք: Պէտք է Ուլէտ – Մէրշուֆը յարձակումով գրաւենք:

— Ոչ, թերեւս ձախողինք եւ պարապ տեղը արիւնահեղութեան պատճառ դառնանք, կը պատասխանէր Ճուան: Արիւնը այն ատեն թափելու է երբ յաջողութեան հաւանականութիւնը հարիւրէն հարիւր ըլլայ:

-- Բայց այս պինդ – գլուխ մարդոց հետ մենք ուրիշ կերպով գլուխ պիտի չկրնանք ելլել, դիտել տուաւ Մուպարէք: Քանի մը օրէն ձմեռը վրայ պիտի հասնի, անձրեւները պիտի սկսին եւ ճամբաները պիտի գոցուին:

— Ես ուրիշ միջոց մը գտայ, քիչ մը համբերէ, վերջացուց Ճուան:

Եւ սեղանին մօտենալով կարճ նամակ մը գրեց:

Ապա, իր մարդոցմէն հաւատարիմ ըսպանացի մը կանչելով եւ նամակը անոր յանձնելով ըսաւ.

— Առ սա նամակը եւ ուղղակի Ուլէտ-Մէրշուֆի բանակատեղին երթալով երկու Ֆրանսացիներուն յանձնէ եւ բարձր ձայնով ըսէ իրենց որ, եթէ մինչեւ առտուան ժամը տասը վերջնական պատասխան մը չտան, առանց որեւէ խղճահարութեան, որոշումս պիտի գործադրեմ: Շուտ գնա, լոյսը ծագելուն հազիւ հոն կը հասնիս:

. . . . . .

Իսկ Ուլէտ – Մէրշուֆի բանակատեղիին մէջ, նոյն գիշերը, աննշան դէպքէ մը ուրիշ ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ: Այդ դէպքն ալ գրեթէ աննշմարելի անցաւ:

Ամրութեանց պահակներէն մին, առտուան դէմ զառիվայրներէն մէկուն վրայ շուք մը նշմարած ըլլալով կրակ բացած էր: Շուքը զէնքին ձայնը առնելով անհետացած էր:

Լեւոն, Մօրիս եւ Սաղիր զէնքին ձայնը առնելով պահակին քով վազած էին. պահակը եղելութիւնը երկու բառով պատմած էր անոնց:

Լրտես մը պիտի ըլլայ, եղրակացուցած էր Զարտաք:

Այլապէս կ'երեւի, զէնքին ձայնը առնելուն պէս փախեր է, աւելցուցած էր Մօրիս:

Մինչեւ առտու ամէնքն ալ արթուն մընացին եւ անհամբերութեամբ պատգամաւորին վերադառնալուն սպասեցին. բայց ոչ ոք երեւան ելաւ.

Ամրութեան պահակներն ու հետազօտիչները քանի մը քիլոմեթր հեռուէն թուարէկներու ջոկատներ նշմարած էին. բանակատեղին պաշարուած էր, կիրճին բերանը թշնամիին կողմէ գոցուած էր- բայց թշնամի ուժերը բաւական հեռու կը գտնուէին. գնդակ չէր հասներ անոնց:

. . . . . .

Թշնամիին կողմի բոլոր թուարէկները ձի հեծած, կազմ ու պատրաստ կը սպասէին: Ճուան եւ Մուպարէք, անոնց առջեւն անցած, իրենք ալ իրենց կարգին պատասխանի կը սպասէին:

— Նորէն պատասխան չկայ, փսփսաց Սպանացին կատաղութեամբ: Այս մարդիկը իրաւ սարսափելի մարդիկ են եղեր:

— Ըսածս պէտք է ընես, այս մարդիկը մինակ բռնի ուժով ճամբու կուգան, պատասխանեց Մուպարէք:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վեհանուշ Գազանճեան եւ զաւակները՝ Մկրտիչ եւ Հրանդ, Տէր եւ Տիկին Արամ Գազանճեան եւ զաւակները՝ Անի, Սեւան եւ Բաֆֆի, Այրի Տիկին Հայկանուշ Նիկոլեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Նիկոլեան եւ ընտանիքը (Քալիֆորնիա), Պալեան – Ճօշկունեան ընտանիքը (Մարսէյլ), Պ. Բիւզանդ Այնաճեան, Տէր եւ Տիկին Գալիօնճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սեւյօնքեան, Պուռնազեան, Տարէքլեան, Տիվրիկեան, Քիպարեան, Գազանճեան, Թանալ, Հայթայեան, Իւսլիւկ, Մոդոսեան (Ամերիկա), Թացեան, Շահպազեան, Ազնաւուրեան եւ Գապագեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսինին, հօր, եղբօր, փեսային, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

(58 տարեկան, Շ. Գարահիսարցի)

դառնաղէտ մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Ապրիլ 8) առաւօտեան ժամը 8·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրի Փարիզիէն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մեռելոցի Երկուշաբթի առաւօտը (Ապրիլ 11), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմէն Յակոբեան, Օր. Մարօ Ստեփանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ ընկերուհիին՝

ՍԱԹՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, պատարագ ժամը 10ին, կարգ Ոտնալուայի ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 19·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, թափօր՝ երեկոյեան ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Հաղորդութիւն 11ին, Ոտնլուայ 16ին, Կարգ Զարչարանաց 19ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Կարգ թաղման ժամը 17ին,

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10·30:

Ս. Զատկի առթիւ, պատարագը պիտի մատուցանէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանդիստ 11:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 10·30, Ոտնալուայ 15·30, պատարագ 16·30, Խաւարում 20·30:

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի ժամը 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 17, ձայնաւոր պատարագ 18:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սրքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Բիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ:

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

Տես Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը: Միայն թէ Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագը չի մատուցուիր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, ժամերգութիւն եւ խոստովանութիւն աշակերտներու ժամը 8·30: Պատարագ եւ Հաղորդութիւն Աշակերտներու եւ հաւատացեալներու 9·30, Ոտնլուայ, երկսեռ խումբով 17, Հսկում եւ քարոզ Խաւարումի 19·30:

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց ժամը 10, Նախատօնակի եւ կարգ Թաղման ժամը 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ ապա խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·30, Ընթերցուածք եւ պատարագ Խթումի 16·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Անդաստան, պատարագ, ժամը 7, քարոզ եւ Ընթերցում վեհ. Հայապետի պատգամին ժամը 11·15:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց Ս. Զատկի, պատարագ, քարոզ, հոգեհանդիստ ժամը 8:

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան:

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատացեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան:

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանդստեան մասնաւոր արարողութիւն: Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ, եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում ժամը 20:

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում ժամը 17·30:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի ժամը 17·30, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10·30:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10·30:

ԾԱՆՕԹ.— Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն սկսեալ գիւղին գերեզմանատունը քահանայ պիտի գտնուի ննջեցեալներու օրհնութեան համար:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ եւ Հաղորդութիւն մանկանց 10, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան ժամը 16·30:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամը 16·30, պատարագ ժամը 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Հրաշափառ Յարութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ նահատակաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանդիստ 11·30:

Ծաղկազարդի եւ Զատկուան արարողութեանց պիտի նախագահէ, եւ պիտի քարոզէ Առաջնորդ Սրբազանը: Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարեն նորակազմ դպրաց խումբը Կոմիտասեան եղանակով:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 10, Հաղորդութեան պատարագ: Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարգ Ոտնալուայի, ժամը 20ին Խաւարում:

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ թաղման, մասնաւոր գերեզման շտկուած, եկեղեցին բաց կը մնայ ամբողջ օրը հաւատացեալներու յարգանքի վերջին տուրքին համար: Թաղման կարգի արարողութիւն կէսօրէ վերջ ժամը վեցին:

ՇԱԲԱԹ: Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 5, գիրքերու ընթերցում, երգչախումբի օրիորդներուն կողմէ: Յետոյ Ճրագալոյցի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Յարութիւն, առաւօտեան ժամը 8 Անդաստան: Ժամը 10 պատարագ, քարոզ, թափօր եկեղեցւոյ շուրջը երեք անգամ:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3–4 Տէսինի գերեզմանատան մէջ գերեզման օրհնէք փափաղոքներուն փոխան Մեռելոցի:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ -ՄԵՍՐՈՊ

ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հաղորդութիւն փոքրիկներու, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30:

ՈՒՐԲԱԹ, Առաւօտ Խաչելութիւն ժամը 9, Թաղում 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ընթերցում Գիրքերու 17, պատարագ Խթումի 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հոգեհանդստեան պաշտօն 11·30:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ եւ փոքրերու Հաղորդութիւն ժամը 10, Ոտնալուայ 16, Խաւարում 21:

ՈՒՐԲԱԹ, Քրիստոսի գերեզմանի թափօր եւ կնքահայրութիւն ժամը 18:

ՇԱԲԱԹ, Դանիէլի գիրքի, կնքահայրութիւն ժամը 18:

Պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 19:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 9, հոգեհանդիստ 10:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին:

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ տը լ'Իլ Սէն – Փիէռ:

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (հայերէն)

Երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ՆՈՒԷՐ

Պէյրութէն Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան ուխտի մը համար երեսուն Ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻԻ
(Մարսէյլ)
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԻԾ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ
Կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն
մինչեւ լոյս
Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շավ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ
RAMUNCHO
avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN
Attractions Cotillons
Tenue sombre de rigueur

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 7 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10580

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.580

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկու պատերազմ : Երկու պետութիւն : Երկու ազգ : Երկու ցեղասպանութիւն : Երկու չափ, երկու կշիռ :

Անիրա՛ւ աշխարհ :

Կարելի չէ չըմբոստանալ ու չընդվզիլ՝ երբ զուգակշիռը կ՚ընենք Հիթլերի ժառանգորդ Գերմաններու բարեացակամ ու սրտցաւ վերաբերուին՝ հանդէպ Հրեաներուն եւ ոճրագործ Իթթիհատի յաջորդ հանրապետակա՛ն, ժողովրդավա՛ր Թուրքերու տմարդի եւ արհամարհական վարմունքին՝ հանդէպ Հայերու :

Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը բարոյական պարտականութիւն զգաց խոստովանելու իր նախորդին գործած ոճիրները եւ զանոնք քաւելու համար անհրաժեշտ նկատեց հատուցում ընել զոհերու ընտանիքներուն կամ ազգակիցներուն :

Միլիառներ տուաւ Իսրայէլի կառավարութեան, ներգաղթ կազմակերպելու եւ նորեկ գաղթականները տեղաւորելու համար :

Աշխարհացրիւ Հրեաները մասնաւորապէս 1918էն սկսեալ իրենց աչքերը ուղղեցին դէպի իրենց նախահայրերու դարաւոր հայրենիքը, ուսկից հեռացեր էին յամի Տեառն 132 – 135 եւ որ օսմանեան լուծէն ձերբազատուելով կ՚անցնէր Մեծն Բրիտանիոյ մականին տակ :

Անգլիական հոգատարութեան շուրջ երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին հարիւր հազարաւոր Հրեաներ հաստատուեցան Պաղեստինի հողին վրայ, շատեր զարտուղի միջոցներով :

Մինչ օսմանեան կայսրութեան օրով ամբողջ Պաղեստինի մէջ Հրեաներու թիւը վաթսուն հազարը չէր անցներ, 1940 – ին կէս միլիոն Հրեաներ կ՚ապրէին այնտեղ :

Իսրայէլի անկախութենէն (14 Մայիս 1948) վերջ ներգաղթը տարեկան բաժնեչափի կաշկանդումներէն ազատուեցաւ եւ տասը տարուան մէջ 74 տարբեր երկիրներէ 950·000 նոր գաղթականներ տեղաւորուեցան Իսրայէլի սահմանափակ հողին վրայ, — 20·850 քառ. քիլոմեթր :

Ներկայիս Իսրայէլի բնակչութեան թիւրն է 2·250·000 հոգի, 89 առ հարիւրը Հրեայ, եօթը առ հարիւրը իսլամ, երեք առ հարիւրը քրիստոնեայ :

Իսրայէլի կառավարութիւնը տէր ու պաշտպան կանգնեցաւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հրեաներու, դարձաւ «ամենայն Հրէից կառավարութիւն» : Դուռները լայն բացաւ բոլոր երկիրներու Հրեաներուն առջեւ : Բնակարան եւ գործ հայթայթեց բոլորին :

Գերման կառավարութեան հետ համաձայնագիր կնքեց եւ միլիառներ ստացաւ՝ գաղթականներու տեղաւորման եւ երկրի տնտեսական զարգացման յատկացուելու համար :

Հրեաներու ջարդին հեղինակ Գերմանացիները պատժել տալու համար կարելի միջոցներուն դիմեց : Նիւթական ու բարոյական ամէն կարգի գոհացում ըստացաւ Նացիներու յաջորդներուն կողմէ : Ապահովեց նաեւ բարեկամութիւնը Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պէս մեծ պետութեանց, որոնք աջակցեցան ու կը շարունակեն աջակցիլ իր վերելքի ճիգերուն :

Իսկ մե՞նք : Ի՞նչ ճակատագիր վիճակեցաւ մեզի :

Մեր համրանքին կէսը զոհ տուինք Թուրքերու բարբարոսութեան : Խաղաղ հպատակներ էինք եւ մեր պարկեշտ աշխատանքով կը չէնցնէինք երկիրը : Ոճրագործ կառավարութիւնը արմատախիլ ըրաւ մեզ մեր հայրենի բոյներէն, ուր կ՚ապրէինք դարերէ ի վեր իբրեւ հարազատ ժառանգորդները մեր պապերուն :

Տարագրեց ու ջարդեց մեր անզէն ու անպաշտպան ժողովուրդը ամէնէն վայրենի եւ անմարդկային միջոցներով :

Դաշնակիցները — Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա — թրքական վայրագութեանց առաջին լուրերը ստանալէ անմիջապէս վերջ, 1915 Մայիս 24ին Բարձրագոյն Դրան պաշտօնապէս ազդարարեցին, որ օսմանեան կառավարութեան բոլոր անդամները եւ անոնց գործակատարները անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատեն հայկական ջարդերուն համար :

Յաղթանակէն վերջ անոնք բոլորովին մոռցան իրենց հանդիսաւոր ազդարարութիւնը եւ թոյլ տուին, որ ջարդարար նախարարները ազատեն իրենց գլուխները, եւրոպական ոստանները ապաստանելով :

Օսմանեան մայրաքաղաքը դաշնակիցներուն կողմէ գրաւուած էր : Անգլիացիք 1920 Մարտ 20ին հաւաքեցին Պոլիս ապրող Թուրք երեւելիները եւ օդափոխութեան տարին Մալթա կղզին, Հայերու վրիժառու գնդակներէն փրկելով զանոնք :

Ո՛չ մէկ ականաւոր ջարդարարէ հաշիւ պահանջուեցաւ : Երկրորդական քանի մը մարդիկ ձեւի համար դատարան յանձնուեցան ու պատժուեցան :

Այս անտարբեր կացութեան առջեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ հանեց իր Ֆէտայիները, որոնք իրարու ետեւէ գետին փռեցին ջարդերու գլխաւոր պատասխանատուները, օր ցերեկով, Պերլինի, Հռոմի, Պոլսյ եւ Թիֆլիզի պողոտաներուն վրայ :

Ո՛չ մէկ հատուցում պահանջուեցաւ Թուրք կառավարութենէն՝ Հայոց միլիոնաւոր ոսկի վնասներուն համար :

Դաշնակիցներու գրաւած թրքական հինգ միլիոն ոսկին յատկացուեցաւ անգլիական, Ֆրանսական, ամերիկեան, իտալական հպատակներուն, որոնք կորուստներ կրեր էին Թուրքիոյ մէջ :

Ո՛չ նիւթական, ոչ ալ բարոյական հատուցում տրուեցաւ Հայերուն, որոնք ձգուեցան իրենց բախտին :

Զունեցանք « ամենայն հայոց կառավարութիւն » մը, որ բռնէր Թուրքերու օձիքէն եւ հաշիւ պահանջէր :

Մոսկուա, որ թաթը դրած էր Հայաստանի վրայ 1920ի վերջին ամսուն՝ տէր չկանգնեցաւ հայկական իրաւունքներուն եւ Մուսթաֆա Քեմալի հետ սիրաբանելու քաղաքականութեան հետեւեցաւ :

Լենինի ընդգրկած թրքասիրական քաղաքականութիւնը անշեղ կը շարունակուի մինչեւ այսօր իր յաջորդներուն կողմէ :

Կրեմլինէն ետ չմնալու եւ իբրեւ թէ Թուրքիան բոլշեւիկներու գիրկը չնետելու մտահոգութեամբ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին դաշնակից կոչուած պետութիւնները :

Մինչ այդ բռնադրաւուած կը մնան մեր հայրենի հողերը եւ ոչ ոք կ՚ուզէ մատը մատին զարնել պաշտպանելու համար հայկական արդար դատը :

Այս դառն խորհրդածութիւնները անգամ մը եւս պատկերացան մեր մտքին առջեւ, երբ կարգացինք դաշնակցային Գերմանիոյ կողմէ Իսրայէլի կառավարութեան ընծայուած նիւթական եւ բարոյական հատուցումներու լրիւ գործադրուած ըլլալու լուրը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ՇՓՈԹ

Կացութիւնը բարելաւուեցաւ Տա Նանկի մէջ : Կառավարական ուժերն ու ըմբոստացած քաղաքը օր մը ամբողջ դէմ դիմաց ձգտուած, սպասողական դիրքէ մը ետք, ի վերջոյ, երկար բանակցութիւններէ եւ փոխադարձ զիջումներէ յետոյ խաղաղ լուծումի մը յանգեցան :

Զօր. Քի անձամբ փութացած էր Տա Նանկ : Քի բանակցեցաւ առաջին բանակի հրամանատար Զօր. Վան Շուանի հետ, որ իրապէս իրաւարարի դեր մը կը խաղար : Սայկոնի զինուրական կառավարութեան պետը, որ Տա Նանկի ցոյցերը կոչած էր համայնավարական խռովարարութիւն եւ յայտարարած թէ իր զունդերը պիտի «ազատէին» Տա Նանկն ու գնդակահարէին քաղաքապետը՝ ետ քայլ կ՚ընէր : Քի ձայնասփիւռով ներողութիւն կը խնդրէր որ բոլոր քաղաքացիներուն վերագրած էր «համայնավար» նուաստացուցիչ պիտակը : Կը համաձայնէր, պայմանաւ որ նախորդ գիշերը Տա Նանկ փութացած զինուորները մնային տեղւոյն վրայ, առանց սակայն հեռանալու ամերիկեան խարիսխէն : Գիշերը, ուշ ատեն, Քի կը վերադառնար Սայկոն : Գիշերը կը հանդարտէր նաեւ Տա Նանկ, Զօր. Վան Շուանի ստորագրութիւնը կրող թռուցիկներ կը հրաւիրէին ըմբոստ զինուորներն ու ժողովուրդը՝ քաշուելու իրենց զօրանոցներն ու բնակարանները :

Տակաւին չէ հանդարտած Հուէ, որուն բնակչութիւնը քաղաքին մէջ պատնէշներ կը բարձրացնէ եւ խրամ կը փորէ : Ամերիկացիները Հուէէն կը քաշէին իրենց քաղաքացիները եւ խիստ հսկողութեան կ՚ենթարկէին մօտակայ Փու Պայ զինուորական կայանը : Ձայնասփիւռը, զբաւուած ուսանողներէն, կոչ կ՚ընէ ըմբոստութեան, «սրեցէք ձեր դանակները, դաւազաններով զինուեցէք եւ պատրաստ եղէք » :

Ներկայ կացութեան մէջ կարելի է նշել թէ այլեւս հաւանական չի թուիր բախում մը : Քաղաքացիական պատերազմի մը առաջքը կարելի եղաւ առնել : Զէնքով չկռուեցան, բայց անկասկած տեղի ունեցաւ քաղաքական տեսակէտներու բախումը՝ որմէ տկարացած դուրս եկաւ Սայկոնի կառավարութիւնը :

ԿՈՍԻԳԻՆ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ

Մոսկուայի մէջ գումարուող Խորհ. համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին Կոսիգին երկար ճառ մը արտասանած է եւ շեշտած, թէ Խորհ. Միութեան անմիջական ծրագիրն է երկրագործութեան զարգացում, ճարտարարուեստական ներդաշնակ բարելաւում, աշխատանքի եւ կեանքի պայմաններուն մերձեցում գիւղերուն եւ քաղաքներուն միջեւ : Կոսիգին երկար քննութեան ենթարկեց Խորհ. Միութեան կարեւոր խնդիրները : Կառավարութիւնը կը մտածէ դիւրացնել բնակարաններու կառուցումը, համագործակցական եւ անհատակն ձեւի տակ :

Կոսիգին նշեց թէ վերջին պլաններու ընթացքին ճարտարարուեստական արտադրութիւններու քանակը աւելցած է 84 առ հարիւրով, մինչ երկրագործական արտադրութիւնը կրած է 14 առ հարիւր յաւելում մը միայն : Կոսիգին խծրծանքի ենթարկեց իր նախորդը, սակայն առանց անունը տալու : Ազդարարութիւն մը ուղղեց երկրագործական հաստատութիւններուն, նշելով թէ անհրաժեշտ է զգալի կերպով աւելցնել երկրագործական արտադրութիւնն ու անասնաբուծութիւնը : Նախորդ հնգամեայ պլանին բաղդատմամբ, անհրաժեշտ է 25 առ հարիւր տարեկան յաւելում մը կրեն :

Ինչ կը վերաբերի ծանր ճարտարարուեստին, միշտ նախապատուութիւն պիտի վայելէ, բայց նոր պլանին մեծագոյն նպատակը բարեկեցութիւնը պիտի ըլլայ : Թեթեւ ճարտարարուեստի յաւելումը պէտք է հասնի 43 – 46 առ հարիւրի, իսկ ընդհանուր արտադրութեան յաւելումը 47 – 50 առ հարիւրի :

ԸՆԿ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱԳԵԱՆ

Ընկ. Տոքթ. Ատուր Գապագեան, որ երեք շաբաթէ ի վեր կը գտնուէր Ֆրանսա, երէկ մեկնեցաւ Պէյրութ : Օգտուելով ընկերոջ ներկայութենէն, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն կազմակերպեց կուսակցական հաւաքոյթներ Փարիզի եւ Մարսիլիոյ մէջ, ուր ընկերը խօսեցաւ ոչ միայն կուսակցական աշխատանքներու, այլեւ ազգային ընդհանուր կեանքի մասին, առանձնապէս ծանրանալով Հայկական Դատի պատմութեան եւ հետապնդման ձեռնարկներուն վրայ :

Մեր ընկերը, Մերձ. Արեւելքի մեր ազգային զեկավարութեան մէջ երկար տարիներու իր գործունէութեամբ ծանօթ, լայն տեղեկութիւններ տուաւ Պէյրութի, Հալէպի, Թեհրանի զաղութներուն մասին :

18 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկ. Տոքթ. Գապագեան բախտն ունեցաւ ներկայ գտնուելու Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպած վերջին հաւաքոյթին, ուր իրեն տրուեցաւ նորեկ երիտասարդ Դաշնակցականներու կնքահայրութեան պատիւը :

Այսպէս 18 երիտասարդ Դաշնակցականներ մկրտուեցան իր կողմէ, աւանդական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՆԹՈՅԻ (Պաղտատի նախկին ուխտ) զինուորական կոմիտէն ներկայիս ժողով կը գումարէ Թեհրանի մէջ, մասնակցութեամբ Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Իրանի եւ Թուրքիոյ սպայակոյտի պետերուն : Փաքիստանի կողմէն կը մասնակցի պարզ ներկայացուցիչ մը : Յայտնի է որ Փաքիստան Քաշմիրի կռիւներէն ետք որոշ վերապահութեամբ կը մօտենայ Սէնթոյի : Շուտով պիտի գումարուի նաեւ նախարարական ժողով մը Անգարայի մէջ : Կ՚ենթադրուի թէ ժողովները պիտի զբաղին Ուխտին ապագայ գործունէութեամբը : Ժողովին նիւթ կրնայ դառնալ նաեւ Ֆրանսայի քաշուելէն ետք Ատլանտեան Ուխտին մէջ ստեղծուած կացութեամբը :

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը կ՚ուսումնասիրէ առաջարկ մը, որուն համաձայն Իտալիա պիտի փոխադրուի Ատլանտեան Ուխտի զինուորական հրամանատարութեան մէկ մասը : Իտալիոյ պաշտպանութեան նախարարութենէն անձնաւորութիւն մը հաստատեց լուր մը, որուն համաձայն ՇԱՓը երկու մասի պիտի բաժնուի, մին պիտի փոխադրուի Հոլանտա կամ Պելժիա, եւ միւսը Նափոլի : Այս լուրերը պաշտօնական չեն, բայց վերոյիշեալ անձնաւորութիւնը նշած է թէ առաջարկը պաշտօնական է :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ

Ա.

Մի բառը մի աշխարհ է. սա Թումանեանի խօսքն է, որ յաճախ ենք վկայակոչում ... առանց այդ բառաշխարհներով լուրջ զբաղուելու :

Մեր խօսքն այժմ երկու բառ-աշխարհների, երկու բանաստեղծութեան մասին է: Ընդ որում եթէ Թումանեանը բառերի մէջ խնդիր չի դրել, եւ նրա ասածը վերաբերում է առհասարակ բառին, ապա մենք ուզում ենք խօսել երկու ոչ թէ «շարքային» ու «հետեւակ» բառերի մասին, այլ այսպիսիների, որոնք դրուած են երկու հանճարեղ բանաստեղծութիւնների առաջին տողերում եւ որոնց շփոթութիւնից երկնքի համակարգում շատ բաներ տեղաշարժւում են, իսկ երկրում շփոթւում են մարդու ձեռքի եւ մտքի արդասիքները :

Սկսենք երկնքից՝ իրաւացիօրէն Դուրեանի քնարերգութեան գլուխ գործոցը համարուած «Տրտունջք» բանաստեղծութեան առաջին երկու տողից .

Է՛, մնաք բարով, ԱՍՏՈՒԱԾ եւ արեւ,
Որ ԿԸ ՊԸԼՊԸԼԱՔ իմ հոգւոյս վերեւ...

Արեւի «պլպլող»ը հասկանալի է, բայց ի՞նչպէս կարող է պլպլալ Աստուած : Գուցէ որեւէ հրատարակութեան մէջ սխալ է սպրդել: Նայում ենք բոլոր հրատարակութիւնները, եւ Պոլսի (1872, 1893, 1908) ե՛ւ Պաքուի (1900) ե՛ւ Վիէննայի (1922, 1959) ե՛ւ Երեւանի (1937, 1954, 1963 եւ ուրիշներ): Դժբախտաբար այդպէս է նաեւ Դուրեանի «Երկեր»ի 1947ի հրատարակութեան մէջ, որը կազմել, խմբագրել, բազմաթիւ ճշդումներ կատարել ու բացատրութիւններով օժտել է մեծավաստակ ակադեմական Հր. Աճառեանը: Նայում ենք բանաստեղծի երկերի մասին գրուած քննական ուսումնասիրութիւնները՝ «հրաժեշտի տրամադրութեամբ սկսուած Մնաք Բարովը Աստծուն եւ արեւին», «պոետի հրաժեշտը Աստծուն եւ արեւին» ու այսպէս շարունակ: Նորից ենք կարդում բանաստեղծութիւնը, էլի Աստուած «պլպլում» է: Ընդ որում եթէ յաճախ լռութեամբ են անցել այդ «պլպլացող Աստծու» մօտով, ապա երբեմն էլ փորձել են իմաստաւորել, մեկնաբանել : «Կարեւորն այն է,— գրում է գրականագէտը ,— որ բանաստեղծը հրաժեշտ է տալիս Աստծուն, զուգադրելով նրան արեւի՝ բնութեան եւ տիեզերքի երեւոյթներից մէկի հետ» : Այսպէս գրելով «Հայ գրականութեան պատմութեան» Բ. հատորում (1962) Վ. Թերզիբաշեանը , այսուհանդերձ զգացել է, որ ինչ որ բան իր տեղում չէ. «Տարօրինակ է հնչում այս հրաժեշտը մի քրիստոնեայի համար, որը, թւում է, պիտի հաւատար հանդերձեալ աշխարհին, եւ կեանքից բաժանուելիս համոզուած լինէր, որ գնում է Աստծու մօտ, եթէ իրօք իր հոգին արդար է եւ չի նախասահմանուած դժոխքին » : Կասկածը կասկած, բայց ի՞նչ անել փաստի դէմ՝ Մնաք բարով է ասում Աստծուն: Եւ գրականագէտը ճիշդը յուշող երկմտութեանը հրաժեշտ է տալիս ու փորձում փիլիսոփայական հիմնաւորում գտնել իր իսկ «տարօրինակ» կոչած երեւոյթին. «Դուրեանը ... Աստծուն համարում է այս աշխարհի էակ, քանի որ մեռնելիս հրաժեշտ է տալիս նաեւ նրան : Փիլիսոփայական ուշադրաւ մի ըմբռնում »:

Ճիշդը «տարօրինակն» է եւ ոչ թէ փիլիսոփայական ուշադրաւ ըմբռնումը »: Ամէն բան իր տեղը կը լինի ու հասկնալի կը դառնայ, եթէ ուղղենք մի բառ — մի աշխարհ՝

Է՛, մընաք բարով, ԱՍՏՂԵՐ ԵՒ ԱՐԵՒ:

Աստղերը արդէն կարող են պլպլալ : Բայց որտեղի՞ց այդ «աստղերը», մե՞րն է, թէ Դուրեանինը.— Դուրեանինը : Ահա առաջին երկու տողի անմիջական շարունակութիւնը .

Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից:

Մի աստղ էլ ես եմ. միթէ՞ պարզ չէ, որ նախորդ տողերում պէտք է աստղեր լինեն, որ մի աստղ էլ ինքը դառնայ . այդպէս են պահանջում «էլ»ը (մի աստղ էլ ես), «պլպլալը» , քերականութիւնը եւ վերջապէս՝ ամենապարզ տրամաբանութիւնը :

Ի՞նչպէս կարելի է պնդել, թէ բանաստեղծը առաջին տողում «Մնաք բարով » է ասում, հրաժեշտ է տալիս Աստծուն , երբ մի քանի տող յետոյ բարձրանում է նրա մօտ (Ողջո՛յն քեզ, Աստուած) եւ խօսքի բռնւում նրա հետ (բանաստեղծութեան ամենաուժեղ մասն էլ այդ է). « Անշուշտ ինձ կեանք մը պահած ես ետքի»:

Դիմում է բանաստեղծը Աստծուն, իսկ եթէ այդպէս չէ.

Այժմէն թո՛ղ որ շանթ մ'ըլլանդալկահար,
Պըլլուիմ անուանդ, մըռնչեմ անդադար,
Թող անէծք մ'ըլլամ ու կողըդ խըրիմ ,
Թող յորջորջեմ քեզ.«Աստուած ոխերիմ»:

Ի՞նչպէս կարող էր առաջին իսկ տողում Աստծուն եւ արեւին խաղաղ «Է՛ , ընաք բարով» ասելուց յետոյ՝ տեղի ունենալ այս ամէնը: Դուրեանին այսպիսի « հակասութիւն » եւ « վատ յիշողութիւն » վերագրելը վիրաւորական է :

Հետաքրքրական է, որ դեռ եւս 1942ին Սփիւռքում նշուել է (մեղ մօտ եւս խօսք եղել է այդ մասին), որ «անբնականութիւն» կայ առաջին տողում : Սակայն , աւելացուած է, որ այդ բացատրութիւնը « համարձակութիւն չի տար սրբագրել բանաստեղծին բառը»: Այդ համարձակութեան պէտք է դիմել, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ «Տրտունջք»ը Դուրեանի կենդանութեան օրով չի տպագրուել, իսկ բնագրում «համառօտագրութեան մը ձեւով կամ անկատար գրուած « աստ »ը կարող է լինել ե՛ւ Աստուած , ե՛ւ աստղեր

Թւում է, թէ կատարուել է սովորական եւ ոչ քիչ պատահող բան՝ որեւէ մէկի ձեռքով «աստ»ը դարձել է Աստուած եւ այնուհետեւ բոլոր հրատարակութիւններում «պաշտօնականացել է» այդ առաջին ձեռքով կատարուած սխալը : Կարծում ենք ժամանակն է« Աստծուն » դուրս հրաւիրել շուրջ մի դար իրեն չպատկանող եւ յանիրաւի զբաղեցրած տեղից, վերականդնել «աստղեր»ի իրաւունքները եւ այսուհետեւ գրել, կարդալ ու մեկնաբանել ճիշդը՝

Է՛, մընաք բարով, ԱՍՏՂԵՐ եւ արեւ:

Վ. ՊԱՐՏԻԶՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՉՆՔՈՒՇԸ

ԽՄԲ.— Պատմական բնակավայր մըն է Չնքուշը : Յիշատակարաններու օգնութեամբ եւ Ամթեցիի Օրագրութեան հետեւելով՝ Գառնիկ Գէորգեան կը ներկայացնէ Չնքուշի կեանքը ԺԶ.— ԺԸ. դարերուն, — ուսումնասիրութիւն մը որ արժանի է գնահատութեան ոչ միայն իբրեւ նիւթ, այլեւ մեթոտ: Կուտանք քաղուածք մը՝ նմոյշ.—

ԱՐԳԵԼՔ ԿՆՔԱՀԱՅՐ ՓՈԽԵԼՈՒ

Մինչեւ մեր դարը՝ Չնքուշի մէջ կնքահայրութիւնը ժառանգական էր եւ դարերով երկու գերդաստաններ իրարու կընքահայր կը մնային անփոփոխ :

Արձանագրութեանց մէջ կը գտնենք երկու յատկանշական դէպքեր, որոնք յըստակօրէն կը բացայայտեն թէ որքան նըւիրական էր Չնքուշցիներու կնքահայրութեան աւանդութիւնը: Երկու դէպքերըն ալ կնքահայր փոխելու մասին են եւ կապուած իրարու հետ : Առաջնոյն մէջ՝ Առաջնորդը մէկու մը երախան երկուքուկէս ամիս անկնուք կը թողու՝ կնքահայր փոխել ուզելուն համար, երկրորդին մէջ՝ քահանայի մը փիլոնը կ'առնէ , փոխուած կնքահայրով երախայ մը մըկըրտելուն համար :

Նախ ծանօթանանք առաջին դէպքին : Ամթեցի կը գրէ .—

1684 Նոյեմբեր 4.— «Բարաղան շատ հաջեց (աղաչեց) կնքմանն համար ... եւ նիզա (կռուեցաւ) կնքահայր փոխելոյ, եւ չեղեւ :

1685 Յունուար 16.— «Յետ ժամուն , դատաստան Աճամին եւ տէստուր (արտօնութիւն) զերախէն կնքելոյ»:

Երկուքուկէս ամիս ետք, վերջապէս արտօնուած է, որ Աճամը իր երախան կնքէ՝ փոխուած կնքահայրով : Ինչո՞ւ : Այս հարցման պատասխանը կը գտնենք երկրորդ դէպքին մէջ, որ հետեւեալն է : Հետեւինք Օրագրութեան. —

1685 Յունուար 7.—Բ. մարդկանց ժամ (պատարագ) կայր եւ Բ. կնուք (մկըրտութիւն) մինն զկնքահայրն փոխեց եւ մեք զերիցու փիլոնն առաք, որ է Տէր Վարդան ... իրինա (աղաչանքը) երիցուն՝ չանցաւ »:

Յստակ է: Առաջնորդը փիլոնն առած է Վարդան քահանային եւ հակառակ աղաչանքներուն՝ մերժած է փիլոնը տալ :

Յունուար 14.— «Խօնէնքն՝ իրինա , վարդապետին (իրինա) վասն երիցուն , բայց չեղեւ »:

Կը տեսնենք, թէ շաբաթ մը ետք թաղականներուն եւ վարդապետներուն աղաչանքն ալ կը մերժէ: Սակայն ատկէ երկու օր ետքը կը խղճահարի, կը մեղքնայ քահանային, եւ

Յունուար 16.— « Զերիցու փիլոնը տըւաք »:

Փոխուած կնքահայրով երեխայ կնքող քահանային փիլոնը տալէ ետք, Առաջնորդը զգալով, թէ ինք օրինականացուցած եղաւ կնքահայր փոխելը, նոյն օրն իսկ կը վերաքննէ Աճամին խնդիրը եւ անոր ալ կ'արտօնէ իր երախան կնքել՝ փոխուած կնքահայրով :

ՕՐԷՆՔ ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

Օրագրութիւնը *արձանագրած է երկու դէպքեր եւս՝* նշանախօսութեան *աւանդութեան նուիրականութեան մասին :*

Դէպք Առաջին.— 1684 Փետրուար 17, « Ղարակօզի Սարգիսն հարցաւ՝ զմեռած տղին նշանածը ողջ տղին տա՞ն: Ասաք՝ ոչ » :

Դէպք Երկրորդ.— 1695 Նոյեմբեր 19 , «Ապրշումն (դիմեց) վասն որդւոյ նշանածին, յետ արաք »:

Ուրեմն, առանց Առաջնորդին արտօնութեան՝ նշանախօսութիւն մը խզել կարելի չէր: Մեղօք էր մեռած տղին նշանածը ողջ տղին հետ ամուսնացնելը :

ԿԱՆՈՆ ՊԱՏԱՐԱԳԵԼՈՒ

Թէ որպիսի խստութեամբ կը պահպանուէր, ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն, Չնքուշի մէջ պատարագիչ (ժամարար) քահանային նախորդ երեկոյին եկեղեցի երթալուն եւ եկեղեցւոյն մէջ դիշերելուն աւանդութիւնը, Օրագրութեան *հետեւեալ հատուածը կը վկայէ .—*

1684 Դեկտեմբեր 21, օրն Կիւրակէ : « Պատարագ չկայր, մէկ՝ որ ժամարարն կէս գիշերին եկաւ, մէկ՝ զի նեղացայ , չթողի, զի ժամարարն ի կարգ չէր» :

Բացատրութեան չեն կարօտիր այս տողերը: Տասը հազարէ աւելի բարեպաշտ ժողովուրդ մը Կիրակի օր առանց պատարագի կը թողու Առաջնորդը, որովհետեւ պատարագիչ քահանան նախորդ դիշերը իրիկուընէ զացած չէ եկեղեցին, — կէս գիշերին միայն զացած է: Եւ ըստ աւանդութեան , ատիկա անկարգութիւն էր: Այս դէպքը կը պատահի քաղաքի մը մէջ, ուր տասը քահանայ կար եւ 15 րոպէ հեռաւորութեամբ Վանքն ալ 16 վարդապետներ ու աբեղաներ ունէր :

ԾԻՍԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օրագրութիւնը *կը հաստատէ թէ ԺԶ.— ԺԸ. դարերուն՝ Չնքուշի մէջ կային հետեւեալ ծիսակատարութիւնները , որոնք հիմա չեն կատարուիր Հայց. Եկեղեցւոյ կողմէ .—*

Ա) Աղօրհնէք հոգեճաշի.— *Վեց անգամ յիշուած վեց ամսուան մէջ — 1684 Հոկտեմբեր 19, 25, Նոյեմբեր 3, 29 եւ 1685 Մարտ 14 ու Ապրիլ 19: Մատաղի աղը հոգեճաշէն օր մը առաջ կ'օրհնուէր :*

Բ) Խաչօծում.— *Դարձեալ վեց անգամ յիշուած վերեւի թուականներուն յաջորդ օրը : Խաչօծումը կը կատարուէր եկեղեցւոյ մէջ՝ մեռեալին հոգւոյն համար : Ամթեցին չըսեր թէ օծուած խաչը հանդուցեալին պարագաները տունէ՞ն կը բերէին եւ օծուելէն ետքը ի՞նչ կ'ընէին :*

Գ) Մատաղօծում.— *Սա բոլորովին անըմբռնելի է : Մատաղօրհնէք չէ, այլ օծում՝ միւռոնով :*

Դ) Մկրտութիւնը պատարագով.— *Ահա օրինակ մը, 1685 Յունուար 27, օրն Երեքշաբթի, «Բաղտիկին կնուք՝ տղայ՝ պատարագով» :*

Ե) Հիւանդի համար պատարագ դարձեալ շաբաթամէջի օրերուն.— *1684 Դեկտեմբեր 24, օրն Չորեքշաբթի: «Առաւօտս պատարագ Սարգսի հարցին , բայց չմեռաւ »:*

Բաղտիկը վանքին մէջ շինարարութիւններ ընող որմնադիր, եւ Սարգիսը՝ իշխան, մտերիմ բարեկամներ էին Առաջնորդին, որ վերեւի պատարագները Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի օրերը կատարած է վանքի եկեղեցւոյն մէջ եւ Օրագրութեան մէջ յիշած :

ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

— * —

Սիպերիոյ հիւսիսային շրջանը հարուստ է մետաղներով, քարիւղով, ածուխով, ադամանդներով եւայլն: Սակայն որքան ճոխ է Սիպերիոյ ընդերքը , նոյնքան անբարենպաստ է անոր կլիման : Այս շրջաններուն մէջ, ձմեռը ցուրտը կը հասնի զէրոյէն վար վաթսուն աստիճանի , քամիները կը փչեն ժամը 180 քլմ. արագութեամբ, իսկ հողը սառած է գրեթէ ամբողջ տարուան ընթացքին: Փոքր թիւով որսորդներ, երկրաբաններ եւ գիտնականներ միայն կը համարձակին ապրիլ այս շրջաններուն մէջ : Անհիւրընկալ այս երկրամասին մէջ սակայն պէտք է պեղել հանքեր, կառուցանել գործարաններ : Անհրաժեշտ է նաեւ ստեղծել բնակութեան պայմաններ, շինել քաղաքներ : Եւ այս՝ դիւրին չէ բեւեռային ցուրտի եւ կլիմայական դաժան պայմաններու մէջ :

Ահա այս հարցով է, որ ժամանակէ մը ի վեր կը զբաղի Լենինկրատի Ճարտարապետութեան եւ շինարարութեան ակադեմիան : Արդէն մշակուած է ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ արուեստական կըլիմայով քաղաքներու կառուցումը , որոնք պիտի ունենան իւրաքանչիւրը շուրջ տասը հազար բնակիչ : Այս քաղաքներուն շէնքերը, փողոցները, հրապարակները պիտի «ողողուին » տաք օդով : Նոյնիսկ դուրսը զէրոյէն վար վաթսուն աստիճան եղած ժամանակ, տուներու մէջ պիտի տիրէ հաճելի տաքութիւն մը, շնորհիւ ջեռուցման արդիական միջոցներու եւ պատերու մէջ զետեղուած յատուկ մեկուսացուցիչներու: Փողոցներու եւ հրապարակներու վրայ պիտի զետեղուին փլեքսիկլասէ (օրկանական ապակի) պատըսպարիչներ, որոնք թափանցիկ են լոյսի համար, բայց զերծ կը պահեն ցուրտէ ու հովէ : Կերպընկալ առաստաղներու տակ ծառեր ու ծաղիկներ պիտի կարողանան բուսնիլ եւ բնակիչները պիտի շրջագային ամառնային զգեստներով, թէեւ դուրսը ձիւնամրրիկը կը տիրէ :

Բեւեռային այս քաղաքներուն շէնքերը պիտի ունենան իւրայատուկ տեսք : Անոնք պիտի ըլլան գլանաձեւ, որովհետեւ այսպիսի շէնքերու արտաքին մակերեսը քսան առ հարիւր աւելի փոքր է քան նոյն մեծութեամբ սովորական շէնքի մը և ուր աւելի փոքր են ջերմութեան կորուստները : Այլապէս բարձրաբերձ գլանաձեւ շէնքերը աւելի դիւրին կը դիմադրեն ձիւնամրրիկներուն :

Ուրիշ յատկանշական երեւոյթ մը այս քաղաքներուն համար՝ այն է, որ փողոցները եւ հրապարակները պիտի գտնուին հողէն մէկ մեթր բարձրութեամբ երկաթեայ կամուրջներու վրայ, որպէսզի իրենց արձակած տաքութեամբ չհալեցնեն սառած հողը եւ չվտանգեն շէնքերու հիմերը :

Քաղաքներու շինութեան մէջ նկատի առնուած է նաեւ այն իրողութիւնը , որ Սիպերիոյ հիւսիսային կողմերը, ձմեռը քանի մը ամիս գրեթէ մշտական խաւար կը տիրէ, իսկ ամառուան մէջ՝ քանի մը ամիս շարունակ լոյս :

Բնականաբար այս քաղաքներու կառուցումը մեծ գումարներ կը պահանջէ, հետեւաբար նախատեսուած է հոն բնակեցընել անհրաժեշտ նկատուող անձերը միայն (գիտնական, բանուոր եւն.):

Բ. Թ.

ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻՒ

Անցեալ Ուրբաթ գիշեր, Մոտեռն պանդոկի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Գրողներու ընկերութեան կազմակերպած երեկոյթը ի պատիւ հայագէտ Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտիի, «Սասունցի Դաւիթի» Ֆրանսերէնի թարգմանութեան եւ այդ հատորի հրատարակութեան առիթով :

Հոծ թիւով Փարիզահայեր եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու Ֆրանսացի հայագէտին, որ «Սասունցի Դաւիթ»ի թարգմանական հատորին հրատարակութեամբ առիթը ստեղծեց որ Ֆրանսացիները ծանօթանան մեր ազգային դիւցազներգութեան այդ դեղեցիկ նմոյշին :

Հանդէսին կը նախագահէր Գրողներու ընկերութեան նախագահուհին՝ բանաստեղծուհի Տիկին Մառի Աթմաճեան, որ նախ Ֆրանսերէն ապա հայերէն ուղերձով մը բացաւ հանդէսը, բացատրեց անոր նպատակը ու ներկայացուց Փրոֆ. Ֆէյտին իբրեւ հայ ժողովուրդին մեծ բարեկամը եւ անոր մշակոյթին զարգացման նուիրուած առաքեալ մը :

Յաջորդաբար խօսք առին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գերապայծառ Կ. Ամատունի, պատուելի Սիսլեան, Պ. Սեդրակ Քարեան եւ բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք, որոնք Ֆրետերիք Ֆէյտին ներկայացուցին բազմաթիւ տեսանկիւններէ՝ — Մարդը, Մտաւորականը, Ֆրանսացին եւ Հայասէրը : Բանախօսները չմոռցան օրուան յոբելեարին ընծայուած յարգանքի տուրքէն լայն բաժին մը հանել նոյնպէս իր կողակցին՝ Տիկին Հերմինէ Ֆէյտիին, որ այնքան մեծ անձնուիրութեամբ թիկունք կանգնած էր իր հայագէտ ու հայասէր ամուսնոյն հայանպաստ գործունէութեան :

Ամէնէն ետքը խօսք տրուեցաւ օրուան մեծարեալին : Փրոֆ. Ֆէյտի յուզուած շեշտով խօսեցաւ Հայութեան, հայ մատենագրութեան, հայ մշակոյթին եւ անոր միջազգային քաղաքակրթութեան մատուցած ծառայութիւններուն մասին : Ու եզրակացուց .— « Հայերէն լեզուն կը սիրեմ ու նուիրուած եմ անոր, որովհետեւ ան լեզու մըն է արտակարգօրէն ճկուն, հարուստ եւ ճոխ, լեցուն՝ արտայայտչական անգերազանցելի կարելիութիւններով » : Բազդատութեան եզր մը որոնելով երկու լեզուներուն՝ հայերէնին եւ Ֆրանսերէնին միջեւ, Փրոֆ. Ֆէյտի բսաւ. « Ֆրանսերէն լեզուն խիստ գրժուար լեզու մըն է, սակայն, Ֆրանսացին որ հայերէն գիտէ եւ յանկարծ դէմ յանդիման կը գտնուի արտայայտչական այնքան խոր կարելիութիւններով օժտուած այդ գործիքին՝ հայերէնին առջեւ, կը մատնուի շուարումի » :

Այնուհետեւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, բանախօսներուն և գեղարուեստական բաժնին մասնակցող արուեստագէտներուն, որոնք պատուած էին զինքը իրենց մասնակցութեամբ :

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերութիւնը ինքնահոս գրիչ մը նուիրեց յոբելեարին :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Պ. Հրաչ Տարօնեան ,եւ դերասաններ Ն. Մարգարեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Երիտասարդական եռանդի եւ ոգեւորութեան դեղեցիկ ցուցադրութիւն մըն էր՝ Նոր Սերունդի տարեկան հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Պօմոնի Սահակ –Մեսրոպ սրահին մէջ, պատ. նախագահութեամբ՝ Հար. Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի : Կը մասնակցէին՝ Մարսէյլի շրջանի Նորսերնդական բոլոր մասնաճիւղերը : Հանդէսին բացումը կատարեց՝ Կարօ Յովսէփեան, խօսելով տարեկան հանդէսին եւ Նոր Սերունդի կենսունակութեան շուրջ : Խուռն բազմութիւնը յոտնկայս ունկնդրեց «Մարսէյեէզ»ն ու « Յառաջ նահատակ»ը :

Յանուն Նոր Սերունդի ճառ կարդաց Շանթ Մուրատեան :Ահա քանի մը խօսք իր գրութենէն .— «Զաւակներն ենք ազգի մը, որ հարուստ է՝ իր պատմութեամբ եւ փառքերով : Հայու տառապակոծ կեանքին ծնունդն է մեր մայր կուսակցութիւնը որ պայքարեցաւ մեր ժողովուրդին գոյութեան եւ ազատութեան համար, յոյս, սէր ու կորով ներշընչեց մեզի որ անվհատ հետապնդենք՝ հայ ժողովուրդին արդար դատը : Երիտասարդ ընկերներ, սիրենք մեր ցեղը, հայրենիքն ու մշակոյթը » :

Տրուեցաւ պատկեր մը Ամերիկայի Հայոց կեանքէն .— Մեծ մայրիկն ու իր թոռնուհին : Մեծ մայրը — ամօթխածութեան եւ աւանդապահութեան տիպար, դէմ առ դէմ իր թոռնուհիին, որ ինկած է աղճատուած բարքերու հոսանքին մէջ ... :

Կարօ Տէրտէրեան արտասանեց՝ «Եկեղեցին հայկական» : Անուշ էր ընկերակցող մեղեդին որ խորունկէն կուգար : Սեդա Թիւթէլեան արտասանեց Գ. Սարեանէն Ֆրանսերէն կտոր մը, Գեղօն՝ մեր անհետացած քերթողներուն :

Յետոյ ուրիշ մը .— « Ասանկներ ալ կան», ազգուրաց ամոլ մը որ Հայ կոչուիլն անպատուութիւն կը նկատէ ... :

Մասիս Գուլումեան «Կարսի ճամբաներէն» առաջնորդեց մեզ՝ հայրենի ճամբաներուն :

Տեղի ունեցան Հայկական պարեր ընկերակցութեամբ Նոր Սերունդի նուագախումբին : Երգեր «Անուշ հայրենիք», «Կարօտով սեղմեմ իմ սրտին» : Հաճոյքով նկատեցի որ մեր երկսեռ Նոր Սերընդականները ազնուացուցած են իրենց պարերը :

Դադարէն ետք, քրքջալիր զաւեշտ մը, « 70նոց փեսացուն» , որ արժանացաւ երկարատեւ ծափերու : Յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը՝ Աւետիս Եօթնեղբայրեան («70նոց փեսացուն»), Հրանդ Արսլանեան, Վահագն Նազարեան : Յետոյ « Թագաւոր մը եւ իր թոռնիկը », կրթիչ պատկեր մը, Մասիս Գուլումեանի եւ Ասատուրեանի կողմէ : Աճուրդի դրուեցաւ սեղանի մեծ ժամացոյց մը, որ Նոր Սերունդի սնտուկին բերաւ հազար հինգ հարիւր նոր Ֆրանք՝ իբրեւ լրիւ վարձքը իրենց տքնաջան աշխատանքին ու քրտինքին

Յաւարտ յայտագրի , բեմ հրաւիրուեցաւ՝ առաջնորդ սրբազանը, որուն հուսկ բանքը ահա՝ համառօտակի .— « Հազար ապրի Նոր Սերունդը, ապրիլ բառին ամենախոր իմաստով, ապրին եւ ապրեցընեն : Ապրումով տոգորուած էր ամբողջ պահը, որմէ կը զեղուի՝ օրհնեալ ձգտումը, որպէսզի ապրի եւ տեւէ հայ լեզուն, ապրի ազգը :

Ապրի որ մարդկութեան բաժին տայ իր հոգիէն, իր տաղանդէն : Ապրի որպէսզի բացուին Կարսի ճամբաները եւ կարօտ չմնան հայրենիքին : Մենք պէտք ունինք իրենց խանդավառութեան, իրենց ոգեւորութեան, եռանդին ու մանաւանդ՝ հայկականութեան ...» :

Հանդէսը վերջացաւ առաջնորդին « պահպանիչ »ով եւ հանդիսականները թողուցին սրահը օրհնելով Նոր Սերընդականները, որ իրենց ընծայեցին՝ վայելքի դեղեցիկ առիթ մը :

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ԳԱՆՁԵՐՈՒ ՓՆՏՌՏՈՒՔ

1849ին Մ. Նահանգներու մէջ տեղի կ՚ունենար այսպէս կոչուած «ոսկիի արշաւանքը» դէպի Արեւմուտք, ուր գրտնուած էին ոսկիի հանքեր : Այդ «արշաւին» մասնակցեցան հազարաւոր արկածախնդիրներ, տեղի ունեցան ոճիրներ , դողութիւններ, խաբեբայութիւններ : Այդ թուականէն 115 տարի ետք, 1964ին նոր տեսակի ոսկիի հանք մը գտնուեցաւ, այս անգամ Մ. Նահանգներու արեւելեան կողմը՝ Ֆլորիտայի ծովեզերքը : Այստեղ, Ատլանտեան Ովկիանոսի յատակին կը գտնուին հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր ընկղմած սպանական նաւեր, որոնք լատին Ամերիկայի հարստութիւնները կը փոխադրէին Եւրոպա : Իրենց ճամբուն վրայ այս նաւերը երբեմն կը հանդիպէին ծովահէններու կամ փոթորիկներու , որու հետեւանքով կ՚ընկղմէին : Քանի մը շաբաթ առաջ, «Ռիլլ Էյթ Քորփորեյշըն» ընկերութիւնը, Ֆլորիտայի ծովեզերքին մօտ, ջուրերու խորէն դուրս հանեց զըրեթէ երկու միլիոն տոլար արժողութեամբ 250 տարուան հնութիւն ունեցող ոսկի եւ արծաթ դրամներու գանձ մը : Այդ գանձին 25 առ հարիւրը ստացաւ պետութիւնը, իսկ մնացեալը, շուրջ մէկ ու կէս միլիոն տոլար արժողութեամբ հարստութիւն մը դարձաւ ոսկին յայտնաբերողներու սեփականութիւնը :

Այս իրողութիւնը պատճառ դարձաւ շարժման մէջ դնելու հազարաւոր արկածախնդիրներ, որոնք այժմ կը դիմեն Ֆլորիտայի իշխանութիւններուն արտօնութիւն ստանալու՝ ընդծովեայ պրպտումներու համար : Կը կարծուի թէ Ֆլորիտայի ծովեզերեայ ջուրերուն տակ թաղուած կը մնան 150 միլիոն տոլարի արժողութեամբ գանձեր : Իշխանութիւնները արտօնութիւն չեն տար, սակայն , բոլոր դիմողներուն , այլ մենաշնորհներ ստացած են որոշ մեծ ընկերութիւններ : Այսպէս , նոյն «Ռիլլ Էյթ Քորփորեյշըն» ընկերութիւնը պրպտումներու իրաւունք ստացած է տասը տարուան համար : Ուրիշ երկարատեւ արտօնութիւն մը ստացած է «Մարթին Քաունթի Հիսթորիքըլ Սոսայթի»ն : Ասոնցմէ զատ երեւան եկան նաեւ բազմաթիւ «ծովահէններ», որոնք , առանց արտօնութիւն ստանալու, սկսած են ջուրերուն տակ գանձեր փնտռել, տրուած ըլլալով որ ոստիկանութեան նաւերը չեն կրնար հսկողութիւն կատարել հարիւրաւոր քիլոմեթր տարածութիւններու վրայ :

Ֆլորիտայի շուկային վրայ սկսած է հնութիւններու առեւտուրը , ուր պաշտօնական ընկերութիւններու կողքին, բազմաթիւ «ծովահէններ» կը ծախեն իրենց գտած ոսկիներն ու հնութիւնները : Սակայն բոլորն ալ չեն յոգնիր ծովին յատակը պրպտումներ կատարելով , այլ ցամաքի վրայ նստած «հնութիւններ» կը կեղծեն : Անցեալ տարի, օրինակ , մեծ գանձ մը, որ իբր թէ ծովէն հանուած էր եւ հանդիսաւոր կերպով դրամարկղներու մէջ կղպուած կը մնար, յայտնի եղաւ որ կեղծ էր : Այլապէս հարիւրաւոր կեղծ դրամներ կը ծախուին միամիտ զբօսաշրջիկներու, որոնք չորս դրամէ կազմուած «սեթ»ի մը մինչեւ 140 տոլար կը վճարեն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սպառնալիքներուս բնաւ կարեւորութիւն չեն տար, կռուելէ՞ պիտի վախնան, դիտել տուաւ Ճուան :

Երկու մարդիկը, աչքերնին Իւլէտ Մէրշուֆի բանակատեղին ուղղած, պահ մը եւս սպասեցին :

Սեւ Արծիւը չափէն աւելի զայրացած էր : Մուպարէք հեղնական արհամարհանքով մը անոր կը նայէր :

— Եւրոպացիները կնկան սիրտ ունին, նապաստակի պէս վախկոտ են, մոլտաց արարը :

— Իրաւունք ունիս, Մուպարէք, իրաւունք ունիս, ըսաւ Ճուան : Հիմա իմ կնկան սիրտ չունենալս եւ նապաստակի պէս վախկոտ չըլլալս պիտի ապացուցանեմ : Այս մարդոց քովէն ուրիշ մարդ մըն ալ փախցնելու ենք որ մեզի կարեւորութիւն տան : Սպասէ, տեսնենք այս անգամ ի՞նչ պիտի ընեն ... :

Այս ըսելով, պոռաց .

— Հաքիմ :

Երկու մարդոցմէն քիչ մը անդին հեծեալներու գունդ մը կեցած էր, որոնցմէ մին իր ընկերներէն զատուելով ձին Ճուանի քով վազցուց :

— Տուած հրամանս կատարէ . ըսաւ Ճուան : Գլուխն ալ ինծի բեր որ կողովի մը մէջ դրուած իրենց զրկեմ ... :

Զիաւորը չարաշուք ժպիտով մը ժըպտելով խոնարհեցաւ :

. . . . . .

Ֆրանսացիներու բանակատեղիէն թուարէկներու շարժումները կը դիտէին : Ամէն ոք, ձեռքը մէյ մէկ հեռադիտակ առած, ուշի ուշով անոնց երթեւեկը կը լրտեսէր :

Լեւոն եւ Մօրիս, միջոց մը տեսան որ ձիաւոր թուարէկները ճամբայ ելլելով դէպի հարաւ կը յառաջանային, այսինքն բանակին հակառակ կողմը :

Անոնցմէ երեքը հեծեալ գունդէն բաժնուեցան , որոնք Ուլէտ Մէրշուֆի կողմը ուղղուեցան :

Այս երեք մարդիկը, որոնցմէ երկուքը ձի հեծած էին, իսկ երրորդը ձիուն կապուած էր, եկան անդունդի մը առջեւ կանգ առին :

Զարտաք եւ Մօրիս իրենց հեռադիտակները այս երեք հոգիին կողմը ուղղելով աղաղակ մը արձակեցին :

— Փիէրն է, գոչեց Զարտաք :

— Այս, ձիուն կապուած է, մրմնջեց Մօրիս յուսահատական շեշտով մը :

— Երկու ձիաւորները Փիէրի հեծած ձիուն սանձը երկու կողմէն բռնած են , աւելցուց Լեւոն :

— Զիաւորներէն մին Հաքիմն է, փըսփըսաց Աաղիր : Դաւաճանը. մեր ցեղէն է : Արիւն խմող մարդը , դահիճութիւն ընել սկսեր է :

Հեծեալ թուարէկները , զէն ի ձեռին , կրակելու կազմ ու պատրաստ , երեք մարդոցմէն երկու քիլոմեթր անդին կեցած էին :

Հեծելագունդէն բաժնուող երեք ձիաւորները դալով երկու բանակներուն մէջտեղը իյնող անդունդին եզերքը չորցած ծառի մը տակ կանգ առին :

Լեւոն, Մօրիս ,երկու կիները եւ Բղէզ, աչքերնին խոշոր խոշոր բացած, սկսան դիտել իրենց առջեւ պարզուող տեսարանը :

Երկու դահիճները իրենց ձիէն վար իջնելով Մօպրէի ձիուն մօտեցան եւ կապերը քակեցին , Փիէր ինքզինքը վար նետեց ձիէն : Գետնին վրայ իրար անցում մը , կռիւ մը տեղի ունեցաւ. թեւեր եւ ոտքեր շարժիլ սկսան :

Լեւոն, Մօրիս եւ Բղէզ, իրենց բոլոր մարդիկն առնելով կիրճէն դուրս նետուեցան :

Բայց յանկարծ կանգ առին : Դաւաճան դահիճը թեւերը վեր բարձրացնելով հեռուն գտնուող ձիաւոր թուարէկներուն նշան տուաւ եւ անոնք ալ իրենց կարգին բանակատեղիէն դուրս նետուողներուն վրայ կրակ բացին ... :

Քիչ մը առաջ Մօպրէի հետ կռուող դահիճը գետին ծռեցաւ եւ գետնէն մարմին մը վերցնելով բերաւ ծառին կըռթընցուց եւ հաստ պարաններով ծառին կապեց :

— Անոր լաթերն են, մրմնջեց Լեւոն :

— Փիէրն է, խողխողեցին եւ մեզի ըսպառնալու համար ծառին կապեցին, թոթովեց Մօրիս :

Եւ յուզումէն շուարած ու գրեթէ կիսանուաղ , եղած տեղերնին անշարժացան մնացին : Երկու կիները զառիվայրի մը վրայ ծունկի եկած՝ ինքզինքնին կ՚ուտէին :

Բայց ահա աւելի քստմնելի ու ահռելի տեսարան մը պարզուեցաւ իրենց առջեւ :

Դահիճը իր տապարը մէջքէն քաշեց, օդին մէջ փայլեցուց եւ կալանաւորին մօտենալով , մէկ հարուածով անոր գլուխը մարմնէն զատեց ... : Քաջ Մօպրէի գլուխը գետին ինկաւ եւ անդունդէն վար գլորելով , քարէ քար ու ապառաժէ ապառաժ զարնուելով , ջախջախուած վիճակի մէջ աներեւոյթ եղաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալացեան ,

Օրիորդները Լօրա եւ Լիտիա Իշխալաց – եան

կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մեռելոցի երկուշաբթի առաւօտը (Ապրիլ 11), փա – րիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Պ. Արմէն Յակոբեան, Օր. Մարօ Սահ – փանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – դստեան պաշտօն կը կատարուի այս եր – կուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ ընկերուհիին՝

ՍԱՓՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Արմենուհի Քէնտիրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պետրոսեան ընտանիքը կը ծանուցանեն, թէ իրենց ա – մուսնոյն, հօր եւ աղգականին՝

ՈՍԿԱՆ ՔԷՆՏԻՐԵԱՆԻ

մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար – ուի Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին մէջ, երկուշաբթի Ապրիլ 11ին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա – տակը յարգող աղգականները եւ բարե – կամները :

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Հինդշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի , պա – տարագ ժամը 10ին, կարգ Ոտնլուայի ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 19·30ին :

Ուրբաթ, Ցիշատակ Զարչարանաց , Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Թափօր՝ երեկոյեան ժամը 17ին :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, Զատկի, ժա – մերգութիւն ժամը 15·30, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17 :

Կիրակի, Զատիկ , Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգու – թիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10 : կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10 :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Հինդշաբթի, ժամերգութիւն ժամը 10·30, Ոտնլուայ 15·30, պատարագ 16·30, Խաւարում 20·30 :

Ուրբաթ, ժամերգութիւն եւ երկրպա – գութիւն Ս. Խաչի ժամը 17 :

Շաբաթ, Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 17, Ճայնաւոր պատարագ 18 :

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա – մը 10ին, Հայրապետական Ճայնաւոր պատարագ 10·30ին :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, Ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կիրակի, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին Ճայնաւոր պատարագ Նոթբը Տամ տիւ Բերբերեան Սրբուց եկեղեցիին մէջ, 35 Բիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ :

Կիրակի, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին , Հայրապետական Ճայնաւոր պատարագ , Փարիզի Նոթբը Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատա – կին :

×

Վիէն.— Ս. Զատկի առիթով պատա – րագ կը մատուցուի Սէն Թօդէֆ մատու – ռին մէջ (Փլաս թէ Ֆափուսէն), կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին :

Սիրով կը հրաւիրուին հաւատացեալ – ները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

Հինդշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց , առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Հաղորդութիւն 11ին, Ոտնլուայ 16ին , կարգ Զարչարանաց 19ին :

Ուրբաթ, կարգ Թաղման ժամը 17ին,

Շաբաթ, ժամերգութիւն 16ին, պա – տարագ 17·30 :

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա – մը 8, պատարագ 10·30 :

Ս. Զատկի առթիւ, պատարագը պիտի մատուցանէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան :

Երկուշաբթի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11 :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինդշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց , ժամերգութիւն եւ խոստովանութիւն ա – չակերտներու ժամը 8·30 : Պատարագ եւ Հաղորդութիւն Աչակերտներու եւ հաւա – տացեալներու 9·30, Ոտնլուայ, երկ – սեռ խումբով 17, Հոկում եւ քարոզ Խա – չարումի 19·30 :

Ուրբաթ, Ցիշատակ Զարչարանաց ժա – մը 10, Նախատօնակի եւ կարգ Թաղման ժամը 17 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժա – մերգութիւն եւ ապա խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·30, Ընթերցուածք եւ պատարագ Խթումի 16·30 :

Կիրակի, Զատիկ Յարութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Անդաստան, պատարագ, ժամը 7, քարոզ եւ Ընթեր – ցում վեհ. Հայրապետի պատգամին ժա – մը 11·15 :

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց Ս. Զատկի, պատարագ , քարոզ, հոգեհան – գիստ ժամը 8 :

Կիրակի, (24 Ապրիլ), Աչխարհամատ – րան կանաչ կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն , պատարագ , քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 :

Իրոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան :

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատացեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդին կը խնդրուի ձեռնակ – ցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղա – գինի նուիրատուութեան :

Բ.— Ապրիլ 24ի կիրակիին՝ Մայր Ե – կեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սուրբ տօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի , պիտի կատարուի հո – գեհանգստեան մանուաւոր արարողու – թիւն : Աղգային բոլոր կազմակերպու – թիւնները , միութիւնները , եւ մեռելոն հա – տատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց , յար – դելու յիչատակը մեր նահատակներուն , մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հո – գիներուն համար :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինդշաբթի, Ընթրեաց պատարագ ժամը 10·30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում ժամը 20 :

Ուրբաթ, Թաղում ժամը 17·30 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի ժամը 17·30, պատարագ 18·30 :

Կիրակի , Զատիկ Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգու – թիւն ժամը 9, պատարագ 10·30 :

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց , ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժա – մը 10·30 :

ԾԱՆՕԹ.— Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն սկսեալ պիտի պերել – մանատունը քահանայ պիտի պտնուի ննջեցեալներու օրհնութեան համար :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

Հինդշաբթի, պատարագ եւ փոքրերու Հաղորդութիւն ժամը 10, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 21 :

Ուրբաթ, Քրիստոսի դերեզմանի թա – փօր եւ կնքահայրութիւն ժամը 18:

Շաբաթ, Դանիէլի դիրքի , կնքահայ – րութիւն ժամը 18:

Պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 19:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա – մը 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

Երկուշաբթի, Մեռելոց , պատարագ ժամը 9, հոգեհանգիստ 10 :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տես Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ ժամանակացոյցը : Միայն թէ Հինդշաբթի առաւօտեան պատարագը չի մատուցուիր :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

Հինդշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց , առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ եւ Հա – ղորդութիւն մանկանց 10, Ոտնլուայ 17 , Խաւարում 20 :

Ուրբաթ, Ցիշատակ Խաչելութեան ժա – մը 16·30 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց ,ժամը 16·30, պատարագ ժամը 17·30 :

Կիրակի, Զատիկ, Հրաչափառ Յարու – թիւն Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգու – թիւն ժամը 8·30, պատարագ 10: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց եւ Նահատակաց, առաւօտ ժամը 8·30, պա – տարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 :

Ծաղկազարդի եւ Զատկուան արարո – ղութեանց պիտի նախագահէ , եւ պիտի քարոզէ Առաջնորդ Սրբազանը: Պատա – րագի երգեցողութիւնները կը կատարեն նորակազմ զգրաց խումբը Կոմիտասեան եղանակով :

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Հինդշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առա – ւօտեան ժամը 10, Հաղորդութեան պա – տարագ: Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, կարգ Ոտնլուայի, ժամը 20ին Խաւարում :

Ուրբաթ, Ցիշատակ Թաղման , մաս – նաւոր դերեզման չունենալով, եկեղեցին բաց կը մնայ ամբողջ օրը հաւատացեալ – ներու յարգանքի վերջին տուրքին հա – մար: Թաղման կարգի արարողութիւն կէսօրէ վերջ ժամը վեցին :

Շաբաթ: Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժա – մերգութիւն ժամը 5, դիրքերու ընթեր – ցում , երգչախումբի օրիորդներուն կող – մէ : Ցետոյ Ճրագալոյցի պատարագ :

Կիրակի, Յարութիւն, առաւօտեան ժամը 8 Անդաստան: Ժամը 10 պատա – րագ, քարոզ, Թափօր եկեղեցւոյ չուրջը երեք անգամ :

Կէսօրէ վերջ ժամը 3–4 Տէսինի դերեզ – մանատան մէջ դերեզման օրհնէք փափա – ղքներուն փոխան Մեռելոցի :

×

ՍԷՆ ԹԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ –ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինդշաբթի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հաղորդութիւն փոքրիկներու , Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20·30 :

Ուրբաթ, Առաւօտ Խաչելութիւն ժա – մը 9, Թաղում 17 :

Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ընթերցում Գիրքերու 17, պատարագ Խթումի 18·30:

Կիրակի, Զատիկ , առաւօտ ժամեր – գութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10 :

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամերգու – թիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հոգե – հանգստեան պաչտօն 11·30:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փա – րիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մչակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Ա Պ Ր Ի Լ ՑԻՆ

Ապրիլ ուրիշ կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վեր – հրատարակման 21րդ տարին , ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնու – թեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդ – րենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն ի – րենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըս – պասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31:

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ , սովորական տաքատեղին :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո – միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տ. Ն.էն տասը ֆրանք, ի յիշատակ իր ննջեցեալներուն :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, չ – նորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Քէ – նար Թէրզեանէ քսան ֆրանք , փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Հաճի Տուքին յուշարկաւորութեան առթիւ (Ալֆորվիլ):

×

Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը , չնորհակալութեամբ ստացած է ողբաց – եալ Հանըմիկ Էվէլեանի մահուան քա – ռասունքին առթիւ յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ներսէս եւ Մարի Մկրտիչ, յատկացուելու համար չքաւորներու :

×

Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը չ – նորհակալութեամբ ստացած է վեհան ֆրանք ընկերուհի Թագուհի Օհանեանէ, իր ողբացեալ ամուսնոյն կսկծալի մահ – ուան առիթով :

Մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալի ընտանիքին եւ պարագաներուն :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ ու լ'Իլ Սէն – Փիէռ :

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (Հայերէն)
Երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
Երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ա Հ Ա Ս Ե Ս

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՁԱՆԿԵՐՍ ԲԱՅԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
Գրեց՝
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐՇԻԻ
(Մարսէյլ)
ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԷՋ ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ
կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս
Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շավ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ
RAMUNCHO
avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN
Attractions *Cotillons*
Tenue sombre de rigueur

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 8 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10581

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.581

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՆՈՐԸՆԾԱՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ իրիկուն Փարիզի մէջ երկու տասնեակ երիտասարդներ աւանդական երդումի հանդիսաւոր արարողութեամբ մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը :

Անցեալ շաբաթ Տիթրոյթի մէջ հարիւր նորեր մտած են Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան դրօշին տակ :

Լիբանանի մէջ ամէն տարի թարմ ուժեր կուգան խտացնելու եւ երիտասարդացնելու հայ ժողովուրդի ազատագրութեան նուիրուած մեր մեծ կուսակցութեան շարքերը :

Հարաւային Ամերիկայի մէջ առիթ ունեցայ կնքահայր ըլլալու նորընծաներու :

Այսպէս, ամէն տեղ, նոր, երիտասարդ ուժեր կուգան թարմացնելու կազմակերպութիւնը, լեցնելու մեզմէ անդարձ բաժնուածներու բաց ձգած տեղերը :

Ուրախալի, յուսադրիչ ու քաջալերական երեւոյթ է տեսնել թէ ի՛նչպէս օտար աստղերու տակ ծնած, օտար դրպրոցներու մէջ դաստիարակուած, օտար միջավայրի մէջ ապրող մեր տղաքն ու աղջիկները տոգորուած հայրենասիրական ոգիով, ինքնաբերաբար կուգան զինուորագրուելու Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, անոր դրօշին տակ, անոր քաղաքական ուղեգծով ծառայելու համար ազգին ու հայրենիքին, հաւատարմօրէն, յանձն առնելով ամէն զոհողութիւն : Ըլլալ կարգապահ՝ ճշգրտօրէն գործադրելով կուսակցութեան ծրագրին ու կանոնագրին տրամադրութիւնները :

Փարիզի նորընծաները կուգան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շարքերէն :

Չափահաս է այսօր մեր Նոր Սերունդը, 21 տարեկան, կազմուած ըլլալով 1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ ա՛յնքան մեծ յոյսեր կային Հայկական Դատի բարւոք լուծման համար :

Ամբողջ վեց տարի, 1939 – 1945, աշխարհ ապրած էր լինել – չլինելու անըստուգութեան մէջ: Տասնեակ միլիոնաւոր մարդիկ զոհուեր էին, հազարաւոր չէն քաղաքներ ու աւաններ քարուքանդ էին եղեր :Արիւնը հոսած էր հեղեղի պէս :

Մեր փոքրիկ հայրենիքն ալ աւելի քան հարիւր հազար երիտասարդներ ողջակէզ էր ըրած աշխարհակալներու եւ զինուորապաշտներու եսասիրութեան :

Կ՛ակնկալէինք իրաւամբ, որ յաղթանակի պտուղը մեր ազգն ալ պէտք է վայելէր : Դաշնակիցներու սիրոյն մեր թափած արիւնը նժարի վրայ պէտք է դրուէր, կը մտածէինք: Ու կը յուսադրուէինք՝ վերէն, հեղինակաւոր շրջանակներէ :

Մեր առջեւ բացուած նոր հեռանկարներուն համար պէտք ունէինք նոր ուժերու:

Այդ յոյսերով է, որ հիմը դրուած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կազմակերպութեան՝ Փարիզի մէջ :

Շարժումը շուտով տարածուեցաւ: Գաւառի հայաշատ բոլոր կեդրոններուն մէջ կազմուեցան Նոր Սերունդի մասնաճիւղեր: 1945էն ի վեր հազարաւոր հայ աղջիկներ ու տղաներ անցան անոր դրօշին տակէն : Սորվեցան մայրենի լեզուն, Հայոց պատմութիւնը, ծանօթացան մեր ազատագրական շարժումներուն, ճանչցան մեր մտաւորական, յեղափոխական գործիչներն ու հերոսները, ներշնչուեցան հայրենասիրական ոգիով : Ու հոգեւին կապուեցան Հայութեան :

Այսօր, երբ Հայ Դատի հետապընդման համար նոր աշխատանքներ կը տարուին, երբ մեր ազգային, քաղաքական պահանջները կը ներկայացնենք աշխարհի բոլոր մեծ ու փոքր պետութիւններուն, չեշտելու համար թէ չենք մոռցած զանոնք եւ չենք հրաժարած անոնցմէ, պէտք ունինք երիտասարդ, նոր, թարմ ուժերու գործակցութեան, վառ ու կենդանի պահելու համար Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի զաղափարականը, հայ ժողովուրդի հաւատոյ հանդանակը :

Ողջո՛յն մեր նորընծաներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏ Կ՛ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Նախարարաց Խորհուրդը երկար նիստով մը — վեց ժամ — քննեց Ֆրանսայի քաշուելէն ետք Ատլանտ. Ուխտին մէջ ստեղծուած կացութիւնը : Վարչապետ Էրհարտ եւ կարգ մը նախարարներ իրենց արձակուրդները ընդմիջած են, ներկայ ըլլալու համար Պոնի մէջ գումարուած այս կարեւոր ժողովին :

Ինչպէս արդէն կը սպասուէր, բոլոր նախարարներն ալ համաձայն են հաւատարիմ մնալու Ատլանտեան Ուխտին . կը սպասուէր նաեւ որ Ֆրանսայի բռնած դիրքի մասին դատապարտութեան խօսք ընեն :

Ժողովէն ետք հրատարակուեցաւ հաղորդագրութիւն մը՝ որ ընդունուած բանաձեւ մըն է եւ կուտայ տիրող երկու հակառակ տեսակէտներու համաձայնութեան մը տպաւորութիւնը : Իրապէս, նախարարներէն ոմանք կողմնակից էին Ֆրանսայի հետ երկկողմանի բանակցութիւններու, իսկ ուրիշներ, յատկապէս արտաքին նախարար Շրէօտէր, բացարձակապէս դէմ էին : Ի վերջոյ վարչապետ Էրհարտի հաշտարար ոգին յաղթանակեց եւ երկու տեսակէտները միացուց :

Ահա թէ գերման նախարարները ինչպէս կը բացատրեն իրենց որոշումը: Քաղաք. եւ զինուորական պատճառներէ մըզուած, դաշնակցային Հանրապետութիւնը կը համարի թէ Ֆրանսական գունդերը (65 հազար զինուոր) «կը կազմեն կարեւոր մէկ մասը արեւմտեան հասարակաց պաշտպանութեան : Այս իսկ պատճառով անհրաժեշտ է այս գունդերուն Գերմանիա մնալուն շուրջ համաձայնութիւն մը : Ֆրանսական ուժերը, ապագային, պէտք է գործօն մասնակցութիւն բերեն հասարակաց պաշտպանութեան եւ գործակցին Ատլանտեան Ուխտի գունդերուն, ձեւով մը՝ որուն շուրջ հարկ է համաձայնութեան գալ »:

Նշենք թէ առաջին անգամ ըլլալով Դաշնակցային կառավարութիւնը աւելի քան հաւանական կը նկատէ Ֆրանսական գունդերու եւ Ատլանտեան Ուխտի միւս երկիրներու ուժերուն գործակցութիւնը : Սակայն ոչ թէ միմիայն Ֆրանսայի, այլ իր 13 ընկերներուն հետ է որ Դաշնակցային Գերմանիա պիտի բանակցի Գերմանիոյ Ֆրանսական գունդերու դերին մասին :

Ընդհակառակն Էրհարտի կառավարութիւնը պատրաստ է Ֆրանսայի հետ առանձին բանակցելու եւ համաձայնութեան մը յանգելու՝ «նկատի ունենալով ստեղծուած նոր կացութիւնը »:

« Մեր ջանքերուն նպատակը պիտի ըլլայ, կ՛եզրակացնէ հաղորդագրութիւնը, շարունակել Ուխտին աշխատանքները՝ ի շահ իր բոլոր անդամներու ազատութեան եւ ապահովութեան »:

ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեսփոխանական ընտրութիւններուն տարած իր յաղթանակէն հինգ օր ետք, Ուիլսըն ներկայացուց արդէն նոր կառավարութեան ցանկը : Ինչպէս արդէն կը սպասուէր, Անգլիոյ վարչապետը շատ թեթեւ փոփոխութիւններու ենթարկեց նախկին կառավարութիւնը :

Նախարարներու մեծամասնութիւնը, յատկապէս Ճորճ Պրաուն (տնտեսական), Տէնիս Հէլէյ (պաշտպանութեան). Տուկլաս Ժէյ (նախագահ Պօարտ օփ Թրատի), եւայլն, կը մնան իրենց պաշտօններուն վրայ : Նախարարական կազմէն դուրս կուգան Ճէյմս Կրիֆֆից եւ Ֆրանք Սոսքիս : Ասոնց պաշտօնները կը ստանան Քլէտվիյն Հիւկուէս եւ Լորտ Լոնկֆորտ :

Կարեւոր պաշտօն մըն է Ճորճ Թոմսընի նախարարութիւնը, նախկին արտաքին նախարար, որ կը դառնայ Լանքաստրի Դքսութեան դիւանագպիր: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն պիտի մնայ Արտաքին Նախարարութեան մէջ եւ կապ պիտի պահէ Հասարակաց Շուկայի Վեցերուն հետ : Սակայն, հակառակ աւանդութեան, Թոմսըն մաս պիտի չկազմէ կառավարութեան :

Ուիլսընի կատարած այս փոփոխութիւններով զգալիօրէն կ՛երիտասարդանայ Անգլիոյ կառավարութիւնը : Կառավարութեան մէջ մուտք կը գործեն ընդամէնը տասնեւմէկ աշխատաւորականներ, մեծ մասով երիտասարդ :. Հակառակ շրջան ընող լուրերուն, կառավարական կազմին մաս չի կազմեր Փաթրիք Կորտոն–Վալքըր: Նախարարական պաշտօններ ստացած են կիներ եւս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար Քուվ Տը Միւրվիլ առջի օր յայտարարեց «Եւրոպա թիւ 1» ձայնասփիւռէն. « Ամէնքը համաձայն են ըսելու թէ տասնեւհինգ տարի ետք այլեւս հեռու է արեւմտեան երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ պատերազմի մը հաւանականութիւնը : Անհրաժեշտ է եզրակացութեան մը յանգիլ, եւ ինչ կը վերաբերի մեզի, այդ է որ կ՛ընենք »:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ ստեղծուած այս նոր տագնապը առանց արիւնահեղութեան լուծելու մտահոգութեամբ, նախագահ Վան Թիէօ որոշած է զանազան կրօնքներու եւ քաղաքական հոսանքներու պատկանող մօտ երեսուն անձնաւորութիւններ ժողովի կանչել, սահմանադրական ժողով մը հրաւիրելու մտքով :

ԼԱՒԱՏԵՂԵԱԿ աղբիւրներու համաձայն Ատլանտեան Ուխտի մնայուն ներկայացուցիչները առջի օր կրկին հաւաքուած են, բացակայութեամբ Ֆրանսայի, միասին քննելու համար անդամ երկիրներուն ուղղուած Ֆրանսայի յուշագիրը: Շարունակած են քննել միջոցները՝ լուծելու համար Ֆրանսայի քաշուելովը ըստեղծուած խնդիրները :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. Համագումարը կը շարունակէ «վիճիլ» Կոսիգինի տնտեսական տեղեկագրին վրայ : Խստօրէն կը քննադատեն Խրուշչեւի տնտեսական դրութիւնը (առանց անունը տալու), շեշտելով, թէ «բերքին համար աւելի վնասակար էր քան դէշ եղանակը »:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին արտաքին փոխ – նախարար Տին Աքիզըն, անդրադառնալով Ֆրանսայի եւ Ատլանտեան Ուխտին, հեռատեսիլէն խստօրէն արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի քաշուելուն եւ այդ առիթով ստեղծուած կացութեան մասին :

ԷՏՈՒԱՐՏ ԹԷԼԼԸՐ աշխարհահռչակ դիտնականը որ ամերիկեան հիւլէական ռումբին «հայրը» նկատուած է, առջի օր հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ Մ. Նահանգները իրենց դաշնակիցներուն պէտք է տան հիւլէական զէնքերուն վրայ հսկողութեան իրաւունքը, որ անհրաժեշտ է հիւլէական յարձակման մը դէմ պաշտպանուելու համար : «Յարձակման պարագային, ըսած է դիտնականը, ժամանակ չկայ Միացեալ Նահանգներուն դիմելու : Ոչ մէկ երկիր կ՛ընդունի որ ուրիշներ իր հողին վրայ ըլլան, իր իրաւունքները պաշտպանելու համար : Իւրաքանչիւրը պէտք է ինքզինքը պաշտպանէ »:

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութիւնը (Նէննի), 1947ի իր տարակարծութենէն ետք առաջին անգամ ըլլալով հրաւիրուած է իբրեւ «եղբայրական հիւր» մասնակցելու Միջազգայնականի համաժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ Մայիս ութին, Սթոքհոլմի մէջ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ արտաքին նախարար Ատամ Մալիք առջի օր մամլոյ ասուլիս մը տուած է եւ յայտարարած թէ Ինտոնեզիա կրնայ կրկին իր աթոռը դրաւել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ : Նախարարին համաձայն Ինտոնեզիա կը մնայ ընդդիմադիր Մալէզիոյ Դաշնակցութեան, սակայն վէճին խաղաղ կարգադրութեան համար դուռը բաց կը թողու: Մալիք աւելցուցած է. «Միացեալ Նահանգներուն հետ մեր յարաբերութիւնները միշտ լաւ չեղան, բայց այն դժուարութիւնները որ գոյութիւն ունին այսօր, կրնան յաղթահարուիլ » :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ նախագահ Շարլը Հըլու նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց նախկին վարչապետ Ապտըլլա Եաֆիի :

ՄԱԿ–ի քարտուղար Ու Թան յայտարարեց, թէ «Վիէթնամի պատերազմին մէջ հակառակորդները նոյն լեզուն չեն գործածեր, և խաղաղ բանակցութիւններով լուծումի մը յանգելու ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ ներկայիս »:

ՊԱՆՔՈՔԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Թհանօն Քիթթիքաչօն հերքեց այն լուրը թէ ամերիկեան օդուժին մաս կազմող ֆօմանտօներ օգնած են թայլանտական ուժերուն՝ համայնավար խռովարարներու դէմ իրենց պայքարին մէջ, ինչպէս կը գրէր «Պանքօք Վորլտ»: «Համայնավարութեան հարցը զուտ ներքին հարց մըն է : Մենք ինքներիս կը զբաղինք անով », աւելցուցած է վարչապետը :

ՌՈՏԻՈՆՈՎ, քարտուղար Ուրալի շրջանի համայնավար կուսակցութեան, հրաւիրեց խորհրդային լրագրողները որ աւելի արագ հաղորդեն կարեւոր լուրերը, Խորհ. Միութեան թէ արտասահմանի մէջ, եւ այլեւս «չյաղթուին» այս գետնի վրայ արեւմտեան մրցակցութենէն: «Ոչ ոք պէտք ունի նախորդ օրուան լուրերուն, յայտարարած է յատկապէս: Մեր մամուլը յաճախ ուշացած է: Խորհ. քաղաքացիները կը փափաքին գիտնալ թէ անմիջական ինչ բան տեղի կ՛ունենայ »:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խորհրդային Միութիւն եւ Չինաստան օդային ճամբորդութեան վերաբերեալ համաձայնութիւն մը կնքեցին : Համաձայնութիւնը ստորագրեցին խորհրդային օդանաւորդութեան նախարար Լօկինով եւ Մոսկուայի մէջ Չինաստանի դեսպան Փսանկ Ցի – Լի: Այս նոր համաձայնութիւնը կը փոխարինէ 12 տարի առաջ ստորագրուածը :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը » յօդուածով մը կը հրաւիրէ ժողովրդային Չինաստանի բնակչութիւնը, որ պատերազմի պատրաստուի Միացեալ Նահանգներուն դէմ :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

—*—

Քրիստոսէ առաջ Գ. եւ Բ. դարերուն, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ զգալի կը դառնայ Հռոմէական պետութեան ներկայութիւնը : Եւ անխուսափելի կը դառնայ բախումը նոր եւ զօրաւոր այս ուժին եւ Ասիոյ տիրակալ Սելեւկեաններու միջեւ: Բախումը տեղի ունեցաւ երկրորդ դարուն վերջերը եւ աւարտեցաւ Անտիսքոս Գ.ի պարտութեամբ, որ ծանր հետեւանքներ ունեցաւ Սելեւկեաններու պետութեան համար : Մասնաւորապէս՝ Հայաստան անջատուելով վերստացաւ իր անկախութիւնը :

Հայ ժողովուրդի պատմութեան այս բախտորոշ պահուն մեծ դեր վիճակուեցաւ Արտաշէս Ա.ի (189 – 160 Ք. Ա.):

Պատմական մեծ դէմքերու շուրջ միշտ աւանդութիւններ կը հիւսուին, որոնք յաճախ կ'արտացոլեն իրական դէպքերը : Այս ձեւի աւանդութիւն մըն ալ հիւսուած է Արտաշէսի մասին եւ մեղի հասակ է Խորենացիի միջոցաւ.— Արտաշէս պատանի տարիքին կը հետապնդուի Երուանդ թագաւորի կողմէ, սակայն, կը յաջողի փախչիլ եւ ապաստանիլ հովիւներու մօտ: Տարիներ ետք կը տիրանայ Հայոց գահին, իսկ Երուանդ կը սպաննուի կռիւի մը ընթացքին :

Ծանօթ է, որ Արտաշէս արամէական արձանագրութիւններուն մէջ, որոնք գտնուեցան Սեւանի ափերուն, ինքզինք կ'անուանէ «Արտաշէս արքայ, Զարեհի որդի, Երուանդական», ուրիշ խօսքով շառաւիղը եւ ժառանգորդը իր իսկ տապալած Երուանդեան հարստութեան : Անցեալին յաճախակի էին նման երեւոյթները : Նոր տիրակալները այս ձեւով կը փորձէին ամրապնդել իրենց իշխանութեան իրաւական հիմերը եւ բարձրացնել իրենց հեղինակութիւնը :

Արտաշէս հաւանաբար ծնած է 230ին : Ծառայած է Սելեւկեաններու բանակին մէջ, հասած է բարձր դիրքերու եւ, ի վերջոյ, նշանակուած է կառավարիչ Հայաստանի վրայ: Ծոփքի մէջ կառավարիչ նշանակուած է իր զինակիցն ու ազգակիցը՝ Զարեհ :

Երկու կառավարիչներն ալ երկիրը կառավարած են մինչեւ Անտիսքոս Գ.ի ծանրը պարտութիւնը Մակնեսիայի մօտ (190), իսկ պարտութենէն ետք, յառելով Հռոմէացիներուն, իւրաքանչիւրը իր երկրամասին մէջ ինքզինք հռչակած է թագաւոր :

Յոյն պատմաբան Ստրաբոն կը ներկայացնէ օրուան իրադարձութիւնները եւ կ'եզրակացնէ. « Այսպիսով բոլորը միալեզու են »:

Միալեզու դառնալու պատճառը միայն նուաճումները չէին, այլ առաւել չափով՝ անոնց նախորդող ազգակազմաւորման հոլովոյթները : Հայկական բարձրաւանդակին ծայրամասերը արդէն մըտած էին հայկական ցեղային եւ հայերէն լեզուին շրջադիծին մէջ, բայց տակաւին կը գտնուէին պետական ուրիշ միաւորներու ենթակայ : Նուաճումները քաղաքական ձեւաւորում տուին եւ ամրապնդեցին այդ կապը :

Ստրաբոնի պատմածէն կը հետեւի, որ հայկական պետութիւնը ընդարձակուած է չորս ուղղութիւններով: Դէպի արեւելք՝ Ատրոպատեան Մարաստանի կողմը, հիւսիս՝ Վիրքի կողմը, արեւմուտք՝ Փոքր Հայքի կողմը եւ, վերջապէս, հարաւ՝ Ասորիքի, այսինքն՝ Սելեւկեաններու պետութեան կողմը :

Արեւելեան ուղղութեամբ կատարուած արշաւանքներուն հետեւանքով կը գրաւուին երեք երկրամասեր՝ Կասպեանէ, Փաւնիտիս, Բասորոպեդա: Առաջինը Կուրի եւ Արաքսի միացած տեղէն մինչեւ Կասպից ծով տարածուող շրջանն է, այսինքն այսօրուան Փայտակարանը : Երկրորդին վայրը ծանօթ չէ, իսկ երրորդինը՝ Պարսպատունիքն է :

Հիւսիսային արշաւանքներուն շնորհիւ Հայաստանի միացած են Պարիադրես (Պարխար) լեռներուն ստորոտին հողերը, այսինքն՝ Ճորոխ դետին հովիտին մէկ մասը, որ կը համապատասխանէ Կղարջք գաւառին եւ Գուգարքին :

Ներքին ճակատի վրայ եւս տեղի կ'ունենան բախտորոշ իրադարձութիւններ : Անցեալին երկիրը բաժնուած էր համեմատաբար փոքր թագաւորութիւններու : Իսկ այժմ, երկիրը, որ վերածուած էր զօրաւոր թագաւորութեան մը, կ'ենթարկուի բարեփոխութիւններու՝ տնտեսական, վարչա – քաղաքական, ռազմական, մշակութային եւայլն :

Մեր ունեցած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Արտաշէս նուրբ քաղաքգէտ եւ վարչագէտ եղած է :

Արարատեան դաշտը Քրիստոսէ առաջ 4րդ դարէն սկսեալ դարձած է Հայաստանի սիրտը : Հայոց թագաւորը այնտեղ հիմնեց Արտաշատ քաղաքը, որ, Պլուտարքոսի խօսքերով, դարձաւ «մեծ ու շատ գեղեցիկ քաղաք մը, անուանուեցաւ թագաւորին անունով եւ յայտարարուեցաւ Հայաստանի մայրաքաղաք »:

Հիմնուեցան նաեւ ուրիշ քաղաքներ, Զարեհաւան (Վասպուրականի, Բագրեւանդի եւ Արշարունիքի մէջ), Զարիշատ՝ Ադիովտի եւ Վանանդի մէջ :

Արտաշէսի ջանքերով ստեղծուած հայկական պետութիւնը յարատեւեց վեց դար, մինչեւ Արշակունիներու բարձումը 428ին :

Գ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ ճշդումը վէճեր է յարուցում եւ կրկին վերադարձնում սխալին : Խօսքը Զարենցի գլուխ գործոցներից մէկի՝ « Ես իմ անուշ Հայաստանի ...» շատ սիրուած բանաստեղծութեան առաջին տողին է վերաբերում :

Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ
բառն եմ սիրում :

Բա՞ռը թէ բարը: Հարցը վերջնապէս կը լուծէր՝ անշուշտ բնագիրը, որ չի պահպանուել եւ, ահա, երկու բառերն էլ դրեթէ հաւասար կողմնակիցներ ունեն: Թերեւս «բար»ի կողմնակիցներն աւելի շատ են: Երկուսն էլ գործածւում են՝ գրւում, տպագրւում :

Կարծէք թէ պէտք էր դիմել Զարենցին եւ դրանով վերջացնել : Յայտնի է, որ Զարենցի կենդանութեան օրով եւ նրա հսկողութեամբ այդ բանաստեղծութիւնը տպագրուել է երկու անգամ՝ 1922ին «Երկերի ժողովածու»ի Ա. հատորում եւ նոյն թուականին «Գրական գոհարներ » ժողովածուում :

Շատ կարեւոր փաստեր է տալիս նաեւ մի «կողմնակի» աղբիւր: Այնտեղ ոչ միայն տպուած է «բառը», այլեւ մանաւանդ դատողութիւններ են արուած ե՛ւ « բառ »ի ե՛ւ «արնահամ»ի մասին : Խօսքը Վ. Սուտիրինի « Անդրկովկասեան գրականութեան նմոյշներ» յօդուածների ժողովածուի մասին է (Թիֆլիս, 1928) : Նախաբանում հեղինակը յայտնում է, որ ազգային գրականութիւններին ծանօթացել է ոչ թէ բնագրերով, այլ թարգմանութիւններով եւ այդ հարցում իրեն « կենդանի օգնութիւն» են ցոյց տուել հայ, վրացի ու ադրբեջանցի մի շարք գրողներ, այդ թւում եւ Զարենցը : « Պրոլետար գրագէտին ծնունդը» ընդարձակ յօդուածում, խօսելով Զարենցի ըստեղծագործ. ուղու եւ մասնաւորապէս « Տաղարան»ի մասին, Սուտերինը ընդարձակ մէջբերում է կատարում « Ես իմ անուշ» ... բանաստեղծութիւնից .

Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ
ԲԱՌՆ ԵՄ ՍԻՐՈՒՄ :

Զարենցը չէր կարող չիմանալ՝ «բա՞ռ» է գրել թէ «բար» : Սակայն հարցը սրանով չի վերջանում : Սայաթ – Նովայի « Քաղցրահնչիւն» երգի մէջ,— գրում է Սուտիրինը ,— մուծւում են նոր երանգներ : Սամաթ – Նովան չի գործածել այնպիսի բառեր , ինչպէս «արեւահամ »: Ուրեմն ոչ միայն «բառը» համարւում է « արեւահամ », այլեւ այն դիտւում է իբրեւ նորութիւն : Հասկանալի է, որ Զարենցը չէր կարող «բար» (պտուղ) գրած լինել եւ այն ռուս քննադատի համար թարգմանել «բառ», կամ համաձայն չլինել այդ թարգմանութեան ու մեկնաբանութեան հետ եւ շարունակ լռել :

Զգիտես ինչո՞ւ , հաշուի չեն առնուել այս առարկութիւն չվերցնող փաստերը : Այլ դէպքերում հեղինակի գրածը : Տասնամեակներ շարունակ Տէրեանի երկերում տպագրւում էր «հուրերը դաժան » Զեռագրի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուեց , որ գրուած է «հողմերը դուժկան » եւ հարցը դրանով աւարտուեց : «Բառ»ի եւ «բար»ի մասին վէճը փոխանակ այսպէս քննելու , փորձել են լուծել «տաղաչափական» եւ «իմաստի» փաստարկներով: Ասել է, թէ արեւահամ կարող է լինել «բար»ը (պտուղը), բայց ոչ՝ «բառ»ը , եւ ուրեմն Զարենցն ասում է, թէ ինքը սիրում է իր անուշ Հայաստանի արեւահամ պտուղը : Իսկ մեղ թւում է, թէ մեծ բանաստեղծը շատ աւելին է ցանկացել ասել, քան այդ ոչ բանաստեղծական ու խիստ պարզունակ միտքը: Խօսքը վերաբերում է մեր « բառ »ին՝ մայրենի խօսքին, լեզուին, այն «բառ »ին՝ որի մէջ խտացուած են Նայիրեան արեւը, այդ արեւի ուժն ու ջերմութիւնը, նրա հարուստ ճաճանչները ու շռայլ երանգները : Այդպիսի սիրուն համապատասխան հետեւողականութեամբ էլ յաջորդ տողերում ասուած է .

Մեր հին սազի ողբանուագ, լացակուած
լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի
բոյրը վառման ,
Ու Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն
պարն եմ սիրում :

Բաւական է առաջին տողը չկտրել, չանջատել ամբողջից եւ իսկոյն կ'երեւայ, որ « բառ»ը իր տեղում է: Սիրում է մեր բառը, մեր լեզուն, մեր երգն ու երաժշտութիւնը, մեր վարդերի բոյրն ու աղջիկների հեզաճկուն պարը : Յետոյ էլ՝ սիրում է մեր «երկինքը մուգ », « ջրերը ջինջ», «լիճը լուսէ » , հաղարամեայ քարը, մեր ողբաձայն երգերը, երկաթագիր գրքերը, «Հայաստան բառը», Նարեկացուն, Քուչակին, Մասիս սարը եւայլն : Խօսքը ,ուրեմն, մեր հայրենի մշակոյթին, լեզուին, ճարտարապետութեանը, երաժշտութեանը, գրականութեանը, մեր ազգային սրբութիւններին է վերաբերում : Ինչքա՛ն աններդաշնակ է այս ամէնին պտուղը : Իսկ որ « բառ»ը կարող է «արեւահամ» լինել, դա ինքը Զարենցն է մեղ յուշում : Ահա « Տաղարան»ից մի այլ բանաստեղծութիւն.

Սակայն երբ խալխի քէֆերին ես անուշ
տաղերս ասի՝

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Մտանք տնօրէնին վրանը : Նամակ մը եւ մեքենային պահանջուած կտորը , թուղթի մէջ փաթթած , տուին ինծի :

Տկար ֆրանսերէնովս շնորհակալութիւն յայտնեցի ճաշին համար, պատմական ճաշ մըն էր ինծի համար, միշտ յիշատակելի, չորս տարիէ ի վեր նման ճաշ մը չէի ըրած : Շնորհակալութիւն յայտնեցի ծրարին համար, որ թեւիս տակ դրած էի:

— Աստուած վարձատրէ ձեզ, ըսի եւ վերջացուցի :

Նկատեցի որ թրջած են աչքերը եւ արցունքները ցոյց չտալու համար ետին դարձաւ :

Երբ հեռացայ վրանէն, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ Հայ էր այս տնօրէնը :

Առի քալեցի ճամբաս: Կարծես ինքնաշարժ նստած եմ, արագ կը քալեմ , ոչ կը յոգնիմ, ոչ ալ նստիլ կ'ուզեմ: Բաւական հեռանալէ ետք Քաթմայէն, նստայ ծառի մը տակ : Բացի ծրարը որ կապուած էր խնամքով, պարունակութիւնը իմանալու համար : Ի՛նչ տեսնեմ, ճերմակ, կակուղ խոշորկեկ հաց մը, նաեւ կովի միսի խորոված կտոր մը: Դարձեալ ծրարեցի եւ ճամբաս շարունակեցի : Երկու ժամէն հասայ մեր աշխատավայրը : Մեքենան նորոգեցին եւ սկսանք աշխատանքը :

Այսպէս չորս օր փառաւոր կշտացայ՝ ուտելով խորոված միսն ու ճերմակ հացը: Օրուան հացի թայինս ալ, իւրաքանչիւրը հինգ զրուշ , ծախեցի, մազերս կտրել տուի, ածիլուեցայ մարդու կարգ անցայ :

Մօտ երկու շաբաթ աշխատելէ ետք այստեղ, առաւօտ մը լուր հասաւ թէ պէտք է վերադառնալ Պիրէճիկ, վերըսկըսելու համար նաւաշինութեան գործը, որովհետեւ պատերազմը սաստկացեր էր Պաղտատի կողմերը եւ ստիպողաբար նաւակ կը պահանջուէր :

Ճամբայ ելանք քալելով դէպի Քաթմա: Այնտեղ շոգեկառք նստանք, երեկոյին հասանք Ճարապլուսի կայարանը : Մեր սպան հրաման ըրաւ որ գիշերենք կայարանին մէջ: Յաջորդ առաւօտ դարձեալ քալել կար : Բայց առաւօտուն Բէսիւլայնի կողմէն շոգեկառք մը հասաւ , հիւանդ կամ օդափոխութեան զրկուած զինուորներով լեցուած: Երբ շոգեկառքը կանգ առաւ , քանի մը զինուորներ վար իջան, պտըտելու համար : Յանկարծ տեսայ մեր քաղաքէն Տիգրան Գապատայեանը, նոյնպէս զինուոր, Տոքթ. Գապատայեանին եղբայրը :

— Ստեփա՛ն, ի՞նչ կ'ընես հոս :

Խեղճ վիճակս տեսնելով, խորհեցաւ փրկել զիս :

— Երթամ եղբայրս կանչեմ, ըսաւ, անիկա այս ամբողջ զինուորներուն տէրն է :

Եւ կորսուեցաւ : Քիչ ետքը եկաւ տոքթէօրին հետ : Անտարբեր ձեւով մը տօքթէօրը ըսաւ .

— Այս ի՞նչ վիճակ է:

— Է՛հ, զինուոր եմ :

— Ձեր ընտանիքը ո՞ւր կը գտնուի :

— Աֆիոն Գարահիսար :

— Կուգա՞ս , քեզ կրնամ տանիլ մինչեւ հոն :

— Անշուշտ, անշուշտ :

— Նայէ որ Հայ ըլլալդ յայտնի չընես: Անունդ Իպրահիմ օղլու Մեհմէտ է:

Այս անունով հիւանդ զինուոր մը մեռած էր: Ուրեմն հիւանդ պիտի ձեւանայի եւ նոյն զինուորին տոսիէով շոգեկառք պիտի նստէի :

Այդ վայրկեանէն սկսեալ հիւանդութիւն կեղծեցի: Տոքթէօրը կ'օգնէր որ քալէի: Քանի մը վակոն անդին՝ թուրք Զավուշին ըսաւ որ զիս վակոն բարձրացընեն : Այնչափ հիւանդ էի այլեւս , որ Զավուշը չկրցաւ զիս վակոն բարձրացընել: Երկու հոգի կանչեց օգնութեան եւ երեք հոգիով դժուարաւ զիս վակոն բարձրացուցին :

Տեսայ որ բոլոր շուրջիններս հիւանդ են, դեղնած, չորցած : Իսկ ես այնքան հիւանդ էի, որ քովիններս կը փափսային իրարու ականջի :

— Ասիկա չի դիմանար, մեղմէ աւելի հիւանդ է :

Տասը վայրկեան ետքը լսեցի շոգեկառքին սուլիչին ձայնը : Ճամբայ ելանք : Ներքնապէս ուրախ եմ, բայց կը տքամ հիւանդի պէս :

Յաջորդ առաւօտ կանուխ հասանք Հալէպի կայարանը : Այնտեղ բոլորս վար իջեցուցին վակոններէն, թային հաց պիտի տան ըսին: Ժամ մը ետք՝ տեսայ որ տոքթէօրը եկաւ եւ հրաման ըրաւ վակոն բարձրանալ :

Տոքթէօրը կը համրէր վակոն բարձրացողները .

— Երկուք , չորս, վեց ...

Առաջ անցայ ճարպիկ շարժումով մը, կարգին մէջ մտայ: Եւ Տոքթէօրը եղաւ զիս վակոն մտցնողը (այդ նպատակով եկած էր): Առանց իրարու հետ խօսելու, կը հասկնայինք իրարու միտքը: Վակոն մտնելէս ետք մեկնեցաւ, չավուշներուն թողլով համբանքը :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(22 Շար.)

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՃՈՂՈՎ

— * —

Ամեն անգամ, որ ես «բառ» եմ գրում, ինձ թվում է, թե ես ինչ-որ մեծ գործ եմ անում, ինչ-որ հսկայական աշխատանք եմ կատարում։ Ես ինձ զգում եմ ինչ-որ մի հերոս, որ ամեն օր ելնում է կռվի դաշտ, ամեն օր մարտնչում է ինչ-որ անհաղթահարելի դժվարությունների դեմ, ամեն օր հաղթանակ տանում նրանց նկատմամբ, ամեն օր ոչնչացնում է նրանց, ամեն օր ոչնչացնում է նրանց, ամեն օր ոչնչացնում է նրանց

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան, Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մեռելոցի Երկուշաբթի առաւօտը (Ապրիլ 11), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Արմէն Յակոբեան, Օր. Մարօ Ստեփանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ ընկերուհիին՝

ՍԱԹՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 11) առաւօտեան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Ժօղէֆին Մանուկեան, զաւակներն ու ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր սգակիր բարեկամներուն եւ ազգականներուն, որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին

ԿԻՒԼՊԷՆԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առիթով:

Այս առիթով հոգեհանգստեան քառասունքի պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Երկուշաբթի, Ապրիլ 11ին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Թափօր՝ երեկոյեան ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՈՒՐԲԱԹ, ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչի ժամը 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 17, ձայնաւոր պատարագ 18:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Րիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ:

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին:

×

ՎԻԷՆ.— Ս. Զատկի առիթով պատարագ կը մատուցուի Սէն Ժօղէֆ մատուռին մէջ (Փլաս թէ Քափուսէն), Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին:

Սիրով կը հրաւիրուին հաւատացեալները:

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՈՒՐԲԱԹ, Կարգ Թաղման ժամը 17ին,

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10·30:

Ս. Զատկի առթիւ, պատարագը պիտի մատուցանէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Զարչարանաց ժամը 10, Նախատօնակի եւ կարգ Թաղման ժամը 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ ապա խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·30, Ընթերցուածք եւ պատարագ Խթումի 16·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Անդաստան, պատարագ, ժամը 7, քարոզ եւ Ընթերցում վեհ. Հայապետի պատգամին ժամը 11·15:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց Ս. Զատկի, պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ ժամը 8:

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան:

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատցեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան:

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն: Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ, եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում ժամը 17·30:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի ժամը 17·30, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Յարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10·30:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10·30:

ԾԱՆՕԹ.— Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն սկսեալ դիւղին դերեզմանատունը քահանայ պիտի գտնուի ննջեցեալներու օրհնութեան համար:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ՈՒՐԲԱԹ, Քրիստոսի դերեզմանի Թափօր եւ կնքահայրութիւն ժամը 18:

ՇԱԲԱԹ, Դանիէլի դիրքի, կնքահայրութիւն ժամը 18:

Պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 19:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 9, հոգեհանգիստ 10:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ -ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Առաւօտ Խաչելութիւն ժամը 9, Թաղում 17:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ընթերցում Գիրքերու 17, պատարագ Խթումի 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տես Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Խաչելութեան ժամը 16·30:

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամը 16·30, պատարագ ժամը 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Հրաշափառ Յարութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ նահատակաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30:

Ծաղկազարդի եւ Զատկուան արարողութեանց պիտի նախագահէ, եւ պիտի քարոզէ Առաջնորդ Սրբազանը: Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարեն նորակազմ դպրաց խումբը Կոմիտասեան եղանակով:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ Թաղման, մասնաւոր դերեզման չտկուած, եկեղեցին բաց կը մնայ ամբողջ օրը հաւատացեալներու յարգանքի վերջին տուրքին համար: Թաղման կարգի արարողութիւն կէսօրէ վերջ ժամը վեցին:

ՇԱԲԱԹ: Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 5, գիրքերու ընթերցում, երգչախումբի օրիորդներուն կողմէ: Յետոյ Ճրագալոյցի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Յարութիւն, առաւօտեան ժամը 8 Անդաստան: Ժամը 10 պատարագ, քարոզ, Թափօր եկեղեցւոյ շուրջը երեք անգամ:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3–4 Տէսինի դերեզմանատան մէջ դերեզման օրհնէք փափաղոքներուն փոխան Մեռելոցի:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սաւան նաշխել (պրօտըրի) սորվիլ փափաքող գործաւորուհիներ:

Դիմել՝ Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ,

Յա՛, Բիւ Լափայէթ, Մարսէյլ (1):

ԾԱԽՈՒ Է

Փաւիոն մը, Օպօմի մէջ (Սէն է Ուազ), երեք սենեակ – խոհանոց, քաւ, կրընիէ: Կեդրոնական ջեռուցում, պարտէզ պտղատու ծառերով:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՅԱԾ
ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
Գրեց՝
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ. ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 9 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10582

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.582

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍՈՎ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

Զարթօնքի նոր շրջան մը կ'ապրինք անցեալ տարուընէ ի վեր, երբ ազգովին հրապարակ իջանք ոգեկոչելու համար մեր մէկուկէս միլիոն պաշտելի նահատակներու անմոռանալի յիշատակը :

« Ազգովին»ը իր մէջ կ'ամփոփէ հայ ազգի բոլոր զաւակները, հայրենիքէն սկսեալ արտասահմանի անսահման տարածութեանց վրայ , զանազան օտար երկիրներու մէջ ապրող մեր հայրենակիցները , առանց քաղաքական եւ դաւանական համոզումներու խտրութեան :

Այս ուրախալի երեւոյթը բնական ճամբով կրկին օրակարգի վրայ դրաւ հայկական դատի հետապնդման անհրաժեշտութիւնը :

Այս ուղղութեամբ ձեռնարկներ կը կատարուին ներկայիս, քաղաքական աշխարհին, միջազգային դիւանագիտութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար հայ ժողովուրդի հողային պահանջներուն, միացեալ ու անկախ հայրենիք մը ունենալու արդար իրաւունքներուն վրայ :

Մեծ Եղեռնէն կէս դար , Հայաստանի անկախութեան կորուստէն 46 տարի ետք այսօր հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ հասած է սերունդ մը ,որ կը հետաքրքրուի ազգային հարցերով, քաղաքական պահանջներով :

Վերջին ծայր ուշադրաւ էին անցեալ տարի Ապրիլ 24ին Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած ցոյցերը :

Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ հարիւր հազար երկսեռ երիտասարդներու հրապարակային ցոյցը : 18 – 20 տարեկան տաքդլուխ հայրենասէրներու խուժումը պետական օփերայէն ներս «Մեր հողե՛րը, մեր հողերը» աղաղակելով՝ նշանակութիւն մը ունին :

Քառասունեւհինգ տարուան բոլշեւիկեան վարչաձեւը չէ կրցած ազգայնական գաղափարները արմատախիլ ընել հայրենի հողին վրայ ծնած եւ համայնավարական դաստիարակութիւն ստացած նոր սերունդի հոգիէն :

Համայնավարութիւնը կը ժխտէ հայրենիքի գաղափարը: Անոր համար ազգութիւնը նպատակ չէ, այլ միջոց՝ հասնելու համաշխարհային յեղափոխութեան եւ համաշխարհային քաղաքացիութեան , որ գերագոյն նպատակն է:

Մեծ բարեբախտութիւն է հաստատել , որ բոլշեւիկեան գաղափարախօսութիւնը արմատ չէ ձգած հայ բազմաչարչար ազգի զաւակներուն հոգիին մէջ :

Այս երեւոյթը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ մեզի՝ մեր ժողովուրդի ներկային եւ ապագային համար :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 76 տարիէ ի վեր ունի իր յստակ ու բիւրեղացած հանդանակը, որուն իրականացման համար հեղեղանման արիւն թափած են իր սուրբ դրօշին տակ կռուող մարտիկներն ու հայդուկները :

Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան :

Հայ ժողովուրդի բոլոր հոսանքներու եւ հատուածներու հոգիին խօսող քաղաքական բանաձեւ մըն է այս : 1920ին անիկա վերջնական իրականութիւն մը դառնալու վրայ էր, Սեւրի ծանօթ դաշնագրով եւ Ուիլսընի իրաւարարական վճիռով: Սակայն դժբախտաբար հարաւէն ու հիւսիսէն փչող ամեհի փոթորիկներ իր սաղմին մէջ խեղդեցին զայն :

Հայութեան մէկ մասը — արեւմտահայ հատուածը — ցրուեցաւ ի սփիւռս աշխարհի, դառնալով վտարանդի, գաղթական, ենթակայ օտարացման ու ձուլման վտանդին : Միւս մասը կ'ապրի խորհրդային վարչաձեւի տակ , նուիրուած երկրի վերաշինութեան եւ բարգաւաճման աշխատանքներուն :

Սակայն մեր հայրենիքը ազատ չէ, անկախ չէ: Մաս չի կազմեր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, որուն կ'անդամակցին միայն անկախ պետութիւն ունեցող ժողովուրդները: Իր սահմանները նեղ են : Բուն հայրենի հողերը կը մնան բռնագրաւուած մեր դարաւոր թշնամիին՝ Թուրքին կողմէ :

Հայաստանի երիտասարդութիւնը այդ հողերը կը պահանջէ:

Արտասահմանի ազատ երկինքին տակ ապրող Հայերը եւ անոնց զաւակները նոյն պահանջն ունին :

Ինչպէս երէկ երկրին մէջ, այսօր ալ երկրէն դուրս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը լծուած է Հայութեան քաղաքական պահանջներու իրականացման նուիրական գործին :

Իր ցանած սերմերը ծիլեր արձակած են արդաւանդ հողի վրայ, հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ :

Երիտասարդ տարրեր անընդհատ կուգան մտնել Դաշնակցութեան դրօշին տակ, ուխտելով ծառայել ազգին ու հայրենիքին :

Այս երեւոյթը իրաւունք կուտայ մեզի ապագային նայելու լաւատեսութեամբ , յոյսով ու հաւատքով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ԻԳ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

ՈՉ ՎԵՐՍԹԱԼԻՆԱՑՈՒՄ ԵՒ ՈՉ ԱՊԱԽՐՈՒՇՉԵՒԱՑՈՒՄ

Կուսակցութեան ղեկավար մարմիններու ,— մանաւանդ նոր կեդրոնական կոմիտէի ընտրութենէն ետք, կարելի է ըսել թէ Խորհ. Միութեան ԻԳ. Համագումարը գործնականապէս վերջ կը գտնէր : Թէեւ պիտի գումարուէր վերջին նիստ մըն ալ, աւելի իբրեւ ձեւակերպութիւն , ուր հաւանաբար հրապարակուէին ընտրութիւններու արդիւնքները :

Կը թուի թէ Խորհ. Միութեան ղեկավարութիւնը կը մնայ անփոփոխ, գլխաւորութեամբ Լէոնիտ Բրէժնեւի, որ «առաջին քարտուղար»ի իր տիտղոսը կը փոխէ եւ կը դառնայ «ընդհանուր քարտուղար » :

Այս համագումարը, որուն մասնակցեցան հազար օտար հրաւիրեալներ (արտասահմանի 86 կուսակցութիւններ) եւ հինգ հազար պատգամաւորներ (12 միլիոն խորհ. համայնավարներէ ընտրուած), առանց մեծ անակնկալներու, կարելի է ըսել թէ ի'ր շրջանին յատուկ , անցքի համագումար մը եղաւ : Շատ լուրջ (երբեմն միօրինակ ըլլալու աստիճան), հաւասարակշռուած , ԻԳ. Համագումարը ունեցաւ իր բացակաները, իր ուրուականները եւ իր համրերը. բացական Չինաստանն էր, որ Մոսկուայի մէջ իր ներկայութիւնը մերժելով համագումարին տուաւ թերեւս պատմական իմաստ մը՝ զայն դարձնելով «պառակտումի համագումարը » :

Համագումարի նախապատրաստական շրջանին մէջ շատ խօսուեցաւ Սթալինի եւ Խրուշչեւի մասին: Անոնց ուրուականները սակայն համագումարին մէջ հազիւ թէ յայտնուեցան : Սթալինեան շրջանի վերադարձի հարց չկայ՝ հակառակ սթալինեան տիտղոսներու վերյայտնութեան ,— «Փոլիթբիւրօ», « Ընդհ– քարտուղար», եւ այլն : «Կուակցութիւնը վերջնական կերպով կը մերժէ» անցեալի գործելակերպը, սարսափն ու բռնութիւնը»: Ո'չ «վերսթալինացում»և ո'չ ալ «ապախրուշչեւացում »: Ճիշդ է թէ նախկին առաջին քարտուղարը որոշ խծբծանքներու եւ քննադատութեան ենթարկուեցաւ , բայց միշտ բնական համեմատութիւններով (այնքան որ անունն իսկ չյիշուեցաւ) :

Համրերը եղան անոնք, որոնք ըսելիք ունէին եւ սակայն լռեցին ամբողջ համագումարի ընթացքին : Բոլոր ճառախօսները խօսեցան ի պաշտօնէ միայն: Զարմանալի է որ ոչ Սուսլով եւ ոչ Շէլէփին բարձրախօսին մօտեցան ...:

Տակաւին կարելի չէ որոշ եւ վերջնական եզրակացութիւններ հանել համագումարին մէջ արտասանուած ճառերէն : Շատ հաւանաբար փոփոխութիւններ ըլլան տնտեսական դրութեան եւ մարմիններուն մէջ : Արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ անփոփոխ. որոշած են զօրացնել Կուսակցութեան մեքենան , եւ դուռը «բաց թողուլ» Չինաստանի, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներուն դիմաց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ ամերիկեան դեսպանատունը մասնաւոր հաղորդագրութիւն մը հրատարակեց, ըսելով թէ «Յունուար 17էն ի վեր Փալոմարէսի ջուրերուն մէջ ինկած հիւլէական ռումբը կարելի եղաւ նաւուն վրայ հանել «անեղծ» եւ «անարատ»: Ռումբը կրցած էին գտնել գրեթէ ամիս մը առաջ, բայց կարելի չէր եղած դուրս բերել զայն 750 – 800 մեթր խորութենէ մը : Ռումբը պիտի ցուցադրուի լրագրողներուն :

ՊՈՆԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ վարչապետ Էրհարտ , ընդառաջելով Ուիլսընի հրաւէրին, պաշտօնական այցելութեամբ Լոնտոն պիտի մեկնի յառաջիկայ Մայիս 23ին:

ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ.— Տաղանդաւոր հրապարակագիր մը, Մանուկ Ասլանեան, զոր կորսնցուցինք վաղաժամ , այսպէս կ'ողբար Մեծասքանչին անտիրութիւնը, մօտ քառորդ դար առաջ : Իսկ հիմա՞ : Դուք դատեցէք :

Մեր դպրոցները շատ պակասներ ունին, մէկը միւսէն լայն ու խոր: Բայց կը խորհինքթէ բոլորին վրայ շուք կը նետէ անտիրութիւնը, որուն մատնուած է հայ լեզուն :

Թող ծանր չթուի բացատրութիւնը : Այցելեցէք մեր վարժարանները, աչքէ անցուցէք տղոց շարադրութիւնները, կամ պատահաբար, բարեկամի մը տունը, կարդացէք դպրոցական պարտականութիւն մը, եւ ուղղակի պիտի զարհուրիք ի տես պարզուող տեսարանին : Մէկը միւսէն ցուցանք բառեր պիտի ծակեն ձեր աչքը.— քիրք (դիրք) , դիւրիթիամ (դիւրութեամբ), հարաչանայ (յառաջանայ), հինգէրոթ (հինգերորդ), հանձանք (յանցանք), շնօրհիւ (շնորհիւ), եւն.:

Չըլլայ որ քաւութեան նոխազ փնտռէք, տարրական կարգերու վրայ նետելով յանցանքը : Այդ մեղեքերուն հեղինակները կը պատկանին բարձրագոյն դասարաններու, նոյն իսկ նախակրթարանի աւարտականներու , որոնց գրութիւններէն առաւելապէս ըրած ենք վերի հասկաքաղը:

Արդ, ասիկա պարզ, ներելի մեղք մը չէ, այլ մահացու մեղք, կամ «քրէիքուր ոճիր», ինչպէս պիտի գոչէր հանգուցեալ Հայր Ղազիկեան, եթէ տեսնէր թէ ի՞նչ օրուան հասած է իր այնքան սիրած «ոսկեղինիկը»:

Ցաւը պիտի մեղմանար որոշ չափով , եթէ մեր տղաքը հնարաւորութիւն ունենային ուսումը շարունակելու ազգային երկրորդական դպրցներու մէջ, այսինքն շտկելու իրենց սխալները, հայերէն սորվելու : Մինչդեռ , չհաշուելով մատի վրայ համրուող բացառութիւնները, բոլորը կեանքի մէջ կը նետուին կամ օտար վարժարան կը յաճախեն: Այնպէս որ նախակրթարանի հայերէնը կը մնայ միակ պաշարը, ինչ դիրքի ալ կը հասնի ենթական, փաստաբան ըլլայ թէ բժիշկ, ճարտարագէտ եւ նոյնիսկ քարտուղար կամ խմբագիր ...: Այլ խօսքով, այդ աղճատ լեզուն կը տարածուի ամէն տեղ, տեսակ մը համաճարակ դառնալով :

Այսպէս է որ նոյն հիւանդութիւնը կը տեսնենք նաեւ պաշտօնական հրատարակութեանց մէջ: Ահա նմոյշ մը, այնքան շատերու մէջէն .

« Այս հաստատութեան տէրն ու տիրականը Հայ ժողովուրդն է, ԶՈՐ խնամակալ – վարչութեանս աւանդ ՏՐՈՒԱԾ է»:

Կը տեսնէ՞ք սա «զոր»ին քառակուսի ցուցանքը: Նախ՝ գացած փակած է « տրուիլ » կրաւորական բային, երբ միայն ներգործականի յատուկ է: Երկրորդ, ըստ ընթացքի , կը յարաբերէ ... «Հայ ժողովուրդ»ը, այսինքն այն իմաստը կուտայ թէ Հայ ժողովուրդն է որ աւանդ տրուած է խնամակալութեան :

Եւ ո՞ւր կ'ուզէք որ ցուցադրուած ըլլայ այս խեղճութիւնը .— Հանրութեան բաժնուած տպագիր կոչի մը մէջ, ուր կը փայլի մեր հոգեւոր պետին ստորագրութիւնը ...:

Դարձեալ, Առաջնորդարանէն զեկոյց մը վերջերս կը յայտնէր, թէ այսինչ օրը հսկում պիտի կատարուի « նոր տարեմուտի առթիւ» :

« Նոր տարեմո՞ւտ» : Բայց , «տարեմուտ»ը արդէն կը նշանակէ նո'ր տարի, Կաղանդ, եւ հետեւաբար պէտք չունի դերադրական «նոր»ի մը:

Հապա մամո՞ւլը , որ ժողովուրդին առօրեայ ընթերցարանն է: Զարհուրանք ուղղակի. այնքան իրար կը հրմշտկեն մէկը միւսէն կոպիտ սխալներ, ուղղագրական թէ քերականական : Օրինակ , կ'առնենք պատահական թիւ մը եւ մէկ լուրի մէջ ճիշդ չորս յօշոտում կը նշմարենք. « Թապէթի կողմէ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԱԾ ոճրադատ ատեանը», «գէշ նախընթացքը», «որոշումը (պատիժ) պիտի ենթարկուի հանրապետութեան նախագահի ԻՐԱՒԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ», պատիժը հաւանաբար ՊԻՏԻ գործադրուի վաղը » :

Դեռ առանց յիշելու «շինելութիւնը նոր շէնքերու» խօսքը, նոյն լուրին քովիկը , ինչպէս նաեւ « արջառաբանութիւնը», որ ոտքերը փռած է ուրիշ թիւի մը մէջ :

Ինչո՞ւ անճոռնի այս սխալները որ ամէն օր կը վխտան թերթերու մէջ: Պատասխանը փնտռեցէք վարը, նախակրթարաններուն մէջ: Հոն անտիրական թողուած հայերէնն է որ այլանդակուելով հասած է այս վիճակին եւ այսպէս սանձակոտոր կ'արշաւէ հանրային գետիններու վրայ : Հետեւաբար, եթէ կ'ուզենք վերջ տալ համատարած գայթակղութեան, անհրաժեշտ է արմատին տանիլ դարմանը , գոնէ տարրական հայերէն մը սորվեցնել մեր տղոց , զանոնք շուկայ կամ օտար յարկեր նետելէ առաջ:

Գիտութեան եւ այլ ճիւղերու պակասը կարելի է լրացնել օտար դպրոցներու մէջ. մինչդեռ հայերէնի ամբողջ ուսումը նախակրթարանով կը սկսի եւ հոն ալ կը վերջանայ դժբախտաբար :

Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

«Ազդարար»

23 Յունուար 1943

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՐԱՐՏՈՒՆ

Ծանօթ պատմագէտ Ահմէտ Բէֆիք «Ընդհանուր պատմութիւն» անունով հեղինակութեանը մէջ հետեւեալ կերպով կը պարզէ իր տեսութիւնը Ուրարտուի մասին :

«Այս տեղերուն՝ Ասորիները Ուրարտու, իսկ Իսրայելացիները Արարատ անունը տուած են: Հնդեւրոպական ցեղէ եղող Հայերը տակաւին այս կողմերը չհաստատուած՝ Խալտիները կը բնակէին: Ասոնք Հիթիթներու մնացորդներն էին եւ Վան Թուշպա քաղաքները իրենց կառավարական կեդրոն ըրած էին :

— Ուրարտուի բնակիչները, իրենց մեհեանները եղող «Խալտի»ին անունը «Հայկ» ըլլալով շարունակած են: Հայկ անունին հետ, հին ատենները հոս բնակող Հաթթի – Հեթի – Հիթիթներու միջեւ յարաբերութիւն մը կայ : Քրիստոսէ առաջ Վեցերորդ դարուն մէջ հնդեւրոպական ցեղին պատկանող Հայերը, Փռիւգիացիներուն հետ Արեւմուտքէն դալով Փոքր – Ասիա անցած ու շարունակելով իրենց ճամբան մինչեւ Ուրարտու եկած են եւ խառնուած տեղւոյն բնակչութեան : Որով Վեցերորդ դարէն ետք Ուրարտուի կողմերը գտնուող բնակչութիւնը կը կազմեն հին Խալտիները, այսինքն Արարատցիներն ու Արեւմուտքէն եկող Հայերը »:

Պատմական հին շրջաններու պատկանող այսօրինակ բազմաթիւ տեսութիւններ հետաքրքրական դարձուցած են այն պեղումները, որոնք վերջերս կատարուած են թուրք հնագէտներու հսկողութեան տակ :

Այս կարգէն են պատմական Ուրարտուի պեղումները, որոնք վերջերս որոշ արդիւնքի մը յանգած են :

Հնագիտական այս կարեւոր եղելութիւնը հրատարակուեցաւ «Թայմզ»ի մէջ, ստորագրութեամբ Լոնտոնի համալսարանի Հնագիտական Հիմնարկութեան փրոֆէսէօրներէն Սիթըն Լոյտի :

«Թայմզ» քարտէսի մը հետ տպագրած է նաեւ պրոնզէ շինուած հսկայ առիւծի մը պատկերը «Քրիստոսէ առաջ Ութերորդ դարուն մէջ կերտուած եւ 1965ի պեղումներու ընթացքին Քայալը Տէրէի մերձակայքը գտնուած» բացատրութեամբ :

Փրոֆէսէօրը իր մասնագիտական գրութեամբ կը հաղորդէ շահեկան տեղեկութիւններ, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը .

— Վերջին տարիներու ընթացքին մեծ շահագրգռութիւն մը սկսաւ տիրել Ուրարտուի հնագիտութեան շուրջ: Ուրարտու, Քրիստոսէ առաջ Իննէն – Եօթներորդ դարուն մէջ Ասորեստանի դրացի պետութիւն, նախապէս կեդրոնացած Վանայ լճին եղերքները, հետզհետէ յաղթանակներով տարածուեցաւ այն երկրամասերուն մէջ, որոնք կը գտնուին այսօր Խորհ. Հայաստանի, Աղրպէյճանի եւ Պարսկաստանի միջեւ : Բաղդատաբար կարճատեւ իր գոյութեան ընթացքին ունեցաւ քաղաքական յառաջադէմ կազմակերպութիւն մը եւ իւրայատուկ արհեստագիտութիւն եւ թեքնիք, կարգ մը ճիւղերու մէջ աւելի բարձր քան նոյնիսկ Ասորեստանը :

Այս պետութեան պատմութեան եւ յիշատակարաններու մասին քիչ բան գիտնալուս պատճառը, մասամբ լենռաշղթաներու ետեւ իր չէզոքացած աշխարհագրական դիրքը եւ մասամբ ալ իր զինուորական պաշտպանութեանը համար ձեռք առնուած միջոցները եղած են :

Բեւեռագիր արձանագրութիւններու գիւտէն ու ընթերցումէն ետք, Տասնը – իններորդ դարուն Ուրարտուի Վան մայրաքաղաքին մէջ անգիտակից մարդոց կողմէ կատարուած պեղումները շատ վնասներու պատճառ դարձած են : 1889-ին միայն լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած է քաղաքը, գերման փրոֆէսէօր Լեհման Հաուփթի կողմէ, ուրկէ քառասունեւհինդ տարի ետք միայն վերսկսուած է գիտակցօրէն կատարուած պեղումներու :

1936 թուականներուն ռուս հնագէտները, Փիոթրովսքիի ղեկավարութեամբ պեղումներ կատարած են Ուրարտական նահանգային գլխաւոր քաղաքի մը մէջ, որ կը գտնուի Երեւանի մօտ Կարմիր Բլուրի շրջակայքը եւ ձեռք ձգած ապշեցուցիչ արդիւնքներ: Քսան տարի ետք հրատարակուած այս ձեռնարկին յաջողութիւնը՝ պատճառ եղած է ուշադրութենէ վրիպած հողամասերու մասին ալ շահագրգռուելու :

Ուրարտական կեդրոնի հողամասերը, որոնք Թուրքիոյ այսօրուան արեւելեան նահանգները կը կազմեն, գիտութեան լոյսին տակ պեղելու նախաձեռնութիւնը ձեռք առած են թուրք հնագէտները: Առաջին անգամ գործի ձեռնարկած է Անդարայի համալսարանէն Փրոֆէսէօր Թահսին Էօզկիւզ, Էրզինճանի մօտ գրտնուող Ալթըն Թէփէի շրջակայքը հետաքրքրական արդիւնքներ ձեռք ձգելով :

Արգիշի Բ. Ուրարտական թագաւորի ժամանակակից տեղւոյն ինքնակալներու մարմարեայ կամարակապ դամբարաններէն սկսեալ, գտնուած են զէնքերու, զարդերու, կահ կարասիներու եւ ձիերու ոսկեղէն, արծաթեղէն, պրոնզեայ եւ երկաթէ կազմածներու թանկարժէք գանձեր, անաղարտ ուրարտական մեհեաններով սիւնաւոր ունկնդրութեան սրահներով :

Միեւնոյն ատեն 1957ին Ուրարտական բերդաքաղաքի մը մէջ Պըրնէյի կողմէ կատարուած սիսթեմաթիք պրպտումներ, ժամանակակից քաղաքական աշխարհագրութիւնը ի յայտ բերած եւ նոյն շրջանի զինուորական ճարտարագիտութեան վրայ լոյս սփռած է :

1960 տարւոյն սկիզբները, ուրարտական հնագիտութեան ուսումնասիրութեանը ձեռնարկեցին, Անդարայէն Փրոֆ. Քեմալ Պալքան եւ Բաճի Թէմիզէր, Պաթնոսի մօտ, Անզաւուր կոչուած տեղւոյն վրայ; որ կը գտնուի ամրացեալ բլուրի մը գագաթը, Վանէն դէպի Աղրը տանող ճամբուն մէջ :

Անզաւուր եւ Ալթըն Թէփէի մէջ գրտնուեցան նրբակերտ դամբարաններ եւ բեւեռագիր արձանագրութիւն մը ձօնուած Ուրարտական չաստուածներէն Խրմուշիի: Դամբարաններու պատերուն վրայ տեսնուեցան կապոյտ գոյներ, որով կ'երեւի ծածկուած ըլլալ ամբողջ ներքնամասը :

Կիրիք Թէփէի մօտ, երկու մղոն հեռու տեղւոյ մը պեղումները երեւան հանեցին կարեւոր հնութիւններ եւ պալատ մը, որուն սենեակներէն մէկուն մէջ շրջեղօրէն զարդարուած քառասուն պալատական կիներու մարմինները գտնուեցան: Սենեակը՝ ըստ երեւոյթին հրդեհի մը հետեւանքով մեծապէս վնասուած տեսարան մը կը պարզէր :

Պոլսոյ Համալսարանէն Փրոֆ. Արիֆ Էրզէնի ղեկավարութեամբ յանձնախումբ մը ներկայիս կը շարունակէ պեղումները Վան (Թուշպա) քաղաքին մօտ Զավուշ Թէփէ կոչուած բերդի մը շուրջ, որ կառուցուած է հաւանաբար Մենուաս թագաւորին կողմէ շինուած ջրանցքին պահպանութեանը համար :

Երրորդ թրքական առաքելութիւնը՝ Փրոֆ. Էմին Պիլկիչի եւ Պաքի Օկանի առաջնորդութեամբ ներկայիս կը գործէ Վանայ լճին հիւսիսային եղերքին մօտ Ատիլճէվազի բարձունքներուն վրայ :

Վերջապէս 1964 տարւոյն ամառը, Անդլիայէն գիտական մարմին մը հրաւիրուեցաւ գործակցութեան համար : Նախաքննական աշխատանքի մը ձեռնարկուեցաւ Վանայ ծովու հիւսիս – հարաւային կողմը, Մուշի կուսակալութեան սահմաններու մօտ, Ուրարտական գագաթներու վրայ : Եղանակի առաջին պեղումները բարեգուշակ յաջողութիւնով մը պըսակուեցան :

Գտնուեցան պրոնզէ, երկաթէ եւ այլազան տեսակ իրեղէններ, որոնք կը պատկանին Քրիստոսէ առաջ Ութերորդ դարուն :

Ալթըն Թէփէ, Պաթնոս, Թոփրաքքալէ եւ Վանայ շուրջը գտնուող վայրերէ ձեռք ձգուած իրեղէններուն գիտական ուսումնասիրութիւնը ի յայտ պիտի բերէ հազարաւոր տարիներ առաջ Ուրարտուի մէջ ի գործ դրուած արհեստներն ու արուեստները » :

Անդլիացի փրոֆէսէօրը շատ յուսալից է արդիւնքի մասին այն պեղումներուն, որոնք կը ղեկավարուին մասնագէտ թուրք արքէօլօկներու հովանաւորութեամբ :

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԼՓԱՔԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

«Միտք» հրատարակչականը Երեւանի մէջ լոյս ընծայեց բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Էդ. Ջրբաշեանի աշխատութիւնը՝ նուիրուած Ռուբէն Սեւակի (Զիլինկիրեան) կեանքին եւ գրական գործունէութեան : Հեղինակը վերլուծած եւ ըստ արժանւոյն դնահատած է գրագէտին չափածոյ եւ արձակ երկերը : Կը ներկայացնէ նաեւ անոր կապը դարասկիզբի ստեղծագործական միտքին հետ:

Անդրադառնալով Ռուբէն Սեւակի սիրոյ եւ բնութեան երգերուն, Էդ. Ջրբաշեան կը գրէ թէ անոնք անբացատրելի զգացողութեամբ մը կը կրեն իրենց մէջ բնութեան ամէնէն սովորական իրերուն, նոյնիսկ անխօս քարին, փոքրիկ ծաղիկին կամ ջուրի մեղմ ծփանքին ներքին իմաստը, ներքին կապը գոյութեան անհուն խորհուրդին հետ : Ամէն ինչի մէջ սէր կ'որոնէ բանաստեղծը, սէր մարդուն եւ աշխարհին հանդէպ :

Բայց գեղեցիկ բնութեան գիրկին մէջ ցանկալի սէր ունենալու երազը կը փշրուի, օրուան չոր իրականութեան առջեւ. «Հացը աշխատողինը չէ հիմա, հացը գողացողինն է, ու մեռնողին իրաւունքը մեռցնողէն հարցնելը եղերական անմտութիւն մըն է, ափսո՛ս »:

Ուսումնասիրութեան հեղինակը փորձած է տալ Ռուբէն Սեւակի հոգեկան խռովքը՝ կապուած հայ ժողովուրդին կսկծալի ճակատագրին հետ : Դեռ Լոզանէն, ուր գացած էր բժշկութիւն ուսանելու, Սեւակը զարմանալի կանխագուշակումով մը կը գրէր.

«... Ու այս բոլորի վրայ աւելցուր նաեւ Պոլսոյ մղձաւանջը. այն հորիզոնը, որ քանի մը տարիէն իմի՛նս պիտի ըլլայ, եւ ուր հեռուէն կը տեսնեմ արդէն Սոդոմի մուխն ու Գոմորի մեղքին բոցը»:

Սակայն տրտունջը չէ, որ փրկութեան դուռ պիտի բանար : Անհրաժեշտ էր կեանքի եւ պայքարի կոչել յուսալքողը, կռել կամքը եւ ներշնչել հաւատք : Եւ ահա հայրենասէր բանաստեղծը «Առաջին Հայերը» քերթուածին մէջ խօսեցաւ հեթանոս, հպարտ եւ փառաւոր հայ ժողովուրդին նախնիքներուն մասին, իսկ «Վերջին Հայերը» քերթուածին մէջ խորհրդանշեց գոյատեւելու գաղափալը : Արեան մորմոքով զգաց հայրենի հողին դատարկուելու տագնապը եւ ներբողեց հայրենիքին, հայրենի տան մեծ ու անսահման կարօտը :

Ռուբէն Սեւակ նահատակուեցաւ երեսուն տարեկան հասակին, ստեղծագործական որոնումներու ճամբուն : Սակայն իր տուածով ալ ուրոյն տեղ ունի հայ գրականութեան աստղաշարին մէջ: Այս միտքը անգամ մը եւս գիտական կերպով հաստատեց Էդ. Ջրբաշեան, որուն աշխա-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Քիչ ետք շոգեկառքը ճամբայ ելաւ, դէպի Ատանա: Գիշերը հասանք Թախթա – Քէօփրիւ : Կայարանին մէջ երկար ժամանակ մանեվրա ըրաւ շոգեկառքը : Ի վերջոյ ճամբայ ելաւ, առտուն կանուխ հասանք Մամուրիէ կոչուած կայարանը: Դարձեալ վար իջեցուցին բոլորս, թային հաց պիտի տրուի ըսելով :

Երբ վար իջանք, իրար խառնուեցանք, ընկերներս փոխուեցան եւ իմ բոլորովին տարբեր հագուստներուս նայելով.

— Ասիկա օտար է, ըսին եւ բողոքեցին :

— Օտար չեմ, թուզթերս տոքթէօր պէյին քովն են, ըսի :

Այդ միջոցին տեսայ Տիգրանը: Ըսի թէ կ'ուզեմ տեսնել տոքթէօրը: Տիգրան յայտնեց թէ գիշերը շոգեկառքը մանեվրա ըրած ժամանակ իր վակոնով Թախթա – Քէօփրիւ մնաց, յաջորդ շոգեկառքով պիտի գայ : Այն ատեն զինուորները, շարունակելով բողոքել, շոգեկառքի ապահովութեան ոստիկանին ուզեցին յանձնել: Օգտուելով բազմութենէն, փախուստ տուի եւ կայարանէն քիչ մը հեռու թումբի մը ետեւ պահուըտեցայ : Քիչ ետքը շոգեկառքը ճամբայ ելաւ :

Ես դուրս ելայ պահուըտած տեղէս : Անօթի եմ, դրամ չունիմ: Կայարանին մօտ խոհարարի խանութ մը տեսայ, գացի գործ ուզեցի, յայտնելով թէ ամէն աշխատանք կը կատարեմ եւ յաճախորդներուն աւելցուքը ուտելով կը գոհանամ:

Նայիս, խոհարարին մօտ աշխատող մը կար որ ճանչցաւ զիս: Մեր քաղաքէն Պուրմայեան Յովհաննէսն էր, Սարաճ Յակոբին եղբայրը :

— Հոս ի՞նչ կ'ընես, ուրկէ՞ եկար, Ստեփան, ըսաւ :

Կարճառօտ պատմեցի կեանքս :

Այն ատեն Պուրմայեան զիս ներկայացուց իր վարպետին, որ համաձայնեցաւ ուտելիքս տալ՝ փոխարէն կատարելու համար ամէն աշխատանք, — կ'աւլէի, կը մաքրէի, ջուր կը բերէի :

Քանի մը օր աշխատեցայ այսպէս : Խելքս միտքս դէպի վերերը երթալ, ընտանիքիս կողմը: Կը սպասեմ առիթի մը:

Օր մը յաճախորդ մը քսան փարայի մածուն ուզեց ու քառսուննոց մը տուաւ: Առի դրամը եւ պնակ մը, մօտիկ շուկայէն մածուն բերելու գացի : Զինուորական ոստիկան մը հանդիպեցաւ ճամբան.

— Ի՞նչ բան ունիս հոս, դուն զինուոր ես, ըսաւ :

— Ո՛չ, զինուոր չեմ, գաղթական եմ :

— Այս ի՞նչ հագուստ է :

— Մերկ էի, զինուոր բարեկամ մը տուաւ, որովհետեւ հին է :

— Ահմէտ, ձերբակալէ այս զինուորը, փախստական է, ըսաւ :

Եւ առին տարին զիս : Ճամբան բարեբախտաբար յաջողեցայ լուր զրկել հայրենակիցիս, որ եկաւ բանտարկուած տեղըս, ու գտաւ զիս : Վարպետը սակայն Ատանա մեկներ է գործով : Պնակը եւ քառսուննոցը վերադարձուցի, բախտիս սպասեցի : Շուտով ուրիշներ ալ բերին, տասը հոգի եղանք : Գիշերը ժանտարմայի մը ընկերակցութեամբ մեզ առաջնորդեցին շոգեկառքի կայարանը : Հետաքրքրուեցայ թէ ո՞ր ուղղութեամբ պիտի զրկուինք : Ըսին՝ դէպի Ատանա : Լաւ, ըսի միտքէս, շիտակ է ճամբան, այլապէս փախուստ պիտի տայի, չէ՞ որ նշանաբանս էր փախուստ տալ, միշտ փախչիլ: Վարժութիւն դարձած էր այլեւս: Բայց դէպի Ատանա ճամբան փախուստի ճամբաս էր, ուստի հանդիստ սրտով նստայ շոգեկառքը: Լուսցաւ, երբ նոր կայարան մը հասանք, — Ճիհան կայարանն էր : Մեզ վար իջեցուցին շոգեկառքէն ու տարին զինուորական կեդրոնը : Ժամ մը սպասեցինք : Ի վերջոյ հասաւ յիսնապետ մը, որ մեզ առաջնորդեց ալիւրի գործարան մը, ուր պիտի աշխատէինք իբրեւ բեռնակիր :

Գիւղացիները կառքերով արմտիք կը բերէին, ցորեն, եգիպտացորեն, գարի : իսկ մենք կը շալկէինք լեցուն պարկերը, կը տանէինք կշիռքին վրայ կը դնէինք, գրագիրը կ'արձանագրէր բերողին անունով :

Կէս օր եղաւ, զինուոր մը մէկ պարկ հաց շալկած եկաւ, իւրաքանչիւրիս անունը կարդաց եւ մէյմէկ հաց տուաւ, խոշոր հաց: Օրական թայինը :

— Օ՛, ըսի միտքէս, ի՛նչքան խոշոր հաց է, ալ չեմ փախիր այստեղէն :

Եւ իրաւ ութ – տասը օր բեռնակիր մընացի : Օր մը հսկայ կառք մը պարպեցինք, 14 պարկ ցորեն : Պարպելէ ետք կանգներ էի գրագիրին մօտ, որ զբաղած էր կշիռները գումարելով: Ուսին վրայէն գումարեցի իրմէ առաջ, ու տեսայ թէ գրագիրը սխալ հաշիւ ըրաւ :

— Սխալ է, ըսի, երկու հարիւր քիլ պակաս է :

Նորէն հաշիւ ըրաւ, իմ հաշիւս ճիշդ ելաւ : Այն ատեն զիս առաւ տարաւ մէնէնբրին մօտ, որ Հայ մըն էր եւ Հայկազուն էֆէնտի կը կոչուէր :

Հայկազուն էֆէնտի ոտքէս գլուխս աչքէ անցուց եւ հարցուց .

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(23 Շար.)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Մօտիկ անցեալին Ափրիկէի մէջ գոյութիւն ունէին միայն երեք անկախ պետութիւններ: Այժմ անոնց թիւը կը հասնի 38ի, աւելի քան 220 միլիոն բնակչութեամբ :

Ափրիկէ հում նիւթի հիանալի շտեմարան մըն է, սկսած թանկագին մետաղներէ եւ քարերէ մինչեւ ուրանիում եւ քոպալթ : Տնտեսական տուեալները ցոյց կուտան թէ աշխարհի արտադրութեան մէջ Ափրիկէ կը մասնակցի մօտ մէկ միլիառ անգլիական սթերլինով : Այս գումարը կը ներկայացնէ միայն հում նիւթերու արժէքը , որոնք կ'արտածուին Ափրիկէէն դէպի զանազան երկիրներ : Ափրիկեան երկիրներու համար մեծ վը-տանդ է միօրինակ մշակութիւնը, որ իր կնիքը դրած է այդ ցամաքամասին տնտեսական կեանքին վրայ :

Այսպէս, օրինակ, Քոթ տ'Իվուար կ'արտադրէ քաքաօ եւ սուրճ, Կանա՝ նոյնպէս քաքաօ, Զանզիպար՝ մեխակ, Սենեկալ՝ պիստակ, Ալժերիա՝ դինի , Նիճերիա՝ քաքաօ եւ անուշահոտ իւղեր, Թանկանիքա՝ սուրճ եւայլն : Այս երկիրները ստիպուած են ամէն տարի մեծ գումարներ տրամադրել ուրիշ երկիրներէ ուտելիք գնելու համար : Սիերա Լեոնէ, Կանա եւ Կեդր. Ափրիկէի զանազան երկիրներ իրենց պետական պիւտճէին կէսէն աւելին կը յատկացնեն հացահատիկի ներածման :

Նկատի ունենալով այս պարագան , հարց դրուեցաւ ՄԱԿի մէջ, թէ ինչպէս կարելի է որոշ չափով բարելաւել առեւտրական այս անհաւասար յարաբերութիւնները : Այս նպատակով ՄԱԿի մասնաւոր յանձնախումբեր այցելեցին բազմաթիւ երկիրներ եւ ուսումնասիրեցին կացութիւնը տեղւոյն վրայ : Անոնք որոշ ցուցմունքներ ըրին եւ առաջարկեցին վարկեր յատկացնել Ափրիկէի նորազատ կարգ մը երկիրներուն, օգտագործել տալու համար անոնց իրենց երկիրներու հում նիւթերը, որոնք այնքան առատ են, ինչպէս, օրինակ, փայտեղէնը: Թուղթի եւ պարարտանիւթերու համար յարմար գտան պահածոներու նոր գործարաններու շինութիւնը, Նիճերիոյ համար առաջարկեցին հիւսուածեղէններու գործարաններ բանալ եւայլն :

Ափրիկեան երկիրները այսպիսով չափով մը կրնան բարելաւել իրենց տնտեսական վիճակը :

Թ.

տութիւնը յիշատակի պսակ մըն է նահատակ բանաստեղծին ծննդեան ութսուն եւ եղերական մահուան յիսնամեակին :

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլի Միջմասնաճիւղային վարչութիւնը, հարկադրուած կը զգայ մամուլով տեղեակ պամել հայ հասարակութիւնը իր գործունէութեան շուրջ :

Ահաւասիկ մեր հինգ մասնաճիւղերու վերջին ամիսներու ձեռնարկները :

·— Անցեալ Դեկտեմբեր 29ին «Պեպո»յի ներկայացումը ժողովրդական քաջալերանքի արժանացաւ: Գնահատանքին մեծագոյն բաժինը Լոնտոնի հայ ուսանողներուն կը պատկանի :

Մօտ չորս հազար Ֆր. զուտ շահը յատկացուեցաւ Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին նորոգութեան ծախքերուն :

2·— Յունուար 16ին Մանուկներու Օրը խանդավառեց 150 մանուկներ, որոնք եկած էին բոլոր արուարձաններէն իրենց շնորհքը ցուցադրելու , երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով, Անոնք ներկայ ծնողքներուն սրտերը ուռեցուցին խանդաղատանքով :

Առաջնորդ Սրբազանը յուզուած մանուկներուն թրթռուն արտասանութենէն քաջալերանքի իր խօսքը ուղղեց բոլորին, շնորհաւորելով Կապոյտ Խաչի նուիրեալ ուսուցչուհիները եւ ուսուցիչները : Փոքրիկները եւ ներկայ հասարակութիւնը հիւրասիրուեցան աւանդական կարկանդակով եւ զանազան տեսակի օշարակներով :

3·— Փետրուար 13ին Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցի մեր այցելութիւնը եւս հաստատեց թէ Կապոյտ Խաչը իր կոչումին ծառայող կազմակերպութիւն մըն է՝ միշտ պատրաստ հասնելու ուր որ կարիք կայ : Շնորհակալութեան արժանի է տնօրէնուհի Տիկին Փափազեանի ընդունելութիւնը:

Մեզի ընկերացող Հ. Յ. Դ. Նոր Սերընդականները պատրաստած էին գեղեցիկ յայտագիր մը, ուր ունկնդրուեցաւ կեանքի բեռը շալկած մեր հայրենակարօտ մամիկներու ծափահարութեամբ , Նոր Սերնդական Կարօ Յովսէփեան քուրքուրանքի քանի մը խօսք ըրաւ մենաւոր հայրիկներուն եւ մայրիկներուն: Կապոյտ Խաչի կողմէ Օր. Մառի Պէրպէրեան կարդաց կարճ ուղերձ մը հանդիստ կեանքի եւ առողջութեան մաղթանքներով :

Երկու ժամ տեւող այս տաք մթնոլորտէն ետք բոլորին անխտիր բաշխուեցան մասնաւոր պատրաստուած ուտեստեղէնի եւ շաքարեղէնի ծրարներ :

4·— Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ անցեալ տարի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը զանց առած էր իր տարեկան պարահանդէսը ի յարգանս մեր անմահ նահատակներուն: Բայց այս տարի Մարտ 5ի իր տարեկան պարահանդէսը աննախընթաց փայլ մը ունեցաւ : Սփլանտիտի սրահներուն մէջ խուռներամ բազմութիւնը ապրեցաւ զուտ հայկական ընտանեկան մթնոլորտ մը, ամէնուն դնահատանքին ու քաջալերանքին արժանի : Մարսէյլի մասնաճիւղին բոլոր ջանքերը պըսակուեցան : Պարահանդէսը ունէր դեղարուեստական ճոխ բաժին մը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը հայկական գունագեղ եւ շնորհալի տարազներու փայլով ցոյց տուաւ արուեստ մը, որ ծափեր խլեց :

Սիրուած երգչուհի Ռոզի Արմէն Հայաստանի կարօտի կրակը վառեց հայրենաբաղձ սրտերու մէջ : Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր՝ երբ Ռոզի Արմէն յուզուած քանի մը խօսքով Հայաստանի ժողովուրդին բարեւները բաշխեց ներկաներուն եւ Կապոյտ Խաչուհիներուն, տալով նաեւ իր հայրենաշունչ տպաւորութիւնները :

Հոս մեր շնորհակալութեան խօսքը կ'ուզենք յայտնել բոլորին, մասնաւորաբար Պ. Շաւարշ Փիրանեանին , որ ձեռընհասութեամբ վարեց աճուրդը, արժեցնելով արուեստագէտ Ալէն Ազարի նուիրուած պաստառին շուրջ ստեղծուած ջերմ ու քաջալերական մրցակցութիւնը : Մեր պարտքն է շնորհակալութեամբ յիշել օրուան նախագահ Պ. Սեդրակ Սամուէլեան, Պ. Պաղտասարեանը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւը, Նոր Սերնդականները եւ բոլոր մասնակցողները որոնք լայնօրէն մասնակցեցան աճուրդին ապահովելով երեք հազար նոր Ֆրանք :

Այս խանդավառ մթնոլորտէն քաջալերուած, յանուն Կապոյտ Խաչի՝ գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան խօսքը կարդաց Խաչուհի Օր. Սեդա Թութէլեան :

Մեր գործունէութեան այս ընդհանուր պատկերը տալէ ետք՝ մեզ յուսադրուած կը զգան, թէ Կապոյտ Խաչի Օրն ալ մեր նուիրեալ ժողովուրդը, մասնաւորաբար Մարսէյլի դաղութը միեւնոյն խանդավառութեամբ պիտի քաջալերեն մեզ , ներկայ գտնուելով մեր տօնակատարութեան,— ուրեմն ցտեսութիւն Մայիս ամսուն :

Ֆ: ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԻՋՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգային Միութիւնս կուզայ յայտարարելու Վիէնի Հայութեան թէ Մարտ 30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ գումարուած Վիէնի հայ բոլոր կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին եզրակացութեան յանգեցանք հետեւեալ ձեւով :

Ներկաներէն կազմուեցաւ գործիչ յանձնախումբը հետեւեալ անձերէ .—

Տիկին Ռըստիկեան, Պ. Պ. Տէրմոյեան, Մ. Մարգարեան, Ս. Սուքիասեան, Ա. Լուսարարեան, Յ. Թօփալեան :

Որոշուեշաւ Ապրիլեան Եղեռնի տօնակատարութիւնը տօնել պատշաճ ձեւով Ապրիլ 24ին , Կիրակի կէսօրէ ետք, իսկ առաւօտուն պատարագ :

Հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սէրքլ Կաթոլիկ սրահը :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԿՆԻՔ

« ՀԱՅ – ԲՈՅԺ »Ի ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ՀԱՅ . ԲՈՅԺ մրցում մը բացած է : դտնել հետեւեալ երկու լատինական առածներուն բնագիրը եւ բացատրել նշանակութիւնը .—

1·— Սագը, մեղուն եւ կովը կը վարեն աշխարհը :

2·— Եզը լեզուին վրայ կը կրէ :

Այն որ կը յաջողի տալ երկու առածներուն բնագիրը եւ ճշգրիտ նշանակութիւնը, պիտի ստանայ մէկ հատոր ՍՊԻՏԱԿ ԱՌԱՒՕՏ եւ մէկ հատոր ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ : Միայն մէկ առածին բնագիրը եւ բացատրութիւնը տուողը պիտի ստանայ մէկ հատոր միայն :

ՅԱՌԱՋ իր կողմէ մրցման կը հրաւիրէ մեր ընթերցողները հետեւեալ ասացուածքին շուրջ :

Թռչունի կաթ :

Ի՞նչ կը նշանակէ, ասացուածքը ճիշդ է թէ ոչ :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կ'ըսեն թէ ժամանակը մեծ ուսուցիչ մըն է: Բայց, գէշը ա'յն է, որ իր աշակերտները կը մեռցնէ ան :

ՊԵՐԼԻՈՉ

×

Լաւ հրապարակագիրը ան չէ', որ կը տեսնէ հեռուն, այլ ա'ն՝ որ կը տեսնէ յստակ :

ԷՏՈՒԱՐ ԷՌԻՕ

×

Երեք տեսակ դերասաններ կան , — լաւերը, գէշերն ու մեծերը :

ՓԻԷՌ ՊՐԱՍԷՕՐ

×

Բան մըն ենք, բայց ամէն բան չենք :

ՓԱՍՔԱԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մատլէն, դուն եւ Ժանէթը պէտք չէ որ մեզի հետ դաք, միջամտեց Զարտաք անոր ձեռքը բռնելով : Այդ պարտականութիւնը մեզի ձգեցէք , մենք կ'երթանք :

Այս միջոցին վրանին իբրեւ դուռ ծառայող վարագոյրը բացուեցաւ եւ Իպրահիմ, եղբօրը կռթնած , ձեռքը թուղթ մը ներս մտաւ : Էլ – Հուսէյին տեսնելով որ եղբայրը քալելու կարողութիւն չունէր, եռոտանի աթոռ մը քշեց անոր տակը, վիրաւորը ինքզինքը աթոռին վրայ նետեց :

Նախ ուղեց ձեռքի թուղթը անոնց կարդալ, բայց տեսնելով որ ամէնքն ալ սուգի մէջ էին, անոնց կսկիծը չնորոգելու համար ձեռքի թուղթը ճմռթկեց եւ խօսքը բժիշկին ուղղելով ըսաւ .

— Տոքթոր , ինչ կ'ուզես ըրէ, զիս ժամ առաջ աղէկցուր որ ոտքի ելլեմ : Վաղը, կամ ամէնէն ուշը միւս օր պէտք է որ ձի նստելու ի վիճակի ըլլամ : Ասով երկու մեռեալ եղաւ , այդ երկուքին վրէժը առնելու ենք ...: Կ'երդնում որ, Ճուանի եւ Մուպարէքի գլուխը մինչեւ որ ձեզի չբերեմ, հանդիստ քուն պիտի չքնանամ :

— Երկուք չէ, երեք, մրմնջեց ռնդային ձայն մը Իպրահիմի ետեւէն :

Վիրաւորը ցնցումով մը ետին դարձաւ :

— Հաքիմին գլուխն ալ, աւելցուց Հուսէյին :

— Ատ ի՞նչ խօսք է: Ձեր երկուքէն ո՞վ ըրաւ այդ խօսքը :

— Ես , պատասխանեց Հուսէյին :

— Հաքիմին գլո՞ւխը ... ինչո՞ւ ...:

— Որովհետեւ ան գլխատեց մեր սիրելի զօրավարը ...:

— Ո՞ր Հաքիմը ...:

— Մեր Հաքիմը ... դիւղապետնիս :

Այս ըսելով ,Հուսէյին արաբերէն լեզուով բացատրեց եղբօրը թէ Հաքիմ Սեւ Արծիւներու դահիճը եղեր էր :

Իպրահիմ նախ զարմանահար աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ, ապա, առանց կարեւորութիւն տալու իր վէրքին, մէկ ոստումով վրանէն դուրս խոյանալով գոռաց.

— Ձիերը , ձիերը : Պիտի երթանք, հոն պիտի երթանք :

Քանի մը վայրկեան ետքը, Լեւոն Մօրիս, Սաղիր, Հուսէյին եւ Իպրահիմ , սրարշաւ , կիրճէն դուրս կը նետուէին : Մօպրէի երկու մեծ շուները ձիերուն կը հետեւէին :

Հեռուէն, աւազներուն մէջ սեւ կէտ մը կը տեսնուէր, կէտ մը որ հետզհետէ կը մեծնար եւ երերալ կը սկսէր :

Քանի մը վայրկեան ետքը հեծեալները այդ կէտին հասնելով տեսան որ Բզէզն էր ան :

Քաջ պատանին, առանց բնաւ չափելու իր ուժը , միայն սրտին ու իր ազնիւ ըզգացումներուն անսալով , կէս ժամէ ի վեր ճամբայ ելած իր բարերարին դիակին կողմը կը վազէր :

Խեղճ տղուն լեզուն յոգնած շուներու պէս դուրս ինկած էր...: Հուսէյին զայն գրկելուն պէս ձիուն վրայ իր ետեւը նըստեցուց :

Իպրահիմ այնքան իրար անցած էր , այնքան յուզուած էր որ, Զարտաք եւ Մօրիս չուզեցին զայն հարցուփորձել :

Վերջապէս , ժամ մը քառասմբակ արշաւելով Մօպրէի գլխատուած ծառին մօտեցան : Երկու դամփռերը (հովիւի շուն) ձիերէն առաջ վազելով սկսան ծառին կապուած դիակը հոտուրտալ ... բայց առանց հաջելու , դարձեալ ցատկրտելով, ուրախ զուարթ ետ դարձան :

Լեւոն եւ Մօրիս զարմանահար իրարու երես նայեցան ...:

Ամէնքը մէկէն ձիերէն վար ցատկեցին եւ դիակին երեք քայլ մնացած կանգ առին ...:

Բացագանչութիւններու տեղատարափ մը լսուեցաւ ...:

Առաջ վազելով դիակին վրայ նետուեցան ...:

Իպրահիմ, Լեւոն , Մօրիս եւ Բզէզ դողդոջուն ձեռքերով սկսան շօշափել անոր լաթերը եւ քաշելով վրայէն հանել :

Անկարելի էր որ սխալած ըլլային ...:

Անգլուխ դիակը Մօպրէի մարմինը չէր :

Մօպրէի հագած որսի զգեստներուն տակէն սեւ մորթով արաբի մը մարմինը ելաւ ...: Ըսել է Հաքիմի գլխատած մարդը սեւամորթ տեղացի մըն էր եւ ոչ թէ սպիտակամորթ Եւրոպացի մը :

Մօրիս աղաղակ մը արձակեց: Դիակին բաճկոնին մէջի կողմի պաստառին գընդասեղով մը թուղթ մը փակցուած էր :

Այս թուղթին վրայ մատիտով քանի մը տողնոց նամակ մը գրուած էր :

Լեւոն եւ Մօրիս խմբագիրին գիրը ճանչցան :

Լեւոն հետեւեալը կարդաց .

« Մինչեւ այս անդունդին եղերքը եկողը ես էի, բայց հոն մնալով ծառին կապուող ու գլխատուող մեղապարտը ես չէի ...: Խեղճ բարեկամներս, արդեօք որքան լացիք մահուանս վրայ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զապէլ Քէպապճեան եւ զաւակները՝ Սիլվա եւ Շողիկ, Այրի Տիկին Հայկանուշ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Քէպապճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Քէպապճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէպապճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մարտիրոսեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Առաքելեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Թորոս Թորոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Ծիածան Մկնկնտեան եւ զաւակները, Պ. Արամ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Դայիչեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ռաքել Երամեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր Աւետիսեան եւ Թով-մասեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսինին, հօր, զաւակին, եղբօր, հօրեղբօր, տատրոջ, փեսային եւ ազգականին՝

ՍԻՐԱԿԱՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

(Ծնած Հայնի, 1914ին)

մահը, Ապրիլ 7ին, իր բնակարանին մէջ, 31պիս, Րիւ Քայեօ, Փարիզ (13):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ (Ապրիլ 9), ժամը 16ին, Քրէմլէն Պիսէթրի դերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ դերեզմանատան դրան առջեւ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալաչեան, Օրիորդները Լօրա եւ Լիտիա Իշխալաչեան

կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մեռելոցի Երկուշաբթի առաւօտը (Ապրիլ 11), փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՉԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Արմէն Յակոբեան, Օր. Մարօ Սահակեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ ընկերուհիին՝

ՍԱՓՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ձրագալոյց, Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 15·30, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Ցարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ ժամը 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԻ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի ժամերգութիւն, ժամը 17, Ճայնաւոր պատարագ 18:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, Հայրապետական Ճայնաւոր պատարագ 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, Ճայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին Ճայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տու Բեըբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Րիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ:

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական Ճայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին:

Վիէն.— Ս. Զատկի առթիւով պատարագ կը մատուցուի Սէն Ժոզէֆ մատուռին մէջ (Փլաս թէ Քափուսէն), կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին:

Սիրով կը հրաւիրուին հաւատացեալները:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն 16ին, պատարագ 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10·30:

Ս. Զատկի առթիւ, պատարագը պիտի մատուցանէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն եւ ապա խոստովանութիւն հաւատացեալներու 8·30, Ընթերցուածք եւ պատարագ Խթումի 16·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Ցարութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Անդաստան, պատարագ, ժամը 7, քարոզ եւ Ընթերցում վեհ. Հայսպետի պատգամին ժամը 11·15:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց Ս. Զատկի, պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ ժամը 8:

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աչխարհամատ-եան կանոչ կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան:

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատացեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան:

Բ.— Ապրիլ 24ի կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն: Ազգային բոլոր կազմակերպութիւնները, միութիւնները, եւ մեռելոց հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, ճրագալոյց Զատկի ժամը 17·30, պատարագ 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ Ցարութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ 10·30:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10·30:

ԾԱՆՕԹ.— Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երկուքէն սկսեալ դիւղին դերեզմանատունը քահանայ պիտի գտնուի ննջեցեալներու օրհնութեան համար:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ՇԱԲԱԹ, Դանիէլի ղերքի, Կնքահայրութիւն ժամը 18:

Պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 19:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 9, հոգեհանգիստ 10:

×

ՍԷՆ ԺԵՐՄԱՆ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ընթերցում Գիրքերու 17, պատարագ Խթումի 18·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10, Հոգեհանգստեան պաշտօն 11·30:

×

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տես Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ժամը 16·30, պատարագ ժամը 17·30:

ԿԻՐԱԿԻ, Զատիկ, Հրաշափառ Ցարութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց եւ Նահատակաց, առաւօտ ժամը 8·30, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30:

Ծաղկազարդի եւ Զատկուան արարողութեանց պիտի նախագահէ, եւ պիտի քարոզէ Առաջնորդ Սրբազանը: Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարեն նորակազմ դպրաց խումբը կոմիտասեան եղանակով:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

ՇԱԲԱԹ: Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամերգութիւն ժամը 5, դիրքերու ընթերցում, երգչախումբի օրիորդներուն կողմէ: Ցետոյ Ճրագալոյցի պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Ցարութիւն, առաւօտեան ժամը 8 Անդաստան: Ժամը 10 պատարագ, քարոզ, Թափօր եկեղեցւոյ չուրջը երեք անգամ:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3–4 Տէսինի դերեզմանատան մէջ դերեզման օրհնէք վախճանեալներուն փոխան Մեռելոցի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընդհ. ժողովը կը գումարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ:

ԾԱԽՕՒ Է

Փաւիոն մը, Պալոնի մէջ (Սէն է Ուազ), երեք սենեակ – խոհանոց, ֆաւ, կրընիէ: Կեդրոնական ջեռուցում, պարտէզ պտղատու ծառերով:

Դիմել «Ցառաջ»ի խմբագրութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Փատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը:

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք: Գրպանի եւ պատյտի զումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն փամի – լիալի թիւերով:

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հետախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր:

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ:

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոն – վալէսան:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Շաւիլի Հայկական դպրոցի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած են յիսունական ֆրանք Այրի Տիկին Լուսին Տողրամաճեանէ, իր ամուսնին Սիսակ Տողրամաճեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Կիւլեան (Լը Փէօրէօ) տասը ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար ֆրանք եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգութեան:

Ստանալ «Ցառաջ»էն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ռորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը: Տեւական աչխատանք: Դիմել՝

Ռոնթուար տը Ռոնփէէսխոն, 86 Րիւ տը Վիլէրի, Փարիզ (2):

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ.Բ.Ը.Մ. 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒՐԻԹ

Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Եւրոպայի կեդրոնական ժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յատուկ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնեութեան: Արարողութենէն ետք պիտի տեղւոյն փէրլաչէզ, ծաղկեպսակ մը դնելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ յիշատակին վրայ:

Անճնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ, 11 Սէուառ Ալպոնի, ԹՐՕ. 03-18:

Դիմում

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել ղրուղ հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN

74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)

C. C. P. 2753.65 - Paris

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ա Հ Ա Ց Ե Ք

ԱՑՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՁԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱԻԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեց՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻԻ

(Մարսէյլ)

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս

Սալոն տը լ'Ալամպրա

340 Պուլվար Շավ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

RAMUNCHO

avec M. DUBEL et son orchestre

Marcel ZANINI

et

The Rythm College

avec

Pierre JULIANO

et

Pierre DENAIN

Attractions *Cotillons*

Tenue sombre de rigueur

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 10 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10583 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.583

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՒՆ ԶԱՏԻԿԸ

— Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց :

= Օրհնեալ է յարութիւնն Քրիստոսի :

Դարերէ ի վեր աւանդական այս խօսքերով է, որ հայ քրիստոնեան կը շնորհաւորէ Զատիկը, մեր եկեղեցական ամենամեծ տօնը :

Մեծ տօն է Զատիկը, որովհետեւ անիկա կը խորհրդանշէ Յիսուսի յարութիւնը, անոր յաղթանակը մահուան դէմ, խաչուելէ, խաչին վրայ հոգին աւանդելէ եւ երեք օր դերեզմանին մէջ թաղուած մնալէ ետք յառնելը ի մեռելոց :

Մեծ տօն է Զատիկը, որովհետեւ անիկա հանդիտութեան բազմաթիւ կողմերունի Հայոց պատմութեան հետ :

Յիսուս հալածուեցաւ, մատնուեցաւ, չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ ու թաղուեցաւ : Սակայն ի վերջոյ ողջնցաւ : Մահուամբ զմահ կոխեաց :

Մեր ազգն ալ դարերով հալածուեցաւ, տառապեցաւ, չարչարուեցաւ եւ խաչուեցաւ : Քանիցս մատնուեցաւ, ուրացուեցաւ ու լքուեցաւ : Բայց միշտ կենդանի է :

Յիսուս մէկ անգամ միայն եւ սրտի սեղմումով ըմպեց դառնութեան բաժակը Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ :

Յուդա մէկ անգամ միայն մատնեց իր վարդապետը, երեսուն արծաթի փոխարէն :

Պետրոս մէկ դիշեր միայն ուրացաւ Յիսուսը — երիցս — մինչեւ հաւախօս :

Յիսուս մէկ անգամ միայն խաչուեցաւ :

Ու մէկ անգամ միայն լքուեցաւ իր Հօրմէն՝ Խաչին վրայ (Էլի՛, Էլի՛, լամա՞ սապաքթանի = Աստուա՛ծ իմ, Աստուա՛ծ իմ, ընդէ՞ր թողեր զիս) :

Մեր ժողովուրդը ոչ թէ մէկ, այլ հազար ու բիւր անգամ քամեց դառնութեան բաժակը հայկական Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ :

Հայ ազգը քանի՛ քանի անգամներ մատնուեցաւ ո՛չ միայն իր թշնամիներէն, այլ բարեկամներէն եւ դաշնակիցներէն :

Քանիցս ուրացուեցաւ բոլորէն ու իր բախտին լքուեցաւ : Քանիցս խաչուեցաւ ու թաղուեցաւ, սակայն ամէն անգամուն փինիկի պէս իր աճիւններէն յարութիւն առաւ, ողջնցաւ : Ամէն անգամուն քրիստոնէական համբերատարութեամբ տոկաց, անխախտ պահեց իր հաւատքը եւ անսասան՝ իր յոյսը :

Անկեղծօրէն հաւատաց հրաշալի յարութեան :

Հաւատքը գօտեպնդեց զայն՝ քաջութեամբ եւ առանց ընկրկումի դիմադրաւելու համար իր գոյութեան սպառնացող եւ աջէն ու ձախէն, հարաւէն ու հիւսիսէն շեշտակի իր սրտին ուղղուած մահացու հարուածները :

Քրիստոնէական կրօնքը հանդուրժողութեան եւ համակերպումի ոգին զարգացուցած էր Հայուն մէջ :

Իր պատմութեան ամէնէն դաժան ու դժնդակ օրերուն անիկա ապաւինեցաւ Աստուծոյ, այն հաստատ համոզումով որ տիեզերքի ամենակալ տէրը արժանի պատիժը պիտի տայ չարագործներուն, ջարդարարներուն, իր կեանքին սպառնացող վայրենի բռնակալներուն :

« Հաւատք քո կեցուցին զքեզ » կ՝ըսէր հրաշագործ Յիսուս (Մատթէոս Թ., 22) տեռատես երկոտասանամեայ կնոջ, որ «մերձեցաւ ի դրօշակ հանդերձի նորա » եւ փրկուեցաւ : Որովհետեւ հաւատք ունէր :

Հայը ապրեցաւ շնորհիւ իր խոր հաւատքին :

Այսօր ալ, ա՛յնքան յուսախաբութիւններէ եւ հիասթափութիւններէ, ա՛յնքան ուրացումներէ եւ մոռացումներէ ետք, տակաւին չէ կորսնցուցած իր հաւատքը՝ արդարութեան յաղթանակին համար :

Հաւատացած է, որ արդար է իր դատը եւ վաղ թէ ուշ պիտի տեսնէ վարդամատն արշալոյսին ծագումը՝ ապաշխարութեան օրերէն, խաւարման դիշերէն, խաչելութենէն ու թաղումէն ետք :

Խորապէս վստահ է, որ պիտի զայ օրը, երբ բուն Զատիկը, Հայուն հրաշափառ յարութիւնը աւետող զանգակները հեշտալուր պիտի զօղանջեն ստորոտէն յաւիտենական Արարատի, որուն կատարէն ծագող պայծառ արեգակը իր լուսաշող ճաճանչներով ընդմիշտ պիտի վանէ դարաւոր խաւարը :

Այն ատեն յաղթականօրէն պիտի տօնենք Հայուն Զատիկը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՈՒԶԵԼ...

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ առջի օր յուշագիր մը յանձնած է Անգարայի մէջ Միացեալ Նահանգներու դեսպան Փարքըր Հարթի : Այդ յուշագրով Թուրքիա կ՝առաջարկէ Միացեալ Նահանգներուն փոփոխութեան ենթարկել երկկողմանի իրենց համաձայնութիւնը :

Առաջարկուած փոփոխութիւնները չեն հրապարակուած. լաւատեղեակ աղբիւրներ կը վկայեն սակայն, թէ Թուրքիա կը փափաքի որ Միացեալ Նահանգներ պարտաւորութիւն ստանձնեն յարձակման մը պարագային պաշտպանելու Թուրքիան՝ առանց սպասելու Ատլանտեան Ուխտի որոշումին : Նոր կարգադրութիւններով կ՝ուզեն յանգիլ պաշտպանողական երկկողմանի դաշինքի մը՝ որ սակայն պէտք չէ վնասէ Ատլանտեան Ուխտին :

Միւս կողմէն, Միլլիյէթ օրաթերթին համաձայն Թուրքիա Միացեալ Նահանգներէն խնդրած է, յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար, հինգ միլիառ Ֆրաքի զինուորական օժանդակութիւն մը : Խնդրագիրը տրուած է Միացեալ Նահանգներու. փոխ – նախարար Մաք Նոքթօնի Անգարա այցելութեան առիթով, անցեալ Փետրուարին : Թուրքիա ուզած է Միացեալ Նահանգներէն երեք հազար հրասայլ, ութ հազար զրահապատ կառք, Էֆ – 140 օդանաւերու տորմիզներ եւ թորփիլահալածներ : Ամերիկեան դեսպանատունը տակաւին չէ հաստատած այս լուրերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՓ ՔԵՆԸՏԻԷՆ արձակուեցաւ առաջին «թռչող դիտարանը», օժտուած տասը հեռադիտակներով : Դիտարան – արբանեակը հաստատուած է Երկրէն 160 քիլմ. բարձր ծիրի մը մէջ : Ամերիկացի դիտնականներուն համաձայն այս թռչող դիտարանը «կրնայ մէկ տարի ապրիլ », սակայն, կ՝աւելցնեն դիտնականները, եթէ նոյնիսկ քանի մը օր միայն կարենայ բնականօրէն գործել, իր տուած տեղեկութիւնները աւելի քան զոհացուցիչ կ՝ըլլան արդէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ դտաւ Խորհ. Համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. Համագումարը : Վերջին նիստին Բրէժնեւ կարդաց ընտրութիւններուն արդիւնքները : Փոլիթբիւրօն կը բաղկանայ 11 անձերէ, որոնց գլխաւորները՝ Բրէժնեւ, Կոսիգին, Փոտկորնի, Սուսլով, Շէլէփին :

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ զօրավարները ժողով մը գումարեցին Սայկոնի մէջ, քննելու համար Զօր. Քիի հաշտարար բանակցութիւններէն ետք երկրին մէջ ստեղծուած կացութիւնը : Կը թուի թէ Կեդրոնական Վիէթնամ, յատկապէս Հուէ եւ Տա Նանկ քաղաքները, կը մնան հաստատ իրենց դիրքերուն վրայ՝ պահանջելով Զօր. Քիի կառավարութեան հրաժարումն ու ոչ զինուորական կառավարութեան մը հաստատումը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ մնայուն ներկայացուցիչները առջի օր ութերորդ անդամ ըլլալով ժողով գումարեցին, Ֆրանսայի բացակայութեան, քննելու Ֆրանսական գունդերու Գերմանիա մնալուն մասին հրատարակած Գերմանիոյ Նախարարաց Խորհուրդի յայտարարութիւնը : Ժողովը կրնայ զբաղիլ նաեւ Ֆրանսական վերջին յուշագրին տրուելիք պատասխանով :

ՀԱԿԱՌԱԿ կառավարութեան ջանքերուն, էր Ֆր.ի օդանաւորդները չկրցան համաձայնութեան մը գալ եւ 24 ժամուան նոր գործադուլ մը ըրին : Իրենց կողքին կը մնան նաեւ օտար դիծերու օդանաւորդները : Գործադուլներ կը նախատեսուին նաեւ հանր. սպասարկութիւններուն մէջ Ապրիլ 20 – 29ին :

ԱՊՏԸԼԼԱ ԵԱՖԻ, որուն յանձնուած է Լիբանանի նոր կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը, մեծ դժուարութիւններու կը բախի : Ներկայ կացութեան մէջ շատ դժուար է դոհացնել երեսփոխանական բոլոր խմբակցութիւններն ալ, ինչ որ Եաֆի կը փափաքի կատարել :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ խօսած քարոզի մը ընթացքին Կարդինալ Վիշինսկի յայտարարած է. «Լեհաստանի քրիստոնէացումի հազարամեակին մեր հանդիսութիւնները ոչ ոքի դէմ ուղղուած են, ո՛չ պետութեան, ո՛չ կառավարութեան, եւ ո՛չ ալ կուսակցութեան » : Միւս կողմէն արեւմտեան դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, լեհ կառավարութիւնը այս առիթով Լեհաստան երթալ փափաքող օտար եկեղեցականներուն անցագիր պիտի չտայ :

«ԹԱՅՄԶ» թերթը կը գրէ, թէ Լոնտոն հասած տեղեկութիւններու համաձայն ձերբակալուած եւ Սիպերիա աքսորուած է ուքրանացի գրող Իվան Սվեթլիշնի, « հակախորհրդային քարոզչութիւն տարածած ըլլալու » ամբաստանութեամբ : « Թայմզ» առաջինը տուած էր նաեւ Սինիավսկիի եւ Տանիէլի ձերբակալութեան լուրը, քաղելով միեւնոյն աղբիւրէն :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Սոքարնօ ճառի մը մէջ շեշտած է. «Ինտոնեզիա ՄԱԿի մէջ իր աթոռը պիտի չվերադրաւէ, այնքան ատեն որ վերակազմուած չէ ան » :

ԶՕՐ. ՖՐԱՆՔՕ յայտարարած է. թէ «անհրաժեշտ է վերակազմել Ատլանտեան Ուխտը : Որովհետեւ Ուխտին համաձայնութիւնները ստորագրուեցան երբ Միացեալ Նահանգները հիւլէական առաջին պետութիւնն էին, մինչդեռ անկէ ետք շատ բան փոխուած է այսօր» : Ֆրանքօ ընդգծած է նաեւ թէ ինքը «համաձայն չէ անոնց, որոնք կ՝ուզեն Միացեալ Նահանգները դուրս ընել Արեւմտեան Եւրոպայէն, որովհետեւ այս վերջինը անկարող է, առանց Ամերիկայի օգնութեան, իր միջոցներով պաշտպանուելու» :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի օր (Մեռելոց), մեր յաջորդ թիւը՝ լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի Ապրիլ 13 :

ԱՐԴԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ՀԱՅՐ ՄԵՐԸ

ՏՈ՛ՒՐ ԻՆԾԻ, ՏԷ՛Ր ...

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական.
Ծաղիկներու պէս զայն ժողվեմ ճամբուս վրան՝
Նայուածքներուն մէջ ամէնուն եւ ամէն օր :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Եւ ես հանգոյն երփնալուցկի վառող մանկան՝
Զայն գունաժպիտ տեսնեմ ուրիշ դէմքի մը վրան :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Զանգակներո՛ւ պէս զայն կախեմ ամէն դրրան՝
Ու զերթ նարօտ ամէն դրրան զայն պըսակեմ :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Ճրագներու պէս զայն բոցեմ բազմաստեղնեան՝
Խաւարին մէջ ամէն երդ ու խրճիթներու :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Զայն սրբասաց իմ հոգեակիս ընեմ խորան՝
Զայն իմ մտքիս ծըխեմ՝ զերթ խունկ բազմաբուրեան :

... Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական.
Ու չըլլայ որ ծափիս ձայնին երգը՝ գուժկան
Եսիս սենեա՛կն ունենայ՝ ցո՛ւրտ առանձնարան :

... Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական.
Զայն ջուրերուն վրայ ձըգեմ իբրեւ ուռկան :
Զայն իբր արօր ակօսներո՛ւն ձըգեմ վրան ,

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Զայն իբր անձրեւ ցօղեմ ամէն դաշտի վրան ,
Զայն իբր արեւ բաշխեմ ամէն հորիզոնի :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Զայն ընդգրկած՝ իտէալի՛ն ըլլամ որսկան.
Զայն լաստ ըրած ես Լոյսերու նաւո՛րդն ըլլամ :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Ժողվել՝ հոգւոյն մէջ ծերերուն, կոյսին, մանկան ,
Պարզ մարդերուն՝ գեղջուկներուն ու բանւորին :

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական.
Ժողվել՝ հոգւոյն մէջ ամէնո՛ւն, համայնական
Հոգւոյն ամէն մասնիկներուն մէջ՝ ամէն ժամ :

Ճամբաներէն, ու գետերէն, ու դաշտերէն.
Անտառներէն, ու լեռներէն, ու ձորերէն.
Տանիքներէն, ու տուներէն ու դուռերէն՝

Տո՛ւր ինծի, Տէ՛ր ,ուրախութիւնն անանձնական :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՋԱՏԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ԾԱՂԻԿԸ

Ապրիմ – մեռնիմ :
ԺՈՂՈՎՐԴ.

Ծաղիկներն են որ Զատիկ կը բերեն, վկա՛յ... զատկածաղիկը :

Արդարեւ, Ֆրանսացիք փաքըրէթ կը կոչեն այս ծաղիկը, նաեւ փաքըրոլ, նաեւ փաքէթ կամ փասքէթ՝ հաւատալով որ Զատիկ բերող ծաղիկ մըն է, ճիշդ ինչպէս մեր գիւղացիները զատիկ կ՚անուանեն միջատ մը, այլ անուամբ՝ եղնակ, հաւատալով որ Զատիկ կը բերէ, եթէ այդ անուանակոչութեան պատճառն այն չէ թէ, կռնակը կարմիր ըլլալով, Զատիկը կը յիշեցնէ :

Ֆրանսացիք նոյն ծաղիկին կուտան, դարձեալ, մարգարտածաղիկ անունը (ԺԳ. դարէն սկսեալ), գեղջկական բարբառով՝ «եղնակ», որովհետեւ բաժակը կը նմանի եղան աչքի, նաեւ «աբեղայի գլուխ», որովհետեւ բաժակը նման է կաթոլիկ վարդապետներու լուսնաձեւ քերծուած գանկին, նաեւ «գունդ մը կարագ»:

Գիւղեր ալ կան, ուր նոյն ծաղիկը կ՚անուանեն «ժաք», որովհետեւ երկար ցողուն մը ունի՝ ինչպէս սագը, (Ֆրանսական գիւղերու մէջ «ժաք» կ՚անուանեն սագը՝ վիզին երկարութեան ակնարկութեամբ):

Մերոնք եւս, հետեւողութեամբ, զատկածաղիկ թարգմանած են փաքըրէթը, բայց ... սխալ է(*): Դեռ աւելին, — Քաջունի զայն կ՚անուանէ «յարութեան ծաղիկ», չըսելու համար Զատկի ծաղիկ :

Ես ալ, Զատիկը պատրուակ, ձեզի կը բերեմ զատկածաղիկ կոչուած այս բոյսին պատմութիւնը իբրեւ ... Զատկի արմաղան :

×

Հրաշք պատմել է ծաղիկներուն կեանքը եւ աւանդութիւնները նկարագրելը : Վասնզի ծաղիկները եւ աստուածները շատ կը սիրեն զիրար,— աստուածները կը բնակին ծաղիկներու մէջ եւ ծաղիկները կը ծլին աստուածներու բերնին մէջ :

Վիշնու հնդկական աստուած մըն է, որու բերնէն, ըստ աւանդութեան, ծաղիկ կը թափի՝ երբ կը խնդայ : Փոխ առնելով այս աւանդութիւնը՝ իտալացի եւ Ֆրանսացի գրողներ հէքեաթներու հերոսուհիներուն կուտան նման աստուածային շնորհ, — վարդ ու յասմիկ կը թափին իրենց հէքեաթներու հերոսուհիներուն բերնէն՝ երբ խնդան (Փենթամերոնէ) : Իսկ Փերրոյի հերոսուհին կը վարձատրուի այլ հրաշագործութեամբ մը (Յուշկապարիկները), երբ արտասանուած ամէն մէկ բառ կը վերածուի ոչ միայն ծաղկի, այլեւ մարգրիտի :

Ժամանակին, ծաղիկներու մտերմութիւնը, աստուածներու հետ, դարձած էր կրօնք, ու մարդիկ ծառերուն ու ծաղիկներուն կը դիմէին՝ իմանալու կամ հարցնելու համար իրենց ճակատագիրը : Այսպէս, բոյսերը կը համարէին պատգամախօս, աստուածային դաղտնիքներ յայտնելու ընդունակ, ճիշդ ինչպէս դեղփեան դեղանի քրմուհիները : Ահա թէ ինչո՛ւ օռաքլ տէ տամ եւս կոչուած է զատկածաղիկը, տեսակ մը դուշակ, այլ անուամբ՝ հարցուկ :

Կը կարծեմ թէ այս դասական բառն է, հարցուկ, որ մեր ժողովուրդին բերնին մէջ՝ ստացած է երիցուկ ձեւը, (բարբառային ձեւով իրիցուկ), ինչպէս կ՚անուանենք փափաթիան կամ զատկածաղիկը, «ապրիմ – մեռնիմ» եւս կոչուած իբրեւ օռաքլ տը վի՝ ըստ Հայոց, կամ «սիրի – սիրի» կոչուած (**) իբրեւ օռաքլ սանթիմանթալ՝ ըստ Ֆուռնիէի :

Ապացոյց,— ո՞ր պատանին, ո՞ր աղջիկը չէ քաղած այս ծաղիկը, հարցնելու համար իր ճակատագիրը կամ բախտը, ապրելու կամ սիրուելու երջանկութիւնը, փրցնելով ծաղկին ականջները՝ միաժամանակ արտասանելով սա տիլէմը ... քիչ մը Շէյքսփիրեան :

— Ապրիմ – մեռնիմ :

Կամ՝

— Կը սիրէ զիս, չի սիրեր զիս :

Բայց շա՛տ հին է բախտահարցութեան այս եղանակը, հին հաւատքի փշրանք : Կուտամ քանի մը վկայութիւն՝ հին յունական եւ լատինական մատենագրութենէն քաղած.—

Աննման եւ ալեխօսիկ յոյն հովուերգակը, Թէոկրիտէս (կարդա, կարդա, չես կշտանար), կը յիշէ թէլէֆիլոն բոյսին տերեւը՝ դուշակութեան նոյն փորձը կատարելու կոչուած (Հով. Գ. 29): Յունարէն այս բուսանունը բարդ բառ մըն է, երկու բառերէ կազմուած, — «հեռու» եւ «սիրել»: Բանասէրները կը կարծեն թէ խաշխաշի տեսակ մըն է, ուստի միշտ Ֆրանսերէն փավօ թարգմանուած : Չվիճինք եւ ըսենք «սուտ խաշխաշ», զոր հայերէն կ՚անուանենք հարսնուկ :

Ինչո՞ւ հարսնուկ.— Հետեւողութեամբ թուրքերէնի՞, կէլինճիկ չիչէյի, բայց ըստ հին թրքական բառարաններու՝ կէլինճիկ չիչէյի կոչուածը անեմոնն է: Մեր Ամիրտովլաթն ալ կը վկայէ. «Թուրքն կալինճիկ չիչակի ասէ»:

Արդեօ՞ք երիցուկ.— Երբ փրցնէք շափրակները, կը ստանայ տէրտէրի վեղարի ձեւ, զոր, Արմաշի մէջ՝ դեռ տղայ, կը դրոշմէինք մեր դաստակներուն վրայ:

Կամ թերեւս հարցուկ.— Արդարեւ, Թէոկրիտէսի յիշածն ալ այս բոյսն է, զոր Յոյները կը գործածէին իբրեւ հարցուկ, փրցնելով թերթերը եւ դնելով իրենց ձախ ձեռքին կռնակին վրայ՝ ուժգին զարնելու համար միւս ձեռքով, — եթէ պատռէր թերթը սաստիկ ճայթիւնով, կը նշանակէր թէ բաց էր փորձողին բախտը կամ պիտի կատարուէր փորձողին բաղձանքը : Մենք, Արմաշի մէջ, կը գործածէինք բաղեղի տերեւ, զոր կը դընէինք բթամատին ու ցուցամատին միջեւ, այս երկու մատները իրենց ծայրերովը միայն իրարու կպած, ու կը զարնէինք աջ ափով՝ ճայթիւնին սաստկութիւնը (երբ կը պատռէր տերեւը) ընդունելով յաջողութեան եւ բախտաւորութեան նշան :

Լատին գրողը, Ովրատիոս, կը յիշէ բախտահարցութեան ուրիշ ձեւ մը, թէեւ հեգնելով ու ծաղրելով (Երգիծ. Բ. 3). — Խնձորին լպրծուն կուտերը, սեղմելով երկու մատներու միջեւ, ուժգնօրէն հեռարձակել եւ հասցնել մինչեւ ձեղուն,— բախտաւոր էր եւ բաղձանքը կը կատարուէր՝ երբ մէկը յաջողէր կուտերը հասցնել ձեղունին: Մենք, Արմաշի մէջ, կը գործածէինք կեռասի կուտ՝ ժամուն բարձրութեան հասցնելու մրցումով :

Լոմպարտիոյ մէջ, աղջիկները բախտահարցութեան համար կը գործածեն լիրկային (***) հասկերը, փրցնելով մէկ առ մէկ եւ ըսելով.— Լիրկա, պոնլիրկա, պոնտանցա, քալասթրիա, եւայլն, վերջին հասկին վերապահելով բախտին յայտնութիւնը :

Ֆրանսայի մէջ, յատկապէս բախտահարցութեան կը ծառայէ զատկածաղիկը : Աղջիկները նախ կ՚ըսեն.

Ռէն տէ փռէ,

Տի մուա լա վէրիթէ :

Յետոյ կը սկսին հարցնել համաձայն հետեւեալ տարազներուն, մէկ առ մէկ փրցնելով թերթերը.

1.— Կը սիրէ, շատ կը սիրէ, սաստիկ կը սիրէ, չի սիրեր :

2.— Կոյս պիտի մնամ, պիտի ամուսնանամ, պիտի այրիանամ, մայրապետ պիտի ըլլամ :

3.— Զաւակ պիտի ունենամ, մանչ պիտի ունենամ, աղջիկ պիտի ունենամ, երկուորեակ ...

4.— Նշանածս պիտի տեսնեմ Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի ...

Գուշակութեան ուրիշ ձեւեր ալ դիտեն Ֆրանսացիները.—

Զատկածաղիկին թերթերը կը փրցնեն եւ ամէնքը մէկ վեր կը նետեն՝ ձախ ձեռքին կռնակը տակը բռնած, յետոյ ձեռքին կռնակին վրայ ինկած թերթերը կը համրեն՝ դուշակութիւն հանելու համար թէ քանի՞ տարի ետքը պիտի ամուսնանան :

Երբ զատկածաղիկին բաժակը դնէք ջուրին վրայ եւ սուզի առանց ծփալու, կը կորսնցնէք ձեր նշանածը :

Երբ զատկածաղիկին բաժակը յաջողիք հանել ամբողջութեամբ, զնդասեղի մէկ հարուածով, ուղղակի կ՚երթաք դրախտ՝ անշուշտ մեռնելէ ետք :

Ֆրանսական գիւղերու մէջ զատկածաղիկէ պսակ մը կը կախեն կովին վիզէն, որպէսզի աղուոր հորթ ծնի :

Սփայի մէջ, զատկածաղիկի պսակ մը կը նետեն տանիքներուն վրայ, այն հաւատքով որ հրդեհէ զերծ կը մնան այլեւս :

×

Անուններու. . անձրեւ մը, ահաւասիկ:

Բազմանուն ծաղիկ մըն է զատկածաղիկը, — նախածաղիկ, մարգարտածաղիկ, աւագ ուրբաթի ծաղիկ, յարութեան ծաղիկ, գարնան ծաղիկ, անթեմ, անթառամ, խնձոր – խոտ, կոկոռճիկ, կուծուռի, օշօշ, հոշոշիկ, ճփնի, կանթապուր, ապրիմ – մեռնիմ, շնփնածաղիկ, փետրածաղիկ, սիրի – սիրի, բաբունաճ: Արտակարգօրէն բեղնաւոր՝ Ֆրանսացիները կը կոչեն «մայր ու զաւակ», (համապատասխան՝ Անգլիացիներն ու Գերմանացիներն ալ ունին իրենց յատուկ ասացուածքներ իբրեւ ծաղկանուն) :

Արդ, նախածաղիկը ծաղկանուն չէ, կը գործածուի գարնան առաջին ծաղիկներուն համար: Անթեմ փոխ առնուած է յունարէնէ : Անթառամ եւս ծաղկանուն չէ, մանաւանդ սխալ է վկայութեան կանչել Աստուածածնայ շարականը.—

«Անթառամ ծաղիկ անդատապարտ, շառաւիղ վերաբուսեալ յարմատոյն Յեսսեայ»:

Այստեղ զատկածաղիկին մասին չէ խօսքը: Ճփնի անուան մասին վէճ ունին այլ բոյսեր: Բաբունաճ արաբերէն է եւ հայ բժշկական մատենագրութիւնն է որդեգրած :

Յունական եւ լատինական հին մատենագրութեան մէջ յիշատակուած չէ զատկածաղիկ կամ մարգարտածաղիկ: Կը յիշուի միայն «պարթենիոն» կոչուած ծաղիկը, — արմատական իմաստով՝ կոյս, որովհետեւ կը գործածուէր դաշտանի համար, — Լատինները զայն փոխարինած են «Մատրիկարիա» ծաղկանունով, որ մաս կը կազմէ զատկածաղիկներու ընտանիքին :

Անուններու այս շատութիւնը ապացոյց է զատկածաղիկին բազմազանութեան, որ շփոթութիւն պատճառած է նոյնիսկ մեծանուն բուսաբաններու :

Եթէ անուն շատ ունի, հէքեաթներ ալ ներշնչած է :

Կաթնապուրի պէս ճերմակ, մարգրիտի պէս փայլուն, մարգարտածաղիկը կազմուած է Մարիամ Մագդաղինացիին արցունքներով՝ երբ շատ լացաւ գերեզմանին մէջ, Յիսուսը անհետացած տեսնելով :

Ըստ այլ հէքեաթի մը՝ զատկածաղիկը ճերմակ ծաղիկ մըն է եւ կը խորհրդանըշէ անմեղութիւն : Աղքատ հովիւ մը այս ծաղիկներն է ժողվեր եւ Յիսուսի մսուրին քով է վազեր, իբրեւ ընծայ ներկայացուցեր փունջ մը զատկածաղիկ, — Յիսուս համբուրեր է ծաղիկները, այնուհետեւ կարմրեր են զատկածաղիկները, մինչ սպիտակ կը մնան մարգարտածաղիկները :

Ֆրանսերէն լեզուի մէջ՝ մարգարտածաղիկ կը նշանակէ ճերմակ մաղ: Երբ մարդու մը համար ըսուի՝ մարգարտածաղիկ չունի, կը նշանակէ՝ «դեռ երիտասարդ է»: Իսկ «գերեզմանի զատկածաղիկ» բացատրութիւնը կը նշանակէ ճերմկած մաղ :

Զատկածաղիկը բժշկութեան մէջ՝ ուրիշ անգամ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեղքը... բառարանի հեղինակներուն ճիտը: Ֆրանսերէն բոլոր բառարանները, ինչպէս եւ բուսաբանութեան դասագիրքերը կը կրկնեն նոյն մեղքը, մինչ Օկիւսթ Շէլէր կը գրէ թէ *փաքըրէթ* կամ *փասքէթ* կը ծագհ ոչ թէ *փասքա* (Զատիկ) բառէն, այլ *փասքիէ* բառէն, որ հին Ֆրանսերէնի մէջ կը նշանակէ արօտավայր կամ մարգագետին, ուր կ՚աճի ու կը բացուի այս ծաղիկը ոչ թէ Զատկական շաբթուն միայն, այլ ամբողջ տարուան ընթացքին, ինչպէս ժողովուրդը եւս կը կոչէ զայն «թագուհի մարգաց» (*ռէն տէ փռէ*): Ուրեմն սխալ է կոչել զատկածաղիկ, թուրքերէն՝ *փասքալիա չիչէյի*, գերմաներէն՝ *օսթերպլիւմխէն*, անգլերէն՝ *խոթը Ֆլաուըր* :

(**) Ալիշան. «*Սիրի – սիրի*՝ առուոյտի տեսակ, բայց իբր յատուկ անուն կոչուի յերիտասարդաց եւ կուսանաց, որք այնոր երեք տերեւաց վրայ մէկ մէկ կտրիճի (երիտասարդի) կամ աղջկան անձ կ՚ըմբռնեն մտօք եւ կու հարցնեն. «Սիրի Սիրի, ո՞րը կը սիրես»: Բախտաւոր համարուի կտրիճն կամ աղջիկն՝ եթէ ընտրած տերեւին վրայ իր սիրականին անունը մտադրած ըլլայ հարցնողն :

Թէ ստոյգ աւանդութեամբ եւ եթէ դիպուածով՝ կ՚արժէ յիշել որ ոչ միայն Հնդկաց Աստղկան մէկ անունն է Սրի, այլ եւ ամուսնաբեր Սրի կոչուած պտուղ մը կայ, ըստ առասպելաց կամ վիպասանաց նոցա»:

Ս. Մալխասեան. «*Սիրի – սիրի* անունը յարմարում է ապրիմ – մեռնիմ ծաղկին, որովհետեւ բազմաթերթ է ծաղիկը, եւ նրա թերթերը հատ – հատ պոկելով՝ բախտ են փորձում, ասելով. «Ապրիմ – մեռնիմ», կամ «սիրում է, չի սիրում»: Այն ինչ երեքնուկին (առուոյտ), որ երեք թերթ ունի, այս ստուգաբանութիւնը չի յարմարում »:

Տիգրան Նաւասարդեան. «*Սիրի – սիրի*՝ դաշտային խոտ, սրանով վիճակ են հանում թէ ո՞վ ո՛ւմ է սիրում »:

(***) Ի՞նչ կը նշանակէ *լիրկա*՝ չեմ գիտեր: Ունի միայն Օնոռայի գաւառական բառարանը, որ հոմանիշ կուտայ «գերմանական շուշանին»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ.— Շուշմային նուիրեալ յօդուածիս մէջ գրեր էի թէ մեր մատենագրութիւնը շատ ուշ ծանօթացած է այս բուսանուան (ԺԱ. դար): Ընթերցումներուս ընթացքին՝ նո՛ր միայն տեսայ թէ շուշմային հոմանիշը, կնճիթ, գործածուած է մեր հինգերորդ դարու մատենագրութեան մէջ (Եւսեբիոս, *Քրոնիկոն*, Ա, էջ 18):

ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌԵԼ Ա...

Գ.

Մի օր Շլիւսերբուրգի ամրոցում կախեցին Աղեքսանդր Ուլիանովին: Խաչը կոտրեց իր բազուկները եւ գլուխը վար ընկաւ :

Մինչ ոսկեզօծ կոճակներով պետական պաշտօնեայ հայր Ուլիանովը, պարապ տոպրակի նման, ծալուեց բազկաթոռի վրայ, ու մայրը ուշաթափուեց, Լենինը բացեց Կարլ Մարքսի «Կապիտալը» ու հեկեկալով կարդաց : Թաթարի աչքերով՝ նա որոնեց գետնայարկերի մէջ թշուառների իր բանակը : Թղթերի վրայ հաշիւ գրեց եւ անօթի ստամոքսների տակ ռումբ գետեղեց :

Բատրակների հետ խօսեց գլուխը թափահարող մրրիկի մասին: Գիւղացու ցորենի ալիքները շարժեց : Բանուորի մօտ կանգ առաւ, ու նօտատետրի մէջ արձանագրուած առաքելութիւնները՝ մանր թուաբանական կուտի նման թափ տուաւ:

Պուգաչովը կանգնեց Պլաս Պլանչի վրայ եւ վազող ինքնաշարժերի անիւների տակ՝ 48ի եւ 71ի հրացանների ճարճատիւնը լսեց : Կապոյտ շապիկներ հագած բանուորներ, հրացանը իրենց ձեռքին, Հիւզոյի ոտանաւորն էին յօրինում ու մելոդրամատիկ նախադասութիւնների հետ մեռնում :

Թիմուրը Կարլ Մարքսի վրանի առջեւ տրեպակա էր պարում : Ու Ժընեւից մինչեւ Փարիզ, մինչեւ Լոնտոն, նրա անհանդիստ ոգին թափառում էր կաղալով եւ ցատկռտելով : Գործարանների մուխի շուրջը բոց էր դառնում եւ սուլոցների ձայնով դաշնակում էր մի նոր ապոկալիպս :

Մի նոր ապոկալիպս՝ բարակ թղթի վրայ գետնայարկներում տպուած, ուր անկարելի երկնքների տակ թեւաւոր վիշապներ էին սուրում, ուր եօթը հրեշտակների արծաթէ թեւերի վրայ համամարդկային երջանկութիւն էր կառուցւում, ուր մոտորները մայում էին ոսկէ եղների նման եւ ուր քաղաքները գիւղերի առջեւ արծաթէ թոռ էին պարզում հսկայ մամուկների նման :

Նոր այս տեսիլքի առջեւ ամբոխների նայուածքները պայթեցին, ինչպէս հասած վէրքից :

Զղագրգռուած մատներ թմբկեցին բոլոր պատուհանների վրայ եւ դարերը պատմութիւնները, Վերդէօնից մինչեւ Կարս, խորասուզուեցին, ինչպէս հսկայ մի «Տիտանիք» :

Հեռուներից արիւնի հոտ էր գալիս : Լենինը, Ավընիւ դ'Օրլէանի իր բնակարանում դաւում էր ամբողջ աշխարհի դէմ: Վարը փողոցում հրձիգները աղմըկելով վազում էին՝

Որովհետեւ վերջապէս, վերջապէս, վերջապէս՝

Եւրոպան այրւում էր :

×

Եւ Լէնք Թիմուրը նստեց Կրեմլինում, սրածայր դաւազանը իր ձեռքին :

« Ես, Իօհան Թագաւոր ...»:

Եւ Ռուսաստանը Թաւալ եկաւ :

Գրելու մեքենաները Թխթխկացին այրուող քաղաքների մէջ եւ «Կապիտալը», ծաւոր տիֆոյի նման, խուժեց աղբով եւ արիւնով ըեցուն հիւանդանոցներից ներս: Կուտակուած դիակների անշարժ աշտարակները նշան արին աշխարհներին ու վառեցին արիւնի փարոս :

Փորը հողին քսելով, դանակը ակռաների տակ սեղմած, Չինացիների վայրագ խմբեր պաշարեցին օրը, պաշարեցին դիշերը եւ եռացող սամավարների առջեւ նստած երազկուն մտաւորականների աչքերի առջեւ ամբոխներով լեցուն արուարձանները օձերի գլուխ բարձրացրին :

Կենդանատար վագոնների մէջ՝ մինչ շոգեմեքենաները ցորեն էին վառում՝ Դոստոյեւսկին, վերնոտութեան դողով բռնուած, բոլոր անիծեալ հարցերը մի-անդամայն լուծեց : Երկաթուղու վրայից մահը վազեց ժամը հազար մղոն:

Ե'ս, Իօհան Թագաւոր...:

Այն տարին, ռուս քաջերը այրում էին Երեւանի բազարը, իսկ գերմանացի հրամանատարը լաց էր լինում Կաթողիկոսի առջեւ եւ իր ինքնաշարժի մէջ իբրեւ նուէր տանում էր հինգ շիշ Էջմիածնի վաթսուն տարուան գինի :

Մոսկուան իր փայտէ տները այրում էր : Լենինը իր գրիչը Թաթախում էր կախուած եղբօր արիւնի մէջ եւ Կրեմլինի բարձր բազկաթոռի վրայ նստած, ոտքերը օդի մէջ, հրամայում էր «կողոպտել կողոպտողներին »:

Ե'ս, Իօհան Թագաւոր ...:

Ահաւոր մի կապոյտ հաղ պատռում էր Թիմուր Խանի կոկորդը: Կեռ սուրերը իրենց ձեռքին, Թաթար, Մոնղոլ, Սարտ եւ Թիւրքմէն, Բագուի համաժողովում փառաբանում էին Լենինին եւ արիւնալի աչքերով նայում էին դէպի Հայաստան:

Համամարդկային երջանկութիւնը անօթի՝ սնանում էր հում դիակներով : Տնտեսական գիտութեան վխտացող թըւանշանները արիւնի կարմիր գետերի մէջ մանր ձուկի պէս լողում էին, իսկ ժողովուրդը խոտ էր կրծում :

Ժողովուրդը, լքուած երախայի նման տխուր, իկոնների առջեւ ծունկ էր չոքում եւ գետնախնձորի պաշար ժողովում: Ժողովուրդը մեռնում էր բանտերում եւ հինաւուրց առասպելների առջեւ Թաւալ էր գալիս, վիրաւորուած վիշապի նման :

Ե'ս, Իօհան Թագաւոր ...:

Ու մի օր, վերջապէս, գլխին զարկած եղան նման, ամբողջ Ռուսաստանը ոտքերը վեր տուաւ, աչքերը փակեց եւ մտաւ սպանդանոց : Սոսկալի այդ Չիկագոն Թիթեղի տուփերում պատրանք դիզեց, բայց երբ միամիտները բաց արին, Թարմ արիւնի հոտ եկաւ եւ որդերի շարանները գորշ ամպեր կազմեցին խղճերի վրայ :

Մարդկանց շրթունքների վրայ մահը բանալի դրաւ, եւ միտքը պատսպարուեց ստամոքսի տակ: Երկինքը խենթեցած անիւների վրայ ման եկաւ, եւ աստղերը տրապէզների վրայ պարեցին :

Կուբանի սեւ հողերը վերջապէս պարարտ էին, ցորենը կարմիր էր բուսնում: Իսկ Ախտայից մինչեւ Սեւան՝ լռութիւն եւ հովերի ովկէան :

Ե'ս, Իօհան Թագաւոր ...:

Թիմուր յոգնեց: Զանձրացաւ :

Առաւօտեան դէմ, ժամը չորսեւկէսին, երբ մոլլան դեռ Ղուրանը չէր բացած, երբ հեռաւոր երկրների ուխտաւորները դեռ ներս չէին մտած, երբ յախճապակեայ մեդրեսէի ծուռ աշտարակների մէջ արեւը դեռ չէր կանգնած, Թիմուրը որոշեց մտնել գերեզման :

Ու ճիշդ այն ժամին, Իլիչը կաթուածահար եղաւ :

Աչքերը շուռ եկան, ձեռքերը դալարուեցին եւ շանթահարուած՝ մնացին անշարժ :

Երեք օր, երեք գիշեր, Ուրալից մինչեւ Արարատ, Վոլգայից մինչեւ Դանուբ, մինչեւ Զանգու, սառը մի հով մրրկեց : Եւ Ռուսաստանը ռետինի նման լարուեց:

Ե'ս, Իօհան Թագաւոր ...:

Եւ Ռուսաստանը ռետինի նման լարուեց : Կովկասեան լեռնաշղթան գլուխը թեքեց, եւ արծիւները վերջապէս կարողացան մօտենալ Պրոմետեւսի սրտին : Լո'յս, լո'յս : Արդէն ուշ էր, գերմանացի պրոֆէսէօրի ականջը կանգ առաւ Լենինի կրծքին վրայ եւ շտապ, խողովակը վար նետեց :

— Պարոնա'յք, ընդհանուր լռութեան մէջ յայտարարեց պրոֆէսէօրը, համաշխարհային յեղափոխութեան սիրտը կանգնելու վրայ է, մարմինը անդամալոյծ է, դէմքը ծռուել է, եւ շրթունքների վրայ լորձունք կայ ...:

Ի զուր կամֆոր եւ սնդիկ քսեցին, մկանունքները չէին շարժւում: Զորացած ծառի նման Լենինը խշշում էր ամենափոքրիկ քամու առջեւ : Պատմութեան արօրը կպել էր ժայռին եւ ռուսական երկիրը բարկացած կատուի նման բարձրացրել էր մէջքը :—

Մեռել է Իօհան Թագաւորը ,

Մեռել է Իօհան Թագաւորը ,

Մեռել է Իօհան Թագաւորը :

Կրեմլինի առջեւ պահակները կրակեցին :

Ամէն մարդ ուրախութիւնից աղօթում էր: Ռատիօ – կայանները կատաղել էին:

Ատլանտիկի վրայ փոթորիկ էր :

Կիեւի մայր եկեղեցում իկոնները խօսում էին .

— Զմռսեցէք այդ աստուածը, հրամայեցին :

Վատ հոտ է գալիս :

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

ԿԱՄՕ

Հայաստանի հին բնակավայրերէն մէկը՝ այս քաղաքը անցեալին կը կոչուէր Նոր Բայազէտ: Հիմնուած է 137 տարի առաջ 1828ին: Քաղաքը կը գըտնուի Սեւանայ լիճի ափին՝ 7–8 քիլոմեթըր հեռաւորութեան վրայ, ծովի մակերեսէն 195 մեթր բարձր :

Հին Բայազէտի մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտան հայ պատմագիրները: Համաձայն անոնց՝ ԺԵ. դարուն Դարոյնք քաղաքը կը պաշարուի Սուլթան Պայազիտ Բ.ի կողմէ, որ երկու շաբթուան ահեղ կռիւներէ ետք կը պարտուի ու կը հեռանայ: Սակայն, յետագային, նոր ուժերով կրկին կ'արշաւէ եւ այս անգամ կը յաջողի գրաւել քաղաքը՝ սուրի քաշելով տեղւոյն հայ բնակչութիւնը: Անարդ նուաճողը ի նշան իր յաղթութեան, քաղաքը կը կոչէ Պայազէտ: Այսուհանդերձ Պայազէտցի Հայերը կ'որոշեն հեռանալ իրենց ծննդավայրէն եւ այս ուղղութեամբ կը դիմեն ռուս կառավարութեան : Թիֆլիս հաստատուելու մըտադրութեամբ ճամբայ ելած գաղթականութիւնը, վերջին պահուն կ'որոշէ մնայուն կայք հաստատել Գաւառագէտի հովիտին մէջ: Կը հիմնէ նոր քաղաք մը : Նոր Բայազէտ :

Յետագային այս վայրը կը դառնայ դաւառային կեդրոն՝ եօթը հազար չորս հարիւր բնակիչներով: Ինչպէս ամէն տեղ, հոս եւս հայ բազուկը եւ միտքը հրաշքներ կը գործեն : Քաղաքը կ'ընդարձակուի, կը բարեզարդուի, առեւտրական կապեր կը հաստատուին Պաքուի, Թիֆլիսի, Պաթումի, մինչեւ իսկ Նովորոսիսկի եւ Մոսկուայի հետ :

1890ին կը հիմնուի քաղաքին առաջին տպարանը, ուր լոյս կը տեսնէ «Ամրահ եւ Սալվի երգախառն սիրավէպը » : Հոս է, որ հիմնուած է Սեւանի շրջանին առաջին դպրոցը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անունով :

Քաղաքին բնակչութեան թիւը 1916ին արդէն հասած էր 15 հազարի :

Տարիներու ընթացքին կը փոխուի քաղաքին դիմագիծը: Նոր տուներ, մաքուր փողոցներ, պարտէզներ եւայլն:

Կամոյի մեծ ձեռնարկութիւններէն են հիւսուածեղէնի, կարասիներու, հանքային ջուրերու, գորգի, մեքենաներու գործարանները, ինչպէս նաեւ ձկնաբուծութեան, պտղաբուծութեան հաստատութիւնները :

Քաղաքը ունի եօթը նախակրթարան, տասնեւերեք մանկապարտէզ եւ մանկամսուր, անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութիւն, երաժշտական ուսումնարան: Թատրոնը երեսուն տարուան պատմութիւն ունի : Բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ գաւառագիտական թանգարանը :

Կամոյի մէջ կը գործեն առողջարաններ, հիւանդանոց՝ 35 բժիշկներով եւ հիւանդապահներով :

Նախատեսուած է յառաջիկայ քանի մը տարիներուն քաղաքին մէջ շինել գարեջուրի, երկաթ պեթոնի, պաղալտ քարի ձուլման եւ այլ գործարաններ :

Վ. Շ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ նկարիչներու տան մէջ բացուեցաւ Հրաչեայ Ռուխկեանի ստեղծագործութիւններուն ցուցահանդէսը՝ նուիրուած նկարիչին ծննդեան 50ամեակին:

« ԱՒԱՆԳԱՐԴ » Թերթի խմբագրութեան շէնքին մէջ տեղի ունեցաւ ցուցահանդէս մը, որուն մասնակցեցան 14 – 18 տարեկան պատանի եւ պարմանուհի նկարիչներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ վերադարձաւ խմբավար Օհան Դուրեան: Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ (Պերլին եւ Լայփցիկ) ղեկավարեց սէմֆոնիկ նուագախումբեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ինքնաշարժի փոխադրութեան նախարարութիւնը, որ իրականին մէջ կը կոչուի «աւտօտրանսպորտի մինիստրութիւն», այս տարուան համար ապսպրած է 644 հանրակառք :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ մէջ կը շինուի ապակիի մեծ գործարան մը, որ պիտի ունենայ 2·5 հեկտար արտադրական մակերես : Նոր մեքենաներով օժտուած այս գործարանը 1968էն սկսեալ տարին 180 միլիոն ապակի եւ քսան միլիոն քոնեակի շիշ պիտի արտադրէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ շինուելիք Թուղթի եւ խաւաքարթի նոր գործարանը տարեկան 14 հազար թոն Թուղթ, տուփ, ծրար եւ արկղ պիտի արտադրէ :

ՊԵՏԱԿԱՆ գրադարանը անցեալ տարի արտասահմանէն ինը հազար գիրք, ամսագիր եւ Թերթ ստացաւ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ծխախոտի գործարանի նոր արտադրութիւններն են հետեւեալ գլանիկները. Վեներա, Կռունկ, Աղթամար, Սասունցի Դաւիթ եւայլն: Մասնագէտներու կարծիքով այս զտիչաւոր գլանիկները բարձրորակ են եւ բուրաւէտ :

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Ինչ սարսափելի վայրկեաններ ապրեցաք ...: Ես պարտաւորուած եմ այժմ ժամանակի մը համար մէջտեղէն անհետանալ ... : Ինչ որ ըսէ Իպրահիմ ձեզի, մտիկ ըրէք ...:

« Եղբայրական համբոյրներով :

ՓԻԷՐ

Այս նամակին տակ արաբերէն դիրերով երեք տողնոց յետ գրութիւն մը կար որ Իպրահիմի ուղղուած էր :

Լեւոնի եւ Մօրիսի ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր, իսկ գալով Բզէզի, ուրախութենէն խելայեղած, Սաղիրի փաթթուելով, սկսաւ աւաղին վրայ ցատկրտելով պարել ...:

— Այս տակի տողերուն մէջ ի՞նչ կ'ըսէ Իպրահիմ, հարցուց Զարտաք :

— Գաղտնիք է, պարոն Զարտաք, գաղտնիք, պատասխանեց Իպրահիմ :

— Ի՞նչ, մե՞զմէ ալ գաղտնի պահելիք բան ունիք :

— Ոչ, պարոն, ձեզի կրնամ ըսել, միայն թէ ուրիշը լսելու չէ, ըսաւ Իպրահիմ եւ անոր ականջին բաներ մը փսփսաց :

. . . . . .

Ամրոցին պատնէշներէն մէկուն վրայ երկու քոյրերը անհամբերութեամբ իրենց մարդոց կը սպասէին :

— Մատլէն, Ժանէթ, եկէք, եկէք, վրան եկէք, գոչեց Մօրիս անոնց թեւէն բռնելով եւ վրանէն ներս առաջնորդելով :

Երբ երկու մարդիկն ու երկու կիները վրանին մէջ առանձին մնացին, Մօրիս գոչեց .

— Գլխատուող մարդը Փիէրը չէ եղեր ...:

Տիկին Շապան այս լուրը առնելուն պէս ուրախութենէն մարեցաւ :

ԱՅԻՇԷԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Նոյն դիշերը խորհրդակցական ժողով գումարեցին, ուր Իպրահիմ ըսաւ թէ պէտք էր ձգել Ուլէտ – Մէրշուֆը եւ առժամեայ կերպով Այնը – Մէսքինի ովասիսը հաստատուիլ :

Զարտաք եւ Մօրիս յարմար դատեցին այս պարագան եւ ամրոցին մէջ քանի մը պահակ ձգելով, առտուան ժամը եօթնին, ամէնքը մէկէն ճամբայ ելան դէպի Այնը – Մէսքին :

Իպրահիմ կարաւանէն առաջ գիւղ մտնելով՝ Ֆրանսացիներուն յարմար բնակարան մը ճարեց :

Երբ Տիկին Շապան եւ իր հետեւորդները նոր վարձուած բնակավայրը հաստատուեցան, ազնուասիրտ կնոջ առաջին գործը եղաւ եղբօրը կնոջը գերեզմանին վրայ աղօթելու երթալ :

Երբ Իպրահիմ անոր այս մտադրութիւնը լսեց, շատ ուրախացաւ :

— Իպրահիմ, ինծի փունջ մը ծաղիկ կրնա՞ս ճարել, հարցուց Տիկին Շապան :

— Ամենայն սիրով, տիկին, պատասխանեց Իպրահիմ :

Տասը վայրկեան ետքը ուղտապաններէն մին հոտաւէտ վարդերէ եւ ձիւնասպիտակ յասմիկներէ կազմուած փունջ մը բերաւ :

Մօրիս, Լեւոն եւ երկու կիները, իրիկուան ժամը հինգին, Իպրահիմի առաջնորդութեամբ մօտակայ գերեզմանատունը ուղղուեցան :

Գերեզմանատունը մզկիթի մը կցուած էր եւ մզկիթին քովն ալ իսլամական կրօնական վարժարանը կար :

Գերեզմանատուն երթալու համար մասրենիներով եւ լափրիներով եզերուած զառիվերէ մը անցնիլ պէտք էր :

Իրիկուան ժամը հինգն էր. երկու կիները առջեւէն կը քալէին :

Քառորդ ժամու չափ քալելէ ետք գերեզմանատուն հասան, ուր հոս ու հոն հողակոյտներ կը տեսնուէին :

Մեր բարեկամները շուարեցան մնացին, ո՞րն էր Այիշէի գերեզմանը :

Հողակոյտներէն մէկուն վրայ ծերունի մը նստած էր, տիկին Շապան առաջ անցնելով անոր մօտեցաւ եւ անուշ ձայնով մը հարցուց .

— Պարոն, ցեղապետ Հաճի Մօհամէտի աղջկան գերեզմանը ո՞րն է, գիտէ՞ք:

— Ի՞նչ պիտի ընէք, հարցուց աբար ծերունին քիթը բերանը կախելով :

— Այիշէն մեր եղբօր կինն է, մեր հարսը .այս ծաղիկները իր հողակոյտին վրայ պիտի դետեղեմ, թարթի մը մէջ դրկեցին զայն եւ իրենց բեռով ցանկապատին մէջ մտնելով աներեւոյթ եղան :

Աղաղակ մը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց ուրիշ աղաղակ մը :

Լեւոն, Մօրիս եւ Իպրահիմ ետեւնին դարձան եւ յուսահատական աղաղակ մը արձակելով ցանկապատին քով վազեցին :

Մատլէնի մարմինը ցանկապատին ւակը մտնելով աներեւոյթ եղած էր :

Ծերունին վարժարանին պատուհանէն ականատես եղած էր այս առեւանգումին:

Իպրահիմ գլուխը մացառներուն մէջ խոթելով ճեղք մը բացաւ :

Երկու ընկերները քապիլին ետեւէն բացուած ծակէն ներս մտան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Մարզական Միութեան վիճակահանութիւնը շահող թիւերը: 1138՝ 500 Ֆրանքի գնում, նուէր Ժան Մառի հաստատութենէն : 1102՝ 300 Ֆրանքի գնում, նուէր Սէրժ հաստատութենէն : 1711՝ Թրանզիսթէօր ձայնասփիւռ մը :

Նուէրներ կը շահին նաեւ հետեւեալ թիւերը.— 1912, 1652, 1902, 1654, 1302, 1254, 1058, 1079, 1080, 1976, 1901, 1078, 1085, 1083, 1478, 1081, 1084, 1914, 1082 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տեղւոյս դպրոցին ի նպաստ հարիւր Ֆրանք Այրի Տիկին Ճէլալեանէ (ընկերուհի) եւ զաւակներէն՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր կըսկըծալի մահուան առիթով :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Կ. Խաչի կայանին համար 25 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեանէ, իրենց մէկ սիրելիին ինքնաշարժի արկածէ մը ազատելուն առիթով :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Րիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ :

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան :

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատցեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան :

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն: Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ, եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
Հ. Բ. Ը. Մ. ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յաձնաժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ Կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնէութեան : Արարողութենէն ետք պիտի այցելենք Փէրլաշէզ, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրիմին վրայ:

Անձնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ, 11 Սքուառ Ալպոնի, ԹՐՕ. 03-18 :

ԴԻՒԱՆ

ԿՈՒԶՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը: Տեւական աշխատանք: Դիմել՝ Քոնթուար տը Քոնֆէքսիոն, 86 Րիւ տը Քլէրի, Փարիզ (2):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային շուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւններու բարեյօժար գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

Տ. ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրօֆ. Խայիկեան, Պ. Յ. Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար Վ. Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ :

Աւելի մանրամասնութեանց համար, տեսնել յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէս օրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, Լիոն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի զումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընդհ. ժողովը կը գումարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ :

ԾԱԽՈՒ Է

Փաւիոն մը, Օպօնի մէջ (Սէն է Ուազ), երեք սենեակ – խոհանոց, քաւ, կրընիէ: Կեդրոնական ջեռուցում, պարտէզ պտղատու ծառերով :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սաւան նաշխել (պրօտըրի) սորվիլ փափաքող գործաւորուհիներ :

Դիմել՝ Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ,
3ա, Րիւ Լաֆայէթ, Մարսէյլ (1) :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
Գրեց՝
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.:
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 13 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10584 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.584

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

(1866 – 1966)

ԽՄԲ.— Այս տարի լրացաւ Հայ Վիշտի երգիչին՝ Աւետիս Ահարոնեանի ծընընդեան հարիւրամեակը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանն էր, որ առաջինը ոտքի կանգնեցաւ ոգեկոչելու համար այս մեծանուն գրողին ու քաղաքական մարդուն յիշատակը, բայց գործի չլծուեցաւ դեռ: Նոր Սերունդին այս տարուան Օրացոյցն է, դարձեալ, որ կը գրէ հետեւեալ կենսագրական տողերը այս առթիւ. —

Ա. Ահարոնեան ծնած է 1866ին Սուրմալու գաւառի Իգտիրմա գիւղը:

1877 – 78ի Ռուս – Թրքական պատերազմի հետեւանքով տեղի կ'ունենայ Ալաշկերտի շրջանի մէջ հայկական ջարդեր եւ գաղթ: Արեւմտահայ գաղթականներու տառապանքը ցնցող տպաւորութիւն կը գործէ դեռ պատանի Ահարոնեանի վրայ. Դաւիթ Գալանթարեանի միջամբ տութեամբ կ'ընդունուի Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: 1886ին կ'աւարտէ ճեմարանի վեցամեայ դասընթացքը:

1887ին կը հրաւիրուի Էջմիածին, ճեմարանի վերակացութեան պաշտօնով:

Իր ուսումը կատարելագործելու համար կը մեկնի Լոզան:

Ա. Ահարոնեան կ'ըսէ .— « ... Հաղիւ Լոզան հասած, նա (Քրիստափոր) մի օր եկաւ Լոզան, գտաւ ինձ, երկար խօսեց, բացատրեց մեր ժողովրդի կրած ծանր տագնապն ու բեկումը, խօսեց, համոզեց, հմայեց ինձ թաւ ողբերգակ ձայնով, եւ պարտադրեց փոքրիկ պատկերներ գրել «Դրօշակ»ի համար եւ առաջին իսկ պատկերի նիւթը ինքը տուեց ու գընաց. ճար չկար, պէտք էր անել, ապա ուսումը թէ մէկը եւ թէ միւսը, անհնար էր մերժել Քրիստափորին, եւ իմ առաջին պատմուածքը գրեցի «Դրօշակ»ին համար «Խայը». ինչ որ գրեցի, ամբողջը Քրիստափորի ազնուական ներշնչումով է եղած, առանց Քրիստափորին «Ազատութեան Ճանապարհ»ին չէր գրուեր »:

1897ին կը լրացնէ Լոզանի համալսարանի պատմա – փիլիսոփայութեան ճիւղը Դոկտորի տիտղոսով եւ կը մեկնի Փարիզ, ուր կը հետեւի Սորպոնի մէջ գրական ճիւղին: 1907ին Խրիմեան Հայրիկի կողմէ կը ղրկուի Գ. Եպսկ. Իւթիւճեանի հետ Լա Հէի խաղաղութեան վեհաժողովին, Հայկական Հարցը ներկայացնելու: 1909ին կը ձերբակալուի ռուս կառավարութեան կողմէ եւ կը նետուի Մետեխի բանտը: 1917էն 18 Թիֆլիզի մէջ կը նշանակուի Հայոց Ազգային Խորհուրդի նախագահ: 1919ին կը նշանակուի Հայկական Հանրապետութեան պատուիրակութեան նախագահ, Հայկական պահանջները միջազգային Խորհրդաժողովին ներկայացնելու համար: Սեւրի դաշնագրով պարտուած թշնամին, ինչպէս եւ յաղթական պետութիւնները կը ճանչնան պաշտօնապէս Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ իր սահմանները: 1934ին Մարսէյլի մէջ, Հայ մշակոյթի նուիրուած բանախօսութեան մը ընթացքին ինկաւ կաթուածահար եւ 14 տարի, մինչեւ շիջումը»՝ 9 Ապրիլ 1948, ապրեցաւ իր լուռ մխանքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԽԱՂԱՂԱԾ՝ ԲԱՅՑ ԱՆՈՐՈՇ

ՊՈՒՏՏԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ՔԻԻ ԱՆԿՈՒՄԻՆ

Քննելով Հարաւային – Վիէթնամի ներկայ կացութիւնը, կարելի է հարց տալ պարզապէս, թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ Զօր. Քիի: Զինուորական իշխանութեան թշնամիները, յատկապէս պուտտայականները, հանդարտած են եւ կը սպասեն շաբաթներէ ի վեր շղթայազերծած իրենց պայքարի արդիւնքին: Այդ արդիւնքը քաղաքական դէտերուն կարծիքով անկասկած որ «յաղթանակ» մըն է՝ որուն առջեւ կամայ ակամայ ստիպուած է տեղի տալ Զօր. Քի:

Խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ կատարեալ՝ Տա Նանկի, Հուէի եւ Սայկոնի մէջ: Շաբաթ մը առաջ Քի, ամերիկեան օգուժին օգնութեամբ, երեք գունդեր կը ղրկէր ապստամբ Տա Նանկի վրայ. այսօր անոնցմէ մէկը միայն Տա Նանկ կը մնայ, միւս երկու գունդերը վերդարձած են մայրաքաղաք: Ապըստամբներուն բարձրացուցած պատնէշները քանդուած են, խանութները բացուած, եւ շտապով տեղափոխուած Ամերիկացիները քաղաք կը վերադառնան: Խաղաղ կացութիւն մը կը ներկայացնէ նաեւ Հուէ, ուր սակայն անհամբեր կը սպասեն Զօր. Քիի տապալումին: «Պայքարի կոմիտէն» հեռագիր մը յղած է Միացեալ Նահանգներու դեսպան Քապօթ Լոճի, ուր շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ Ամերիկացիներուն՝ «որոնք կ'օգնեն Հարաւային – Վիէթնամի՝ համայնավարներուն դէմ կռուելու համար», բայց «միաժամանակ պաշտպան կը հանդիսանան Սայկոնի զինուորական խըմբակին »:

Յայտնի է որ Ամերիկացիները մտահոգուած են: Սայկոնի մէջ կը մնան հաստատ Զօր. Քիի կողքին, բայց Ուոշինկթընի մէջ արդէն իսկ աւելի նուրբ լեզու մը սկսած են գործածել: Անցեալ Երկուշաբթի, ընդունելով թէ զինուորական օդանաւեր տրամադրած էին կառավարական բանակին՝ փոխադրելու համար Տա Նանկ ղրկուած գունդերը, ամերիկեան բանբերները կը յայտարարէին թէ Միացեալ Նահանգներ այդպէս կը գործէին՝ որովհետեւ «Ամերիկայի պաշտպանութիւնը վայելող Քիի կառավարութիւնը վտանգուած էր»: Այսօր Ուոշինկթընի մէջ կը նշեն թէ Միաց. Նահանգները միշտ ալ կը պաշտպանեն «պաշտօնի վրայ եղող կառավարութիւնը »: Յայտնի է թէ այս երկու յայտարարութիւններուն մէջ հակասութիւն մը կայ, որ մօտաւոր փոփոխութիւն մը կ'ենթադրէ... բայց ի շահ որո՞ւ ...

Անդին, Զօր. Քի չէ հրաժարած տակաւին եւ կը ջանայ իր իշխանութիւնը փրկել: « Ազգային քաղաքական Համագումարը» սակայն, որուն մեծ յոյս կապած է, կարելի է ըսել թէ արդէն իսկ ձախողութեան դատապարտուած է՝ քանի որ պուտտայականները որոշած են չմասնակցիլ անոր: Ի՞նչ պիտի ընէ Քի, եթէ քաղաքական բանակցութիւններով տագնապին լուծում մը բերելու իր այս վերջին փորձն ալ ձախողի ...

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Սթեֆանոփուլոս առջի օր ճառի մը մէջ ակնարկելով, ի միջի այլոց, Ղրիւաս – Մակարիոս վէճին, ըսած էր. « Կիպրոսի մէջ զինուորական իշխանութեան հարցը լուծելու մեր ծրագիրը, զոր յանձնեցինք Մակարիոսի, յոյն կառավարութեան ծրագիրն է. եւ եթէ նախարարներ կան որոնք համաձայն չեն՝ կրնան հրաժարիլ»: Այս յայտարարութիւնը պատճառ եղաւ որ կրկին խռովի յոյն քաղաքական կեանքը: Յայտնի է թէ Սթեֆանոփուլոս — եւ որով, յոյն կառավարութիւնը — կը մնար Ղրիւասի կողքին, եւ թէ «հրաժարելու» ծածուկ ակնարկութիւնը ուղղուած էր արտաքին նախարար Յիրիմիքոսի: Այս վերջինը, իրապէս, համաձայն էր Մակարիոսի՝ սահմանափակելու Զօր. Ղրիւասի իշխանութիւնը:

Արդ, Երկուշաբթի իրիկուն, ինչպէս կը սպասուէր, Յիրիմոքոս կը հրաժարէր իր պաշտօնէն, մերժելով այլեւս վստահութեան իր քուէն բերել կառավարութեան: Յայտնի է թէ ինչ դժուարութիւններով կազմուեցաւ Սթեֆանոփուլոսի կառավարութիւնը, որ միայն երկու ձայնի մեծամասնութիւն մը ունի: Շուտով նախարարաց ժողով պիտի գումարուի: Երկու հաւանականութիւններ կան. կամ Յիրիմոքոսի համախոհները չեն հետեւիր իրեն, եւ այն ատեն կը փոխուի արտաքին նախարարը, եւ կամ, հակառակ պարագային, Սթեֆանոփուլոս, ինչպէս առջի օր կը յայտարարէր, թագաւորին կը ներկայացնէ իր կառավարութեան հրաժարականը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Միացեալ Նահանգներ չեն ընդունիր Ֆրանսայէն ամերիկեան ուժերը դուրս քաշելու Ֆրանսայի առաջարկած թուականը, եւ կ'առաջարկեն որ այս խնդիրը քննելու համար խօսակցութիւններ սկսին երկու երկիրներուն միջեւ: Կ'ենթադրուի թէ Միացեալ Նահանգներ իրենց առաջարկը պիտի յայտնեն Ֆրանսայի յուշագրին տրուելիք պատասխանին մէջ, հաւանաբար այս շաբթու:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ վեհապետը՝ Ֆէյսալ, Ապրիլ 19ին պաշտօնական այցելութեամբ Փաքիստան պիտի մեկնի, կը հաղորդէ Մէքքէի ձայնասփիւռը: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Ֆէյսալ թագաւորին այս ճամբորդութիւնը մաս կը կազմէ տեսակցութիւններու այն յայտագրին՝ զոր Արաբիոյ վեհապետը կ'իրագործէ իսլամական «դագաթնաժողով» մը յաջողցնելու նպատակով: Այս նպատակով Ֆէյսալ այցելած է արդէն Պարսկաստան, Քուէյթ, Յորդանան եւ Սուտան: Փաքիստանէն ետք կը մտածէ այցելել նաեւ Թուրքիա եւ Իրաք:

« ԹՈՒՐՔԻԱ համաձայն է, որոշ պայմաններու տակ, վերսկսելու Յունաստանի առաջարկած երկկողմանի բանակցութիւններուն՝ կարգադրելու համար երկու երկիրներուն միջեւ առկախ հարցերն ու յատկապէս կիպրական խնդիրը », կը գրէ «Թէրկիւման» Թրքական օրաթերթը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահ Հըմֆրէյ իտալական «Նաճիոնէ» թերթի թղթակիցին յայտարարած է. « կրնամ ըսել թէ Զօր. տը Կոլի առած քայլովը Ատլանտեան Ուխտը տագնապի մը մատնուեցաւ, զոր վստահ եմ պիտի յաղթահարէ: Իրականութեան մէջ այս բոլորէն կրնայ դուրս գալ կարիքներուն լաւագոյնս յարմարող կազմակերպութիւն մը »:

ԻՐԱՔԵԱՆ բանակի սպայակոյտի պետ Զօր. Արէֆ առջի առաւօտ Մոսկուա մեկնեցաւ: Զօրավարը (որ եղբայրն է Իրաքի նախագահ Սալամ Արէֆի) մօտաւորապէս մէկ ամիս պիտի մնայ Խորհրդ. Միութիւն: Պաղտատէն կը հաղորդեն արդէն որ այս առիթով խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան իրաքեան զինուորական պատուիրակութեան եւ Խորհ. ղեկավարներուն միջեւ, արդիական զէնքեր տալու համար Իրաքի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարար Տին Ռըսք մօտերս Գահիրէ կը սպասուի, կը գրէ եգիպտական քաղաքական շաբաթաթերթ «Ռոզա էլ Եուսէֆ»: Թերթը կը նշէ թէ Տին Ռըսք 36 ժամ պիտի մնայ Գահիրէ, ուր շատ կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ:

ՆՔՐՈՒՄԱՀ Ղանացիներուն ուղղուած ճառ մը խօսած է Քոնաքրի ձայնասփիւռէն, եւ շեշտած. «Ժամանակն է որ ապստամբիք այլեւս եւ իշխանութեան տիրացող զինուորականներու դասակը տապալէք »: Ղանային նախկին նախագահը Ղանաղիները հրաւիրած է գործադուլներ կազմակերպելու եւ լծուելու նոյնիսկ խափանարարական աշխատանքներու՝ տապալելու համար «աշխարհակալութեան հաշւոյն հայրենիքի դաւաճանները »:

ՀՌՈՄԻ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի թէ Իտալիա եւ Խորհ. Միութիւն բանակցութիւններու մէջ են, որպէսզի խորհ. արտաքին նախարար Կրոմիքօ քանի մը օրուան համար պաշտօնապէս Հռոմ այցելէ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն Կրոմիքօ հաւանաբար Ապրիլ 21ին Իտալիա հասնի, եւ ոչ միայն Իտալիոյ ղեկավարներուն, այլեւ Պապին հետ տեսակցի: Եթէ երբեք նման տեսակցութիւն մը տեղի ունենայ, առաջինը պիտի ըլլայ Պապին եւ խորհրդ. ղեկավարի մը միջեւ:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ լաւատեղեակ աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ Խալէտ Պէկթաշ, Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր ղեկավարը՝ որ տարիներէ ի վեր Խորհ. Միութիւն ապաստանած էր, վերադարձած է Դամասկոս:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ՝ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Զատիկը այս տարի նոյն թուականին կը զուգադիպէր օրթոտոքսներուն թէ կաթողիկէներուն համար: Այս զուգադիպութեան մէջ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքը կը տեսնէր քրիստոնեաներու միջեւ միութեան խորհրդանիշը. «նոր եւ հասարակաց օրուան մը սկզբնաւորութիւնն է, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հաշտութենէն ետք: Այսօրուան հասարակաց այս տօնը կուգայ վկայելու թէ մէկ է Տէրը, թէ երկրի վրայ մէկ է իր թագաւորութիւնը, թէ մէկ է իր Եկեղեցին», կը յայտարարէր Աթենակորաս իր զատկական պատգամին մէջ:

Հռոմի մէջ Պօղոս Զ. «յոյսի այս օրուան առիթով», որ «փարոսն է մարդկութեան բարոյական եւ հոգեկան միութեան», խաղաղութեան կոչ ըրաւ աշխարհի բոլոր կաթողիկէներուն: «Վըստահութեամբ կը խօսինք միութեան այս հաւանական յաղթանակի մասին՝ իրագործուած սիրով եւ արդարութեամբ, ազատութեան եւ յառաջդիմութեան մէջ », պատգամեց Պապը, ազատութեան կոչ ընելով նաեւ այն ժողովուրդներուն՝ «որոնք զրկուած են իրենց խղճի եւ հաւատքի իրաւունքներուն գործադրութենէն »:

ԵՊ – ՏԿԻ-ՋՕՐԻ Կ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԶՈՐԸ

— Ո՞վ կարող էր մտածել, որ...

— Ես կարծում էի, որ մենք նրանց մասին ամեն ինչ գիտենք, իսկ նրանք մեզ մասին ոչինչ չգիտեն, ասում էր մեր հրամանատարը, երբ մենք մեր ուղևորությունից առաջ ստացանք հրամանը, որ մենք պետք է ուղևորվենք Ռուսաստան, որպեսզի այնտեղ ուսումնասիրենք ռուսական ինքնաթիռների կառուցվածքը, նրանց թռիչքային հատկությունները և մարտական հնարավորությունները: Մենք

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ

Իսթանպուլի ձայնասփիւռը իր պարբերական հաղորդումներու ընթացքին, «Աշխարհի նշանաւոր ձայնի արուեստագէտներու» շարքին մէջ ներկայացուց հայ մեծատաղանդ երգչուհին Մեցցո-սոփրանօ Զարա Տոլուխանովան (Զարուհի Տոլուխանեան) եւ անոր երգած կտորներէն նմոյշներ տուաւ :

Այս առթիւ ձայնասփիւռի խօսնակը նշանաւոր արուեստագիտուհիին մասին ըսաւ .—

«Զարա Տոլուխանովա, փայլուն սեւ մազերով, միշտ խնդուն, մութ շագանակագոյն աչքերով, սլացիկ հասակով գեղեցիկ կին մըն է : Գալով իր ձայնին եւ անոր տրամաթիկ յատկութեան, ան կը հանդիսանայ արուեստագիտուհի մը, որ կրցած է միշտ պարտադրել ինքզինք :

— «Կեանքի մէջ ամէնէն շատ ի՞նչ բան կը սիրէք» հարցումին, անմիջապէս կը պատասխանէ .

— «Զաւակներս» :

Տոլուխանովա ունի երկու մանչեր, մին՝ 23 տարեկան, որ կ՚աւարտէ իր մեքենագիտական ուսումը : Իսկ միւսը կը հետեւի անգլիական լեզուաբանութեան :

Բազմաթիւ ձայնի արուեստագէտներու նման, անոր ալ կեանքը սահմանաւորուած է : Ամսուան հազիւ երկու շաբաթը կրնայ անցընել իր տանը մէջ : Սովորաբար օրը հինգ ժամ նուագախումբի կամ դաշնակի ընկերակցութեամբ կ՚աշխատի երգի : Իսկ արուեստի զբաղումներէն դուրս ունի երկու անձնական նախասիրութիւններ : Մին Եոկա (մարմնամարզի տեսակ մը), իսկ միւսը՝ շարժապատկերի հաւաքածոյ :

Այս մասին, արուեստագիտուհին հետեւեալը յայտնեց .

— «Ամէն առաւօտ առանց բացառութեան, 45 վայրկեան եոկայի կ՚աշխատիմ ու վստահ եմ, որ այս ժամանակը պարապ անցուցած չեմ ըլլար երբեք : Գալով շարժապատկերի հաւաքածոյիս, արտասահման կատարած համերգային շրջապտոյտներէ իւրաքանչիւրին վերա-

---

րէն սկսեալ անոր հողերուն վրայ փորուեցան քսան հազար փոսեր յայտնաբերելու համար քրիսթալինը : Ոչ եղեգնուտին անձրեւը եւ ոչ ալ դժուարութիւնները կրցան կասեցնել անյագ հետախոյզներուն տենչը : Յայտնաբերուած քրիսթալինը միլիոններու շահ ապահովեց իր տէրերուն : Սակայն հողը սկսաւ աղքատանալ, քրիսթալինը սկսաւ երթալով նուազիլ, անհետանալ, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ երազը կը մնար դարձեալ երազ ...

Թ.

ԻՆՉՈ՞Ի ԹԵՐԻ Է ԾՐԱԳԻՐԸ

«Սով. Արուեստ»ի Փետրուարի թիւին մէջ կը կարդանք հետեւեալ խորհրդածութիւնները . (գրողը Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ մըն է).

Ամէն անգամ, երբ լսում էի երեխաներիս կատարած երաժշտական զոհարները, սիրտս լցւում էր անսահման բերկրանքով (այժմ նոյնպէս) :

— Իմ ժամանակն ուրիշ էր, ես զուրկ մնացի, — ասում էի ինքս ինձ,— ինչ լաւ է, որ ...

Եւ իրօք ,այսօր հայ մանուկը հաղորդակից է Պախին, Պեթհովէնին, Լիսթին, Պիզէին, Զայքովսկուն եւ շատ ուրիշ հանճարների :Սա հայ ժողովրդի մշակութային առաջընթացի ուշագրաւ կողմերից

դարձիս, ինծի համար ամենաթանկագին նուէրը կ՚ըլլայ այդ երկիրներու մէջ իմ քաշած ժապաւէններս : Աշխատանքի ժամերէն դուրս, հանդիստի պահուս լաւագոյն զուարճութիւնս է դիտել զանոնք » :

Մէցցո – սոփրանօ Զարա Տոլուխանովայի օփերային յայտագիրը մէկ բառով կրնանք կոչել անսահման : Պախի, Հէնտըլի եւ Կլիւքի իր մեկնաբանութիւնը կարելի է որակել՝ հոյակապ :

Տոլուխանովա ունի իտալական, գերման եւ ռուս օփերաներու շատ լայն յայտագիր, որոնց գլուխը կը գտնուին Սէն Սանսի «Սամսոն եւ Տալիլա»ն, Մասնէի «Վէրթէր»ը, Ռիմսքի Քորսաքովի «Աշնանային Պարիկի Հէքեաթը», Ռոսսինիի «Սեւիլեան Սափրիչը», Վէրտիի «Տոն Գարլոս»ը :

Խօսնակը իր խօսքերը լրացուց հետեւեալ բառերով .

— «Հիմա կը ներկայացնենք Փէրկոլէզիի եւ Շուպէրթի երկու կտորները, երգուած՝ Զարա Տոլուխանովայի կողմէ, որու մասին արտայայտուելու համար վերջին շրջաններուն արեւմտեան երաժշտական փորձագէտներ իրարու հետ կը մրցին » :

×

Զարուհի Տոլուխանեան Դեկտեմբերին երկար ժամանակ եղաւ Հայաստան եւ այցելեց բազմաթիւ շրջաններ, համերգներ տալու համար : 1966ի ընթացքին շրջապտոյտներ պիտի կատարէ Ֆինլանտա, Իսրայէլ, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ տարբեր երկիրներ : Հայազգի մեծահամբաւ երգչուհի Զարուհի Տոլուխանեանը Թուրքիա հրաւիրելու համար կատարուած են դիմումներ : Եւ հաւանաբար Գոհար Գասպարեանէ ետք Պոլսեցիք առիթը ունենան վայելելու այս անուանի երգչուհին :

մէկն է :

Բայց ահա թէ ինչ : Ես նկատում էի, որ երեխաները կլանուած լսում էին օտար դասականներին, այն ինչ հայկականից, ընդհակառակն, խուսափում էին՝ անդամ Կոմիտասից, Սայաթ – Նովայից, Ռոմանոս Մելիքեանից եւ ժամանակակից հայ երգահաններից :

Նկատում էի, որ նրանք սիրում էին (այժմ նոյնպէս) հայկական՝ ընդգծուած ճազի եւ բոլոր այն երգերը, որոնք իրենց կառուցուածքով, թէ մեղեդիով հեռու են հայ ժողովրդի հոգեկան առանձնայատկութիւններից :

Աւելին, հայկականից ինչ որ դուր էր գալիս՝ կատարել չէին կարողանում :

Ինչո՞ւ է այսպէս ստացուել :

Գաղտնիքը պարզուեց շատ հասարակ ձեւով : Հրազդանի երաժշտական ուսումնարանը կազմակերպեց բաց երեկոյ : Իրար ետեւից հանդէս եկան շնորհալի աղջիկներ ու տղաներ : Ծափահարում էին ծնողքները եւ սպասում : Սպասում էին մի ուրիշ լաւ բանի, որը եւ յամառօրէն չէր գալիս : Եւ յանկարծ՝ Խաչիկ Աւետիսեանի «Տաւիղը» : Ինչ որ հարազատ շունչ անցաւ դահլիճով մէկ : Ծափերի ինչպիսի որոտ : Եւ... դրանով էլ հայկականը վերջացաւ : Ամբողջ երեկոյի ընթացքում միայն Խաչիկ Աւետիսեանի «Տաւիղը» ...

Դիմում ենք ուսումնարանի վարիչ Միքայէլեանին՝ ինչո՞ւ է այդպէս :

— Դուք իրաւացի էք,— ասում է նա, — բայց մենք այլ կերպ վարուել չենք կարող, քանի որ ծրագիրը հայկական քիչ բան ունի :

Պարզւում է, որ ուսումնական ծրագրում հայկականին այնքան աննշան տեղ է տրուած, որ հաւասար է չլինելուն :

Ծնողների կարծիքով՝ նման վիճակի հետ չի կարելի համաձայնել : Որ ծրագրում արեւմտաեւրոպական, ռուսական երաժշտութեան նմոյշները պէտք է լինեն, դա պարզ է եւ հասկանալի, դա անժխտելի անհրաժեշտութիւն է : Բայց ի՞նչպէս կարելի է անտեսել ազգայինը, այն էլ հայկական երաժշտութիւնը, որ վաղուց դուրս է եկել ազգային շրջանակներից :

Այսքանը : Ես չեմ ուզում այժմ խորանալ այս հարցի մէջ, քանի որ յօդուած չէ գրածս, այլ նամակ : Բայց չեմ էլ ուզում, որ հարցն աննկատ անցնի : Ես արտայայտեցի ոչ միայն իմ, այլեւ բազմաթիւ ծնողների մտահոգութիւնը, յոյս ունենալով ,որ այս նամակը ուշադրութեան կ՚արժանանայ եւ գործնական արդիւնք կը տայ :

Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԱՐԹՈՒՆ ԵՆ

(18 նորընծայ Դաշնակցականներու մկրտութեան առթիւ)

Կը սպասէինք ձեզի : Ահա այդ սպասումը արդարացաւ : Դուք եկաք վճռական քայլերով զարկիք դուռը մեծ ընտանիքին : Դուք եկաք նուիրագործելու այն դաշինքը, զոր կնքած էիք նոր սերունդի շարքերուն մէջ իսկ :

Երեւոյթը հրճուանք կը պատճառէ : Կը խորհրդանշէ գաղափարին յաղթանակը, այն գաղափարին որու նուիրականացման ու սրբացման համար սերունդներ ամբողջ ոչինչ խնայեցին :

Դուք, թանկագին ընկերներ, ձեր նոր սերնդականի կեանքով ճանչցաք այն գաղափարական մթնոլորտը, որ մեր ժողովուրդի պատմութեան մէկ տխուր շրջանին՝ խանդավարեց ու շաղկապեց գորշ բազմութիւնները, կերտելով նուիրեալներու այն բանակը, զոհողութեան դրօշակի տակ :

Ձեր այս դնահատումը թափուած ծով արեան հանդէպ վարակիչ է եւ հպարտութիւն կը պատճառէ : Դուք ձեր անձին օրինակով եկաք ըսելու բոլոր այն մարդոց, որոնք սկսած էին սնուցանել իրենց հոգիներուն մէջ յուսահատութեան ու դասալքութեան որդը, թէ կանգուն է տակաւին գաղափարի տաճարը, որովհետեւ սրբացած է ան ծով արեամբ : Անոր կրակը չէր կրնար վրիպիլ մեր աչքերէն, տաքցուց ան մեր հոգիները, ձեր հոգիները եւ երկիւղածութեամբ է որ կ՚երդնուք ծառայել անոր :

Անկասկած պիտի արծարծէք յոյսի ու նուիրումի խարոյկը : Բայց աւելին, ձեր դարուն տարիքը եղան այն յարդանքի ծաղկեպսակը, զոր նուիրեցիք անթաղ հայդուկի յիշատակին :

Դուք գիտէք որ երկար, մաշեցնող ու դաժան է այն ճամբան, որ կ՚ընթանայ դէպի մեր սուրբ երազը : Ի՜նչ անուշ է ձեր այդ գիտակից զոհողութիւնը, թանկագին նորագիր ընկերներ :

Երբ կը նայինք ձեր աչքերուն, տեսնելով ձեր երիտասարդի խանդն ու հաւատքը, միաբերան կը կրկնենք հանճարեղ Վարուժանի մարգարէութիւնը, «Հաւատացէք, ո՜վ Հայեր, վարդահեղեղ արշալոյսի մը, որուն ես ոտնաձայնը կ՚առնեմ» :

Գ. ՊԱՊԵԱՆ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Առիթով մը կը հարցնեն անգլիացի բանաստեղ Միլտոնի .

— Ինչո՞ւ թագաժառանգը կրնայ թագադրուիլ 14 տարեկանին, իսկ ամուսնանալ միայն 18 տարին լրացնելէ ետք :

— Շատ պարզ է, կը պատասխանէ բանաստեղծը, աւելի դիւրին է կառավարել երկիր մը, քան թէ կին մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իրենցմէ երկու հարիւր մեթր հեռուէն երկու ձիաւորներ կը փախչէին : Անոնցմէ մին Մատլէնը գրկած էր, որուն շրջազգեստին քղանցքը օդին մէջ կը ծածանէր :

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐԸ

Էլ Սաֆի աւանը, որ Այնը – Մէսքինէն մօտաւորապէս հարիւր քիլոմեթր անդին կը գտնուէր, ջարդարար թուարէկներու կեդրոնատեղին էր :

Տասը ժամ ձիով արշաւելէ ետք, տիկին Շապանը հոն տարած եւ ճերմակ ծեփով ծեփուած տուն մը տեղաւորած էին :

Այս տունը մէկ յարկէ կը բաղկանար, եւ երկու ձիաւորները, որոնցմէ մին Ճուանն էր, իսկ միւսն ալ Հարթֆիլտը, իրենց բեռը հոն փոխադրած էին :

Տեղացի ծերունի կին մը ձգած էին իր քովը, որ թէ իրեն պահպանութիւն պիտի ընէր, թէ սպասարկութիւն :

Տիկին Շապան, յոգնաբեկ, արեւելեան բազմոցի մը վրայ կը քնանար :

Իր առեւանգուելուն վրայ օր մը անցած էր :

Ցանկարծ դուռը զարնուեցաւ : Մատլէն արթնցաւ եւ ինքնաբերաբար մրմընջեց .

— Մտէ՛ք :

Դուռը բացուեցաւ. «Թագուհին» ոստումով մը տեղէն վեր ցատկեց : Ճուանն էր դէմինը :

Սեւ Արծիւը քաղաքավարութեամբ անոր առջեւ խոնարհելով ըսաւ :

— Տիկին, անձամբ եկայ հասկնալու ձեզմէ որ ճաշերնիդ ժամանակին կը բերե՞ն : Որեւէ գանգատ ունի՞ք ձեր սպասուհիէն :

«Թագուհին» պատասխան չտուաւ :

— Եկած եմ նաեւ ինքզինքս ձեր տրամադրութեան տակ դնելու, շարունակեց չարագործը : Բանի մը պէտք ունի՞ք, Տիկին :

Թագուհին այնպիսի արհամարհական նայուածքով մը անոր նայեցաւ որ, աւազակը պարտաւորուեցաւ խոնարհիլ :

— Ձեզի կը սպասեմ, տիկին, ըսելիք մը ունի՞ք, աւելցուց Ճուան ինքզինքը զսպելով :

— Ազատ արձակուիլ կ՚ուզեմ, պատասխանեց տիկին Շապան :

— Ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ, տիկին :

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ : Անշուշտ ձեր պայմանները առաջ պիտի քըշէք, շարունակեց դեռատի կինը, ձեր պայմաններն ու սպառնալիքները :

— Որոնք անընդունելի բաներ չեն, Տիկին, ըսաւ աւազակը : Կը հաճի՞ք վայրկեան մը զիս մտիկ ընել :

— Ոչ, այս վայրկեանիս ձեր առաջարկներուն որեւէ պատասխան չեմ կրնար տալ, պատասխանեց Մատլէն ժամանակ շահելու միտքով : Զափէն աւելի յոգնած եմ եւ հանգիստի պէտք ունիմ :

Սեւ Արծիւը պահ մը վարանելէ ետք, դանդաղօրէն դուրս ելաւ սենեակէն :

Անոր դուրս ելլելէն ժամ մը ետքը, դարձեալ դուռը զարնուեցաւ : Տիկին Շապան կարծելով որ եկողը Ճուանն էր, ներսէն պոռաց :

— Ձեզի չէի՞ ըսած որ առանձին մնալ կը փափաքիմ, ինչո՞ւ եկաք :

Բայց դուռը կէս մը բացուելով, մանկամարդ տեղացի կնոջ մը քօղով ծածկուած գլուխը ներս մտաւ : Այս կինը մատը շրթունքներուն տանելով լռելու նշան ըրաւ եւ ցած ձայնով հարցուց :

— Քիչ մը առաջ Ճուանը հոսկէ դուրս ելաւ, այնպէս չէ՞ :

Մատլէն, ափ ի բերան մնացած, գլխավը հաստատական նշան մը ըրաւ :

Նորեկ կինը դուռը կամաց մը զոցեց եւ առանց ձայն հանելու նիգը մղեց :

Ապա, Տիկին Շապանի մօտենալով քօղը վերցուց :

Քօղին տակէն ջնաշխարհիկ դեղեցկութեամբ դէմք մը երեւան ելաւ, որ սակայն տխուր մելամաղձոտութեամբ մը համակուած էր :

Մատլէն սարսռաց եւ սիրահարած կընոջ մը ինքնայատուկ նախազգացումով, չյուսացած մէկ վայրկեանին այդպէս իր դէմը ցցուող կնոջ ով ըլլալը գուշակեց : Յօնքերը պռստուեցան :

Անծանօթուհին տիկին Շապանի այդ ընթացքը տեսնելով այլայլեցաւ :

— Տիկին, վստահութիւն ներշնչելու համար դէմքս ցոյց տուի ձեզի, խօսք առաւ ցած ձայնով մը :

Թերեւս հագուստս տեսնելով զիս արաբ մը կարծեցիք, բայց ես արաբ չեմ : Երկար պիտի տեւէ իմ ինչպէս հոս գըտնուիլս ձեզի բացատրելը : Միայն սաչափը ըսեմ ձեզի որ, ես ալ ձեզի պէս Ֆըրանսացի եմ ... :

— Դուք Ֆրանսացի չէք, սպանացի էք եւ ես ձեր անունը դիտեմ, ըսաւ Տիկին Շապան անոր խօսքը կտրելով :

Օտարուհին զարմացական շարժում մը ըրաւ : Նախ պահ մը վարանեցաւ եւ ապա յամրաբար ըսաւ .

— Շատ լաւ, Տիկին, քանի որ զիս կը ճանչնաք, իմ ով ըլլալս ձեզմէ պիտի չպահեմ անունս :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, մասնակցութեամբ գաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն*)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (*հայերէն*)) *եւ* Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (*Ֆրանսերէն*) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ գաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24ին, Մեծ–Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային շուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւններու բարեյօժար գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

Տ. ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրօֆ. Խայիկեան, Պ. Յ. Նազարեան (*Ֆրանսերէն*) *եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար* Վ. Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ :

Աւելի մանրամասնութեանց համար, տեսնել յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Բիւ տը Սէզ, Լիոն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Այրի Տիկին Եդուարդ Պապեան, Այրի Տիկին Իսկուհի Անտոնեան, Այրի Տիկին Հայկ Պապեան, Թովմասեան, Զպուքճեան, Մարգարեան, Կիւմիւշկերտանեան, Կէվրէկեան եւ Բեկմէզեան ընտանիքները, ինչպէս նաեւ իր բոլոր ազգականները եւ բարեկամները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, փեսային, աներհօր եւ ազգականին՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊԱՊԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փարիզի Մայր եկեղեցիին մէջ, Ճրագալոյցի գիշերը, Ապրիլ 9ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Ապրիլ 14), առաւօտեան ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի նոր գերեզմանատունը (Քաթրը – Ռութ), ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

×

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վարչութիւնն ու հոգաբարձութիւնը խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն հոգաբարձութեան ատենադպիր՝

Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՊԱՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9ին, Զատկուան Ճրագալոյցին օրը, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Հինգշաբթի, 1966 Ապրիլ 14, ժամը 10·45ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Լուսիկ Տողրամաճեան իր ամուսնոյն կսկծալի մահուան առիթով յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Այրի Տիկին Տողլամաճեան քսան Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Բ. Զիլեան ընտանիքը Յակոբ Գազանճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի տասնական Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ–Բոյժ»ի :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Բիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ :

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 :

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան :

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատցեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան :

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի, պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ, եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն, մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Մարզական Միութեան վիճակահանութիւնը շահող թիւերը : 1138՝ 500 Ֆրանքի գնում, նուէր Ժան Մառի հաստատութենէն : 1102՝ 300 Ֆրանքի գնում, նուէր Սէրժ հաստատութենէն : 1711՝ Թրանզիսթէօր ձայնասփիւռ մը :

Նուէրներ կը շահին նաեւ հետեւեալ թիւերը.— 1912, 1652, 1902, 1654, 1302, 1254, 1058, 1079, 1080, 1976, 1901, 1078, 1085, 1083, 1478, 1081, 1084, 1914, 1082 :

ԿՈՒՋՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը : Տեւական աշխատանք : Դիմել՝

Քոնթուար տը Քոնֆէքսիոն, 86 Բիւ տը Քլէրի, *Փարիզ* (2) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յաձնաժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ Կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնէութեան : Արարողութենէն ետք պիտի այցելենք Փէրլաշէզ, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրիմին վրայ :

Անձնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ, 11 Սքուառ Ալպոնի, ԹՐՕ. 03–18 :

ԴԻՒԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընդհ. ժողովը կը գումարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ :

Հ. Յ. Դ. Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
Գրեց՝
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը :

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԱՊՐԻԼ ՅԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Յարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»ի

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 14 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10585 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.585

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

Օրաթերթը ընդհանուր օրագրութիւն մըն է, բայց առաւելապէս ազգային կեանքի օրագրութիւն մը: Տեսակ մը արձանագրութիւն, «առաջին ձեռքով» գրուած, զոր յետագային պատմագիրը պիտի առնէ, խտացնէ, համադրէ: Ի՞նչ անդնահատելի գանձ մը պիտի ունենայինք՝ եթէ օրը օրին արձանագրուած ըլլային մեր հանապազօրեայ կեանքին արձագանգները, սկսեալ այն դարերէն, որոնք այսօր համր կը թուին մեզի: Ահա թէ ինչո՛ւ օրաթերթը պարտաւոր է արձանագրել ամէն ազգային արտայայտութիւն, առանց պատրուակելու թէ կըրկնութիւն է, կամ ուրիշներ արձագանգ տուած են արդէն: Մեր ողբացեալ խըմբագրապետը կ՚ըսէր յաճախ. «Յառաջով կը գրեմ մեր օրերու Ազգ. Պատմութիւնը, ու դիւրացնելու համար ապագայ պատմագրին գործը՝ կ՚աշխատիմ պատմութեան ամէն նիւթ հայթայթել իրեն, ամբողջական ձեւով, որպէսզի պէտք չունենայ այլ աղբիւրի դիմելու»:

Հրատարակեցինք Էջմիածնի կաթողիկոսին կոնդակը (11 Մարտ) Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն առաջին տպագրութեան 300ամեակը տօնելու մասին (տես Յառաջ, 27 Մարտ): Այսօր կը հրատարակենք Կիլիկիոյ կաթողիկոսին կոնդակը (20 Մարտ) նոյն տօնակատարութեան հրաւէրով:

Հայոց եկեղեցիին արեւելեան եւ արեւմըտեան աթոռներուն այս հրաւէրը հրատարակելով՝ Յառաջ կը խորհի ոչ թէ պարծենալ թարգմանուած դիրքի մը բովանդակութիւնը հայկական զանգուածին ծանօթացնելու աշխատանքով, այլ ոսկեդարէն աւանդուած, աշխարհով պանծացուած լեզուի մը վկայութեամբ հայ իմացականութեան ուժն ու արժէքը հանել ի ցոյց եւ ի հանդէս քաղաքակրթութեան:

ՅԱՌԱՋ

Խորէն ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ եւ ընտրութեամբ ազգիս եպիսկոպոսապետ եւ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, թեմակալ սրբազան առաջնորդաց, արքեպիսկոպոսաց եւ եպիսկոպոսաց, վարդապետաց եւ քահանայիգ, ազգային ընդհանուր ժողովոյ եւ կեդրոնական վարչութեան, երեսփոխանական, պատգամաւորական, գաւառական եւ թեմական ժողովոյ, թաղականութեանց եւ հոգաբարձութեանց եւ համօրէն հաւատացեալ ժողովրդեան մերոյ հայկազնեան ցեղի որ ի սփիւռս աշխարհի, քրիստոսաւանդ սիրոյ եւ հայրապետական ողջոյն ի մէնջ եւ օրհնութիւն յաջոյ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին. խաղաղութիւն Հօր Աստուծոյ, սէր Որդւոյ միածնի եւ շնորհք Հոգւոյն սրբոյ եղիղին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանդ: Ամէն:

Եկեղեցիներու եւ ազգերու պատմութեան մէջ կան դէպքեր, որոնց արժէքն ու ազդեցութիւնը կը տարածուին դարերու վրայ: Այդպիսի դէպքերու շղթային մէկ օղակն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Հայ Ազգի պատմութեան մէջ Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն առաջին տպագրութիւնը, որ կատարուեցաւ համեստ պայմաններու եւ աննշմար պարագաներու ներքեւ, հայրենի հողէն հեռու, Հոլանտայի Ամսդերտամ քաղաքին մէջ, 1666 թուականին:

Փրկչական ներկայ տարին 300ամեակն է նշանակալից այս դէպքին:

Այսու Հայրապետական Մեր Կոնդակաւ հայրական քաղցր պարտականութիւն կը նկատենք պատմական այս մեծ դէպքին վրայ հրաւիրելու հաւատացեալ մեր ժողովուրդին ուշադրութիւնը եւ անոր իմաստն ու արժէքը եւ ազդեցութիւնը վերապրեցնելու մեր եկեղեցւոյ զաւակներուն ներկայի կեանքին մէջ:

Գործէն առաջ, սակայն, Մեր միտքը կ՚երթայ Գործողին — ՈՍԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ: Ծագումով Սպահանցի այս համեստ հոգեւորականը, Հայց. Եկեղեցւոյ ժէ. դարու վերազարթօնքի յոյսերով եւ տեսիլքներով համագրաւուած, հոգեւոր եւ մտաւոր լոյսի ծարաւ եւ ազգային նախանձախնդրութեամբ վառուած Աստուծոյ այս ծառան, Ս. Էջմիածնէն ուղեւորեցաւ դէպի Եւրոպա, տպագրելու համար Աստուածաշունչ Մատեանը, զայն իր ժողովուրդին մէջ տարածելու յստակ եւ վճռակամ առաջադրութեամբ: Խորապէս հաւատացած էր որ հայացած Ս. Գիրքը Հայ ժողովուրդին գերագոյն հարըստութիւնը եւ անկողոպտելի գանձը պիտի ըլլար. գանձ մը արդարեւ, զոր «ոչ ցեց եւ ոչ ուտին ապականեն, եւ ոչ գողքական հատանեն եւ գողանան» (ՄՏԹ. Զ. 20):

Ե. դարուն կատարուած հայերէն թարգմանութենէն ասդին, դարեր շարունակ, Աստուածաշունչը եղած էր Հայ ժողովուրդին համար «աղբիւր գիտութեանն Աստուծոյ», ուրկէ ըմպած էր ան իր կեանքի ուժն ու անմահութեան «կենդանի ջուրը»: Հայ ժողովուրդը, իր ընտրելագոյն սերունդին, Ս. Վարդանանց բերնով հռչակած էր Ս. Աւետարանը որպէս իր Հայրը — «Քանզի Հայր մեր զՍուրբ Աւետարանն գիտեմք»: Հայ Եկեղեցւոյ մէջ անլռելի ձայնով հնչած էին Ս. Գրոց աստուածախօս բառերը: Հայ դպրոցներու մէջ դասագիրք էր դարձած ան, ուրկէ հայ մանուկն ու պատանին իրենց հոգեկան ու բարոյական կազմաւորման հիմնական տարրերն էին քաղած, հայ թագաւորներու եւ իշխաններու, թագուհիներու եւ իշխանուհիներու մագաղաթեայ մեծագին զարդն էր ան՝ գրչագրուած եւ ծաղկուած հայ գրիչներու եւ մանրակնկարիչներու նրբարուեստ փետուրներով եւ վրձիններով: Հայ տուներէն ներս աստուածային ներկայութիւնը զգացնող սրբագոյն գիրքն էր ան՝ շրարշներով ծրարուած եւ մոմերու տմոյն լոյսով խորհրդաւորուած:

Այս բոլոր իրողութեանց քաջածանօթ եւ այս բոլորի արժէքին սերտօրէն հաղորդ՝ Ոսկան Վարդապետ իր մարդկային ուժերուն եւ կարելիութեանց գերագոյն աստիճանովը ջանաց ընդհանրացնել Աստուածաշունչի ներկայութիւնը Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, մտերմացնել Հայ մարդն ու Աստուծոյ խօսքը, ձեռագիրներու հազուագիւտ հանգամանքէն եւ անմատչելիութեան պայմաններէն ձերբազատել Ս. Գիրքը եւ զայն դնել ձեռքերուն մէջ անոնց, որոնց սիրտերուն ու միտքերուն էր ուղղուած ան, իր աստուածաշնչեալ բովանդակութեամբ:

Խո՛ր է, հետեւաբար Հայ ժողովուրդին յարգանքը երախտարժան Վարդապետին, որ իր կեանքի ընթացքին քալեց տառապանքի ճամբով, անցաւ դժուարութիւններու ընդմէջէն առանց սակայն ընկըրկելու եւ յուսաբեկուելու, եւ իր բոլոր ճիգերն ու ջանքերը պսակուեցան յաջողութեամբ:

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ
ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

—o—

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ՎԷՃԸ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ

Առջի օր նոր փուլի մը մէջ կը մտնէր Ատլանտեան Ուխտին մէջ վերջերս ստեղծուած տագնապը, վերածուելով Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն միջեւ բացուած իրաւական վէճի մը: Երեքշաբթի, ժամը 17ին Փարիզի ամերիկեան դեսպան Պոլէն Քէ տ՚Օրսէի ընդհ. քարտուղար Հէրվէ Ալֆանի կը յանձնէր Մարտ 29ի Ֆրանսական յուշագրին պատասխանը:

Ամերիկացիներու երկար պատասխանին մէջ խստօրէն քննադատուած են Ֆրանսական փաստարկութիւնները, մանաւանդ այն, որ Ֆրանսա գործած ըլլայ միակողմանի կերպով՝ որովհետեւ անկարելի էր բարեփոխել Ատլանտեան Ուխտը փոխադարձ համաձայնութիւններով եւ գոհացուցիչ պայմաններու մէջ: Ուոշինկթըն կը յիշեցնէ թէ բազմաթիւ դաշնակից կառավարութիւններ հրաւէր ըրին Ֆրանսայի՝ որ վերաքննութեան առաջարկներ բերէ. բայց ի զուր:

Նամակին իբրեւ եզրակացութիւն, կարելի է ըսել թէ Ուոշինկթըն հետեւեալ կէտերը կը յանձնէ Ֆրանսայի ուշադրութեան:

1.— Թէ ամերիկեան զօրքերու եւ խարիսխներու Ֆրանսայէն քաշուելուն համար Ֆրանսայի նախատեսած պայմանաժամը (1967 Ապրիլ 1) շատ կարճ է: Որով, Ուոշինկթըն կ՚առաջարկէ բանակցութիւններ՝ որպէսզի այդ ժամանակամիջոցը կրկնապատկուի:

2.— Թէ հարկ է քննուին նաեւ այս բոլոր խնդիրներուն յարուցած դրամական հետեւանքները: Այլ խօսքով, պէտք է բանակցիլ նաև վնասուց հատուցումներու մասին, զորս պէտք է վճարէ Ֆրանսական կառավարութիւնը:

3.— Եթէ Ֆրանսա բեկած կը նկատէ Ատլանտեան Ուխտի համաձայնութիւնները, բնական է ուրեմն որ Գերմանիոյ մէջ Ֆրանսացիներուն տրամադրուած հիւլէական զէնքերու մթերանոցները ետ առնուին:

Նշենք թէ այս շաբթուան ընթացքին Անգլիա — Գերմանիա եւ Ամերիկա բացառիկ խորհրդակցութիւններ պիտի ունենան Պոնի մէջ, վերաքննելու եւ որոշելու համար Գերմանիոյ մէջ ներկայ դաշնակից ուժերուն օրինագիծը: Այս խորհրդակցութիւնները կը կանխեն Քուվտը Միւրվիլ — Շրէօտէր տեսակցութիւնները: Գերմանիա կը փափաքի Ֆրանսայի հետ երկկողմանի համաձայնութիւն մը՝ Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն կապակցաբար (70·000 զինուոր), այնպէս որ գործակցին նաեւ Ատլանտեան Ուխտին հետ:

Անդին, Լոնտոն կ՚առաջարկէ որ Անգլիա փոխադրուի Ատլանտեան Ուխտի կեդրոնատեղին: Բայց, հարց կուտան ամերիկացի բազմաթիւ քաղաքական դէմքեր, ինչո՞ւ այսպէս վերջնական բը նոյթ տալ կացութեան մը՝ որ դուցէ ժամանակաւոր է միայն ...:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՍԹԵՖԱՆՈՓՈՒԼՈՍԻ ԿՈՂՔԻՆ

Առջի օր Աթէնքի մէջ նախարարաց խորհուրդի բացառիկ ժողով մը գումարուեցաւ, քննելու համար արտաքին նախարար Ցիրիմոքոսի հրաժարումէն ետք ստեղծուած կացութիւնը: Իրապէս, երեսփոխանական ժողովին մէջ 1 - 2 ձայնի մեծամասնութիւն մը ունենալով միայն, փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած էր վարչապետ Սթեֆանոփուլոսի համար, մանաւանդ որ Ցիրիմոքոս կը մերժէր նաեւ վստահութեան քուէ տալ կառավարութեան: Կանուխ է տակաւին որեւէ եզրակացութիւն հանելու համար: Նախարարաց խորհուրդի բացառիկ նիստէն ետք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը կը հրատարակուէր.

«Նախարարաց խորհուրդը միաձայնութեամբ իր վստահութիւնը յայտնեց վարչապետ Սթեֆան Սթեֆանոփուլոսի, եւ որոշեց թէ կառավարութիւնը պէտք է շարունակէ իր գործը: Ստուգեց որ ոչ մէկ լուրջ անհամաձայնութիւն յայտնուած է Կիպրոսի առընչութեամբ, մինչեւ Ցիրիմոքոսի հրաժարումը: Խորհուրդը մաղթեց որ Ցիրիմոքոս վերաքննութեան ենթարկէ կառավարութեան հանդէպ իր գիրքը: Աւելին, կառավարութեան մէջ ազգային արմատական միութեան (Ցիրիմոքոսի կուսակցութիւնը) ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը մտադիր չէ քաղաքական հարց մը յարուցանելու եւ համաձայն է որ կառավարութիւնը շարունակէ գործել»:

Նշենք, թէ կառավարութեան մէջ յառաջդիմական (աջակողմեան) կուսակցութեան ներկայացուցիչն ալ յայտարարած է, թէ իր կուսակցութիւնը անվերապահ կերպով կը մնայ կառավարութեան կողքին: Որով, շատ հաւանաբար Սթեֆանոփուլոս կարենայ յաղթահարել ստեղծուած դժուարութիւնները եւ կառավարական տագնապի մը առաջքը առնէ:

Նախարարաց խորհուրդի այս բացառիկ նիստէն ետք, վարչապետ Սթեֆանոփուլոս առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած է Կոնստանդին թագաւորին հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ բացուեցաւ «ազգային համաժողովը»: Քիի կառավարութիւնը կը տեղեկացնէր թէ 191 պատգամաւորներ ներկայ պիտի ըլլային. իրականութեան մէջ սակայն, բացի զինուորական զեկավարներէն, ներկայ էին 92 ներկայացուցիչներ միայն, որոնցմէ քսան հոգի սրահէն դուրս եկան հաղիւ ժողովը սկըսած: Ժողովը կրնայ տեւել քանի մը օր: Տակաւին կանուխ է ժողովի արդիւնքին մասին եզրակացնելու համար, թէեւ, քաղաքական դէտերուն համաձայն, դատապարտուած է ամլութեան՝ քանի որ ժողովին չեն ուզած մասնակցիլ պուտտայականներն ու կաթողիկէները՝ որոնք ըմբոստութիւնը կը գլխաւորեն:

ՍԱՅԿՈՆԻ գլխաւոր օդակայանը, որ աշխարհի կարեւորագոյն օդակայաններէն մին է, առջի գիշեր ենթարկուեցաւ Վիէթքոնկներու անակնկալ եւ բուռն յարձակման: Վառելանիւթի շտեմարան մը կրակ առաւ եւ 18 օդանաւ քանդուեցան կամ վնասուեցան: Ամերիկացիները կը հաշուեն վեց մեռեալ եւ աւելի քան հարիւր վիրաւոր: Օդակայանը մեծ օդանաւերու համար դարձած է անգործածելի:

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ չին ժողովրդային բանակի ուժերը զգետնած են ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը, չինական հողամասի վրայ: Ամերիկացիները, ընդունելով հանդերձ թէ օդանաւ մը չէ վերադարձած, կ՚ըսեն թէ նաւարկութեան սխալ մը միայն կրնայ ըլլալ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ աւելի քան 280·000 քաղաքացիներ զատկական տօներուն առիթով քաղաքին արեւելեան մասը անցան, այցելելու համար իրենց ընտանիքներն ու ազգականները:

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅ ԳԱԻԱՌԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ա.

Մեծ վեզիր Խայրետտինի կողմէ 1879ի դարնան, հայաբնակ նահանգներ կը զրկուին քոմիսէրներ, « ժողովուրդին դրժգոհութեան պատճառները քննելու եւ գոհացնելու միջոցները ցոյց տալու »: Եուսուֆ փաշա եւ Սարգիս Աղաբէկեան կը մեկնին Տրապիզոն, Կարին, Վան: Ապիտին փաշա եւ Մանաս էֆ. կ'երթան Սըվազ, Խարբերդ եւ Տիգրանակերտ :

Անգլիական կառավարութիւնը հիւպատոսներ կը զրկէ վեց նահանգները : Ռուս կառավարութիւնն ալ կը փութայ քննիչներ զրկել, հսկելու համար անգլիական հիւպատոսներուն վրայ :

Պատրիարքարանն ալ երեք վարդապետներ կը զրկէ, « վիճակագրելու համար եկեղեցիները , դպրոցները, վանքերն ու կալուածները, հաւաքելու կարեւոր տեղեկութիւններ ժողովուրդի որպիսութեան եւ ներկայ կացութեան շուրջ»: Թուրք կառավարութիւնը յանձնարարագիր կուտայ « որպէսզի պատիւ , ընդունելութիւն եւ ի հարկին ամէն դիւրութիւն եւ ձեռնտուութիւն տրուի պատրիարքարանի պատուիրակութեան, որու պաշտօնն է յորդորել հայ բնակիչները, որպէսզի չթողուն իրենց հայրենիքը հարստահարութեան պատճառով » (Թորոս Աղբար, Բ. 1884, էջ ԻԷ.):

Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանց Ապիտին փաշայի եւ Մանաս էֆ.ի հետ, նոյն շոգենաւով, 30 Ապրիլին կը հասնի Սամսոն :

Վահան վրդ. Պարտիզակցի եւ Պօղոս վրդ. Նաթանեան կը մեկնին արեւելեան նահանգները :

Առաջինին վաթսուն էջնոց տեղեկագիրը հատորի մը արժէքն ունի, խորհողի մը համար առատ նիւթ եւ խորապէս յուզիչ .—

« Ամէն ուրեք ուր Հայ մարդ կար, հոն խաւարն ու աղքատութիւնը տիրած էր : Հազարամեայ զարհուրելի հարստահարութեան տակ ժողովուրդը ապուշ, աղքատ դարձեր էր, իսկ ժողովուրդէն վեր դասը՝ բռնաւոր կամ բռնաւորի գործակից: Քաղաքներն աւեր, դիւղերն ամայի, դաշտերն անապատ ,արտերն անմշակ, շտեմարաններն դատարկ, ժողովուրդն անտէր, մոլոր ու թափառական » :

Բնակչութեան նուազումով եկեղեցիներ եւ վանքեր լքուած են: Կամախ , Արշակունի թագաւորներու հանգստավայրը , վեց վանք եւ 103 եկեղեցի ունի լքուած եւ ամայացած, 63 գերեզմաննոցներ լուռ վկաներ են անցեալի բազմամարդութեան: Կարնոյ գաւառին կից Քղին քառասուն հազար բնակչութեան համար չորս չէնք միայն ունի եւ 43 եկեղեցի: 12 վանքեր եւ 81 եկեղեցիներ հանդած են: Բաբերդ եւ Սպեր գաւառները 111 հանդած եկեղեցի, 15 հանդած վանք, 148 լքուած գերեզմանատուն ունին: Թորթումի բնակչութեան մեծ մասը մահմետականացած է, վկայ են 120 հանդած եկեղեցիներ, տասը հանդած վանքեր եւ 140 գերեզմանատուններ:

« Կան հայախօս մահմետականներ, կան քրտախօս Հայեր, կան Թուրքեր ալ , որոնք կանուխէն մահմետականացած Հայերու սերունդ են եւ թիւով երեք հարիւր հազար կան, իրենց սովորութիւնը դեռ հայկական է: Զազա Քիւրտերը տարբերութիւն չունին հայկական տիպարէն , սովորութիւնները նոյն են :

« Այն գաւառները , ուր բանակներ կը խաղային եւ ժողովրդեան վրայ կը ծանրանային, Սպեր, Դերջան , Երզնկա, Կամախ, Քղի, անտէր էին, չկար հովիւ, առաջնորդ, որպէսզի ժողովուրդը Պատրիարքարանի հետ հաղորդակցելով կարենար իր անտերունջ վիճակը ազգին եւ բովանդակ մարդկութեան առջեւ դնել : Այդ եօթանասուն հազար ժողովուրդը լքուած էր մենէ»: (Խօսք զՀայրենեաց, 1879, էջ 11):

Վարդապետը լաւատես է ,կը հաւատայ թէ կեդրոնի պատասխանատու վարիչները նկատի պիտի առնեն տխուր կացութիւնը, դարմանում պիտի առաջարկեն , առաջնորդ եւ վարժապետ պիտի զրկեն ժողովուրդը զեկավարելու եւ կրթելու համար: Կը հրաւիրէ Հայը ամէն Հայու ըսելու . «Ուսումը անպէտ չէ մարդուն համար: Աւետարանը չարգիլեր իր մարդկային եւ ազգային իրաւունքները պաշտպանելու »:

Օրթագիւղի լսարանին մէջ ատենախօսելով՝ լաւատեսութիւն կը յայտնէ, կոչ կ'ուղղէ հայրենասիրութեան, կը հրաւիրէ ունկնդիրները դէպի գաւառ դարձընելու իրենց ուշադրութիւնը .—

« Առաջնիդ կայ Հայաստանը, վիրաւոր եւ հոգեվարք: Կը խոստովանիմ թէ փրկութիւնը կարելի է միայն՝ երբ Հայը լուսաւորուի, որովհետեւ յիշած ազգերս Հայուն հետ բնակակից են, շահերով իրարու հետ կապուած, դիր ու գրականութիւն չունին, բարոյական եւ նիւթական վիճակով Հայէն վար են : Յաղթանակը գործունեայ եւ բարոյական մարդուն կամ ժողովրդեան կը պատկանի ,Հայաստանի բնական դիրքն իսկ կարող է Հայը փրկել , եթէ փայլուն եւ սուտ խոստումներէ զգուշանալով՝ լռիկ գործենք »:

Վարդապետը կը վերջացնէ խօսքը՝ ոգեկոչելով Հայուն անցեալ փառքը. «Յիշեցէք թէ դուք սերունդն էք այն ազնիւ ազգին, որ հինն է իր պատմական կեանքով, որ ազնուական է իր առաքինութեամբ, որ ճարտար է տուրեւառով , վեհ ու գեղեցիկ է իր հոգիով: Յիշեցէք որ քանի կենդանի էք դուք, կենդանի՝ հայ հոգիով, կենդանի՝ Աշոտի սրտով , կենդանի՝ Ռուբէնի եռանդով, հաւատացէք թէ կենդանի է Հայաստանը , կենդանի պիտի մնայ, ազատ եւ անկախ եւ փառաւորեալ» (էջ 63 – 64):

Վարդապետը կը հաստատէ Հայերու նահապետական կենցաղը: Հանդիպած է 150 անդամներէ բաղկացած ընտանիքներու , հարիւր անդամներ ունեցող ընտանիքներու թիւը շատ աւելի մեծ է: Իսլամները բազմակին ըլլալուն համար՝ եղբայրները կը բաժնուին, երբ ամուսնանան : Երբ Հայ մը պանդխտի, եղբայրը կը հոգայ տունը: Երիտասարդ մը ամուսնանալէ ետք տունէն չի բաժնուիր, եթէ հայրն ու պապը կենդանի են :

×

Նաթանեան վրդ. 1878ին կը զրկուի Բալու իբրեւ առաջնորդական տեղապահ: Զգայուն էջերով կը ներկայացնէ իր շրջանի պատկերը Արտօսր Հայաստանի գրքոյկով :

Բալուի վանքը հսկայ տարածութեամբ ամայի է, մինչդեռ կրնայ հարստութեան վայր մը ըլլալ: Ո՞վ է քանդողը, Մկրտիչ եպիսկոպոս մը, «որ միւռոն կը ծախէ , ապօրինի հարսանիքի հրամանագիր կուտայ»: Կրնայ լուսաւորութեան կեդրոն մը ըլլալ, շրջապատը շրջելու համար երեք ժամ պէտք է : «Ինչո՞ւ այսպիսի առատ արդիւնք բերող եւ ազգի բարոյական շահ մատակարարող վանք մը, տասը հազարէ աւելի պարտքի տակ մնացած ըլլայ, որովհետեւ վարդապետաց նիւթական շահու դուռ մը ըլլալով՝ այսօր աւերակ մնացեր է »: Ժողովուրդը տգիտութեան մէջ է, ուսումնական քահանայի պէտք կայ, քահանայ չկայ, քարոզող վարդապետ պէտք է, վարդապետ չկայ , դասատու կ'ուզեն, մարդ չկայ (էջ 19):

Վարդապետը կ'արտասուէ անկումը տեսնելով . « Ես բերկրանօք ելայ այն զառիվայրէն եւ արտասուօք իջայ, որովհետեւ առանց արտասուքի կարելի չէ բաժնուիլ այն սրբազան վայրերէն, ուր ծնրադրած են մեր սրբանուէր հայրերը , ուր կոխած են մեր հայկազն քաջեր, ուր կը բուրէ հոտը հայրենիքի , հոտը մեր նախնեաց»:

Զորպաճիները բարեպաշտութիւնը գործիք ըրած են: Բալու չորս եկեղեցի ունի՝ չորս թաղերու մէջ, բաժնուած է չորս կուսակցութեանց, իրարու ոխերիմ թշնամիներ , եթէ թաղին քահանան վախճանի, աւելի կը նախընտրեն առանց քահանայի մնալ քան միւս թաղին քահանան կանչել : Թաղերը շատ մօտ են իրարու : Զօրպաճիներէն հաշիւ պահանջողը Տաճկի կամ Քիւրտի ձեռքով կը հարստահարեն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՏԻԳՐԱՆ ՉԻԹՈՒՆԻ

Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան անխոնջ մշակներէն էր Փարիզահայ ծանօթ ազգագրագէտ , մշակութային գործիչ Տիգրան Չիթունի: Զբաղած է գրականութեան, պատմութեան, բնագիտութեան, երաժշտութեան հարցերու ուսումնասիրութեամբ : Սակայն անոր նախասիրութիւնները երեւան եկած են յատկապէս ազգագրութեան մարդին մէջ, որուն համար նպաստաւոր հող հանդիսացած են եւ անսպառ նիւթ հայթայթած են Վանի հայաշունչ միջավայրը ու բնութիւնը, գրասէր մօր եւ հօր յորդորները եւ իր անսահման աշխատասիրութիւնը :

« Ես ըսած եմ կանուխէն, — կը գրէ Չիթունի ,— ու կը կրկնեմ, «Վէրք Հայաստանի»ի անմահ հեղինակ Խաչատուր Աբովեանի ըսածը .— Մուրազս հէնց էն է, որ գնամ ընկնեմ մէկ իշխանի ոտք, ասեմ ինձ մի կտոր հաց տայ, ու ես գիշեր – ցորեկ ընկնեմ գեղէ գեղ ու մեր ազգի բաները հաւաքեմ գրի առնեմ »:

Եւ իրաւամբ, իր 60ամեայ գրական բանասիրական գործունէութեան ընթացքին դժուար բայց գնահատելի գործ կատարած է՝ շրջելով գիւղէ գիւղ, հաւաքած ու գրի առած է հայկական անգիր զրոյցներ, աւանդութիւններ, հէքեաթներ, ինչպէս նաեւ քրտական վիպերգներ, սիրերգներ եւ բազմաթիւ ուրիշ ազգագրական նիւթեր :

Տ. Չիթունի (Տիգրան Չիթճեան) ծնած է Վան 1881ին: Տարրական կրթութիւնը ստացած է Անանեան եւ Երանեան վարժարաներու մէջ: Անոր անդրանիկ գործը՝ « Վարդ ու փուշ» վիպակը , յուշերը եւ հրապարակագրական յօդուածները լոյս տեսած են պարբերական մամուլի մէջ: 1909ին Վանի մէջ կը ձեռնարկէ հրատարակել «Մայրենի մամուլ» ամսագիրը, որուն մէկ թիւը միայն լոյս կը տեսնէ խմորատիպ հազուագիւտ օրինակը, կը գտնուի հրատարակիչին մօտ) : 1910ին, իբրեւ Վարագայ վանքի յոբելեանը կազմակերպող յանձնախումբի քարտուղար, խմբագրած եւ Պոլսոյ մէջ հրատարակած է «Վարագայ յոբելեանը» պատկերազարդ մեծադիր հատորը :

1913ին կը տեղափոխուի Պոլիս : Յետագայ տարիներուն կը գրէ «Վանի ինքնապաշտպանութիւնը », « Հայաստանի ոսկեհանքերը», «Պղնձէ քաղաքի պատմութիւնը», «Գողթան երգեր», « Լէյլի Մեջրում», «Բի՛ւր ակ, հազար ակ…», «Զոյգ սիրահարներ» եւ այլ գործեր :

1919ին Պոլսոյ մէջ լոյս կը տեսնէ « Արեւելեան խաղաշխարհ» երկհատոր աշխատութիւնը, որ նիւթերու հարստութեամբ եզակի երեւոյթ էր օրուան համար: Կը բովանդակէր խաղեր, խաղերգներ, ժամանցի նիւթեր: Աշխատութիւնը ձեռագիր վիճակի մէջ 1907ին արժանացած էր Իզմիրեան երկրորդ մրցանակի :

Անուանի գրողին գլուխ – գործոցն են « Սասմանց տան» երկու ստուար հատորները : Մօտ քառասուն տարիներու ընթացքին մեծ ջանասիրութեամբ հաւաքած ու գրի առած է դիւցազնավէպը՝ իր եօթը ճիւղերով եւ վաթսուն պատումներով՝ Վանի , Սպարկերտի եւ Կարկառի բարբառներով : 1942ին Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ աշխատութեան Ա. հատորը (1168 էջ), որ կ'ամփոփէ վիպերգին պատումները՝ «Սասունական» խորագրով : Երկրորդ հատորը (անտիպ) կը բովանդակէ դիւղազնավէպին պատմական աղբիւրները, բնագրային, տեղագրական եւ համեմատական ծանօթութիւններ :

1948ին կը մասնակցի Փարիզ գումարուած արեւելագէտներու 21րդ միջազգային ժողովին, ուր Ֆրանսերէնով կը ներկայացնէ « Սասունական» հերոսավէպը : Զեկուցումը կը տպագրուի համաժողովի պաշտօնական պարբերականին մէջ («Աքթ», էջ 368 – 371): Այս ձեւով հայկական դիւցազնավէպը միջազգային ուշադրութեան կ'արժանանայ: Այս գործի մասին Ա. Չօպանեան կը գրէ . « Վանէն կը սկսի շոգալ նոր Սրուանձտեան մը, բազմաջան եւ կրակոտ Չիթունին » :

Ուշադրաւ գործ է «Հայբուսան»ը , որուն վրայ աշխատած է մօտ քսան տարի: Դեռ պատանի հասակէն շրջած է Վանի դաշտերուն մէջ եւ հաւաքած մօտ երկու հազար տեսակ բոյսեր, դիւղացիներու բերնէն լսած ու գրի առած է անոնց հա-

— ԵՍ ՏԷՐ-ՉՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Եւ բարեկամացանք: Այնուհետեւ կը նստէինք կը խօսէինք մեր ազգին վիճակին մասին: Ես պատմեցի իմ կեանքս , ինք պատմեց իր տեսածները :

Առտու մը կանուխ վակոնիս դուռը զարնուեցաւ : Ես դեռ պառկած էի ներսը, պարկերուն վրայ :

— Ո՞վ է, հարցուցի թուրքերէն :

— Ես եմ, կայարանին տնօրէնը, շուտ եկուր գրասենեակս :

Դրան առջեւ կանդնած կը սպասէր :

— Ներս եկուր, ըսաւ:

Ներս մտայ, զարմացած , շփոթած :

— Աչքդ լո՛յս, ըսաւ ու ձեռքս սեղմեց, աչքերնիս լո՛յս, զինադադար կնքուած է, հեռագիր առի :

— Փա՛ռք քեզ, Աստուած, ողջ մնացինք, ըսի :

Շատ ուրախացանք :

Արդարեւ շատ չանցած՝ տեսանք թէ գերման զինուորները կը վերադառնային «տուն» :

Յաջորդ օր մեր վակոնն ալ շարժեցաւ եւ հասանք Պիլէմէտիկի կայարանը : Այնտեղ տեսայ Հայ մը, Գույումճեան Վահան էֆէնտին, միշտ մօրուսաւոր , զոր կը ճանչնայի Ատափազարէն, ուսուցիչ էր Կեդրոնական վարժարանի , լաւ դրաբարագէտ, գերմանագէտ , դասատու պատմութեան եւ հին հայերէնի :

Ուրախութեամբ ձեռքս սեղմեց .

— Զինադադա՛ր կնքուած է, դիտե՞ս , ըսաւ :

— Այո, դիտեմ, միւս կայարանին տնօրէնը որ Հայ է, հեռագիր առեր է, ան ըսաւ ինծի :

— Փա՛ռք Աստուծոյ , վերջը գտանք , ողջ մնացինք :

Յաջորդ օրը մեր վակոնը դարձեալ շարժեցաւ եւ հասայ Պողանթի: Թուղթերը յանձնեցի.—Քանի մը ժամ ետքը եկուր եւ ստացագիրները առ, ըսին :

Ստացագի՞ր: Ո՞վ կը սպասէ ստացագիրի :

Ուղղակի գացի շոգեկառքի կայարանը : Տեսայ թէ, շատ խիստ հսկողութիւն կայ, ոչ մէկ զինուոր կրնայ ներս մտնել:

— Հոգս, ըսի, քանի որ վերջը բերինք, կ'երթամ թէզքէրէս կ'առնեմ եւ ճակատաբաց կը վերադառնամ տուն :

Գացի ինձ նման պաշտօնով եկողներուն կողմը եւ նստայ: Ուրախ եմ , շարունակ «վերջը բերի՛նք» կ'ըսեմ միտքէս: Կէս ժամ ետքը զինուոր մը եկաւ, ձեռքը թուղթ մը :

— Օհաննէս օղլու Իստիփան, պոռաց :

— Ես եմ, ըսի :

— Եկուր, հարիւրապետը կը կանչէ :

Հետեւեցայ զինուորին : Բարեւ մը տալով ներկայացայ սպային :

Սպան ոտքէս գլուխս չափեց , զիս տարաւ հրամանատարութեան գրասենեակը :

— Ահա ձեր փնտռած մարդը, ըսաւ :

Բոլորին ակնարկը վրաս է :

— Պէյէնմէտիյին էրմէնի … կը մըրմընջեն :

Հրամանատարը թուղթ մը առաւ, վրան բաներ մը գրեց, գրագրին տուաւ : Գրագիրը մաքուր քաշեց, տուաւ հրամանատարին , որ ստորագրեց , պահարանի մէջ դրաւ, փակեց՝ եւ միւս թուղթերուս հետ ինծի տուաւ :

— Այս նամակը քու սպայիդ տուր, ըսաւ :

Զինուորական բարեւ մը տուի եւ ուղղակի գացի կայարան: Շոգեկառքը հասաւ, բարձրացայ վակոն մը, նստայ ընկերներուս մօտ, բոլորը ուրախ են որ վերջ գտած է պատերազմը, ուրախ են որ տուն պիտի վերադառնան, իսկ ես… ետ կ'երթամ :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(25 Շար.)

յերէն անունները, յատուկ եղանակներով զանոնք չորցուցած եւ կազմած է Հեր-պարիում մը՝ բաղդատական ուսումնասիրութիւններով :

Այս հետաքրքրական բուսաբանական աշխատութիւնը միակն էր Հայերու մէջ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի «Հայբուսակ»էն ետք: Արժանացած է նաեւ օտարներու դնահատութեան : «Հայբուսան»ին ամէ-նէն մեծ արժանիքը այն է, որ տրուած են բոյսերուն ժողովրդական անունները հայերէն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսերէն, լա-տիներէն եւ տեղ-տեղ թուրքերէն ան-ունումները: Միաժամանակ տրուած են անոնց բուժական եւ սննդական յատկու-թիւնները: Այս գործը, դժբախտաբար, մնացած է անաւարտ : Հաւաքուած նիւ-թերուն մէկ մասը զոհ դարձաւ առաջին աշխարհամարտի թոհուբոհին :

Երկար տարիներու աշխատանքի ար-դիւնք են «Հայ բարբառ» եւ «Վանբար-բառ» պատկերազարդ բառարանները : Վերջինը 1905ին պսակուած էր Իզմիրեան մրցանակով : «Հայբարբառ»ի համար հիմ հանդիսացած են Հայկազեան, Նուպարեան, Աբիկեան, հայ-Ֆրանսե-րէն, հայ-տաճկերէն, պարսկերէն, հայերէն եւ ուրիշ բառարաններ: Այս աշ-խատութիւնը կը պարունակէ գրաբարի լիակատար մթերքը, երկու աշխարհա-բարներու նորաբանութիւնները՝ գաւա-ռաբարբառները իրենց բացատրութիւն-ներով եւ օրինակներով : «Վանբարբառ»ի մէջ տեղ գտած են Վանի, Պիթլիսի, Մու-շի, Կարինի բարբառներուն բառամթեր-քը, ոճերը, դարձուածքները, որոնք հե-ղինակը հաւաքած է 1898էն սկսեալ : Այս գործը կիսաւարտ եւ անտիպ է :

Ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն է նաեւ սանսկրիտահայ անդրանիկ բառարանը՝ սանսկրիտ եւ հայ արմատական բառե-րով :

1909ին կարճ ժամանակով գտնուած է Էջմիածին, ուր ծանօթանալով Կոմիտա-սին, ներկայացուցած է Վանի երգերը : 1913-1914ին Պոլսոյ մէջ շարունակուած է անոնց համատեղ աշխատանքը, եւ ձայ-նագրուած երգերուն թիւը հասած է եր-կու հարիւրի :

«Իմ երգածները,— կը գրէ Չիթունի, — հայկական խաղերով կը ձայնագրէր, յաճախ վերցնելով իր սենեակում գտնը-ուող գործիքները՝ սրինգ, կիթառ, ման-տոլին, թմբուկ եւ կը փորձէր իր ձայ-նագրութիւնները, ինձնից խնդրելով եր-գել, կրկնել այն տեղերը, որ ինքը ճիշդ չէր խաղագրել: Շատ անգամ կ'ըսէր. «Այ տղայ, երաժիշտ չես, նօթա չես գիտեր, բայց որքան լսողութիւն ունիս ու կրցած ես իւրացնել ձեր նահանգի ժո-ղովրդական երգերն ու եղանակները» :

Չիթունիի գրչին կը պատկանին նաեւ բազմաթիւ հետաքրքրական յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ՝ ազգագրու-թեան, գրականութեան, պատմութեան, լեզուաբանութեան վերաբերեալ : Ասոնց-մէ յիշատակենք «Խաղն ու զբօսը Հայոց մէջ», «Սպարկերտի ազգագրութիւնը», «Սիամանթօ եւ Խճեզարէ» եւ «Լէյլի Մեջրում» քրտական աւանդութիւններու հայկական պատումները :

Զբաղած է նաեւ գրական ստեղծագոր-ծութեամբ: Ասոնցմէ են «Վարդանանք» թատերախաղը, «Վասպուրականի հե-րոսամարտը»եւայլն :

Հայ մամուլէն զատ, աշխատակցած է նաեւ Ֆրանսական ազգագրական-բա-նասիրական պարբերականներու՝ նպա-տակ ունենալով օտարներուն ծանօթա-ցընել հայ ժողովուրդին բանարուեստին մեծարժէք գանձերը :

Տ. Չիթունի մեռաւ 1960ին, Փարիզ : Անուանի ազգագրագէտին ձեռագիրնե-րուն հարուստ հաւաքածոն, որ կը պա-րունակէ անոր ստեղծագործութիւննե-րուն բոլոր բնագիրները՝ «Սասունակա-նը», անոր Ֆրանսերէն թարգմանութիւ-նը, ազգագրական բազմաթիւ տետրակ-ներ, վէպեր, թատերգութիւններ, ու-սումնասիրութիւններ եւայլն, մեծ խնամ-քով դասաւորած են Հայաստանի գրակա-նութեան եւ արուեստի թանգարանին ու-ղածկած է բանասէրին այրին՝ Ատրինէ Չիթունի :

Պ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

—*—

Ով Աստուած, շնորհք ըրէ, խոնարհե-ցուր ականջդ եւ լսէ նուաստ ծառայիդ խօսքերը :

Հայր ես, սիրով անհուն եւ գթու-թեամբ, այլ թողուցիր որ Մէկ Հատիկ Որդիդ հեթանոսներուն ձեռքը մատնուի ու խաչը հանուի :

Ու խաչեցին Գառն Աստուծոյն :

Դուն ալ վերէն դիտեցիր սեւ եղեռնը որ վարը գործուեցաւ Քու պատկերդ կրող մարդոց ձեռքով : Ու զարմացար : Արդ-եօք լացի՞ր ալ : Հայր մը չի՞ լար միթէ :

Լացիր անշուշտ: Քեզի հետ լացին նա-եւ հրեշտակներդ: Սուգ տիրեց երկինքը, «ուր ոչ սուգ, ոչ աղաղակ եւ ոչ ցաւ կայ»:

Լացիր, այլ տակաւին համբերեցիր : Թողուցիր որ խաչէին Սիրական Որդիդ : Ու խաչեցին : Մինչեւ հոգ համբերեցիր: Բնաւ չմիջամտեցիր :

Իսկ երբ բաժակը լեցուն եղաւ, վերջ դրիր համբերութեանդ ու շարժեցար :

Երբ շարժեցար, երկինք ու երկիր դը-զըրդեցան ոտքերուդ տակ : Ամպերը կու-տակուեցան, մռայլեցան եւ բողոքդ ո-րոտացին մարդոց ականջներուն: Արդար ցասմունքիդ կրակները թափեցիր անոնց գլխուն : Երկիրը իր անյատակ ալքերուն մէջ գալարուեցաւ, վիհեր բացաւ եղեռ-նապարտ ժողովուրդ մը կլլելու համար : Երկնքի հրավառ պատուհանդ վարագու-րեցիր եւ ցորեկը գիշերուան փոխեցիր յանկարծ, ու մարդիկ զարհուրած փախ-չիլ ուզեցին բայց իրենց ճամբաներուն մէջ մոլորեցան : Տաճարներուն ներքին ունայնութիւնը, մերկութիւնը նշաւակե-ցիր բզկտելով այն վարագոյրները որոնք սրբութեան, բարութեան, ճշմարտու-թեան պատրանքներ միայն քօղարկելու ծառայած էին :

Ուժովները հեգնեցիր : Զրահ հագնո-ղը իր զրահին ծանրութեան տակ կքե-ցաւ, ճզմուեցաւ: Սուրով բռնացողներուն թեւերը թուլցան, սրտերնին վատացաւ եւ իրենց սուրէն իրենք ահաբեկեցան : Պալատներու մէջ նստող Պիղատոսներ ու Քահանայապետներ արդար դատաստանի մը յանկարծական յայտնութեամբը՝ մա-հապարտներու սառն քրտինքներու մէջ լոգցան: Նենգ ու անարդար Փարիսեցի-ներ — «իժերու ծնունդներ» — իժերու ծակեր ու գազաններու այրեր փնտռեցին՝ դողահար իբրեւ ապաստան անողոք ար-դարութեան մը սպառնալիքէն :

Խաչելութենէն վերջը ալ չհամբերեցիր ու շարժեցար :

Չթողուցիր որ Որդեակդ խաչին վրայ մնայ ու կեր դառնայ երկնքի ու երկրի գիշակեր անասնոց : Անոր անշնչացեալ մարմինին այլեւս ոչ մէկ հպում թոյլա-տրեցիր : Պէտք ունէիր այդ մարմնոյն : Նպատակ մը ունէիր անոր համար: Խոս-տում մը կը կրէր ան իր մէջ: Պահարանը պիտի ընէիր ան՝ մեծ յայտնութեան մը:

Ուստի պարտէզ մը տնկեցիր ու մէջը իշխանավայել դամբան մը կանգնեցիր : Ապա մարդ զրկեցիր որ զորովով ու փափկութեամբ Խաչէն իջեցնեն խոցեալ մարմինը Խաչելոյն, զմռսեն, պատանքեն զանիկա եւ զետեղեն իր խաղաղութեան եւ հանգստին յատկացուած օթեւանին մէջ :

Երկու օր հսկեցիր վրան: Պահապան հրեշտակներդ սաւառնեցան անոր վերեւ, մինչ ան «կը ննջէր»: Երրորդ օրը երեսդ փայլեցաւ որովհետեւ Որդիդ ծիծաղով մը ողջունեց Քեզ ...:

Խաչեցին Որդիդ :

Բայց դուն խաչէն վերջը հոգածու ե-ղար անոր, ու Յարութիւն պարգեւեցիր Խաչելոյն :

Օրհնեա՛լ Յարութիւն:

×

Ականջդ քիչ մըն ալ մօտեցուր ինծի, ով Աստուած: Աղերսս մեծ է, լեզուս՝ թոթով, ձայնս՝ տկար :

Ով աստուած, ազգս ալ խաչեցին: Քու Որդւոյդ՝ իսկ մեր մեծ եղբօրը՝ փորձա-ռութիւնը կրկնուեցաւ ազգիս կեանքին մէջ :

Մեղա՛յ Քեզի, բայց ինչ պահեմ, Դուն արդէն դիտես: Ազգս իր խաչին վրայ շատ աւելի չարչարուեցաւ քան Որդիդ՝ իր խաչին վրայ :

Անոր կո՛ղը միայն ծակեցին, ազգիս ամբողջ մարմինը յօշոտեցին: Անխոց տեղ չմնաց : Մեր Ստեղծիչին, Քեզի իսկ՝ ան-ճանաչելի դարձանք մեր արեան ճապա-ղիքներուն մէջ: Արիւննիս արդէն ցամ-քած է : Մեր սրտէն յորդած արիւնը մեր մարմիններուն ներկը եղաւ : Ու այդ կարմիր ներկն է մորթերնիս, միակ ծած-կոյթնիս :

Ով Աստուած, չտեսա՞ր ազգիս խաչե-լութիւնը : Չապշեցա՞ր: Լացի՞ր ազգիս համար ալ: Մենք ալ քու ընտանիքէդ ենք, մենք ալ Քու զաւակներդ ենք :

Բայց ե՞րբ պիտի շարժիս: Ահ, ե՞րբ ե՞րբ : Դեռ կը համբերե՞ս : Ի՞նչու արդ-եօք այսքան երկար կը տեւէ համբերու-թիւնդ :

Տես, տես, ով Աստուած, կը պաղա-տիմ, տես ազգս ԴԵՌ ԻՐ ԽԱՉԻՆ ՎՐԱՅ է :

Ալ ի՞նչ մնաց : Միս չմնաց որ խոցո-տեն: Ոսկորներնիս իսկ փսորեցին : մազերնիս փետտեցին, աչքերնիս հանե-ցին :

Չեղաւ: Եւ այս անգամ գլուխնիս վար՝ կախեցին զմեզ :

Ու ահա շուրջերնիս առեր են ու կը ծաղրեն մեր խաչը, եւ անոր վրայ դամ-ուած արիւնաթաթախ ստուերը՝ Հայու-թեան :

Տակաւին պիտի համբերե՞ս: Ե՞րբ պի-տի շարժիս, ով Աստուած: Ե՞րբ մարդ պիտի զրկես որ խոցեալ ազգս իր խաչէն իջեցնեն, սրբեն, փաթթեն անոր վէրքերը ու դնեն զայն իր խաղաղութեան ու հան-գըստի օթեւանին մէջ: Ե՞րբ :

Մեզի համար պարտէզ մը ունէինք : Պարտէզնիս քանդեցին: Ու մեր անշունչ մարմնին ամփոփելու դամբան մը իսկ կանգուն չմնաց :

Ու դեռ կը մնանք մեր խաչին վրայ..:

Ով Աստուած, ե՞րբ պիտի շէնցնես մեր պարտէզը: Ե՞րբ խոտ պիտի բուսնի հոն, ու ծաղիկներ բուրումնաւետեն :

Խաչին վրայ ի՞նչպէս Յարութիւն ըլ-լայ: Կ'ըլլա՞յ: Դուն դիտես, ով Աստ-ուած, բայց զմեզ ալ մեր Յարութեան պատրաստէ այնպէս ինչպէս խաչեալ Որ-դիդ պատրաստեցիր :

Ալ հերիք է, անգամ մը իջեցուր զմեզ սա խաչէն :

Ով Աստուած, Յարութիւն պիտի չտա՞ս մեզի : Խա՞չն է արդեօք մեր գերեզմանը: Մեզի համար պահուած խոստում չու-նի՞ս այլեւս:Չեմ կրնար հաւատալ: Չեմ հաւատար որպէսզի չյանդգնիմ Քու դէմդ ըմբոստանալու :

Բայց Յարութիւն ի՞նչպէս կարելի է : Ի՞նչ է նշանը, հաւաստիքը :

Գոնէ սա խաչէն իջեցնէիր զմեզ : Եթէ պարտէզ մը չկայ, եւ ոչ ալ դամբան մը, որոնց արժանի տեսնէիր մեզ, դէթ սա խաչէն իջեցուր մեզ, որպէսզի ալ չծաղ-րեն, չխայտառակեն, չյօշոտեն մեզ, ու, հոգ չէ, Խաչին ոտքը կծկտած մնանք, մինչեւ որ ժամանակը գայ ու կեանք փը-չես մեզի եւ յարուցանես զմեզ :

Ով Աստուած, ո՞ր Զատիկը ազգիս Զա-տիկը պիտի ըլլայ :

Դեռ «Հինգշաբթի»ն կ'ապրինք : Դեռ մարդոց ձեռքն ենք: Ե՞րբ Դուն մեզ ձեռք պիտի առնես որ մարդիկ թողուն զմեզ:

Մարդիկ կը խաչեն, Դուն կը յարուցա-նես : Ե՞րբ, ուրեմն, պիտի յարուցանես զմեզ :

Ո՞ր օրուան մէջ ենք դեռ, ով Աստ-ուած : Երրորդ օրը ե՞րբ պիտի գայ ազ-գիս համար :

Յարուցանող Աստուած, խաչէն իջե-հո՛ւր զմեզ որպէսզի կարենանք վաղուան Յարութիւնը ակնկալել : Ամէն :

Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(Խմբագիր «Հայաստանի Կոչնակ»ին)

(Գրուած Զատկին 1923ին)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Մանուէլա է, այնպէս չէ՞, ամբող-ջացուց տիկին Շապան անոր խօսքը կտրելով :

— Այո, Տիկին :

— Եւ Փիէր Մօպրէի սիրուհին էք, շարունակեց Տիկին Շապան այս անգամ բնաղդաբար :

Սպանուհին սարսռաց եւ աչքերը խո-շոր խոշոր բանալով, անբացատրելի սարսափով մը ըսաւ.

— Այդ անունը մի արտասանէք, Տի-կին:

Թագուհին բրածին վրայ զղջալով գլու-խը խոնարհեցուց :

— Այդ անունը մի յիշեցնէք ինծի, տի-կին, շարունակեց Մանուէլա՝ որուն աչ-քերը այս անգամ թրջեցան : Ազնուա-սիրտ մարդու մը, հերոսի մը, նահատա-կի մը անունն է ան ...:

Թագուհին կարծելով որ կեղծաւորու-թիւն էր այդ կնոջ բրածը. չկարենալով ինքզինքը զսպել, գոչեց.

— Դուք չէի՞ք սակայն Պիսքրայի մէջ զայն ծուղակը ձգողը : Եթէ ընկերները չըլլային, հիմա մեռած պիտի ըլլար :

Մանուէլա դեփ դեղին կտրելով պա-տասխան չտուաւ :

— Եթէ ովասիսին մէջ դուք զինքը խա-բած չըլլայիք, ան հիմա նահատակուած պիտի չըլլար, շարունակեց տիկին Շա-պան :

— Տիկին, կ'երդնում ձեզի որ ովասի-սի մէջ չխաբեցի զինքը, պատասխանեց Մանուէլա հեւալով : Դիպուածով իրեն հանդիպած էի, կը հասկնա՞ք, տիկին, դիպուածով: Ամէն բան իմաց տուի ի-րեն, ըսի որ Սեւ Արծիւները Ուլէտ-Մէրշուֆի վրայ պիտի յարձակէին, ըսի թէ Սեւ Արծիւները Այնը Մէսքին չէին : Ոհ, տիկին, կ'երդնում որ ես ալ անանկ կը կարծէի, բայց հոն են եղեր ...:

— Այսինքն ըսել կ'ուզէք թէ պարոն Մօպրէի ծառայութի՞ւն մը մատուցանել ուզեցիք, հարցուց տիկին Շապան :

— Այո՛:

— Ինչո՞ւ սակայն :

Այս հարցումին վրայ Մանուէլա կաս կարմիր կտրեցաւ, աչքերը փայլիլ սկը-սան, ուղղակի իր խօսակցին աչքերուն մէջ նայեցաւ ան : Այս անգամ երկու հա-կառակորդուհիները դէմ դիմաց ելած է-ին, երկուքն ալ իրարու սիրտ կարդա-ցած էին:

Պահ մը, այդպէս, եղերական նայ-ուածքով մը իրարու աչքի մէջ նայած մնացին, յետոյ Մանուէլա աչքերը խո-նարհեցուց եւ երբ կրկին վեր վերցուց, դէմքը իր առաջուան տխուր ու մելա-մաղձոտ կերպարանքը ստացած էր :

— Տիկին, եթէ կ'ուզէք, հանգուցեալին յիշատակը յարգելու համար մէկ կողմ ձգենք իր վրայ հակառաճելու կսկիծը, ըսաւ Մանուէլա խեղդուկ ձայնով մը :

Թագուհին ուզեց անոր երեսին պոռալ թէ Մօպրէն ողջ էր, բայց խոհեմութիւն սեպեց լռելը : Չէ՞ր կրնար ըլլալ որ ըս-պանուհին իր առջեւն ալ ծուղակ մը լա-րած ըլլար : Ուզեց անոր միտքը հասկը-նալ եւ խօսքը մէկէն ի մէկ դարձնելով ըսաւ.

— Ներողութիւն, տիկին, հիմա յիշե-ցի: Պարոն Մօպրէն քեռայրիս ըսած էր որ Պիսքրայի գղեակին մէջ Սեւ Արծիւ-ներու կողմէ բռնուած ատենը իր կապե-րը քակել ուզեր էք : Բայց սա անհաս-կընալի կը մնայ ինծի թէ այս անգամ ինչո՞ւ չազատեցիք զինքը քանի որ ձեր ձեռքն էր զայն ազատելը :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աղեքսանդր Մակեդոնացի կը նախատէ ծովահէն մը իր ատելի արհեստին համար:

Ծովահէնը կը պատասխանէ.—«Ես ծո-վահէն եմ այն պատճառով, որ միայն մէկ նաւ ունիմ: Իսկ եթէ նաւատորմիղ ունենայի, ես ալ աշխարհակալ կ'ըլլայի:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան եղեռնի 51ամեակը կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, կիրակի երեկոյ, ժամը 17·30ին, Փլէյէլի սրահը :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· կեդր· վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ Լէ ՎԱՐԻԷԹԷի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

զեղարուեստական պատչամ յայտադիր, մասնակցութեամբ զաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Մխու-թեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ· ՄԱՐՔ ԴՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Ցատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր· Գ· Վրդ· Պապեան (Հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Ցայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ դաղութը եւ Նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մկկուկէս մի-լիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անձանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Ցանձնախումբի խումբի պատչամ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Մխութեան, եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ· ՄՕՐԻՍ ՇԱԲՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիփալի սրահին մէջ :

Կը բանախօսէ՝

Պ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Ցատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն)

Խօսք կ'առնէ երեւոյթան՝

ՆՈՒԼ ՇԱՓԻՒ

Խօսնակ՝ Պ· Ա· Լուսարեւեան :

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանութիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ :

ՀԱՒԱՔՈՂՈՑԹ · ԸՆԹՐԻՔ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 5ին, Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Խօսք կ'առնէ՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ներկայացնելով Հայաստան եւ Լիբանան իր ճամբորդութիւններու տպաւորութիւնները (Լուսարձակուած նկարներով) :

Ճաշադին 10 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք Այրի Տիկին Աբրամանուշ Պալըզճեանէ եւ զաւակներէ, եւ քսան ֆրանք Հայկազուն Ա· Քէֆէլեանէ՝ վոխան ծաղկեպսակի Ցա-կոբ Գալանճեանի (Շապին Գարահիսար-ցի) մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խումբի ընդհ· ժողովը կը դումարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 21ին, որոշեալ վայրին մէջ :

Հ· Յ· Դ· Հարաւ· Ֆրանսայի Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ· յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 16-էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախքը տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր·, վեր՝ 65 ֆրանք : Գրպանի եւ պատչամի դումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն փամի-լիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ եաք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Փոն-վալէսան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ· Բ· Ը· Մ· ԳՕԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի Կեդր· յանձնաժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ Կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յատուկ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնէութեան : Արարողութենէն եաք պիտի այցելենք Փէրլաշէզ, ծաղկեպսակ մը դնելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ չիրիմին վրայ :

Անձնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրել, 11 Սֆուատ Ալպոնի, ԹՐՕ· 03-18 :

Դ. ԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը : Տեւական աշխատանք : Դիմել՝

Քոնֆեքսիոն տը Քոնֆէէսիոն, 86 Րիւ տը Փլէրի, Փարիզ (2) :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ա Հ Ա Ե Ս

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
Գրեց՝
Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԴԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երբ ու դարձ նոյն ճամբով
Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի կողմէ

Պատասխանատու Պ· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD
կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ· Մ· Ը· Մ· ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ բաղաքներու այցելութեան *վիզա* — Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի բաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈՒԳՏԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մեծաշնորհ ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը·

Ա· կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԵԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա· ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
ՕԹԼ Սեւան, Թուրիսթական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիկոսներ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆր·: Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62.43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիտական եւ քննական մօտեցումով, մարդիկ շատ թերութիւններ թերեւս կրնան գտնել Աստուածաշունչի առաջին այս հրատարակութեան մէջ: Բայց ոչ ոք կրնայ ուրանալ մեծ արժէքը այս հսկայ եւ հոյակապ գործին — ժողովրդականացումը Ս. Գիրքին՝ Հայ Ազգի կեանքին մէջ: Եւ այսօր, ողջ Հայութիւնը պէտք է խոնարհի յոդնեալ մեծ Վարդապետի յիշատակին առջեւ եւ իր արդար ու արժանի յարգանքը ընծայէ անոր անձին եւ անոր ապրող գործին :

Թող յաւէտ օրհնեալ ըլլայ եւ ընդմիշտ կենդանի մնայ իր անմեռ յիշատակը մեր ժողովուրդի պիտակցութեանը մէջ :

Յարգանքի եւ օրհնութեան այս խօսքերն անդին ,Մեր միտքը կը հայի դէպի այն գաղափարը որ Ոսկան Վարդապետի գործին մղիչ ուժն էր եւ որ կը մնայ իրմէ որպէս պատգամ մեր սիրելեաց ժողովուրդին :

Ս. Գիրքը պէ՛տք է պահել իր արժանի բարձրութեան վրայ ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ : Այն վճռական դերը եւ այն բարերար ազդեցութիւնը զոր ան ունէր անցեալին մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ ,անհրաժեշտ է որ ունենայ ներկայիս եւս: Սփիւռքահայ մեր կեանքի այժմու պայմաններուն մէջ, ուր այնքան այլ – սերող ուժեր կը ներգործեն եւ խորթ ձայներ կը լսուին , որքա՜ն կարեւոր է Աստուծոյ խօսքին մաքրորակեան չէշտը եւ անոր կենսատու զօրութիւնը . Հազար ու մէկ դիրք կարելի է ունենալ ,— եւ հարկ է ունենալ ,— բայց «դիրքերուն դիրքը», Աստուածաշունչ Մատեանը, պէտք է ըլլայ առջին դիրքը բոլոր հայ ընտանիք – ներէն ներս :

Այս խորհրդածութիւններու լոյսին տակ, հարկ է մտածել Ս. Գրոց ընտիր հայերէն աշխարհաբար թարգմանութեան մը մասին: Կան անշուշտ ամբողջական կամ մասնակի թարգմանութիւններ, ա – ռաւել կամ նուազ արժանիքներով: Բայց անոնք բաւարար չեն լիովին գոհացնելու Հայց. Եկեղեցւոյ հաւատացեալներու կարիքները : Անհրաժեշտ է որ եկեղեցին ինք ձեռնարկէ եւ իրականացնէ ընտրեալ – դոյն թարգմանութիւն մը : Եւ ասիկա իսր բաղձանքներէն մէկն է մեր ժողո – վուրդին : Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան Գ. դարադարձը սքանչելի պատեհութիւն մըն է ազդովին մեզ մղելու այս գաղափարին լրիւ իրականաց – ման, որ կրնայ նոր Թուական մը բանալ մեր պատմութեան մէջ : Ոսկան Վարդապետ իմաստին մէջ կը նշանակէ չարունակել հայերէն Ս. Գրոց տարածման սրբազան գործը : Ոսկան Վարդապետ երեքհարիւրամեայ իր յիշատակին մէջէն մեզ կը հրաւիրէ նոր ու նուիրական պարտակա – նութիւններու :

Ուստի, կը պատուիրենք Մեր Թեմա – կալ Առաջնորդաց, Գերաշնորհ Արքե – պիսկոպոսաց եւ Եպիսկոպոսաց, Հոգե – շնորհ Վարդապետաց եւ մաքրակրօն քա – հանայից եւ Թեմական Ազգային Իշխա – նութեանց եւ Պատուաւորժան Վարչու – թեանց եւ համօրէն զաւակաց մերոց հա – բազատից, փառաչուք հանդիսութիւններ – րով տօնակատարել Հայերէն Աստուածաշունչի տպագրութեան 300ամեակը եւ կարեւորութեամբ նշել անոր ազգային ու եկեղեցական բարձր նշանակութիւնը :

Առ այս կը հրահանգենք . —

Ա.— Ներկայ տարւոյ ընթացքին , հանդիսաւոր սուրբ եւ անմահ պատա – րագներ մատուցանել եւ արժանավայել չուքով ոգեկոչել յաւէտ օրհնեալ յիշատակը Հայերէն Աստուածաշունչի առա – ջին տպագրիչ – հրատարակիչ՝ Ոսկան Վարդապետին :

Բ.— Կազմակերպել աշխարհիկ հան – դիսութիւններ, հրաւիրելով հայ եւ օտար դիտնականներ, մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ եւ մեր ժողովուրդին մէջ վերակենդանացնել խոր դիտակցութիւնը Ս. Գրոց արժէքին նկատմամբ :

Գ.— Ցատուկ ուսումնասիրութիւննե – րով եւ դասախօսութիւններով մերազն ժողովրդեան ներկայացնել Աստուածա – շունչի թարգմանութեան եւ տպագրու – թեան անցեալի բոլոր դէպքերն ու երե – ւոյթները. հոգեկան նոր ուժ ու կենսու – նակութիւն ներշնչել մեր ժողովուրդին որ անայլայլ ու հաւատարիմ մնայ Աստուա – ծաշունչի հոգեւոր ու բարոյական ար – ժէքներուն եւ սկզբունքներուն , որոնք մեր տոկունութեան ու անկորնչելիու – թեան գաղտնի ուժը ունին իրենց մէջ :

Անցեալին , մեր ժողովուրդը խորապէս հաւատաց , թէ «ձրագ է բան fn ոտից իմոց եւ լոյս տայ շաւղաց իմոց » (ՍՂՄ· ճԺէ· 105), եւ Հայը քալեց Աստուածա – շին խմաստութեան այդ լոյսով· քալեց յաւերժութեան տեսիլքով :

Քալէ՛ նաեւ այժմ դուն, սիրելի ժողո – վուրդ Հայոց, քալէ՛ նոյն ճրագին պայ – ծառ լոյսովը· քալէ՛ նոյն իմաստութեան անշեղ ուղիներովը· քալէ՛ նոյն տեսիլքէն կեանք առնող սրտիդ զարկերովը : Հաւատքիդ ուժը քեզ պիտի պահէ կենսա – ռողջ եւ ստեղծագործ: Թող հոգիիդ մէջ մշտարծարծ մնայ Հայու բոցավառ հաւատքդ, որմէ կայծ մը առաւ Ոսկան Վարդապետ եւ ծնունդ տուաւ Հայատիպ Աստուածաշունչին :

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ չնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ : Ամէն :

ԽՈՐԷՆ Ա·

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ
ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս

Որ յԱնթիլիաս – Լիբանան

Ի Դուռն Մայր Տաճարիս Ս· Գրիգորի
Լուսաւորչի

Ի 20ն Մարտի 1966 Թուին Քրիստոսի

Ի թուին Հայոց ՌՆԺԵ եւ

Ընդ Համարու Վ/ԻԳ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱԻ

—o—

Տօնական դադարէ մը եառ , քաղաքական կեանքը կը վերսկսէր Փարիզի մէջ . առջի օր .— Նախարարաց Խորհուրդի ժողով, Ծերակոյտի ժողով, Երեսփոխանական ժողով: Նախարարաց Խորհուրդը , նախագահութեամբ տը Կոլի, քննեց ա – ռաւելաբար ամերիկեան պատասխանը՝ տրուած Մարտ 29ի Ֆրանսական յուշա – դրին :

Անհամբերութեամբ կը սպասուէր ե – րեսփոխանական ժողովին՝ ուր լաւագոյնս կրնար յայտնուիլ կառավարութեան հանդէպ քաղաքական դանդաղ խմբա – տրումներու դիրքը, եւ մանաւանդ ընդդիմադիրներու իրական ուժն ու համա – դործակցութիւնը :

Երեսփոխանական ժողովը նոր կը սկսի սակայն, եւ առաջին օրը յատկացուած էր առաւելաբար կառավարական յայտարա – րութիւններու : Իրապէս , վարչապետ Փոմպիտու 55 վայրկեան տեւող յայտա – րարութիւն – ճառով մը պարզեց կառա – վարութեան տեսակէտը ներքին թէ ար – տաքին ճակատի վրայ : Արտաքին քա – ղաքականութիւնը ներկայացուեցաւ գլխաւոր երեք գիծերով .

1·— Հասարակաց Շուկայ· վարչապե – տը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը անդիջող է Եւրոպայի կազմաւորման հա – մար նախատեսուած սկզբունքներուն , ինչպէս նաեւ զերազգայնական ձգտում – ներուն մէջ :

Ցամենայն դէպս Ֆրանսա որոշած է պարկ տալ Հասարակաց Շուկային իր ամ – բողջութեանը մէջ՝ երկրագործական թէ ճարտարարուեստական գետնի վրայ : Վարչապետը լրութեամբ անդնդեց եառ Պրիւսէլի մէջ Ֆրանսայի երկար բացա – կայութեան վրայ, ըսած է· «Ուրախ եմ որ Պրիւսէլի վերջին տեսակցութիւնները թոյլ կուտան որ ապագան դիտենք աւելի դիտակից եւ չափուած լաւատեսութեամբ մը» :

2·— Զօր· տը Կոլի Մոսկուա ճամբոր – դուքիւնը ·— Այս ճամբորդութիւնը չեն – թադրեր «դաշինքներու փոփոխութիւն մը կամ սպառնալիք մը եւրոպացի եւ ամե – րիկացի մեր դաշնակիցներուն: Մաս կը կազմէ մեր քաղաքականութեան ընդհա – նուր դիծերուն՝ թոյլ տալով որ մեր յա – րաբերութիւնները բարելաւին բոլոր եր – կիրներուն հետ , ինչ ալ ըլլայ իրենց վարչակարգը, եւ մերձեցում մը՝ Արեւել – եան եւ Արեւմտեան Եւրոպաներուն մի – ջեւ»: Վարչապետը ըսած է թէ նման բա – րեկամական կապերով է միայն, որ աշ – խարհը, եւ յատկապէս Եւրոպան կրնայ դուրս գալ պաղ պատերազմի ճնշող կացի – մայէն :

3·— Ատլանտեան Ուխտ·— Փոմպիտու չի ծածկեր· « Շատեր այս ուղղութեամբ զարմանք կը կեղծեն եւ այնպէս կ'ուզեն ցոյց տալ՝ իբրեւ թէ անսպասելի եւ բիրտ որոշում մը ըլլար»: Իրականութեան մէջ սակայն, կ'ըսէ վարչապետը, Ֆրանսա տարիներէ ի վեր հաւատարիմ մնալով հանդերձ Ատլանտեան Ուխտին քննադա – տած է դինուորական իր կազմակերպու – թիւնը : Վարչապետը պատմականը ընդ – լէ եառ Ուխտին, կուգայ ներկայ պայ – մաններուն եւ անդրադառնալով Ֆրան – սայի քաշուելուն, կ'ըսէ· « Լաւ դաշ – նակիցները ամէնէն հլուները չեն : Ազատ եւ ինքնիշխան ազգերը միակն են որ հան – դուրժեն կռուիլ : Անկախութիւնը չի ջնջեր համերաշխութիւնը, այլ ընդհակառակն զայն կը զօրացնէ, պիտի ըսեմ նոյնիսկ թէ կը ստեղծէ զայն: Կ'ուզենք Ֆրանսան ինքնիրեն վերադարձնել : Կողմ չէ որ կը փոխենք » : Վարչապետը անդրադարձած է նաեւ Գերմանիոյ մէջ դըտնուող Ֆրանս. ուժերու հարցին , ո – րուն լուծումը կը տեսնէ միայն Գերմանիոյ կառավարութեան հետ բանակ – ցութիւններու մէջ : Իսկ ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ վերամիացման , լուծումի մը կրնայ յանդիլ միայն այն պարագային՝ երբ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը տարուի եւ բարելաւուին Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւնները :

Կառավարութեան այս յայտարարու – թիւններէն ետք ընդդիմադիրները բաւական դժուարութիւններ ունեցան «արդելքի բանաձեւի» մը չուրջ համաձայնելու համար: Զանազան փորձերէ եւ բանակ – ցութիւններէ ետք, կի Մոլէ վերջին վայրկեանին յաջողեցաւ Միքըրանի եւ իր ուրբ կուսակիցներուն, ինչպէս նաեւ ընկերվարականներու ստորագրութիւնը ա – պահովել՝ ծանրանալով կառավարութեան տարած ընդհ· քաղաքականութեան եւ Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելու ձեւին վրայ, համայնավարներուն հետ խզում չյառաջացնելու մտահոգութեամբ :

ԱՐԷՖ ՕԴԱՆԱԻԻ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Պաղտատի ձայնասփիւռը յանկարծ ընդհատեց Զորեքշաբթի առաւօտեան իր յայտագիրը եւ հաղորդեց ահաւոր լուրը: Նախագահ Արէֆի օդանաւը կործանած է հիւսիսային Իրաքի մէջ, Պարսկաստանի սահմանին մօտ: Մեռած են նախագահը եւ ներքին ու ճարտարարուեստի նախարարները : Կան նաեւ ուրիշ բազմաթիւ մեռելներ, սակայն մանրամասնութիւնները կը պակսին տակաւին : Նախագահ Արէֆ կը յաջորդէր Քասըմի, 1963ին: Իրաքի վարչապետը, որ առժամեայ նախագահի պաշտօնը պիտի վարէ , մէկ ամիս պետական սուգ հռչակեց .

Նշենք թէ նախագահին եղբայրը, Զօր· Արէֆ, պաշտօնական այցելութեամբ Մոսկուա կը գտնուի: Մինչ նախագահ եղբայրը այսպէս դոհ կ'երթար օգտնաւարկածի մը, Զօր· Արէֆ տեսակցութիւն մը կ'ունենար մարչէլ Մալինովսկիի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ , դրագէտ եւ բանաս – տեղծ Ժորժ Տիւհամէլ մեռաւ առջի օր , 82 տարեկանին, Վալմոնտուայի իր բնակարանին մէջ: Ֆրանսայի մեծ դրագէտը տարիներէ ի վեր հիւանդ էր եւ ամբողջովին առանձնացած :

ԿԻՊՐԱԿԱՆ մամուլը կը քննադատէ Յունաստանի վարչապետը՝ Սթեֆանոփուլոս , ամբաստանելով զայն կիպրոսի ազգային պահակազունդի հրամանատարութիւնը ըստ կամս կարպադրելու յանցանքով : « Սթեֆանոփուլոս ուզեց խընդիրը լուծել՝ գոհացնելով Զօր· Ղրիւասը հակառակ Մակարիոսի», կը գրէ կառավարութեան տեսակէտը պաշտպանող «Ա – կոն» թերթը, աւելցնելով թէ Սթեֆանոփուլոսի այս դիրքորոշումին հետեւանքով Աթէնքի մէջ ստեղծուած պետական տագնապին յաջորդեց Յունաստանի եւ Կիպրոսի միջեւ տագնապ մը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են, կը հաղորդէ պաշտօնական յայտարարութիւն մը: Արգիլուած քաղաքական կուսակցութիւններու անդամ ձերբակալուած այս անձնաւորութիւնները ամբաստանուած են « քաղաքական ապօրինի գործունէութեան» յանցանքով : Ձերբակալութիւն – ներուն մասին մանրամասնութիւններ կու տայ լիբանանեան մամուլը , թուելով մօտ հինգ հարիւր ձերբակալուած, որոնք մաս կը կազմէին արգիլուած երեք կուսակցութիւններու՝ Արաբ Ազգայնական Շարժում, Պաաս եւ Համայնավար: Ձերբակալուածները մեծ մասով Պաղեստինցի – ներ են :

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅ ԳԱԻԱՌԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Բ.

Բալուի կիները տուներուն եւ արտերուն մէջ չարաչար կ'աշխատին արեգակի տաքին տակ իբրեւ դերի, երբեմն ալ իրենց ամուսիններէն չարաչար կը ծեծուին, կարծես թէ անբան են :

Այս շրջանին մէջ տէրէպէյութիւն կը տիրէ : Երբ տեղացի աղջիկ մը նշանուի ուրիշ գիւղի մը երիտասարդի հետ, քիւրտ ցեղապետեր կը միջամտեն, կաշառքով պսակի թոյլտուութիւն կ'ընեն : Աղջիկը ուրիշ երիտասարդի մը պսակել կուտան, եթէ կաշառք չառնեն : Եթէ քահանան չպսակէ, մոլլայով պսակել կուտան : Ավլաւու գիւղին մէջ կնոջ մը ամուսինը մեռած էր, մոլլայի միջոցով բռնի կը պսակեն մեռնողին եղբօրը հետ (էջ 54) :

Բալուի, Զարսանճագի, Քղիի եւ Խարբերդի վիճակներուն մէջ հողերը պէկերուն եւ աղաներուն ձեռքն են : Երբեմն խմբովին կ'երթան հայ գիւղերը, իրենց մարապաներուն տունը իջեւանելով գառ, հաւ կը խորովեն, կ'ուտեն, կ'երթան : Եթէ ընդդիմանան, օր մը մեծ վտանգի մը կը հանդիպեցնեն : Այս պարագաներու տակ շատերը կը լքեն ընտանիք եւ կը դիմեն Պոլիս :

« Ճապաղ Ջուրի դաշտի աշիրէթները երեք պէկերու իշխանութեան տակ են : Իրենց մէջ բաժնած են Հայերը, իբրեւ դերի կը գործածեն, երբեմն կը հակառակին, յաղթողը կը հարստահարէ յաղթուողին ենթակայ Հայերը : Կառավարութիւնը չունի ազդեցութիւն եւ չի կրնար պատժել » :

Խարբերդի եւ բոլոր վիճակներուն մէջ առաջնորդներու պաշտօնը եղած է ազգային եկամուտի արկղը գործածելը, կառավարութեան մէջ գտնուող Զորպաճիներու հետ ուտել եւ խմել, հանդիստ ննջել : Ժողովուրդը խաւար – տգիտութեան մէջ է, անտարբեր է դպրոցին եւ թէ ազգային յառաջդիմութեան մասին :

« Հայերը երեսուն տարի առաջ կտոր մը երկրի տէր չէին, Խարբերդի բոլոր դաշտերը եւ թէ քաղաքը պէկերու եւ աղաներու ձեռքն է եղեր, այժմ քաղաքի եւ գիւղի Հայերը բաւական երկրի տէր դարձած են : Վաճառողը Թուրք է, գնողը Հայ է, առեւտուր եւ արհեստ Հայերու ձեռքն են : Հայերը նիւթապէս տիրած են եւ պատկառելի դիրք ունին» (էջ 127) :

Վարդապետն ալ կը հաստատէ թէ Երզընկայի շուրջ շատ Հայեր քրտացած են, որովհետեւ «բանիբուն, հայրենասէր հովիւներ չեն եղած բռնութեանց դէմ բողոքելու : Հայաստանի արցունքը սրբելու համար հոգեւոր եւ ժրաջան հովիւներ պէտք են, ա'լ բաւ է մեզ ազգին հացը ձրի ուտել...» (էջ 160) :

Խիզան գաւառը 1858ին 2440 տուն ունեցած է, 1878ին 585 տուն մնացած է : Քայքայման լուռ վկաներ կը մնան կիսաւեր եկեղեցիները :

Նաթանեան վարդապետի համաձայն, հարստահարութեանց պատճառներն են.—

« Առաջնորդներու անձնական շահի եւ փառասիրութեան հետամուտ ըլլալը :

« Գլխաւոր հարստահարողները չորպաճիներն են եւ կ'ուզեն տգիտութեան մէջ պահել ժողովուրդը :

« Կեանքի եւ ինչքի անապահով վիճակին կը միանայ անմիաբանութիւն, եղբայրատեցութիւն, մատնութիւն, որոնք միացած կը ծծեն ամէն օր Հայութեան արիւնը :

« Եթէ ժամանակին ունեցած ըլլար անձնուրաց, քաջարի, ազգասէր հոգեւոր հովիւներ, գոնէ ներքին երկպառակութիւնները իրենց ամէն ճիւղերով այս աստիճան առաջ գացած չէին ըլլար » :

Վանքերը թափուր են, չորպաճիներու ազդեցութեան տակ, լուսաւորութեան վայրեր ըլլալու տեղ՝ խաւարին անկիւններ են : Ժողովուրդը դեռ իր պտղին կը բերէ ու փոխարէն բարոյական օգուտ մը չի շահիր (էջ 185 – 190) :

×

Սրուանձտեանց կը յաջողի համոզել զաղթելու պատրաստուող Հայերը մնալու հայրենի հողին վրայ, որպէսզի հայ ազգայնութեան չորս հազար տարուան շարունակութիւնը չկորսնցնեն եւ համբերեն, մօտ օրէն ստանալիք բարենորոգումներն ու ապահովութիւնը վայելեն : « Կը սիրենք, — կ'ըսէին, — տեսնել քաղցր օրերու արեւուն ճառագայթները ծագած մեր մառախլապատ լեռներու գագաթն ու ձորերը, կը սիրենք մնալ ու ապրիլ մեր վանքերուն ու եկեղեցիներուն շուքին տակ, կը սիրենք մեռնիլ ու ննջել մեր նախնիքներու ոսկորներուն քով, կը սիրենք սպասել ու շնչել մեր ընտանիքներու եւ զաւակներու հետ մեր հայրենական հողին վրայ, մեր երկինքին տակ» :

Սրուանձտեանց կը քարոզէ թէ օտարէն «յուսալու չէ, հոգալու ենք մեր պէտքերը, ցոյց տալու ենք ազգերուն, թէ մենք ալ ազգ մըն ենք, գիտութեամբ զօրանանք, միութեամբ տոկանք, կազմենք ընկերութիւններ, պատրաստենք հայրեր ու մայրեր, չխնայենք մեր յետին լուման այս նպատակին համար, որովհետեւ այս է փրկութեան միակ ճամբան » :

Ժողովուրդը կը տառապի դատըններու եւ հուգուգի ատեաններու զեղծումներէն : Աւազակը կ'արդարանայ կաշառքով, ժողովուրդը կը ստիպուի հրաժարիլ իրաւունքէն կամ կաշառքով իրաւունքը գնել :

Զեղծումներ կը գործեն նաեւ մուհասեպէճիները, միջոցներ կը ստեղծեն տուրքեր գանձելու իրենց անձնական շահերը ապահովելու համար : Երբ մէկը դրամ չունի տուրքը վճարելու, գոյքը վաճառքի կը հանեն :

Զապթիէն նոյնպէս կաշառքով ազատ կ'արձակէ աւազակը, աւելիով կը գանձէ հարկերը, որովհետեւ ամսական չունի եւ պիտի ապրի :

« Այս երեք աղբիւրներէն կուգայ հարստահարութեանց ծովը, ուր կը ծփայ ժողովուրդը : Ոչինչ են Զէրքէզն ու Քիւրտը կառավարութեան մէկ ակնարկին առջեւ, բոլորն ալ թելադրուած կամ թոյլատրուած պաշտօնեաներ են յիշեալ երեք պաշտօնէութենէն, որոնք կը զրկուին Պոլսէն, ազգէտ մարդիկ են, կեդրոնէն պաշտպանուած են, վալի ու միւթեսարըֆ հեղինակութիւն չունին ասոնց վրայ :

Հայերը աշխատասէր, արհեստաւոր, երկրագործ, ոստայնանկ են : « Հոն ուր ազգային կազմակերպութիւն կայ, առաջնորդ եւ ժողով կայ, հոն հարստահարութիւնները նուազ են եւ կառավարութիւնը չի կրնար օրէնքէն բացարձակ դուրս գալ : Ցաւ է ըսել թէ տասնեւվեց առաջնորդութեանց մէջ հազիւ երկու կամ երեք տեղ կայ կազմակերպուած » :

Առաջնորդ մը եթէ իր հետ ունենայ ազգին միութիւնը՝ շատ ակնածելի եւ ազդու դիրք մը կը դրաւէ, կը համարձակիմ ըսել թէ վալիներու եւ միւթեսարըֆներու հաւասար ձայնի եւ ազդեցութեան տէր կ'ըլլայ :

Ամէն տեղ դրեթէ արժանաւոր առաջնորդ չկայ : « Առաջնորդ տեսայ որ կախարդութեամբ կը զբաղէր, տեսայ պաշը պոզուք վարդապետ եւ եպիսկոպոս : Նախ այս բարենորոգումներն ընենք : Փաշաները կ'ըսէին . « Ձեր առաջնորդները մեր դատընթերէն տարբերութիւն չունին » : Առաջնորդ մը զապթիէի մը միջոցով աղջիկ մը կը խլէ նշանածէն եւ աւելի դրամ տուողին հետ կը պսակէ » :

Կուսակալութեան կեդրոնը նստող թեմակալ եպիսկոպոսին կապելու է փոքր կեդրոնները :

Առաջնորդին քով դնել օրէնսդէտ եւ լեզուագէտ, արժանիքի տէր աշխարհական մը, որպէս խորհրդական, թարգման, որ կրնայ մեծ դեր կատարել : Անոր քով դնել նաեւ պաշտօնեայ վարդապետ մը, որ թեմը շրջի սահմանադրական օրէնքներու գործադրութեան, վարժարաններու բարեկարգութեան վրայ հսկելու համար :

Երկու տարին անգամ մը պատրիարքարանէն քննիչ մը զրկել առաջնորդներու եւ ժողովներու վիճակը դիտելու համար . («Մասիս», 1879, թիւեր 2224, 2227 : — «Փորձ», Գ. տարի, 1879, թիւ 4, Ապրիլ, էջ 165 – 175) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Մօտ 135 տարի առաջ էջմիածինի մատենադարանապետը՝ Յովհաննէս Շահխաթունեանց կը հանդիպի անխորագիր ձեռագրի մը, որ ենթադրաբար կը վերագրէ Սեբէոսի : Այս ձեւով կը յայտնաբերուի հայ մատենագրութեան աչքառու գործերէն մէկը, որուն հեղինակը ականատես եղած է Է. դարու պատմական իրադարձութիւններու : Գիրքը կարեւոր աղբիւր է Անդրկովկասի, Իրանի, Մերձ. Արեւելքի եւ Բիւզանդիոնի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար :

Ձեռագիրը կը տպագրուի 1851ին « Պատմութիւն ի Հերակլն» խորագրով :

Հետեւելով Յ. Շահխաթունեանցի ենթադրութեան՝ բանասէրները հայ մատենագրութեան այդ դասական երկին հեղինակը կը համարէին Սեբէոսը : Առաջին անգամ ըլլալով այս տեսակէտը կասկածի կ'ենթարկէ Գէորգ Աբգարեան : Նախ կը նկատէ, որ միջնադարու պատմագիրներէն ոչ մէկը յիշատակած է այս պարագան, այսինքն թէ՝ յիշեալ երկին հեղինակը Սեբէոսն է : Ապա կարեւոր հետեւութիւններու կը յանդի քննելով Երեւանի Մատենադարանին թիւ 2639 ձեռագիր հաւաքածոն, որ Ագաթանգեղոսի, Եղիշէի, Խորենացիի եւ ուրիշ հայ պատմագիրներուն գործերուն հետ կ'ամփոփէ Սեբէոսին վերագրուած պատմութեան մայր ձեռագիրը : Այս հաւաքածոն շատ հին մատեանի մը ընդօրինակութիւնն է, որ կատարուած է Յովհաննէս Կարապետի վանքին մէջ, Պիթլիս : Ժամանակին, մատենագէտ Վարդան Բաղիշեցի, որ կազմած է վերոյիշեալ վանքին ձեռագիրներուն ցուցակը, անանուն բնագիրին հեղինակը ներկայացուցած է Խոսրով պատմագիրը : Այս եւ ուրիշ փաստերու համադրութեամբ Գ. Աբգարեան կը հաստատէ, թէ Սեբէոսի վերագրուած պատմութեան հեղինակը եօթներորդ դարու պատմագիր Խոսրովն է :

Բանասէրները շատոնց նկատած էին արդէն, որ երկին խորագիրը չի համապատասխաներ բովանդակութեան : Արդարեւ, գիրքին վեց գլուխները միայն կը վերաբերին կայսր Հերակլին, իսկ մնացեալ 44 գլուխները ուրիշ բովանդակութիւն ունին :

Այս պատճառով բանասէրներէն ոմանք հետեւցուցած են, թէ գրքին առաջին չորս գլուխները ուրիշ հեղինակի մը գրչին կը պատկանին, որուն պայմանական կերպով անուանած են Անանուն պատմագիր : Գ. Աբգարեան նորայայտ փաստերու հիման վրայ ցոյց կուտայ, որ գրքին յիշեալ գլուխները գրուած են շատ աւելի ետքը եւ կը կրեն ԺԱ. դարու գրոշմ : Ասոնց հաւանական հեղինակն է Յովնան Տարոնացին :

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Տարի ստացագիրները, յանձնեցի տեղը : Տուի նաեւ մասնաւոր նամակը, յետոյ դուրս ելայ գրասենեակէն եւ արագօրէն վար կ'իջնեմ սանդուխներէն, այլեւս ազատագրուած : Ալ տուն պիտի երթամ :

Ետեւէս մէկը կը կանչէ : Զինուոր մըն է որ կ'ըսէ թէ սպան ըսելիք մը ունի ինծի :

Նորէն ի՞նչ կայ կ'ըսեմ ես ինծի եւ սանդուխներէն վեր կ'ելլեմ, սպային մօտ կ'երթամ : — Մտիկ ըրէ, գոց նամակը կարդամ, ըսաւ :

« Զորս տարիէ ի վեր այս պաշտօնին վրայ կը գտնուիմ, առաջին անգամն է որ կը հանդիպիմ հաւատարիմ մէկու մը, որ ալիւրը բերաւ ամբողջութեամբ, եւ այդ մէկը սա մեր չհաւնած Հայն է » :

— Շնորհակալ եմ, ըսի եւ կրունկներս դարձուցի, որովհետեւ խելքս – միտքս մեկնիլ, տուն վերադառնալ էր :

— Կեցիր, ըսաւ սպան, հիմա պիտի երթաս կայարան : Մեր ապրանքները ըստիպուած ենք պարպել արագօրէն, քու գործդ պիտի ըլլայ փոխադրել զանոնք :

Մօտ երեք շաբաթ այդ գործն ալ ըրի, Ատանա – Թարսուս երթալ ու գալ երկու օրը մէկ անգամ, եւ երբ այդ գործս աւարտեցի, պահանջեցի թէզքէրէս :

— Քու թէզքէրէդ իմ գրպանս է : Քեզի ութ վակոն ալիւր ալ պիտի տամ՝ պիտի տանիս Էրէյլի, որ ճամբուդ վրայ կը գտնուի : Անկէ ետք ազատ ես :

Համաձայնեցայ : Ամսուան մը թայինս տուաւ, տասը լիրա (թղթադրամ) տուաւ, թէզքէրէս ալ տուաւ : Տասը լիրա եւս Հայկազուն էֆէնտին տուաւ իբրեւ ալիւրի գործարանին գրագիրի օգնականի ամսական : Անմիջապէս գացի շուկայ եւ տասը պարկ նարինջ գնեցի, ամէն մէկ պարկը մէկ լիրա, որպէսզի ճամբու ընթացքին ծախեմ :

Ամէն բան կարգին է : Նարինջի պարկերս տեղաւորած եմ վակոնին մէջ : Ալիւրի վակոններն ալ կապուած են շոգեկառքին : Կազմ եւ պատրաստ, ականջս շոգեկառքի սուլիչին է, — ի՞նչ ուրախ եմ :

Յանկարծ լսուեցաւ սուլիչը, վակոնները օրօրուեցան, ճրճռացին :

— Կ'երթա՞նք կոր ...

Այնքան ուրախ եմ, որ խաղ կանչելս կուգայ :

Ատանայի կայարանը, ահա Ենիճէի կայարանը, ահա .... : Սաստիկ ցուրտ է, Դեկտեմբեր ամսուան մէջ ենք, անձրեւ կուգայ, եւ ահա հիւանդացայ : Այս վիճակիս մէջ անտանելի երթեւեկ մը ... գնորդներու : Կ'ուզեն գնել ալիւրը :

— Չեմ ծախեր, չեմ ծախեր, կը պոռամ սիրտնեղութեամբ :

Կը պաղատին, պարկին գինը կը բարձրացնեն, մէկ պարկը տասը ոսկի, տասնեւհինգ ոսկի :

— Չեմ ծախեր, հիւանդ եմ, ելէք գացէք :

Իրապէս հիւանդ եմ, բան մըն ալ չեմ կրնար ուտել, նիհարցած եմ, միայն մածուն կ'ուտեմ :

Եւ խորհիլ որ անապատներուն մէջ, անմարդկային պայմաններու մէջ չհիւանդացայ մէկ օր, եւ հիմա երբ տուն կը վերադառնամ՝ յանկարծ կը հիւանդանամ :

Ամէն օր հարիւրաւոր զինուորներ քալելով կը վերադառնան իրենց ընտանիքին մօտ : Նարինջներս ամբողջ ծախած եմ արդէն : Մածուն ուտելով, ուրիշ բան չուտելով հետզհետէ աւելի տկարացայ :

Վրաս տխրութիւն մը եկաւ, ազատեցայ դժոխքէն, տոկացի ամէն նեղութեան եւ հիմա հիւանդ եմ : Արդեօք պիտի մեռնի՞մ տունս չտեսած : Ոտքի կենալու կարողութիւն չկայ վրաս : Ճամբա՞ն պիտի մնամ :

Շոգեկառքն ալ շատ կը տնտնայ, կայարանները կանգ կ'առնէ երբեմն օրերով :

Տորաք կայարանը հասած ենք : Ախորժակ չունիմ, միեւնոյն ատեն կը վախնամ բան մը ուտելէ, ու մածուն կ'ուտեմ շարունակ, որպէսզի բոլորովին չկորսնցընեմ ուժերս : Յուսահատութիւն մը եկած է վրաս, կը յուզուիմ ու կուլամ :

— Վերջը բերինք, բայց իմ ալ վերջս եկած է, կ'ըսեմ միտքովս :

Խօսելու կարողութիւն չունիմ, անպիտան գնորդները շարունակ կը նեղեն զիս, վակոն կը բարձրանան, կ'աշխատին համոզել զիս :

— Մէկ գիշերուան մէջ կը պարպենք ութ վակոններն ալ, դրամն ալ կանխիկ կուտանք, կ'ըսեն :

— Բարեկամ, կ'ըսէ ուրիշ մէկը, Ֆրանսացիները դրաւեցին Ատանան, վազը Պողանթին ալ պիտի դրաւեն, օգտուէ պատեհութենէն : Քու ալիւրներդ ալ պիտի դրաւեն անշուշտ, անկարելի է որ այս ալիւրները աւելի հեռուն տանիս :

— Ասիկա քու խրամէթդ է, օգտուէ, խղճի խնդիր մի հաներ, հիւանդ ես, գրամներս առ եւ ճամբադ գնա :

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ...

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(26 Շար.)

Այս հարցերուն Գ. Աբգարեան անդրադարձած է իր «Սեբէոսի պատմութիւնը եւ Անանունի առեղծուածը» խորագրով գիրքին մէջ :

×

Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ կը պահուի հնադարեան անագապղինձէ գօտի մը, որ պեղումներու ժամանակ գտնուած է Սանահին գիւղին մէջ: Հնագիտական հետազօտութիւնները ցոյց կուտան, որ այս գօտին պատրաստուած է Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակի վերջերը կամ առաջին հազարամեակի ըսկիզբները :

Գօտիին վրայ փորագրուած են արեւը, լուսինը, ձիեր, թռչուններ, զանազան երկրաչափական ձեւեր, բազմաթիւ կէտեր : Այդ պատկերներուն ուսումնասիրութիւնը, անոնց համեմատութիւնը ասոնց նման ուրիշ պատկերներու հետ ցոյց կուտայ, որ գօտին գործածուած է իբրեւ օրացոյց : Ասիկա, մեր ձեռքը հասած ամէնէն հին օրացոյցն է, որ երեք հազար տարի առաջ գործածած են Հայերուն նախնիքները :

Գօտի – օրացոյցին վրայ ներկայացուած են արեւադարձային եւ լուսնային տարին, եղանակները, ամիսը, շաբաթը եւայլն : Նման հարցերով, ինչպէս նաեւ կրօնական ծիսակատարութիւններու ժամանակները կարգաւորելու գործերով կը զբաղէին քրմապետները, որոնք յաճախ նաեւ ցեղին առաջնորդներն էին: Ուրեմն գօտին պատկանած է քրմապետի մը : Գօտիին հետ գտնուած միւս առարկաներն ալ այդ կը վկայեն :

Ակնյայտ է, որ գօտին պատրաստողը լաւ ծանօթ էր ոչ միայն օրացուցային հաշւումներուն, երկնային մարմիններուն, մասնաւորապէս արեւի եւ լուսնի տեսանելի շարժումներուն, այլեւ դիցաբանութեան եւ դաւանաբանութեան :

Ներկայացուած 12 ձիերէն չորսին մօտ պատկերացուած է արեւը: Ձիերը կը տեղափոխեն այս վերջինը՝ խորհրդանշելով տարուան 12 ամիսները, որոնք բաժնուած են երեք խումբերու՝ եղանակներու : Որ խումբերը, իրօք, երեք եղանակները ցոյց կուտան, կարելի է համոզուիլ ուրիշ ժողովուրդներու օրացոյցներուն համեմատութեամբ, ինչպէս նաեւ դիմելով հայկական ձեռագիրներուն եւ հնատիպ գիրքերու տուեալներուն : Եգիպտոսի մէջ երեք եղանակ կը ճանչնային : Նոյնը նաեւ Հայաստանի մէջ : Ուրեմն, ամենայն հաւանականութեամբ, հայկական օրացոյցը պարունակած է երեք եղանակ՝ ցուրտ, տաք, բարեխառն : Տարին երեք եղանակի բաժնելու փաստեր նկատուած են նաեւ «Պարզատումար»ի մէջ (1512), որ հայկական առաջին տպագիր գիրքն է :

Գօտի – օրացոյցին վրայ ցոյց տրուած են 28 օրէ կազմուած լուսնային ամիսներ: Շաբաթը կը պարունակէ եօթը օր : Ներկայացուած արեգակին չորս գիրքերը կ'արտայայտեն արեւադարձային տարուան գաղափարը. ուրեմն հաշուի առնուած է նաեւ արեւին ընթացքը, այսինքն ժամանակ առ ժամանակ աւելցուած է լրացուցիչ ամիս մը, որպէսզի սարեսկիզբը շատ չտեղափոխուի :

Այսպէս, ուրեմն, մօտ երեք հազարամեակ առաջ ապրող տեղաբնիկները՝ Հայերուն նախնիքները աստղաբաշխական բարձր մշակոյթի մը հետ ունեցած են նաեւ բաւական կատարելագործուած լուսնա – արեգակնային օրացոյց :

Այս տուեալները կը հաղորդեն Բ. Թումանեան եւ Հ. Մնացականեան «Բրոնզէ դարի գօտի – օրացոյց» գրքին մէջ, որ լոյս ընծայած է «Միտք» հրատարակչականը :

Գօտի – օրացոյցը, ինչպէս կ'եզակացընեն գրքին հեղինակները, կարեւոր արժէք ունի համաշխարհային աստղագիտութեան շատ հին ժամանակներու պատմութեան ուսումնասիրութեան համար :

Գրքին վերջաւորութեան, նիւթը ամփոփ գիծերով ներկայացուած է ռուսերէն եւ անգլերէն լեզուներով :

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՅՈՅՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ ՊՈԼԻՍ

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թըրքական թերթերուն.—

Ներքին գործավար Ֆարուք Սիւքան յայտնեց թէ վերջերս հելլենահպատակ կարգ մը միլիոնատէր Յոյներ Պոլսոյ կարգ մը վարիչներուն կաշառք տալով՝ իրենց բնակութեան արտօնութիւնը երկարաձգած են :

Ֆարուք Սիւքան յայտնեց նոյնպէս թէ կարգ մը հելլենահպատակ միլիոնատէր Յոյներ, մեծ շահեր տեսնելով Թուրքիա մնալու իրենց արտօնութիւնը երկարաձգելուն մէջ, մեծագումար կաշառք տրուած են պաշտօնատարներու եւ այս կերպով յաջողած Թուրքիոյ մէջ շարունակել իրենց առեւտուրը եւ ըսաւ. « Այս պարագան ճշդելէ ետք, այսօրինակ Յոյներ իսկոյն սահմանէ դուրս հանուեցան : Ինծի լուր տրուեցաւ թէ կարգ մը հելլենահպատակ Յոյներ, հակառակ իրենց բնակութեան պայմանաժամը լրացած ըլլալուն, շահու փոխարէն Թուրքիա մնացած են: Գիշեր մը անակնկալօրէն ժամը 0·30ին Պոլիս երթալով տեղւոյն վրայ ձեռք դրի դէպքին : Քննութիւն կատարեցի : Ճիշդ ելաւ լրատուութիւնը : Երեք քննիչ այս մասին քննութիւնը կը խորացնեն : Յանցաւորները ով ալ ըլլայ պիտի պատժուի : Կաշառք տալով Թուրքիա մնալ յաջողած այսօրինակ Յոյներուն բնակութեան արտօնութիւնները իսկոյն ջնջուեցան եւ բոլորն ալ Թուրքիայէն դուրս հանուեցան :

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը բեղնաւոր գործունէութիւն մը ցուցաբերած է վերջին ամիսներուն :

1965 Նոյեմբեր 29ին գումարուեցաւ Միութեան հերթական ժողովը, ուր Միութեան Վարչութիւնը զեկուցում տուաւ երկրորդ վեցամսեակի գործունէութեան մասին :

Դեկտեմբեր վեցին տեղի ունեցաւ անդամներու հերթական ժողով մը :

Դեկտեմբեր 13ին, միութենական Արամ Մուրատեան պատմեց «Ճամբորդական իր տպաւորութիւնները» Ճափոնէն :

Դեկտեմբեր 16ին Միութիւնը գրական երեկոյթ մը կազմակերպեց, նուիրուած տաղանդաւոր բանաստեղծ Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին :

Դեկտեմբեր 20ին գումարուեցաւ Միութեան հերթական ժողովը :

Դեկտեմբեր 23ին, ժողովուրդին խնդրանքին վրայ, կրկնուեցաւ Յովհ. Շիրազին նուիրուած գրական երեկոյթը՝ նոյն ծրագրով :

Դեկտեմբեր 27ին, Սիրաք Բեդուին կարդաց իր բանաստեղծութիւնները :

1966 Յունուար ութին, Իրանահայ Գրողներու Միութիւնը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր հիմնադիր անդամներէն շնորհալի արձակագիր Հրանտ Ֆալեանը : Ի յարգանս Հ. Ֆալեանի, տեղի չունեցաւ Նոր Տարուան առիթով կազմակերպուելիք հանդէս – խրախճանքը :

Յունուար 16ին, կայացաւ յիշատակի երեկոյ մը, տաղանդաւոր թատերագիր Գէորգ Դարֆիի մահուան առիթով :

Յունուար 17ին Լեւոն Դարբինեան կարդաց իր «Կօշկակարի աղջիկ» պատմուածքը :

Յունուար 19ին տեղի ունեցաւ յիշատակի երեկոյ մը, նուիրուած շնորհալի արձակագիր Սողոմոն Մ. Յակոբեանին :

Յունուար 24ին, Ժորժ Բաբայեան ելոյթ ունեցաւ մեծանուն թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանի գրական գործունէութեան մասին :

Յունուար 31ին, Օմար Խայեամի կեանքի եւ ստեղծագործութեան մասին խօսեցաւ Արա Տէր–Յովհաննէսեան :

Փետրուար եօթին, ամերիկահայ գրագէտ Զ. Սիւրմէլեանի « Ձեզի կը հարցընեմ տիկիններ եւ պարոններ », գիրքէն հատուած մը կարդաց Օր. Քնարիկ Աւագեան, իր թարգմանութեամբ :

Փետրուար 14ին կայացաւ անդամներու հերթական ժողովը :

Փետրուար 21ին Պ. Տաճատ Պօղոսեան դասախօսեց գրականութեան հետ առընչութիւն ունեցող զանազան հարցերու շուրջ :

Փետրուար 28ին, Լեւոն Դարբինեան կարդած իր գրածներէն «Կօշկակարի աղջիկը»՝ վերամշակուած :

Մարտ եօթին եւ 14ին գումարուեցան Միութեան անդամներու հերթական ժողովները :

Իրանահայ Գրողներու Միութեան հիմնադրութեան հինգերորդ տարեդարձին առիթով. Ապրիլ 16ին, Հայ Ակումբի սրահին մէջ պիտի կայանար գրական երեկոյթ մը՝ ճոխ եւ խնամուած ծրագրով: Որոշուած է տօնել ամերիկահայ տաղանդաւոր գրագէտ Համաստեղի ծընընդեան 70 եւ գրական գործունէութեան յիսնամեակը: Պիտի տօնուի նոյնպէս բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանի ծընընդեան 90ամեակը:

Միութիւնը գեղեցիկ միտքը յղացած է կազմակերպելու յարգանքի երեկոներ՝ նուիրուած տարէց միութենականներու :

ՎԱՆԻԿ

« ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՊԻՏԻ ՉՆԱՅՈՒԻ »

Ներքին գործավար Սիւքան շեշտեց թէ կաշառակերութեան դէմ պայքարելու մասին կուսակալներուն շատ խիստ հրաման տրուած է եւ ըսաւ .

— « Կուսակալները ոչ ոքի արցունքին պիտի նային, ով որ ալ ըլլան՝ կաշառակերներուն դէմ ամէնէն խիստ միջոցները ի գործ պիտի դրուի : Այս մասին վարչապետն ալ հրաման արձակեց կուսակալներուն : Ամենադոյզն զանգատն ու լրատուութիւնը կը քննենք եւ պարտ ու պատշաճը իսկոյն կը տնօրինենք : Ցարդ երեւան հանուած բոլոր դէպքերը փութով դատարանի յանձնուեցան : Պայքարը պիտի չդադրի » :

ԴՈՒՐՍ ՀԱՆՈՒԱԾ ՅՈՅՆԵՐ

Սիւքան յայտնեց թէ 1964 Մարտ 16ին Թուրքիոյ մէջ գտնուող 12·592 հելլենահպատակներէն 8066ը Թուրքիայէն հեռացած են, 2990 հոգի ալ Թուրք ցեղին պատկանելուն մնալու արտօնութիւն տրուած է, 1536 հոգի ալ հիւանդ, տարեց, ուսանող, ուսուցիչ եւ պաշտօնատար ըլլալուն, Թուրքիա մնացած են: Սիւքան ընդգծեց որ 1536 հոգիին մաս կը կազմեն Թուրքերու հետ ամուսնացած հելլենահպատակ յոյն կիները, վաթսունեւհինգ տարեկանէ մեծ հելլենահպատակ հիւանդները, բարձր վարժարան յաճախողները, յոյն փոքրամասնութեանց վարժարաններու մէջ ուսուցչութիւն ընողները, հելլէն դեսպանատան ու հիւպատոսարանին մէջ աշխատողները :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Տիկին, պարոն Մօպրէի բռնուած ըլլալը չէի դիտեր, պատասխանեց Մանուէլա : Ատկէ զատ, իմ ձեռքս մեծ իրաւասութիւն մը չկայ : Պարոն Մօպրէն տեսած օրուանս յաջորդ օրը զիս հոս բերին եւ հոս էր որ անոր բռնուիլը եւ գլխատուիլը իմացայ ...:

Մանուէլա այս խօսքերը ըսած ատենը այն աստիճան յուզուած եւ ինքնիրմէն ելած էր որ, Մատլէն տեսնելով անոր վիճակը, կամաց կամաց սկսաւ հաւատալ անոր անկեղծութեանը վրայ :

— Տիկին, կրնայի՞ հասկնալ թէ ինչ նպատակով եկած էք հոս, հարցուց Տիկին Շապան անուշ ձայնով մը :

— Ինչո՞ւ չէ, Տիկին, ձեզի օգնելու համար եկած եմ, եկած եմ ըսելու ձեզի որ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ ձեզի ազատելու համար, պատասխանեց Մանուէլա պարզամտօրէն: Եւ կը յուսամ որ, եթէ ուրիշը չկրցայ ազատել, գոնէ ձեզի պիտի կրնամ ...:

Զղջացող կինը այս վերջին խօսքերը ըսած միջոցին մելամաղձոտ ժպիտով մը ժպտեցաւ :

Թագուհին սարսռաց: Ո՞վ, ի՞նքը, այդ հպարտ կինը երախտապա՞րտ մնար իր հակառակորդուհիին. կարելի՞ բան էր: Արհամարհական նայուածք մը չունեցաւ թէպէտ, բայց պատասխան ալ չտուաւ :

— Ձեզի պիտի ազատեմ, Տիկին, ձեզի պիտի ազատեմ ոչ թէ ձեզի համար, այլ աւելի ինծի համար, շարունակեց Մանուէլա անոր երեսը նայելով :

Ես չար գործ մը կատարած եմ եւ կ'ուզեմ այժմ բարի գործ մը կատարելով դարմանել ըրած չարիքս ...: Եթէ ուզած ըլլայի՝ Պրիսքայէ մեկնած ատեննիս կը փախչէի ..., բայց չփախայ ... եւ Ճուանի այնպէս ցոյց տուի որ դեռ կ'ատէի իր թշնամիները ...: Միտքս ձեզի բացատրեմ, մինչեւ որ Ճուան ձեզի դէմ բացած կռիւին վերջ մը տայ. իր քովը պիտի մնամ եւ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ ձեզի օգնելու համար ...: Տակաւին լաւ չեմ դիտեր թէ ի՞նչ պիտի կրնամ ընել, որովհետեւ ես մեծ հեղինակութիւն մը չունիմ. իմ կարողութիւններս սահմանափակ են: Միայն սաչափը դիտցէք որ ասկէ ետքը ես ձեզի հետ եմ, ձերդաշնակիցն եմ, եւ կամ, եթէ այդ բառը ձեզի կը խրտչեցնէ, զիս ձեր սպասուհին համարեցէք : Կ'ընդունի՞ք, տիկին :

— Կ'ընդունիմ, պատասխանեց Մատլէն պահ մը մտածելէ յետոյ: Դաշնակի՞ց եւ ոչ թէ սպասուհի :

— Շնորհակալ եմ, տիկին, շնորհակալ եմ: Ես դարձեալ ձեզի տեսնելու պիտի գամ :

Այս ըսելով, զղջացող կինը խոնարհեցաւ անոր առջեւ եւ մինչեւ դուռը երթալէ յետոյ ետին դառնալով աւելցուց .

— Կը խնդրեմ, եթէ երկուքս մէկէն Ճուանի առջեւը գտնուինք, անոր քովը ինծի թշնամիի երեսով նայեցէք, չելլէք ինքզինքնիդ մատնէք: Ուրիշ խորհուրդ մըն ալ տամ . Ճուան ձեզի նամակ գրել պիտի տայ որպէսզի ձեր բարեկամներուն գրէք որ հաւանին. նամակ չգրէք եւ կամ եթէ գրելու ըլլաք կարելի եղածին չափ ուշացուցէք. այսօր վաղը ըսելով խաղցուցէք զինքը : Վերջապէս ձեռքերնուդ եկածը ըրէք որ ժամանակ շահիք :

Այս ըսելով, Մանուէլա քօղը երեսին զարկաւ եւ ակնթարթի մը մէջ դուռնէն դուրս նետուելով աներեւոյթ եղաւ :

Մանուէլա անկեղծ կին մըն էր. ան, իբրեւ սպանուհի, իր հրավառ խառնուածքով թէ սիրոյ մէջ անկեղծ էր, թէ ատելութեան մէջ :

Ամէն սպանացի կնոջ մէջ առաւել կամ նուազ չափով «Քարմէն» մը կայ: Սպանուհին կը սիրէ յաղթականը, զօրաւորը, խելացին եւ գեղեցիկը, իր սէրին մէջ դութը դեր չի կատարեր . սպանուհին անձնատուր կ'ըլլայ անոր միայն որմէ կը յաղթուի բռնի ուժով :

Մանուէլա Բավլօն սիրած էր, բայց Բավլօ պարտուած էր կռիւին մէջ եւ այդ պարտութիւնով ան օրէ օր պզտիկցած էր իր աչքերուն առջեւ : Մինչդեռ Մօպրէ դաւաճանօրէն սպաննուած էր, քաջի մը պէս, սուրբի մը պէս նահատակուած :

Մանուէլա ուզած էր Բավլոյի վրէժը առնել, բայց այն օրէն ի վեր որ սկսած էր Մօպրէն սիրել, անոր մահէն վերջ միտքը դրած էր այս վերջնոյն վրէժը առնել :

Ինչ գինով ալ որ ըլլար, ան իր վրէժը պիտի առնէր Մօպրէն մեռցնողներէն, բայց տեսնենք ինքը զոհ պիտի չերթա՞ր այդ ճամբուն վրայ ... :

ԵՐԱԶԱՆՔ

Տիկին Շապանի առեւանգուելով Էլ – Սաֆի գիւղը բերուիլը չորս օր եղած էր :

Ճուան ամէն օր դալով իր մարդոց նամակ գրել կ'առաջարկէր անոր, բայց Մատլէն ամէն անգամուն ալ յաջորդ օրուան կը ձգէր այդ գործը: Այսպէսով, Տիկին Շապան հետեւելով Մանուէլայի խորհուրդին, վերջապէս յաջողած էր չորս օր շահիլ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 51ամեակը կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի երեկոյ, ժամը 17·30ին, Փլէյէլի սրահը :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտադիր, մասնակցութեամբ դաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ դաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումխումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան, եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ. ՄՕՐԻՍ ՇԱԲՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիբալի սրահին մէջ :

Կը բանախօսէ՝

Պ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն)

Խօսք կ'առնէ երեսփոխան՝

ՆՈԷԼ ՇԱՓԻՒ

Խօսնակ՝ Պ. Ա. Լուսարեւեան :

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանութիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ :

Տէր եւ Տիկին Հայկ Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դանիէլեան, Այրի Տիկին Սիրվարդ Դանիէլեան եւ զաւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, աներոջ եւ մեծ մօր՝

ԿԻՒԼԻՒ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէօնտեան : Կեսարացի)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 10ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Ապրիլ 15), առաւօտեան ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ամասեան, Տէր եւ Տիկին Մերիժեան եւ զաւակը (Քան), Այրի Տիկին Վեհանուշ Գորիտեան (Պուլկարիա), Տիկին Մանուշակ Փափազեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Նորայր Սահաթճեան եւ քոյրը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Սահաթճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վահէ Սահաթճեան (Ճիպութի), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ամասեան)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, 1966 Ապրիլ 8ին :

×

Այս տխուր առիթով Պ. Հրանդ Ամասեան երեսուն Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան եւ քսան Ֆր. «Յառաջ»ի բարդաւաճման, եւ Պ. Նորայր Սահաթճեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչին եւ քսան Ֆր. Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆր. Սարսելաբնակ Հայութենէն, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մաքրուհի Մինասեանի (ծնեալ Երանեան) մահուան առիթով :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Թագուհի Երկանեանէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ դպրոցին, իր ամուսնոյն Հրանդ Երկանեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Կրընոպլէն ընկերուհի մը, իր աղջկան ապաքինման առթիւ, 50 Ֆրանք կը նուիրէ նոյն նպատակին :

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆրանք Տիկին Աննիկ Հաճի Դաւթեանէ, իր թոռնիկին Պ. Գրիգոր Հ. Դաւթեանի ամուսնութեան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սարսելաբնակ Հայեր, Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինասեանի (ծնեալ Երանեան) կսկծալի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
Հ. Բ. Ը. Մ. 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յաձնաժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ Կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնէութեան : Արարողութենէն ետք պիտի այցելենք Փէրլաշէզ, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրիմին վրայ :

Անձնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ, 11 Սքուառ Ալպոնի, ԹՐՕ. 03–18 :

ԴԻՒԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵ-ՀԱՆԳԻՍՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

(ՊՕՄՈՆ)

Կիրակի, Ապրիլ 17 :

Սկիզբ ժամերգութեան, ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

Կիրակի, Ապրիլ 17 :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՎՐԴ. ԹՐԹՌԵԱՆ

×

ԿԱՐՏԱՆ – ՊԻՒԷՐ

Գեղունի սրահին մէջ :

Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին : Կը պատարագէ Բաբգէն քահանայ : Կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

×

Շրջաններու Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին իրենց արժանի յարգանքը մատուցանելու նահատակներու սուրբ յիշատակին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Ռիւ Ալպէռ Ա. Անիէռ :

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ
ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ
Գրեց՝
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը : Տեւական աշխատանք : Դիմել՝

Քոնթուար տը Քոնֆէքսիոն, 86 Ռիւ տը Քլէրի, Փարիզ (2) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ · ԸՆԹՐԻՔ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

Խօսք կ'առնէ՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ներկայացնելով Հայաստան եւ Լիբանան իր ճամբորդութիւններու տպաւորութիւնները (Լուսարձակուած նկարներով) :

Ճաշագին 10 Ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 16 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10587 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.587

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Անհանդարտ վիճակ կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ, ուր 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր կուսակցութիւնները հակամարտութեան մէջ են՝ աթոռ դրաւելու եւ երկրի իշխանութիւնը ձեռք առնելու համար :

Պարզապէս աթոռամարտ :

Յեղափոխութեան հեղինակները մեծ մասամբ ասպարէզէն քշուած են. մնացեալները իբրեւ ծերակուտական երկրորդական դեր միայն կը կատարեն :

Առողջական պատճառներով ասպարէզէն ընդմիշտ քշուեցաւ նաեւ Հանրապետութեան նախագահ զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ, որ շուրջ երկու ամիսէ ի վեր մահաքունի մէջ է — եւ որ իրականին մէջ անուն մըն էր միայն, առանց քաղաքական փորձառութեան եւ հեղինակութեան :

Թուրքերու գլխուն զինուորական մը պէտք է միշտ, բանակին կռթնած զինուորական մը, ի պահանջել հարկին երկրին մէջ պաշարման վիճակ յայտարարելու, ժողովուրդը ահուսարսափի մէջ պահելու եւ քաղաքական արկածախնդրութեանց առաջքն առնելու համար :

Զինուորականներ էին Մուսթաֆա Քեմալ եւ Իսմէթ Ինէօնիւ, որոնք տասընեակ տարիներով իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ իրենց բռունցքին տակ պահեցին հանրապետակա՛ն, ժողովրդավարակա՛ն, յեղափոխակա՛ն Թուրքիան, իրենց ետեւ ունենալով բանակն ու Հալք կուսակցութիւնը, որ ուղղակի ժառանգորդն էր տխրահռչակ Իթթիհատի :

Ասպարէզով զինուորական չէր տնտեսագէտ Ճէլալ Պայար, որ սակայն մասնակցած էր «անկախութեան պատերազմին»: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր տասնամեայ իշխանութեան օրով ընդհանուր դժգոհութիւն ստեղծած էր կառավարութեան դէմ՝ ժողովուրդին ու բանակին մէջ : Մէնտէրէս եւ Պայար ճակատագրական վայրկեանին չկրցան առաջքն առնել բուռ մը երիտասարդ զինուորականներու յեղափոխութեան եւ բանակը անցաւ հակառակորդներու կողմը :

Մայիս 27ի յեղափոխութենէն վերջ, Զօր. Կիւրսէլի օրով, վարչապետ Ինէօնիւ երկու անգամ ձախողութեան մատնեց գնդապետ Այտէմիրի ապստամբական փորձերը : Որովհետեւ բանակը իրեն հետ էր :

Այսօր երբ Ատալէթ կուսակցութիւնը ձեռք առած է երկրին իշխանութիւնը, ամէն գնով կը ջանայ իր կողքին ունենալ բանակը, ամրապնդելու համար իր դիրքը :

Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչուեցաւ — զարտուղի միջոցներով՝ քանի որ դեռ ողջ է Զօր. Կիւրսէլ — ընդհանուր սպայակոյտի նախագահ Զօր. Ճէվտէթ Սունայ, որ կը նկատուի հեղինակաւոր զինուորական մը՝ ընդունելի բոլոր կողմերուն համար :

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները վերջերս սաստկացուցեր էին իրենց պայքարը կառավարական Ատալէթ կուսակցութեան դէմ : Ընտրական նոր օրէնքի քը-ւէարկութեան առթիւ Անդարայի Ազգային մեծ ժողովին մէջ երեսփոխանները ալա թուրքա հայհոյութիւններով իրար անարգելէ ետք չէին վարանած դանակի եւ ատրճանակի օգնութեան ալ դիմելու, իրարու գլուխ պատռելու :

Այս կռուազան քաղաքաղէտները խելքի բերելու եւ հանդարտեցնելու համար զօրաւոր բռունցք մը անհրաժեշտ է : Զօր. Սունայ այսուհետեւ այդ բռունցքի դերը պիտի կատարէ : Իբրեւ ընդհ. սպայակոյտի նախագահ երկար տարիներ սերտ կապեր պահած է ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերու ընդհանուր հրամանատարներուն հետ : Ամուր է իր դիրքը : Ատալէթական վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ անոր վրայ կը կռթնի ընդդիմադիրներու հարուածներուն դիմակալելու համար :

Ատալէթ իբրեւ ժառանգորդը Դեմոկրատ կուսակցութեան՝ յաջողեցաւ վերջին երկու տարիներու ընթացքին բանտերէն ազատ արձակել տալ Եասը Ատայի դատապարտեալներու մեծագոյն մասը :

Երկիրը չէ խաղաղած սակայն: Կիրքերը սանձարձակ կը գործեն դեռ : Օրուան իշխանութեան դէմ դժգոհութիւնները ծայր տուած են արդէն :

Միւս կողմէ զանազան խլրտումներ կը նշմարուին աջակողմէն ու ձախակողմէն:

Աջակողմեաններու մօտ կրօնական մոլեռանդութիւնը օրէ օր կը զարգանայ :

Ձախակողմեանները կը կազմակերպը-ւին Թիւրք Իշճի Փարթիսիի (Թուրք բանուորական կուսակցութիւն) շարքերուն մէջ: Աջերը իբրեւ «համայնավար» կ՝ամբաստանեն բանուորականները, որոնց համար կ՝ըսեն թէ Մոսկուայէն կը ստանան իրենց հրահանգները :

Ձախերը «յետաշրջական», հակայեղափոխական, հակաքեմալական կ՝որակեն իրենց հակառակորդները :

Համալսարանի ուսանողներն ալ երկու մասի բաժնուած են: Ցոյցեր կը կատարեն մէկը միւսին դէմ :

Մինչ այդ, տնտեսական ելմտական տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ, սընանկութեան դուռը հասցնելով երկիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ամէն ինչ խաղաղած կը թուի Վիէթնամի մէջ: Պուտտայականները թէեւ չմասնակցեցան կառավարութեան կազմակերպած «ազգային համագումարին», սակայն, զինուորական ղեկավարներուն դիւանագիտութեան առջեւ տեղի տալով՝ համաձայնեցան «ազգային համագումարի» որոշումին եւ Սայկոնի մէջ կազմակերպած իրենց հսկայ ցոյցը վերածուեցաւ տեսակ մը յաղթական եւ կարգապահ տողանցքի :

Իրապէս, ըմբռնելով թէ անկարելի էր զէնքով զսպել պուտտայականներն ու կեդրոնական Վիէթնամը, որոնք ոչ-զինուորական կառավարութիւն մը կը պահանջէին, Զօր. Քիի կառավարութիւնը խոհեմ գտնուեցաւ եւ հրովարտակ մը ստորագրեց, որպէսզի երեսփոխանական ընտրութիւններ կատարուին յառաջիկայ հիդ ամիսներու ընթացքին : Կառավարութիւնը յանձն կ՝առնէ նաեւ, մինչ այդ, «քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւններուն ի նըպաստ պայմաններ ստեղծել», նշելով սակայն, թէ երբեք պիտի չընդունին որ «համայնավար կամ չէզոք տարրեր մուտք գործեն երեսփոխանական ժողովին մէջ »:

Այս հրավարտակի ընթերցումէն ետք, « ազգային համագումարի» վերջին նիստը չփակուած, խօսք կ՝առնէր Զօր. Քի : Համագումարին ներկայ անդամներուն կ՝ըսէր թէ իրենց կը մնար որոշել որ վարչապետը պաշտօնի վրայ մնայ կամ ոչ: Քի կը յայտարարէր. «Իմ, կամ ընտրութիւնները կազմակերպելու նպատակով ժամանակաւոր այլ կառավարութիւն մը, պէտք է գործէ ծառայելու համար ժողովուրդի գաղափարականին ...» : Քի կ՝եզրակացնէր. «ինչ ալ ըլլայ պաշտօնս, պիտի ընդդիմանամ որեւէ կառավարութեան՝ որ չպայքարի ժողովուրդի բարօրութեան համար եւ գործէ ի շահ համայնավարներուն »:

Հրովարտակի ընթերցումէն քանի մը ժամ ետք արդէն իսկ Պուտտայականները կը համաձայնէին կառավարութեան հետ: Տակաւին կանուխ է սակայն լաւատես ըլլալու համար : Խօսք կայ թէ Տա Նանկ եւ Հուէ, համաձայն ըլլալով հանդերձ յառաջիկայ հինգ ամիսներու ընթացքին ընտրութիւններ կազմակերպելու «ազգային համագումարի» որոշումին, կը շարունակեն պահանջել Քիի կառավարութեան հրաժարումը :

ԱՐԷՖԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

Նախագահ Արէֆի մահէն տասը ժամ ետք, արդէն, համաձայն սահմանադրութեան 55րդ յօդուածին, Նախարարաց եւ Պաշտպանութեան խորհուրդները կը հաւաքուէին ընտրելու ժամանակաւոր նախագահ մը : Կ՝ընտրուէր վարչապետ Պաղզազ: Շուտով ամբողջ Իրաքի մէջ լուսարգել կը հաստատուէր, եւ կ՝որոշուէր մէկ ամիս պաշտօնական սուգ պահել : Զինուորական օդանաւով մը Պաղտատ կը փոխադրուէր նախագահին մարմինը: Ազգային յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր; Շաբաթ: Նախագահին եղբայրը, Զօր. Արէֆ, որ պաշտօնական այցելութեամբ Մոսկուա կը գտնուէր մէկ ամսուան համար, ընդհատելով խորհ. ղեկավարներուն հետ իր տեսակցութիւնները աճապարեց վերադառնալ Պաղտատ : Զօր. Արէֆ այսօր նկատուած է Իրաքի թիւ մէկ անձնաւորութիւնը եւ շատ հաւանաբար իբրեւ նախագահ յաջորդէ իր եղբօրը:

Ինչ կը վերաբերի նախագահ Արէֆի մահուան պայմաններուն, հակասական լուրեր շրջան կ՝ընեն : Առջի օր քիւրտ յեղափոխականներու գաղտնի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ Արէֆի թռանը զգետնուած էր ապստամբ քիւրտի մը գնդացիրով, մինչդեռ Պաղտատի պաշտօնական հաղորդագրութեան համաձայն նախագահին թռանը զոհ էր աւազամրրիկի մը: Իրապէս, 48 ժամէ ի վեր զօրաւոր աւազամրրիկ մը կը տիրէ ամբողջ Միջին Արեւելքի, բայց մանաւանդ Պարսից Ծոցին մէջ, ուր պատահեցաւ արկածը :

Քաղաքական գետնի վրայ Արէֆ իրապէս մեծ կորուստ մըն է Պաղտատի համար: Արէֆ, առանց երեւելի ղեկավար մը ըլլալու, յաջողած էր սակայն, թագաւորի տապալումին յաջորդող անորոշ տարիներէն ետք, որոշ կայունութիւն մը տալ Իրաքի : Ինքն էր որ, 47 տարեկանին, Քասըմի հետ տապալեց միապետական վարչակարգը : Երկու զինուորականները միասին ծրագրեցին, պատրաստեցին եւ իրագործեցին Ֆէյսալի սպանութիւնը 1958 Յուլիս 14ին: Յետոյ սկսաւ մրցակցութիւն մը երկու զօրավարներուն միջեւ: Նախ գլխաւոր դէմքը կը դառնար Քասըմ, որ նոյնիսկ մահուան կը դատապարտէր Արէֆը, բայց կը ներէր իրեն: 1963ին Արէֆ կը տապալէր Քասըմը, սակայն իր կարգին, ինքը, չէր ներեր: Քասըմ կը գնդակահարուէր իր ներկայութեան, հեռատեսիլի զրասենեակի մը մէջ : Ապա, մամլոյ ասուլիս մը տալով, Իրաքի կը խոստանար կայունութիւն եւ միասնականութիւն :

Ներքին ճակատի վրայ, լաւագոյնս օգտագործելով հանդերձ քարիւղի հանքերը, Արէֆ բախեցաւ մեծ դժուարութեան մը՝ Քիւրտերու ըմբոստութեան : Արտաքին քաղաքականութեան մէջ մնաց բարեկամ ու հիացող Նասրի: Մանաւանդ վերջերս, կը ջանար սիրաշահիլ Ռուսերը, առանց կորսնցնելու Ամերիկայի բարեկամութիւնը : Դեռ վերջերս պաշտօնապէս Պաղտատ կը հրաւիրէր Զօր. տը Կոլը:

Քաղաքական դէտերուն համաձայն Նասր կորսնցուց արաբական աշխարհին մէջ իր վերջին բարեկամը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ կը շարունակէ իր նիստերը: Ընդդիմութիւնը ծանր յարձակումներ կ՝ընէ տը Կոլի վարած քաղաքականութեան դէմ : Քուվ տը Միւրվիլի զեկուցումէն ետք, Փլէվէն եւ Միթրան խօսք առնելով խիստ կերպով քննադատած են Ֆրանսայի Ատլանտեան քաղաքականութիւնը :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Մուսսավաթ » շաբաթաթերթը կը գրէ, թէ նախագահ Թիթօ ժողով մը առաջարկած է Նասրի եւ Տիկին Ինտիրա Կանտիի: Ժողովը պէտք է գումարուի այս ամառ, Գահիրէի մէջ : Շաբաթաթերթին համաձայն Թիթօ կը փափաքի որ այս ժողովը զբաղի չէզոք երկիրներու հարցերով: Եդիպտական պաշտօնական աղբիւրները կը մերժեն որեւէ մեկնութիւն տալ լուրին :

ՍԱՆԱԱՅԷՆ (Եմէն) կը հաղորդեն թէ Եմէնի երկու նախարարներ մահափորձի մը ենթարկուեցան, որոնցմէ մին մեռաւ: Ահաբեկիչը, ազատելու ամէն յոյս կորսընցուցած, պատուհանէ մը վար նետեց ինքզինքը ու մեռաւ ջախջախուած :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարար Կրոմիքօ պաշտօնական այցելութեամբ Թոքիօ պիտի մեկնի, յառաջիկայ Մայիս 11ին: 1925էն ի վեր խորհ. նախարարի մը ճափոն առաջին այցելութիւնը պիտի ըլլայ ասիկա: Կ՝ենթադրուի թէ խորհ. նախարարը քաղաքական եւ տնտեսական խօսակցութիւններ պիտի ունենայ ճափոնի պետական դէմքերուն հետ, եւ այս առիթով երկու երկիրները դեսպանական համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրեն :

«ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍԻ» համաձայն վարչապետ Ուիլսըն որոշած է վերակազմել Անգլիոյ ապահովութեան սպասարկութիւնները :

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱԿԱՆ գաղտնի ռատիոկայանը (ծայրայեղ աջակողմեան), Սոքարնօն Հիթլերի հետ բաղդատելով, առջի օր հաղորդագրութեան մը մէջ յայտարարած է. « Մեր սրտերը կը խառնուին եւ կ՝ուզենք դուրս տալ՝ երբ ամէն օր կը լսենք հետեւեալ յայտարարութիւնը. « ես նախագահն եմ, առաջինը, գերագոյն հրամանատարը, յեղափոխութեան մեծ ղեկավարը. եւն.»: Հակաչին ցոյցերը վերսկսած են ճակարթայի մէջ, ուր չին դեսպանատունը կրակի եւ թալանի տրուած է :

« ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹԸ»՝ պաշտօնաթերթ Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան, ամբողջ աշխարհի յեղափոխական ուժերուն խորհուրդ կուտայ «պատերազմելով սորվելու պատերազմի արուեստը»: « Ժողովուրդները, կը շարունակէ թերթը, զէնքով պատերազմի չսկսած երբեք չեն մարզուիր եւ զինուորական վարժարաններ չեն յաճախեր : Զէնքերը կ՝առնեն եւ գործին մէջ միայն կը սորվին զանոնք լաւագոյնս գործածել : Այս ուղղութեամբ, ժողովրդային բանակի մը համար թշնամին լաւագոյն զինուորական մարզիչն է: Անկարելի է նման բանակէ մը պահանջել որ բոլոր պատերազմներն ալ շահի: Ինչ որ կրնանք յուսալ այն է, որ յաղթանակները թէ պարտութիւնները ծառայեն իրեն, քաղելու անհրաժեշտ դասը »:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԵԽԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

1908ի Սահմանադրութենէն անմիջապէս ետք, մեր Խուռնավիլ գիւղէն Պոլիս գացի Տիվրիկցի Հայրանեանին հետ, Չեխաստանի Ռոնշպերկ քաղաքը բնակող մեծ հօրս՝ Պապիկ Գալիկեանին քով երթալու համար: Անցագրային դժուարութեան պատճառաւ, ստիպուեցայ ամբողջ երկու տարի Պոլիս մնալ: Հացս ճարելու համար՝ ստիպուեցայ Եղիշէ Արքեպիսկ. Դուրեանի մօտ աշխատիլ, մինչեւ անցագրիս խնդրին կարգադրուիլը:

1910ին վերջապէս մեծ հօրս քով՝ Ռոնշպերկ հասայ եւ սկսայ գերմաներէն սորվիլ եւ ետքը գերմանական դպրոց մտայ: Դեռ դպրոցս չաւարտած, մեծ հայրս մեռաւ եւ ես մնացի միս մինակ՝ օտարութեան գիրկը: Կոմս Կուդէնհովէ Կալէրկիին մայրը՝ Միցուն, որ շատ բարի ճափոնուհի մըն էր եւ մեծ հօրս ճափոնացի կնոջը քոյրը, զիս իր քով կանչելով ըսաւ որ չյուսահատիմ եւ դպրոցս շարունակեմ, ինք նիւթապէս պիտի օգնէ: Իրաւ ալ իշխանավայել ամսական մը՝ (հարիւր գուլդըն) կապեց եւ ես երկու տարիէն դպրոցս աւարտեցի: Այն ատեն յիսուն գուլդընը կը բաւէր սենեակի եւ սնուդի համար, ու կ'աւելնար անգամ:

Դպրոցս աւարտելէ ետք, 1919ին Պոլիս վերադարձայ ծնողքս գտնելու յոյսով, գտայ միայն հայրս, որ Դուրեան Սրբազանին մօտ խոհարար էր դարձած:

1920ի գարնան, , դարձեալ Չեխաստան վերադառնալէ առաջ, Դուրեան Սրբազանին գացի հրաժեշտ առնելու համար: Դուրեան Սրբազան, որ այն ատեն չեխ արեւելաբան Բեդրշիխ Հրոզնիի կողմէ վերծանուած հեթերէնով շատ կը հետաքրքրուէր, ինծի խորհուրդ տուաւ Փրակայի չեխ համալսարանին մէջ Փրոֆ. Բ. Հրոզնիի հեթաբանական դասախօսութեանց հետեւիլ ու զինքը տեղեակ պահել չեխ հնագէտին ուսումնասիրութեանց արդիւնքի մասին: Այդ պատուական Հայուն եւ մեծագոյն հայագէտին խորհուրդին անսալով, արձանագրուեցայ Փրակայի Կարոլոսի համալսարանը եւ հետեւեցայ արեւելաբանութեան (սումերերէն, ակկադերէն, հեթերէն եւ Փոքր Ասիոյ հնագոյն պատմութիւն): Պետական քննութիւնները անցընելէ ետք, «Հայերէնի յարաբերութիւնը հեթերէնի հետ» նիւթին շուրջ թէզ մը գրելով ու պաշտպանելով հեթաբանութեան եւ հնախօսութեան դոկտոր դարձայ:

Քննաճառիս (Դիսերթասիոն թէզ) ընթերցումն ու քննարկումը ուսուցչապետ Հրոզնին այն համոզման բերաւ, որ խոկապէս որոշ ընդհանրութիւններ գոյութիւն ունին հեթերէնի եւ հայերէնի միջեւ:

Հեթերը եւ Հայերը միեւնոյն միջավայրը (Փոքր Ասիա) բնակելով եւ իրարու դրացի ըլլալով, անոնց մշակոյթը, լեզուները, նիստուկացը իրարմէ զգալի չափով ազդուած են: Մեր ցեղին կորիզը կազմող Խայաները, որոնք մեր նախնիքը եղած են, հեթերէնէ բազմաթիւ բառեր ու ասոյթներ փոխ առած եւ իրենք ալ իրենց կարգին բաւական լեզուատարրեր հեթերէնի փոխանցած են: Այն բառերը, որոնք Հեթացիք փոխ առած են Խայաներէն, բառասկիզբը դրած են երկու հորիզոնական սեպիկներ: Հնաւանդ հեթերէնի եւ հայերէնի ազդակցութեան հարցը եւ բառապաշարը քննելու նպատակաւ էր որ ուսուցչապետ Բ. Հրոզնին առաջարկեց Չեխոսլովաքիոյ Կրթական նախարարութեան՝ Փրակայի համալսարանին արեւելագիտութեան կաճառին կից բանալ հայագիտական դասընթացք մը եւ զիս ալ դասախօս կարգել: Ուրեմն, հայագիտական ամպիոնին բուն նպատակն էր քննել հեթ եւ հայ լեզուներու բառամթերքը ու ճշդորոշել հեթերէնի եւ հայերէնի խնամիական կապերը:

Փրոֆ. Բ. Հրոզնին խորհուրդ տուաւ հեթաբանութեան հետեւող չեխ ուսանողներուն հմտանալ հին դարերու ծնունդ հայերէնի, որ կրնայ օգտակար ըլլալ հեթերէնի լուսաբանութեան համար: Հնդեւրոպական համեմատական լեզուաբանութեան հետեւող ուսանողներէն ոմանք՝ Վացլաւ Չիհարշը, Եարոմիր Բորեցկին, Պավէլ Պռուխան, Բոհումիլ Բարէշը եւ Սկալիչկան ալ մաս կը կազմէին աշակերտներուս: Մօտաւորապէս երկու տարի ետք դասերուս կը յաճախէին նաեւ Եարոմիր Եդլիչկան, 55 տարեկան չեխ վարդապետ մը՝ Տոքթ. Մուդրան, որ մտերիմ բարեկամն էր մեր ներհուն բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեանին: Աշակերտներուս մէջ կը գտնուէր նաեւ Մոյիզ անունով Ֆրանսացի մը, որ Փրակա եկած էր չեխերէն սորվելու համար: Փրոֆ. Ա. Մեյէն զրկած էր զինքը Փրակա:

1926 – 27ի դպրոցական շրջանին երբ հայագիտական դասընթացքը սկսաւ Փրակայի համալսարանին մէջ, նամակով մը Դուրեան Սրբազանին հաղորդեցի հայագիտութեան ամպիոնի մը հաստատուիլը: Անիկա մեծ ձեռնհասութեամբ պատրաստուած իր «Այբուբենք Հայ Բանասիրութեան» խորագիրը կրող փոքրիկ բայց հիւթեղ գործէն տասը օրինակ զրկած էր հայագիտութեան հետեւող աշակերտներուս բաժնելու համար: Ամբողջ դասաշրջան մը աշակերտներուս հետ կարդացի այդ գրքոյկը եւ ես ալ շատ բան սորվեցայ:

Չեխ աշակերտներուս մէջ ամենալաւ սորվողները Բարէշը, Պռուխան եւ Չիհարշն էին: Բարէշը կը կարդար եւ բաւական լաւ կը խօսէր մեր ոսկեդարեան գրաբարը: Ասկէ քանի մը տարի առաջ մեր լաւագոյն գրողներէն մին՝ Վախթանգ Անանեանը Չեխոսլովաքիա եկած էր, Բարէշը անոր հետ գրաբարով խօսած էր, մեր որսորդ Վ. Անանեանին զարմանք պատճառելով: Բարէշը չեխերէնի թարգմանած է մեր գրականութենէն բազմաթիւ երկեր, Փ. Բիւզանդացիէն եւ Մ. Խորենացիէն «Հայկական հին զրոյցներ», Շիրվանզատէի «Քաւոսը», եւ ուրիշ կտորներ՝ զանազան գրողներէ: Տոքթ. Չիհարշն ալ թէ լաւ հեթերէն եւ թէ լաւ հայերէն սորվեցաւ եւ ինքն ալ իր կարգին ուրիշներուն սորվեցուց: Պ. Պռուխան նշանաւոր լեզուաբան մը եղաւ եւ հայերէնն ալ իր ուսումնասիրութեանց առարկան դարձուց: Երկար պրպտումներ ընելով կրցաւ հաստատել, որ հայ լեզուի տեղաշարժը յառաջ եկած է օտար ցեղերու Փռիւգացիներու, Կիմերացիներու միջոցաւ, որոնք չկրնալով հայկական միջակ եւ լերկ հնչիւնները իրարմէ զանազանել եւ արտաբերել, ձայնափոխութիւն յառաջ բերած են: Տեղաշարժ կամ ձայնափոխութիւն ըսելով կը հասկընանք կարգ մը հայ բաղաձայններու տարբերուիլը հնդեւրոպական նախալեզուի բաղաձայններէն: Հայերէնի առաջին տեղաշարժը վերջ գտած է մօտաւորապէս 8րդ դարուն (Ք. Ա.), ինչպէս մեզի ցոյց կուտայ Կիմերացիներու ազդանունը, որ եղած է ձայնափոխութեամբ Գամիրք, այսինքն լերկ Կ բաղաձայնը փոխուած է միջակ Գ.ի: Կիմեր – Գամիրք ցեղանունը տակաւին կը վերապրի Կէմէրէկ տեղանունին մէջ:

Լսելով որ Գրիգոր հօրեղբայրս Գահիրէի մէջ մեռած եւ փոքրիկ դումար մը ձգած է, ստիպուեցայ դասախօսութիւններս ընդհատել եւ 1933ին Գահիրէ մեկնիլ, ուր ամբողջ երեք տարի պայքարեցայ Ասլան անունով հրեայ փաստաբանի մը դէմ, որ զիս մեռած հռչակելով կ'ուզէր տիրանալ այդ ժառանգութեան: Իմ բացակայութեանս շրջանին նախկին աշակերտներէս մին Տոքթ. Եարոմիր Եդլիչկան կը դասախօսէր հայերէնը:

ՏՈՔԹ. ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

(Շար.)

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅ ԳԱՒԱՌԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Գ.

Սրուանձտեանց կը շրջի զանազան կեդրոններ եւ իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ երկհատոր «Թորոս Աղբար»ով:

Ամէն տեղ կը տեսնէ առաջնորդի եւ վարժարանի պահանջը, «Հայ ժողովուրդը «ազատութեան բարձունքը թռչելու համար պէտք ունի վարդապետի եւ վարժապետի»: Ամէն կողմ խոր տգիտութիւն կը տիրէ, Թոքատի մէջ ատենապետը կ'ըսէ.— «Լաւ է որ մեր տղաքը տգէտ մընան, քան անհաւատ ըլլան, որովհետեւ դպրոցը անհաւատ կ'ընէ»:

Թոքատցին վալիին յայտներ է, թէ Փորթուքալեանը Հայոց թագաւորութիւն կանգնելու ջանք կ'ընէ: Վալին պատասխաներ է. «Բաներնուդ գացէք, այնքան դիւրի՞ն է թագաւորութիւն մը կանգնել»:

Կ'անցնի Սվազ, ուրախութեամբ կը տեսնէ Սենեքերիմեան, Անձնուէր, Լուսաբեր ընկերակցութեանց մեղուաջան աշխատանքը: Կը հանդիպի Բինկեան, որ անառիկ դիրք ունի, ուր կ'ապրի քաջարի ժողովուրդ մը, որ կը սարսափեցնէ Քիւրտերը: Ակն քաղաքի մէջ կը փնտռէ ամիրաներու ժառանգները, կը տեսնէ քանի մը գիւղեր, որոնք հայ – հոռոմ մընացեր են, տխրութեամբ կը դիտէ 18 հայ գիւղեր՝ ամբողջապէս թրքացած:

Կը խորհի թէ «Հայաստանի ամենամեծ չարիքը իր կարող որդիներուն հեռի մընալն է, զայն աղքատ եւ անպաշտպան ձգելն է, պէտք է որ բժիշկ, փաստաբան, առեւտրական հոն երթան, հող գընեն, երկիրը զարգացնեն»:

Արաբկիրի մէջ կը հանդիպի թուրք պէկերու, որոնք հայերէն դիտեն եւ լաւ են Հայերու հետ:

Ուրախութեամբ կը տեսնէ յառաջդիմութիւն, ճամբաներու շինութիւն, բաւական է որ կառավարութիւնը լաւ կառավարիչ ե արդար դատաւոր տայ, կացութիւնը կը փոխուի, չարագործները կը սարսափին: «Եթէ եւրոպական ազդերէն մէկը յաջողի մուտ գտնել, մեղի պէս ժողովուրդի մը կեանք չի մնար: Միթէ պետութիւնը բռնի մեղի կը վաճառէ եւրոպական ապրանքներ: Ինչո՞ւ խանգարուած են Ամասիոյ, Թոքատի, Ակնայ, Արաբկիրի, Խարբերդի, Մալաթիոյ գաւառներուն հազարաւոր գործարանները կերպասեղէնի, կտաւեղէնի, որովհետեւ ամէն տեղ մտած է եւրոպական ապրանք: Ողբալ, անիծել, գաղթել, միշտ հանդիստ որոնել, այս է մեր գաւառներուն վիճակը»: (Հատոր Բ., էջ ԺԳ., ԺԵ.):

Վարդապետը կը գնահատէ կայսերական քոմիսէրին գործունէութիւնը, կը տեսնէ իմաստուն վալիներու եւ պաշտօնեաներու աջակցութիւնը ազդայիններուն, մինչդեռ օտար գործիչներ դժգոհ են որ բարեկարգութիւններ կը կատարուին: Օտար եւ սուտ բարեկամներ Հայուն կանչել կուտան, կը շրջին խռովելու հայ ժողովուրդը, կը հրաւիրեն դժգոհ ցոյց տալու ընդդէմ կառավարութեան: «Օտար պետութեանց մարդիկ կը շրջէին եւ կը յուզէին հայ ժողովուրդը ընդդէմ

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Այն գիշեր տագնապներու մէջ էի, բոլորովին յուսահատած էի:

— Չեմ կարծեր որ ողջ մնամ այլեւս, կ'ըսեմ ես ինծի:

Շատ յուզուած եմ: Քուն չունիմ:

Ծանր տագնապներու մէջ լուսցուցի: Առաւօտուն շոգեկառքի մը սուլիչը կենդանութիւն բերաւ վրաս: Ատանայի կողմէն կուգար շոգեկառքը: Կանդ առաւ մեր կայարանը: Այդ միջոցին վակոնիս դուռը զարկին:

— Ո՞վ է, ի՞նչ կ'ուզէք, ըսի թուրքերէն:

Թուրք գիւղացի մըն էր, եկեր էր ալիւր դնելու: Ըսաւ թէ Ֆրանսացիները եկան գրաւեցին կայարանը, կը ցաւի որ ուշ մնացած է, քիչ մը ալիւր կ'ուզէ:

Մերժեցի անշուշտ:

Թէեւ շատ տկար եմ, քալելու ուժ չունիմ, բայց անզուսպ փափաք մը ունեցայ Ֆրանսացի զինուորները տեսնելու: Տրքալով տքալով վար իջայ վակոնէն: Ի՞նչ տեսնեմ, կայարան մտած շոգեկառքին բոլոր վակոնները լեցուած են Ֆրանսացի զինուորներով:

— Օ՛խ, ըսի, վրաս հանդստութիւն մը իջաւ:

Մօտեցայ զինուորներուն, եւ ականջներուս չեմ հաւատար, զինուորները ... հայերէն կը խօսին:

— Դուք Հա՞յ էք, հարցուցի:

— Այո՛, Հայ ենք բոլոր այս զինուորները Հայ են, ըսաւ խօսակիցս: Ամբողջ գիծը գրաւելով Պողանթի պիտի երթանք:

Յետոյ ինծի հարցուց.

— Ո՞ր տեղացի ես:

— Ատափազարցի:

Տեսայ որ կը պոռան.

— Վահրամ, Մընտիկ, Վահրամ, եկէք հայրենակից մը կայ հոս:

Նայիս, վազելով եկան մեր քաղաքացի հանրածանօթ Մընտիկը, միւսը Վահրամ Ալաճաճեանը (Արսէն ազային տղան), մեղի դրացի:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, հարցուցին:

— Ութ վակոն ալիւր ունիմ, Էրէյլի պիտի տանիմ, անկէց ալ Ատափազար պիտի երթամ, թէղքէրէս առած եմ:

— Օհօ՛, մենք ուր որ կոխենք՝ գրաւուած կը համարուի: Մինչեւ Պողանթի պիտի երթանք, մեր գրաւման տակ առնելու: Ինչ որ ունիս՝ առ եկուր մեր մօտ, քեզ ալ Պողանթի տանինք:

Կարծես ուժ մը եկաւ վրաս:

Ես որ գրաւեալ էի, գրաւող եղայ այլեւս: Բեռներս առի, գացի մեր քաղաքացիներուն վակոնը: Ֆրանսացի հարիւրապետը տեսաւ.

— Ա՞ս ո՞վ է, հարցուց:

— Հա՞յ է, ըսին:

— Թոէ պիէն, թոէ պիէն, ըսաւ զըւարթօրէն:

Քիչ ետք շոգեկառքը ճամբայ ելաւ, հասանք Պողանթի: Տեսանք որ շոգեկառքին ամբողջ պաշտօնեաները Հայեր էին: Փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրին, նըւագով եւ երգով հայ կամաւորներուն ի պատիւ:

Շատ յուզուեցայ: Ամբողջ անցեալս պատկերացաւ աչքերուս առջեւ, մեր ազգային պատմութեան դասերս կրկնուեցան մտքիս մէջ, անապատի չարչարանքներս պատրանք դարձան այլեւս: Այդ պահուն զղջացի որ չէի օգտուած բախտէն, մերժած էի ծախել վակոններով ալիւրը, ինչ որ կրնար գինն ըլլալ կրած չարչարանքներուս: Մարդը ո՛րքան ապաչեց որ 1200 պարկ ալիւրը յանձնեմ իրեն, պարկը 15 լիրա:

Չէի կրնար հաւատալ, որ մեղ չարչարողները այսպէս խուճապահար պիտի փախչէին:

Շոգեկառքէն վար իջայ, շնորհակալութիւն յայտնեցի ընկերներուս: Յետոյ գացի, երկու հարիւր մեթր անդին, թըրքական պաշտօնեաներուն մօտ, որոնք զինուորները շոգեկառք կը բարձրացնէին: Թէզքէրէս ցոյց տուի, մտայ զինուորներուն մէջ: Մինչեւ հոս մոռցած էի հիւանդութիւնս, ուրախութիւնս դեղ եղաւ ինծի: Բայց երբ թրքական իշխանութեան գօտիէն ներս մտայ, զգացի թէ դեռ տկար էի:

Երկար կառաշար մը կար, թուրք զինուորներով լեցուած, իրարու վրայ դիզուած: Շատեր նոյնիսկ վակոններուն տախքին վրայ տեղ գրաւած, բացօթեայ պառկած:

Պաշտօնեաները ըսին թէ տեղ չկայ այս շոգեկառքին մէջ:

— Վազը ուրիշ շոգեկառքով մը կ'երթաս:

— Օդը ցուրտ, ի՞նչպէս մնամ այստեղ, ըսի:

Հարիւրաւոր զինուորներ կը սպասեն ինծի պէս, հիւանդ, թշուառ: Օդը ցուրտ, եւ անպատսպար:

— Եթէ հոս մնամ, կը մեռնիմ, ըսի ես ինծի, եւ որոշեցի ամէն գնով տեղ մը գտնել այդ շոգեկառքին մէջ: Ելայ վակոնի մը վրայ, թիզ մը տեղ չկար: Ուրիշ վակոնի մը վրայ բարձրացայ, հիւանդ զինուորի մը մօտեցայ:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(27 Շար.)

Հայութեան, բողոքել տալ Հայը ընդդէմ քիւրտ եւ թիւրք բնակչութեան եւ դրժ – բախտաբար մեր զանազան դասերէն ալ շատերը անգիտօրէն ջանքեր եւ ցոյցեր կը կատարէին օտարին շահ առթող եւ մեզ կործանում բերող մեքենայութեանց: Այս ընթացքը բաց մը թողուց կառավա – րութեան եւ ազգային իշխանութեան, Հայոց եւ Թուրքերու եւ Քիւրտերու մի – ջեւ»: (Հատոր Բ., Պոլիս, 1884, էջ ԺԶ. եւ ԺԷ.):

Կը հաստատէ եւրոպական ապրանքնե – րու ողողումը ամէն տեղ, ամէնէն ան – ծանօթ գիւղերու մէջ անգամ թափանցած է անգլիական եւ ամերիկեան ապրանքը: Առեւտուրին թափանցումին կը հետեւի գործակալը, քաղաքականութիւնը, տըն– տեսական մրցակցութիւնը:

(ԽՄԲ.— Վարդապետին այս տեսա – կէտները կը բխին թրքական աղբիւրէ կամ թերեւս ատոնց արտայայտութիւնը ձեւ մըն է հաճոյ երեւելու թրքական իշխա– նութեանց՝ հարկադրաբար):

Գաւառի չարիքն է պանդխտութիւնը, երիտասարդներ կը լքեն գիւղն ու ար – տը, գաւառը կը բերեն շռայլութիւն եւ մոլութիւն, մինչեւ իսկ մահացու ախ – տեր: Պարտք ընել, պարտքով հարսանիք ընել, գրաւի դնել արտ ու տուն, ահա գաւառացիին գործը:

Հայը կը լքէ արտը, Քիւրտը կը գրա – ւէ, կը լքէ գիւղը, Չերքէզն ուՔիւրտը կու գան գրաւելու իր տեղը, գաւառը կը դա– տարկուի Հայով, կը լեցուի Չերքէզով եւ Քիւրտով: «Միթէ իրաւունք կը մնա՞յ այլեւս գանգատելու, իսկ եթէ եւրոպա– կան ցեղ մը յաջողի մուտ գործել, ոչ եւս կեանք կը մնայ մեզի պէս ժողովուր– դի մը: Մեր աղքատութեան պատճառը մեր անհոգութիւնն ու անգործութիւնն է»:

Գիւղի քահանայ մը կ՚ըսէր. «Թուրքե– րը, եպիսկոպոսը, Քիւրտերը միասին գիւղը կը կողոպտեն, Քիւրտերը մեր ա– մէնէն դէշ թշնամիները չեն»: Արդիլելու է արտագաղթը, երբ գիւղի մը մէջ այ – րերը պակսին, աւազակները երեւան կու գան, երբ գիւղացին գիւղ մնայ, հարըս– տահարութիւնը կը դադրի»:

Սղերդի միւթեսարըֆութեան մէջ Հա– յերը արաբերէն կը խօսին, Ասորիները՝ հայերէն: 571 գիւղերէն 98ը Հայ, 229ը Քիւրտ, 109ը Ասորի են: Ասոնցմէ ՏըՖ գաւառը, որ թէեւ կը բաղկանայ տասը գիւղերէ եւ ցրուած է 106 քիւրտ գիւղե– րու մէջ, թիւով 6201 է 8184 Քիւրտերու դէմ բայց կ՚ապրի ազատ եւ անկախ, ո– րովհետեւ գիտէ ինքնապաշտպանութեան դիմել, հրացան գործածել, թշնամիին հետ կռուիլ: Միւս գիւղերուն մէջ Քիւր– տերը գրաւած են բարեբեր դաշտերը, խաղողի ընտիր այգիներ ունին, մշակել կուտան Հայերուն (Արձագանգ, 18 Ապ – րիլ, 1882, թիւ 9):

Վանի 19 վանքերու եկամուտներուն բարւոք մատակարարութեամբ կարելի պիտի ըլլար պահել հինգ միջնակարգ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՑՈՒՐՏԵՐ

Այս տարի ձմեռը անսովոր եղած է իր տաք եւ չոր եղանակով: Օդին ջերմաս– տիճանը բնականէն բարձր էր 5 – 10 աս – տիճանով: Օրինակ Յունուար վեցի ցե – րեկը արձանագրուեցաւ 17 աստիճան տա– քութիւն: (Երեւանի մէջ վերջին անգամ 1888ին արձանագրուած է այդքան տաք եղանակ մը):

Մեղրիի եւ Ղափանի շրջաններուն, ինչպէս նաեւ հիւսիս – արեւելեան վայ – րերուն մէջ առաւելագոյն ջերմաստիճա – նը հասաւ 20 – 22 աստիճանի: Տաքին պատճառով, ձմրան կէսերուն Արարատ – եան հովիտին մէջ ծաղկիլ սկսան պտղա– տու ծառերը (ծիրանի, նշենի, դեղձի եւայլն):

Մարտի առաջին օրերուն սկսան անձ– րեւները եւ կարկուտը (Երեւան, Բասար– գեչար, Սեւան): Մարտ քսանէն սկսեալ եղանակը դարձաւ անկայուն, ջերմաստի– ճանը արձանագրեց 5 – 7 աստիճան:

վարժարան, նկատելով երկրի աժանու – թիւնը: Կարելի է յուսացուած ար – դիւնքը ստանալ, արդիւնքէն ալ լիովին օգուտ քաղել, որովհետեւ մշակութիւնը լաւ չէ, օրինաւոր եւ ձեռընհաս վարչու – թիւն չկայ, մէկ խօսքով մարդը կը պակսի Հայաստանի մէջ:

Ժամ մը հեռաւորութեամբ հայաբնակ գիւղ մը կայ, գիւղացին ունի սեփական հող, մշակութեան գործիք: Երբ արտա– կարգ ծախք ընէ, կամ երաշտութիւն ըլ– լայ՝ պարտք կ՚ընէ, տոկոսը կը բար – դուի, գիւղացին անկարող կ՚ըլլայ վը – ճարելու, որպէսզի հողն ու կենդանին չծախէ, տունէն մէկ երկու հոգի Պոլիս կը զրկէ դրամ շահելու եւ պարտքը վը – ճարելու համար: Տոկոսները շատ բար – ձրը են, յիսուն առ հարիւր սովորական են, հարիւր առ հարիւր յաճախ լսուած է: Վաշխառուն գիւղացիին հունձքը արդելքի տակ կը դնէ, եթէ գումարը մեծ է, ար – տը գրաւ կ՚առնէ: Հունձքի ատեն վաշ – խառուն տոկոսին փոխարէն այնքան բան կ՚առնէ որ թերեւս պարտքը վճարուէր: Միւս կողմէ տոկոսը կը դիզուի, գիւղա – ցին տոկոսը կը վճարէ, պարտքը կը մը– նայ: Տղան հօրը հետ պարտական կը մնայ, կը ժառանգէ պարտքը: Գիւղացին կը զրկուի աշխատութեան արդիւնքէն, կը կորսնցնէ անկախութիւնը, կը զրկուի կալուածէն, կը պանդխտանայ, կը զըր – կուի ընտանեկան խնամքէ, խանի մը ան– կիւնը անշուք կեանք մը կ՚անցընէ եւ կը մեռնի:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

Ապրիլին եղանակը անբարենպաստ պի – տի ըլլայ գիւղատնտեսական մշակու – թիւններուն համար: Ապրիլ 15էն ետք պիտի սկսին զօրաւոր անձրեւները:

ՆՈՐ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծրագրուած է Երեւանի մէջ շինել նոր թատերասրահ մը, ուր կարելի պիտի ըլ– լայ ցուցադրել նաեւ շարժանկարներ: Ամէն յարմարութիւններով օժտուած այս թատերասրահը պիտի կարենայ ընդու – նիլ 930 հանդիսատես:

×

Այս տարի պիտի սկսի շինութիւնը մարզասրահի մը, որ իր տեսակին մէջ պիտի ըլլայ եղակի: Մարզական պալա – տը (այսպէս անուանուած է) նախա – տեսուած է տասը հազար հանդիսականի համար: Պիտի ունենայ ամէն յարմարու – թիւն թենիսի, բռնցքամարտի, ըմբշա – մարտի, պասքէթպոլի, վոլէպոլի, հոքէի եւ այլ խաղերու համար:

ԱՊԱԿԻԷ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

Միքայէլ Սիմոնեան: Ահա անուն մը, որ արդէն իսկ հետաքրքրութիւն ստեղ – ծած է իր շուրջը: Մասնագիտութիւնն է փոքր չափի ապակիէ քանդակներու յօ – րինումը: Մեծ վարպետութեամբ եւ զարամանալի ճշգրտութեամբ կը ներկա– յացնէ մանրանկար դէմքեր, տեսարան – ներ եւայլն: Օրինակ «Հովանոցով կինը» քանդակին բարձրութիւնը 18 միլիմեթր է, սակայն կարելի է տեսնել կնոջ հա – դուստին ծալքերը, հովանոցին կտորին թափանցիկ ըլլալը: Ուրիշ օրինակ մը՝ «Լաւաշ թխող կիներ»: Անոնցմէ մէկը նստած է եւ խմորի գունդ կը պատրաս – տէ, միւսը թոնիրին քով ծունկի եկած ուր որ է խմորը պիտի փակցնէ թոնիրին տաք պատին, իսկ երրորդը թխած լա – ւաշները կը հաւաքէ: Բոլորին ալ հա – դուստները, դէմքերուն արտայայտու – թիւնները մեծ ճշգրտութեամբ եւ հարա– զատ գոյներով ներկայացուած են: Եւ այդ բոլորը միլիմեթրերու սահմաններու մէջ:

Սիմոնեան իր քանդակներու պատրաս– տութեան համար կ՚օգտագործէ սովորա– կան ապակին, երբեմն նաեւ՝ գունաւորը:

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորքի, Արզնիի, Ծաղկաձորի, Աղաւ – նաձորի, Դիլիջանի, Օշականի, Ջերմու– կի եւ Գուլադարակի մանկական առող – ջարաններուն մէջ ներկայիս իւրաքան – չիւր հերթին կը հանգստանան եւ կը բուժուին 1500 մանուկներ:

× Յառաջիկայ հինգ տարիներուն, Հա– յաստանի գիւղատնտեսական մթերքներու հիմնական տեսակներու տարեկան միջին արտադրութիւնը, նախորդ հինգ տարի – ներու համեմատութեամբ, պիտի աճի հետեւեալ չափով. խաղողինը՝ 73·1 տո– կոսով, պտուղներունը՝ 45·6 տոկոսով, բանջարեղէնինը՝ 71, ծխախոտինը՝ 41·6, խորդենիինը՝ 4·2 անգամ,, կաթինը՝ 24·3 տոկոսով, հաւկիթինը՝ 31 տոկոսով:

× Նախատեսուած է գիւղերուն մէջ հաստատել քսան գրադարան, 26 մշա – կոյթի տուն եւ մէկ քանի բացօթեայ թա–

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Մի – ութիւնը և իրեն ենթակայ կազմակեր – պութիւնները, Ֆրանս. օրէնքներու ո – դիին համապատասխան կացութեան մը ենթարկելու նպատակաւ, Ռոնի նահան– գապետութենէն եկած մասնաւոր հրա – հանգներուն ստիպուած ըլլալով ընդա – ռաջ երթալ, ինչպէս նաեւ տեղ տալ նա – խորդ Ազգ. Միութիւններու կողմէ պատ– րաստուած կանոնագրին մէջ ներկայ պայ– մաններուն զոհացում տուող տրամադը – րութիւններու որոնք կը պակսին, Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, երկար, տքնա – ջան, բայց մանրակրկիտ խորհրդակցու– թիւններէ ետք նոր ծրագիր – կանոնագիր մըն է մշակած, զոր մօտ օրէն պիտի են – թարկէ տեղական իշխանութիւններու վաւերացման:

Անոնք որոնք կ՚ուզեն ծանօթանալ յիշ– եալ Կանոնագրի բովանդակութեան՝ կըր– նան ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 18·30 երթալ Ազգ. Տան դրասեն– եակը եւ զոհացում գտնել իրենց փափա– քին:

Թելադրանք ընելու կամ տեսակէտ պարզելու փափաք ունեցողներ, եթէ գըտ– նուին, կրնան թուականէս մինչեւ տասն եւ հինգ օր ընել ու յանձնել զանոնք դի – ւանատան քարտուղարին, բացարձակա – պէս գրաւոր ըլլալու պայմանաւ:

Որոշեալ թուականէն ետք, նոր կանո – նագրութիւնը պիտի ենթարկուի Ռոնի նահանգապետութեան գնահատանքին ու վաւերացման:

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Չի բաւեր գրասենեակ հրաւի– րել՝ ծանօթանալու համար պատրաստը– ւած ծրագիր – կանոնագրին: Գաղութնե– րու պատմութեան համար անհրաժեշտ է մամուլին յանձնել նման կանոնագրու – թիւնները, օգտուելու համար ոչ միայն շրջանին մէջ բնակող հայրենակիցներու, այլ եւ մամուլին թելադրանքներէն:

Նման աշխատանքները կը պահանջեն խորհրդակցութիւն լայն շրջանակի մէջ:

տերասրահներ: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան 2·600 գրադարաններ, 773 ա – կումբներ եւ մշակոյթի 56 տուներ:

× Հիմնովին վերակառուցուեցաւ Երե– ւանի կրկէսին շէնքը, որ դարձաւ մայրա– քաղաքին մշակութային օճախներու ամէ– նէն շքեղներէն մէկը: Ոչ միայն ճար – տարապետական իր արտաքին տեսքով, այլ նաեւ ներքին յարմարութիւններով միակն է Խորհ. Միութեան մէջ: Շէնքին առաջին յարկի քարէ պատուանդանին վրայ աւելի նեղ շրջագիծով հաստատ – ուած է ապակեպատ երկրորդ յարկը, որ աւելի վեհաշուք կը դարձնէ ամբողջու – թիւնը: Նախկին 1283 աթոռի փոխարէն, դահլիճը այժմ ունի 1623 աթոռ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Բանտարկեալ կինը իր պաղարիւնու – թիւնը բնաւ չկորսնցնելով առանձին մը – նալուն պէս գտնուած սենեակը աչքէ ան– ցուց: Չորս պատեր, մէկ դուռ մը եւ եր– կու լուսամուտներ, որոնցմէ մին փողո – ցին վրայ կը նայէր, իսկ միւսը՝ փոքր պատշգամի մը վրայ. այս պատշգամն ալ քովի տունին բարձր պատերուն ետին կ՚իյնար: Սենեակը պարզօրէն կահա – ւորուած էր: Մահճակալ մը, բազմոց մը, սեղան մը, արդուզարդի փոքր սեղան մը եւ քանի մը աթոռ:

Ասոնց ամէնքն ալ մաքուր էին: Գետի– նը հաստ գորգով մը ծածկուած էր:

Ժամը իրիկուան երկուքն էր. ամէն կողմ լռութիւն կը տիրէր. գիւղին բնա– կիչները կէսօրուան հանդիստը կ՚ընէին:

Մատլէն բազմոցին վրայ տարածուած կը խորհրդածէր: Իր յիշատակները կը քրքրէր ան եւ երբեմն երբեմն անցեալէն քաղցր յիշատակ մը ինկած ըլլալով միտ– քը, հակառակ բանտարկուած ըլլալուն, կը ժպտէր:

Քանի մը ամիս առաջ ուր էր եւ հիմա ուր կը գտնուէր. ինչ դէպքեր եկեր ան – ցեր էին գլխէն. ինչ փոփոխութիւններ մտած էին իր կեանքին մէջ:

Փարիզի մէջ Մօպրէն առաջին անգամ տեսած իրիկունը ան այնպէս կարծած էր թէ իր միօրինակ կեանքը դարձեալ մի – եւնոյնը պիտի մնար, բայց անկէ ի վեր ինչ մեծ յեղաշրջում կրած էր ան...:

Թագուհին ազնուահոգի կին մըն էր. վեհանձն եւ իսկապէս իշխանավայել բը– նաւորութիւն մը բայց միանգամայն ու – նակութիւն մըն ալ ունէր. ճիշդ թագու – հիի մը պէս չէր կրնար հանդուրժել որ իր վրայ իշխեն ...: Հեստ կին մըն ան, հեստ եւ իշխանասաստ: Այնքան զօրաւոր կամքի տէր էր որ սիրտը իր դերին դար– ձած էր: Երբ մէկու մը ազդեցութեան տակ իյնար, կամքին ուժովը կը ջանար այդ ազդեցութենէն դուրս նետել ինք – զինքը:

Թագուհին, հակառակ իր կամքի ու – ժին, առջի մէկ վայրկեանէն զգացած էր թէ Փիէր կը սկսէր կամաց կամաց իր սրտին մէջ տեղ գրաւել:

Խմբագիրին մենամարտելու լուրը ա – ռածին պէս բնազդաբար անձկութեան մատնուած էր ան եւ զինքը յուզող զգա– ցումին դէմ պարապ տեղը պայքարիլ փորձած էր:

Երբ Մօպրէ իր քովը չգտնուէր, զայն տեսնելու փափաք մը կը ծնէր իր մէջը, իսկ երբ զայն տեսնէր, կը մաղթէր որ ժամ առաջ հեռանար ան իր քովէն:

Այս հակասական զգացումները իր մէջ կռիւ մը ստեղծած էին:

Քիչ ատենուան մէջ Թագուհին դիպ – ուածով իր արկածալից կեանքին ընկերը եղող կարիճը սկսած էր մօտէն ճանչնալ: Իրաւ, թէպէտ մանկամարդ կինը ինքզին– քը զսպած էր, բայց չէր կրցած անոր ար– ժանիքները չճանչնալ, եւ այսպէսով, զայն իր ընկերը կոչելու արժանի դա – տած էր:

Ահա այդ միջոցին էր որ Մանուէլայի դէպքը վրայ կը հասնէր. այսինքն Պիս– քրայի մէջ Մօպրէի անոր հետ ունեցած յարաբերութիւնը: Տիկին Շապան լը – սելով որ Մօպրէ այդ դեղեցիկ կնոջ հետ սերտ յարաբերութեան մէջ էր, մահացու հարուածը ստացաւ սրտին:

Ահա այդ օրէն սկսեալ Մատլէն չկըր– ցաւ այլեւս ինքզինքը պաշտպանել Մօպ– րէի ներշնչած զգացումին դէմ: Խմբա – գիրին հանդէպ իր ընթացքը փոխեց եւ զայն այնքան հմայեց իր դեղեցկութեամբ ու իր շնորհովը, որ Մօպրէ ամբողջ հո – գիովը գրաւուեցաւ:

Մանկամարդ կինը որոշում մը տալէ ա– ռաջ ուզած էր ճանչնալ իր ընտրելիք ան– ձը եւ այժմ ճանչցած էր այլեւս: Այո, ճանչցած էր, բայց որքան հեռու կը գտնուէր անկէ, արդեօք անգամ մըն ալ անոր երեսը պիտի տեսնէ՞ր ...: Ութ ա– միսներ երազի պէս անցեր էին: Ինքը ուր, Փիէր ուր ...: Երազ ...:

Ահա Թագուհին ասոնց վրայ կը խոր – հըրդածէր իր բանտին մէջ երբ յանկարծ ոտքի ցատկեց: Պաղ քրտինք մը պատեց ճակատը ...:

Չոր աղմուկ մը լսուեցաւ ...: Քարի կտոր մը լուսամուտին ապակին փշրե – լով ճիշդ իր քովը դետին ինկաւ:

Մանկամարդ կինը ափ ի բերան մնա – ցած, լուսամուտին քով վազեց: Տունին բակը մարդ չկար:

Քարին քով դարձաւ եւ դետնէն առաւ. այս քարին թուղթի կտոր մը պլորուած էր եւ քարէն չզատուելու համար առա – սանի կտորով մը լաւ մը վրան կապուած էր:

Մանկամարդ կինը յուզումով բացաւ թուղթը եւ հետեւեալը կարդաց.

«Մատլէն, էլ Սաֆի եկած ենք եւ կը յուսանք որ քեզ քիչ ատենէն պիտի ա – զատենք բանտէն: Չյուսահատիս: Գի – տենք թէ դուն վախկոտ կին մը չես: Արթուն եղիր եւ շուրջդ անցածները լաւ մը լրտեսէ: Եթէ փոքրիկ շշուկ մը լը – սես, անմիջապէս պատրաստուէ: Ամէն– քըս ալ կը համբուրենք քեզ: Ժանէթը ողջ առողջ է»:

ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՄՕՐԻՍ

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 51ամեակը կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի երեկոյ, ժամը 17·30ին, Փլէյէլի սրահը :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· Կեդր· վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտադիր, մասնակցութեամբ զաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ· ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր· Գ· Վրդ· Պապեան (*հայերէն*)) *եւ* Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (*Ֆրանսերէն*) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ զաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան, եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ· ՄՕՐԻՍ ՇԱԲՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիբալի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝

Տ· ԴԱՒԻԹ Ծ· ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

Պ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն)

Խօսք կ'առնէ երեսփոխան՝

ՆՈԷԼ ՇԱՓԻՒ

Խօսնակ՝ Պ· Ա· Լուսարեւեան :

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանութիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ :

Ապրիլ 17, առաւօտեան ժամը 10ին, Լուսաւորչական եւ կաթողիկէ վարդապետները միասնաբար պատարագ պիտի մատուցանեն Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, Օրֆըլինա Սէն Ժօզէֆի մատուռին մէջ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վ· Գայթանճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Անդրանիկ Զիտէմեանի ցաւալի մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Ոմն յիսուն Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէպէրեանէ երեսուն, իրենց թոռնիկին Ռուբիկի ծննդեան առիթով (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գասպարեանէ 15 Ֆրանք՝ իրենց թոռնիկին Բաֆֆիի ծննդեան առիթով, Տիկին Մ· Ղազարեանէ երեսուն Ֆրանք՝ իր ամուսնոյն մահուան Գ· տարելիցին առթիւ, Պ· Ա· Մարտիրոսեանէ 25 Ֆրանք, իր մօր, Կիւլիստանի մահուան առիթով :

Ինչպէս նաեւ ընկերուհիներ Մ· Կէնճեանէ, Ս· Տիւմէճեանէ, Ա· Կէնճեանէ, Մ· Հաբէլեանէ տասնական Ֆրանք՝ փոխան ծաղկեպսակի Անդրանիկ Զիտէմեանի ցաւալի մահուան առիթով :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Փոն տը Շէրիւրի Ազգ· սրահին

Լիոնէն կը նուիրեն Յ· Հ· 250 Ֆրանք, Գոզաեան 10, Խաչիկ Նիկողոսեան 50, Գուրգէն Նիկողոսեան տասը, Յակոբ Վարժապետեան հարիւր, Գրիգոր Հ· յիսուն, Յակոբ Նիկողոսեան յիսուն, Հայկազ Մոզեան տասը, Մուրատեան քսան, Գրիգոր Աճէմեան յիսուն, ԺիւտէքսՉուլճեան տասը, Սմբատ Գասպարեան հինգ, Յարութիւն Գարակէօզեան 15, Նուպար Տէսթէրէճեան երեսուն, Գրիգոր Փափազեան յիսուն, Արմենակ Մարտիրոսեան յիսուն, Տիկին Համբարձումեան 5, Տիկին Սիմոնեան տասը, Լիոնի Դպրաց Դաս յիսուն, Տիկին Նուրիկ Սէֆէրեան տասը Ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ· յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր·, վեր՝ 65 Ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի դումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն Ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս· ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵ – ՀԱՆԳԻՍՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

(ՊՕՄՈՆ)

Կիրակի, Ապրիլ 17 :

Սկիզբ ժամերգութեան, ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

×

Ս· ՅԱԿՈԲ (Պուլվ· Օտտօ)

Կիրակի, Ապրիլ 17 :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30 : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՎՐԴ· ԹՐԹՌԵԱՆ

×

ԿԱՐՏԱՆ – ՊԻՒԷՐ

Գեղունի սրահին մէջ :

Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին : Կը պատարագէ Բաբգէն քահանայ : Կը քարոզէ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

×

Շրջաններու Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին իրենց արժանի յարգանքը մատուցանելու նահատակներու սուրբ յիշատակին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Ապրիլ, ժամը 18·30ին ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամ տիւ Բերբեթիւէլ Սըքուր եկեղեցիին մէջ, 35 Բիւ Ալպէռ Ա· Անիէռ :

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Հ· Բ· Ը· Մ· 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի Կեդր· յաձնաժողովը, կը հրաւիրէ Միութեան անդամներն ու համակիրները, ներկայ ըլլալ Կիրակի 17 Ապրիլ, ժամը 11·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուր տեղի պիտի ունենայ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Միութեանս բազմերախտ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վարիչներուն, անդամներուն եւ պաշտօնէութեան : Արարողութենէն ետք պիտի այցելենք Փէրլաշէզ, ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար, Միութեանս անմահ հիմնադիր եւ Ազգին մեծագոյն բարերար ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ շիրիմին վրայ :

Անձնական կառքերով թափօրին մասնակցողներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ, 11 Սքուառ Ալպոնի, ԹՐՕ· 03–18 :

ԴԻՒԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը : Տեւական աշխատանք : Դիմել՝

Քոնթուար տը Քոնֆէքսիոն, 86 Բիւ տը Քլէրի, Փարիզ (2) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ շուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ · ԸՆԹՐԻՔ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Խօսք կ'առնէ՝

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ներկայացնելով Հայաստան եւ Լիբանան իր ճամբորդութիւններու տպաւորութիւնները (Լուսարձակուած նկարներով) : Լուսարձակումը կը սկսի ժամը ճիշդ 18ին :

Ճաշագին 10 Ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

Հ· Յ· Դ· Հարաւ· Ֆրանսայի Շրջ· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԱՀԱ ԵՍ

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեց՝

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

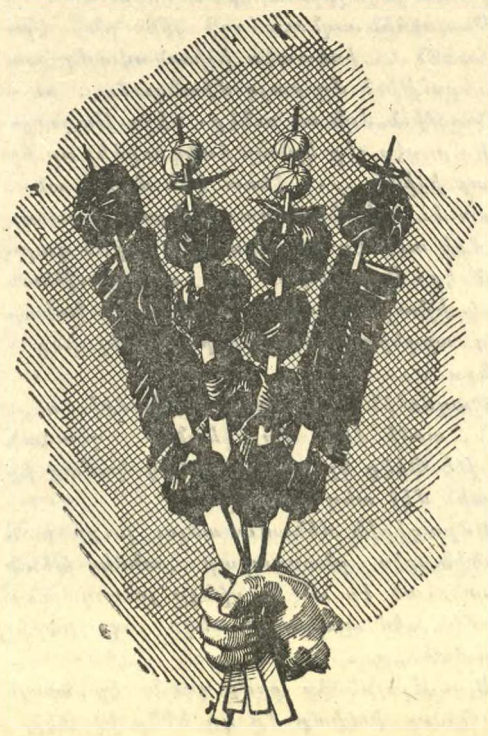

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 17 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10588

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.588

ԶՕՐԱՇԱՐԺ

(ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԱՐԾԱՐԾՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

—o—

Կը գտնուինք վճռական հանգրուանի մը առջեւ : Հայ Դատը արծարծուելու վրայ է միջազգային ատեաններու մէջ : Օտար մամուլը , յատկապէս թրքական թերթերը, պարբերաբար կ՚անդրադառնան արդէն այս հարցին : Համաշխարհային հանրային կարծիքը աստիճանաբար աւելի սուր հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ :

Հասկնալի է, ի հարկէ, որ Հայկական Հարցը միջազգային ամէնէն կնճռոտ խնդիրներէն մէկն է , սերտօրէն կապուած ըլլալով բազմաթիւ երկիրներու շահերուն եւ յաճախ ընդդիմամարտ ձգտումներուն հետ :

Դժուար է մեր գործը եւ չափէն աւելի բարդ է այն ուղին, ուրկէ պիտի ընթանայ Հայ Դատը, իր տրամաբանական ու արդար լուծումին յանգելու համար :

Կը մնայ , որ ազգովին ու խորապէս անդրադառնանք խիստ պատասխանատու եւ ծայր աստիճան փափուկ այն դերին, որ վերապահուած է մեզի ազգային ու միջազգային ճակատի վրայ հաւասարապէս, Հայ Դատի հետապնդման գործին մէջ :

Պատրանքներ չունինք : Կը գիտակցինք լիովին, թէ Հայկական Հարցը մէկ օրէն միւսը լուծուելիք խնդիր չէ : Երկար ու տաժանագին ճամբայ մը ունինք կտրելիք, որ բացառիկ, դերմարդկայի՛ն ճիգեր կը պահանջէ մեզմէ :

Կ՚ըմբռնենք նոյնպէս , թէ բազմակողմանի աշխատանքի, ծաւալուն պայքարի եւ նիւթական ու բարոյական յարաճուն զոհաբերութեանց երկարատեւ շրջան մը կը բացուի մեր առջեւ :

Ծանր պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ մեր ուսերուն, անհատապէս թէ հաւաքաբար, պատմութեան առջեւ , գալիք սերունդներուն առջեւ, մեր խղճին ու ցեղային գիտակցութեան առջեւ :

Անհրաժեշտ է, որ ազգովին գտնուինք մեր դերին ու կոչումին բարձրութեան վրայ : Անհրաժեշտ է, որ բազմապատկենք մեր ճիգերը , համադրենք մեր ջանքերը եւ արժանաւորութեամբ ու բոլորանուէր հաւատքով նետուինք այն անհաւասար գօտեմարտին մէջ, որ կը բացուի միջազգային -- քաղաքական կեանքին մէջ, Հայ Դատի իրականացման ի խնդիր :

Անհրաժեշտ է, որ զօրաշարժի ենթարկենք մեր բարոյական, նիւթական, մըտաւորական ու գործնական հնարաւոր բոլոր միջոցները : Պէտք է զօրաշարժի ենթարկենք մեր շարքերը, ամէն տեղ եւ ամէն առիթով պէտք է ջանանք դրական ազդեցութիւն բանեցնել միջազգային հանրային կարծիքին ու քաղաքական շրջանակներուն վրայ՝ Հայ Դատին ի նպաստ :

Վերջին հաշիւով, մեր գերագոյն նպատակը, մեր գոյութեան միակ իմաստը , հարցերուն հարցը Հայ Դատն է : Եթէ թերանանք Հայ Դատին հանդէպ մեր նուիրական պարտականութեան մէջ , զուր անցած եւ յումպէտս վատնուած պիտի ըլլան մեր ազգային գերագոյն ճիգերն ու զոհաբերութիւնները վերջին երկար ու ձիգ հարիւրամեակի ընթացքին :

Զուր անցած պիտի ըլլան ազգապահպանման ի խնդիր մեր բոլոր ճիգերն ու զոհողութիւնները արտասահմանի մէջ : Ուստի կենսական անհրաժեշտութիւն է , մեր գոյատեւման ու կեանքի իմաստաւորման իսկ համար, Հայութեան բոլոր կենսունակ ու առողջ, դաղափարական ու ազգայնօրէն մարտունակ տարրերը համախմբել համազգային այս մեծ Իտէալին եւ անոր կենսագործման սրբազան գործին շուրջ :

Մէկդի՛ պէտք է դրուին անհատական, խմբակցական ու հատուածական բոլոր նախասիրութիւնները : Պէտք է խուսափինք մանաւանդ մենք մեր արդէ՛ն իսկ դժուարին գործը աւելի՛ եւս դժուարացընելէ՝ ներքին հակամարտութիւններով, իրար խաչաձեւող ձեռնարկներով, իրարու ճիգերը չէզոքացնող քայլերով , մամուլի վէճերով կամ հրապարակային պայքարներով : Վասնզի Հայ Դատը ամէն բանէ վեր է , վե՛ր պէտք է մնայ մեզի՝ բոլորի՛ս համար անխտիր :

Ընդհակառակն. հնարաւոր ամէն ճիգ ու զոհողութիւն պէտք է ընենք գաղութէ գաղութ եւ երկրէ երկիր իրարու թիկունք կենալու եւ Հայ Դատին ի նպաստ ամէն ձեռնարկի, ամէն շարժումի զօրավիգ կանգնելու եւ յաջողութիւնը անպայման երաշխաւորելու համար :

Ազգայնօրէն լայն հնարաւորութիւններ ունինք Հայ Դատի լուծման ի խնդիր նպաստաւոր դետին ու մթնոլորտ ստեղծելու համար թէ՛ ազգային եւ թէ մանաւանդ միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ :

Եկած է ժամանակը, որպէսզի ազգովին անհրաժեշտ իմաստութիւնն ու քաղաքական հասունութիւնը ցոյց տանք՝ մեր ներքին ուժերը արժեցնելու համար Հայ Դատի հետապնդման ճանապարհին վրայ :

Եւ չմոռնանք երբե՛ք, որ մեր միակ փրկութիւնը, Հայ Դատի լուծման գծով մանաւանդ, մեր հաւաքական ուժին մէջ է :

Մասնաւորաբար մեր հաւաքական համադրեա՛լ, ներգաշնա՛կ ու յարատեւ պայքարի՛ն մէջ :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

—o—

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոնի մէջ տեղի կ՚ունենան խօսակցութիւններ Միացեալ Նահանգներու, Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ : Տիրող տպաւորութիւնն այն է, Պոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, թէ Միացեալ Նահանգները համակերպած են որ Ֆրանսա հեռանայ Ատլանտեան Ուխտէն եւ հետեւաբար , տրամադիր են կարելիութիւններ փնտռելու գործակցութիւնը պահպանելու համար, որոշ պայմաններով անշուշտ :

Այդ ոգիով է որ երեքները ծրագիր մը կը մշակեն որ պիտի սահմանէ Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն ապագայ դերը : Այդ ծրագրով պիտի ճշդուին նաեւ այն սահմանները որոնց մէջ կրնան կատարուիլ երկկողմանի համաձայնագրեր 70 հազար Ֆրանսացիներու համար որոնք Գերմանիա կը մնան : Կը նախատեսուի որ Ֆրանսա յանձն պէտք է առնէ , պատերազմի պարագային, իր ուժերը դնել հասարակաց հրամանատարութեան ներքեւ, բայց հարկէ համաձայնիլ նաեւ այն ձեւին մասին, որով, խաղաղութեան ատեն, Ֆրանսական ուժերը պիտի գործակցին Ատլանտեան Ուժերուն հետ : Եթէ Ֆրանսա պատրաստակամութիւն յայտնէ այս տեսակէտին համաձայնելու, Ուոշինկթըն կ՚ընդունի, այդ պարագային ,երկկողմանի համաձայնութեամբ մը, Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն ձեռքը ձգել ամերիկեան հիւլէական զէնքերը :

Դաշնակցային կառավարութիւնը, իր կարգին, կը խորհի թէ երկկողմանի համաձայնութիւնը զոր պէտք է ստորագրէ Ֆրանսայի հետ, երկու գերիշխան պետութեանց միջեւ եղած համաձայնութեան մը բնոյթը պէտք է ունենայ եւ պէտք է «սահմանափակուի ժամանակին մէջ» : Ասիկա կը նշանակէ որ համաձայնագիրը պէտք է յօդուած մը ունենայ որ նախատեսէ ջնջել համաձայնութիւնը այն պարագային երբ Ֆրանսական ուժերու Գերմանիա մնալը այլեւս չի համապատասխաներ դաշնակցային կառավարութեան շահերուն :

Պոնի մէջ, հարցը այն է թէ Ֆրանսա պիտի ընդունի՞ այս պայմանները : Ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ մտածել թէ տը Կոլ Ֆրանսական ուժերը կրնայ հասարակաց հրամանատարութեան տակ դնել պատերազմի պարագային :

Ի վերջոյ որոշուած է որ մշտական երրեակ կոմիտէ մը կազմուի Պոնի մէջ , որ ուսումնասիրէ այն հարցերը որ ծագած են Ֆրանսայի Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելուն պատճառաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԵՖԱՆՈՒՓՈՒԼՈՍ յայտարարեց թէ « երեսփոխանի գնում » չկայ եւ թէ այդ ամբողջը անբարեխիղճ դաւ մըն է » : Խնդրոյ առարկայ երկու երեսփոխանները յայտարարած էին լրագրողներու թէ մարդիկ (ասոնց մէջ կը յիշուի նախարար մը) իրենցմէ իւրաքանչիւրին հինգ միլիոն տրախմի առաջարկած էին որպէսզի հրաժարին կեդրոնի միութեան կուսակցութենէն եւ միանան կառավարական կուսակցութեան :

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը՝ Տոքթ. Եուսէֆ Զուայէն Մոսկուա պիտի այցելէ Ապրիլ 18էն 23, իբրեւ պաշտօնական հիւրը խորհրդային կառավարութեան : Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ տնտեսական գործակցութեան զարգացումը :

ՎԱՏԻԿԱՆ իր բնակիչներուն վիճակագրութիւնը հրապարակեց ըստ որուն կը պարզուի թէ 890 բնակիչ կայ, որոնց մէջ 120 զուիցերացի պահակազօրք կամ ոստիկան :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօներուն առթիւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի զոհերու վերջնական թիւն է՝ 114 մեռեալ , 3450 վիրաւոր :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Մեքսիքոյի մէջ : Յայտարարած է թէ համաձայն է միջամերիկեան վեհաժողովի մը որու նպատակը պիտի ըլլայ զարկ տալ յառաջդիմութեան համար կազմուած Զինակցութեան :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՐԷՖԻ մահէն ետք, կը թուի թէ Քիւրտերը պիտի փորձեն օգտուիլ քաղաքական պարապութենէն որպէսզի ստիպեն իշխանութիւնները որ ճանչնան իրենց ինքնավարութիւնը :

ՍՈՔԱՐՆՕ համաձայնած է որ ընդհանուր ընտրութիւններ տեղի ունենան ինչպէս կը պահանջէին կուսակցութիւնները : Ներկայացուցչական ժողովի յառաջիկայ նիստին ընտրական օրինագիծ մը պիտի մշակուի :

ՀԱՄԱՅՆԱԱՐ Զինաստանի նախագահը խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է արեւելեան Փաքիստանի մէջ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կացութիւնը միշտ անկայուն է : Հակառակ եղած համաձայնութեան յետագայ ընտրութիւններու կազմակերպութեան շուրջ, տագնապը չէ լուծուած : Պուտտայականները զեկոյցով մը յայտարարեցին թէ գոհ են եղած խոստումներէն եւ կոչ կ՚ընեն որ հաւատացեալները վերջ դնեն իրենց ցոյցերուն :

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՆՉ ՈՐ ՄԻ ԲԱՆ

— * —

Ինչ որ մի բան, տրտում մի բան
Իմ սրտի մէջ ահ է թողնում ,
Ամրան վերջի ամպի նման՝
Նոր – նոր ելած հորիզոնում :

Գիտեմ՝ ամպը պիտի անի ,
Խտանայ սեւ ու տարածուն ,
Մինչեւ լցուի ու շառաչի ,
Թափի անձրեւ եւ ապա ձիւն ...

Յետոյ... յետոյ՝ չգիտեմ ինչ ...
Միայն դու, ա՛մպ, երկա՛ր խաղա,
Քո անձրեւը մաղիր քի՛չ – քի՛չ ,
Եւ քո ձիւնը քիչ ո՛ւշ տեղայ ...

×

ԱՉՔԵՐԻԴ ՄԷՋ

—*—

Գլուխդ առած իմ ափերում՝
Ես նայում եմ քո աչքերին ...
Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ այդ աչքերում ,
Որ ինձ դարձրին իրենց գերին :

Աչքերիդ մէջ, մերթ լոյս ու պարզ ,
Մերթ ալեկոծ ծովի անդունդ ,
Կայ չտեսած որքա՛ն երազ ,
Որքա՛ն հրաշք, որքա՛ն խորհուրդ :

Եթէ մի օր քո աչքերի
Գաղտնիքն ամբողջ յստակ կարդանք ,
Չի՛ մնալու սիրոյ գերի ,
Սիրոյ հմայք ու կախարդանք ...

Բայց... մարդը միշտ նայի պիտի
Գաղտնիքով լի այդ աչքերիդ ,
Պիտի ձգտի եւ տուայտի՝
Չհասկանայ, մնայ գերիդ :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Յաւով կ՚իմանանք թէ Երկուշաբթի օր յանկարծամահ եղած է Պ. Համբարձում Թօփալեան, եղբայրը՝ նկարիչ – բանաստեղծ Բիւզանդ Թօփալեանի : Տարաբախտ տպագրիչը, 51 տարեկան էր եւ ծանօթ իր մեղմ ու համեստ ազնիւ բնաւորութեամբ : Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ : Մեր ցաւակցութիւնները Բիւզանդ Թօփալեանին եւ ողբացեալին այրիին ու ընտանեկան պարագաներուն :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Փան Ամերիքըն» օդային փոխադրական ընկերութիւնը ապսպրած է Պոյինկ – 747 քսանեւհինգ օդանաւեր : Այս օդանաւերը պիտի յանձնուին 1969–1970ին : Ապսպրանքը արժած է 525 միլիոն տոլար : Պոյինկ – 747 պիտի թռչի 900 քլմ. արագութեամբ, 13·300 մեթբ բարձրութեան վրայ, եւ պիտի փոխադրէ հինգ հարիւր ճամբորդներ :

ՍՊԱՆԻՈՅ եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները Մայիս 18ին հանդիպում մը պիտի ունենան Լոնտոնի մէջ, բանակցելու համար Ճիպրալթարի շուրջ :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Իտալիոյ նախագահ Սարակաթ պաշտօնական այցելութեամբ Շուէտ պիտի մեկնի յառաջիկայ Յունիս 14ին :

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Նարդեան Մատենաշարին երկրորդ հատորը, «Ահա ես (կատու մը), ճանկերս բացած»,— հաւաքածոյ գրական վիճաբանութեանց: Քաղելով այս հատորէն, կուտանք այս կտորը իբրեւ նախաճաշակ.

Կը վազէի՛ն, անընդհատ կը վազէին:

Զառագէմ, տղմաթաթախ, փոշեթաթաւ՝ կը վազէին, շարունակ կը վազէին, ճամբաներուն եզերքէն, առուներուն քովէն, բլուրներուն ստորոտէն, արտերուն մէջէն, առանց երբեք բարեւելու մեզ: Ոմանց ծունկը խոցոտ, ոմանց թեւը կոտրած, ոմանք ալ գոնջ, մախիզ ու քոսոտ, կը վազէին դէպի Աթէնք՝ հին աստուածներու քաղաքը, աղուոր յաւերժահարսներուն ոստանը, պարունա՛կն իմաստութեան եւ յաւիտենականութեան:

Կը վազէին սպառնացայտ, վրէժխնդիր եւ նախանձավառ: Կը վազէին բարկաճայթ, սրտմտած ու դղրդագին: Կը վազէին շարժելով ճիւղերը, նետերու պէս յառաջ երկարած:

Կը վազէի՛ն, դէպի Աթէ՛նք կը վազէին ձիթենիները՝ երբ մեր կառքը կը սուրար, հովի պէս, դէպի Կորընթոս՝ գըտնելու համար Պօղոսի հետքերը:

Ելեւսիս չհասած, հոն ուր կանգ առաւ Շաթօպրիան՝ Աստուծոյ դէմքը տեսնողի մը սարսուռով ու պակուցումով, ետ նայեցայ պահ մը եւ դիտեցի, — արդարեւ, ուխտաւորին համար որ Արեւմուտքէն կուգայ՝ տեսնելու Աթէնքը առաջին անգամ, այս տեղ է որ, բլուրներու արանքէն, յանկարծ, կը յայտնուի Աթենասի ոստանը «իր բովանդակ փառքին լիութեան մէջ», ինչպէս մարդարիտ մը վիրաւոր ոստրէի մը ծոցը:

Յետոյ դարձեալ վազք մը, մեր վազքը՝ թշուառ եւ ողորմելի ձիթենիներու ատելութեան թափօրին հակառակ ուղղութեամբ:

Ինչո՞ւ ձիթենիներու այս ատելութիւնը Աթէնքի դէմ, որ արեւին պէս խելօք է, արեւին պէս խաղաղ ու ծովի պէս փռուած: Ինծի կը թուի թէ կը լսեմ թշնամութեան խօսքը.— Մե՛նք կը կերակրենք ամբողջ Յունաստանը, բայց փառքը միշտ կ՚երթայ քարի եւ մարմարի այդ դէզին, որ Աթէնքն է: Պիտի կործանե՛նք Աթէնքը:

— Խե՛ղճ ձիթենի, ըսի, դարը եկաւ՝ դարը գնաց, բայց ձիթենի մնացիր դուն, տկլոր եւ անշնորհ, եւ ի՞նչ է տուածդ, կո՛ւտ մը, ինչպէս կուպրի փոքր բեկոր, սե՛ւ ու տխեղծ:

Մտիկ կ՚ընէ՞ ձիթենին, նախանձը անդամ մը մտեր է փորը: Խօսք կը հասկընա՞յ այլեւս, ատելութիւնը աճե՛ր է ընդերքին մէջ: Քարին տակ ու մարմարին վրայ, ձիթենի՛, այնտեղ ուրի՛շ բան կը փնտռեն ուխտաւորները եւ բախտաւորները, Հոմերոսի շո՛ւնչը եւ Արիստոտէլի իմաստութիւնը: Այսինքն այն բանը որ կ՚աճի՛, կը հասուննայ խմորի պէս, կ՚այլափոխուի լոյսին պէս, կը կերպարանափոխուի աստուածութեան մը պէս, նոր ձեւեր կը ստանայ, նոր յոյզեր եւ դաղափարներ կը ծնի, դարը կը լեցնէ հրաշքով՝ ինչպէս սափորը կը լեցուի ջուրով: Զըսեր.— Ես ձիթենի բուսայ, պիտի մնամ ձիթենի:

Մեր կառքը սուրաց, խօսքս կէս մնաց, ձիթենին երերաց ու գնաց:

Ինծի կ՚ընկերանայ Տիկին Դանիէլեան, փոքրիկ հրեշտակ մը, որ յունարէն կը խօսի Հելլենուհիի մը նման եւ, Ելլադայի երկրին ու երկնքին ծանօթ, կը պատմէ, կը բացատրէ, կը թարգմանէ, մատնացոյց կ՚ընէ, ու կը խօսի Տիկին Եաղճեանի մասին, իր ընկերուհին, որու մօտ կ՚երթանք անակնկալ հիւր: «Երկինքը ուզէր եւ երկինքը տրուէր՝ պիտի չուրախանար այնքան, որքան ... կը տեսնես քիչ ետքը: Կիրակի եկած էր Աթէնք՝ ճառդ լսելու, եւ դողդղագին կ՚աղաչէր.— Մեզի ալ բեր անդամ մը, կ՚ըսէր՝ առանց յոյս ունենալու»:

Երկու պատանիներ ենք կարծես, որ դպրոցէն խոյս տուած, Մայիս ամսուան հրաշքներուն դէմ ապշահար եւ յափշտակուած, արեւին մէջէն եւ արեւ հաղած՝ կ՚երթանք՝ փնտռել հելլէն հին աստուածները, որոնք, իրենց աչքերը խոլոռած, յօնքերը պռստած, զարմանքով դիտեր էին Պօղոսի ցնցոտիները ծիրանիներու եւ անուշահոտութեանց ոստանին մէջ, ուր ոսկին կ՚երգէր առտուընէ մինչեւ իրիկուն:

Յանկարծ Տիկին Դանիէլեան կը ձայնէ.— Ահա Մեգարան:

Մեգարա՞, ա՞յս է Մեգարան: Ես կը ճանչնա՛մ զայն, իր պատմութեան մէջ միայն: Սպիտակ տուներ, աղաւնիներու նման, կը թռչին կը բարձրանան սրագլուխ բլուրն ի վեր, որ կը նմանի աղաւնետունի: Այստեղ էր, կը պատմէ Դիոգինէս Լայերտացի, որ Եւկղիդէս հիմնեց իր դպրոցը, փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ՝ Մեգարական դպրոց անունով ծանօթ: Մէկ դարու կեանք ունեցաւ այդ դպրոցը, քիչ մնաց որ իր վարդապետութեան մէջ ընկղմէր ամբողջ Յունաստանը,— ոմանք այդ փառքը կը վերագրեն Ստիլպոնի (*): Իրողութիւնն այն է թէ աշակերտները այնքան անարժան հանդիսացան, այնքան կռուազան դարձան, որ իրենց վիճաբանութեան եղանակը, սկիզբները ծայր աստիճան նրբահիւս ու գեղացանց, ի վերջոյ յանգեցաւ սոփեստութեան, ընդհանուր ծաղրի նշաւակ: Վասնզի, շուտ պարպուած կամ երբեք չլեցուած, սկսան քննադատել ... քննադատելու հաճոյքին համար, բանակռիւ մղել ... բանակռիւի մոլուցք մը գոհացնելու համար, վէճ ստեղծել ... վէճի իրենց կիրքը պարպելու համար: Ահա թէ ինչու Մեգարայի դպրոցին աշակերտները կոչուեցան Էռիսթիքոս,— յունարէն բառ մը, որ թարգմանի՝ սիրահար բանավէճի, բայց այդ բառին մէջ ժողովուրդը կը դնէր նաեւ գռեհիկ ախորժակ մը պարսաւի, խծբծանքի եւ ժխտումի: Այդ աշակերտներէն մին, կռուազան, վիճասէր ու մանաւանդ բանսարկու, չարախօս ու չարլեզու, ի վերջոյ վրայ տըւաւ իր անունն ալ՝ Ալեքսինոս, ու կոչուեցաւ Էլենքսինոս, Ֆրանսերէն Էրկօթէօր, թէեւ յունարէն բառին ուժը բառարաններու աւանդութեան սահմանները կը գլէ կ՚անցնի, այնքան որ Պուազաքի ստուգաբանական պրպտումներուն ապաւինած, ըստ իր ծագման՝ կրնամ հոմանիշ տալ հայերէն հայհոյաբան, պղծաբերան, նոյնիսկ անամօթ՝ այս երեք բառերը միաժամանակ: Դարձեալ, Մեգարայի դպրոցին աշակերտներէն մին, Եբուղիդէս, այն աստիճան կը նախանձէր Արիստոտէլի, որուն համբաւը կը ճնշէր իր հոգւոյն վրայ, — որ գիրք մը գրեց պարսաւանքով, մաղձով ու քսիքով, նըսեմացնելու համար հանճարեղ փիլիսոփային հմայքը կամ փառքը: Այս ամէնը դարձաւ աւանդութիւն Մեգարայի դպրոցին աշակերտներուն համար, որոնք յարձակեցան Զենոնի վրայ, Եփորոսի վրայ եւ ժամանակակից փառքերուն վրայ, այնքան որ հելլէն մատենագիր մը խոլէ (մաղձ) կը կոչէ, եւ ոչ թէ սխոլէ (դպրոց), ինչ որ Մեգարա տուաւ մը տածման պատմութեան: Վերջապէս Մեգարայի դպրոցին աշակերտներէն մին էր Ապոլլոնիոս Կռոնոս(**),— որ բանակռիւի մը մէջ պարտուեցաւ չարաչար եւ այլեւս երկար չդիմացաւ պարտութեան վիշտին ու մեռաւ, ըստ ոմանց անձնասպան եղաւ՝ զոհ իր մաղձին:

Հելլէններուն մօտ քննադատութիւնը, սկիզբները, հիմնուած էր Դիալեկտիկայի վրայ: Քննադատութեան որեւէ փորձ «լուծման եղանակ» մըն էր (տարաղ տըրամաբանութեան),— ամէն յղացք, ընդունելով իբրեւ չէնք, հարկ էր քակել մտածումով (լուծել): Ամէն դաղափար, ընդունելով իբրեւ նիւթ, հարկ էր տարբաղադրել միտքով (լուծել): Կը նշանակէ թէ քրիտիկոս ու քիմիկոս նմանութեան եզրեր ունէին՝ աշխատանքի տեսակէտով: Եւ փիլիսոփաները կ՚աշխատէին ստեղծել մեթոտներ, լուծման եղանակներ, մէկը միւսէն յաջող կամ ձախող: Մեգարայի դպրոցը, սակայն, շուտ ինկաւ ծիծաղելիութեան սահմաններուն մէջ, որովհետեւ եղանակը կամ միջոցը շփոթեց վախճանին կամ նպատակին հետ:

Գաղափար մը տալու համար Մեգարայի դպրոցին քննադատական կամ վերլուծական մեթոտներուն մասին, օրինակներ քանի մը հատ:

Ստախօսը.— Կրնա՞նք ստախօս կոչել մարդ մը, որ սուտ կը խօսի եւ միաժամանակ կը խոստովանի թէ սուտ կը խօսի: Դժուար է դուրս ելլել այս մեթոտով կատարուած վիճաբանութեան մը ցանցէն: Բայց մտքի նման խաղեր յատուկ չեն միայն ու միայն Մեգարայի դպրոցին: Վկայութիւններ կան աւելի հին, ինչպէս եւ աւելի նոր: Եպիմենիդէսի կը վերագրուի նման սոփեստութիւն մը Կրետացիներու ստախօսութեան մասին: Ու «Տոն Քիխոթ»ի մէջ եւս կայ գեղեցիկ նմոյշ մը կամուրջէն անցնողներու ստախօսութեան մասին:

Կոտոշաւորը.— Սոփեստութեան այս օրինակը ոմանք կը վերագրեն Եբուդիդէսի, ոմանք ալ Քրիսիպպոսի: Պէտք է ըսել թէ երկուքին ալ լեզուին յարմար է այս հարցում — խնդիրը բարացուցական տեսակէտով: Կը ներկայացնենք պարզագոյն ձեւին մէջ.— Ինչ որ ունիս՝ չես կորսընցուցած: Ինչ որ չես կորսնցուցած՝ ունիս: Ըսէ տեսնեմ՝ կոտոշ կորսնցուցա՞ծ ես,— ոչ: Ուրեմն, կոտոշաւոր ես:

Ճաղատը.— Մէկ թել մազ փրցնելով գլխէն՝ կրնա՞մ ճաղատ դարձնել բարեկամդ,— ո՛չ: Մէկ թել փրցուցի, յետոյ մէկ թել եւս: Փրցուածը մէկ թել է միշտ: Ուրեմն կը շարունակեմ: Ահա մէկ թել եւս: Եւ ամէն անդամ մէկ թել: Երբ մազ չմնաց, կրնա՞ս ըսել թէ ճաղատ է բարեկամդ մազէն մէկ թել կորսնցնելուն համար:

Թերեւս ձեզի ծիծաղելի թուին տրամաբանութեան այս խաղերը, որոնք, իբրեւ ժողովրդական քօլ, կ՚ապրին տակաւին մեր օրերուն, — ես Ֆրանսական դասագիրքերու մէջ եւս հանդիպեցայ այդ խաղերուն՝ որոշ բարեփոխութիւններ կըրած: Դեռ հեղիակ մըն ալ գնահատութեամբ կը խօսի՝ յանձնարարելով իբրեւ մանկավարժական եղանակ, սրելու համար դպրոցականներու մտածման եւ տըրամաբանութեան ընդունակութիւնը: Արդարեւ, շատ հետաքրքրական են մարդկային մտածման այս ճօճումները, դալարումները, նրբութիւնները: Մտածումը ջուրին պէս է,—կը մզի, ծակտիքներ կը գտնէ՝ ծորելու համար դէպի դուրս: Ահա թէ ինչո՛ւ դարեր եղան, երբ մեծ միտքեր անդամ իրենց կեանքը կ՚անցընէին լուծելու համար մտածման այսպիսի խաղեր: Պէտք է աւելցնել թէ Յոբնաղի ծաղրերգութեանց մէջ եւս քառեակներ կան, իսկական մեգարական խաղեր, որոնք ոսկեզօծուած են՝ ծածկելու համար հեղինակին մաղձը, որքան ալ գրուած ըլլան ներկայացնելու համար դարուն ինկած բարոյականութեան պատկերը՝ գոգաւոր կամ կորնթարդ հայելիի մը մէջ:

Մեգարայի դպրոցը, արդարեւ, եթէ կորսնցուց իր հմայքը ու դարձաւ հանրային պախարակութեան ու ծաղրի նշաւակ, պատճառն այն էր որ այս խաղերը ծառայեցին մաղձ թափելու: Եւ այդ մաղձաթափութիւնը, ի վերջոյ, փըճացուց փիլիսոփաները, փճացուց փիլիսոփայութիւնը:

Փճացման նոյն պատճառները, նոյն հետեւանքները՝ մեր օրերուն: Փոքր միտքը մաղձը գործածեց իբրեւ զէնք հարուածելու համար մեծ միտքերը: Կրտսերը պարծանք համարեցաւ իրեն՝ յարձակիլ երէցին վրայ, որ հմայք էր ստեղծած իր վաստակով եւ հմտութեան պաշարով: Նորահասը, իր սոխը չտնկած, ուզեց սոխ քաղել ու նախանձիլ դրացիին վրայ, հին վաստակաւոր, որու շտեմարանը լեցուած էր ոչ միայն սոխով, սխտորով, այլեւ մեծագին բանջարեղէններով: Վերջապէս այս սանձարձակ ազատութիւնը քանդեց նաեւ մտաւորականներու դասակարգութիւնը,— փոքրագոյնին քով փոքրը, փոքրին քով մեծը, մեծին քով մեծագոյնը դնելու հին աւանդութիւնը: Եթէ երախաները «ոտքի կոխան» զոհ չտալու համար մեծերուն՝ դերան կախեցին մեծերուն վիզէն, խելացութի՞ւն էր միթէ ազատ թողուլ երախաները, որպէսզի ասպատակեն պարտէզին մէջ եւ ուտեն ամէն պտուղ, առանց հոգ ընելու թէ «կաթի ակռաներու» գործ չէ ատիկա:

Ամէն բան սահման մը ունի: Մեգարայի դպրոցին աշակերտները չհասկցան այս ճշմարտութիւնը: Կարծեցին թէ ամենազօր էր իրենց դիալեկտիկան, — ու զայն գործածեցին պարսաւի համար, գործածեցին չարախնդութեան համար, գործածեցին նախանձի իրենց կրակով խանձելու համար ուրիշը եւ ... խանձուեցան:

Օրուան փառքերուն հմայքը ծանր կը կշռէր ու կը ճնշէր իրենց կուրծքին վրայ, շնչահեղձ ընելու աստիճան: Բայց զացին ... անձնասպանութեան:

Եւ խորհիլ թէ հաւկիթէն նոր ելած մը տաւորականներ չէին անոնք, որ խանձուեցան: Դպրոցական աշակերտներ չէին, որ քերականութեան իրենց հասարակ դասն անդամ չդիտնային: Ատոնց նմոյշները տեսնելու բախտը, երեւի, վիճակուած էր մեզի՝ հանդիսատես դառնալու համար մտաւորական պրոլետարութեան ու մտաւորական պրոլետարներու լուսնոտութեան:

Արդարեւ, խանձէն ու նախանձէն տագնապած հոդիները այնքան բազմացած են մեր օրերուն, որ հոգեբոյժները առիթն ու բախտաւորութիւնը ունեցած են ուսումնասիրելու, խորապէս ու մանրազնին քննելու հաղարաւոր նմոյշներ, անուն մըն ալ տալով ախտավիճակին, քէրիւլանս, կամ հոմանիշովը՝ մանի փրօսէսիվ: Այս դժբախտները կը մատնեն թշնամական վերաբերում կամ հակազդեցութիւն իրենց շրջապատին հանդէպ, յաճախ նաեւ բարոյազանցութիւն մը Կրատէսի սովորութեամբ: Եւ ինչպէս ցայգաթիթեռը կը վազէ լոյսին՝ խանձելով ինքզինք լամբին ջերմութեամբ, մեր նիքթերոսները (յունարէն բառ մը եւս, որ ցոյց կուտայ վէճի կամ բանակռիւի մոլուցք ու կատաղութիւն մատնողները) իրենց թշնամութեամբ կը վազեն գրական կամ քաղաքական լուսափայլ դէմքերուն վրայ՝ իրենք զիրենք այրելու հերոսութեան մը մէջ, երեւի, որոնելով անհուն երանութիւն մը, որ յատուկ է մազոխականներուն:

Այս կարգի մարդիկ հրապարակ կուգան նախ դժգոհութեան եւ դառնացածի արտայայտութիւններով, որոնք տրամաբանական ծագում չունին երբեք: Շուտով կը մատնեն նախանձ մը՝ որ չի ծագիր անիրաւութենէ, մաղձաթափութիւն մը՝ որ չի բխիր բնախօսական զբրգռումէ մը: Մեղաւորը խառնուածքն է, — միայն իր վրայ խօսեցնելու կամ իր աննշանութեամբը զբաղեցնելու փորձ մը չէ, իր ստորազգացութիւնը դարմանելու կամ իր մտային պրոլետարութեան վրէժը լուծելու ձեւ մը չէ, իր հոգեկան պարունակին բորբոսը ծածկելու կամ բընութեան շնորհներուն զրկանքին դէմ ըմբոստանալու միջոց մը չէ: Ըսի՝ չէ՞, — խառնուածքի խնդիր է, հոգեբնախօսական ծորումի հարց, պարզապէս մաղձաթափութիւն, որ ի վերջոյ անձնասպանութեան կը տանի, ինչպէս տարաւ Ապոլլոնիոս Կռոնոսը:

×

... Եւ ահա դարձեալ սկսաւ ձիթենիներու արշաւը, քոսոտ ու խոցոտ ծառերուն ատելավառ վազքը դէպի Աթէնք, — խլելու համար յաւիտենականութեան լոյսը, զոր փոյթ չէ թէ իրենք չեն տըւած՝ որ չկամենան ուրիշին:

Իսկ մեր վազքը հակառակ ուղղութեամբ: Երբ հասանք Սքիրոնեան Ապառաժներուն մօտ, Տիկին Դանիէլեան սկսաւ պատմել ինձ՝ իր քաղցր ձայնով, որուն մէջ կը թրթռար վախի թել մը.

— Այստեղ Սքիրոն կը բռնէր ճամբորդները եւ կը նետէր ծով, ըստ դիցաբանական աւանդութեանց:

Ուղին կ՚անցնի, դարձդարձիկ դիծով մը, բարձրաբերձ եւ ուղղաձիգ ապառաժներու կատարէն, որոնք տանիք մը կը կազմեն ծովին վրայ: Ով որ քաջ է, թող անդամ մը ծռի եւ նայի վար,— սրտին զարկը կը կենայ կարծես:

Այս անդո՛ւնդն ի վար մեր օրերու Մեգարական ամէն յաչաղանք ու բաջաղանք, ըսինք ու փախա՛նք դէպի... Կորընթոս, ուր, էր երբեմն, մինչ կը կարկաչէր ոսկին ու կը փրփրէր ծիրանին, մեարեւելեան թանկագին համեմներու, մեհենական զոհաբերութեանց ճենճերանքին ու խէժերու ծիսական բուրավառութեանց ստեղծած մթնոլորտին մէջ, ագորային վրայ՝ կը կանգնէր մեծ Տարսոնցին ու կը հաստատէր «միւս» բարոյականին հիմունքը.—

«Արծաթոյ կամ ոսկւոյ կամ հանդերձից ոչ ուրուք ի ձէնջ ցանկացայ:

Եւ ոչ ձրի զուրուք հաց կերաք, այլ ջանիւ եւ վաստակով զցայդ եւ զցերեկ

ՅԱԴՈՄՈՎՈՆ ՃՈՂՈՒԿ

— * —

— Ա՛նշ ձայնէ տալիս, ինծի՛ դիմացկողմը նայէ՛ք։ Ինչ որ կը տեսնէք, կը պատմէք ինծի։

ՅԱՅՆ Վ ՂՎՈՄՈՎՄՈՎ

Անցան գնին մէջ մի քանի ժամեր։ Մենք դիմացի նստարանին վրայ կը նստէինք, ես ու Ղվոմովը։ Ան ինծի կը պատմէր իր մանկութեան մասին։

Ղվոմովը ծնած էր Ռուսիոյ հիւսիսային կողմերը, ուր ձմեռները տասնեակ աստիճան ցուրտ կ՚ըլլայ։ Ան ինծի կը պատմէր, թէ ինչպէս ինքը, տակաւին տասնհինգ տարեկան պատանի, ամբողջ ձմեռ մենակ կ՚անցընէր անտառի մէջ, ուր ինք ու իր հայրը ձուկ կը որսային։ Ինչպէ՛ս ձիւնը կը հալէր, ինչպէ՛ս գարունը կու գար, ինչպէ՛ս ամառը կ՚անցնէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդ կը տեսնէր, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։

— Ա՛նշ ձայնէ տալիս, ինծի՛ դիմացկողմը նայէ՛ք։ Ինչ որ կը տեսնէք, կը պատմէք ինծի։

ՅԱՅՆ Վ ՂՎՈՄՈՎՄՈՎ

Անցան գնին մէջ մի քանի ժամեր։ Մենք դիմացի նստարանին վրայ կը նստէինք, ես ու Ղվոմովը։ Ան ինծի կը պատմէր իր մանկութեան մասին։

Ղվոմովը ծնած էր Ռուսիոյ հիւսիսային կողմերը, ուր ձմեռները տասնեակ աստիճան ցուրտ կ՚ըլլայ։ Ան ինծի կը պատմէր, թէ ինչպէս ինքը, տակաւին տասնհինգ տարեկան պատանի, ամբողջ ձմեռ մենակ կ՚անցընէր անտառի մէջ, ուր ինք ու իր հայրը ձուկ կը որսային։ Ինչպէ՛ս ձիւնը կը հալէր, ինչպէ՛ս գարունը կու գար, ինչպէ՛ս ամառը կ՚անցնէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդ կը տեսնէր, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։

ՎԱՀՕ ՈՏՔԻ

— Ա՛ն ձեզ ինչպէս տեսնէ, ան ձեզմէ կ՚ուզէ, որ ձեզի վրայ գրեմ։ Ես ալ կը գրեմ, բայց ոչ ոքի չեմ ուզեր ծանր ըլլալ։ Ես ինծի համար կ՚ապրիմ, ես ինծի համար կ՚աշխատիմ, ես ինծի համար կը գրեմ։ Ես ինծի համար կը գրեմ։

ՎԱՀՕ ՈՏՔԻ

— Ա՛ն ձեզ ինչպէս տեսնէ, ան ձեզմէ կ՚ուզէ, որ ձեզի վրայ գրեմ։ Ես ալ կը գրեմ, բայց ոչ ոքի չեմ ուզեր ծանր ըլլալ։ Ես ինծի համար կ՚ապրիմ, ես ինծի համար կ՚աշխատիմ, ես ինծի համար կը գրեմ։ Ես ինծի համար կը գրեմ։

ՅԱՅՆ Վ ՂՎՈՄՈՎՄՈՎ

Անցան գնին մէջ մի քանի ժամեր։ Մենք դիմացի նստարանին վրայ կը նստէինք, ես ու Ղվոմովը։ Ան ինծի կը պատմէր իր մանկութեան մասին։

Ղվոմովը ծնած էր Ռուսիոյ հիւսիսային կողմերը, ուր ձմեռները տասնեակ աստիճան ցուրտ կ՚ըլլայ։ Ան ինծի կը պատմէր, թէ ինչպէս ինքը, տակաւին տասնհինգ տարեկան պատանի, ամբողջ ձմեռ մենակ կ՚անցընէր անտառի մէջ, ուր ինք ու իր հայրը ձուկ կը որսային։ Ինչպէ՛ս ձիւնը կը հալէր, ինչպէ՛ս գարունը կու գար, ինչպէ՛ս ամառը կ՚անցնէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդ կը տեսնէր, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։

ՀՈՒՆՎԱՐԻ ՏԱՍՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

Ներկայ համարէն կը սկսինք հրատարակել հունվարի տասը պատմուածքները, որոնք ստացած ենք մեր կարդացողներէն։ Ամէն մէկ պատմուածքի համար մենք կը նշանակենք մրցանակ մը։ Ընթերցողները կրնան իրենց կարծիքը յայտնել մրցանակներու մասին։ Ամէն մէկ պատմուածքի վերջը կը գրենք ընթերցողներու կարծիքները։

— *

— Ա՛ն ձեզ ինչպէս տեսնէ, ան ձեզմէ կ՚ուզէ, որ ձեզի վրայ գրեմ։ Ես ալ կը գրեմ, բայց ոչ ոքի չեմ ուզեր ծանր ըլլալ։ Ես ինծի համար կ՚ապրիմ, ես ինծի համար կ՚աշխատիմ, ես ինծի համար կը գրեմ։ Ես ինծի համար կը գրեմ։

ՎԱՀՕ ՈՏՔԻ

— Ա՛ն ձեզ ինչպէս տեսնէ, ան ձեզմէ կ՚ուզէ, որ ձեզի վրայ գրեմ։ Ես ալ կը գրեմ, բայց ոչ ոքի չեմ ուզեր ծանր ըլլալ։ Ես ինծի համար կ՚ապրիմ, ես ինծի համար կ՚աշխատիմ, ես ինծի համար կը գրեմ։ Ես ինծի համար կը գրեմ։

ՅԱՅՆ Վ ՂՎՈՄՈՎՄՈՎ

Անցան գնին մէջ մի քանի ժամեր։ Մենք դիմացի նստարանին վրայ կը նստէինք, ես ու Ղվոմովը։ Ան ինծի կը պատմէր իր մանկութեան մասին։

Ղվոմովը ծնած էր Ռուսիոյ հիւսիսային կողմերը, ուր ձմեռները տասնեակ աստիճան ցուրտ կ՚ըլլայ։ Ան ինծի կը պատմէր, թէ ինչպէս ինքը, տակաւին տասնհինգ տարեկան պատանի, ամբողջ ձմեռ մենակ կ՚անցընէր անտառի մէջ, ուր ինք ու իր հայրը ձուկ կը որսային։ Ինչպէ՛ս ձիւնը կը հալէր, ինչպէ՛ս գարունը կու գար, ինչպէ՛ս ամառը կ՚անցնէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդ կը տեսնէր, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։ Ինչպէ՛ս ինքը, ամբողջ տարի, ոչ մէկ մարդու հետ կը խօսէր։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 51ամեակը կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի երեկոյ, ժամը 17·30ին, Փլէյէլի սրահը :

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսի՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտադիր, մասնակցութեամբ գաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն*)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (*հայերէն*)) *եւ* Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (*Ֆրանսերէն*) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ գաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

×

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան, եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ. ՄՕՐԻՍ ՇԱԲՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիբալի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝

Տ. ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

Պ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(*Յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն*)

Խօսք կ'առնէ երեսփոխան՝

ՆՈԷԼ ՇԱՓԻԻ

Խօսնակ՝ Պ. Ա. Լուսարեւեան :

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանութիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ :

Ապրիլ 17, առաւօտեան ժամը 10ին, Լուսաւորչական եւ կաթողիկէ վարդապետները միասնաբար պատարագ պիտի մատուցանեն Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, Օրֆըլինա Սէն Ժօզէֆի մատուռին մէջ :

Այրի Տիկին Անժէլ Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Թօփալեան, Այրի Տիկին Լուսին Գամպուրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

որ յանկարծամահ եղաւ Երկուշաբթի 11 Ապրիլին, 51 տարեկանին : —

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի, 19 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ, 24 Ապրիլ, ժամը 16·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ, Փարիզի Նոթըր Տամ Մայր եկեղեցիին մէջ Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւններկ սկըսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ շուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քորսաժ կարող վարպետ գործաւորուհի մը : Տեւական աշխատանք : Դիմել՝

Քոնթուար տը Քոնֆէֆսիոն, 86 Ռիւ տը Քլէրի, *Փարիզ* (2) :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Ա Հ Ա Ե Ս

ԱՅՍՏԵՂ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեց՝

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — *ամերիկեան* ԼԼՕՅՏ *ընկերութեան*

(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան *վիզա* — Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ

Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 *օր տեւողութեամբ :* ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24

Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք. :

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ

MARDI 19 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10589

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.589

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԳԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

1915 Ապրիլ 11ը (24), թուական մըն է, որ անհնարին զարհուրանքով կը լեցնէ բոլոր մարդկային հոգիները, առանց միջավայրի խտրութեան :

Այլեւս անօգուտ է յիշել ու մանրամասնել պատմութիւնը : Ամէնուն շրթունքին վրայ են անոր զանազան էջերը : Հարեւան պարկեշտ մարդիկ անգամ սոսկումով կը խօսին, երբ հարկ ըլլայ խօսիլ : Ամբողջ ժողովուրդի մը երիտասարդութիւնը, մտաւորականութիւնը, յետոյ նաեւ նոյն այդ ժողովուրդը ոչընչացնելու այն հրէշային եղանակը որ գործադրուեցաւ Թուրքիոյ երէկուան վարիչներուն կողմէ, կայսերական Գերմանիոյ հաւանութեամբ եւ աջակցութեամբ, — Դէպք մըն է որ չի գտնուիր նոր ժամանակներու պատմութեան մէջ : Հայաջինջ սարսափներէն յետոյ, թունդ իթթիհատական Ահմէտ Բիզա պէյն իսկ, Ծերակոյտի բեմէն յայտարարեց թէ՝ « Օսմանեան պատմութեան մէջ չէ արձանագրուած այսպիսի բարբարոսութիւն » :

Եւ սակայն, օրուան վարիչները գործադրեցին այդ Ոճիրը, — Փրակայի ժողովին թուրք պատուիրակներն ալ անվարան խոստովանեցան թէ « ոճիր է » — չենք գիտեր որո՛ւ բարիքին համար — Գործադրեցին այնպիսի պատրուակներով, որոնք հաստատուած չեն մինչեւ այսօր, նոյնիսկ թրքական աղբիւրներէ : Միլլի կառավարութիւնը պատերազմի յորձանքին մէջ, ժամանակ չունեցաւ Գերագոյն Ատեան կանչելու ընդհ. պատերազմի պատասխանատուները : Երբ երկիրը խաղաղի, հաշտութիւնը վերջնապէս կնքուի եւ մարդիկ տրամադրութիւն ունենան, անշուշտ այս կէտն ալ կը վերաքննեն, գոնէ պատմութեան համար : Ամէն պարագայի մէջ, Ապրիլ Տասնըմէկը սուգի եւ սարսափի թուական մըն է մեզի համար, եւ մենք խորին տրամութեամբ, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք այն օրերու բոլոր մեռելներուն առջեւ, ծանօթ թէ անծանօթ, մանուկ թէ ծերունի ...

Եւ, մեր Սուգը յիշելով, մենք ուրիշները վիրաւորելու մեղքը գործած չենք ըլլար : Մարդկային է վիշտը, ինչպէս մարդկային է ուրախութիւնը :

×

Ամբողջ սերունդ մըն էր որ ոչնչացաւ, այն թուականին : Ոչնչացա՞ւ : Մարդիկ կը մեռնին, սերունդներ կը հատնին, բայց անպատճառ հետք մը կը ձգեն իրենց ետեւէն, Լոյսի շող մը, յոյսի կաթիլ մը, գաղափար մը, կորի՛զ մը : Եւ, կ՛ուզենք հաւատալ թէ մեր մեռելները ամէնէն շատ ունեցան այդ առաքինութիւնը : Անոնք ձգեցին հետք մը, որ կրնայ եօթն անգամ եօթանասուն սերունդ ոգեւորել : Անոնք մեզի թողուցին թանկագին կտակ մը Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան մասին, հաւատքի եւ յարատեւութեան մասին, չարքաշութեան եւ այլասիրութեան մասին : Անոնք մեզի աւանդեցին կտակ մը, որ կրնայ անշէջ վառել մեր բուխերիկները, եթէ միայն դիտնանք հաւատարմօրէն ընթանալ իրենց ճամբուն վրայ :

Ամբողջ « խորհուրդ խորին » մը՝ հազար - հազար բազմութիւններու այդ անպատմելի Մահը : Եւ կը կարծենք թէ լաւագոյն յարգանքը մատուցած կ՛ըլլանք անոնց յիշատակին, կարելի եղածին չափ, իւրաքանչիւրը իրեն համար, թափանցելով այդ խորհուրդին : Բանաստեղծը միեւնոյն ճամբուն վրայ մեռաւ գեղջուկին հետ. ծծկեր երախան եւ եօթանասուն տարեկան մամիկը միասին ոչնչացան. մանկամարդ աղջիկն ու ալեւոր տէրտէրը իրարմէ նախանձելու բան չունեցան : Ամբողջ պատմութիւն մը՝ օրօրոցէն մինչեւ հողվրտիք : Եւ այս բոլորին հանդէպ մեր յուզումը, մեր ընդվզումը՝ մէկ բանով կրնայ խաղաղիլ, — յիշելո՛վ զանոնք, հետեւելով անոնց մրմունջներուն, մասունքի պէս պահելով ու զարգացնելով անոնց թողած աւանդը : Մենք ատելութիւն չունինք ուրիշներուն հանդէպ. ատելութիւնը՝ ուժի մը դէմ կ՛ըլլայ. իսկ այն ձեռքը որ վարեց ու կատարեց այս բոլոր սարսափները, իր ուժովը չէր որ փայլեցաւ, այլ դաւադիր, անարժան խաղով մը : Եթէ Նոր Թուրքիոյ փրկիչները այսքանը միայն ճշդեն, մեծագոյն բարիքը կատարած կ՛ըլլան իրենց իսկ երկրին համար : Դարաւոր միապետութիւն մը քանդելէ եւ անոր կուսակիցները « հայրենիքի դաւաճան » հռչակելէ յետոյ, Նոր Թուրքիոյ վարիչներուն համար շատ դիւրին է ցրուել նաեւ կանխակալ կարծիքները : Ոչ մէկ պարկեշտ մարդ, ի՛նչ ազգի ալ պատկանի, պիտի կրնար քաջութեան գործ համարիլ 1915 - 1916ի սարսափները : Եւ մենք հարեւաններ գիտենք որ լացեր են անոնց վրայ, աւելի ճիշդ՝ լացեր են իրենց թշուառութեան վրայ, անզօր կատազութեամբ ...

×

Անցնի՛նք : Անօգուտ է թղթատել այս բոլորը : Բոլորովին նոր պատմութիւն մը բացուեցաւ մեր առջեւ, Ապրիլ Տասնըմէկէն յետոյ : Բոլորովին այլափոխուեցաւ մեր հայրենիքն ալ, ինչպէս մեր կեանքն ու ճակատագիրը : Այլեւս դարձ չկայ այն ճամբուն վրայ ուր քշեցին մեզ պատերազմին փոթորիկները : « Սկիզբն երկանց » : Եւ ի՛նչ երկունք : Ժամանակակից ազգերը չունին այդպիսի օրինակ : Անոնք ունեցա՞ն մեզի չափ մեռել, եւ սուգ մը որ սանկ հեռուէն մօտենար մեր սուգին :

Ամէն մէկ Ապրիլ Տասնըմէկ՝ թող յիշեցընէ մեզի, թէ մենք անարժան ենք մեր Մեծ Մեռելներուն, եթէ չենք բերած մեր բաժինը, այդ երկունքը երջանիկ վախճանի մը հասցնելու եւ եկող սերունդները ամէն մղձաւանջէ փրկելու համար :

Շ.

«Ճակատամարտ», Ապրիլ 1923

ԾԱՆՕԹ. — Այս խմբագրականը չէ տպուած՝ գրաքննութեան արգելքով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈԼԷ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՏԷՖԷՐԻ ԴԷՄ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՉԿԱՅ

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդի նիստը փակուեցաւ Կի Մոլէի յաղթանակով :

Օրակարգը բաժնուած էր երկու գլխաւոր մասերու. — Տնօրէն կոմիտէի գործունէութեան քննութիւնը մէկ կողմէ եւ ընդհանուր քաղաքականութեան շուրջ վիճաբանութիւնը միւս կողմէ :

Ծանօթ է որ երկու հոսանք կայ միշտ կուսակցութեան ծոցը՝ Կի Մոլէ եւ դիմացը՝ Կասթոն Տէֆէր : Այս վերջինը չէ հրաժարած ձախերու ընդլայնուած դաշնակցութիւն մը կազմելու գաղափարէն : Հոն կ՛ուզէ համախմբել ոչ - համայնավար ձախը : Բայց կայ Կի Մոլէն, զոր Փիէր Վիանսոն - Փոնթէ կը նկարագրէ «Լը Մոնտ»ի մէջ. — « Ոմանց համար, ան (իմա՛ Կի մոլէ) կը խորհրդանշէ զուտ քաղաքագէտը, ճարպիկ կռնակէդ հարուածելու, փառամոլ եւ անխիղճ, ուրիշներու եւ իրեն համար, Ժօրէսի եւ Պլումի ժառանգորդ, Ֆրանսական ընկերվարութեան բեռը կը կրէ եւ իր լաւագոյնը կ՛ընէ, հակառակ յարձակումներուն եւ խոչընդոտներուն : Անկասկած ճշմարիտ նկարագրական մը պէտք է մէկէն թէ միւսէն օգտուի : Ամէն պարագայի մէջ, քսան տարիէ ի վեր, Կի Մոլէ, յաճախ իրաւարարի դերին մէջ գտնուած է » :

Դէպի ձուլում շարժումին մէջ, ամէնէն խոհեմը՝ Կիյլ կ՛ըսէ. « Այդ ձուլումը պէտք է կատարուի միայն համակեցութեան փորձէ մը ետք : Ընկերվարական կուսակցութեան ամրապնդումը, ամուր դաշնակցութեան մը՝ լաւագոյն երաշխիքն է » :

Փոքրամասնութեան կողմէ, Ժերար Ժաքէ արտակարգ համագումար մը կը պահանջէ, ուր ծեծուին ձախի համախմբման պայմանները եւ երեսփոխանական ընտրութեանց պայքարը, ապա կ՛ուզէ արագացնել ձուլումը. — « Վասնզի այս շրջանին երկարաձգումը կրնայ դաշնակցութեան տարանջատման յանգիլ » :

Կասթոն Տէֆէր նոյն պատճառաբանութիւններն ունի « ոչ - համայնավար ամբողջ ձախին համախմբումը պէտք է Մենտէս - Ֆրանսէն մինչեւ յառաջդիմութեան դեմոկրատ քրիստոնեաները երթայ : Իսկական դաշնակցութիւն մը պէտք է : Ընտրութեանց կորուստը պիտի նշանակէ կոլիզմի տեղաւորումը երկար ժամանակի համար » : Վերջին խօսողն է՝ Կի Մոլէ « դաշնակցութեան վերջին նպատակըն է՝ ձուլումը : Բայց անհրաժեշտ է որ անդամները վարժուին այս գաղափարին : Անմիջական ձուլումը կրնայ ձախողեցնել դաշնակցութիւնը : Հանդրուաններ անհրաժեշտ են » : Վերջապէս քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ. — « Ազգ. Խորհուրդը կը վերահաստատէ կուսակցութեան փափաքը որն է՝ ապահովել դաշնակցութեան յաջողութիւնը եւ կը հրաւիրէ բոլոր շարքայինները որ գործեն այս նպատակով, : հասկացողութեամբ, կարգապահութեամբ եւ պարկեշտութեամբ : Կը յիշեցնէ որ իր անդամակցութիւնը տալով դեմոկրատ եւ ընկերվարական ձախին դաշնակցութեան, կուսակցութիւնը ուզած է բոլոր ընկերվարական դեմոկրատներու միութեան ճամբան բռնել եւ թէ Դաշնակցութիւնը իրեն համար կենսական հանդրուան մը կը ներկայացնէ դէպի ընկերվարական ժողովրդավարութեան մեծ կուսակցութեան մը ստեղծումը : Այդ պատճառով կ՛ուզէ հարկ եղած ձուլումը իրագործել ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցներու մէջ : Ազգ. Խորհուրդը կը հաստատէ այն դիրքը զոր բռնած է դեմոկրատ եւ ընկերվարական ձախի Դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէին, ըստ կուսակցութեան որոշումներուն, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Ֆ. Միթրանի նշանակումին իբրեւ պարագլուխ ընտրապայքարին համար, անոր առաջարկած ժամանակացոյցին շուրջ : Իր պատգամաւորները լիազօրուած են շարունակելու խօսակցութիւնները այլ կէտերու շուրջ, ի մասնաւորի խմբակի մը ստեղծման Ֆ. Միթրանի շուրջ » :

Այս բանաձեւը քուէարկուած է միաձայնութեամբ :

× Ընկերվարական Ազգ. Խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւով մը կը բողոքէ «Մայրապետուհի»ին եղած արգելքին դէմ : Ծանօթ է որ Տիտրոյի գործը, շարժանկարի վերածուած, արգիլուեցաւ տեղեկատուութեան նախարարին կողմէ, մինչ գրաքննութեան յանձնախումբը իր արտօնութիւնը տուած էր : Այս արգելքը մեծ վրդովում պատճառած է զանազան շրջանակներու մէջ, նոյնիսկ Մօրիաք կը բողոքէ ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՆԻ մէջ, Զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ միաձայնութեամբ ընտրուած է հանրապետութեան նախագահ : Նոր նախագահը եղբայրն է նախորդին եւ ցարդ փոխանորդաբար կը վարէր սպայակոյտի պետի պաշտօնը : Ասպարէզով զինուորական, Արէֆ վճռական դեր խաղացած է իր եղբօր քաղաքական ասպարէզին բարձրացման մէջ : 1965 Սեպտեմբերին երբ նախկին նախագահըՔազապլանքա կը գտնուէր, ձախողեցուցած էր պետական հարուածի մը փորձը : Իր արագ նշանակումը իբրեւ նպատակ ունի ժամ առաջ վերջ դնել այն պարապին զոր ստեղծած է իր եղբօրը մահը : Իր առաջին որոշումը եղած է պահել լուսարգելը : Մառեշալ Արէֆի յուղարկաւորութեան ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը : «Կ՛ողբանք քեզ, օ՛ Արէֆ, չէինք ուզեր այսօրը տեսնել, դուն որ զոհուեցար մեզի համար» կ՛ըսէր ժողովուրդը :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ձաղկած է Վիլլի Պրանտի նախաձեռնութիւնը մասնակցելու քաղաքական ցոյց մը որ կազմակերպուած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ հրաւիրելու արեւելեան Պերլինի ներկայացուցիչները Հանովրի մէկ ցոյցին : «Իմ կարծիքով, կ՛ըսէ Ատընաուըր, Փանքովի հետ զրոյցը յիմարութիւն մըն է : Կը հաւատա՞ք որ եթէ Ուլպրիխթ դաշնակցային Գերմանիա գայ պիտի դաւանափոխ ըլլայ եւ հրապարակաւ յայտնէ իր դաւանափոխութիւնը խորհրդային գրաւման շրջանին մէջ : Իրականին մէջ, վերամիացման հարցին բանալին միայն Մոսկուա կը գտնուի » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ Պոն հասաւ ուր պիտի տեսնուի գերման իր պաշտօնակիցին հետ : Շրէօտէր պիտի պարզէ Ֆրանսացի նախարարին Գերմանիոյ պայմանները Ֆրանսական ուժերու վերաբերեալ, դաշնակցային հողին վրայ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ մթնոլորտը միշտ ծանըր է : Հիւսիսային Վիէթնամի համաձայն ամերիկեան օդուժը կը ռմբակոծէ Հանոյի թաղերը :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ նոր շարժում մը կը սկսի Զորեքշաբթի օր : Նախ ելեկտրականութիւնը, 24 ժամ թէեւ բոլոր սենտիքաները չեն մասնակցիր, ապա Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ ուղեվարները :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կարգ մը զրոյցներ կը շրջին ըստ որոնց փեսօն պիտի արժեզրկուի :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները կը վատթարանան : Ամբողջական խզում մը անկարելի չի թուիր :

ՓԱՐԻԶ - ՌՈՒՊԷ հեծանիւի մրցումը շահած է իտալացի Ճիմոնտի :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՏԱՆԹԷ Ալիկիէրի անպարտ արձակուեցաւ իր դատապարտութենէն վեց հարիւր տարի ետք, Արէծոյի Վերաքննիչ Ատեանին կողմէ : Մեծ բանաստեղծը դատապարտուած էր դաւադրութեան եւ զինեալ ապստամբութեան համար իր հայրենիքին դէմ : Պաշտպան փաստաբանը յայտարարած է. — « Տանթէի ամբողջ գործը արհամարանքի աղաղակ մըն է զինքը ամբաստանողներուն դէմ » :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ տրամադիր են իրենց հողին վրայ ընդունելու չին կարգ մը գիտուններ եւ համալսարանականներ :

ՄՈՍԿՈՒԱ նոր դիմումներ ստացած է գրագէտներու միջազգային կազմակերպութիւններէ, դատապարտուած երկու գրագէտներուն ի նպաստ : Խորհրդային Ինտելիկենցիային «արդիապաշտ» շրջանակները կը խորհին թէ նման դիմումներ միշտ օգտակար են :

«ՊԱՏԵՐԸ ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԻՆ»

Վերջերս արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլը եւ հանրային կարծիքը կը զբաղին փոքր գործիքով մը, որուն միջոցաւ կարելի է դրացիին դաղտնի խօսակցութիւնը, նոյնիսկ փսփսուքը լսել :

Այս գործիքը այնքան փոքր է, որ կարելի է զայն տեղաւորել լուցկիի տուփի մը մէջ: Կը բաղկանայ Միքրոֆոնէ մը եւ ելեկտրամագնիսական ալիքներ առաքող մասէ մը: Ուրիշ խօսքով ռատիոյի առաքիչ փոքր կայան մըն է, լուցկիի տուփի մը մէջ ամփոփուած :

Եթէ այդ տուփը սենեակի մը մէջ ձգես, ննջասենեակ, պաշտօնատուն, գրասենեակ, հիւրանոց, ժողովատեղի եւայլն, կրնաս քսան մեթր հեռաւորութեան վրայ, ինքնաշարժիդ ռատիոյի գործիքովը լսել թէ ինչ կը խօսուի : Կրնաս նաեւ այդ խօսակցութիւնը առնել ձայներիզի վրայ, մօտակայ քու սենեակիդ մէջ հանդիստ նստած :

Եթէ ուզես լսել դրացիիդ դաղտնիքները, կը բաւէ որ գործիքը բռնես պատին, տախտակամածին կամ առաստաղին, այն ատեն կրնաս լսել քովի, վարի կամ վրայի դրացիիդ բոլոր ըսածները :

Հաստ պատերը կամ գոցուած դուռները արդելք չեն հանդիսանար բնաւ :

Այս գործիքը բառացի կը հաստատէ հայկական առածը, որ կ'ըսէ. «Պատերը ականջ ունին ...»:

Ասոր նման գործիքներ, հաւանաբար աւելի «հեռազգայ», գործածուած են եւ կը գործածուին քաղաքական եւ զինուորական պաշտօնական լրտեսութեան մէջ, բայց ցարդ անոնք մտած չէին անհատներու մասնաւոր կեանքին մէջ: Ահա' հոս է որ կը սկսի այս՝ ինքնին ճարտարօրէն շինուած՝ գործիքներուն ստեղծած ընկերային բարդ հարցը :

Օրէնքով արգիլուած չէ նման միքրոֆոններու առեւտուրը, թէեւ արգելիչ օրէնք մը հանելու վրայ կը խօսուի Պոնի մէջ: Կայ սակայն 1938 թուականէն հին օրէնք մը, որ կ'արգիլէ ռատիոյի առաքումներ ընել առանց թղթատարական նախարարութեան արտօնութեան: Այս պարագային մերժումը որոշ ըլլալուն, ոչ մէկը դիմած է ցարդ արտօնութիւն խնդրելու :

Հաստատուած է որ հազարէ աւելի նման միքրոֆոններ արդէն ծախուած են միայն Ռուրի շրջանին մէջ եւ ուրիշ հազարներ Գերմանիոյ ուրիշ շրջաններուն մէջ:

Գործիքը կ'արժէ հազարէն հազարութհարիւր մարք, որ ըսել է 250էն 450 տոլար: Բայց իրենց հետաքրքրութիւնը յագեցնելու համար մարդիկ ինչե՛ր չեն ծախսեր :

Այս գործիքը Գերմանիոյ յատուկ չէ, Ամերիկայի մէջ ալ կարելի է զայն գնել, կ'ըսեն, առանց որ եւ է արգելքի: Այնպէս որ զգուշաւոր Գերմանացիներ կը նախընտրեն գնել Ամերիկայէն: Թէ որքան այս տեսակէն արդէն գործածութեան մէջ է, ոչ ոք գիտէ :

Այս իրողութեան առջեւ հասկնալի է թէ ժողովուրդը անհանդիստ զգայ ինքզինքը : Ինչ որ ըսես, կրնայ ուրիշ մը լսել ...:

Այս առթիւ կը յիշեմ Յակոբ Պարոնեանի «Խիկար»ին մէջ կարդացած ըլլալ փոքր կտոր մը, ուր կը խօսուի այն ատեն նորահնար ռէօնթկէնեան ճառագայթներուն մասին: Կին մը կը հարցնէ իր խօսակցին թէ լսա՞ծ է այդ սոսկալի դիւտին մասին: Հիմա կրնաս եղեր քովէդ անցնողին դրպանին պարունակութիւնը եւ մարմնին մէջի բաներն ալ տեսնել...:

Ինչե՛ր պիտի գրէր արդեօք Յակոբ Պարոնեան, եթէ ապրէր եւ լսէր այս նոր գործիքներուն կարելի շահատակութեանց մասին ...:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԵԽԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

1938ի վերջերը հազիւ կրցայ Գահիրէէն Փրակա վերադառնալ, բայց այլեւս չուզեցի շարունակել հեթա – հայագիտական դասախօսութիւններս, որպէս զի կարենամ ամբողջովին նուիրուիլ Խայաշեան տեսութեանս, որ տակաւին վաւերագրային փաստերու կը կարօտէր :

1939ին Գերմանացիք ներխուժեցին Չեխոսլովաքիա եւ չեխական բարձրագոյն դպրոցները փակեցին, որով բոլոր դասախօսութիւնները դադրեցան : Երբ Գերմանացիք ստիպուեցան Չեխաստանէն քաշուիլ եւ չեխական համալսարանը վերաբացուեցաւ, համալսարանի տնօրէնը՝ Փրոֆ. Դոկտ. Սկալիչկան, որ նախկին աշակերտներէս մէկն էր, քանիցս ինձմէ խնդրեց զեկավարել համալսարանի հայագիտական ամպիոնը: Բայց ես ստիպուեցայ մերժել առաջարկը, որպէսզի ժամանակ ունենամ մշակելու ու աշխատասիրելու այն նիւթերը, զորս 35 տարուան ընթացքին հաւաքա ծեմ հեթական եւ ուրիշ աղբիւրներէ :

Քանի մը տարիէ ի վեր կ'աշխատիմ հեթ եւ հայ բառաքննութեան վրայ : Նըպատակս է կազմել հեթերէնէ հայերէն ստուգաբանական բառարան մը: Եթէ մայր բնութիւնը ինծի քանի մը տարի եւս առողջ կեանք պարգեւէ, կը լրացնեմ այս գործը, որպէս զի բան մը ձգած ըլլամ հայրենակիցներուս եւ ի զուր տեղը սորված չըլլամ 700 վանկանշաններէ եւ բազմաթիւ դաղափարագրութիւններէ բաղկացող հեթական սեպագրութիւնը եւ առեղծուածային լեզուն :

×

Կ'արժէ հոս հակիրճ տեղեկութիւններ տալ նաեւ հեթաբանութեան եւ հայագիտութեան հիմնադիր Փրոֆ. Բ. Հրոզնիի մասին, որ 1915ին վերծանեց ասկէ մօտաւորապէս երկու հազար տարի առաջ անհետացած Հեթացիներու առեղծուածային լեզուն եւ այդպէսով տուաւ մեզի ոսկի բանալի մը՝ Փոքր Ասիոյ ու Հայոց բուն օրրանը կազմող Խայաշայի հընագոյն պատմութեան եւ մշակոյթի յայտնաբերման համար: Հեթացիներու հնաւանդ լեզուի լուծումով եւ ուսումնասիրելով էր, որ կրցանք, շնորհիւ հեթական սկզբնաղբիւրներու, ճշդել թէ Հայոց նախնիքը Խայաները եկւոր ցեղ մը չեն, ինչպէս կը կարծուէր նախապէս, այլ տեղաբնիկ են եւ 15րդ դարէն շատ առաջ կազմած են խայական (հայկական) ցեղային միութիւնը եւ հեթական սեպագրութեանց մէջ Խայաշա «Հայերու տեղ, Հայաստան» կոչուած դաշնակցային միապետութիւնը, որ Կեդր. Փոքր Ասիոյ մէջ բաւական հզօր միաւոր մը ըլլալով, Հեթացիներու եւ Խուրրիներու յարձակումները ետ մղած է եւ դարերով պայքարած՝ իր ազատութեան եւ քաղաքական անկախութեան համար: Հեթական սեպագիր աղբիւրները կը վկայեն, թէ Խայաներուն Կռան կամ Կռանաշ թագաւորի իշխանութեան ժամանակ (15րդ դար Ք. Ա.) կազմակերպուած է Խայաշեան ցեղային միութիւնը եւ Հեթերուն կողմէ Խայաշա կոչուած մեծ միապետութիւնը, որ յանդգնած է հեթական լայնատարած եւ գերհզօր կայսրութեան դէմ քանիցս պատերազմի ելլելու եւ յաղթանակներ տանելու, գրաւելով Հեթացիներէն բաւական խոշոր հողամաս մը : Այս մասին կը վկայեն Հեթացի արքաներու՝ Շուպպիլուլիումի եւ Մուրշիլի տարեգրութիւնները, որոնք դրի առնուած են 14րդ դարուն (Ք. Ա.) ու պայծառ լոյս կը սփռեն հնագոյն Մերձարեւելքի բազմաթիւ ցեղերու պատմութեան վրայ :

1928ին Օթթոյի չեխ համայնագիտարանին խմբագրութիւնը ինձմէ խնդրեց իր համայնագիտարանի նոր հրատարակութեան համար սեղմ յօդուած մը պատրաստել վարպետիս եւ բարեկամիս՝ Բեդրշիխ Հրոզնիի կեանքին ու գործին մասին: Որովհետեւ անոր ծնողքին եւ մանկութեան մասին որեւէ բան չէի գիտեր, իրմէ խնդրեցի, որպէս զի իր ծնողքին մասին հակիրճ տեղեկութիւններ տայ : Ուսուցիչս սկսաւ պատմել .—

« Հայրս՝ Վացլաւ Հրոզնի, չեխ գիւղացիի մը զաւակն էր, իսկ մայրս՝ Շիմաչկովան ալ փոքրիկ առեւտրականի մը դուստրը: Հայրս աւետարանական պատուելի մըն էր. լուրջ նկարագրի տէր ըլլալով, շատ խիստ կը վարուէր մեզի հետ: Կարգապահութիւնս, գիւղացիական չարքաշութիւնս եւ ծրագրեալ աշխատելակերպս հօրս կը պարտիմ, իսկ գիտական ճկունութիւնս, երեւակայութիւնս ու ներքին բնազդս՝ մօրս : Ծնած եմ Լիսա քաղաքը (Չեխաստան): Ծննդավայրիս նախակրթարանը աւարտելէ ետք, Փրակայի ակադեմական դիմնազիումը յաճախեցի, ուր չեխերէն, գերմաներէն, լատիներէն եւ հին յունարէն սորվեցայ: Միջնակարգ դպրոցս աւարտելէ ետք, հօրս հրահանգին վրայ՝ Վիէննայի համալսարանը արձանագրուեցայ, աստուածաբանութեան հետեւելու համար: Աստուածաբանական եւ փիլիսոփայական կաճառներու մէջ սորվեցայ սումմերերէն, ասորերէն, հին եգիպտերէն, եթովպերէն, հին պարսկերէն եւ արաբերէն : Ուզեցի նաեւ հայերէն սորվիլ, բայց այն ատեն հոն հայերէնի ուսուցիչ չկար : Եթէ հայերէն գիտնայի, անշուշտ կրնար հեթական ուսումնասիրութիւններուս նպաստել :

Վիէննայի համալսարանէն Դոկտորայի աստիճան ստացայ եւ յետոյ Պերլին գացի, հոն Փրոֆ. Ֆրիտրիխ Դելիչի արեւելագիտական դասախօսութեանց հետեւելու համար: Անկէ ետք՝ ինչ որ գրած եմ Վիէննայի եւ Փրակայի մէջ, արդէն ծանօթ է» :

Հրոզնին իր դասախօսութեանց ընթացքին արեւելագիտական հրատարակութիւնները կը ծանօթացնէր իր աշակերտներուն : 1902ին Փրոֆ. Ֆ. Դելիչի թելադրութեամբ Հրոզնի գրած է «Բաբելոնական Դրամագիտութեան մասին », որ հրատարակուած է «Պայթրէկէ ցուր Ասիրիօլօկիյ» ուսումնաթերթին մէջ :

Նոյն տարին Հրոզնի աւստրիական կառավարութեան կողմէ ստիպէնդիում (նպաստ) կը ստանայ Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանը գտնուող երկլեզուեան բնագիրները ուսումնասիրելու համար : Հրոզնիի այս աշխատութիւնը նուիրուած է « Սումմերա – Բաբելոնական պատումներ Նինրագ աստուծոյ մասին», որ իրականին մէջ հին դիւցազնավէպ մըն է հրաշագործ բնութեան աստուած Նինուրտայի մասին: Հրոզնին գրած է նաեւ Բաբելաստանի ցորեններու մասին «Տաս Կէթրայտէ իմ Ալթէն Պապիլոնիրն». 1904ին չեխ արեւելաբանը իր ուսուցչին՝ Սէլլինի հետ Փոքր Ասիա կը մեկնի Թաանէքի մէջ հնագիտական պեղումներ կատարելու համար : Հոն միայն չորս սեպագիր պնակիտ կը գտնեն, զորս Հրոզնի կը տառադարձէ ու կը թարգմանէ «Տի Քայլշռիֆթ ֆոն Թաանէք» վերնագրով (Տես Վիէննայի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Նախրիխթէն» 1904 եւ 1905 թիւերը): 1905ին Հրոզնի Վիէննայի համալսարանին մէջ արեւելագիտական դասախօսութիւններ կ'ընէ իբրեւ տոչէնթ :

Երբեմնի հեթական մայրաքաղաքին՝ Հաստուշայի, այժմու Պողազքէօյի արքայական մատենադարաններուն ու դիւաններուն մէջ պահուած յիշատակարանները յայտնաբերուելէ ետք, Հրոզնին 1914ին Պոլիս կը մեկնի Հիւկօ Վինկլէրի կողմէ երեւան հանուած բեւեռագիր պընակիտները ուսումնասիրելու նպատակաւ: 1915ին Հրոզնի կը յաջողի վերծանել Հեթացիներու հնաւանդ լեզուն եւ ճշդորոշել անոր հնդեւրոպական նկարագիրը :

ՏՈՔԹ. ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

Այն ատեն ամառնային արձակուրդս փոխանակ վանքին մէջ անցընելու, ուղեցի ծննդավայրիս մէջ՝ ծնողքիս եւ եղբայրներուս մօտ անցընել : Անդնդախոր լեռներով շրջապատուած այդեւէտ, ջրառատ եւ անտառահոծ շրջանի մը ազատ ծոցին մէջ: Ճիշդ է թէ վանքն ալ իր կարգին պատեհութիւն կուտար օրուան մէջ ազատ պտոյտի՝ մօտակայ գիւղերը, բայց ինչ ալ ըլլար, մենաստանի մը կարգապահութեան ծիրին մէջ էինք : Ուր ալ երթայինք, պարտաւոր էինք իրիկունը որոշ ժամուն վանք վերադառնալ, փարախ դարձող նախիրի մը ընտանու-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

— Բարեկամ, ըսի, ես թէնթէ մը ունիմ, քով քովի պառկինք, թէնթէն կը բաւէ երկուքիս, դուն ալ կը ծածկուիս, ես ալ :

Կարողութիւն չունէր երերալու, հակերպեցաւ :

Գացի թէնթէս բերի, ունեցածս բերի, ծածկեցի զինքը, յետոյ գացի ուտելիք առի, պանիր, երշիկ եւ հաց: Թէնթէս երկարեցի, երկուքս տակը ծածկուեցանք: Ուտելիքէս ալ բաժին հանեցի իրեն

Կէս ժամ ետքը ճամբայ ելաւ շոգեկառքը :

Հասանք Էրէյլի : Հարցուցի պաշտօնեաներուն .— Հայ կա՞յ հոս :

Ոչ մէկ Հայ, բոլորը մեկներ էին: Շարունակեցի ճամբորդութիւնս: Հասանք Գոնիա :

Այս անգամ ժանտարմաները պաշարեցին մեր շոգեկառքը : Խիստ քննութիւն կար : Եօթը հոգի մեռած էր շոգեկառքին մէջ: Ուստի հրամայեցին վար իջնել, քննութեան համար : Երբ քննութեան կարգը մեր վակոնին եկաւ, ամբողջ ուժս հաւաքելով վար իջայ ետեւի կողմէն՝ բնական պէտք պատրուակելով: Տեսայ թէ պահակ մը արգելք կ'ըլլայ, չի թողուր որ հեռանամ :

— Բարեկամ, ըսի, քննութիւնը հիւանդներուն համար է, ես հիւանդ չեմ, եւ պատրաստ ծխիկ մը հրամցուցի, հետը ալ ոսկի մը թղթադրամ,— ձգէ՛ որ բնական պէտքս ընեմ, շուտ կը վերադառնամ :

Քիչ մը հեռուն նստայ, բնական պէտք ընողի մը պէս կկուզ ըրի եւ սպասեցի որ մեր վակոնին քննութիւնը վերջանայ : Յետոյ առողջ մարդու մը պէս վերադարձայ տեղս : 50 – 60 հիւանդներ վար առած էին :

Քիչ ետք ճամբայ ելաւ շոգեկառքը :

— Ազատեցանք, կրկնեցի եւ շունչ մը առի:

Հասանք Զայ կայարանը: Հարցուցի թէ Հայ մնացա՞ծ էր: Ոչ, բոլորը մեկնած էին :

Շոգեկառքը շարունակեց ճամբան, եւ հասանք Էսկիշէհիր: Ըսին թէ շոգեկառքը մէկ ժամ պիտի սպասէ : Վար իջայ փընտրտուքի : Հանդիպեցայ մեր քաղաքացիներուն, որոնք առաջարկեցին դիշերը մնալ՝ մեկնելու համար յաջորդ օրը :

— Ոչ, պէտք է մեկնիմ :

Վերադարձայ կայարան, շոգեկառք նստայ : Երբ քանի մը ժամ ետքը՝ շոգեկառքը կանգ առաւ կայարանի մը մէջ, ամէն մարդ վար իջաւ, աղբիւրէն ջուր առնելու գնաց, այն համբաւին համար թէ լաւ ջուր է : Գացի ջուր առնելու, 8 – 10 հոգի կարգի կը սպասէին: Ցանկարծ հնչեց մեկնումի փողը եւ շոգեկառքը սկսաւ շարժիլ, սկսայ վազել, — հասնելիք (չունէի՝ եթէ օրհնեալ բախտս, որ զիս ազատեց անապատներէն, օգնութեան չհասնէր այս անգամ ալ, Տեսայ շէֆ տը թրէնը եւ ճանչցայ :

— Զէքի պէյ, աման, Զէքի պէյ...

Ան ալ զիս ճանչցաւ, փչեց փողը եւ շոգեկառքը կեցաւ : Զէքի պէյ զիս առաւ իր վակոնին մէջ :

Այս Զէքի պէյը քոնտիւքթէօր էր, երբ իբրեւ էմանէթնի Ատափազարէն Պոլիս ու Պոլիսէն Ատափազար կը ճամբորդէի շարունակ, եւ այսպէս բարեկամ դարձած էր ինծի : Այլեւս թոյլ չտուաւ որ տեղս երթամ նստիմ: Մինչեւ Արիֆիէ ճամբորդեցինք միասին :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(28 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱԻՐԱՑԻ ՀԱՅՐ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

Տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին, Մշակութային Տան Թէհլիրեան սրահը :

Օրուան նախագահը Ցարութիւն Շիրվանեան, ներշնչուած Թէհլիրեանի մեծ ծաղիր նկարէն, ներկայացուց իր դիւղին Դաւրայի հերոս Ֆաչատուր Կոտոտեանի եւ իր նմաններուն հերոսական պայքարը Թուրք բանակին դէմ : Ցետոյ անդրադարձաւ դիւղապետին, Ստեփան Քէհէայի, 1915ի սեւ օրերուն տարած «դիւանապետական» աշխատանքին, որով չատեր փրկուեցան :

Թուելէ ետք Մխութեան քառասուն տարիներու դործունէութիւնը, կոչ ըրաւ նորահաս սերունդին չարունակել դործը :

Եղիսպար Ֆաչատուրեան ակնառու եսկայութեամբ դրաւոր ճառով մը դովքը ըրաւ Դաւրացիներու յանդդնութեան, քաջագործութեանց, ընկերային մարդա – սիրական նկարագրին :

Հրաչ Հանտալեան եւս քաջալերական խօսքեր ըրաւ :

Ամէնէն ետք խօսք առաւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի առենապետը Քէֆէլեան թելադրելով որ զոյդ մխութիւնները համերաշխաբար դործեն :

Մխութեան բարենպատակ դործին կարեւոր դումարով մասնակցեցան Քէֆէլեան, Վահան Երանոսեան, Վահան Ալանեան, Ալթիպուլաճեան :

Տիրատուրեան հիւանդ ըլլալով չկրնացանք լսել զինքը, փոխարէն վայելեցինք « Արմենով » նուագախումբը ղեկավարութեամբ Ղազար Կօփիկեանի եւ Սեդրակ Ճերմակեանի :

ԴԱԻՐԱՑԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ հանդիսարան բանասիրական, դրական, դիտական – բարոյական , թիւ 11 – 12 Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1965, պաչտօնաթերթ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան : Նուիրուած՝ Տանթէ Ալիկիերիի (ծննդեան 700ամեայ յիչատակին) :

ԱՆԴԱՍՏԱՆ, դրականութեան եւ արուեստի թիւ 16 (1965) : Ճոխ բովանդակութեամբ եւ դեղարուեստական նկարներով : Խմբադիր՝ Բիւզանդ Թօփալեան :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Դրացիիդ համար դուն մէկ ուզէ, որ Աստուած ֆեզի երկուբ տայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԹԼ ԱՍՏՂԵՐ»

Ցարգելի խմբագրութիւն .—

« Ցառաջ»ի մէջ (Ապրիլ 7) Վ. Պար – սիղունիի «երկու կարեւոր ճշդում» յօդուածին առթիւ յիշեցի Շահան Պէրպէրը – եանի կարծիքը նոյն նիւթին չուրջ :

Շ. Պէրպէրեան, աւելի յայտնի իբրեւ փիլիսոփայ եւ դեղեցկադէտ միաք , էր նաեւ տաղանդաւոր արտասանող :

Բախտը ունեցած եմ իրեն հետ աչխատելու մէկ քանի բանաստեղծութիւններ – րու մեկնարկումին : Պետրոս Դուրեանի « Էհ , մնաք բարով, Աստուած եւ արեւ»ին մէջ՝ սխալ է «Աստուած» բառը , որ « Աստղեր » պէտք է ըլլայ ըստ էր ին – ծի, ճիշդ նոյն արտաբանական բա – ցատրութեամբ, ինչ որ Պարտիղունի կ'ա – ռաջադրէ իր յօդուածին մէջ :

Ուրեմն, Շ. Պէրպէրեանի նման հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը այս կարծիքը, կը խորհիմ թէ, Պարտիղունիի ուսումնասիրութեան վրայ կշիռ ունեցող փաստ մը կ'աւելցնէ :

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

×

«ԳԻՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ »

Ստացանք բազմաթիւ նամակներ Նա – ղմ ձապրիի քերթուածին եւ Շ. Նար – դունիի «Գիր չնորհակալութեան» պա – տասխանին առթիւ : Բոլորը սրտանց կ'ողջունեն արար երիտասարդ բանաստեղծը իր տաք եւ բարախուն քերթուածին հա – մար, խնդրելով մեզմէ իրենց համակ – րանքն յայտնել մեր հեռաւոր բարեկա – մին : Կ'ողջունեն նաեւ Շ. Նարդունին իր հոյակապ «գիր չնորհակալութեան » խոբաղրուած պատասխանին համար : Այս առթիւ, նամակագիրներէն մին , Պ. Րէխեան, կ'աւելցնէ մասնաւորապէս .— « Սիրոյ վարձատրութիւնը բարեբար եւ օդտակար է առաւելապէս հատուցանողին ու ձեր չնորհիւ՝ ամբողջ Հայութեան : Ձեր զդացումներուն արտայայտութիւնը ըլլալով յանուն հայ արեւմտեցիին – րու, իրեւ մէկ համեստ էակը անոնցմէ, ինքզինքս երախտապարտ կը զդամ ձեզի» :

Բոլոր նամակագիրներուն եւ ընթերցողներուն ուրախ ենք յայտնելու թէ Նադմ ձապրի, ստանալով Ցառաջը , մեզի դրկած է քերթուած մը եւս, «Հերոսացած մարտիրոսներու յիչատակին », զոր պիտի հրատարակենք Ապրիլ 24ի թիւով, եւ նամակ մը եւս, ուր կը դրէ· «Ուրախութեամբ եւ չնորհակալութեամբ կը դրեմ սա մի քանի տողերը՝ ըսելու համար թէ ստացած եմ ձեր թերթը, եւ մի քանի այլ թերթեր, (ԽՄԲ.— Որոնք արտասպած են «Մեկնողներուն» խորագրեալ քերթուածը եւ « Գիր չնորհակալութեան » խորագրեալ պատասխանը) , ուր կը յիչուիմ իրրեւ ուսուցիչ եւ հայապէտ : Պիտի ուղէի ուղղել այդ թիւրիմացութիւնը՝ յայտնելով որ ես պետական պաշտօնեայ մըն եմ (Ազգ· Թանգարանի անօրէնութիւն), անձամբ հայ լեզուին : Կը հասկնամ չատ քիչ բառեր միայն: Կը դրեմ, որովհետեւ մայրս – մեռած մայրս — Պրուսայէն տարագրեալ աղջիկ մըն էր : Կը դրեմ, որովհետեւ մօրս զդացումները ունիմ դեռ » :

ՆԱԶԻՄ ՃԱՊՐԻ

×

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԹԼ ԱՍՏՂԵՐ»

Ցարգելի խմբագրութիւն .—

« Ցառաջ»ի մէջ (Ապրիլ 7) Վ. Պար – սիղունիի «երկու կարեւոր ճշդում» յօդուածին առթիւ յիշեցի Շահան Պէրպէրեանի կարծիքը նոյն նիւթին չուրջ :

Շ. Պէրպէրեան, աւելի յայտնի իբրեւ փիլիսոփայ եւ դեղեցկադէտ միաք , էր նաեւ տաղանդաւոր արտասանող :

Բախտը ունեցած եմ իրեն հետ աչխատելու մէկ քանի բանաստեղծութիւններ – րու մեկնարկումին : Պետրոս Դուրեանի « Էհ , մնաք բարով, Աստուած եւ արեւ»ին մէջ՝ սխալ է «Աստուած» բառը , որ « Աստղեր » պէտք է ըլլայ ըստ էր ին – ծի, ճիշդ նոյն արտաբանական բացատրութեամբ, ինչ որ Պարտիղունի կ'ա – ռաջադրէ իր յօդուածին մէջ :

Ուրեմն, Շ. Պէրպէրեանի նման հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը այս կարծիքը, կը խորհիմ թէ, Պարտիղունիի ուսումնասիրութեան վրայ կշիռ ունեցող փաստ մը կ'աւելցնէ :

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

×

«ԳԻՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ »

Ստացանք բազմաթիւ նամակներ Նա – ղմ ձապրիի քերթուածին եւ Շ. Նար – դունիի «Գիր չնորհակալութեան» պա – տասխանին առթիւ : Բոլորը սրտանց կ'ողջունեն արար երիտասարդ բանաստեղծը իր տաք եւ բարախուն քերթուածին հա – մար, խնդրելով մեզմէ իրենց համակ – րանքն յայտնել մեր հեռաւոր բարեկա – մին : Կ'ողջունեն նաեւ Շ. Նարդունին իր հոյակապ «գիր չնորհակալութեան » խոբաղրուած պատասխանին համար : Այս առթիւ, նամակագիրներէն մին , Պ. Րէխեան, կ'աւելցնէ մասնաւորապէս .— « Սիրոյ վարձատրութիւնը բարեբար եւ օդտակար է առաւելապէս հատուցանողին ու ձեր չնորհիւ՝ ամբողջ Հայութեան : Ձեր զդացումներուն արտայայտութիւնը ըլլալով յանուն հայ արեւմտեցիին – րու, իրեւ մէկ համեստ էակը անոնցմէ, ինքզինքս երախտապարտ կը զդամ ձեզի» :

Բոլոր նամակագիրներուն եւ ընթերցողներուն ուրախ ենք յայտնելու թէ Նադմ ձապրի, ստանալով Ցառաջը , մեզի դրկած է քերթուած մը եւս, «Հերոսացած մարտիրոսներու յիչատակին », զոր պիտի հրատարակենք Ապրիլ 24ի թիւով, եւ նամակ մը եւս, ուր կը դրէ· «Ուրախութեամբ եւ չնորհակալութեամբ կը դրեմ սա մի քանի տողերը՝ ըսելու համար թէ ստացած եմ ձեր թերթը, եւ մի քանի այլ թերթեր, (ԽՄԲ.— Որոնք արտասպած են «Մեկնողներուն» խորագրեալ քերթուածը եւ « Գիր չնորհակալութեան » խորագրեալ պատասխանը) , ուր կը յիչուիմ իրրեւ ուսուցիչ եւ հայապէտ : Պիտի ուղէի ուղղել այդ թիւրիմացութիւնը՝ յայտնելով որ ես պետական պաշտօնեայ մըն եմ (Ազգ· Թանգարանի անօրէնութիւն), անձամբ հայ լեզուին : Կը հասկնամ չատ քիչ բառեր միայն: Կը դրեմ, որովհետեւ մայրս – մեռած մայրս — Պրուսայէն տարագրեալ աղջիկ մըն էր : Կը դրեմ, որովհետեւ մօրս զդացումները ունիմ դեռ » :

ՆԱԶԻՄ ՃԱՊՐԻ

ւանը, նչանաւոր՝ իր դեղակերտ վան – քով եւ հաճարի (չավտար) բերքով, եւ բնակիչներուն չատ ինքնատիպ տարազը, այրերուն թէ կիներուն զատ զատ :

Թոմարղան իմ պատանեկան յուչերուս մէջ մասնաւոր նչանակութիւն մը ունի : Մանաւանդ վանքը, ուր վեց անդամ ա – ոիթը ունեցած եմ դիչերելու : Գրու – թիւններուս մէջ պատրուակ ստեղծած եմ դայն յիչատակելու, «ողորմիս» հանելու պէս, ինչպէս կ'ընենք յաճախ անհետացող մեր սիրելի մէկ անձը ոդեկոչելու առեն : Առ հասարակ վանքերու նկատմամբ ո – րոչ տկարութիւն մը ունիմ, որովհետեւ անոնք անցեալին մէջ լուսաւորութեան կեդրոններ եղած են, տարբեր հարց որ փոփոխուղ ընկերային պայմաններու եւ անկնկալ դէպքերու հետեւանքով մա – րած են անոնց աստղերը եւ դարձած են հին փառքին վրայ բամած սրբատաչ խորհրդանչաններ հայկական անկորնչե – լի դոյութեան մը եւ հաւատքին : Թո – մարղայի վանքը կեսարիոյ հակադիր՝ Արդէոսի լայնատարած քղանցքին վրայ ճարտարապետական դեղօր մըն էր, ուր հայ դիրն ու մատենադիտութիւնը կը պլպլային տակաւին յանձին Ծերունա – դարդ վերծանող Յովհաննէս վարդապե – տի մը :

Թոմարղացիին մեղուաչան չարքաչուբեան քաղաքէս ծանօթ էի: Անոնք իսմ – բովին մեր լեռ ու ձոր համապարփակ այդիները փորելու կուդային Մեծ Պահքին: Քիչ մը կրճատելով՝ Տոմարցի կը կոչէ – ին իրենք զիրենք եւ իրենց չատուկ դա – ւառաբարբառը ունէին: Ամէն Ս. Կարապետ վանք երթալ – դալուս, իրրեւ ճամբուս վրայ դլխաւոր հանդրուան, պատեհութիւնը կ'ունենայի ականատես ըլլալ անոնց դաչտային աչխատանքին : Գիւղն համօրէն, մեծով պզտիկով , կիպիչ ա – բեւուն տակ , ոաքի կ'ըլլար կալ ու կամքի վրայ : Յողուններուն կալսումի եւ երնումի հետեւանքով կալերէն բարձրացող բարակ փոչին, մղեղը, դիւղին վրայ անդադար մչուշի մը պէս կը տարածուէր, իբարչատուկ բոյրով մը լեցնելով մթնոլորտը : Մարդուն հալալ աչխատանքին բուրվառումն էր այս: Արդէոսը այսօր արդեօք ո՞ր ձեռքերու մէջ կը դիտէ հողային այս խնկաչտումը , դիւղն քանի մը քայլ անդին կանդնող վանքին տմա – յութեան առընթեր :

ԴՈՒՐԳԻՆ ԹՐԵՆՑ

ՈՒՐ ԵՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎՐԱՑ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

Ահմէտ Պէն Ամիրի տունին տակ երկու խանութ կար· այդ խանութներէն մէկուն մէջ Ահմէտ ինքը կողովագործութիւն կ'ընէր՝ իսկ միւսը արճեի – վիրաբոյժ սափրիչի մը վարձած էր :

Ալժերիոյ մէջ չատ կը հանդիպինք այս երեք արհեստները միաժամանակ ընող մարդոց : Ափրիկէի այդ անկիւնը վիրաբոյժ եւ սափրիչ բառերը դրեթէ իրարու հոմանիչ են : Հոն վիրաբուժութեան արհեստը չատ սահմանափակ է· վիրաբոյժին դործն է սրուակ (վանթուզ) քաչել, ակռայ քաչել եւ ծոծրակէն արիւն առնել :

Հոն տեղի սափրիչները ոչ· լուացարան ունէին, ոչ արդուզարդի որեւէ առարկայ կամ կարասի եւ ոչ ալ ածելի : Ածելիի տեղ կը դործածեն լայն եւ սուր դանակ մը: Բոլոր տեղացիները մօրուք ձդած են, այնպէս որ, սափրիչ մը մօրուք ածիլե – լու բնաւ պէտք չունէնար· ածելին այն առեն պէտք կ'ըլլայ երբ յաճախորդին պլուխը կնտել հարկ ըլլայ :

ՓԻԼՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

— Ամէնքդ քանի՞ հոդի էք :

— Մեր ինն երեքն դուրս տասնեւհինդ հոդի, բայց քառասուն հոդի ալ ձիերը հեծած դիւղին մօտերը մեր մէկ նչանին կը սպասեն կրակ բանալու համար, չարունակեց բիդ՝ որուն բսածները պարա – դային համեմատ յարմարցուած չինծու խօսքեր էին, իր կողմէն հնարուած պարզապէս մանկնկամարդ կնոջ քաչու – թիւն պարդեւելու նպատակով : Հիմա , տիկին կոմսուհի , մեզի օդնեցէք, որ ձեղի հասնեղէն ազատենք :

— Ի՞նչպէս կրնամ օդնել ձեղի տղաս : Ձեղի, միթքերնիս դրած ենք, չարունա – կեց պատանին անլսելի ձայնով մը : Վե – րէն վար հասա պարանով խոչոր կողով մը պիտի իջեցնենք , մէջը պիտի նամիք եւ մենք ալ քովի տունին տանիքէն վեր պիտի քաչենք ձեզի: Հիմա խնդիրը հոն է որ կողովը վար իջնելէ առաջ դուք այս պատչդամը պէտք է ելլաք մէկ մը··· : Ձերը անիծածս, եթէ սա դեռնին տակը անցնելիք երկաթէ անիծեալ ձողերը հը – րաչքով մը բամպակի փոխուէին, հիմա , սա վայրկեանիս ձեղի հրեչտակի պէս երկինք կը համբարձնէի, բայց ինչ ընեմ որ Մովսէսին հրաչագործ դաւազանը ձեռքս չէ ··· :

Թաղուհին չկրցաւ իր ժպիտը զսպել :

— Ինչ որ է, իմ հրաչագործ դաւազանս ալ սա է , հետս բերի, չարունա – կեց կատակախօս պատանին ··· : Քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ, բայց ի՞նչ ընենք , Բիդղին դաւազանն ալ միայն այսքան կրնայ հրաչք դործել ··· : Առէք սա դաւազանը եւ դործի սկսեցէք ··· : Ձեղի օդնել կ'ուղէի ··· բայց հոս չատ կենալ չըլլար ··· եաքը երկուքս ալ ի վերին երուսա – ղէմ կը ճամբորդենք ··· :

— Ի՞նչ է ան, տուր եւ բացատրէ :

Բիդղ երկաթէ ձողերուն մէջէն փոքրիկ ծրար մը երկարեց անոր եւ բսաւ .

— Այս կաչիէ տուփին մէջ երկաթ կարող աղոցներ կան : Ձողերը իրարու ետեւէ աղոցել սկսեցէք ··· : Իրաւ, ասանկ դործերը ձեր մատներուն չեն վայելեր , բայց ինչ ընենք , անճարը կ'ուսէ բան – ճարը ··· : Ես վաղը դիչեր պաչտօնական այցելութիւն մը եւս պիտի տամ ձեղի ··· եւ եթէ դործը կարդի ըլլայ ,համբարձին պիտի քաչենք ձեզի: Հիմա խնդիրը հոն է որ կողովը վար իջնելէ առաջ դուք այս պատչդամը պէտք է ելլաք մէկ մը··· : Ձերը անիծածս, եթէ սա դեռնին տակը անցնելիք երկաթէ անիծեալ ձողերը հը – րաչքով մը բամպակի փոխուէին, հիմա , սա վայրկեանիս ձեղի հրեչտակի պէս երկինք կը համբարձնէի, բայց ինչ ընեմ որ Մովսէսին հրաչագործ դաւազանը ձեռքս չէ ··· :

Թաղուհին չկրցաւ իր ժպիտը զսպել :

— Ինչ որ է, իմ հրաչագործ դաւազանս ալ սա է , հետս բերի, չարունակեց կատակախօս պատանին ··· : Քիչ մը դժուար պիտի ըլլայ, բայց ի՞նչ ընենք , Բիդղին դաւազանն ալ միայն այսքան կրնայ հրաչք դործել ··· : Առէք սա դաւազանը եւ դործի սկսեցէք ··· : Ձեղի օդնել կ'ուղէի ··· բայց հոս չատ կենալ չըլլար ··· եաքը երկուքս ալ ի վերին երուսա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՒ «ՀԱՅ – ԲՈՅԺ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանոյէն Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան յիսուն հազար լիռ կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 30·000 լիռ «Հայ – Բոյժ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Ս. Թորոսեան ընկերուհի Սաթօ Յակոբեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Օդափ. կայանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան, փոխան ծաղկեպսակի հոգաբարձութեան ատենադպիր Ե. Պապեանի մահուան առթիւ :

	Ֆ.
Զէլվէեան ընտանիք	150
Տէր եւ Տիկ. Ալեքսանտր Օհանեան	100
Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կէնճեան	100
Տէր եւ Տիկին Գամէր Գաբամաճեան	100
Հայր Գիւտ Ծ. Վ. Նազգաշեան	50
Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան	50
Պ. Գառնիկ Իւսթատ	50
Օր. Երանուհի Օհանեան	50
Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Բամպուքճեան	50
Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Կիւրճեան	50
Տիկին Արմենուհի Գէորգեան	50
Պ. Զաւէն Տէր – Սարգիսեան	50
Տէր եւ Տիկ. Պոյաճեան (Էփինէ)	50
Պ. Ներսէս Պոյաճեան	50
Տէր եւ Տիկ. Նազարէթ Պետիկեան	50
Հարենց ընտանիք	50
Պ. Հրանտ Մարգարեան	50
Տէր եւ Տիկին Քէլէչեան	50
Տոքթոր Տինանեան ընտանիք	50
Տիկին Նորա Թահդապրունեան	50
Տիկին Մըսըրլը	50
Տէր եւ Տիկին Պիւրթէ	30
Տէր եւ Տիկին Գալէնտէր	30
Տիկին Ներսէսեան	30
Պ. Յարութիւն Ժամկոչեան	20
Պ. Հրանդ Սարեան	20
Պ. Օննիկ Պոյաճեան	20
Պ. Արամ Գույումճեան (ժամկոչ)	10
Ոմն	10
Ընդհ. գումար	1470

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16–ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր վարչութիւններէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւններկ սկըսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին , Կապ. Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ , Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով , Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2էն 5 , 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Բիւ Կռինեան :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ շուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին , Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին , Շաբաթ գիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ , քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17,30ԻՆ SALLE PLEYEL

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Կը նախագահէ՝

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը (դաշնակ), Օր. ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (արտասանութիւն), ԺԱՆ–ԺԱԳ ԱՍԼԱՆԵԱՆ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ զոյգ վարժարաններու թեամբ Պ. ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի :

մասնակցին՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆ (երգ), Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարու-

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
եւ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, մասնակցութեամբ գաղութի լաւագոյն ուժերուն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն: Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն):

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ:

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ գաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին: Կիրակի առաւօտեան , Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին , Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն , դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աշխարհամատրան Կանաչ Կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն , Պատարագ , քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան :

ԾԱՆՕԹ.— Հաւատցեալ եւ եկեղեցասէր մեր ժողովուրդէն կը խնդրուի մասնակցիլ առատաձեռնօրէն Զատկական իւղագինի նուիրատուութեան :

Բ.— Ապրիլ 24ի Կիրակիին՝ Մայր Եկեղեցին, Հանդիսաւորապէս պիտի տօնէ մեր նահատակներու սգատօնը, պիտի քարոզէ Յակոբ Եպիս. Վարդանեան եւ յետ պատարագի , պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն: Ազգային բոլոր կազմակերպութիւններ, միութիւններ , եւ մերազն հաւատացեալներ կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սրբազան արարողութեանց , յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն , մոմ մը վառելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ

Notre-Dame de Paris

Իյիշատակ Ապրիլեան նահատակներու:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան , եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ. ՄՕՐԻՍ ՇԱԲՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Թէաթրը Միւնիսիբալի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝

Տ. ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

Պ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն)

Խօսք կ'առնէ երեսփոխան՝

ՆՈԷԼ ՇԱՓԻՒ

Խօսնակ՝ Պ. Ա. Լուսարեւեան :

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանութիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ :

Ապրիլ 17, առաւօտեան ժամը 10ին , Լուսաւորչական եւ կաթողիկէ վարդապետները միասնաբար պատարագ պիտի մատուցանեն Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին , Օրֆըլինա Սէն Ժօզէֆի մատուռին մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային շուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւններու բարեյօժար գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրօֆ. Խայիկեան, Պ. Յ. Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար Վ. Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ :

Աւելի մանրամասնութեանց համար , տեսնել յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ , 58 Բիւտը Սէզ, Լիոն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 20 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10590 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.590

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Էջմիածնի գահակալ Վազգէն Կաթողիկոս 1956 Մարտ 5 – 8 Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանին մէջ գումարած էր « Եպիսկոպոսական ժողով » մը, « քննելու համար Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ յետագայ կազմակերպման եւ զօրացման հետ կապուած կարգ մը հրատապ եւ այժմէական հարցեր եւ անոնց լուծման համար առնելու համապատասխան որոշումներ» :

« Եպիսկոպոսական ժողով»ը վեց Մարտին՝ իր երրորդ նիստին մէջ օրակարգի հարց դարձուցած էր «Աստուածաշունչի տպագրութեան 300ամեակին առիթով Ս. Գրքի աշխարհաբար թարգմանութիւնը» :

Ըստ կաթողիկոսի հաղորդած տեղեկութեանց, այս հարցը եկեր է նախ Պոլսոյ Գարեգին պատրիարքին եւ Օր. Լուիզ Նալպատեանի կողմէ (Սան Ֆրանսիսկոյէն) : Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը զբաղեր է անով եւ որոշեր է 1956ի աշնան հրաւիրել համագումար մը հայագէտ եւ գրաբարագէտ բանասէրներու, թէ՛ հոգեւորականի եւ թէ՛ աշխարհական, թէ՛ արտասահմանէն եւ թէ՛ Միութենական սահմաններէն : Այդ համագումարը ծնունդ պիտի տար յանձնախումբի մը, որ պիտի կատարէր գործոց բաժանում, նկատի առնելով անոր հետ [illegible]ուած նիւթական հարցերը, հրատարակման վայրը եւ այլ յարակից պայմանները : Ս. Գրքի թարգմանութիւնը աւարտած պէտք է ըլլար 1966 թուականէն առաջ (տե՛ս «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի ուղեւորութիւնը, Էջմիածին, 1956, էջ 137) :

« Եպիսկոպոսական ժողով»ը անցողակի տեղեկացեր է, որ «Պայպլ Սոսայիթի»ն որոշած է Աստուածաշունչը վերըստին աշխարհաբարի վերածել եւ գործը արդէն իսկ մտած է իր գործնական ընթացքին մէջ :

Մեր եպիսկոպոսները երկարօրէն քընելով այս խնդիրը, շեշտեր են, որ թարգմանութիւնն ըլլայ թէ՛ արեւելահայերէն եւ թէ՛ արեւմտահայերէն բարբառներով, թարգմանութիւնը կատարուի նախ մէկ բարբառով, եւ ապա վերածուի միւս բարբառին, առաջքն առնելու համար երկու անջատ թարգմանութեանց հետ կապուած դժուարութեանց եւ պահելու համար իմաստին նոյնութիւնը երկուքի մէջ ալ :

« Եպիսկոպոսական ժողով»ը Մարտ 7-ին՝ իր վեցերորդ նիստին մէջ որոշեր է Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան գործին ղեկավարութիւնը յանձնել Պոլսոյ պատրիարք Գարեգին Արք.ին եւ լիազօրել զինքը կազմելու յանձնախումբ մը, բաղկացած հինգ անդամներէ, այս գործը գլուխ հանելու համար :

Գահիրէի « եպիսկոպոսական» ինքնակոչ ժողովի օրակարգին վրայ դրուած ուրիշ հարցերու նման այս մէկն ալ մնացած է մեռեալ տառ :

Գարեգին պատրիարք վախճանեցաւ 1960 Յունիսին, ութսուն տարեկանին :

Ո՛չ մէկ տեղեկութիւն ունինք այս հարցին առընչութեամբ իր կատարած աշխատանքներուն մասին : Կազմե՞ց հինգ հոգինոց յանձնախումբը, ինչպէս յանձնարարած էր «եպիսկոպոսական» ժողովը :

Եթէ անիկա ժամանակ չունեցաւ կամ իր առողջական վիճակը թոյլ չտուաւ ըզբաղելու այս կարեւոր խնդրով, Վազգէն Ա. իբրեւ նախագահը Գահիրէի ժողովին եւ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը — որ զբաղեր է եղեր անով — հետաքրքրուեցա՞ն երբ եւ իցէ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեամբ : Հրաւիրեցի՞ն հայագէտներու համազգային համագումարը :

Ո՛չ երբեք :

Տասը տարին բաւական երկար պայմանաժամ էր ծրագրուած գործը ի կատարածելու համար :

Աստուծաշունչի անգլիական ընկերութիւնը (Պայպլ Սոսայիթի) Ս. գիրքը թարգմանել տուած եւ հրատարակած է բազմաթիւ լեզուներով : 1895ին Պոլսոյ Գ. Պաղտատլեան տպարանէն լոյս ընծայած է գրաբար Աստուածաշունչ մը «ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց, համեմատութեամբ եբրայական եւ յունական բնագրաց » : Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքն է, որ «հաւանեցուցած էր զԸնկերութիւն Գրոց Սրբոց՝ տալ ի լոյս ընծայել եւ տարածել դիւրագնի զաստուածեղէն Մատեանն, զթարգմանեալն ի Հայ լեզու յերանելի հարցն մերոց ի Սահակայ եւ ի Մեսրոպայ » :

Եղիշէ վրդ. Դուրեան (ետքէն պատրիարք) իր մասնակցութիւնը բերած էր այս տպագրութեան :

Ս. Գրոց Ընկերութիւնը արեւմտահայ եւ արեւելահայ (Արարատեան) աշխարհաբարով եւ հայատառ թուրքերէնով եւս հրատարակած է Աստուածաշունչը, եւ Նոր Կտակարանը զանազան վայրերու մէջ (Պոլիս, Վիէննա, Պէյրութ) :

Գահիրէի «եպիսկոպոսական» ժողովի սահմանած տասը տարուան պայմանաժամը լրացած է արդէն : Էջմիածին, իր Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդով եւ եպիսկոպոսներով ձեռնածալ նստած է ամբողջ տասը տարի, եւ ոչ մէկ աշխատանք կատարած է Աստուածաշունչի աշխարհաբար նոր թարգմանութիւնով մը հարստացնելու համար մեր մշակոյթի անդաստանը : Ս. Գրոց Ընկերութեան աշխարհաբար Աստուածաշունչի լեզուն մեր ոսկեղինիկին յարմարելու համար հիմնական սրբագրութեանց կը կարօտի :

Այժմ մեր զոյգ կաթողիկոսները Կոնդակներ կը հրատարակեն գրաբար Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան 300ամեակին առթիւ (Ամստերտամ, 1666) Ոսկան վարդապետ Երեւանցիի կողմէ :

Էջմիածնի գահակալը ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կ՛ընէ աշխարհաբար թարգմանութեան մասին :

Մոռցե՞ր է Գահիրէի «եպիսկոպոսական » ժողովի որոշումը :

ՀՐ[illegible]ՆՏ–Մ[illegible]ԻԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵԻԳԵՐՄԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԿԱՐ ԿՐՆԱՆ ՏԵՒԵԼ

Դաշնակցային Հանրապետութեան եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարներուն խօսակցութիւնները սկսած են Պոնի մէջ : Նիւթը ծանօթ է, կը վերաբերի Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերուն պայմաններուն : Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելէն ետք, խնդրոյ առարկայ է Ֆրանսայի զօրքին հարցը, դաշնակցային հողամասին վրայ :

Ցարդ բուն բանակցութիւնները չեն սկսած ոչ ալ վիճաբանութիւնները խորքին վրայ : Քուվ տը Միւրվիլ չէր ուզեր նման խօսակցութիւններ, տրուած ըլլալով որ ցարդ Գերմանիա պաշտօնապէս չէ պատասխանած Ֆրանսական յուշագրին :

Այս պայմաններուն մէջ, կողմերը գոհացած են իրենց տեսակէտները պարզելով : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յիշեցուցած է իր խօսակիցին թէ Ֆրանսա պատրաստ է բանակցելու Գերմանիոյ հետ այն պայմաններուն շուրջ որոնք կրնան արտօնել Ֆրանսական զօրքի Գերմանիա մնալը : Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէր, պիտի տեղեկագրէ երրեակ կոմիտէին (Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներ, Գերմանիա) Քուվ տը Միւրվիլի հետ ունեցած իր խօսակցութիւնները, որպէսզի կոմիտէն որոշէ Ֆրանսայի տրուելիք պատասխանը : Ֆրանքեւգերմանական բանակցութիւնները կրնան ըսկըսիլ միայն Մայիսի սկիզբը : Ֆրանսայի տեսակէտն այն է թէ կը բաւէ կարգ մը փոփոխութիւններ բերել այն դաշնագրին որ ստորագրուած է 1954ին դաշնակցային կառավարութեան եւ եօթը երկիրներու միջեւ (որոնց մէջ կան Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա) որպէսզի հարցը կարգարդուի : Ֆրանսա կ՛ըսէ նաեւ թէ հարցը պէտք է կարգադրուի զինուորականներու միջեւ : Գերմանիա տարբեր տեսակէտ ունի : Կը խորհի թէ Ֆրանսայի Ատլանտեան Ուխտէն քաշուիլը, կը պահանջէ որ իրաւական նոր հիմ մը գտնուի 70·000 Ֆրանսացիներու Գերմանիա մնալուն : Կը կարծուի թէ Քուվ տը Միւրվիլ դէմ չէ բանակցութեան եթէ Գերմանիա պահանջէ : Այս նոր համաձայնագիրը կրնայ զուտ Ֆրանքեւգերմանական բնոյթ ունենալ : Ըստ Ֆրանսայի բանակցութիւնները կրնան դժուար եւ երկար ըլլալ եւ տեւել Յուլիս մէկէն անդին, մինչ Գերմանացիներուն համար կրնան վերջ գտնել Յուլիս մէկէն առաջ, այսինքն Ֆրանսական զօրքին Ատլանտեան Ուխտէն քաշուած օրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ընկերվարական ընդդիմադիր կուսակցութիւնը մեղադրած է վարչապետ Տիկին Կանտին, որ սուտ կը խօսի : Տիկին Կանտի ընդունած է որ սխալմամբ յայտարարած էր թէ Խորհ. Միութիւնը բանագնաց մը զրկած է Փաքիստան քննութիւն բանալու համար Թաշկենտի համաձայնութեանց բռնաբարումին վրայ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ երրորդ անգամ ըլլալով, պաշտօնական այցելութեամբ Պուքրէշ հասած է : Պելկրատ եւ Պուքրէշ այս ճամբորդութիւնը կը նկատեն իբրեւ «կարեւոր թուական մը պալքանեան ժողովուրդներու արդի պատմութեան մէջ» :

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը որ Մոսկուա կը գտնուի, պիտի փորձէ խորհ. օժանդակութիւն մը ձեռք բերել, մանաւանդ տնտեսական մարզին մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱ – Վարչաւա – Փարիզ քառավէլ օդանաւին մէջ դաղտնի ճամբորդի մը սառած մարմինը գտնուած է : Շուրջ 20 – 25 տարեկան է եւ միջերկրականեան դիմագիծ մը ունի :

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

Ո՞Վ ԷՐ ԱՐԷՖ

— * —

Մառեշալ Արէֆ 47 տարեկան էր, Շըրջանաւարտ Պաղտատի զինուորական վարժարանէն, աչքի զարկած էր 1948-ին, Իսրայելացիներու դէմ զինուորական գործողութիւններու ընթացքին :

Տասը տարի ետք, աստիճանի բնական բարձրացում մը կ՛ունենար, բայց այդ շրջանին իսկ մաս կը կազմէր սպաներու դաղտնի կազմակերպութեան մը, որ դէմ էր վարչապետ Նուրի Սայիտի քաղաքանութեան :

1958 Յուլիս 14ին, եղաւ գլխաւոր գործադրողներէն մէկը այն անակնկալ յարձակման, որ գործուեցաւ արքայական պալատին դէմ եւ որու ընթացքին սպաննուեցան Ֆէյսալ թագաւորը և գահաժառանգ իշխան Ապտիւլ Իլահ : Զինեալ ուժերուն մնացեալ մասը, զօրավար Ապտէլ Քերիմ Քասըմի հրամանատարութեամբ, կրցաւ Պաղտատ մտնել եւ արքայական կառավարութիւնը տապալել, շնորհիւ գնդապետ Ապտէլ Սալամ Արէֆի եւ անոր գումարտակին նախաձեռնութեան :

Գնդապետ Արէֆի վարձատրութիւնը եղաւ զօրավար Քասըմի հետ բաժնել իշխանութիւնը, փոխ – վարչապետի հանգամանքով : Սակայն անոնց քաղաքական դաղափարները կը տարբերէին իրարմէ : Գնդապետ Արէֆ շատ մօտ էր նախագահ Նասրի, մինչ զօրավար Քասըմ կողմնակից էր Իրաքի գրեթէ լրիւ անկախութեան :

Պաղտատի պետական հարուածէն քանի մը օր ետք, այս տարակարծութիւնը երեւան կուգար : Գն՝. Արէֆ Դամասկոս գացած էր՝ ողջունելու համար նախագահ Նասրը, որ այն ատեն ԱՄՀի երկու նահանգներուն նախագահն էր : Արէֆ ուզեց անմիջապէս բանակցութիւններու սկսիլ՝ իրաքեան հանրապետութեան եւ ԱՄՀի միջեւ սերտ միութեան մը հիմերը նետելու համար :

Եգիպտական օդուժին պատկանող բազմաթիւ տորմիղներ անմիջապէս հասան իրաքեան օդանաւակայանները եւ խարիսխ մը հաստատեցին Պաղտատի մօտ, Հապպանիայայի մէջ :

Զօրավար Քասըմ չծածկեց իր դժգոհութիւնը փոխ – վարչապետ Արէֆի նախաձեռնութեան հանդէպ : Երկուքին միջեւ սուր վիճաբանութենէ մը ետք, որու ընթացքին Արէֆ ատրճանակը քաշելով, Քասըմի վրայ կրակելու շարժում մը ըրաւ : Արէֆ հարկադրուեցաւ ընդունելու Պոնի իրաքեան դեսպանի պաշտօնը :

Արէֆ մեկնեցաւ, բայց շուտով զղջաց իր որոշման համար : Անակնկալ կերպով վերադարձաւ Պաղտատ : Զերբակալուեցաւ եւ « ժողովուրդի հաւատարիմ ղեկավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի» կեանքին դէմ մահափորձ կազմակերպելու ամբաստանութեան տակ առնուեցաւ : Գնդապետ Ապպաս Մահաուի նախագահութեան տակ գտնուող ժողովուրդի դատարանին կողմէ դռնփակ դատուեցաւ եւ 1958 Դեկտեմբերին, մարդը, որ հինգ ամիս առաջ յարձակած էր Իրաքի արքայական պալատին վրայ, դարձաւ մահապարտ մը, որ գնդկահարումի կը սպասէր Պաղտատի բանտին մէջ :

Քասըմ քանի մը ամիս ետք ներում շընորհեց իրեն : Անոր պատիժը փոխեց ցկեանս բանտարկութեան : Երեք տարի ետք, 1961 Նոյեմբերին, զօրավար Քասըմ ներման նոր որոշում մը տուաւ իր երբեմնի պաշտօնակցին եւ բարեկամին նը կատմամբ : Արէֆ հսկողութեան տակ առնուեցաւ Պաղտատի իր տան մէջ :

Իր առանձնութեան մէջ, Արէֆ հետըզհետէ գոյացուց այն համոզումը, թէ Քասըմ զինք իշխանութենէն հեռացուցած է եւ նուաստացուցած, որպէսզի մինակը վայելէ փառքը յաղթանակին, զոր ինք տարած էր՝ արքայական պալատին եւ կառավարչատան վրայ առաջին յարձակողը ըլլալով :

Փետր. 1963ին, Արէֆ լուծեց իր վրէժը : Պետական հարուած մը տապալած էր զօրավար Քասըմը : Զօրավար Արէֆ, այս նոր յեղափոխութեան պետը դառնալով, մերժեց ներում շնորհել Քասըմի : Քասըմ դատուեցաւ արագօրէն եւ գնդակահարուեցաւ : Անոր հետ, Արէֆ գնդակահարել տուաւ նաեւ Մեհտաուին :

Նոյեմբեր 1963ին, տապալեց Իրաքի պատսական վարչակարգը եւ դարձաւ երկրին իրական տէրը, մինչեւ իր եղերական մահը :

«ԱՇԽԱՐՀԱՑՈՅՑ ՔԱՐՏԷՍ ՏԻԵԶԵՐԱՑ»

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Տասնեւերեք դար առաջ, եօթներորդ դարուն սկիզբները, անանուն հայ աշխարհագրագէտ մը ժառանգ ձգեց իր «Աշխարհացոյց»ը :

Գիտնականները երկար ժամանակ չյաջողեցան ըստ արժանւոյն գնահատել այդ գործը : Եւ զարմանալի չէ, որ «Աշխարհացոյցը» նախ վերագրեցին Մովսէս Խորենացիի, այնուհետեւ՝ Անանիա Շիրակացիի : Միեւնոյն ատեն մինչեւ վերջերս այն կարծիքը կը տիրէր, թէ «Աշխարհացոյց»ը Պտղոմէոսի նշանաւոր «Ձեռնարկ աշխարհագրութեան» վերջին թարգմանութիւնն է :

Տասը տարուան քրտնաջան աշխատանք պահանջեց «Աշխարհացոյց»ին ինքնուրոյն աշխատութիւն ըլլալը հաստատելու, ազգերու եւ երկիրներու մասին դիտուած նոր եւ շատ արժէքաւոր բազմաթիւ տեղեկութիւններ գտնելու, մեր մոլորակին մասին մեր նախնիքին ունեցած պատկերացումներուն եւ հայեացք ներուն վերաբերեալ բազմաթիւ նորութիւններ յայտնաբերելու համար :

Ակադեմական Սուրէն Երեմեան տարիներ չարունակ վերոյիշեալ գործը հմտաւեց Պտղոմէոսի « Աշխարհագրութեան հետ : Երկար տարիներու աշխատանքէ մը եւք միայն կարելի եղաւ վերջնականապէս անանուն հայ աշխարհագրագէտին աշխարհի քարտէսը եւ, մանաւանդ, փաստել, թէ Ե. դարու այս գործը պարզ ընդօրինակութիւն մը չէ Պտղոմէոսի գործին, այլ՝ նոր տուեալներով հարստացած, ճոխացած աշխատութիւն մը :

Կլաւդիոս Պտղոմէոս ապրած է Ադեքսանդրիա, Ք. Ա. երկրորդ դարուն : Իր « Տիեզերագիտութեան » մէջ հիմնուած բեց աշխարհի երկրակեդրոն համակարգը, իսկ « Աշխարհագրութեան ձեռնարկին» մէջ հիմը դրաւ գիտական քարտէսագրութեան : Այդ աշխատութեան անկած է 26 քարտէսներ՝ աշխարհի զանազան շրջաններու : Պտղոմէոսի քարտէսները մեծ ազդեցութիւն ձգեցին աւելի ուշ շրջանի, մասնաւորապէս Միջին դարերու արաբական աշխարհագրութեան վրայ : Մինչեւ այսօր ալ բազմաթիւ գիտնականները կը գտնեն, թէ միջնադարու աշխարհագրական ամէնէն աչքառու գործը, որ որոշ կողմերով կարելի է համեմատել Պտղոմէոսի հոյակապ ստեղծագործութեան հետ, արաբ գիտնական Իդրիսիի մեծ քարտէսն է, որ կազմուած է 1154ին :

Այժմ, կեանքի կոչուած « Աշխարհացոյցը» եւ հայ անանուն աշխարհագրագէտին վերանորոգուած քարտէսը պէտք է նկատել իբրեւ աշխարհի ամենահին քարտէսներէն երկրորդը, որ չատ աւելի հին է, քան արաբ քարտէսագրին ստեղծագործութիւնը :

Հայաստանը Ջ. – Ի. դարերուն առեւտուրի կեդրոն մըն էր, ուր կը խաչաձեւուէին առեւտրական ճամբաները, կը զարգանային քաղաքները, արհեստները եւայլն : Որով, այդ թուականներուն կը զգացուէր աշխարհագրական ուղեցոյցներու պէտքը, որոնց օգնութեամբ հայ առեւտրականները պիտի կարողանային երթալ մինչեւ Հնդկաստան եւ Զինաստան, Արեւմտեան Եւրոպայի հեռաւոր քաղաքները : Այս նպատակով Ե. – Ի. դարերուն հայերէն թարգմանուեցան Աբիստոտելի, Պտաոնի եւ Հերկլէս փիլիսոփաներու աշխատութիւնները :

Պտղոմէոսի «Աշխարհագրութեան ձեռնարկը» « Աշխարհացոյց»ին հետ համեմատելով, կարելի է ըսել, որ հայ աշխարհագրագէտը Միջագետքը եւ Սանտան Իրանը, Հայաստանը, Վրաց աշխարհը եւ Ազուանքը, ինչպէս նաեւ Ասիական Սարմատիան նկարագրելու ժամանակ, կը բերէ բազմաթիւ նոր տուեալներ : Հեղինակը նկարագրած է Մեծ Հայքին 15 նահանգները եւ աւելի քան երկու հարիւր գաւառները, մօտ չիսուն քաղաքներ, աւաններ, դիւղեր ու ամրոցներ, լեռներ, հովիտներ եւ սարահար-

թեր, գետեր ու լիճեր, ինչպէս նաեւ իրանի 60 « աշխարհները» եւայլն :

Շատ արժէքաւոր են տրուած տեղեկութիւնները ասիական Սարմատիայի, կեղծ· եւ Հիւսիսային Կովկասի եւ Տաղստանի մասին : Հեղինակը կը ներկայացնէ այնպիսի ցեղեր, որոնք չեն յիշատակուած Պտղոմէոսի եւ ուրիշ աշխարհագրագէտներու գործերուն մէջ : Յիշատակուածները առաւելաբար կը պատկանին ալանական ցեղերուն (այսօրուան օսերու նախահայրերը) : Թուենք այդ ժողովուրդներուն անունները· Գիպորներ, Ապդիպորներ, Կուբաեր, Կաւդեաններ, Օվսուրներ եւ ուրիշներ :

Հայկական « Աշխարհացոյց »ը տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Գաչէ ցեղին մասին, որ ապրած է Կուբան գետին վերին հոսանքներուն կողմերը : Ռուսական աղբիւրները այդ ցեղը կ'անուանեն Կասոգ :

Անանուն հայ աշխարհագրագէտին պատմական քարտէսով կարելի է ճամբորդել բազմաթիւ երկիրներ, որոնց մասին կուտայ նաեւ չահեկան տեղեկութիւններ : Օրինակ՝ Սուրիա, Բաբելոն եւ Արաբիա, ուր կը գտնուին հարուստ քաղաքներ՝ Մուժդը (Մուսուլը), Կուֆան եւ Ակոդան կամ Պասրան : Այս քաղաքին մէջ «... բազմաթիւ եւ բազմազան ապրանքներ կան, այստեղ նաեւեր են գալիս Հնդկաստանից եւ Արեւելքի բոլոր երկրներից » : Ճամբան չարունակենք դէպի Լիպիա (ժամանակին այդպէս կը կոչուէր Ափրիկէն), ուր « ... Ովկիանոսից ընդերկրիները են անցնում Նեղոս գետը, որի մէջ կոկորդիլոսներ են ապրում » : Եւթոպիայէն ճամբան կ'երկարի մինչեւ Տապրոբանիա (Սէյլան), ուր մարդիկ « ոսկի են հանում, արծաթ եւ թանկագին քար» : Հնդկաստանի մասին ըսուած է, թէ կ'արտադրէ ազնիւ մետաղներ, մարգարիտներ, արեւելեան սուտակ, անագ, պղպեղ, սանդալ, բազմաթիւ դեղարոյսեր : Այնուհետեւ ճամբան կ'երկարի մինչեւ Սինէ երկիրը (Զինաստան), ուր կ'արտադրուի « ... անգնահատ չափ բան ու մետաքս : Զինաստանի բնակիչները արհեստաւորներ են, արտադրում են գործուածեղէն, հարուստ են եւ ունեւոր» :

Քորսիկայի մասին ըսած է, թէ « ոսկին եւ արծաթը աճում են հողից քուլաների նման», իսկ Մակեթոնիայի մէջ « արտադրում են սպիտակ բծերով կաշէ մարմար » :

Հայաստանի Սասունի գաւառին մէջ կ'արդիւնահանուին քարիւղ, երկաթ եւ թանաքի ընկոյզ : Այրարատ նահանգին մէջ «որդեր են աճեցնում այն յատկի բոյսի արմատներից, որից կարմիր ներկ են պատրաստում :

Այս տուեալներուն հիման վրայ կարելի է ըսել, թէ « Աշխարհացոյցը» մինչդարային արժէքով պատմական գործ մըն է եւ, միեւնոյն ատեն, երեք ժողովուրդներ ունեցած են առաջնեակ՝ հին չրջանին : Այդ ժողովուրդներն են՝ Յոյները (Պտղոմէոսի քարտէսը, Ք. դար), Հայերը («Աշխարհացոյց»ը Է. դար) եւ Արաբները (ԺԲ. դար) :

Բ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԵԽԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ականաւոր հեթանոս նախադասութիւն մը Փրոֆ. Հրոզնիի կողմէ վերծանուած· — Նուիրնդա ան եղաւեղի վադարնա եկուաեղի, որ կը նշանակէ «Արդ Հայ պիտի ուտէք, ջուր պիտի խմէք » :

Մօտաւորապէս երկու տարի եաք չեխ հեթաբանը կը հրատարակէ հեթերէնի առաջին պատմական քերականութիւնը դերմաներէն, որ իր ամենակարեւոր հեթանոսական գործը կը նկատուի : Այս պէս, մէկ հարուածով կը լուծէ Հրոզնին փոքրասիական այս առեղծուածային լեզուն, մինչեւ այսօր մեզի ծանօթ հնդեւրոպական լեզուներուն ամենահինը :

Հեթերէնի վերծանումով ուսուցչապետ Բ. Հրոզնին կուտայ մեզի Մերձաբեւելքի կարգ մը հին ազգերու միջազգային պատմութեան բանալին, եւ ահա, մեր առջեւ կը պարզուի մեզի անծանօթ «նոր աշխարհ» մը իր հին ու ինքնուրոյն մշակոյթով, որ ունեցած է իր բարերար ազդեցութիւնը ուրիշ մշակոյթներու վրայ :

Հրոզնիի չնորհիւ, Զեխոսլովաքիոյ մէջ հեթաբանութեան հիմը կը դրուի ու կը պարզանայ : Հրոզնի իր աշակերտներուն հետ կը տառադարձէ ու կ'ուսումնասիրէ բազմաթիւ հեթական պնակիտներ :

Ուսանողական վարժութեան ընթացքին առաջին անգամ կարդացինք Խայաչա երկրանունը եւ ես զայն համեմատեցի մեր Հայ, Հայք ազգանունին հետ, բայց ուսուցիչս այս նոյնացումը այն ատեն հաւանական չգտաւ : Ես զարգացուցի տեսութիւնս եւ առաջին անգամ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1924, թիւ 10, էջ 443) դրեցի, թէ Խայաչա երկրի ժողովուրդը Հայոց նախնիքն են : Անկախաբար նոյն եղրակացութեան եկած էր Վիէննացի հռչակաւոր Փրոֆ. Փաուլ Մ. Քրեչմէրը, որ Հայոց ազգանունը Խայաչա երկրանունին հետ կապած էր (տես «Անցայկրր» 69 : Եարկոնկ, էջ 28 – 36, Վիէննա 1933) :

Կ'արժէ հոս յիշատակել Հրոզնիի բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններէն անոնք, որոնք լոյս տեսած են մասնաւոր հատորներով — «Խատտի երկրին ժողովուրդները եւ լեզուները », «Ցառաջաւոր Ասիոյ եւ Հնդկաստանի հնագոյն պատ-

---

ներ միայն ունեցած են առասաներ՝ հին շրջանին : Այդ ժողովուրդներն են՝ Յոյները (Պտղոմէոսի քարտէսը, Ք. դար), Հայերը («Աշխարհացոյց»ը Է. դար) եւ Արաբները (ԺԲ. դար) :

Բ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(ՈՒԽՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԶԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ)

Մայր հայրենիք այցելող ամէն Հայ, որ կ'ապրի Սփիւռքի մէջ, ուխտագնացութիւն մըն է : Հակառակ անոր որ մեզմէ շատերը, իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն տարիներու բեռը եւ թափառող Հայու ոգեկանքները, մեզմէ իւրաքանչիւրը՝ գրկել կ'ուզէ զարմանալի եղերապատ եղեռնէն հրաշքով ազատած, ինչպէս մենք՝ կ'երթանք մայր հայրենիք մեր ուխտը կատարելու, եւ մանաւանդ ուխտը անոնց, որոնց վիճակուած չէր այս առիթը կատարելու, հասնելու այսվէ վիճակին :

Ահա ես այդ ուխտագնացներէն մէկն եմ, որ զարմանալի տեսայ, անցեալ ամառ, մայր հայրենիքը : Ուստի կը փափաքիմ, իրազեկ պահել Սփիւռքահայ եղբայրները եւ քոյրերս, թէ ինչեր կը սպասեն իրենց

մութիւնը», Նախապէս գրուած չեխերէն եւ յետոյ թարգմանուած գերմաներէնի, Ֆրանսերէնի, անգլերէնի եւ ուսերէնի: Այս գործին համար Հրոզնին պետական մրցանակ ստացաւ :

Վերջին տարիները Հրոզնին գրաղեցաւ նաեւ հեթական մեհենագրութիւններով, կրետական գծային գրերով, Հարաւային Հնդկաստանի Մոհենճո – Դարոյի մէջ յայտնաբերուած նախահնդկական պատկերագրերով, բայց յաջողութիւն չունեցաւ, իր վերծանումներուն մեծագոյն մասը սխալ ելաւ : Անգլիացի լեզուագէտ մը կրցաւ վերծանել կրետական արձանագրութիւնները եւ հաստատել, որ այդ արձանագրութեանց լեզուն հին յուներէն է :

Հրոզնին 1925ին Թուրքիա գնաց մասնակցելու Յունգերի հետ, կեսարիոյ մօտերը գտնուող Քիւլթէփէի կամ հայերէն Զրդուրթ կոչուող բլուրին վրայ պեղումները կատարելու համար : Ուզեց որ ես ալ իրեն հետ Թուրքիա երթամ : Ես այն ատեն Թոքթորայի քննութեան կը պատրաստուէի, անոր համար այդ պեղումներուն չկրցայ մասնակցիլ : Զեխոսլովաք եան պեղումներու ընթացքին գտնուեցան չատ առարկաներ եւ մօտ երկու հազար սեպագիր պնակիտ, որոնք ես ցուցակագրած եմ, երբ Հրոզնիի օգնականն էի :

Հրոզնիի անճնասիրութիւնը մեծ պատիւ բերաւ չեխ ժողովուրդին գիտական աշխարհի մէջ : Ան իր ամբողջ կեանքը եւ եռանդը նուիրեց արեւելագիտութեան եւ Փոքր Ասիոյ հնագոյն պատմութեան : Յարգա՛նք իր յիշատակին :

ՏՈՔԹ. ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

— ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՈՒԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Այս կայարանը իջայ վար, առնելու համար Ատափազարի չոգեկառքը : Բայց տեսայ որ վերջ դրուած է Ատափազարի յատուկ չոգեկառքին :

Շատ կառքեր կային կայարանը, բայց բոլոր կառապաններն ալ Թուրք էին : Կ'ապաչէն, ճամբորդ կը փնտռեն : Բոլորն ալ կը մերժեմ, հայ կառապան կը փնտռեմ :

Ցանկարծ պատանի մը·

— Սաեփան ապրար, ես ալ կառք ունիմ Ատափազար ճամբորդ փոխադրելու համար :

Ձանչցայ պինդը, ազգային բանիքին առնի Լիւսիին տղան էր : Վերադարձող պինուորներէն Ֆընտըխլըցի հայախօս Թուրք պինուոր մը կար, երկուքս միասին նստանք կառք :

Վերջապէ՛ս, այս անգամ մեր հասնելիք առաջին քաղաքն է Ատափազար : Քանի կը մօտենամ, այնքան լաւ կը զգամ ինքզինքս : Հիւանդութիւնս փախուստ կուտայ կարծես: Գիշեր էր՝ երբ քաղաք մտանք : Անցանք չուկայէն, անցանք դարպաս – տղամ Տիպիէն, ո՞ւր մնաց երբեմնի չէն քաղաքը, Աստուածարեալ քաղաքը : Մարած է կեանքը, մէկտեղը մարդ չկայ գրեթէ : Հոս ու հոն քանի մը սերկի, վրան մոմեր վառած են ու մոմի լոյսով բաներ մը կը ծախեն :

Մե՛ղք, մե՛ղք...

Փեթակի պէս վիժացող քաղաքը գերեզմանային վիճակ է ստացեր :

Ընկերս, Ֆինոքլըցին, վար իջաւ կառքէն :

— Ջէ կառքը, ըսի, ջէ դէպի մեր տունը ըսի :

Անցանք լայն պողոտայէն, Հայուհեայ վարժարանին առջեւէն : Տուներուն մէջ լոյս չկայ : Լռութիւն :

Կառքը մտաւ մեր փողոցը :

— Ի՞նչ է պարտքս, ըսի պատանի կառավարին :

— 80 դրուչ :

Մէկ ոսկի տուի, վար ցատկեցի, կը քալեմ մութին մէջ, մեր փողոցին մէջ, աչ կը նայիմ, ձախ կը նայիմ, լոյսի պըղպըղուք մը չկայ :

Լռութիւն, կարծես կը քալեմ գերեզմանի մը մէջէն : Ոչ մէկ կենդանութեան նշան :

Ահա մեր տունին առջեւն եմ :

Առաջին յարկին վրայ պզտիկ լոյս մը կայ : Մօտեցայ դրան : Սիրտս կը զարկէ, թաք – թաք :

Ու թա՛ք զարկի դրան :

Ձայն չկայ :

Աւելի ուժգին զարկի :

Վերի յարկի պատուհանը բացուեցաւ :

— Ո՞վ է :

Քրոջս՝ Արշալոյսի ձայնն էր :

— Սաեփան եղբայրդ :

Ամբողջ ուժովը սկսաւ պոռալ անունս կ'աւետէր : Եւ սանդուխներէն վար վազեցի մը, բազմութեամբ : Եւ այդ ազմուկին մէջ լսեցի մօրս ձայնը, դիլ ձայնը·

— Էոէ՛ջ էս, էոէ՛ջ էս, էոէ՛ջ էս :

Եւ իրաւ ամէնէն առաջ, բոլորէն առաջ հասաւ մայրս, դուռը բացաւ, թեւերը բացաւ, գրկեց զիս, արցունքներով ողողեց զիս : Երկար ողջագուրումէ մը եաք կարգը եկաւ միւսներուն :

Այս միջոցին, մայրիկս ձեռքերը երկինք բարձրացուց՝ չնորհակալութիւն յայտնելու համար Աստուծոյ :

— Հասայ մուրատիս, փա՛ռք քեզ, Տէր, հասայ մուրատիս, հիմա ազատ եմ, ալ կրնաս կանչել զիս, ուզած առենդ կանչէ զիս որ քովդ գամ :

Ես կը հաւատամ որ մօրս աղօթքներուն չնորհիւ էր որ Աստուած ողջ պահեց զիս : Վանդի հրաշքի պէս բան մըն էր ազատիլս Տէր – Զօրի դժոխքէն :

(29 եւ վերջ) *Ս. ՄԻՍԿՃԵԱՆ*

մայր հայրենիքի մէջ: Մենք Սփիւռքա – հայերս , չատ բան լսած էինք, մեր հայ – րենիքի յաջողութիւններուն եւ սըրնթաց վերելքին մասին: Գիտէինք թէ մեր Հա – յաստանը այլեւս դադրած է ցարական հեռաւոր եւ յետամնաց դաւառ մը ըլլա – լէ: Եւ յուսալից, եռանդագին կը քալէ իր պատմութեան ներչնչումով :

Բայց, Սփիւռքի սիրելի հայ քոյրերս եւ եղբայրներս, կը հաւաստիացնեմ ձեզ թէ ես այս ուխտաքնացութեանս ընթաց – քին զգայ Հայրենիքի Ողին, Հայրենիքի մթնոլորտը, որ կ'ուրախացնէ հայրենա – զուրկին հոգին: Արդարեւ, ականատես ե – ղայ ամենուրեք,թէ ինչպէս մեր եղբայր – ները եւ քոյրերը, անձնուէր եւ անվեր – պարհ կերպով լծուած են հայրենաշինու – թեան սուրբ աշխատանքին : Ուր որ ալ գայի, ինչ որ ալ տեսայ, համոզուեցայ մէկ բանի.— Հայաստանի ժողովուրդը կը կերտէ հայրենիք մը, եւ իր զօրաւոր ու ինամակալ թեւերուն տակ կը ձգտի առ – նել աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան իր զաւակները, որոնց դլուխներուն վը – րայ անխուսափելի կը ճօճի ճուլման դա – մոկլեան սուրը : Ի՞նչպէս կրնայ չհիա – նալ հայրենիքի հսկայական նուաճումնե – րով ,ամէն մարդի մէջ, անտեսական, պե – տական թէ մշակութային : Իմ վրաս ան – մոռանալի տպաւորութիւն թողուցին Հա – յաստանի գեղատեսիլ բնութիւնը , Հա – յաստանի անտառներն ու այդիները, մեր պատմական կապոյտ Սեւանը, մեր պատ – մական մեծարժէք հնութիւնները, Մ. Մաշտոցի պանծալի հսկայ մատենադա – րանը, որ իր կամարներուն տակ կը պահպանէ հազարամեակներու մշակոյ – թին անդնահատելի նչխարները :

Հիացայ նաեւ մեր հայրենիքի հիանալի մայրաքաղաքին վրայ, ցերեկին վարդա – գոյն ու կանանչ, իսկ գիշերներն ալ լու – սավառ Երեւանով : Մեր սիրելի Երեւա – նը, օժտուած հայ ճարտարապետութեան կոթողներով, կանաչապատ ծառուղիներ – րով եւ երփնագոյն ջրաւազաններով, որ կրնայ մրցիլ աշխարհի ամենահին մշա – կոյթ ունեցող մայրաքաղաքներուն հետ, Ձենք ուզեր բաղդատել մեր Երեւանը Փա – րիզի , Լոնտոնի, կամ Հռոմի հետ, այ – սինքն հազարամեակներու ընթացքին ի – րենց մշակոյթի իրագործումները կու – տակած, թալան եւ աւեր չտեսած մայ – րաքաղաքներուն հետ : Բայց պէտք է ը – սեմ թէ 45 տարուան վերելքէ մը ետք , ո՞վ կրնայ պնդել թէ մեր Երեւանը, այս ծագկուն , չքնաղ մայրաքաղաքը կը պատկանի ժողովուրդի մը, որ իր պատ – մութեան ընթացքին տեսաւ ամէն տեսա – կի աւեր ու թալան :

Ի՞նչպէս չհպարտանանք Հայերս , աչ – խարհին առջեւ , որ ունինք այսպիսի քաղաք մը, որ կերտուած է հրէ եւ սրէ անցած հայ ժողովուրդին ձեռքերով : 50 – 60 տարի առաջ, ո՞ր Հայը կրնար ե – րազել արդեօք, որ պիտի դայ օր մը, երբ պիտի տեսնէ Հայաստանը դարձած ար – դիւնաբերական երկիր մը, բազմաթիւ գործարաններով ,որոնք իրենց արտա – դրանքը կ'արտածեն ոչ միայն Խորհ. Մի – ութեան տարբեր հանրապետութիւններ – րուն, այլեւ չատ հեռաւոր արտասահ – մանեան երկիրներ : Ո՞վ չի հպարտա – նար , տեսնելով որ հայ ժողովուրդը կրնայ ցուցադրել իր մշակոյթի նուա – ճումները, Ամերիկայէն մինչեւ Ճափոն , Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն մինչեւ իրենց անկախութիւնը նոր նուաճած ափրիկեան երկիրները :

Ես, մասնագիտութեամբ ըլլալով բը – ժիշկ, հնարաւորութիւն ունեցայ նաեւ այցելելու երեւանի հիւանդանոցները եւ ծանօթանալու բժշկութեան մարդին մէջ մեր հայրենիքին ձեռք բերած յաջող – թիւններուն: Պէտք է անկեղծօրէն ըսեմ, որ սքանչանայ այդ նուաճումներով : Հիացայ տեսնելով բժշկութեան մարդին մէջ բոլոր աշխատողներուն անձնազոհ եւ անչահախնդիր աշխատանքը :

Այո՛, սիրելի հայրենակիցներ, այս բոլոր յաջողութիւնները հնարաւոր դար – ձան, որովհետեւ հայ ժողովուրդը դերծ մնաց արտաքին արշաւանքներէն :

Ուրեմն, Սփիւռքի հայ սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, պէտք է կոտրենք այլեւս դաղթականի յուսալը , որ մեզ կ'առաջնոր – դէ պատառ մը հայի համար դէպի օտար ափեր , ուր մեզի կը սպասէ զոհ ճերմակ ջարդը :

Օտար հորիզոններ փնտռող մեր հայրե – նակիցները թող դիտնան թէ մայր հայ – րենիքի մէջ մեր քոյրերն ու եղբայրները, ղրկաբաց, մեզի կը սպասեն: Աչխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան մեր եղբայր – ները պէտք է դիտնան թէ մեր տեղը Հայ – րենիքն է, մեր պապենական տունը, հոն միայն կրնանք տաքցնել մեր սիրտերը , անոր ջուրով միայն կրնանք յագեցնել մեր ծարաւը, անոր ամուր հողին վրայ միայն քալել , պարել, հեռու ճուլումի վտանգէն, լաւագոյն ապագայի մը յոյ – սով :

ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱՋԱՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 27ին, Սպլ տէ Քոնսերվաթուա – րի մէջ (Բիւ տիւ Քոնսերվաթուար) , դաշնակահարուհի Իռէն Բամպուքճեան կը նուագէ Պախ, Հէնհէլ, Մոցարթ , Շու – ման, Ռավէլ եւ Լըմբլան :

Օր. Իռէն Բամպուքճեան իր ուսումը կատարած է Թուլոնի Ազգ. երաժշտանո – ցը եւ դաշնակի ու սենեակի երաժշտու – թեան Ա. մրցանակը ստացած է 13 տա – րեկանին: Ուսումը շարունակած է փա – րիզի Ազգ. երաժշտանոցը, Մարսէլ Սի – ամփիի դասարանը: 1959ին մասնակցե – լով Իտալիոյ Վիտթէի միջազգային մըր – ցումին, ստացած է Բ. մրցանակը, Ա. մրցանակը չէ տրուած: Երկրորդ մրցա – նակ մը չհաճ է նաեւ Սպանիա, Մարիա Քանալս միջազգային մրցումին: Փարիզի երաժշտանոցի Ֆերնան Ուլբրատու դա – սարանին մէջ դաշնակի եւ սենեակի ե – րաժշտութեան Ա. մրցանակ ստացած է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ձրագալոյցի երեկոյ – եան Ալֆորվիլի հրապարակային դասա – խօսութիւնը մրցանիչ մը եղաւ իր յաջո – ղութեան եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ներկայ անդամներուն թիւին տեսակէ – տով, քանի որ ի բացառեալ Փարիզի հիւսիսային թաղամասէն՝ բոլոր ար – ուարձաններէն ներկայ էին :

Օրուան նախագահն էր Արա Գրիգոր – եան :

Տիկին Հուրի Իփէկեան , իրեն յատուկ ոճով եւ ոգեւորութեամբ, խօսեցաւ Հա – յաստանի երիտասարդութեան մասին :

Նչեց ներպաղթի առաւելութիւնները , զորս բերաւ Հայաստանէն ներս իբր լե – զու եւ հայրենասիրութիւն, ժողովուրդի դրասիրութիւնը, երիտասարդութեան վազքը ուսման, հայերէնի ու ռուսերէնի հաւասարութիւնը, երիտասարդութեան փափաքը կապել հաստատելու նամակա – ղրութեան միջոցաւ դաղթաշխարհի հետ, քանի որ նմանօրինակ են բոլոր երիտա – սարդներու հարցերը :

Երիտասարդները կը վիճարանին հայ – կականութեան, դիրքերու ու ընկերվա – րութեան մասին: Լայնախոհ են, սակայն դժբախտաբար չեն կրնար կանոնաւորել իրենց խանդավառութիւնը :

Տիկին Իփէքեան խօսեցաւ 50ամեակի պատահարներու մասին: Նախ միայն հա – մալսարանականներէ կազմուած թափօրը ի վերջոյ կը յանդի ժողովուրդին պոռթ – կումին, ու վերջապէս ոստիկանութեան միջամտութեան ջուրի սրսկումով :

Երկրորդ բանախօսը Փիրայր Դատա – ւորեան, Ֆրանսերէն լեզուով, թելադրեց մօտենալ հայ մշակոյթին, ունենալ հայ – կական չարժում ու մտածում, ինչ որ անկարելի է առանց հայ լեզուի դիտակ – ցութեան : Հետեւաբար սորվիլ ինքնաչ – խատութեամբ, եւ մանաւանդ հետեւիլ հայկ. դպրոցներու :

Երկար պիտի ըլլար թուիլ դասախօսին բոլոր տուեալները, որոնք հետաքրքրու – թեամբ լսուեցան եւ առիթ դարձան բազ – մաթիւ հարցում – պատասխաններու :

Այս յաջող երեկոյթը վերջացաւ նա – խագահին խոստումով, երբ ըսաւ թէ յա – ճախակի պիտի ըլլան այսուհետեւ նման հաւաքոյթներ :

ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

« Սով. Հայաստան » ամսաթերթի փե – տըրուարի թիւին մէջ Յ. Մահտեսեան կը ներկայացնէ ծերութեան եւ արկածի հե – տեւանքով պաչտօնեաներուն եւ բան – ուորներուն ստացած կենսաթոշակներուն պայմանները եւ չափերը :

Ստորեւ կ'ետեւը կէտերը .

— Ըստ օրէնքի ծերութեան թոշակ կը ստանան վաթսուն տարին լրացուցած այր մարդիկը եւ 55 տարին վերջացուցած կի – նները:

Ծանր եւ վտանգաւոր պայմաններու մէջ աչխատող գործաւորներուն ծերու – թեան թոշակը աւելի բարձր է: Ընդհա – նուր առմամբ թոշակները կը սահմանուին ամսական վաստակին 50 – 100 առկոսի սահմաններուն մէջ, անշուչտ, նկատի առնելով աչխատավարձին չափը : Լրա – ցուցիչ չաւելումներ կ'ըլլան չատ երկար ժամանակով աչխատողներուն, իրենց խնամքին տակ չաչխատող անդամներ ու – նեցողներուն եւայլն :

Հաչմանդամութեան կենսաթոշակները կը ճշդուին նկատի առնելով հաչմանդա – մութեան աստիճանը, անձին վաստակը , հետեւանքը :

1964էն սկսեալ ծերութեան եւ հաչ – մանդամութեան թոշակ կը վճարուի նա – եւ համայնական ագարակներու մէջ աչ – խատողներուն :

Օրէնքի համաձայն կենսաթոշակ կը ստանան 65 տարին լրացուցած գիւղացի այրերը եւ վաթսուն տարին անցուցած գիւղացի կիները: Այն կիները, որոնք ծնած են հինգ եւ աւելի երախայ եւ զա – նոնք դաստիարակած են մինչեւ ութ տա – րեկան հասակը, իրաւունք ունին հան – դէսեան կոչուելու 55 տարին լրացնելէ ետք :

1965 Յունուար մէկի վիճակագրու – թեամբ, կենսաթոշակ ստացողներու թիւը Հայաստանի մէջ կը հասնէր 128045ի, ո – րոնցմէ ծերութեան թոշակ ստացողները՝ 48701, աչխատանքի հաչմանդամներունը՝ 21454, ընտանիքը կերակրող անդամը կորսնցնողներունը՝ 17·202, գին – ուորական ծառայութիւն ըրած – ները եւ անոնց ընտանիքներուն ան – դամները՝ 30436, անհատական կենսա – թոշակառուներ՝ 2384, պիտանականներ եւ անոնց ընտանիքի անդամներ՝ 50, երկա – րամեայ ծառայութեան կենսաթոշակա – ռուներ՝ 201, ամսական նպաստ ստացող հաչմանդամներ եւ զառամեալներ՝ 5617:

1965ի վերջերը կենսաթոշակ ստացող կոլտնտեսականներու թիւը հասաւ 54 հազար 900ի :

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Վէպաբոյժ – սափրիչը միանգամայն սրճեփ ալ է : Արաբը առաւտ սուրճ կը խմէ, կ'երեւի անոր համար որ սուրճը զօրաւոր թոյնթափ մըն է ծխախոտին պէս :

Երբ սափրիչին խանութը յաճախորդ մը գայ, մինչեւ սափրուելու կարգին ի – րեն գալը, սափրիչին օգնականը դաւաթ դաւաթ սուրճ եփելով անոր կը հրամցնէ : Սափրիչի խանութները մեր քաղաքնե – րուն սրճարաններուն պէս ժամադրավայ – րը դարձած են անզործ մարդոց, ուր կը հաւաքուին թէ դործ չունեցողները , թէ անոնց պէտք ունեցողները: Այսպէս , սափրիչը տեսակ մը միջնորդ ալ է, որ կը պրպտի իր անզործ յաճախորդներուն դործ դտնելու միջնորդութեամբ :

Այն օրը Ահմէտ Պէն Ամրի տան տակի սափրիչին խանութը յաճախորդներով լեցուած էր: Երկու բարձրահասակ տե – զացիները, դէմ դիմաց դետինը ծալա – պատիկ նստած ճաստրակ կը խաղային : Այս երկու մարդիկը, որոնք դէմքերնին ծածկած էին բարակ փաթթոցներով ո – րոնց տակէն միայն իրենց աչքերը կ'երե – ւէին ,աւեներ մէյ մը աչքերնին դիմացի տունին ուղղելով դուրս ելլողները եւ ներս մտնողները կը լրտեսէին :

Երբ անոնցմէ մին արաբի դլեսա – ներով կնոջ մը դիմացի տան դուռնէն դուրս ելլելը նչմարեց, կամաց մը իր խաղը ձգելով դիմացի մարդուն նչան մը ըրաւ :

Երկայնահասակ արաբը դլուխը տու – նին կողմը դարձուց եւ ինքն ալ արաբ կինը նչմարելով կամաց մը ոտքի ելաւ եւ խանութէն դուրս ելլելով ալժերուհիին հետեւեցաւ :

Երբ այս վերջինը դիւղէն դուրս ելլե – լով ամայի զառիվայրէ մը վար իջնել ըս – կսաւ, երկայնահասակ արաբը անոր ե – տեւէն հասնելով ցած ձայնով ըսաւ .

— Եռեւէս եկուր, տիկին, քեզի ըսելիք ունիմ :

Արաբ կինը ցնցուելով եռին դարձաւ , եւ տեսնելով որ արաբը իր դլուխի կըն – դուղը կոնակը կը նետէր, զայն ճանչնա – լով բացագանչեց .

— Դո՞ւն ես եղեր, Իպրահիմ : Շուտ, չուտ, եռեւէս եկուր :

Եւ դիւղին բացերը դտնուող մացառնե – րուն եռին մտնելով անհետացաւ : Իպրահիմ անոր եռեւէն մացառներուն ե – տին մտաւ :

— Ե՞րբ հոս եկար, հարցուց արաբու – հին ջղայնաբար :

— Այս առտու, պատասխանեց քապիլը:

— Միւսները ո՞ւր են, հարցուց կինը: Իպրահիմ , պատասխան չտուաւ :

— Իպրահիմ, կը խնդրեմ, ըսէ, կոր – սընցնելիք ժամանակ չունինք, չարունա – կեց կինը հատկապէս բառերով: Պիտի ա – դատեմ զայն, պիտի ազատեմ: Ժամ մը առաջ Այնը – Մէսքինի ցեղապետին նա – մակ մը դրեցի ըսելով որ Տիկինը ձուանի կողմէ առեւանդուած էր ... : Գիտեմ որ մինակդ եկած չես հոս: Անոնք ո՞ւր են : Անպայման պիրենք տեսնելու եմ, կարե – ւոր ըսելիքներ ունիմ ... :

— Եկուր, ըսաւ Իպրահիմ պահ մը իր խօսակցին դէմքը աչքէ անցընելէ ետք:

Նոյն ուղղութեամբ քառորդ ժամ մը քալելէ ետք ժայռերէ ձեւացած քարայրի մը քովը հասան, որուն կոնակը արմա – ւենի մը կը բարձրանար: Երբ երկու ու – ղեւորները արմաւենիին մօտեցան, տե – սան որ երկու Արաբներ արաբական եր – կար կապաններու մէջ փաթթուած , փաթթոցաւոր դլուխնին մէյ մէկ կնդու – դով ծածկած, արմաւենիին չուքին տակ անհոդ ու անխոյթ մէյ մէկ սիկառ կը ծխէին :

Իպրահիմ եւ իր քովի տեղացի կինը երբ երկու տեղացիներուն մօտեցան, այս վերջինները ոտքի ձայն առած ըլլալով և – տեւնին դարձան :

Անծանօթուհին անոնց քով վազելով եւ դէմքի քօղը վեր առնելով յուզեալ չէչ – տով մը ըսաւ .

—Պարոններ, Տիկ. կոմսուհին տեսայ և իրեն ծառայել ուզեցս իմաց տուի, հա – ւատաց իմ անկեղծութեանս վրայ եւ ըն – դունեցաւ առաջարկս : Անանկ կարծելով որ անոր ուր բանտարկուած ըլլալը չէք պիտեր, այսօր իսկ նամակ մը դրեցի Այ – նը – Մէսքինի ցեղապետին : Գիտեմ , դուք բարեսիրտ մարդիկ էք, օդնեցէք ին – ծի, որ դործած յանցանքս դարմանեմ .. : Կ'երդնում որ ըսածներս իրաւ են : Ինչ – պէս որ տիկին Շապանի ալ ըսի, ես կը – նայի Ճուանի ձեռքէն ազատիլ, բայց ձե – ղի բարիք ընելու համար անոր քովէն չպատուեցայ ... : Ահա ամէն աւելին չեմ կրնար ըսել ձեղի ... : Գլուխս կորնչու – ցած եմ ... : Դեռ չէ՞ք հաւատար ինծի :

— Այո, Տիկին, կը հաւատանք, պա – տասխանեց Լեւոն կնդուղը վեր վերցնե – լով :

— Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ : Հիմա ըսէք, ի՞նչ կ'ուղէք որ ընեմ :

Որոշումը անմիջական եղաւ : Մանու – էլա լրաբերի պաչտօն պիտի կատարէր իրենց եւ Տիկին Շապանի միջեւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Արվ է Մե – թիէի փոսթէն (թիւ 116) «Յառաջ»ի տա– րեկան բաժնեդին ղրկող անձէն կը խնդ – րուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր անունին տեղն ալ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. կապ. Ֆաչի Վիէնի վարչութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է 75 ֆր.ի դումարը, ի նպաստ իր գպրոցին, ող – բացեալ Յարութիւն Զաւիկեանի կսկծա – լի մահուան առթիւ: Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընտանիքին եւ ընտանեկան պարագաներ – րուն: Նոյնպէս չնորհակալութիւն Պ. Ֆ. Պետրոսեանին որ նոյն նպատակով 10 ֆրանք նուիրեց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է, հետեւեալ գու– մարները, իր եկեղեցական, կրթական եւ բարեսիրական նպատակներու կիրարկման համար.—

Հանգուցեալ Արզուեանի մահուան առ – թիւ.— Տիկ. Արզուեան հարիւր եկեղե – ցիին, Մարսիլիայէն Պ. Մ. Աթօեան 50 եկեղեցիին եւ յիսուն Աղքատախնամին: Տիկ. Հաւկթուքեան տասը եկեղեցիին:

Հանգուցեալ Բարսեղեաններու դառնա– կսկիծ մահուան առթիւ, Փոխան ծաղկե– պսակի.— Պ Պ. Պահատուրեան 50 Աղքա– տախնամին: Է. Զաքարեան յիսուն եկե – ղեցիին: Ս. Էքսէրճեան յիսուն եկեղեցի– ին: Տէր եւ Տիկին Մնայեան 10 եկեղեցի– ին: Այրի Տիկին Սիւզմէճեան տասը եկե– ղեցիին:

Շիմշիրեանի մկրտութեան առթիւ. Օր. Օ. Վարդանեան 30 եկեղեցիին եւ քսան Աղքատախնամին:

Դանըացէքի առթիւ եկեղեցիին.— Տի– կին Տէտէեան յիսուն, Տիկ. Զէյթուն – եանց, Տիկին Ֆաչատուրեան, Յ. Գարա– կէօզեան, Ոմն տասնական:

Զաւկուան ծնին առթիւ վասն լուղափի– նի.— Պ. Պ. Մինաս Մկրտիչեան հարիւր, Դանիէլեան, Թէրզիպաչեան, Ժ. Մա – նուկեան, Տիկ. Գէորգեան, Տիկ. Փա– փազեան, Տիկ. Մակարեան, Օր. Կոս – տանեան յիսունական, Տիկ. Մ. Գու – յումճեան 30, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Ահարոն– եան, Տիկ. Ա. Ինէքճեան, Տիկիններ՝ Վ. Բազումեան, Ազապալեան, Ադամեան 20ական, Կուրտիկեան 15, Վ. Զաֆրա – ճեան, Թաւչանճեան, Ֆաչատուրեան, Դերճակեան, Բ. Ամէմեան տասնական:

Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Ս. Զատ– կուան ծնին առթիւ.— Փոն սը Գէրիւի եկեղեցւոյ չինութեան գործին 1000, Աղքատախնամին 500, Կրթականին 100, Կոմիտաս երգչախումբին 50, Դպրաց դա– սուն յիսուն:

Պ. Արմենակ Մարտիրոսեան իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ.— հարիւր եկեղեցիին, յիսուն Փոն սը Շէրիւի, 25 Աղքատախնամին, 25 կապ. Ֆաչին:

Փոքրիկն Հայկ Մելքոնեանի մկրտու – թեան առթիւ.— Պ. Մ. Մելքոնեան 50:

Տիկին Արմուտեան 20 դպրոցին:

Հ. Յ. Դ.

Լիոն, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո – միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուի «Արամ» ենթակոմիտէն, կա– րեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պատ. տիւ Կլոպ, Գուլվար տ'Ալթէն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւններկ սկը – սած են Հինդչաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Ֆաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինդ – չաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16– էն 18: Պահանները կը մնան նոյնը:

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք: Դրպանի եւ պատսպի դումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարե – կան:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէ– ֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆաֆոն ֆամի – լիալի թիւերով:

Վճարումները կը կատարուին արձանա– գրութեան պահուն, հետախօսով արձա – նագրութիւն չընդունուիր:

Նոյն թուականին կը բացուին արձա – նագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ:

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինդչաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Ռոն – վալէսան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմա – կերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերուն – դին կողմէ, Մայիս 14ին Մէդոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կոին – եան:

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը տօն– ուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սե – րոը – Սօսկ խումբը կը տօնէ Նոր Սե – րունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ դիւքր:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարա– նի սրահը: Մանրամասնութիւնները յե – տագային:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17,30ԻՆ SALLE PLEYEL

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Կը նախագահէ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆ *(դաշնակ), Օր.* ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *(երգ), Պ.* ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ *(արտասանութիւն), Տան–Ժաղ* ԱՒԼԱՆԵԱՆ *(արտասանութիւն), Միփամ – Կոմիտաս* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ *մասնակցին՝ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. եւ Դ.ՊՐՈՑԱՄԷՐ զոյգ վարժարաններու թեամբ Պ. ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի:*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վար– չութեան: Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն:

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժա– մը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷի սրա – հին մէջ:

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
եւ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

ղեկարուեստական պատշաճ յայտա – դիր, մասնակցութեամբ դաշնակի լաւա– գոյն ուժերուն:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու – թեան եւ երեք քոյր յարանուանութեանց ա – տերուն: Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

(Թէաթրը Միւնիսիփալ)

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (Հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն):

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ ար – տասանութիւններ, տեղւոյն կարող ու – ժերու կողմէ:

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ դաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը:

Ապրիլ 24ին: Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհան – դստեան մասնաւոր արարողութիւն: Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիր – ուին ներկայ ըլլալու մեր մեկուկէս մի – լիոն նահատակներուն յիշատակը յար – դելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ առջեւէն, ղէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը:

Պատարագ նաեւ հայ կաթոլիկ եկե – ղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աչխարհամատ – բան Կանաչ կիրակի, Ազգ. մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջմասնա– ճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16– ին Ա.Հարոնեան ակումբը: Բոլոր վարչու– թիւններէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը տօնէ Ճաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի ժամը 16·30ին Հայրապե– տական ճայնաւոր պատարագ

Notre-Dame de Paris

Իյիչատակ Ապրիլեան նահատակնե – րու:

×

ՏՒՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Ճանճնախում – խումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ո – ղեկոչուի Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սը – րահին մէջ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայ Ազգա– յին Միութեան, եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայկական կազմակերպութիւննե – րուն, պատուոյ նախագահութեամբ Վի – էննի քաղաքապետ՝

ՏՈՔԹ. ՄՕՐԻՍ ՇԱՒՈՒԻ

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 17, կիրա– կի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, թէաթրը Միւնիսիփալի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝

Տ. ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝

Պ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Կրընոպլէն)

Ապագ կ'առնէ երեսփոխան՝

ՆՈՒԼ ՇԱՓԻՒ

Ապագ՝ Պ. Ա. Լուսարեւեան:

Պիտի ըլլան ուղերձներ, արտասանու – թիւններ, մեներգներ՝ տեղական կարող երիտասարդ ուժերու կողմէ:

Ապրիլ 17, առաւօտեան ժամը 10ին, Լուսաւորչական եւ կաթողիկէ վարդա – պետները միասնաբար պատարագ պիտի պետները միասնաբար պատարագ պիտի մատուցանեն Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, Օրֆըլինա Սէն ժօզէֆի մատուռին մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային չուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Մի – ութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւն – ներու բարեյաջող գործակցութեամբ:

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրոֆ. Խայիկեան, Գ. Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար Վ. Եղիշէեան:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու – երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ:

Աւելի մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտարարութիւնները:

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէս – օրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղամաս տարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, Լիոն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՃԱԿ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈՒՇԱՆԴԻՍ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշգրտուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 21 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10591

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.591

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՍԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Հայերէն գրաբար Աստուածաշունչի առաջին տպագրութիւնը 1666ին Հոլանտայի Ամստերտամ քաղաքին մէջ պատմական նշանակութիւն ունեցող մեծ երեւոյթ մըն է :

Այս հոյակապ գործը ի կատար ածող հոգեւորականը՝ Ոսկան վարդապետ Ղլիճենց Երեւանեցի՝ իսկական հերոս մըն է, որ կուրծք տալով ո՛չ միայն նիւթական ամենածանր դժուարութեանց, այլ եւ կրօնական մոլեռանդական հալածանքներու, երեք հարիւր տարի առաջ, տպագրական արուեստի անկատար միջոցներով, հայ ազգին տուած է պատկառելի հատոր մը, զարդարուած ժամանակի հոլանտացի յայտնի նկարիչներու եւ փորագրիչներու հրաշակերտներով :

Աննկուն կամք եւ անսասան հաւատք ունէր այս հոգեւորականը, ծնած 1614ին Նոր Ջուղայի (Սպահան) մէջ, Երեւանցի ծնողքներէ, որոնք ԺԷ. դարուն սկիզբը Շահ Աբբասի բռնագաղթին հետեւանքով հաստատուած էին Պարսից մայրաքաղաքը :

Ոսկան իր ծննդավայրին մէջ աշակերտած էր Խաչատուր Կեսարացիին : Մովսէս Կաթողիկոսի օրով Էջմիածին երթալով իր ուսումը կատարելագործած էր լատին գիտնական վարդապետի մը՝ հայագէտ Պօղոս Փիրոմալլիի մօտ : Սորված էր լատիներէն, փիլիսոփայութիւն, աստուածաբանութիւն, աստղագիտութիւն, երկրաչափութիւն եւ բնագիտութիւն :

Ոսկան վարդապետ եւ Փիրոմալի դրագրած էին տպագրել հայերէն Աստուածաշունչը եւ Էջմիածնի մէջ միասին թարգմանութիւններ ալ ըրած՝ նախնեաց եօթանասնից թարգմանութիւնը լատինական Վուլկաթային վրայ ձուլելու ձգտումով :

Հայաստանի մէջ տպագրութեան յարմարութիւններ չըլլալով, Յակոբ Դ. Ջուղայեցի Կաթողիկոս (1655 – 1680) Ոսկանի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն տուաւ եւ զայն զրկեց Եւրոպա՝ 1662 Սեպտեմբեր 27ին : Գլխաւոր նպատակն էր Աստուածաշունչի տպագրութիւնը :

Այս ա՛յն Յակոբ Կաթողիկոսն է, որ յետագային, 1678ին Էջմիածնայ մէջ դաղտնի ժողով մը պիտի դումարէր, մասնակցութեամբ վեց եկեղեցական եւ վեց աշխարհական ներկայացուցիչներու, որոնք պիտի որոշէին պատուիրակութիւն մը զրկել Եւրոպա՝ հայկական դատ հետապնդելու համար :

Պոլիս հասնելէ ետք, կաթողիկոսը հիւանդանալով կը վախճանէր 1680ին : Պատուիրակութիւնը կը ցրուէր : Միայն անոր կրտսեր անդամը՝ Ղարաբաղի Մելիքներէն Պռօշ իշխանի զաւակ Իսրայէլ Օրին է, որ կ՛անցնէր Եւրոպա, ուր պիտի ունենար արկածալից կեանք մը եւ Հայաստանի ազատագրութեան հարցով հետաքրքրուիլ պիտի տար Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ արքունիքներն ու Վատիկանը :

Ոսկան նախ կ՛երթայ Իտալիոյ Լիվոռնօ (Ալիկուռնա) քաղաքը, «բազմավռտիւ եւ տառապակրութեամբ» եւ այնտեղ համաձայնագիր կը կնքէ Ջուղայեցի երեք վաճառականներու՝ Ստեփաննոսի, Թէոդորոսի եւ Պետրոսի հետ, որոնք նիւթապէս պիտի աջակցէին Աստուածաշունչի տպագրութեան եւ վաճառումէն գոյանալիք շահին կէսը կը խոստանային տալ Էջմիածնի, Երուսաղէմի եւ Ուշիի Ս. Սարգիս զօրավար վանքերուն :

Անխոնջ վարդապետը 1663ին կ՛անցնի Այստերտամ, ուր 1660ին Մատթէոս Ծարեցի, կաթողիկոսին քարտուղարը, հիմնած էր տպարան մը՝ մկրտուած «Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Սարգսի զօրավարին »անունով : Ծարեցի երեք տեսակ գիրեր ապսպրած էր հոլանտացի հմուտ փորագրիչ Վան Տիքի, որ Ամստերտամի մէջ կ՛աշխատէր Էլզէվիր եղբայրներու նշանաւոր տպարանին մէջ : Վան Տիք ժամանակին չէր հասցուցած ապսպրանքը :

Մատթէոս Ծարեցի պարտքերու տակ ճզմուած՝ հիւանդանալով մեռած էր 1661 Յունուար 22ին : Ոսկան վրդ.ի եղբայրը՝ վաճառական Աւետիս Ղլիճենց Ծարեցիի մահէն վերջ կը վճարէ անոր պարտքերը Վան Տիքի եւ ուրիշներու եւ տէր կը դառնայ տպարանին :

Ծարեցիի գրերը «յոյժ խոշորք էին եւ անյարմարք» : Ուստի Ոսկան կը ստիպուի նօտր գիր յօրինել եւ նախապէս իր եղբօր Աւետիսի պատրաստել տուած բոլոր գիրն ալ օգտագործելով նախ կը տըպէ քանի մը փոքրիկ գրքեր, հուսկ ուրեմն՝ Աստուածաշունչը :

Տպագրութիւնը կը տեւէ երկուքուկէս տարի, 1666 Մարտ 11էն 1668 Հոկտեմբեր 13 :

Հրատարակութեան հետ կապուած խնդիրները մանրամասնօրէն նկարագրուած են Աստուածաշունչի «Յիշատակարան»ին մէջ :

Արկածալից կեանք մը ունեցաւ հայկական տպագրութեան այս հաւատաւոր մշակը, որ 1670ին՝ պարտքերու տակ ճնշուած՝ Ոսկան գնաց Լիվոռնօ, ուր բացաւ նոր տպարան մը եւ տպեց քանի մը գրքեր : Ամստերտամի տպարանին կազմածները փոխադրել տուած էր Մարսիլիա : 1672ին ինք ալ Լիվոռնոյէն անցաւ այնտեղ՝ շնորհիւ Լուդովիկոս ԺԴ. թագաւորի հրովարտակին եւ Քոլպէրի հովանաւորութեան :

Մարսիլիոյ մէջ տպուած գրքերու շարքին յիշատակութեան արժանի է «Մաշտոց»ը :

Այնտեղ կրօնական հալածանքի եւ գրաքննութեան ենթարկուելով, երկար չապրեցաւ : 1675ին վախճանեցաւ 60 տարեկանին, երբ տակաւին այնքան եռանդ ունէր աշխատելու :

Հայութիւնը ի սփիւռս աշխարհի երախտագիտութեամբ պէտք է ոգեկոչէ այս տարի իր անմոռանալի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Սենթոյի (նախկին Պաղտատի Ուխտ) տարեկան ժողովը բացուած է Անգարայի մէջ, նախարարական աստիճանի վրայ : Կը մասնակցին Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի արտաքին նախարարները : Ժողովին մթնոլորտը պարզ է արդէն եւ Թրքական Ենի Կազէթը խմբագրականի մէկ նախադասութեամբ կը նշէ ամէն բան.— « Կամ Միացեալ Նահանգներն ու Մեծն Բրիտանիա աւելի հասկացողութեամբ կը գործեն Սենթոյի շրջանային անդամներու շահերուն համար կամ կրնայ պատահիլ որ Ուխտը չվերապրի » :

Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի յուսախաբութիւնը արդէն արտայայտուած էր երկու տարի առաջ, երբ այս երեք երկիրները տեղական գործակցութեան զինակցութիւն մը ըրին զարգացման համար, որ պիտի փոխարինէր Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ տկարացած տնտեսական օժանդակութիւնը : Ասկէ զատ երեքները կը խորհին թէ խորհրդային սպառնալիքը չէ ինչ որ էր ասկէ տասնեւմէկ տարի առաջ եւ այդ սպառնալիքը պարտադրեց որ Պաղտատի Ուխտը ստեղծուի : Միւս կողմէ Արեւմտեան օժանդակութեան մերժումը Փաքիստանի օգնելու երբ զինեալ բախում ունէր Հնդկաստանի հետ, կը մտահոգէ Պարսկաստանն ու Թուրքիան, ապագային համար երբ զինեալ բախում մը ըլլայ Խորհ. Միութենէն զատ երկրի մը հետ : Վերջապէս երեքները կը մտածեն թէ Սենթօն կը խանգարէ իրենց յարաբերութեանց բարելաւումը իրենց դրացի արաբ պետութեանց հետ :

Անգարա հասած ատեն, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք չէ խօսած այս մասին այլ ընդհ. ակնարկ մը նետած է միջազգային կացութեան վրայ, շեշտելով .— « Ընդհանուր կարծիքն այն է որ լարուածութիւնը նուազած է այն շրջանին մէջ զոր Սենթօն կ՛ընդգրկէ : Թէեւ ատիկա պատճառ մը չէ որ խոհեմ չըլլանք : Այս շրջանին մէջ ձեռք ձգուած յառաջդիմութիւնները վերջին տարիներուն, մեզի համար քաջալերական պէտք է ըլլան » :

Տին Ռըսքի ժամանումէն քիչ ետք, թուրք ուսանողները փորձած են հակամերիկեան ցոյց մը կատարել : Ցուցատախտակներ եւ սլոկաններ պատրաստած էին ուր կը դատապարտէին ամերիկեան քաղաքականութիւնը և կը ձաղկէինԹուրքիոյ անդամակցութիւնը Սենթոյի եւ Ատլանտեան Ուխտին : Քանի մը տասնեակ ձերբակալութիւններ կատարուած են, ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած ըլլալով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը որ Մոսկուա կը դտնուի ճառ մը արտասանած է խորհ. կառավարութեան կողմէ տրուած ճաշի մը ընթացքին : Կոսիգին նախ շեշտած է թէ Խորհ. Միութիւնը շահագրգռուած է որ խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը իշխեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Գալով Սուրիոյ վարչապետին, յայտարարած է. « Գլխաւոր սպառնալիքը Իսրայէլէն կու գայ : Մեծ խոչընդոտ մըն է մեր արաբ հայրենիքին Ազգ. Միութեան ճամբուն վրայ, միութիւն որու իրագործումը վերջ պիտի դնէր աշխարհակալութեան եւ յետադիմութեան այդ շրջանին մէջ : Կը յիշեցնենք, հոս ներկայ մեր բարեկամներուն, որ Պաղեստինի մէջ, մեր անմեղ արաբ ժողովուրդը տուրքը կը վճարէ Եւրոպայի նացի ոճիրներուն » :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ բուռն կըռիւներ տեղի ունեցած են Իսրայէլի եւ Յորդանանի սահմանին վրայ : Հիւսէյն թագաւորը անձամբ ձեռք առած է գործողութիւններու ղեկավարութիւնը :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ, Քուվ տը Միւրվիլի այցելութեան վաղորդայնին յայտարարած է թէ Ֆրանսական եւ գերմանական տեսակէտները իրարու չեն մօտեցած :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ ընդհանուր քաղաքականութեան շուրջ վիճաբանութիւնը կը շարունակուի : Կի Մոլէ յայտարարած է թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը յիսուն տարի ետ մնացած է : Մօրիս Շուման փորձած է պաշտպանել կառավարութեան քաղաքականութիւնը եւ Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելու որոշումը մինչ Մօրիս Ֆօռ դէմ արտայայտուած է այդ որոշումին :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ կազի գործադուլը դանդաղեցուցած է մեթրոյի եւ արուարձաններու կառախումբերու երթեւեկը : Հինգշաբթի ժամը առաւօտեան չորսէն մինչեւ Ուրբաթ կէս դիշեր ուղեվարներն են որ բանթող կ՛ընեն :

ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻԻՐՏԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

— * —

ԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իրաքի Հանրապետութեան նոր նախագահը՝ Զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ յայտարարութիւն մը ըրած է Միջին Արեւելք մամուլի գործակալութեան Պաղտատի թղթակցին : Այս առթիւ ըսած է ի մէջ այլոց «քրտական հարցը պէտք է լուծուի ինքնավարութեան հիման վրայ, որ երաշխաւորէ Քիւրտերուն իրենց լեզուին եւ աւանդութեանց պահպանումը : Քիւրտերը մեր եղբայրներն են : Բոլորն ալ հաւատք ունին Ազգ. Միութեան բացի Պարզանիէն, որ միակ անջատողական քիւրտն է» :

Արէֆ շեշտած է նաեւ .— « Գահիրէ եւ Պաղտատ հիմը կը մնան արաբական համախոհութեան եւ ազգային ազատագրման պայքարի առանցքը : Արաբ Մ. Հանրապետութեան եւ Իրաքի կապերը կը զարգանան եւ պիտի տեսնուինք մեր եղբօր՝ Կամալ Ապտէլ Նասրի հետ եւ այցելութիւններ պիտի փոխանակենք » :

Նախագահ Արէֆ հերքած է որ «ոճրագործ ձեռք մը» ըլլայ իր եղբօր մահուան պատճառը .— «Յետադիմական տարրերն են որոնք այս արկածը իբրեւ սպանութիւն ցոյց կուտան » :

×

Թէլ-Ավիվէն կը հաղորդեն թէ Արտաքին նախարար՝ Ապպա Էպան յայտարարած է թէ «կարգ մը նշաններու համաձայն արաբական դիրքը Իսրայէլի հետ պայքարին նկատմամբ կը բարեփոխուի, կը թուի թէ Արաբները մեծ իրատեսութիւն ցոյց կուտան» : Իսրայէլցի նախարարը աւելցուցած է թէ «պէտք է ընդունիլ որ արաբական Պետութիւնները օրէ օր աւելի մխրճուած են իրենց ներքին հարցերուն մէջ, բայց Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու միջեւ խաղաղութիւնը յանկարծակի նախաձեռնութեամբ ձեռք չի ձգուիր այլ քաղաքական դանդաղ ճիգերով » :

« ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇԳՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ »

Այս խորագրով՝ յօդուած մը ստորագրած է Անրի Վլչէք «Եւրոպական Արեւելքը» պարբերականին մէջ : Կ՛անդրադառնանք առանձին :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին մեր երիտասարդ գրողներէն Պ. Եդուարդ Պարսումեան, ճարտարագէտ, որ կը գործէ Քուվէյթի մէջ :

Եղիշէ Մանուկեան, խմբագիր Պէյրութի «Այգին», որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք արեւմտեան Եւրոպա, կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Պ. Լեւոն Քէշիշեան, արաբական մամուլի ՄԱԿի թղթակից, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Միջին Արեւելք, երեք օրուան ալ այցելութիւն մը կատարած է Հայաստան եւ Փարիզի ճամբով Նիւ Եորք վերադարձաւ :

Պ. Վարդան Եղիշէեան, Լիոնի Ազգ. Միութեան քարտուղարը, ծանօթ իր երգիծաբանական հրատարակութիւններով :

Պ. Գուրգէն Փիրանեան, որ կը գործէ Վերտէօնի ամերիկեան հիմնարկութեանց մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ 4-6-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒ

Ա.

Ճարտարապետ Արմէն Խաչատրեան, աշխատակից դիտական հետազօտութեանց քրիստոնէական եւ բիւզանդական հաւաքածոներու բաժնին, վերջերս Սորպոնի մէջ ներկայացուց Տոքթորայի երրորդ շրջանի իր աւարտական ճառը: Նիւթն է «Հայկական ճարտարապետութիւն 4 – 6րդ դարերու»:

Յառաջաբանին մէջ, Խաչատրեան ընթերցողին կուտայ բացատրութիւններ իր ընտրած նիւթին մասին, որուն ուսումնասիրութիւնը սահմանուած ըլլալով որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ (4-6րդ դարեր), կարելի չէ անջատ, կղզիացած ուսումնասիրել զայն, առանց նկատի առնելու նախորդ շրջանին, ինչպէս նաեւ յետագայ 7րդ դարու ճարտարապետական ստեղծագործութիւնները:

Սակայն 4 – 6րդ դարերու ճարտարապետութիւնը կը ներկայացնէ առաւելութիւններ: Ան կը յատկանշէ կարեւոր շրջան մը ուր նոր տիպեր, կառուցողական նոր սկզբունքներ երեւան կուգան եւ իրենց յատկանշական դրոշմը կը դնեն այնուհետեւ. թէեւ անոնցմէ ոմանք ժամանակի ընթացքին կ'անյայտանան, ոմանք ալ կ'ենթարկուին փոփոխութիւններու:

Հակառակ անոր որ հեղինակը շատ մօտէն հետեւած է Հայաստանի մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին տեղի ունեցած պեղումներու արդիւնքներուն, հայ եւ ռուս դիտնականներու աշխատանքներուն (հարուստ մատենագրութիւն մը կը վկայէ այդ մասին). սակայն կ'անդրադառնայ անոնց անբաւարարութեան, մանաւանդ ցարդ չուսումնասիրուած այն կարգ մը յուշարձաններուն, որոնք պիտի կրնային հարուստ նիւթեր բերել եւ ալ աւելի լոյս սփռել հայկական ճարտարապետութեան եւ արուեստի պատմութեան:

«Հայկական ճարտարապետութեան 4 – 6րդ դարերու» աշխատասիրութիւնը բաղկացած է երեք գլուխներէ, իւրաքանչիւրը բազմաթիւ ենթաբաժիններով:

Ներածական Ա.– Աստուածաշունչի քարոզութիւնը Հայաստանի մէջ:

Բ. Ճարտարարապետական – կառուցողական սկզբունքներ:

Գլ. 1.—Քրիստոնէական ճարտարապետութիւն

Ա. Դամբանային յուշարձաններ,

Բ. Միանաւ եկեղեցիներ,

Գ. Բազիլիկներ,

Դ. Չորս եկեղեցական յուշարձաններ, Երերուք, Տեկոր, Դուին, Քասախ, եզրակացութիւններ,

Ե. Քաղաքացիական սրահներ:

Գլ. 2. Էջմիածնի մայր եկեղեցին.

Ա. Էջմիածնի մայր եկեղեցին,

Բ. Էջմիածնի խորհրդապաշտութիւնը ըստ Ագաթանգեղոսի,

Գ. Էջմիածնի կրած փոփոխութիւնները 5 – 7րդ դարերուն:

Գլ. 3 Բաղդատութիւններ

Ա. Հայկական ճարտարապետութիւն եւ ասորական ճարտարապետութիւն,

Բ. Էջմիածնի մայր եկեղեցիին սկզբնական յատակագիծը, եզրակացութիւններ,

Յաւելուած. Ագաթանգեղոսի բնագիրը,

Մատենագրութիւն:

Առանձին՝ 75 տախտակներ 176 նկարներով:

«Աւետարանին քարոզութիւնը Հայաստանի մէջ» կը կազմէ ներածականին առաջին մասը:

Հեղինակը կը փորձէ փնտռել հայկ. ճարտարապետութեան աղբիւրները դիմելով լեզուաբանութեան եւ Քրիստոսէ քանի մը դարեր առաջ, Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած պատմական անցքերուն, մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը. ապա, ցոյց կուտայ անոր թափանցման ուղիները:

Ի՞նչ կը ներկայացնէ հայկական քաղաքակրթութիւնը Քրիստոսի առաջին դարերուն: Միջավայր զանազան հոսանքներու, Հայաստանի մէջ թէեւ ժողովուրդին խօսած լեզուն հայերէն էր, սակայն պարսկերէն եւ ասորական լեզուներն (արամերէն) էին որ առաւելապէս կը տիրապետէին հոն:

Ըստ պատմական աւանդութիւններու, Աւետարանի քարոզութիւնը Հայաստանի մէջ մուտք գործեց Եդեսիայէն: Աբգար «հայ թագաւոր» է կոչուած հայ մատենագիրներէ: Բարթողիմէոս եւ Թադէոս, առաջին քարոզիչներ:

Քրիստոնէութեան երկրորդ կեդրոնն էր նաեւ Կեսարիա, ուր Գրիգոր Լուսաւորիչ ուսած էր քրիստոնէական վարդապետութիւնը եւ օծուած հայրապետ:

Տարօնի մէջ, ասորի կրօնաւորներու գործունէութիւնը մատնանշելէ ետք, հեղինակը, հայկական ճարտարապետութեան աղբիւրներու ուսումնասիրութեան համար կ'եզրակացնէ թէ 4 – 5րդ դարերուն, Հայաստանի մէջ մուտք գործած էին մշակոյթի երկու կարեւոր հոսանքներ: Մին՝ Ասորիքէն, միւսը՝ Կապադովկիայէն (յունականացած Փ. Ասիա): Անոնք իրենց ազդեցութիւնները ունեցան Հայաստանի քրիստոնէական սկզբնական շրջանի ճարտարապետութեան կազմաւորման վրայ:

Ներածականին երկրորդ գլուխը նուիրուած է ճարտարապետական – կառուցողական սկզբունքներուն, զանազան երկիրներու մէջ, Հռոմ, Իրան, Փոքր Ասիա, Բիւզանդիոն:

Հեղինակը մասնագիտօրէն կը վերլուծէ այդ երկիրներու շինարարական արհեստը, շինանիւթերը, որմնադրութիւնը, պատի միջուկը հանդիսացող պեթոնը, սիւները, մոյթերը, կամարները, գըմբէթները: Կանդ կ'առնէ կառուցողական սկզբունքներու համաձայն, շէնքի մը զանազան մասերուն տոկունութիւնը երաշխաւորող հաշիւներու անհրաժեշտութեան վրայ, զուգընթաց ուսումնասիրելով Հայաստանի մէջ շինարարական արուեստի մասնայատկութիւնները: Կը բացատրէ հայկական պեթոնի բնոյթը, հռովմէականին հետ անոր ունեցած առընչութիւնը, հայկական պեթոնէ կամարներու, գմբէթներու տոկունութիւնը եւ կը նշէ հայ ճարտարապետներու, տարիներու փորձառութեամբ ձեռք ձգած փայլուն նուաճումները այդ մարզին մէջ:

Քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի ճարտարապետութեան ուսումնասիրութիւնը Հայաստանի մէջ կը սկսի դամբանային յուշարձաններով, որոնք բաղկացած են մատուռներէ (շափէլ), վկայարաններէ կամ դամբարաններէ (մօզոլէ), եւ յուշարձան – կոթողներէ (սթէլ): Ասոնք նուրուած են սուրբերու, նահատակներու եւ ննջեցեալներու յիշատակին:

Անոնցմէ տասնեակ մը ներկայացուած են հոս, զուգընթաց՝ պատմական տուեալներու, զորս կ'օգտագործէ հեղինակը՝ յուշարձաններու մօտաւոր թուականը գտնելու համար: Անոնք 4–6րդ դարերու բնորոշիչ կոթողներն են:

Մատուռները առ հասարակ քառակուսի կամ երկար, կամարակապ շինութիւններ են, որոնք յաճախ դամբարաններու կողքին կը գտնուին: Այս վերջինները երբեմն գերեզմանաքարերով են ծածկուած, երբեմն հողին տակը կամ վրան բարձրացող շինութիւններ են: Առ հասարակ մատուռներու եւ դամբարաններու կողքին կը գտնենք կոթողներ, խորանարդ խարիսխներու վրայ կանգնած, չորս երեսները յաճախ քանդակազարդ:

Հոս ներկայացուած են Աղձի Արշակունեաց թագաւորներու դամբարանը, Դ. դարէն ըստ մատենագրական տեղեկութիւններու: Օձունի մեծակառոյց մահարձանը, քրիստոնէութեան սկզբնական դարերու յատուկ՝ ճոխ քանդակներով: Հռիփսիմէի Դ. դարու «ցած եւ մութ» դամբարանը: Աղուտի մահարձանը, Արդուի քանդակազարդ կոթողը, ուրիշ մը Օշականի մէջ նուիրուած Մեսրոպի, եւայլն:

Հեղինակը կը յիշէ նաեւ մեր մատենագիրներէն քաղուածքներ, հեթանոսութեան կեդրոններ՝ Աշտիշատի, Թիլ եւ Թորդան գաւառներու առընչութեամբ, որոնք յետագային քրիստոնէութեան վայրեր դարձան, տաճարները փոխանցուեցան վկայարաններու եւ իրր դամբարան ծառայեցին իրարու յաջորդող հայրապետներու սերունդներուն: Համբաւաւոր էին նաեւ Անի – Կամախ եւ Անդեղ ամրոցի, հայ Աբշակունի թագաւորներու դամբարանները:

Դամբանային այս յուշարձանները յատկանշական 4 – 6րդ դարերու, յաջորդ դարաշրջաններուն պիտի կրեն փոփոխութիւններ: Մահարձան կոթողները ծնունդ պիտի տան 10րդ դարուն երեւան եկող խաչքարերուն, մատուռները եւ վրկայարանները՝ միանաւ եկեղեցիներու:

4 – 6րդ դարերու հայ եկեղեցական ճարտարապետութեան բնորոշիչ յուշարձաններն են միանաւ եկեղեցիները:

Ցոյց տալէ ետք մատուռներէ եւ դամբարաններէ անոնց փոխանցման շրջանը, հեղինակը կը ներկայացնէ միանաւ եկեղեցիներու յատակագիծերը, ոճի մասնայատկութիւնները: Բաղդատական վերլուծումի կ'ենթարկէ մէկը միւսին նը – կատմամբ ունեցած յատակագծային տարբերութիւնները, աւելի զարգացած տիպերը եւ ըստ այդ տիպերուն եւ յաւելումներուն, կը վերագրէ զանոնք 4րդ, 5րդ եւ 6րդ դարերուն, սակայն որոշ վերապահումով եւ աչքի առջեւ ունենալով որ շէնքի մը նախնական տիպը կամ յաւելեալ մասերը շատ անգամ իրար հակասող եզրակացութիւններու կը յանգին ժամանակագրական տեսակէտով եւ կը դժուարացնեն անոնց թուարկումը:

Իրենց ընդհանուր դիծերուն մէջ, միանաւ եկեղեցիներու յատկանշական դիծերն են քառանկիւն յատակագիծ, պայտաձեւ կամ խորունկ ապսիտ, շատ անգամ նոյնացած նաւին հաստ պատին մէջ: Տանիքը կամարածածկ է: Պատերը հաստ զանգուածային, արտաքինէն՝ անպաճոյճ, երբեմն որմնամոյթերով ամրապնդուած, հազուագիւտ պատուհաններ: Ոմանք ունին սենեակներ, պզտիկ փոքր ապսիտներ, արտաքին սիւնասրահներով միացած, յաճախ դեռնախարիսխներու եւ աստիճաններու վրայ են բարձրացած:

Աւելի քան տասնեակ մը միանաւ եկեղեցիներ ներկայացած են հոս, որոնցմէ մէկ քանին վերջի տարիներու պեղումներով են յայտաբերուած: Զարչարիս, Տիրաքլար, Շիրվանջուղ, Զովանի, Ջրվէժ, Ողջաբերդ, Աղրակ, Արավուս (թանահատ) եւայլն:

Միանաւ պարզ կառուցուածքները, աստիճանաբար իրենց ստացած յաւելումներով ծնունդ կուտան աւելի բարդ եռանաւ բազիլիկներու տիպին:

Հայկական եռանաւ բազիլիկները կը պատկանին «Արեւելեան բազիլիկ» կոչուած տիպին: Անոնք երկու կարգ մոյթերով բաժնուած են երեք նաւերու եւ իրենց կամարներով երկլանջ տանիքի տակ են առնուած (մինչ հելլենական բազիլիկներու միջին նաւը աւելի բարձր, փայտով ծածկուած է և պատուհաններով լուսաւորուած): Արեւելքէն կեդր. նաւը կը վերջանայ ապսիտով, երբեմն յարակից երկու սենեակներով: Առհասարակ ունին սիւնասրահներ եւ պզտիկ խորաններ:

Երկու տիպերու բնորոշիչ դիծերը մատնանշելէ ետք, Խաչատրեան կը ջանայ նախ երկու խումբերու բաժնել հայկական եռանաւ բազիլիկներու ըստ մոյթերու մէջ գոյացած բաժանումներուն ձեւերուն (թռավէ), որոնք քառակուսի կամ երկար են: Սակայն սիւնամէջերու տարածական ձեւը, բազիլիկի մը թուարկման համար չափանիշ մը չնկատելով, կը նախընտրէ տարբեր դասաւորում մը որ նոյնպէս կատարեալ չէ:

Յարակից սենեակներ ունեցող եռանաւ բազիլիկներ եւ անոնցմէ զուրկ աւելի պարզ յատակագծով եռանաւ բազիլիկներ: Վերջինները շինարարական մեծ բարդութիւններ չեն ներկայացներ, ինչպէս Եղվարդի, Աշտարակի, Ծիծառնավանք եւայլն բազիլիկները:

Գալով առաջին խումբին, անոնք հայկական ճարտարապետութեան քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանին մաս կազմող, կարեւորագոյն եւ պատկառելի կառոյցներն են, որոնցմէ չորսը, Երերուք, Տեկոր, Քասախ, Դուին, առանձին գլուխներով ուսումնասիրուած են հոս:

Անոնք մեզի հասած են կիսաւեր կամ կրած՝ բազմաթիւ փոփոխութիւններ: Հեղինակը կը ներկայացնէ զանազան մասնագէտներու կողմէ, իւրաքանչիւր յուշարձանի թուարկման, անոր կիսաւեր մասերուն վերաբերեալ շինարարական առաջադրուած կարծիքներ: Երբեմն համակարծիք, երբեմն մասամբ ընդունելի գտնելով զանոնք, կուտայ իր պաշտպանած թէզին պատճառաբանութիւնները:

Չենք կրնար կանդ առնել բազիլիկներու շուրջ արծարծուած հարցերուն, ահա՝ անոնց քանի մը բնորոշիչ դիծերը:

Երերուք, Հայաստանի մէջ, միակ հելլենական տիպի բազիլիկ: Ըստ իր կառուցողական ձեւերուն եւ քանդակներուն ոճին՝ 5րդ դարէն: Յարակից սենեակները, պզտիկ խորանները եւ սիւնասրահները աւելցած են 5 – 6րդ դարերուն:

Տեկոր գմբէթակիր բազիլիկ: Ըստ արձանագրութեան կառուցած Սահակ Կամսարականի կողմէ 5րդ դարուն: Յետագային աւելցուած են յարակից մասերը եւ սիւնասրահը: 6 – 7րդ դարերուն բարձրացած է իր շատ նախնական գմբէթը 4 մոյթերու եւ խաչաձեւ կամարներու վրայ:

Դուինի մայր եկեղեցին, 450ին կառուցուած, երեք նաւանի բազիլիկ: 608ին վերանորոգուած եւ գմբէթ մը աւելցուած է չորս մոյթերու եւ երկու կողմնակի դուրս ցցուած խորաններու վրայ:

Քասախ, պալատական եկեղեցի ըստ պատմական տուեալներու: Յայտնաբերուած է Սահինեանի պեղումներով որ 4րդ դարու բազիլիկ մը կը նկատէ զայն, 5րդ դարուն յաւելուածական մասերով: Սակայն Խաչատրեան 5րդ դարու բազիլիկ մը կը համարի զայն: Ան կ'եզրակացնէ թէ, հայկական բազիլիկները արդէն 5րդ դարուն ունեցած են իրենց յատկանշական եւ վերջնական ձեւաւորումները: Քառակուսի կամ երկար սիւնամէջեր, մոյթեր՝ խաչաձեւ կամ Ֆրանսերէն թէ գրին ձեւով կտրուածքով, պայտաձեւ դուրս ցցուած խորան կամ երկու կողմէն եզերուած սենեակներով եւ սիւնասրահներով:

Բազիլիկներու ուսումնասիրութեան մաս կը կազմեն աշխարհական սրահները, որոնք ունին գրեթէ նման յատակագիծ երկու կարգ սիւներով կամ մոյթերով երեք նաւերու բաժնուած, սակայն Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն՝ զուրկ խորաններէ, հաւանաբար ժողովրդական տան ծածքը բնորոշող հազարաշէն տանիքով:

Մինչեւ այժմ, պեղումներով յայտնուած են երեք սրահներ, հատ մը Դուինի եւ երկու հատ Արուճի մէջ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Արեւելեան Եւրոպայի ուսանողներէն շատերը իրենց արտաքին հագուստ կապուստով, կենցաղով եւ, նոյնիսկ, կիթառներու վրայ նուագուած քաղաքական երգերով եւ ամերիկեան արտայայտութիւններով կը նմանին Ամերիկայի «ըմբոստ» ուսանողներուն: Այդ երիտասարդները դժգոհ են երէցներէն եւ կ'ընդիմանան դաղափարական կամ վարդապետական քարոզչութիւններուն: Փրակայի մէջ, 15 օր առաջ, չորս հարիւր դաստիարակներ, որոնց մէջ նաեւ տասընեակ մը արեւմտեաններ, մասնակցեցան համագումարի մը, որ կազմակերպուած էր Չեխ կառավարութեան կողմէ, քննելու համար թէ ինչու համայնավար մշակոյթը արձագանգ չի դտներ նոր սերունդին մօտ:

Այս իրողութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ Արեւելեան Եւրոպայի ուսանողութիւնը ձանձրացած է քարոզչութենէն, սահմանափակ գրականութենէն եւ օտար երկիրներ այցելելու անկարելիութենէն: «Երիտասարդ ենք, որով չենք կրնար միշտ մտածել ընկերվարութիւն կերտելու մասին», կ'ըսէ ռումանացի երիտասարդ մը: «Իրողութիւն է, — կ'աւելցնէ Չեխ ուսանող մը,— որ մեր սերունդը հետաքրքրող միակ միտքերը եւ ճաշակները կուգան Արեւմուտքէն: Հոս մեզի կ'ըսեն, թէ սերունդ մըն ենք, որ նոր աշխարհը պիտի կերտէ, ապա կը ստիպեն որ պարենք երկու դարու հնութիւն ունեցող պարեր»: Այս պատճառով ալ արեւելեան Եւրոպայի աղջիկներն ու

ազաքները կը նախընտրեն պարել ուա-
թիւսի եւայլն:

Երէց համայնավար մը, իր կարգին, կը դժգոհի, որ երիտասարդութիւնը չափէն աւելի յոռետես է եւ կը մերժէ ըստանձնել քաղաքական որեւէ յանձնառութիւն: «Կը տարակուսին դրական ճիգի արդիւնքի մասին. իրենց միակ հետաքրքրութիւնը՝ սեռն է»: Եուկոսլաւ երիտասարդ դրագէտ մը՝ Միհայլօ Միհայլով Թիթոյի գրեց նամակ մը, ուր կասկած յայտնեց թէ արեւմտեան դրականութիւն կարգալով կրնայ վարակուիլ կամ ազդուիլ «օտար գաղափարախօսութիւններէ»: Այս տեսկէտը պատճառաբանեց հետեւեալ օրինակով. «Փոքր տարիքէս սկսեալ կը կարդամ համայնավար գիրքեր, բայց դեռ չեմ կրցած համակրութիւն ունենալ համայնավարութեան հանդէպ»:

Այս սինիզմը (չնականութիւն) մասամբ արդիւնք է այն իրողութեան, որ ուսանողները դիտեն, թէ իրենց ստացած ուսումը փոքր աստիճանով պիտի օգտագործուի համայնավար հաստատութիւններուն կողմէ, որոնք գրեթէ միշտ լաւագոյն պաշտօնները կը վերապահեն կուսակցութեան սիրելիներուն. «Մեզ կը քաջալերեն հետեւիլ բժշկութեան եւ ճարտարագիտութեան,— կը գանգատի լեհ երիտասարդ մը,— ապա՝ կ'ակնկալեն, որ աշխատինք հաւաքական ագարակներու մէջ եւ իբրեւ բժիշկ աւելի նուազ շահինք, քան հասարակ բանուորը»: Չեխ ուսանող մը դիտել կուտայ, թէ համալսարանաւարտներու կ'առաջարկուի «դիշերապահ»ի աշխատանք. «Աշխարհի ամէնէն զարգացած դիշերապահները ունինք»:

Դէմ դնելու համար այս դժգոհութեան, Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները կը դժուարացնեն ուսանողներուն մուտքը դէպի բոլէն եւ, ընդհակառակն, կը քաջալերեն երիտասարդներուն մուտքը առեւտրական վարժարաններէն ներս, որոնք յաճախ աւելի լաւ վճարուած պաշտօններ կ'ապահովեն շրջանաւարտներուն: Երբ լեհ երիտասարդները կը վերջացնեն իրենց ութամեայ կրթութեան շրջանը, անոնցմէ միայն մէկ հինգերորդը կ'անցնի քառամեայ ակադեմական բարձրագոյն վարժարանները, մնացեալը՝ կը յաճախէ առեւտրական դպրոցները: Ութսուն հազարէն միայն 33 հազարը անցեալ տարի մուտք գործեցին համալսարան:

Համայնավարական քարոզչութիւնը մեղմացած է վերջին տարիներուն: Լեհ դպրոցներու մէջ այլեւս պարտադիր չէ կուսակցական վարդապետութեան ուսուցումը: Հիմա՝ «քաղաքացիական դաստիարակութիւն» անուան տակ կը փորձուի ցոյց տալ «ընկերվարական սիսթեմին առաւելութիւնը դրամատիրականին բաղդատմամբ»: Չեխական դպրոցներու մէջ «ազատական» ձեւեր որդեգրուեցան: Ուսանողութեան թոյլ տրուած է մասնակցիլ համալսարանական ուսման ծրագրին պատրաստութեան մէջ:

Անշուշտ, համայնավար դաստիարակներուն համար մղձաւանջ մըն է գաղափարական դաստիարակութեան նուազումը կրթարաններու մէջ. արդարեւ, ազատականութիւն կը նշանակէ թոյլ տալ տարբեր գաղափարներու տարածման: Որքան կը զարգանան երիտասարդները, այնքան քիչ կը հետաքրքրուին վարդապետութեամբ:

Հարցը այն է, որ թէ' Արեւելքի եւ թէ' Արեւմուտքի մէջ դաստիարակութիւնը կը ծնի ազատութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՂԱՓԱՆ

Սիւնեաց աշխարհի փառքը եւ զարդը եղած է Բաղք գաւառը՝ հինաւուրց Կապանով (Ղափան): Շրջանը, որ լեռնային է, ունի ոսկիի, պղինձի, մոլիբդէնի, արծաթի հարուստ հանքեր, ինչպէս նաեւ ալպեան արօտավայրեր, մարգագետիններ՝ բազմերանդ ծաղիկներով, վայրի մեխակներով: Շրջանը հարուստ է նոյնպէս հանքային ջուրերով, կարկաչահոս ազբիւրներով եւ առուակներով:

Դարեր շարունակ այս արծուանիստ լեռներուն ապաւինած են Սիւնեցիք՝ դէմ դնելու համար թշնամի գրոհներուն: Այս լեռներուն վրայ է, որ անոնք շինած են բերդեր եւ վանքեր: Ժայռակոփ լերան մը վրայ բարձրացուցած են Բաղաբերդը, որմէ քիչ հեռու, Ողջ գետին մօտը, Ե. դարուն հիմնած են Կապան բնակավայրը: Հոս ծաղկած են առեւտուրը եւ արհեստները: Աւանը մեծցած դարձած է քաղաք Է. դարուն, ասորական եւ յունական թաղամասերով: 970ին Սմբատ Գահերեց իշխանին օրով քաղաքը նկատուած է Սիւնեաց թագաւորութեան մայրաքաղաքը: 1103ին թուրք – սելճուք խորշակը կ'աւերէ Կապանը, այնուհետեւ Վահանավանքը, իսկ 1170ին՝ Բաղաբերդը: Դարերու փոշին հաւաքուեցաւ այս վայրերուն վրայ, մինչեւ այն օրը երբ Դաւիթ Բէկ ոտքի հանեց իր կտրիճները, որպէսզի մաքրէ այդ փոշին, քանդուածին տեղ կերտէ նորը: 1812 – 13ին, Ռուսերը կը գրաւեն Զանգեզուրը եւ Բաղքին գաւառը:

Տարիներու ընթացքին կը զարգանայ եւ կը բարգաւաճի Ղափան: Պղինձի արդիւնաբերութիւնը պատկառելի աստիճանի մը հասած է: Շինուած են նաեւ կահկարասիներու, պահածոներու եւ ելեկտրական լամբերու գործարաններ: Տարիներու ընթացքին պիտի կառուցուին նոյնպէս ինքնաշարժներու նորոգութեան, դարեջուրի, շինարարական իրերու գործարաններ:

Ղափան սկսած է մեծնալ հէքեաթի հսկայի մը նման: Մարդիկ պատռած են հսկայ ժայռերուն կուրծքը եւ երկաթուղին հասցուցած մինչեւ Ղափան. Անցեալէն ժառանգ մնացած կիսակործան աւերակներուն վրայ բարձրացած է դեղեցիկ Ղափանը:

Չկան այլեւս գետնափոր հիւղակները: Երբ բարձունքէն կը դիտես, քաղաքը կը նմանի մեծ կրկէսի մը, որուն կեդրոնը՝ տուֆակերտ մարզադաշտն է, իսկ չորս կողմը «Զանգեզուր» պանդոկին, «Սիւնիք» շարժանկարի սրահին, մշակութային ակումբին, բազմաթիւ դպրոցներու, մանկապարտէզներու շէնքերն են, ինչպէս նաեւ գետի հովիտին եւ լերան լանջերուն կառուցուած բազմայարկ բնակելի տուները:

Մեծցած է նաեւ կրթական ցանցը: Քաղաքը ներկայիս ունի 18 ցերեկօթիկ, չորս գիշերօթիկ դպրոցներ եւ մէկ երաժշտանոց: Ուսանողներու թիւը կը հասնի 8364ի: Կան նաեւ չորս արհեստագործական ուսումնարաններ՝ 1·255 աշակերտներով: Ուսուցիչներուն ընդհանուր թիւն է 525, որոնցմէ 313ը ունին բարձրագոյն ուսում:

Ղափան ունի մշակոյթի երեք ակումբ, 26 գրադարան՝ 130·000 գիրքով, թատերասրահ մը եւ հինգ շարժանկարի սրահներ: Կայ նաեւ հիւանդանոց՝ 275 մահճակալով:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ (Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն) զրկուեցաւ յիսուն թոն բարձրորակ ծխախոտ: Քանի մը տարիէ ի վեր Հայաստան ծխախոտ կը զրկէ օտար երկիրներ:

×

«ԴՈՒԻՆ ԵՒ ԱՆԻ»ի մասին շահեկան դասախօսութիւն մը տուաւ Փրոֆ. Կ. Ղաֆադարեան:

×

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ախոյեան հռչակուեցաւ Գեղամ Վարդանեան: Հայ պատանին 28 կէտ արձանագրեց 29ի վրայ: Մրցաշարքի ընթացքին հայ պատանիները արժանացան չորս ոսկի եւ երկու արծաթ շքանշաններու:

×

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ» ներքին եւ արտաքին յարմարութիւններով եւ ճարտարապետութեամբ սքանչելի կառուցում մը պիտի ըլլայ: Առանձնայատկութիւններ. ճաշարան չորս հարիւր աթոռով, հիւրանոց՝ հինգ հարիւր հոգիի համար, դահլիճ՝ հազար հանդիսատես ընդունելու տարողութեամբ, սրահին բեմին ճակատը կարելի է բանալ եւ այս ձեւով քաղաքը ունենալ իբրեւ տեսարան:

ԸՆԴԾՈՎԵԱՆԵՐՈՒ «ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»

—*—

Ջուրի տակ նաւարկելու ընդունակ նաւերու կառուցման դաղափարը քանի մը դարերու պատմութիւն ունի: Ռուս մեքենագէտ Էֆիմ Նիքոնով 1719ին պատրաստեց նախագիծը ընդծովեայ նաւի մը, որ ուշադրութիւնը գրաւեց Պետրոս Մեծի: Այս վերջինը 1720ին հրահանգեց Պետերբուրգի նաւաշինարաններուն շինելու ընդծովեան: Այսուհանդերձ ծրագիրը ձախողեցաւ:

ԺԸ. դարու ընթացքին թէ' Եւրոպայի եւ թէ' Ամերիկայի մէջ կատարուեցան բազմաթիւ փորձեր՝ ընդծովեաներու կառուցման համար: Ամենուրեք ընդծովեան մտայղացուած էր փայտէ, իսկ շարժման համար կ'օգտագործուէր մարդուն ուժը: Ամերիկացի Պըքնել 1776ին կը շինէ կրիայի ձեւով ընդծովեայ մը, որուն գլխաւոր մասը պատրաստուած էր անագապղինձէ, շարժման համար կ'օգտագործուէր դարձեալ մարդու մկանային ուժը, որ կը ներգործէր պտուտակի մը վրայ:

Աւելի ետքը, 1834ին, Նեւա գետին վրայ փորձի դրուեցաւ ճարտարագէտ Ա. Շիլտերի ընդծովեան, որ ունէր վեց մեթրը երկարութիւն, 1·5 մեթր լայնութիւն՝ երկու մեթր բարձրութիւն: Անձնակազմը կը բաղկանար 12 նաւաստիներէ եւ կրնար սուզուիլ մինչեւ 13 մեթր խորութեամբ: Այս ընդծովեան օժտուած էր շրջադէտով մը (փերիսքոփ) եւ օդ հայթայթող խողովակով մը, որ կ'ապահովէր անձնակամին անհրաժեշտ օդին քանակութիւնը:

Յետագային տիեզել շարժիչն, արդիական տեսողական շրջադէտին եւ ինքնամղիչ թորփիլին հնարման հետ միաժամանակ մեծ թափով զարգացաւ ընդծովեաներու կառուցումը:

1899ին Ֆրանսացի ճարտարագէտ Լօպէօ նոր տարրեր բերաւ ընդծովեաներու կառուցման մէջ:

1918 – 1940ի տարիներուն մեծ յառաջդիմութիւններ կատարուեցան ընդծովեաներու շինութեան մէջ: Հիւլէական ուժի օգտագործման շնորհիւ կարելիութիւն ստեղծուեցաւ իրագործելու կարգ մը մեքենաներ, ընդծովեաներու արագաշարժութեան համար, համապատասխան՝ արդիական պահանջներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԻՇԱՏԱԿ Երան. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի Կիսանդրիի Զետեղման Հանդիսութեան:

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդիսարան, դրական, դիտական, բարոյական: Պաշտօնաթերթ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան: Թիւ 1 – 3, Յունուար – Մարտ, 1966, Ս. Ղազար (Վենետիկ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սպանուհին իրեն յանձնուած պաշտօնին գլուխը անցնելու համար անմիջապէս դիւղ վերադառնալով Տիկին Շապանի ներկայացաւ եւ ըսաւ.

— Տիկին, ձեզի լաւ լուր մը բերի, ձեր բարեկամները երեք օրէ ի վեր էլ Սաֆի եկած են: Քիչ մը առաջ իրենց քովն էի:

— Իրա՞ւ, բացագանչեց Թագուհին:

— Այո, Տիկին, շարունակեց Մանուէլա: Ճուանի ձեզի տուած այցելութիւնը իմացուցի իրենց եւ աւելցուցի թէ ան դարձեալ պիտի գար ձեզի նամակ գրել տալու:

— Ո՞վ տեսաք, որո՞ւ հետ խօսեցաք, հարցուց Տիկին Շապան:

— Պարոն Զարտաքի եւ պարոն Գութի հետ:

— Ուրիշ մարդ չկա՞ր քովերնին, հարցուց Թագուհին:

— Ո՞չ: Ո՞վ կ'ուղէիք որ ըլլար:

— Իրենց սովորական ընկերը:

— Այո, այո, Իպրահիմն ալ անոնց քովն էր, աւելցուց Մանուէլա: Էլ Հուսէյինն ու Բղէզն ալ դիմացի սրճարանն են:

Այս ըսելով, Մանուէլա դուրս ելաւ, իսկ Տիկին Շապան մինչեւ սենեակին դուռը անոր ընկերանալէ ետք ետ դառնալով ուրախութեամբ փսփսաց.

— Անոր դէմը ելլել չէ ուղած:

ՀՆԱՐԱՄԻՏՆ ՉԱՐՏԱՔ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Հինգերորդ օրը առանց որեւէ միջադէպի անցաւ, բայց երբ արեւը լեռներուն ետեւէն վար իջնել սկսաւ, դիւղին մէջ արտաքոյ կարգի եռուղեռ մը նշմարուեցաւ:

Ճուան Մանուէլայի հետ Տիկին Շապանի բանտարկուած տունէն ներս մտաւ: Զարագործը դրան առջեւ կանգ առնելով Մանուէլայի ըսաւ.

— Կը խնդրեմ, ներս մտիր եւ Տիկին Շապանի ըսէ որ այս ժամուն կրնա՞յ դիս ընդունիլ, քիչ մը ուշ մնացի, թերեւս հանուած ըլլայ: Ըսէ նաեւ թէ չէի ուզեր զինքը անհանդիստ ընել, բայց իրեն հետ խօսիլս անհրաժեշտ է:

Մանուէլա Տիկ. Շապանի սենեակէն ներս մտած չմտած ցած ձայնով ըսաւ.

— Տիկին, գիտցած եղէք, Ճուան այսօր իր մարդոցմովը էլ Սաֆիէն կը մեկնի, ուր երթալը չեմ գիտեր եւ ոչ ալ մեկնումին պատճառը գիտեմ, բայց ձեր բարեկամները ամէն բան գիտեն: Ահա անոնցմէ նամակ մը բերի ձեզի, թերեւս անոր մեկնումին մասին բաներ մը գրուած ըլլան մէջը:

Թագուհին նամակը բանալով հետեւեալը կարդաց:

«Սիրելի Մատլէնս, մէկ վայրկեանէն միւսը Ճուանի մեկնումին կը սպասենք: Լեւոնը կարգադրեց այս գործը եւ մնացեալն ալ ան պիտի կարգադրէ: Անոր հընարամտութեան անշուշտ վստահութիւն ունիս: Մեծ յոյս ունինք որ այս դիշեր պիտի ազատենք քեզ: Միշտ պատրաստ դտնուէ ...»:

ՄՕՐԻՍ

— Տեսա՞ք, իրաւունք ունիմ եղեր, փսփսաց Մանուէլա: Հիմա այդ նամակը ինծի տուէք:

Մանկամարդ կինը ձեռքի նամակը իր հակառակորդուհիին երկարեց: Մանուէլա նամակը բերանը տարաւ ծամեց. ծամեց եւ թուղթը խմորի վերածելով կըլլեց: Ապա ըսաւ.

— Ճուան ձեզի տեսնել կ'ուզէ: Մի մերժէք, որքան շուտ տեսնէք զինքը՝ այնքան շուտ պիտի մեկնի:

Մանուէլա Ճուանի լուր տարաւ եւ այս վերջինը ներս մտնելով ըսաւ.

— Տիկին, անշուշտ Մանուէլա այս ժամուն ձեզի տեսնել ուզելուս պատճառը ըսաւ ձեզի: Ձեր բարեկամներուն երեսէն հիմա անմիջապէս պարտաւորուած եմ մեկնիլ ...:

—Ըսածներնէդ բան մը չհասկցայ, պարոն, թոթովեց Մատլէն.

Իսկ Մանուէլա դեփ դեղին կտրեցաւ:

— Ձեր գրած նամակը երէկ դիշեր Այնը – Մէսքին ձեր մարդոց զրկեցի: Հակառակ այդ նամակին եւ հակառակ իմ ազդարարութիւններուս, ձեր բարեկամները ձեր նամակը կարդալէ երկու ժամ ետք Այնը – Մէսքինէ հապճեպով մեկնած են դէպի Ուլէտ – Մէշրուֆի իրենց բանակատեղին: Երեւցածին նայելով, ձեր գրածին բնաւ կարեւորութիւն չեն տըւած:

Մատլէն եւ Մանուէլա իրարու երես նայեցան:

— Նպատակս ձեր կեանքին դէմ սպառնալ չէ, տիկին, բայց եթէ ձեր բարեկամները այս անգամ ալ իմ քիթիս խընդան, գիտցած ըլլաք, որ վրէժս սարսափելի պիտի ըլլայ, մոնչեց չարագործը կատաղութեամբ: Ինծի հետ կատակ չըլլար, պէտք չէ մոռնալ թէ այն վրիժառական միջոցները զորս ասկէ առաջ գործադրութեան դրի, կրնան կրկնուիլ նաեւ ուրիշներու անձին վրայ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Արվ է Մե – թիէի փոսթէն (թիւ 116) «Յառաջ»ի տա– րեկան բաժնեգին ղրկող անձէն կը խնդ – րուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր անունին տեղն ալ ղրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գասպարեանց, Այրի Տիկ· Եարմայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆր· կը նուիրէ Պանէչօ – Քաչանի հայկ· ղպրոցին եւ 20 ֆր· «Յառաջ»ին:

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Մարսէյլէն Պ· Յովհաննէս Դաւիթեան իր սիրելի կնոջ Մարգրիտի (Ծնեալ Տէր– Յուսիկեան, Խարբերդի Կարմրի գիւ – ղէն) մահուան տարելիցին առթիւ 40 ֆր· կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր· «Յա – ռաջ »ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կանանց քոնֆէքսիոնի համար, երիտա– սարդներ (քուաֆէօր կամ քուաֆէօզ), աչ – խատանոցի մէջ աշխատելու համար :

Դիմել՝

MAISON RENE
12, Rue de Budapest, ALFORTVILLE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմա – կերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերուն – դին կողմէ, Մայիս 14ին Մէդոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կոին – եան :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆի մէջ, Մայիս 29ին, կիրակի իրիկուն փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

×

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Անիէռի Սե – րոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սե – րունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ դիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարա– նի սրահը : Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յու– նիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

Լ ՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար– ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ– նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաս – ցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք– փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար – թով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս·—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ·

Լիոն, Հ· Ց· Դ· «Վարանդեան» կո – միտէն, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ — Հ· Ց· Դ· « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուի «Արամ» ենթակոմիտէն, կա– րեւոր խորհրդակցութեան մը համար : Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պառ տիւ Կլոպ, Պուլվար տ'Ալթէն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները սկը – սած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ· Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Րիւ Պէօ, մեքթօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ· յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգ – շաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16– էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր·, վեր՝ 65 ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի դումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարե – կան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէ– ֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն փամի – լիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանա– գրութեան պահուն, հեռախօսով արձա – նագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձա – նագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Ռոն – վալէսան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (24 Ապրիլ), Աչխարհամատ – րան կանաչ կիրակի, Ագգ· մեծ Սգատօն, ժամերգութիւն, Պատարագ, քարոզ եւ հոգեհանդիստ ժամը 8:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջմասնա– ճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16– ին Ա.Տարոնեան ակումբը: Բոլոր վարչու– թիւններէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱՀԱՐԲ· Մխուեան Սէնթ Ան – թուանի մասնաճիւղի անդամական ժողո – վը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14·30– ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բը– նակարանը 77 Րուտ Նասիոնալ Սեփթէմ լը վալոն : Բոլոր անդամներու ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վասպուրականի Հայր· Միութեան կեդր· Վարչութիւնը կը տօնէ Ցաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17,30ԻՆ SALLE PLEYEL

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Կը նախագահէ՝

Պ· ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
ԵՒ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը (դաշնակ), Օր· ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ տատանութիւն), ԺԱՆ–ԺԱԳ ԱՍԼԱՆԵԱՆ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ· ԵՒ ԴՊՐՈՑԱՍՔ զոյգ վարժարաններու թեամբ Պ· ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի :

մասնակցին՝ Պ· ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆ (երգ), Պ· ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (ար– (արտասանութիւն), ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարու –

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ

Բարձր հովանաւորութեամբ Ապրիլեան յիսնամեակի յանձնախումբին, Հայ Նախ– կին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու, 39 – 45 պատերազմի նախկին կամաւոր – ներու, էֆ – էֆ – Ի եւ դիմադրողներու միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ ար – ուարձաններու հայ հասարակութիւնը որ իր խուռներամ ներկայութեամբ մասնակ– ցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման :

ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 18·ԻՆ

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե· (Շան զ'Է– լիզէ – Պալզաք մայթին կողմը):

Անծանօթ զինուորի բոցկ արձարձում եւ ծաղկեպսակի զետեղում :

Օթօքարերը նախատեսուած են Ալֆոր – վիլլէն, Արնուվիլլէն, Պաննէօյէն, Շաւի– լլէն, Քոլոմպէն եւ Իսիէն :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աս կիրակի առաւօտ պատարագ : Ցետ պատարագի հոգեհանգիստ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին : Կը պատա– րագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ· կեդր· վար– չութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժա– մը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷի սրա – հին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
ԵՒ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

ղեղարուեստական պատշաճ յայտա – դիր, մասնակցութեամբ դաղութի լաւա– գոյն ուժերուն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Մխու – թեան եւ երեք յարանուանութեանց պե – տերուն: Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ· ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր· Գ· Վրդ· Պապեան (Հայերէն)) եւ Ատամեաթոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն):

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ ար – տասանութիւններ, տեղւոյս կարող ու – ժերու կողմէ :

Ցայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ դաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին: կիրակի առաւօտեան, Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհան – դստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիր – ուին ներկայ ըլլալու մեր մկրտուհւոյ մի – լիոն նահատակներուն յիշատակը յար – դելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

Պատարագ նաեւ Հայ կաթողիկէ եկե – ղեցւոյ մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, Ազգային Մեծ եղեռնի Ցիսունեամեակերորդ տարեդարձին առ – թիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի ժամը 16·30ին Հայրապե– տական ճայնաւոր պատարագ

Notre-Dame de Paris

Իրիշատակ Ապրիլեան նահատակնե – րուս:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՊՈՐՏՕ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պա– տարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն, Սէնթ– Մաւր եկեղեցին (Ավընիւ Թիէր, Պա – թիտ):

Նախաձեռնութեամբ Խաչերեան վար– դապետի :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի 50ամեակի Ցանձնախում– խումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ա– դեկոչուի Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սր – րահին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ իշխող ե – բեսփոխան Նոպէլ Շափիւիի, պատուոյ նախագահ՝ Տէսինի քաղաքապետ Փեռնէք– կը նախագահէ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՃՐՆՏՐԵԱՆ

Կը խօսի ՕՏԷՔ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրօն· Ընկերակցութիւնը կը ծանուց– նէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8·30– ին մասնաւոր պաշտամունք եւ հոգեհան– գիստ պիտի կատարուի ընդհ· նահատա– կաց յիշատակին Ս· Աստուածածնի եկե– ղեցւոյ մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համապղպային չուքով՝ տեղւոյն Ազգ· Մի– ութեան, երեք քոյր յարանուանութիւն– եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւն– ներու բարեյաջող գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր

ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ, Գ·

Կը բանախօսեն փրոֆ· Խայիկեան, Յ· Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ակ– Միութեան քարտուղար Վ· Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին եւ երիտասարդական միութիւններու կող– ուղերձներ : համար

Աւելի մանրամասնութեանց տեղեկ յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէս– օրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Երդ քաղաք– տարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Ռու տը Սէզ, Լիոն :

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 22 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10592 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.592

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐՈԳԵ՞ՆՔ ՄԵՐ ՈՒԽՏԸ

Ապրիլեան Եղեռնի 51րդ տարեդարձի նախօրեակին մեր մտածումները կ՚երթան այն մէկուկէս միլիոնին, որ նահատակուեցաւ յանուն ազգի ու հայրենիքի :

Ծունկի կուգանք ջերմեռանդութեամբ՝ ոգեկոչելու համար անոնց սուրբ յիշատակը եւ անդամ մը եւս կը նորոգենք մեր ուխտը՝ հաւատարիմ մնալու անոնց կտակին ու սրբազան գաղափարականին :

Յիսնամեակին առթիւ տարի մը ամբողջ ազգովին ապրեցանք իրենց յիշատակով : Գօտեպնդուեցանք յոյսով ու հաւատքով : Յարգանքի ու մեծարանքի հանդիսաւոր արտայայտութիւններով ցոյց տուինք ամբողջ աշխարհի, որ չէինք մոռցած կէս դար առաջ արդարներու մէջ ամէնէն արդար հայ ազգին դէմ կատարուած անարդարութիւնը :

Անդամ մը եւս երկու կիսագունդերու հանրային կարծիքին առջեւ անարգութեան սիւնին գամեցինք աշխարհի առաջին ցեղասպան կառավարութիւնը, բոլոր ժամանակներու ամէնէն վայրենի եւ արիւնարբու ազգը, որ արմատախիլ ըրաւ մեզ մեր հայրենի դարաւոր բոյներէն, քարուքանդ աւերեց մեր չէն քաղաքներն ու գիւղերը, այրեց ու փլցուց մեր սրբազան տաճարները, խնկաբոյր եկեղեցիները ու վանքերը, խորտակեց մեր մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան կոթողները ու հիմնարկութիւնները, դէպի անապատները քշեց անդէն, անպաշտպան, անմեղ մարդիկ, այր թէ կին, ծեր թէ մատաղատի, զորս վայրագօրէն ջարդեց, առեւանդեց ու անպատուեց մեր քոյրերն ու աղջիկները, զինաթափ ըրաւ օսմանեան բանակի հայ զինուորներն ու զանգուածօրէն գնդկահարեց զանոնք վատօրէն :

Աշխարհ մոռցեր էր յիսուն տարի առաջ կատարուած այս խժդուժութիւններն ու անորակելի ոճիրները :

Հայ ժողովուրդը ի սփիւռս աշխարհի եկաւ ապացոյցը տալու թէ ինք չէ մոռցած կատարուած «այսքան չարիք»ը, որպէսզի «ողջ աշխարհ Հայուն չկարդայ նախատինք» :

Ո՛չ միայն չէ մոռցած դարաւոր դահիճին գործած ոճիրները, այլ նաեւ չէ հրաժարած իր արդար իրաւունքներէն, քաղաքական, ազգային պահանջներէն :

Չէ մոռցած, որ իր հայրենի հողերը բռնագրաւուած են կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն խուժող կիսավայրենի եկուորներու կողմէ, որոնք դարերով ստրկութեան մէջ պահած են մտաւորապէս, քաղաքակրթութեամբ եւ մշակոյթով իրենցմէ անհամեմատ բարձր հայ ազգը :

Հաւատացած է, որ « մեր թշնամեաց ոտնակոխ» բռնագրաւուած այդ հողերը իր հայրենի ժառանգութիւնն են եւ անպայման պիտի պատկանին իրեն, ուշ կամ կանուխ :

Այդ հաւատքը աւելի եւս ամրապնդուած է՝ տեսնելով, որ այսօր, կէս դար ետք, հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ հասած է հայրենասիրական, ազգայնական ոգիով ու զգացումներով տոգորուած սերունդ մը, գիտակից իր առաքելութեան եւ պարտականութեանց, իբրեւ հարազատ ժառանգորդը հայ դարաւոր ազգին ու շարունակողը անոր փառաւոր պատմութեան :

Հաւատքով ու յոյսով գօտեպնդուած՝ հայ բազմաչարչար ազգը քաջարար կուրծք տուած է դարերով իր գոյութեան սպառնացող ամեհի փոթորիկներու :

Այսօր իր պատմութեան բախտորոշ մէկ հանգրուանին ամուր կառչած է դարձեալ իր ազգային իտէալին, ազատ ու միացեալ հայրենիքի գաղափարականին :

Այդ անխախտ համոզումով է, որ Մեծ Եղեռնի 51րդ տարեդարձին առթիւ պէտք է նորոգենք մեր ուխտը՝ արժանաւորապէս յարգելու համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու անթառամ յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— * —

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԷՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

242 ձայն պէտք էր կառավարութիւնը տապալելու համար, ընկերվարական կուսակցութեան արդելքի բանաձեւը, ստացաւ միայն 137 ձայն : Յարդ քուէարկուած արդելքի բանաձեւերէն, ամէնէն քիչ ձայն ստացողն է այս բանաձեւը : 66 ընկերվարական երեսփոխանները, բացի մէկէ, քուէարկած են անշուշտ, քուէարկած են նաեւ դեմոկրատ համախմբումին անդամները, բայց դեմոկրատ կեդրոնի 54 անդամներէն քսան երեսփոխան մերժած են կառավարութեան դէմ քուէ տալ : Ծանօթ է որ համայնավարները չէին միացած ընկերվարականներուն տրուած ըլլալով որ խնդրոյ առարկայ էր Ատլանտեան Ուխտէն Ֆրանսական ուժերու քաշուիլը :

Նախարարապետ Ժորժ Փոմփիտու երկարօրէն պարզած է կառավարութեան տեսակէտը այս հարցին շուրջ, ապա նաեւ ընդհանուր քաղաքականութեան :

Գործադուլները աւելորդ են եւ վնասակար : Կառավարութիւնը տեղի պիտի չտայ :

Գալով գործադուլներուն, կազ – ելեկտրականութենէն ետք, Հինդշաբթի առաւօտ սկսաւ երկաթուղիի գործադուլը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Ուրբաթ կէս գիշեր : Ամէնէն շատ տուժողներն են Փարիզի արուարձաններու բնակիչները : գործադուլի ձեռնարկած է նաեւ Լաքի կազի պաշտօնէութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆԻ մէջ, երկար վիճաբանութիւններէ ետք, վարչապետ Էրհարտ տեղի տուաւ ընդդիմադիրներուն եւ ընդունեցաւ երկու Գերմանիաներու քաղաքական դէմքերու միջեւ խօսակցութեանց սկզբունքը : Էրհարտ մերժեց սակայն որ դաշնակցային կառավարութեան մաս կազմող ոեւէ անդամ մասնակցի նման խօսակցութիւններու, տրուած ըլլալով որ նման բան մը կրնայ նշանակել թէ Պոն կը ճանչնայ Փանքովի իշխանութիւնը :

ՀՌՈՄ ժամանեց Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ : Խորհ. կառավարութեան առաջին անդամն է որ պաշտօնապէս Իտալիա հրաւիրուած է :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարար՝ Շրէօտէրի Մատրիտ այցելութենէն երեք շաբաթ ետք, գերման ճարտարարուեստի մեծերէն՝ Ալֆրէտ Քրուփ հսկայ առաջարկներ ըրած է Սպանիոյ : Տրամադիր է մեծ դրամագլուխ տրամադրել պողպատի մեծ հաստատութիւններ ստեղծելու համար :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ կը շարունակուի Սենթոյի ժողովը : Ուսանողական շարժումներ կան սակայն, բողոքելու համար Տին Ռըսքի ներկայութեան դէմ, թրքական մայրաքաղաքին մէջ :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ մինչեւ 1970, Քուպա տարեկան տասը միլիոն թոն շաքար պիտի արտադրէ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ – նախագահը՝ Հըմֆրէ, յայտարարած է թէ Ֆրանսա օր մը պիտի վերադրաւէ իր տեղը եւրոպական ձուլուած զինակցութեան մը մէջ, բայց ցորչափ տը Կոլ զեկավարէ Ֆրանսան, այս վերջինը պիտի շարունակէ «շատ անկախ » ճամբայ մը բռնել :

ՖՐԱՆՍԱԵԻԵԳԻՊՏՈՍ տնտեսական համաձայնագիր մը ստորագրած են : Ֆրանսա հարիւր հազար թոն աւելի ցորեն պիտի տայ Եգիպտոսի :

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 15 միլիոն տոլարի վարկ մը բացած են Թունուզի, 1966ի համար :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ համար Միացեալ Նահանգները պատրաստ են ընդունելու «ասիական որեւէ նախաձեռնութիւն» որ կը ձգտի ժողով մը հրաւիրելու շահակից բոլոր երկիրներու միջեւ :

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պաղտատէն ետք Պոլիս եւս կատարեց Համաստեղի յոբելեանը : Իր կնոջ մահուան պատճառով, այլ երկիրներու մէջ կը թուի կը սպասեն որ ժամանակը թեթեւցնէ սուգին ծանր ճնշումը, որպէսզի յոբելեանը կարենայ վայելել իր վաստակին արդար գնահատութիւնը : Փարիզի մտաւորականները անշուշտ պիտի մասնակցին մեր սիրելի գրագէտին մեծարանքին, հաւանաբար աշնան, երբ Յառաջ եւս պիտի հրատարակէ բացառիկ թիւ մը : Մինչ այդ՝ կը հրատարակենք Պոլսոյ մէջ կատարուած յոբելեանին նկարագրութիւնը :—

Մեր բնատոհմիկ գրականութեան վարպետներէն Համաստեղի (Համբարձում Կէլէնեան) գրական յիսնամեայ վաստակը, փառաւորուեցաւ 17 Ապրիլին, Կիրակի, Գատըգիւղի Արամեան Սանուց Միութեան լսարանին մէջ, գրական եւ գեղարուեստական դեղեցիկ եւ բծախնդիր յայտագրով մը, որ իսկական վայելք մը եղաւ հանդիսականներուն համար :

Հոծ եւ ընտիր բազմութիւն մը ներկայ եղաւ երէկ Արամեան Սանուցի այս տիպար հանդէսին ուր կ՚երեւէին ծանօթ դէմքերէ եւ մտաւորականներէ զատ, Դպրեվանքի ուսանողներ եւ երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչներ, նաեւ հեռաւոր արուարձաններէ փութացող գրասէր անձեր, որոնք լեցուցած էին ամբողջ սրահը : Բեմին վրայ, ծաղկեփունջի մը առջեւ զետեղուած էր Համաստեղի մեծադիր նկարը, որ հանդիսականներուն կը նայէր իր խոհուն եւ վառ աչքերով եւ կ՚արտայայտէր գրագէտին ամբողջ հոգեկան աշխարհը :

Հանդէսը բացաւ Միութեան Մշակութային Յանձնախումբի անխոնջ ատենապետուհին, Տիկին Աստղիկ Քէհեաեան, որ իր պատշաճ ուղերձով պարզեց սարքուած հանդիսութեան խմաստն ու ոգին եւ ըսաւ թէ Արամեան Սանուցը իր հրատարակչական ձեռնարկներուն մէջ տեղ տուած էր Համաստեղի էջերուն եւ հատոր մը լոյս ընծայած անոնցմէ, եւ հիմա պարտք զգացած էր յոբելեանով մըն ալ պատուել վաստակաւոր գրագէտը, կատարելու համար իրեն վիճակուած բարոյական եւ մշակութային պարտականութիւնը :

Տիկին Քէհեաեան ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան, ի յիշատակ Համաստեղի կեանքի ընկերուհիին, որ վերջերս փակեց իր աչքերը եւ սուգի մատնեց յոբելեարը :

Այս յուզիչ մթնոլորտին մէջ, բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Տոքթ. Եդուարդ Սիմքէշեան :

Տոքթ. Եդ. Սիմքէշեան իր բանախօսութեամբ նախ տուաւ գիւղի եւ գաւառի գրականութեան յատկանիշերը, անոր ոգին եւ անխարդախ արտայայտութեան իմաստը, բազմաթիւ տուեալներ եւ դէմքեր յիշեց միջազգային գրականութենէն, ինչպէս Ֆրէտէրիք Միսթրալ, Ժիւլ Ռընար, Ֆրանսիս Ժամ, Կնուտ Համսըն, Էրսքին Քալտուէլ, եւ անդրադարձաւ հայ գաւառապաշտութեան եւ բացատրեց այդ շարժումին դերը եւ կարեւորութիւնը, յիշեց Թլկատինցին եւ անոր աշակերտը, Ռուբէն Զարդարեան, Մելքոն Կիւրճեան, Յակոբ Օշական, Յակոբ Մնձուրի, ապա ներկայացուց, ամփոփ գիծերով, Խարբերդի գրական եւ մտաւորական սերունդը, որ ծաղկեցաւ 1890էն ասդին, Խարբերդը իր բնութիւնով, տաճարներով, իր անթիւ կրթարաններով, իր Եփրատ Գօլէճով, իր Մաստառին եւ Ծովքին հետ, Թլկատինցին եւ իր սաները, նաեւ Խարբերդահայ տարբեր արժէքներ, Զոհական, Բենիամին Նուրիկեան, Վահէ Հայկ, Թոթովենց, Տէստէկիւլ, Սողիկեան, Պուճիգանեան, Թէնէքէճեան, Լիւլէճեան, Պէշկէթիւրեան եւ ուրիշներ : Եւ Խարբերդի այս ներշնչող կլիմային մէկ անմահ ժառանգորդը նկատեց Համաստեղը, տուաւ անոր կեանքը, անոր գրական առաջին խոյանքները, յիշեց առաջին հատորը, Գիւղը : Յետոյ մեկնաբանեց Համաստեղի գործը, անոր տուած միջավայրը, բարքերը տիպարները, անձերուն, անասուններուն եւ աննշան իրերուն եղբայրութիւնը, հոգեբանական բախումները եւ գիւղին վրայ իջած ճակատագրականութիւնը :

Իր բանախօսութիւնը այսպիսի տուեալներով եւ գաղափարներով համեմելէ ետք, Պ. Սիմքէշեան մեկնաբանեց Համաստեղի ամէնէն բաբախուն պատմուածքները, Տափան Մարգարը, Միջօն, Անձրեւը, Աղաւնիները, Փեսայ Օվանը, Կար Ամուն, Երնէկ այն օրերունը, Եղսիկը եւ ուրիշներ, եւ ամէնէն ետք կարդաց եւ յուզումով մեկնաբանեց Համաստեղի Զալօն, այդ դժբախտ եւ հաւատարիմ շունը, որ անասուն մը չէ երբեք, այլ խորհրդանշան մը, հաւաքականութեան մը մտատիպարը, այնքան պարզ, սրտառուչ եւ մարդկային : Պ. Սիմքէշեան յարգանքով ողջունեց Համաստեղի արժէքն ու յոբելեանը, եւ ըսաւ թէ ան եօթանասուն տարու է այսօր, բայց կեանքին եւ ժամանակին հետ հետզհետէ աւելի կը դառնայ երիտասարդ ու մշտադալար :

Դադարէ մը ետք, Տիկին Աստղիկ Քէհեաեան կարդաց յոբելեար Համաստեղի սրտագրաւ գիրը, ուղղուած Արամեան Սանուց Միութեան, ուր կ՚ըսէր թէ իր ծանր սուգին մէջ ստացած էր Միութեան նամակը եւ իր սրտի խօսքը կը բերէր, շնորհակալութիւն կը յայտնէր բոլորին :

Կարդացուեցաւ նոյնպէս Յոբելենական Յանձնախումբի մէկ շնորհաւորական նամակը, ստորագրուած՝ քարտուղար Յ. Խաշմանեանի կողմէ : Օր. Մաթիլտ Պօսթանճեան կարդաց Համաստեղի հայրենակից եւ գրագէտ Բենեամին Նուրիկեանի մտերիմ յուշերը, որոնք կարեւոր լոյս մը կը սփռէին յոբելեարին պատանութեան շրջանին վրայ : Յետոյ սկսան արտասանութիւնները Համաստեղի քերթուածներէն եւ արձակ էջերէն :

Հանդէսը փակուեցաւ գեղարուեստական տպաւորիչ բաժինով մը, ուր պատանի դաշնակահար Կարօ Մաֆեան, ուժեղ եւ սահուն արտայայտութեամբ մը նուագեց Մէնտէլսոն, Շոփէն եւ Խաչատուրեանի Թոքաթթան, ջերմապէս ծափահարուելով եւ շնորհաւորութեանց առարկայ ըլլալով : Օր. Գոհարիկ Տիրատուրեան երգեց տոհմաշունչ երգեր եւ մեղեդիներ, Խաչատուրեանի Նուէրը, Կանաչեանի Ալ վարդը, Մելիքեանի Վարդը, Ալէմշահի Ես սիրեցին, եւ անմոռանալի Կռունկը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
4-6-ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Էջմիածնայ տաճարին նուիրուած ու – սումնասիրութիւնը որ վերջի չորս կը – լուսներուն մէջ ամփոփուած է, Հաչա – տըրեանի թէղին կարեւորագոյն մասը կը կազմէ: Շահեկան եւ մանրակրկիտ աչ – խատանք մըն է դիտուած՝ Էջմիածնայ տաճարը իր բազմակողմանի երեսներո – վը: Քննուած են հոն, նոր պեղումներու լոյսին տակ յայտաբերուած 4րդ եւ 5րդ դարերու վերաբերեալ, երկու եկեղեցի – ներու յատակագծային ձեւերը: Էջմիած – նայ խորհրդապաշտութիւնը ըստ Ագա – թանգեղոսի տեսիլին, ինչպէս նաեւ ու – սումնասիրուած են պատմական տուեալ – ներու զուգընթաց՝ տաճարին կրած փո – փոխութիւնները յետագայ դարերուն, դմբէթը եւ սկզբնական յատակագիծը:

Անդրադառնալէ եւս առաջ տաճարին պատերուն վրայ 5րդ դարը յատկանշող քիւերու եւ քանդակներու մնացորդներն – րուն, անոր սկզբնական յատակագծին մասին օտար մասնագէտներու աշխատա – սիրութիւններուն, հեղինակը կը ներկա – յացնէ Թորամանեանի վերարտադրած, 5րդ դարու յատակագիծը որ մինչեւ ցարդ ընդունուած էր դիտնականներու կողմէ: Քառակուսիի մէջ չորս խաչաձեւ խորաններ որոնց վրայ կը յենու դմբէ – թը: Զորս անկիւններուն՝ չորս քառակու – սի սենեակներ: Մինչ ներկայ յատակա – գիծը որ կը նկատուէր 7րդ դարէն, քա – ռաթեւ մըն է (թեթրաճոնիճ) որ դուրս չորս ցցուած խորաններով եւ չորս անկիւն մոյթերով, որոնց վերեւ կը բարձրանայ դմբէթը:

Սակայն վերջի տարիներու ընթացքին, տաճարին նորոգութեան առիթով, Ա – հինեանի կատարած պեղումները եկան ջրկիլ Թորամանեանի տեսութիւնները:

Գտնուեցան ներկայ դմբէթակիր չորս մոյթերուն տակ, մէկը միւսին վերեւ, երկու տարբեր շինութիւններու խարխո – ները եւ շինարարական այլ կարեւոր հետքեր:

Հեղինակը մանրազնիւորէն կը ծանրա – նայ այս պեղումներուն տեղեկատուու – թեանց վրայ, քննութեան ենթարկելով խարխոխներու ոճը եւ Սահինեանի հետ համաձայն կ'եզրակացնէ որ Թորաման – եանի վերակազմած 5րդ դարու յատակա – գիծը չի համապատասխաներ յայտաբեր – ուած տուեալներուն: Թէ՛ մայր եկեղե – ցիին ներկայ քառաթեւ յատակագիծը, դուրս ցցուած չորս խորաններով եւ չորս անկիւն մոյթերու վրայ բարձրացած դմբէթով, գործն է Վահան Մամիկոն – եանի, 5րդ դարուն կը պատկանի եւ ոչ թէ 7րդ դարուն, ինչպէս որ կը կար – ծուէը:

Գալով առաջին խարխոխներուն համա – պատասխանող աւելի հին եկեղեցիին, անիկա ըստ Թոքարսքիի եւ Սահինեանի բազիլիկ մըն է եղած: Սակայն Հաչա – տըրեան, վերլուծելով պեղումներու ար – դիւնքը, ցոյց կուտայ այդ վարկածին հակասական կողմերը եւ կ'եզրակացնէ թէ 4րդ դարուն, Էջմիածնայ սկզբնական եկեղեցին բազիլիկ մը չէր կրնար եղած ըլլալ, այլ ունեցած է քառակուսի յա – տակագիծ արեւելքէն խորան մը երկու յարակից սենեակներով, չորս մոյթերու վրայ յենած դմբէթով:

Ագաթանգեղոսի պատմութեան մաս կազմող Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլը, կարեւոր Էջերէն մէկն է հայկական եկե – ղեցւոյ հիմնադրութեան, զայն խորհր – դանշող Էջմիածնի, նահատակ կոյսերու վկայարաններու հաստատման, Վաղար – շապատի մէջ:

Փրոֆ. Կրապար, իր Մարթիրիա եր – կահատոր պատկառելի հատորներուն մէջ, մեկնաբանած է մասամբ այս տեսի – լը, սակայն եթէ չենք սխալիր, առաջին անգամ Հաչատրեանն է որ առարկայ կը դարձնէ զայն լայն ուսումնասիրու – թեան մը:

Լուսաւորչի երապին մէջ, կամարներու վրայ բարձրացող չէնքին տեսիլը, Թըր – չող հրեշտակներու թափօրը եւ զայն ա – ռաջնորդող անձը, երկնակամարը, հոսող ջուրերը, կը խորհրդանշեն տիեզերական ուժերը:

Հաչատրեան ցոյց կուտայ հեթանոսա – կան եւ քրիստոնէական շրջաններէ մեզի հասած նման պատկերացումները, արեւի, լուսնի, մոլորակներու, աստուածութիւն – ներու, զոդիական նշաններու կողքին, որոնք նկարուած կամ քանդակուած են տաճարներու կամարներուն, գեանափոր դամբաններու պատերուն, խճանկարնե – րուն վրայ:

Թափօրը առաջնորդող մարդկային տե – սիլը, ոսկիէ մուրճը ձեռքին կը խորհրդ – դանչէ Քիսուսը որ կ'իջնէ երկրի վրայ: Զորս հրեղէն սիւները միացած աղեղնե – րով կը բարձրանան որպէս խորան մը սուրբերու նահատակուած տեղւոյն վը – րայ, անոնք յաղթական կամար մը կը խորհրդանշեն. զանոնք միացնող կամար – ները սիպորիում մը, պատկերը՝ խորանի կամ եկեղեցիի մը որ կը հովանաւորէ հաղորդութեան սեղանը եւ մկրտութեան աւազանը:

Լուսաւորչի տեսիլը պատկերացումն է հաւանաբար, վկայարաններու նկրքին պատերու զարդանկարներուն, որոնք այնքան ծանօթ են քրիստոնէութեան ըս – կզբնական շրջանի արուեստի, պատկե – րագրութեան մէջ: Հեղինակը բազմաթիւ մերձեցումներ կ'ընէ եւ կը հաւանցնէ թէ տեսիլին մէջ երեւցած դմբէթակիրը չէն – քը, տիեզերքն է որ կը խորհրդանշէ: Վերեւը, դմբէթին մէջ նկարուած է աստուածակերտ գոհը, պատուհաններուն միջեւ թեւաւոր հրեշտակները եւ կամար – ներուն վրայ 37 նահատակ սուրբերը. հաւանական է որ դմբէթին առագաստնե – րուն վրայ եղիմին չորս դէմքերը ներկա – յացուած ըլլային:

Աւելորդ պիտի չըլլար հոս բերել, հե – դինակին կողմէ կաթողիկէ բառին չուրջ ճշդում մը որ շատ անդամներ թիւրիմա – յութիւններու տեղի կուտայ: Ագաթան – գեղոսի կողմէ Էջմիածինը «կաթողիկէ» է կոչուած, բայց կաթողիկէ մայր եկեղե – ցի չի նշանակեր, այլ դմբէթաւոր եկե – ղեցի:

Ըստ պատմական տուեալներու, 7րդ – 12րդ դարերուն, Էջմիածինը ճանչցած է Շողակաթ անուան տակ: 1441ին հայրա – պետական աթոռը Սիսէն Վաղարշապատ տեղափոխուելու առիթով, Թումա Մե – ծոփեցիին մօտ կը հանդիպինք առաջին անգամ Էջմիածին անունին. բայց իբր Աստուածայայտնութիւն եւ ոչ թէ յատուկ անուն:

15րդ դարուն է որ մայր եկեղեցին Էջ – միածին անունով է յորջորջած: Ան չին – ուած է Աստուածային տեսիլով (վիզիոն թէօֆանիճ) մատնանշուած տեղի մը վը – րայ «պիտի չինես տաճար Աստուծոյ ա – նունով ...»:

Վկայարան մըն է ան եւ ոչ թէ մայր ե – կեղեցի, կաթողիկէ կոչուած է դմբէթին պատճառաւ:

Էջմիածնայ տաճարին մասին, զանա – զան մատենագիրներու վկայութիւնները առաջ տանելով, Հաչատրեան կ'եզրա – կացնէ թէ 4րդ եւ 5րդ դարերու, երկու եկեղեցիներուն դմբէթները քարէ էին եւ ոչ թէ փայտէ, ինչպէս կարդ մը դիտնա – կաններու կարծիքն է եղած:

Վերջապէս Էջմիածնայ տաճարին կրած նորոգութիւններուն մէջ կ'որոշէ երեք շրջաններ: 4րդ դարուն կը վերաբերի քառակուսի յատակագիծը, երեք խո – րաններով եւ չորս մոյթերու վրայ յենած դմբէթով: 5րդ դարուն քառաթեւ մըն է չորս դուրս ցցուած խորաններով եւ չորս մոյթերու վրայ բարձրացուած դմբէթով: Իսկ 7րդ դարուն վերանորոգումները կը վերաբերին տաճարին ներքին կարգա – ւորումին:

Յաջորդ վերջի դլուխներուն մէջ, հե – դինակը համեմատական քննութեան են – թարկելով աստղական եւ հայկական յու – շարձաններու, իրարու հետ ունեցած նը – մանութիւնները, կ'եզրակացնէ թէ հայ – կական, քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի ճարտարապետութեան սկզբ – նաղբիւրը Ասորիքն է եղած, ինչպէս որ ան եղած է կրօնական հոդի վրայ:

4 – 6րդ դարերու հայկական դամբա – նային կոթողներու, միանաւ եւ եռանաւ եկեղեցիներու տիպը, շինարարական ձեւերը եւ սկզբունքները, անոնց կրած փոփոխութիւնները նոյնն են երկու եր – կիրներու մէջ: Տարբեր ձեւեր գոյու – թիւն ունին մանաւանդ եռանաւ բա – դիլիկներու մէջեւ ուր տանիքին փայտով ծածկուած ըլլալը կը յառաջացնէ կառու – ցողական տարբեր յօրինուածք: Երերու – քի բազիլիկն է միայն որ կը կրէ ասորա – կան ազդեցութիւն: Հայաստանի մէջ նոյնպէս, հրաբխային քարի եւ պեմոնի դործածութիւնը հայկական շէնքերուն կուտայ աւելի զանգուածային յօրին – ուածք: Այսուհանդերձ կ'եզրակացնէ Հաչատրեան, հայկական բազիլիկները ուրոյն դպրոց մը կը կազմեն եւ պէտք չէ բացարձակ նմանութիւն փնտռել անոնց յատակագծային ձեւերուն մէջ եւ ոչ՝ ալ հայկական բազիլիկներու տիպը փնտռել ասորական նախատիպերուն մէջ:

Էջմիածնայ Դ. դարու սկզբնական եւ – կեղեցիին քառակուսի յատակագիծը ներ – շնչուած է, կ'ըսէ ան, ասորական «հե – րոսական» կոչուած շէնքերէն որոնք նը – ւիրուած էին հերոսներու, աստուածու – թիւններու եւ վեհապետներու փառաբա – նութեան: Էջմիածինը նոյնպէս վկայա – գիրն է որուն տեղը մատնանշուած է Աստուածայայտնութեամբ, եւ ձօնուած է ան, Հայաստանի առաջին նահատակ – ներու յիշատակին:

Հայկական ճարտարապետութիւնը պէտք է ուսումնասիրել ընդհանուր քրիս – տոնէութեան սկզբնական շրջանի, մաս – նաւորապէս ասորական ճարտարապե – տութեան առընթեր, իսկ անոր բնորոշիչ գիծերը պէտք է փնտռել երկրի կառու – ցողական սկզբունքներուն եւ զանոնք յատկանշող տեղական ճարտարապետու – թեան բնոյթին մէջ:

Այս դրախօսականին նպատակն էր ըն – թերցողին ներկայացնել Արմէն Հաչա – տրեանի աւարտական ճառը իր դլխաւոր դիծերուն մէջ եւ մատնանշել զանազան յուշարձաններու մասին, հեղինակին պաշտպանած կարծիքները:

Եթէ չենք սխալիր, 4 – 6րդ դարերու քրիստոնէութեան սկզբնական շրջանի հայկական ճարտարապետութեան նուիր – ուած ամբողջական ուսումնասիրութիւն մը, մինչեւ ցարդ երեւցած չէ Ֆրանսերէն լեզուով եւ Հաչատրեանի այս արժէքաւոր եւ չահեկան աշխատանքը կուգայ օտար դիտնականներուն ծանօթացնելու հայկա – կան ճարտարապետութեան պատմու – թեան այս չատ կարեւոր շրջանը:

Վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, հայկական ընդհանուր ճար – տարապետութեան նուիրուած կարեւոր թիւով հատորներ լոյս տեսան դանազան լեզուներով: Կը հանդիպինք յաճախ պար – բերաթերթերու, սովետահայ հանդէսնե – րու մէջ, պեղումներէ յայտնաբերուած յուշարձաններու մասին յօդուածներու, մենադրութիւններու: 4 – 7րդ դարու պատկեր – քանդակներու նուիրուած քա – նի մը հմտալից հատորներ, նաեւ յօդ – ուածներ լոյս տեսած են եւ ահա, 4–6րդ դարերու հայկական ճարտարապետու – թեան կազմաւորման շրջանը ներկայա – ցնող, ամբողջական այս աշխատասիրու – թիւնը կուգայ անոնց կողքին հարստա – ցնել հայկական ճարտարապետութեան պատմութիւնը:

Այս շրջանին մաս կազմող, միանաւ եւ եռանաւ եկեղեցիներու թուարկութեան հարցը վիճելի կը մնայ մինչեւ այսօր: Կարդ մը օտար մասնագէտներ, հայկա – կան ճարտարապետութեան սկիզբը կը դնեն 6 – 7րդ դարերու, իբրեւ քրիստա – նէութեան արուեստի նուիրուած ուսումնասիրութիւններուն մէջ:

Հաչատրեան, անթուական յուշարձան – ներու մասին, զանազան մասնագէտներու կողմէ առաջարկուած դարաշրջանները, Էջմիածնայ սկզբնական յատակագծին չուրջ յայտնուած կարծիքները, քննու – թեանց կ'ենթարկէ եւ առանց յանդուգն ոստումներու, կ'առաջադրէ իր տեսա – կէտները:

Ան լայն տեղ կուտայ Էջմիածնի խոր – հըրդապաշտութեան հետ կապուած Լու – սաւորչի տեսիլին, որ չատ կարեւոր է հայկական ճարտարապետութեան սկզբ – բնական շրջանի պատմութեան համար: Իսկ ասորական յուշարձաններու ունեցած ազդեցութիւնը հայկական ճարտարապե – տութեան վրայ անուրանալի է եւ ակնա – յայտ:

Հեղինակը կ'ենթադրէ որ Էջմիածնի տաճարը ունեցած է նախորդ եկեղեցի մը որ կրնայ ըլլալ Ագաթանգեղոսի յիշատակած Ս. Գրիգորի տունը, Վաղարշապատի մէջ:

Ուշադրաւ է նաեւ Հաչատրեանի ենթադրութիւնը որ Էջմիածնի տաճարը ունեցած է նաեւ 3 խորաններով խաչաձեւ յատակագիծ մը, որ կրնայ ըլլալ Ս. Գրիգորի տունը:

*Ուշադրաւ է նաեւ Հաչատրեանի ենթադրութիւնը որ Էջմիածնի տաճարը ունեցած է նաեւ 3 խորաններով խաչաձեւ յատակագիծ մը, որ կրնայ ըլլալ Ս. Գրիգորի տունը, Վաղարշապատի մէջ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԵՂԲՕՐՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Պոլիս, 1907 Նոյեմբեր 28 թուական մը շարաշուք, Ղալաթիոյ քարափն ենք : Խուռն բազմութիւն մը ճամբորդներու, անցորդներու եւ մանաւանդ բեռնակիր-ներու : Իրարանցում, ժխոր քարափին վրայ :

Երկինքը մառախլապատ, աշնան թեթեւ անձրեւ մը կճող ցուրտով : Մեսաժրրիի հսկայ շոգենաւը իր տիտանեան լայնքով ու հասակով խարսխած է քարափին երկայնքը : Այս բազմութեան մէջ ես պզտիկ աղջնակ մը՝ հայրիկիս ու քոյրիկիս հետ, թախծոտ աչքերով, լռակեաց, մեր շրթունքները իրար սեղմած, կը մօտենանք շոգենաւին, ողջերթ, համբոյր բաժանման, սարսուռ մը կ'անցնի մեր հոգիներէն ներս : Կը նայիմ շեշտակի շոգենաւին ցռուկին, ուր եղբայրս իր վայելչագեղ, վէս կեցուածքով, քիչ մըն ալ գունատ մեզի կը նայէր : Մեր նայուածքները խօսուն են, ան իր ապագայի յոյսերով առլցուն, իսկ մենք մեր բաժանման առթած ցաւերով բեռնաւոր, արտասուելու բուռն փափաք ունիմ, բայց կը ջանամ արցունքներս կուլ տալ, այլազան եւ տխուր նախազգացումներ կը պաշարեն էութիւնս եւ քանի մը վայրկեան յետոյ շոգենաւը իր մեկնումի սուլոցով դանդաղօրէն իր գնացքը կ'առնէ, մինչ անիւները կը սկսին ջուրին մէջ դառնալ պղպջակներ գոյացնելով, ձեռքի եւ թաշկինակի շարժումներ, թրջած աչքե՛ր, ահաւոր բաժանում, կարծես աշխարհ դադրած էր շնչելէ :

Ինք Կեդրոնականի եւ Օսմ. Բժշկ. վարժարանի փայլուն շրջանաւարտներէն, ինչպէս տեղական թուրք եւ հայ թերթերը ծանուցին, կ'երթար իր պաշտօնատեղին դէպի Բեթղեհէմ իբր քաղաքական բժիշկ : Քանի մը օրեր վերջ «Մանզումէ»ի մէջ հետեւեցանք իր ճամբու նօթերուն, Պոլիսէն Իզմիր, Պէյրութ, Մերսին, Եաֆա, Երուսաղէմ եւ իրենց պատմական եւ աշխարհագրական նկարագրութիւններով : Հայրս ուրախ էր կարդալով իր տողերը, ան արդասաբեր հողի վրայ ցանած էր իր երկարատեւ աշխատանքի սերմերը : Բայց ես տխուր էի, աչքերս արցունքով վարագուրուած, օրերը անախորժ կերպով կ'անցնէին : Թէեւ առաջին յուզումս քիչ մը հանդարտած էր, բայց շուրջս պարապութիւն մը կար, ծարաւը ունէի եղբօրս դուրգուրոտ հոգածութեան եւ իր տաքուկ համբոյրներուն : Անիկա ի՛նչ գորովով կը սորվեցնէր դասերս ամէն իրիկուն, իր աշակերտուհին էի, մտքի, սրտի ի՛նչ մեծ սփոփանք, մտերմութեամբ համեմուած, ի՛նչ պտոյտներ ջանալով զգալի չընել մօրէ որբ ըլլալս :

Մեր տան մէջ շաբաթը 2 – 3 անգամ կը համախմբուէին իր ընկերները, Լեւոն Գարիպեան, Գոլանճեան եղբարք, Արմենակ Նուխանեան եւ դեռ մէկ քանիներ : Ինծի պարտականութիւն տրուած էր «Ռազմիկ», «Դրօշակ» թերթերը գոգնոցիս տակ պահել ու տանիլ Լեւոն Գարիպեանին յանձնել գաղտնօրէն, որ գրագիր էր Սուրէնեան նպարավաճառատան մէջ եւ որ մեր տան շատ մօտիկ էր : Եւ իմ այդ տարած պաշտօնիս իբր վարձատրութիւն քանի մը շաքար կը տրուէր ինծի :

Եղբօրս մեկնումէն ետք յաջորդաբար իր նամակները ստացանք շատ փայլուն պարունակութեամբ : Ան կը յայտնէր իր ձեռք բերած յաջողութիւնները, հոգիի ինչ մեծ գոհունակութեամբ կը գրէր թէ ամէն օր Իզմիրլեան պատրիարքին հետ գլուխ գլխի շահեկան եւ ազգ. խնդիրներ շօշափող խօսակցութիւններ կ'ունենային, թէ թուրք գայմաքամը շատ մտերիմ բարեկամ մը եղած էր իրեն եւ թէ միշտ կը հիւրասիրէր զինքը : Թէ ինչպէս կահաւորած էր իր տունն ու տեղը, նշանատախտակ մը բժիշկի՝ դրան վրայ, ասոնք բոլորը իր տարած աշխատանքներուն հատուցումը ըլլալ կը կարծէր, եւ թէ ինչպէս Ս. Ծննդեան առտուն երբ Բեթղեհէմ եկեղեցի գացած էր՝ հեռադրով մը զինքը կանչած էին արաբ կնոջ մը ծննդաբերութեան համար եւ իբր վարձատրութիւն տղաբերքի յաջողութեան արաբ կնոջ ամուսինը ձի մը եւ տասը ոսկի նուիրած էր իրեն, ու կեանքը վարդագոյն ձեւով կ'ընթանար, հայրս միշտ ուրախ էր իր լուրերով, բայց ես միշտ գաղտնօրէն կուլայի, սիրտս կարծես կ'արիւնէր, ինչո՞ւ սակայն :

Ցանկարծ ահագնադղորդ արձագանգ մը, Պոլսոյ մէջ իր բոլոր ընկերները ձերբակալուած, բանտարկուած, իրմէ ոչ մէկ նամակ, սկսելու վրայ էր նախազգացումներուս ողբերգութիւնը, կասկած, անձկութիւն, մեր տան օդը կը թնդայ հառաչանքի արցունքոտ կանչերով, ու վերջապէս պատրիարքարան լուր կը տրուի թէ եղբայրս ձերբակալուած ու տարուելու համար Պոլիս բերուած ժամանակ շոգենաւին մէջ ինքզինքը թունաւորած, մահու կենաց մէջ քանի մը ժամ տատանելէ ետք հոգին աւանդած է խըշտեակի մը վրան Մերսինի բանտին մէջ : Ու կը թաղուի Մերսինի գերեզմանատան մէջ 1908 Մարտ 10ին : Զարաշուք թուական մը, փայլակի պէս կը հասնի մահուան գոյժը :

Զատիկ է, դարունը իր բոլոր գեղեցկութիւնները թափած է իր շուրջը, մարդիկ ուրախ են, կը տօնեն Ս. Յարութեան տօնը, կարմիր հաւկիթ, ցնծութիւն ամէն կողմ, իսկ մենք՝ մեր փշրուած հոգիներով կուլանք ու կ'ողբանք մեր անդարմանելի կորուստը, ոչ ոք կու դայ մեզի ցաւակցութեան, ամէն մարդ իր շուքէն կը վախնայ, լրտեսական շրջան մը :

Եւ ահա 1908 Յուլիս 10, իր մահուընէն երեք չորս ամիս ետք Սահմանադրութիւն, խաւարէն լոյս, բռնապետութենէն ազատութիւն, կը բացուին լեզուները, կը բացուին բանտին դուռները, կը փրթին շղթաները, ու իր բանտարկուած ընկերները կ'ազատին, ինչպէս Լեւոն Գարիպեան եւ Գոլանճեան եղբարք :

Ցնծումի օրեր, խրախճանք, լուսավառութիւն, իսկ մեր տան մէջ կրկնակ լաց ու հեծեծանք, աղջնակի անմեղ հոգիս խորտակուած էր : Մինչեւ այսօր չեմ մոռցած խեղճ հայրիկիս թափած արցունքները, զուր գացին երկար տարիներու ջանքերը, զրկումները հասցնելու համար զաւակ մը պարծանք հայ ազգին :

Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս ետք «Մանզումէ» հրատարակած էր իր լուսանկարը, կենսագրականով եւ մահուան եղերական պարագաներով : Ատոր յաջորդեց «Դրօշակ» պարբերաթերթը, որուն մէջ կարդացինք հետեւեալը :

Տոքթ. Մանասէ Զէվիկեան
(Մանաս)

«Տարուած յաղթանակի այս փառաւոր օրերում, երբ յարգանքի եւ յիշատակի մեր վերաբերումը կը յայտնենք Դաշնակցութեան քաջարի գործիչներուն, տխուր հարկը կը զգանք արձանագրելու հեռաւոր անկիւններում, բռնապետութեան անդութ մագիլներում զոհուած մի Դաշնակցական զօրեղ գործիչ եւս :

«Դա Մանասն է, խորհրդակիցը ու մտերիմը Արմենակ Գարակէօզեանի՝ ինկած անձնազոհութեան ճանապարհի վրայ :

«Տոքթ. Մանասէ Զէվիկեան ծնած էր Պոլսում, Օրթա գիւղ 1880ին : Եղած է դժբախտ զաւակ, ականատես հայկ. կոտորածներուն : Լինելով գիտակից ուսանող Կեդր. եւ Օսմ. Բժշկ. վարժարաններու, ընդգրկած է յեղափոխականի ասպարէզը :

«Տոքթ. Մանաս, բժշկ. վարժարանի վարչութեան որոշումով կը մեկնի իբր բժիշկ Բեթղեհէմ, տխուր, յուսահատ մտածումներու տակ կը թողու Պոլիսը, տանելով իր հետ յեղափոխականի ազատ մտքերու պաշար : Նա հազիւ կը գտնէ լաւ միջավայր Բեթղեհէմում, Պօլսում կը ձերբակալուին իր ընկերները եւ ընկերներէն մէկուն թուղթերուն մէջ կը գտնուի «Ռազմիկ»ի մէջ գրած իր մէկ յօդուածը : Եւ ահա Բեթղեհէմ կը հասնի ձերբակալման եւ Մանաս երկրորդ անգամ ըլլալով ինքզինքը դէմ առ դէմ կը գտնէ Համիտեան անողոք բռնապետութեան առջեւ : Ծեծէ, անարգանքէ ետք զինք նաւ կը դնեն ոստիկաններու հսկողութեան տակ : Ո՛վ գիտէ, ո՛րպիսի չարչարանքներու, տանջանքի, յուսահատութեան տակ նա կ'որոշէ մեռնիլ՝ չըսելու համար իր ընկերներուն անունները, չյայտնելու համար այն կազմակերպութիւնը, զոր ինք թողած էր Պոլսում, նա կը դիմէ անձնազոհութեան միջոցին, կ'առնէ թոյն եւ հանգիստ կը սպասէ վերջին վայրկեանին : Իրարանցում կը տիրէ շոգենաւին մէջ, կը հանեն զինք Մերսին, ուր՝ հեռու զինք սիրողներու գիրկէն, հեռու՝ իր ընկերներու գուրգուրանքէն, արհամարհանքի ծաղրը իր շրթունքներուն դէպի համիտեան բռնակալութեան՝ հոգին կ'աւանդէ :

«Մի պարզ հեռագիր անորոշ կերպով գուժեց մահը, ոչ ոք կարողացաւ յայտնել թէ նա իր բարեկամն է, զինք ճանչցողները վիշտը սրտում, արցունքը աչքերում լռել ստիպուեցան, շատ ուշ բացուեցաւ վարագոյրը :

«Այժմ երբ կ'արձանագրենք այս մահը, սարսուռը կ'անցնի մեր երակներէն եւ յարգանքի սիրոյ արտայայտութեամբ կը լեցուի մեր սրտերը դէպի իր յիշատակը :

«Հանդչէ՛ դու հոգի, մենք կը տանինք յեղափոխականի այն պարտքը, զոր քո մահով կը յանձնես մեզ» :

Կ. ՊՈԼՍԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Եւ այժմ մեր նահատակաց տարեդարձին առիթով՝ պարտք կը համարիմ ոգեկոչել յիշատակը թանկագին նահատակ եղբօրս :

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Բարձր հովանաւորութեամբ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի, ջութակահար Սերժ Քաջեան երաժշտական ունկնդրութիւն մը պիտի տայ Մայիս 5ին, Հինգշաբթի իրիկուն : Յայտագիր՝ Թարթինի, Մոցարթ, Պէթովըն, Տըպիւսի, Շիմանովսկի, Վինիավսկի :

իսկ ջուրը ձգելու համար համերգը, Բերայի կառավարչութեան զեկոյց եղեր է, որ խռովարարական երգեր պիտի երգուին» :

Իզմիրէն Մարդարիտ Բաբայեանին դրած իր նամակին մէջ Կոմիտաս կ'ըսէր.—

«Զես կարող երեւակայել, թէ ինչե՛ր քաշեցի, ի՛նչ օյիններ սարքեցին տըխմար տիրացուներն էստեղ, բայց ես յաղթեցի և հայ երաժշտութիւնը հնչեցրի նորից : Կը գամ, կը պատմեմ մանրամասն, որ տեսնես, թէ ինչպէ՛ս ապականած է այստեղի բարքը, կեանքը ...» :

Մինչեւ այսօր ալ կը լեցուիմ քաղցր յուզումով մը՝ քանի յիշեմ Կոմիտասը իր այն օրուան փառքին մէջ, ու քանի միտքս բերեմ սրահը, յորդաղեղ լեցուած, ու բռնկած տարօրինակ արբեցութեամբ մը :

Ու կը յիշեմ, նոյնքան յուզումով, Վահան Խոյեան համեստ քահանան, սրահին մէջ անկիւն մը նստած, արցունքը աչքին : Միակ հոգեւորականն էր այն օրը ներկայ ...

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Զեր բարեկամները ինձմէ առաջ դանձը ձեռք անցընել կ'ուզեն, տիկին, բայց ես ամէն միջոց ձեռք առած եմ, թող բընաւ իրար չանցնին : Գանձը իմս պիտի ըլլայ, տիկին, հասկցա՞ք, իմս ...: Զեր մարդիկը ինձմէ առաջ Ուլէտ – Մէրշուֆ պիտի հասնին, ատիկա կը խոստովանիմ, բայց այս անգամ ողջ պիտի չելլեն հոնկէ, երդումս ըրած եմ ...:

Այս ըսելով, Սեւ Արծիւներու պետը, կատղած, առանց բարեւ տալու, ձգելով դուրս ելաւ եւ դուռը իր վրայէն զարնելով գոցեց :

Երկու կիները իրարու երես նայելով ժպտեցան :

— Աղէք խաղացիք այս խաղը, խաբուեցաւ, փսփսաց Մանուէլա :

Նոյն իրիկունն իսկ, ժամը ութին, Ճուան, Մուպարէք եւ Սթէֆօ հինգ հարիւր հեծեալ թուարէկներու գլուխն անցած՝ Էլ Սաֆիէն մեկնեցան :

Հարթֆիլտ եւ Հաքիմ, այսինքն դահիճի դեր կատարող դաւաճան շամպացին՝ Էլ Սաֆի մնացած էին : Հարթֆիլտ քանի մը մարդոցմով տիկին Շապանի վրայ պիտի հսկէր, իսկ Հաքիմ հոն պիտի մնար մինչեւ որ թուարէկ օգնական ուժեր հասնէին, որոնք Ճուանի ջով պիտի առաջնորդէր :

Գիւղին մէջ ծերունիներէ, կիներէ եւ մանուկներէ ուրիշ մարդ չէր մնացած, զէնք բռնելու ատակ բոլոր այրերը Ճուանի բանակին միացած էին :

ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ ...

Ճուանի դուրս ելլելէն ետքը Տիկին Շապան անհամբերութիւն ցոյց տալ սկըսաւ : Իր մարդիկը նոյն գիշերն իսկ զինքը պիտի ազատէին :

Մանուէլա իր վրայ կասկած չհրաւիրելու համար այն գիշերը պիտի չգար :

Մատլէն, բազմոցին վրայ երկնցած, ձեռքերը ծնօտին, աչքերը լուսամուտին յառած կը մտածէր :

Այս միջոցին յանկարծ Մանուէլա ներս մտաւ :

— Այս գիշեր հոս պիտի չգայիք, ինչո՞ւ եկաք, հարցուց կոմսուհին անուշ ձայնով մը :

— Այո, տիկին, պիտի չգայի, բայց մտահոգութեան մէջ էի եւ չուզեցի ձեզի առանձին ձգել : Մտածեցի որ կրնայի վերջին ժամուն ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանել, եւ իրաւունք ունիմ եղեր, տեսէք, տակաւին ճաշերնիդ չէք ըրեր :

— Անօթի չեմ :

— Ոհ, տիկին, ինչ կ'ըսէք, ասանկ վայրկեանի մը դուք ամէն ատենէ աւելի ուժի պէտք ունիք : Խնդրեմ, ճաշեցէք, դոնէ քիչ մը բան կերէք :

Կոմսուհին սկսաւ ճաշել : Մութը կոխած էր. դուրսը աչք աչքի իրար տեսնել անկարելի էր : Մանուէլա աչքը պատըշգամին լուսամուտին տնկած կը սպասէր :

Ցանկարծ ձեռքը տիկին Շապանի թեւին դպցուց : Դուրսէն շշուկ մը լսուեցաւ. յետոյ պատուհանին ետեւէն ձայն մը լսուեցաւ. յետոյ պատուհանին ետեւէն շուք մը նշմարուեցաւ : Երկուքը մէկէն լուսամուտին քով վազելով փելկերը բացին :

— Բարի իրիկուն, տիկին կոմսուհի, բարի իրիկուն, տիկին սպանուհի, մըրմընջեց Փարիզցի լակոտը : Ատենը սուզի դնած ենք, կորսնցնել չըլլար, օգնելու եկայ ձեզի, երկաթէ ձողերը ի՞նչ վիճակի մէջ են ...:

— Մէկ հատը հազիւ սղոցեցի, բայց սա տակի մասը կէս մնացած է, պատասխանեց Մատլէն :

Բզէզ երկաթէ ձողը երկու ձեռքովը բռնեց եւ ուժով մը ետ քաշելով տեղէն հանեց :

— Աս դուռը բացուեցաւ ... դանք միւսներուն, մրմնջեց :

— Ասկէ ուրիշ չկրցայ սղոցել, սա մէջտեղինը կէս մնացած է ...:

— Բաներնիս բուրդ է, այս ճեղքէն մարդ չէ, կատու ալ չի կրնար անցնիլ, մրմնջեց Բզէզ : Ժամանակ ալ չունինք, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, տիկին կոմսուհի : Կեցէք որ ես սղոցեմ, բայց սղոցը շիտակ բռնելու համար ներս դալու եմ, պատշգամին յատակը ցած է. ներսէն սըղոցելը աւելի դիւրին պիտի ըլլայ : Այս ծակը շատ նեղ է, անդամ մը փորձենք տեսնենք ներս կրնա՞մ մտնել : Վայ չունշանորդի, ասկէ ներս մտնելու համար չորցած ձուկի պէտ սմքելու է ...: Կեցէք որ մէյ մը սա մէջքիս օդակառքը (պարան) ճամբու դնեմ :

Այս ըսելով, խելացի պատանին մէջքէն կապուած պարանը քակեց եւ երեք անգամ երերցուց : Պարանը անմիջապէս վեր բարձրացաւ :

— Վերը ո՞վ կայ, հարցուց Մատլէն :

Իպրահիմը, պատասխանեց Բզէզ : Շատ գործ կայ, տիկին կոմսուհի, շատ : Աս նշանիս վրայ պիտի երթայ ձիերը պիտի պատրաստէ, փողոցները աչքէ պիտի անցընէ, միւսներուն պիտի օգնէ եւ ժամէ մը պիտի գայ : Է, շատ խօսեցանք, ներս մտնելու հրաման կուտա՞ք :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17,30ԻՆ SALLE PLEYEL

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Կը նախագահէ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը (դաշնակ), Օր. ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ տասանութիւն), ԺԱՆ-ԺԱԳ ԱՍԼԱՆԵԱՆ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ զոյգ վարժարաններու թեամբ Պ. ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ

Բարձր հովանաւորութեամբ Ապրիլեան յիսնամեակի յանձնախումբին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու, 39 – 45 պատերազմի նախկին կամաւորներու, ԷՖ – ԷՖ – Ի եւ դիմադրողներու միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութիւնը որ իր խուռներամ ներկայութեամբ մասնակցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման :

ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 18-ԻՆ

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե. (Շան զ'Էլիզէ – Պալզաք մայթին կողմը) :

Անծանօթ զինուորի բոցի արծարծում եւ ծաղկեպսակի զետեղում :

Օթօքարեր նախատեսուած են Ալֆորվիլէն, Արնուվիլէն, Պանեէօյէն, Շաւիլէն, Քոլոմպէն եւ Իսիէն :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ասս Կիրակի առաւօտ պատարագ : Յետ պատարագի հոգեհանգիստ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Ազգային Մեծ Եղեռնի Յիսունեւմէկերորդ տարեդարձին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ

Notre-Dame de Paris

Իյիշատակ Ապրիլեան նահատակներու :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
եւ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, մասնակցութեամբ գաղութի լաւագոյն ուժերուն :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն)

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ գաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն : Մերազն հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը յարգելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

Պատարագ նաեւ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ :

×

ՊՈՐՏՕ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն, Սէնթ-Մառի եկեղեցին (Ավընիւ Թիէր, Պասթիտ) :

Նախաձեռնութեամբ Խաչերեան վարդապետի :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Իզէռի երեսփոխան Նոպէլ Շափիւիի, պատուոյ նախագահ՝ Տէսինի քաղաքապետ Փեռնէն :

Կը նախագահէ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին մասնաւոր պաշտամունք եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային շուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւններու բարեյօժար գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրօֆ. Խայիկեան, Պ. Յ. Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար Վ. Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ :

Աւելի մանրամասնութեանց համար, տեսնել յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Բիւտը Սէզ, Լիոն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը յայտարարէ շրջանի Հայութեան թէ Ապրիլեան տարեդարձի ոգեկոչման առթիւ (Կիրակի առաւօտ) արարողութիւն տեղի չունենար : Հասարակութեան դիւրութեան համար տրամադրելի են բազմաթիւ անհատական կառքեր : Ժամադրութիւն եկեղեցւոյ առջեւ ժամը 8էն 10 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16-ին Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր վարչութիւններէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14·30-ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը 77 Բութ Նասիոնալ Սեփթէմլը Վալոն : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուի «Արամ» ենթակոմիտէն, կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար : Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պառ տիւ Կլոպ, Պուլվար տ'Աթէն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ. ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՅԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : Մ ԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք. Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN. 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 23 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10593 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.593

ԵՍ ՏԵՍԱՅ ԵՓՐԱՏԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ)

Ուրեմն այս ճամբաներուն վրայ ...
Այս արտերով : Այս ծառերով :
Այս քարերով :
Արտերը տեսան : Ծառերը տեսան :
Քարերը տեսան :
Մենք ոչ իսկ հետքերը տեսանք :
Արտերը լացին : Ծառերը լացին :
Քարերը լացին :
Մենք այդ սփոփանքն ալ չունեցանք :
Անոնք յոյս մը ներշնչեցին :
Մենք ո՞ւր էիք, այդ օրերուն :

×

Քիչ մը կամաց, կառավար :

— Տակաւին 60 քիլոմեթրի վրայ ենք : Այս ինքնաշարժը կրնայ սուրալ ժամը մինչեւ 110 – 120 քիլոմեթր :

— Կամաց, կամաց : Տարիներ, տարիներ առաջ, երբ կարաւանները վայրենօրէն կը քշուէին այս ճամբաներուն վրայ, աքսորականները օրական ութ-տասը քիլոմեթր ալ չէին կրնար քալել : Կ'իմանա՞ս : Օրական ութ-տասը քիլոմեթր : Անօթի : Ծարաւ : Քուրջերով ծածկուած : Ոտքերը արիւնլուայ : Մէկ օրը մէկ տարուան ծանրութիւն ունէր : Կ'իմանա՞ս : Ծնած չէիր դուն եւ անշուշտ չես դիտեր : Եւ կամ շատ քիչ բան դիտես :

— Բայց դիտեմ որ այս խճուղին չկար այն ատեն : Պարզ ճամբայ մըն էր խորտուբորտ, քարքարուտ, յաճախ անանցանելի :

— Ճիշդ ատոր համար ալ տասն անգամ աւելի վտանգաւոր : Աքսորականներ ուժասպառ եւ բոպիկ : Խարազան, հրացան : Բիր եւ քար : Սպառնալիքներ արիւնածարաւ ...

Կամաց, կամաց : Սա ծառին տակ երիտասարդ մայր մը իր նորածինը թաղեց, եւ ինքն ալ շնչասպառ ինկաւ ճամբան, խարազանը գլխուն : Չէր կրնար քալել, կարաւանին հասնիլ : Ծառը դողաց, քարը հառաչեց : Երիտասարդ մօր վերջին շունչը խառնուեցաւ դաշտին հովերուն որ կը սուլէին ողբաձայն :

Անդին երեք թշուառներ ինկան դանակին տակ, ի փառս մարգարէին :

Աւելի անդին, հինգ նոր դիակներ : Ոստիկանները անխնայ տրորեցին հինգն ալ, ի խնդիր դրամի եւ գոհարեղէնի, մնացեալը ձգելով գիւղացիներուն եւ ագռաւներուն :

Եւ ահա նոր արշաւ մը կիներու եւ աղջիկներու դէմ : Կիներ եւ աղջիկներ չէի՞ն, մեծ մասով աքսորական բազմութիւնները այս ճամբաներուն վրայ :

— Հաւնածդ առ տար, Ալի : Այս մէկն ալ քեզի, Մէհմէ'տ : Կ'ուզես երկուքը միասին տար, Սիւլէյմա'ն : Ալլահ ու էքպէ՛ր, այս օրն ալ տեսանք ...

— Աստուած, Աստուած, դուն ողորմէ : Երկուքը աչքիս առջեւ մորթեցին : Երրորդը ահա կը տանին ...

— Մայրիկ, մայրիկ, չե՞ս տեսներ, կը տանին : Ախ, օգնութիւն, օգնութիւն ... Չմելի՞ մըն ալ չունիք ...

Մայրեր գետին փռուեցան արիւնաթաթախ :

Մայրեր, խենդեցան լեղապատառ :

Մայրեր, երկինքէն յուսահատ, իրենց ակռաներով բզկտեցին հողը, որպէսզի ճեղքուի, բացուի, դառնայ անդունդ կամ ծով :

Պահ մը դանդաղ : Աւազակներու խումբ մը կտրեց կարաւանին ճամբան : Մանուկներ, մանուկներ ցիրուցան, ինչպէս խուճապահար ճնճղուկները հրացանի ձայնէն : Եւ ծերունիներ որ մահ կ'աղերսեն Աստուծմէ : Մարդերէն : Գազաններէն :

×

Օ հէ՛յ, գետն է, գետը : Եփրատ :

Դարաւոր հսկան հոսուն, փռուած հազար մեթր լայնքի մը վրայ : Ջուրը պըղտոր (միայն Սէ՞նն է պղտոր) : Հոսանքը ուժաթափ : Շրջապատը ամայի : Ափերը լպրծուն, պարբերական յորդումներու հետքերով :

Գարնան մինչեւ այստեղ կը հասնի : Սա բարձր ամբարտակն ալ կ'անցնի : Հարեւան արտերը կը դառնան ջրակոյտ : Ո՛վ չէ տեսեր Եփրատին կատաղութիւնը, բա՛ն չէ տեսեր :

Դիմացը՝ թրքական գիւղեր : Եւ երկաթեայ կամուրջ մը որ երկուքի կը բաժնէ գետը : Սահմանագիծ : Աւելի հեռուն՝ բոյներ դաւադիր :

Ահա թրքական պահականոցը, գլխուն վերեւ՝ մահիկը արիւնազանգ : Երկաթեայ կամուրջին վրայ՝ պահակ մը որ ման կուգայ սպառնագին, հրացանն ուսին :

Գետափն ենք արդէն ութ-տասը ուղեկիցներով եւ ան դիրք բռնած՝ կ'աղդարարէ մութ ձայնով մը.— Մի՛ մօտենաք :

— Գետը մե՞րն է թէ ձերը, այ մարդ..

Հրացանն է որ կը պատրաստէ պատասխանը, կասկածելի շարժումներով :

— Քանի՞ լուսանկար կրցար քաշել, Կարպիս :

— Յետոյ կ'իմանաս : Ձեռքերդ ջուրը թաթխէ որ հոգիդ զովանայ : Կեցիր սա թումբին առջեւ, հատ մըն ալ փորձեմ :

Նորէն պահակը նշանաձիգ .— Եասա՛ք :

Բիրտ ուժն է որ կը յոխորտայ .— Ես յաղթական, դուն պարտեալ : Ես պետութիւն, դուն ամբոխ աշխարհացրիւ : Ես միջնաբերդ սպառազէն, դուն բեկոր վըտարանդի :

— Ո՞ւր էիր դուն, երբ հայերէն կը խօսէին այս լեռները, այս գետերը, այս դաշտերը ...

×

Ջուրդ ինձ օգնական, Եփրատ :

Ահա դէմ դիմաց : Դուն դարաւոր հեղեղ յորդահոսան, ես՝ ազազուն տերեւ որ կը դողայ աշնան հովերէն :

Հոգիս քեզ մատաղ, Եփրատ :

Ժողովուրդ մը կար քեզի դրկից, դարակից : Ո՞ւր է :

Ժողովուրդ մը որ կ'օրհնէր քեզ, կը հաւատար քեզի, կը ժպտէր քեզի :

Ժողովուրդ մը այս կամուրջէն անդին : Մինչեւ Տարօն — Արածանի : Մինչեւ Բարձր Հայք, — Սրտաձոր :

Եփրատ, գետ ամեհի եւ ապերասան : Աւելի ըմբոստ քան Արաքսը :

Դեւ անսանձ որ կը թաւալիս անդնդախոր ձորերու մէջ, օձապտոյտ դալարմամբ, սարսելով դահավէժներն ահարկու :

Դուն որ ժայռերը կը ճեղքես ահեղագոռ շառաչումներով եւ ջրամոյն կը հարթես ամբողջ տարածութիւններ :

Ի՞նչպէս դարձար մեղսակից գազանաբարոյ մարդոց վատութեան :

Ի՞նչպէս թոյլ տուիր որ բարեբեր ալիքներդ օրերով դառնան գերեզման հազար ու հազար անմեղներու :

Դառնայիր ջրհեղեղ : Պատուհաս : Յաւիտենական անէծք անոնց որ դէպի մահ կ'առաջնորդէին անդէն, անզօր բազմութիւններ :

Մահասարսուռ սաստ հազարամեակի մը համար : Բովանդակ մարդկութեան համար :

Երբ մայրեր, քոյրեր, եւ մանուկներ հողմացրիւ եւ խելագար,

Եւ անոնց ետեւէն՝ ամբոխները արիւնախանձ,

Այրեր կալանաւոր, ձեռքերը կռնակի վրայ կապ երկուքով, երեքով, չորսով,

Եւ մտրակը անոնց գլխուն : Նաեւ կացինը, սղոցը, ուրագը : Ապա քարեր ու դնդակներ տեղատարափ,

Եւ աղաղակները լեղապատառ, որոնք բաւական էին երկինքը երկուքի ճեղքելու,

Ի՞նչպէս ափերդ չդարձան հրաբուխ եւ ջուրերդ լաւա հրահոսան, իրենց դժոխքին մէջ մրկելու համար դահիճները դժոխածին :

×

Եփրատ, հանդոյց տիեզերական,

Երբ խուժանը ողջակէզներ կը սարքէր ափերուդ վրայ,

Երբ ամբողջ բազմութիւններ կը քշէր ափերդ ի վար, շաչեցնելով սուր, հրացան, խարազան,

Երբ խառնաձայն ոռնոցներու Սոդոմ-Գոմոր մը դիւային քրքիջներ կ'արձակէր անպատիժ,

Ի՞նչպէս չցամքեցան ջուրերդ, կազմելով անապատ մը հրակէզ : Կամ խաւարամած անտառ մը լի օձերով, իժերով, գազաններով :

×

... Եւ հիմա, Եփրատ, գետ արգասաբեր Հայաստան աշխարհի, այլեւս ամայի.

Ի՞նչ կը բանին ջուրերդ, կամուրջէն անդին :

Կը շարունակուի՞ ջրտուքը,— հօ՛յ, հօ՛յ :

Կա՞ն մշակներ ածուներուն եւ արտերուն մէջ : Դաշտերուն եւ հովիտներուն վրայ :

Դեռ կ'երգե՞ն ծիծեռնակն ու արտոյտը :

Կը հնչէ՞ շինականին երգն անուշ :

×

Եփրատ, գետ միջերկրական.

Հարեւաններդ կիրակնօրեայ հագուստ են հագեր արդէն, կամուրջէն ասդին : Ազատութիւն : Հայրենիք : Արեւելքէն արեւմուտք : Մինչեւ ծովափ :

Եփրատ, արքայազուն անժառանգ :

Ժողովուրդ մը կը ծաղկի հարեւան Արաքսի ափերուն վրայ :

Իսկ դո՞ւն : Դեռ երկա՞ր « ի վերայ աւերակա՞ց » : Դէմ դիմաց համատարած ամայութեան, ուրկէ բուերն անգամ խոյս կուտան խուճապահար :

Ե՞րբ կը բացուի խորհուրդը խոժոռ ալիքներուդ որ կը թաւալին սա կամուրջէն վար :

Եփրատ, անդիր պատմութիւն ազգային եւ միջազգային,

Բարութիւն, զօրութիւն, խորութիւն,

Ամբողջ բազմութիւններ կը հալին ձայնիդ կարօտէն :

Ե՞րբ կը շաչեն փրփրադէզ ալիքներդ, իբրեւ չեփոր աւետաբեր :

Ե՞րբ ջուրերդ վերստին կը դառնան օրհնաբեր անձրեւ Հայաստանեայց արտերուն, այգիներուն, ածուներու :

Լուսացնցուղ շատրուան Ազատութեան եւ Աշխատանքի :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ապրիլ 1948, Հալէպ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ թագուհին գահաճառին մէջ, յայտնեց անգլիական կառավարութեան փափաքը. Հասարակաց Շուկայ մտնելու պայմանաւ, սակայն որ պահպանուին Անգլիոյ եւ Հասարակապետութեան կենսական շահերը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ քաղաքական կուսակցութիւնները միաձայնութեամբ. կողմնակից են Շեմնիցի խօսակցութեանց (երկու Գերմանիաներու միջեւ), բայց կը շեշտեն թէ հարկ է շատ խոհեմ ըլլալ արեւելեան Գերմանիոյ նկատմամբ :

ԻՐԱՔԻ Քիւրտերու « Յեղափոխական Խորհուրդ»ը՝ մամուլին յանձնուած զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Իրաքի նոր նախագահին յայտարարութիւնները բացասական են : Արէֆի ծրագիրը քրտական հարցը լուծելու ապակեդրոնացման հիման վրայ, բովանդակ Իրաքի համար ոչ մէկ բան կը լուծէ, վասնզի կ'անդիտանայ քրտական ազգ. հարցին գոյութիւնը եւ արդէն իսկ մերժուած է քրտական յեղափոխութեան կողմէ : Քիւրտերու ներկայացուցիչը յայտարարած է նաեւ թէ Զօր. Պարզանի առաջարկած է Իրաքի նոր նախագահին որ անմիջապէս բանակցութիւններ բանայ ճանչնալու համար Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը Իրաքէն ներս : Նոյն ներկայացուցիչը « հաստատած է» թէ մառեշալ Արէֆի արկածը սապոթաժի արդիւնք էր եւ «արժանի վերջ մըն էր մարդու մը համար որ կազով եւ նափալմով ռումբեր գործածելու ոճիրը գործած է Քիւրտիստանի բնակչութեան դէմ » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ այս տարի ալ, դրականութեան լենինեան մրցանակ չէ տրուած : Թեկնածու էր Եւտուչենկօ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ կառավարական օրինագիծը մասնակի ներումի քուէարկուած է 242 ձայնով, 482 երեսփոխան չեն մասնակցած քուէարկութեան : Զանազան բարեփոխումներ առաջարկած են, ոմանք ընդհ. ներում պահանջած են, բայց Արդարութեան նախարարը մերժած է որեւէ բարեփոխում եւ քուէարկութեան դնել տուած է միայն կառավարական օրինագիծը :

ՀՌՈՄԻ համայնավար պաշտօնաթերթ « Ունիթա»յի համաձայն, հաւանական է որ խորհրդային արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ ընդունուի Պապին կողմէ : Կրոմիքօ առաջին խօսակցութիւնները ունեցած է իր պաշտօնակից՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանիի հետ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ վերջ դտած է Սենթոյի Արտաքին նախարարներու ժողովը : Հրապարակուած զեկոյցով զինակիցները յանձնառու կ'ըլլան պահպանել Ուխտին պաշտպանողական ուժը եւ կ'ընդունին որ ուխտին երկիրներու դէմ վտանգի կամ յարձակումի սպառնալիքը կը մնայ :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ ապազինման ժողովի խորհրդային պատուիրակը յայտարարած է թէ ընդհանուր ապազինման հարցին լուծում մը գտնելէ նոյնքան հեռու են այսօր քան չորս տարի առաջ : Խորհրդային պատուիրակը անգամ մը եւս ձաղկած է ամերիկեան քաղաքականութիւնը :

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ մահափորձ մը կատարուած է կառախումբի մը վրայ Լունտինկի կայարանը : 55 մեռեալ եւ 120 վիրաւոր կայ : Պատասխանատու կը նկատուին Նակասի ըմբոստները :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ դատարան պիտի քաշուի 28 տարեկան Ֆրանսացի երիտասարդ մը որ ահաբեկչական արարք մը կատարած է Անգլիոյ պատկանող վառելանիւթի մթերանոցի մը վրայ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ

« Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք ,
Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք »:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա.

Քսաներորդ դարու պատերազմները եկան անգամ մըն ալ ցուցադրելու իսկական դիմագիծը մարդուն : Քաղաքակիրթ մարդուն՝ որ ուրանալով իր արժէքն ու արժանիքը , ջարդեց ու փշրեց սանձակոտոր, իր իսկ հրաշակերտները, յանուն ընչաքաղց կիրքերու, եւ յաղթանակի ու փրկութեան փոխարէն կեանքը վերածելով քայքայումի ու մահուան , արդարութիւն եւ իրաւունք եօթնապատիկ խաչուեցան ահաղանդի չեփորներով ...

Դարձնենք սակայն, պատմութեան ընթացքը դէպի ... 1915 Ապրիլ 11-24:

Թուական մը իր կսկիծին չափ անմոռանալի :

Պայծառ առաւօտ մըն էր, երբ կեանքը կը խայտա՛ր վերածնունդի ցնծութեան համերգովը ներդաշնակ ,եւ մինչ ծերեր ու մանուկներ, թաց աղօթքը իրենց շրթունքին կ՚օրհնէին ու կը փառաբանէին լոյսը կենարար, Ապրի՛լ... ամիսներու ամէնէն անմեղն ու մանկունակը, դուն մեղսակից խաւարին ... կատաղի ու մոլեգին քանդեցիր բոյները բիւրաւոր հայ ընտանիքներու, դարձուցիր հաւք բունաներ, բեկորներ հայրենազուրկ ... անհաւասար փորձութեան ենթարկելով արի արանց սերունդի մը ազնուական հանդամանքը : Այսպէս վարուեցար հաւատքով մը որ քուկդ էր ... եւ յոյսով մը որ կը յաջողիս աւերակներու վերածել հայ մտքի մեծութիւնն ու ստեղծագործող թափը, եւ ստուերոտել ցեղին անաղարտ պատիւը : Բայց ... վիժեցաւ հրէշային ծրագիրդ : Ու դարերով հոսող հայկական արիւնն ու արցունքը բիւրեղացած , այսօր, կը պանծացնեն մեր անմահներուն փառքն ու զօրութիւնը դերազանց... թափեցէք արիւնը, նահատակներու հողը կը բեղնաւորէք ի վնաս ձեզի : Սերմեր կը ցանէք համակ կեանք եւ ուժ : «Որքան հնձէք, աւելի կ՚աճինք», ըսաւ Գր. Լուսաւորիչ , զգաստութեան հրաւիրելով հեթանոս թագաւորը :

Ահա թէ ինչու Ապրիլ 11ը թուական մըն է անմոռանալի, որ կը մնայ վեր , շատ բարձր սովորական օրերու իմաստէն, իր ամուր եւ ներկուռ նկարագրով: Իր ցաւի եւ հպարտութեան վսեմ ներշընչումով :

Թուական մըն է Ապրիլը, որ կը մնայ անջնջելի արատ մը արիւնռուշտ քաղաքակրթութեան ճակատին, մինչեւ որ լիովին վարձատրուին մեր միլիոնաւոր զոհերու անվիճելի իրաւունքը :

Իրաւունք մը առաւել քան անվիճելի , որուն՝ իրենց սիրտն ու հոգին, իրենց միտքն ու բազուկը միացուցած են քաղաքացին թէ գիւղացին , սուրի եւ խաչի պաշտօնեան , մտաւորականն ու կուսակցականը, մեծն ու փոքրը անխտիր եւ միաբան՝ որ զանգուածային բազուկներով, արիւն քրտինքով կերտած են մեր սեփական հայրենիքը :

Թող դան ու անցնի՛ն Յիսնամեակներ : Թուական մըն է Ապրիլը, որ եթէ մոռնան ամէնքը, ամէնքը ... չեն կրնար մոռնալ հայ մայրերը : Մայրերու սրտին խորը կը մնայ Ապրիլեան վիշտը անմոռանալի, կը մնայ միշտ թա՛րմ եւ կըսկըծալի :

Մէկ սփոփանք միայն կարող է մեղմացընել մայրերու այրող սիրտերը .—

Չմոռնա՛լ...

Չմոռնալ մեր նախանձախնդիր պահակի դերը մայրենի քաղցր լեզուի պահպանութեան նկատմամբ :

Մայրենի լեզուն է միայն որ կը մնայ անխարդախ ոսկի կամուրջը ծնողքի եւ զաւակի, ազգի եւ հայրենիքի միջեւ :

Այսպէս է որ «Ամէն Հայ պէտք է իր լեզուն համարի իր ամենասուրբ բանը , իր աչքին լոյսը, իր սրտի արիւնը, իր կենդանութեան հիմքը, իր պատիւն ու պարծանքը, (Ստ. Ն.):

Եւ ա՛յս է ու պիտի մնայ դարերու անյեղլի պատգամը, գրուած մեր ծնողքներու եւ մեր թանկագին որդիներու սուրբ արիւնովը, զոր մեզի կտակեցին մեր անմահ ջահակիրները :

Այլապէ՞ս ...

Այլապէս, թող ներուի մեզի յայտնել թէ այս Ուխտի օրուան առթիւ կատարուած բոլո՛ր հանդիսութիւնները, բոլո՛ր սրտայոյզ արտայայտութիւնները աւելի կը մրմռացնեն մեր սիրտերը իբրեւ առերեւոյթ ցոյցեր, մեր աստուածային զոհերու պաշտելի յիշատակին հանդէպ :

Ինչո՞ւ մեղադրել, ուրեմն, մեր թշնամին երբ ամէն առիթէ օգտուելով, կտորկտոր կ՚ըլլայ, արար - աշխարհին մոռցընել տալու համար անմոռանալին .— Հայուն սուրբ դատը, եւ անոր անվիճելի իրաւունքը :

×

Կը խնդրեմ, սակայն, յարգելի ընթերցողներէս՝ որ պահիկ մը մոռնալով մեր սեփական եսը, մոռնալով մեր աշխարհը , վերյիշենք բորենիներու ձեռքերէն ազատագրուած մեր զաւակներէն մէկուն « Ֆաթմա»ին կեանքի պատմութիւնը :

Ազատագրուած բեկորներու Ճանապարհ Խաչին՝ մէկ տարբեր տեսարանը պարզուեցաւ այս որբուհիով :

Մարդիկ զայն տեսնելով, պիտի փորձուէին մեղանչել թէ ինչո՞ւ թշնամին այս մէկն ալ չսպաննեց, որպէսզի ամէն օր եւ տարին տասներկու ամիս չմեռնէր կաթիլ - կաթիլ եւ չորս տարի շարունակ, իր կիսամեռ գոյութիւնը անմոռանալի դարձնելով գերեզմանէն ալ անդին:

Ո՛րքան կը թեթեւնար վիշտը՝ եթէ կարենար խօսիլ ու պատմել իր չարչարալից կեանքը, երանի տալով մեռնողներուն, որոնք մէկ անգամ մեռան - ազատեցան :

Նման խորհրդածութիւններով Չէզոք Տուն մտաւ «Ֆաթմա»ն, արհամարհելով ազատագրուած որբերուն յատուկ առասպելական սարսափները :

— Մահո՞վ կ՚ուզէր գտնել իր խաղաղութիւնը :

Ոչ ոք հասկցաւ ...:

Բժշկական քննութիւնը հաստատեց որ այս աղջիկն ալ ... յօշոտուած էր վայրագօրէն :

Չարիքը իր անխիղճ ձեռքերով գամած է սոսկումը անոր բիբերուն խորը ուր , լճացած արիւնին ճամբով, հազիւ կը լուսաւորուին անոր հիւանդ քայլերը :

Ցամքած է արցունքը :

Իսկ տժդոյն ու նիհար այս աղջկան ձայնը՝ աղեկտուր հեծեծանք մըն է միայն :

Չէզոք Տունի բժիշկը, Իւզպաշեան, խնամքով կը դարմանէ ջղային դրութիւնը, մասնաւորապէս, հաւասարակշռելու համար անոր ընդհանուր առողջութիւնը:

Որբերը մոռցա՛ծ իրենց սեփական դառնութիւնները , իրենց նոր ընկերուհիին շուրջ կը դառնան սրտագին , որպէսզի զուարթացնելով բան մը փոխեն անոր կսկծալի արտայայտութենէն ... ի զուր ...:

Եւ այս ձախողանքէն ազդուած մեր ազնիւ բեկորները կը տխրին բայց կը շարունակեն խօսիլ Ֆաթմային հետ, անդրադարձնելու համար թէ առանձին չէ ինքը:

Թէ իրենք քոյրիկ, աղբարիկ են իրեն :

Եւ տակաւին իրենց տարիքին անհամեմատ այնպիսի բարձր ու վսեմ զգացումներ, որ մեր ազատագրուած որբերու հրեշտակային սիրտն ու հոգին պիտի բաւէր զարդարելու աշխարհ մը ամբողջ , իբրեւ սիրոյ եւ գթութեան զմայլելի օրինակ :

Ցանձնախումբը իր հարցուփորձերով շեղեցաւ սկզբունքէն, յոյսով մը որ գուցէ յեղաշրջուի որբուհիին հոգեկան վիճակը եւ կարենայ ազատագրուիլ Չարիքին կապանքներէն :

Ապարդիւն ...

Բարեբախտաբար , դիտութեան խօսքը աւարտած չէ տակաւին : Դեղերը կը շարունակուին բժիշկին հրահանգներուն համաձայն : Մաքուր օդը, մասնաւոր սընունդը, սէրն ու գուրգուրանքը եւ զուարթացնող մթնոլորտ ստեղծելու փորձերը՝ դադրած չեն ամենեւին :

Գիշեր մը, որբուհին կը տառապի ջըղաձգական նոպայով մը, քունին մէջ կը ճչայ զարհուրելի : Բառերու նմանող բաներ մըն ալ կը սահին շրթներէն, ահաղանդի տպաւորութիւն թողլով հսկիչին ու քնացող որբերուն վրայ : Բոլորը կը ցատկեն անկողիններէն, անդիտակից եղելութեան : Կառավարիչ Տիկինը կը հանդարտեցնէ տղաքը ու կը հետեւի «Ֆաթմա»ին: Անոր ձայնը հետզհետէ կը փոխուի տարօրինակ, այլանդակ եղանակներու, երբ քրքիչն ու ողբը իրար խառնուած, պահ մը կը շփոթեցնեն տնեցիք, որոնք կը տառապին իրենց անզօրութեան առջեւ :

— Բժիշկը ծանր դեղեր տուած է այդ օրը :

Քաջեան մայրիկը փարած որբուհիին, մրմունջի պէս երգելով , կը հանդարտեցընէ սրտիկը... որ երկար եւ տաժանելի ցնցումներէ ետք կը քնանայ յուշիկ :

Առաւօտ է, որբերը կը հագուին ու վար կ՚իջնեն անաղմուկ, որպէսզի չխանդարեն Ֆաթմային հանդիստը :

Ֆաթման երկար քնանալէ ետք կ՚արթըննայ լաւ տրամադրութեամբ : Նայուածք, շարժում աւելի բնական կը թուին: Բժիշկը կը հասնի շուտով, կը հետաքրքրուի , «ի՞նչպէս անցաւ գիշերը»: Կը լսէ պատահածը, եւ ուրախութեամբ կը մօտենայ ու կը փայփայէ որբուհին : Անիկա կը նայի բժիշկին երեսն ի վեր ու լալ կը սկսի: Խոցուած ու գոցուած սիրտըն է Որբուհիին, որ կը փլի յանկարծ , առուներ հոսեցնելով անոր գունատ ու վտիտ այտերէն : Արցունքներ բարերար , որոնք կը հոսին օրհնութեան մը պէս առատ սփոփարար ... որուն շաբաթներէ ի վեր կը սպասէինք անձկութեամբ :

Որբերը մեղմաձայն՝ կը բաժնեն իրենց ընկերուհին այրող արցունքը :

Բժիշկը կը պատուիրէ արդելք չըլլալ անոր յուզումին, որպէսզի զսպուած արցունքին թոյնը չշարունակէ իր աւերը անոր հալումաշ առողջութեան վրայ : Հարկ է զգուշանալ դարմանումի շրջանին, որպէսզի ջիղերը կազդուրուին լուռ ու խաղաղ մթնոլորտի մէջ : Թող ինքը միայն խօսի, ինքը լայ ազատ, ինքնաբուխ ...

Այսպիսի հայրական հոգածութեամբ , ու իր կոչումին արժանի նուիրեալի մը հոգիով, որբերու բժիշկը Իւզպաշեան , յաջողեցաւ ազատել փլուզումէ, Չարիքին ձեռքերէն սուզ դնուած՝ մեր բեկորին կեանքը :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Քարտուղար՝ Պոլսոյ Չէզոք Տունի Ցանձնախումբին)

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՕՎՐԸ Տ՚ՕՐԻԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է այս պայծառ անունը, Գերապայծառ Մառոլօ, մէկը փրանսացի այն եկեղեցականներէն, որոնք «զԱստուծոյն Աստուծոյ » տալու պատուէրը կատարելով անվհատ՝ երբեք չծախեցին իրենց խիղճը , քաջ եղան միշտ, պաշտպանելու համար ժողովուրդ մը՝ որ ուղեկից եղաւ աստուածապաշտութեան փշոտ զառիվերին վրայ եւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ճանապարհին վրայ :

Մեր ընթերցողները կը յիշեն այն զգայուն ճառերը , զորս արտասանեց Գերապայծառ Մառոլօ՝ մասնակցելով Ապրիլեան Նահատակաց մեր ազգային սուգին : Այդ առթիւ, պատասխանելով խմբագրութեանս գրած շնորհակալութեան նամակին, Գերապայծառը մեզի յիշեցուց թէ կը շարունակէ աւանդութիւն մը, հետեւելով փրանսացի եկեղեցականներու փառաւոր հոյլին, որ պաշտպան կանգնած է հայ դժբախտ ժողովուրդին դատին՝ առաջին օրէն: Եւ իբրեւ վկայութիւն՝ մեզի ղրկած է *Էօվռը տ՚Օռիան* պարբերաթերթին հին մէկ թիւը, 1897 Մարտ - Ապրիլ, որ ամբողջովին նուիրուած է հայ ժողովուրդին ողբերգութեան : Ոչ անշուշտ « կարճ յիշողութեամբ» պարծենցող Եւրոպացիներուն համար, այլ ի պէտս հայ երիտասարդներուն՝ մաս առ մաս պիտի հրատարակենք *Էօվռը տ՚Օռիանի* այդ թիւով լոյս տեսած գրութիւնները .—

AUX CHEFS D'ETAT

Chanceliers, Ambassadeurs et Ministres
Des Six Grandes Puissances

•

Signataires du Traité de Berlin

Tout un peuple chrétien est injustement condamné à disparaître, à bref délai, par un souverain musulman que ses forfaits devraient mettre au ban de l'humanité.

Ce peuple, abandonné de tous, est présentement exterminé, non plus dans de grandes hécatombes, mais dans les tourments les plus odieux, les plus atroces que l'histoire ait enregistrés.

C'est à vous de le sauver !

Pendant que vous délibérez entre vous sur les moyens de comprimer, même par la force, les élans généreux de la plus faible des nations de l'Europe, le Turc que vous protégez se hâte, lui, d'achever sournoisement sa besogne homicide ; et, là-bas, dans cette Arménie pantelante que vous affectez d'oublier, le drame sanglant devient chaque jour plus sombre et plus terrible.

Vos peuples s'inquiètent à bon droit : leur conscience chrétienne ne comprend rien à cette politique néfaste qui consiste à protéger le musulman oppresseur et à laisser périr le chrétien opprimé.

Lisez cet appel que vous adresse l'Arménie dans son épouvantable et lente agonie. Lisez les pages navrantes, écrites dans le sang et les larmes, que viennent de me faire parvenir les chefs religieux de cette malheureuse nation, que vous avez solennellement prise sous votre protection collective au Congrès de Berlin, et que vous laissez écraser et anéantir, sous vos yeux, par ses sauvages oppresseurs.

L'humble prêtre qu'ils ont chargé de transmettre à vous, grands de la terre, cet appel désespéré, vous supplie par les entrailles du Christ, votre Maître et votre Juge, de prendre en pitié les débris de ce peuple qui va mourir !

En vertu de la solidarité humaine, et surtout de la solidarité chrétienne, l'Arménie a droit à votre secours ; et votre devoir est de venir d'urgence à son aide, sinon le sang de ses fils innocents retombera sur vos nations et sur vos têtes.

Craignez le jugement de l'histoire.

Craignez surtout le jugement de Dieu !

La justice est éternelle. Le droit est imprescriptible.

Or, cette race agonisante, qui est la doyenne des races civilisées, a le droit de vivre.

La justice vous commande de l'arracher à sa prochaine destruction.

Votre propre intérêt enfin vous impose de ne pas vous faire les complices de l'Islam dans cette œuvre criminelle d'extermination.

En la laissant s'accomplir, vous pécheriez contre vos frères et contre Dieu !

Ce n'est jamais impunément, pour les nations comme pour leurs chefs, que se commettent de pareils attentats contre l'humanité, contre la justice, contre le droit !

Fx Charmetant
Missionnaire apostolique
Directeur général de l'Oeuvre d'Orient

ՕՐՏՈՒԻ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

1915ին, հայկական ընդհանուր բըռնագաղթին, Օրտուի հայ ընտանիքներէն շատեր իրենց անչափահաս երախաները տարին միասին, ուրիշներ յանձնեցին իրենց բարեկամ կամ ծանօթ յոյն եւ խլամ Վրացիներու ընտանիքներուն, մի քիչ ալ դրամ: Իսկ այն ընտանիքները, որոնք յիշուած պայմաններէն զուրկ էին, ակամայ սրտի մորմոքով թողուցին այնպէս, իրենց երախաները իրենց ճակատագրին, ողորմութեանը Անյայտին ... եւ հեռացան:

Այս շարժուն եւ փոքր «լքեալ գոյքերը», որոնց թիւը բաւականի կը հասնէր, իրար մօտեցան ու կապուեցան սերտօրէն համաձայնական կեանքով մը: Կը շրջէին փողոցները, կը գիշերէին Հայերէ պարպուած տուներու որեւէ անկիւն, միասին կ'աշխատէին ապրուստի համար, իսկ երբ աշխատանք չըլլար՝ կը գողնային անշուշտ:

Օրերէն մէկը սակայն կառավարական ոստիկաններ յանկարծ փողոցը ինկած մէկ առ մէկ սկսան հաւաքել սոյն նորաստեղծ պրոլետարները եւ տարին նորակազմ հիւանդանոցի ծովեզերեայ շէնքը: Միեւնոյն ատեն մունետիկը եւ պատերը փակցուած ազդերը կ'իմացնէին հետեւեալը.— «Կառավարութեան հրամանը 'այս է, ո'վ որ իր մօտ կը պահէ Հայ մը, ըլլայ այր թէ կին, տղայ կամ աղջիկ, անմիջապէս եւ անպայման բերէ յանձնէ կառավարութեան, հակառակ պարագային, անսաստողները պիտի կրեն բարձրագոյն պատիժը»:

Այս կրկնակի ազդերէն սաստիկ վախնալով՝ այն Յոյները, որոնք իրենց մօտ կը պահէին Հայ մը, որպէս ճար՝ կը փութան խլամ վրացի Բաշօղլու Հիւսէին եւ Փապուճ Զատէ Հիւսէին էֆէնտիներու մօտ եւ կը յանձնեն անոնց իրենց մօտ գտնուած Հայերը եւ դրամները: Ասոնց մէջ էին Վարդան Անդրէասեանի, Մարտիրոս եւ Սահակ Շիրինեան եղբայրներու զաւակները:

Հիւանդանոց հաւաքուած երախաներուն վրայ հսկելու համար իբր պահակ թողած էին թուրք ծեր ոստիկան մը, որ գթոտ խիղճ ունեցող մէկն էր հանդէպ այս թշուառ եւ անպաշտպան երախաներուն, որոնց աղեկտուր եւ սրտաճմլիկ լացերը լեցուցեր էին շէնքը, այն վախով որ իրենց ծնողքներուն պէս զիրենք ալ պիտի մեռցնեն:

Հիւանդանոց կուգայ Մագրիտի Եորկիի կինը (Յոյն) իր սիրելի դրացիին՝ Աւետիս Մուսայեանի երկու մանչուկներուն ուտելիքներ բերելով: Վերադարձին՝ ոստիկանին թոյլտուութիւնով սոյն երկու մանչուկները կը տանի իր տունը (ուրիշներէ գաղտնի): Յետագային ասոնք ճամբուեցան Սոխում իրենց քեռիին մօտ: Սոյն պահակ բարի ոստիկանը մեծ տղոցը աչքով – ունքով ցոյց կուտայ շէնքին ծովահայեաց ցած պատուհանը: Մեծերը ըմբռնելով ոստիկանին միտքը, նոյն պատուհանէն վար աւազին վրայ ցատկելով խոյս տուած են:

Հիւանդ – անկար եւ բոլորովին փոքրահասակ երախաները չկարենալով օգտուիլ առիթէն, մնացած են հիւանդանոցը: Թուրք ոստիկանութիւնը ասոնք բոլորը մէկ կը լեցնեն նաւակը «ձեզ Սամսոն պիտի տանինք» ըսելով ու կը տանին դէպի ծովուն բացերը եւ բոլորը մէկ ծովամոյն կ'ընեն:

Ատկէ ետք, ոստիկանները կը սկսին հետապնդել փախստական տղաքը: Հետզհետէ, բոլորը կրկին ձեռք կ'անցընեն և կը բերեն ուղղակի նոյն նաւակները կը լեցնեն: Տղոց կասկածին հակառակ, որ զիրենք անպատճառ ծովամոյն պիտի ընեն, նաւակը կը յառաջանայ եւ շուտով Կիրասոն ցամաք կ'ելլէ: Տղաքը կ'առաջնորդեն թափուր խոշոր շէնք մը, եւ թուրք խնդրամատոյց ընտանիքներու մէջ կը ցրուեն մէկ առ մէկ:

Հոս մեր նորելուկ պրոլետարները հաղիւ ամիս մը կը մնան: Կիրասոն խիստ մօտ է Օրտուի: Մէկ երկուքը նաւակով, իսկ մնացեալները քչիկ – քչիկ խոյս կուտան եւ ցամաքով կը վերադառնան Օրտու: Ոստիկանութիւնը ճարահատ մէկ քանին Օրտուի թուրք ընտանիքներուն կը յանձնէ, մնացածն ալ Սամսոն կը ճամբէ նաւակով:

Երբ ռուսական պատերազմական նաւերը Օրտուն ռմբակոծեցին, թուրք կառավարական պաշտօնեաները փախուստ կուտան: Սոյն առիթէն օգտուած են պահուած Հայեր, ինչպէս նաեւ Յոյներ, որոնք նաւակներով գացած ռազմանաւերը մտած են, ուր մինչեւ Տրապիզոն հասնիլը՝ ռուս ծովայինները ամէն խնամք եւ հոգածութիւն ցոյց կուտան: (Տրապիզոն գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ, այն ատեն): Տրապիզոն հասնելէ ետք, Ազգ. Խնամատարութիւնը տէր կը կանգնի հայ փախստականներուն, բոլորը կը տեղաւորեն լաւ տեղեր, հագուստեղէն, անկողին եւ ուտելիք կը հայթայթեն: Յետագային կը փոխադրեն Սոխում եւ այլուր:

Իսլամ Վրացիներու մօտ մնացած հայ աղջիկները կ'ուղարկեն Թոգաթ, ուր կը գտնուէին Օրտուցի ազգականներ: Ասոնք Զինագադարին կը վերադառնան Օրտու:

Զինագադարին Օրտուի նորաբաց որբանոցը հաւաքուած են մօտ երեք հազար երկսեռ որբեր: Նոյնպէս որբեւայրիներ, անպաշտպան, քիչ թիւով:

Սոյն հալածական եւ որբացած երախաներու մէջ էին Հայկակ Բ. Ծատուրեան, Յակոբ Ա. Չիլեան: Յետագային այս բոլոր երախաները համեստ ուսում մը առին, աշխատանքի, գործի ձեռնարկեցին, ընտանիք կազմեցին, զաւկի՝ թոռներու տէր եղան, կ'ապրին որպէս մարդ, որպէս Հայ, աւելի լաւ քան զիրենք հալածող մարդ – բորենիները ...:

Բ. ՉԻԼՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11/24

Ապրիլ 11/24ը Մեռելոցի Օր չէ, ոչ ալ սուգի եւ լացի:

Յեղին երկու միլիոն մարտիրոս նահատակներուն յիշատակը ոգեկոչելու Օր:

Զի մեր հերոսամարտերու ոգին խաթարած կ'ըլլանք ու արի արանց քաջամարտիկները որոնք անվերապահ նուիրումով ցեղին գոյութեան սրբազան պայքարին մէջ նետուեցան, անոնց հոգեկան անդորրութիւնն ու խաղաղութիւնը կը խանգարենք:

Յեղին ռազմունակութիւնը Հայկեան յանդգնութեամբ, առիւծի վսեմ արհամարհանքով բաշերը ետեւ նետած, Արտաւազդեան բռնկումով ցցուեցաւ, դարաւոր թշնամիին դէմ ու զայն բարոյական, Ֆիզիքական պարտութեան մատնեց, գոռոզ գլուխը պարտաւորեց խոնարհել Հայաշխարհի որոշ շրջաններու մէջ:

Անոնք ամէն մէկը մէկ մէկ Արարատ դարձած Հայորդիներու սրտերուն մէջ, հոգեկան հպարտութեան իբրեւ անհասանելի գագաթները, խիզախութեանց անզուգական մարտնչումներ՝ փոթորկեցին ու երկար դարեր պիտի մրրկեն սերունդներու էութիւնը:

1915ին Հայոց աշխարհը սուրի, հուրի, արեան, նախճիրի թատր դարձուց ամէն դարերու եւ ժամանակներու ոճրագործ Թուրքը, հակառակ հայ ժողովուրդի արիւնաքամ վիճակին: Ան Վահանդնեան վճռականութեամբ նետուեցաւ անհաւասար գուպարներու մէջ հրէշածին ու վատ Թուրքին դէմ որ հոն ուր գործ ունեցաւ արի արանց հայ քաջերու հետ՝ վատօրէն խոյս տուաւ ճակատելէ ու աննամօթաբար բանակը օգնութեան կանչեց՝ հակառակ իր գերազանց ուժերուն ու անսահման հնարաւորութեան, հոն, ուր չկար հարուածող բռունցք՝ վատօրէն ու վայրագութեամբ նետուեցաւ ծերերու, մանուկներու, կիներու եւ անզէն, անպաշտպան հաւաքականութեան վրայ ջարդեց, խողխողեց, բռնաբարեց ահաւոր չարչարանքներով առանց խղճահարութեան աւեր ու աւերակ դարձուց չէն օճախները Հայոց:

Ջարդը եւ աւերումի անոպայ վազքին մէջ չանդրադարձաւ թէ ստեղծածարեան ճապաղիքներու մէջ ինքն էր որպիտի խեղդուէր աւելի ուշ: Հայրենիքն էր որ պիտի կործանէր իր յաւիտենական ջարդարարի եւ վանտալական բնազդին հետեւանքով:

Այս սպանդէն ծնաւ ժանտախտ, համաճարակ, սով, թշուառութիւն: Տնտեսական անկում, այս բոլոր դժբախտութեան պատճառը՝ շինարար, աշխատունակ ու ստեղծագործ ժողովուրդի մը անխըղճօրէն բնաջնջումի դաժան ծրագիրն էր, ու պատահեցաւ անխուսափելին՝ երկիրը եղաւ բաժան բաժան, կործանեցաւ կայսրութիւնը ...

Շան – սատակ Թալէաթներու հրէշային ու ճիւաղային երազը, թէ Հայութիւնը յիսուն տարիով տեղքայլի պիտի դատապարտէ, ջարդերով ու կողոպուտով անոր յառաջդիմութիւնը պիտի սանձէ, հակառակ բոլոր տեսակի ցեղասպանութեան ու նախճիրին՝ Հայը ոչ միայն տեղքայլ չըրաւ, այլ հսկայաքայլ յառաջդիմեց, ստեղծագործ հոգին վսեմ թռիչքով մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան տուաւ գիտնականներ, յիսուն տարուան ընթացքին ստեղծեց ՀԱՅՐԵՆԻՔ, կատարեց պատկառազդու շինարարութիւն, հակառակ հոն տիրող անհրապոյր վարչաձեւին: Մինչդեռ մոլեռանդ ու արիւնկրզակ Թուրքը տեղ քայլէն ալ անդին յետադիմութեան է դատապարտուած երկար դարեր, երկիրը օրէ օր կը դիմէ ընդհանուր քայքայումի ու կ'ամայանայ, անտեսապէս կախուած է օտարներու բարեացակամութեան, ժողովուրդը միշտ առիթ կը փնտռէ նոր նախճիրներէ օգտուելու: 1955ին փաստը տուաւ երկրին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ սարքելով կողոպուտ եւ սպանդ...

Չխօսինք քրտական ջարդերու եւ Յոյներու դէմ անանուն հալածանքներու մասին:

Հայը իր ձեռքով պատժեց իր արիւնռուշտ դահիճները: Անպատմելի վէրքերը կապելով ժրաջան լծուեցաւ հայրենիքի կառուցման աշխատանքին, այսօր հաստատ քայլերով ու խոր հաւատքով կը դիմագրաւէ իր լուսաւոր ապագան: Արաքսի ափին, մտքի ու դիտութեան ճառագայթներով է ողողուած՝ ի հեճուկս Թուրքին սարքած դարերէ ի վեր անպատմելի նախճիրներուն:

Ու ամէն տարի գեղածիծաղ այս օրերուն՝ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԳՈՂԳՈԹԱՆ մեր հոգիներուն խորը կը հրավառի ու իբրեւ ահազանգ ու ահաւոր փոթորիկ կը խթանէ՝ դառնալով տարուէ տարի աւելի վըճռական ու պահանջկոտ յանուն ազգային մեր կորուստներուն եւ միացեալ անկախ հայրենիքի իրականացման:

Ապրիլ 11/24ը Հայուն խնկելի նահատակներուն սրբազան կտակին նուիրագործման եւ սուրբ պայքարը հաւատարմօրէն շարունակելու, ոգեկոչելու օրն է:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

APPEL SUPREME DE L'ARMENIE AGONISANTE A L'EUROPE CHRETIENNE

Extermination clandestine des chrétiens d'Arménie

Nous venons de recevoir, par voie du Caucase et de Tiflis, un rapport terrifiant, adressé par quelques notables Arméniens et les évêques grégoriens des provinces de l'intérieur, à leurs frères de l'Arménie russe et à leur patriarche, le catholicos d'Etchmiadzine, qui réside au pied de l'Ararat, en territoire russe, non loin de la frontière ottomane.

La simple lecture de cet épouvantable récit fera comprendre à quels périls certains et terribles s'est volontairement exposé celui qui a accepté de porter jusqu'à Tiflis cette correspondance, dont la publication ne peut que soulever l'indignation du monde civilisé.

Il a mis près de trois mois, du 15 décembre au 5 mars, avant de pouvoir franchir, au prix de quelles difficultés ! de quels périls ! la frontière turque, aujourd'hui soigneusement gardée pour empêcher l'émigration.

Il savait d'avance qu'il aurait à subir la mort dans les plus affreux supplices s'il était découvert. Il s'est dévoué quand même à affronter ces dangers, pour que l'Europe chrétienne apprenne enfin comment ses injonctions sont écoulées, comment sont tenues les promesses solennelles qui lui sont faites, et comment sont appliquées, dans ces malheureuses provinces de l'intérieur, les réformes qu'elle réclame depuis si longtemps, et que la Sublime Porte lui assure être déjà en voie d'exécution !

Ce n'est plus l'égorgement en masse qui se pratique maintenant sur les malheureux Arméniens ; ce ne sont plus ces hécatombes terribles de 1895-96 qui, violemment et le même jour, faisaient disparaître, par ordre et au signal donné, toute la population chrétienne d'une ville ou d'un village, en les inondant du sang des Arméniens !

Les Turcs ont compris que l'Europe a fini par s'émouvoir de ces tueries, et comme ils craignent maintenant une intervention armée, ils ont changé de tactique.

C'est le martyre à petit feu, c'est l'extermination clandestine, par la plus affreuse et la plus implacable des persécutions, qu'ils ont organisée depuis un an, surtout dans les provinces plus éloignées, contre la race arménienne qu'ils ont juré de faire disparaître lentement mais sûrement, en prenant les précautions nécessaires pour ne pas trop émouvoir l'Europe.

La traduction du grave document qu'on va lire est aussi exacte que possible. Nous n'y changeons rien. Nous avons seulement supprimé certains noms propres pour ne compromettre personne.

Nous laissons ces quelques pages aux méditations du public français et de nos hommes d'Etat, en même temps que nous les transmettons, selon la demande qui nous en a été faite, aux souverains, chanceliers, ambassadeurs et ministres des six grandes puissances, signataires du traité de Berlin.

Après avoir lu cet appel désespéré d'un peuple à l'agonie, on comprendra qu'il y a quelque chose à faire, que des résolutions énergiques doivent être prises, à bref délai, pour le sauver de l'horrible destruction à laquelle travaillent sans relâche ses oppresseurs.

A défaut des chefs d'Etat, s'ils restent indifférents au sort de ce peuple qu'on égorge sous leurs yeux, c'est à *l'Opinion*, cette grande souveraine, plus puissante et plus généreuse souvent que les têtes couronnées, à prendre en mains la cause de l'Arménie opprimée, contre les Turcs oppresseurs, en obligeant les puissances à agir, même par la force, dans le sens de l'humanité et du droit.

F. C.

... Ce qui demeure, c'est la Civilisation arménienne elle-même, ce sont ses cathédrales et ses poètes, ses saints et ses martyrs, sa spiritualité. Et cette spiritualité indestructible, c'est toute l'Arménie.

René GROUSSET

Vous seriez prêts, aujourd'hui, comme eux naguère, à tout risquer plutôt que de renier votre foi vous souvenir et tenir ! Que ce soit là votre force et votre espérance, en attendant la Justice Divine qui ne manque jamais de se manifester.

Mgr. Georges MAROLLEAU

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 17,30ԻՆ SALLE PLEYEL

ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՊԵՏԵՐՈՒՆ

Կը նախագահէ՝

Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ բաժնին կը (դաշնակ), Օր. ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ տասանութիւն), ԺԱՆ-ԺԱԳ ԱՍԼԱՆԵԱՆ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. եւ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ զոյգ վարժարաններու թեամբ Պ. ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի :

մասնակցին՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆ (երգ), Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (արտասանութիւն), ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ միացեալ երգչախումբը՝ ղեկավարու –

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ

Բարձր հովանաւորութեամբ Ապրիլեան յիսնամեակի յանձնախումբին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ կամաւորներու, 39 – 45 պատերազմի նախկին կամաւորներու, ԷՖ – ԷՖ – Ի եւ դիմադրողներու միութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու հայ հասարակութիւնը որ իր խուռներամ ներկայութեամբ մասնակցի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման :

ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 18-ԻՆ

Հաւաքուիլ մեթրօ Ժորժ Ե. (Շան զ'Էլիզէ – Պալզաք մայթին կողմը) :

Անծանօթ զինուորի բոցի արծարծում եւ ծաղկեպսակի զետեղում :

Օթօքարեր նախատեսուած են Ալֆորվիլէն, Արնուվիլէն, Պանեէօյէն, Շաւիլէն, Քոլոմպէն եւ Իսիէն :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ասս Կիրակի առաւօտ պատարագ : Ցետ պատարագի հոգեհանդիստ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, Ազգային Մեծ Եղեռնի Յիսունեւմէկերորդ տարեդարձին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ

Notre-Dame de Paris

Իյիշատակ Ապրիլեան նահատակներու :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Հովանաւորութեամբ քոյր յարանուանութիւններուն :

Կիրակի, Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ՍԻՆԵՄԱ ԼԷ ՎԱՐԻԷԹԷԻ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
եւ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր, մասնակցութեամբ գաղութի լաւագոյն ուժերուն :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն : Ապրիլ 23, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

(Թէաթրը Միւնիսիփալ) :

Կը նախագահէ՝

ՏՕՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ

Կը խօսի՝

Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Պիտի խօսին՝ Գեր. Գ. Վրդ. Պապեան (հայերէն)) եւ Ատամնաբոյժ Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն) :

Պիտի ըլլան խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ, տեղւոյս կարող ուժերու կողմէ :

Յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Ռոմանի հայ գաղութը եւ նորակազմ Երիտասարդաց Միութիւնը :

Ապրիլ 24ին : Կիրակի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանդստեան մասնաւոր արարողութիւն :

Թափօրը պիտի մեկնի ժամը 11·30ին, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առջեւէն, դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը :

Պատարագ նաեւ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ :

×

ՊՈՐՏՕ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատարագ եւ հոգեհանդիստ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն, Սէնթ – Մառի եկեղեցին (Ավընիւ Թիէր, Պասթիտ) :

Նախաձեռնութեամբ Խաչերեան վարդապետի :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Տէսինի 50ամեակի Յանձնախումբի պատշաճ հանդիսութեամբ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Բարձր հովանաւորութեամբ Իզէռի երեսփոխան Նոպէլ Շափիւիի, պատուոյ նախագահ՝ Տէսինի քաղաքապետ Փեռնէն : Կը նախագահէ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԸՆՏՐԵԱՆ :

Կը խօսի՝ ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին մասնաւոր պաշտամունք եւ հոգեհանդիստ պիտի կատարուի ընդհ. նահատակաց յիշատակին Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը տօնուի համազգային շուքով՝ տեղւոյն Ազգ. Միութեան, երեք քոյր յարանուանութեանց եւ Լիոնահայ բոլոր կազմակերպութիւններու բարեյօժար գործակցութեամբ :

Կը նախագահէ Լիոնի հոգեւոր հովիւ

ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը բանախօսեն Փրօֆ. Խայիկեան, Պ. Յ. Նազարեան (Ֆրանսերէն) եւ Ազգ. Միութեան քարտուղար Վ. Եղիշէեան :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ու երիտասարդական միութիւններու կողմէ ուղերձներ :

Աւելի մանրամասնութեանց համար, տեսնել յայտարարութիւնները :

Տեղի կ'ունենայ 1966 Ապրիլ 24, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, 6րդ թաղապետարանի հանդիսասրահին մէջ, 58 Բիւ տը Սէզ, Լիոն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան, Պ. Յակոբ Երանեան եւ ընտանիքին բոլոր անդամները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Յառաջ»ի խմբագրութեան, Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ բոլոր ընկերներուն, Սարսէլ – Առնուվիլի Կապոյս Խաչի վարչութեան եւ ընկերուհիներուն, ինչպէս նաեւ Սարսէլի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծանօթ Ֆրանսացիներուն, բարեկամներուն, ընկերներուն եւ ազգականներուն, որոնք մասնակից եղան, իրենց սուգին, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ, իրենց ողբացեալ սիրելի քրոջ՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան վարչութիւնը, տպագրիչ Համբարձում Թօփալեանի մահուան առթիւ, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Միութեանս փոխնախագահ բանաստեղծ՝ Բիւզանդ Թօփալեանի, եւ ողբացեալին այրիին ու ընտանեկան պարագաներուն :

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հանդըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր դրասենեակը, 32 Բիւ Թրէվիլ, Փարիզ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՔԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժամադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին : Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պտոյտ տեսարժան վայրերը : Ճաշ պանդոկը : Երեկոն՝ ազատ :

Բ. օր. — մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ : Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պտոյտ զանազան վայրեր : Վերադարձ Թիլպուրկ : 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ. — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ. անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուայաժ : Ամէն մասնակցող պէտք է անդամակցի : Տարեկան՝ 10 Ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուի «Արամ» ենթակոմիտէն, կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար : Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պառ տիւ Կլոպ, Պուլվար տ'Աթէն :

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՌԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Սալ տէ Քոնսերվաթուառ, 2պիս, Բիւ տիւ Քոնսերվաթուառ, (Մեթրօ Մոնմարթր) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր վարչութիւններէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին հայրենակից Գրիգոր Գրիգորեանի բնակարանը 77 Բութ Նասիոնալ Սեփթէմ լը Վալոն : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կանանց քոնֆէքսիոնի համար, երիտասարդներ (քուփէօր կամ քուփէօզ), աշխատանոցի մէջ աշխատելու համար :

Դիմել՝

MAISON RENE
12, Rue de Budapest, ALFORTVILLE

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 24 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10594 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.594

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼ 24

— * —

Աննախընթաց Սպանդէն յիսունեւմէկ տարի ետք այլեւս Սգատօն չէ, որ կը կազմակերպենք մեր մէկուկէս միլիոն անթաղ ու անչիրիմ նահատակներու յիշատակին :

Սուգի Օր չէ Ապրիլ 24ը,— Հայոց պատմութեան ամէնէն սեւ թուականը :

Բա՛ւ է, որքան սգացինք ու ողբացինք :

Շատ ենք լացեր ու աղօթեր :

Արցունքը շատոնց ցամքած է մեր աչքերուն մէջ :

Աղօթքը չի բաւեր այլեւս հանդստացնելու մեր անմահ մարտիրոսներու խրոտվեալ հոգիները :

Ապրիլ 24ը Ուխտի Օր է :

Ուխտ՝ հաւատարիմ մնալու մեր նահատակներու կտակին, անոնց մեզի ժառանգ ձգած հաւատոյ հանդանակին :

Հայրենիք եւ ազատութիւն :

Այս է հաւատոյ հանդանակը, որուն համար զոհուեցան անոնք :

Հայրենիքը ա՛յն է, ուր կ՚ապրէին անոնք կէս դար առաջ, ուր հաստատուած էին անոնց նախահայրերը երեք հազար տարի առաջ, ուր իշխած էին Հայկազանց, Արշակունեաց եւ Բագրատունեաց հարստութեանց իշխաններն ու թագաւորները, Հայկ Նահապետէն սկսեալ :

Այդ հայրենիքին մէջ է, որ 1550 տարի առաջ ծաղկած էր հայ մշակոյթի ոսկեդարը, Ս. Սահակ Պարթեւի եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շունչին տակ : Այնտեղ է, որ Վարդան Մամիկոնեան դիւցազնի գափնեպսակին էր արժանացած :

Այդ հայրենիքի հողին ամէն մէկ թիզը ոռոգուած է Հայուն քրտինքով ու արիւնով : Հազարաւոր եկեղեցիներ, վանքեր եւ ուխտավայրեր այդ հողերուն վրայ վկաներն են հայ շինարար ժողովուրդի քաղաքակրթական բարձր մակարդակին ու հոգեկան արժէքներուն :

Ապրիլ 24ը այսօր «մեր թշնամեաց ոտնակոխ», բռնագրաւուած հայրենիքը պահանջելու Օր է : Հայկական բատը վերարծարծելու, մեր ազգային – քաղաքական պահանջները ներկայացնելու, մեր բազմաչարչար ազգին դէմ գործուած անարգարութիւնը չեշտելու, քաղաքակիրթ աշխարհի խղճմտանքը շարժելու Օր է :

Հայրենիք եւ ազատութիւն պահանջելու Օր է :

Այսօր մեր աչքերուն առջեւ կը պատկերանան անվերջ կարաւանները մեր հայրերուն ու եղբայրներուն, մեր մայրերուն ու քոյրերուն, մեր անմեղ մանուկներուն, որոնք սուիններու եւ խարազաններու սպառնալիքին տակ դէպի սպանդանոց տարուեցան :

Կը վերյիշենք չարաշուք գիշերը, երբ հարիւրաւոր մտաւորականներ դաւադրօրէն ձերբակալուելով քշուեցան դէպի Այաշ, Զանզըրը ու Անգարա՝ այնտեղ վատօրէն խողխողուելու համար :

Մեր մտածումները կ՚երթան դէպի Տէր Զօր, ուր յիսուն հազար Հայորդիներ՝ անզօր ու անպաշտպան՝ վայրագօրէն ջարդուեցան արիւնարբու Թուրքերու կողմէ :

Կը տեսնենք ազնուական դէմքերը Զօհրապի, Վարդգէսի, Խաժակի, Ակնունիի, Զարդարեանի, Մինասեանի, Սիամանթոյի, Վարուժանի, Սեւակի, Քէլէկեանի, Տաղաւարեանի, Շահրիկեանի. Մուրատի, Ճանկիւլեանի, Շահպազի, Եռուխանի, Բարսեղեանի եւ հարիւրաւոր միւս մտաւորականներուն, որոնք անարգօրէն սպաննուեցան, որպէսզի անգլուխ մնայ հայ ազգը :

Չե՛նք մոռնար մեր նահատակ մտաւորականները :

Չե՛նք մոռնար Անատոլուի, Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի տարագրութեան ճամբաներուն վրայ ջարդուած, անապատներու մէջ համաճարակէ ու անօթութենէ մեռած մեր անթիւ, անհամար հարազատները, որոնց մարմինները կեր դարձան գիշատիչ թռչուններու եւ գազաններու :

Չե՛նք մոռնար Եփրատի ջուրերուն մէջ խեղդամահ եղած մեր եղբայրներն ու քոյրերը :

Չե՛նք մոռնար Տրապիզոնի առջեւ ծովամոյն եղած մեր հազարաւոր հրեշտականման մանուկները :

Մանաւանդ չե՛նք մոռնար մեր հայրենի հողերը :

Չե՛նք հրաժարիր մեր քաղաքական պահանջներէն :

Չե՛նք դադրիր մեր բողոքի ձայնը բարձրացնելէ քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին, մինչեւ որ տէր դառնանք մեր անվիճելի իրաւունքներուն, — հայրենիքի եւ ազատութեան :

Մինչեւ որ խաղաղին խռովեալ հոգիները մեր նահատակներուն՝ անդենականին մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԵՐՈՍԱՑԱԾ ՄԱՐՏԻՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԳՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՊԷՍ « ՅԱՌԱՋ »Ի ՀԱՄԱՐ

Յարգանքի համար ոտքի կեցա՞ր պահ մը, ո՛վ մարդ :
Եւ դուն, եղբա՛յր, արդեօք յիշեցի՞ր դաժանութիւնն այն օրերուն :
Իսկ դո՛ւք, ընկերնե՛ր քաղաքի մէջ, գործարանի թէ՛ դաշտի,
Իմ քաղցր քոյրեր, մայրեր եւ դուստրեր, քնացողներն արթնցուցէք,
Որպէսզի պոռթկայ արժանապատուութիւնը անիրաւուածներուն,
Ծաղիկներ ցանեցէք մեռելներու անտէր շիրիմներուն, որոնց վրայ քարերն ու խաւար խորշերը լացին :
Վարդեր ցօղեցէք հերոս հայրերու եւ զաւակներու հոգւոյն համար,
Որոնք անմեղ՝ ազնուութեան եւ հեծութեան տիպարներ էին :
Յուշ մը ծնաւ մտքիս մէջ՝ յիսուն դարեր յիշատակելի,
Յուշ մը, որ սիրտս արիւնից, եւ որուն համար լացին մանուկներն ու ծերերն անգամ :
Յարութեան տօնին ուրախ չեմ այսօր, քանզի սիրտս լի է խոր ցաւերով՝
Վերյիշումէն այս զազրելի ոճիրներուն՝ ցերեկն իսկ խաւարեցնող :
Իմ հա՛յ եղբայր, խորհրդանիշ պայքարի, աշխատանքի եւ ուրախութեան,
Սիրտդ լեցուած վառ յոյսերով, հպարտութեամբ եւ բարձրին ձգտումով :
Աստղեր, լուսին եւ արեւ, ձեր շողերով կենսատու
Կը սփռէիք աշխարհին եւ կեանք եւ յոյս եւ աւիւն :
Սակայն ճիւաղ մը անգութ եւ գործակալ օտարին՝
Յայտնուեցաւ յեղանկարծ ոճիրներով զազրելի,
Սպաննելով մանուկներ անմեղ, կիներ ու ծերեր
Եւ բռնագաղթել տուաւ թէ պարմաններ, թէ կոյսեր,
Հարսանիքները դարձան մեռելատուներ տխրաված,
Որոնց համար լացին դաշտերու ծաղիկները ողբագին,
Եւ խաւարեցան՝ արեւն ու աստղերը միասին,
Ու երկինքի լուսինը հարց տուաւ արուսեակին, —
Ի՞նչ եղաւ բռնակալներուն, կուրացա՞ն արդեօք,
Ինչո՞ւ ոճիրն այս դաժան անմեղներուն նկատմամբ,
Լսեցէ՛ք երկիր, մոլորակներ եւ երկինք,
Գիտութեան թեւերով բարձրացանք զագաթներ,
Հասանք հեռու եւ մօտիկ բարձունքներ,
Հնազանդեցան աստղերն իսկ մեր արձակած հրթիռներուն,
Հնազանդեցնենք պիտի անգութները՝ մարդկութեան մեր երգած,
Պիտի զսպենք բոլոր անոնք՝ որոնք կ՚ուզեն քօղարկել լոյսն ու բարիքները անշէջ,
Եւ վերադարձնենք բռնագրաւեալ հողը մե՛ր մայր հայրենիքին եւ իր կարգին,
Եւ ազատագրենք պիտի մեր բազուկներով զերթ նիզակ :
Յետոյ ցանենք ու վարենք խոպանն այդ՝ նոր գիտութեամբ ու խինդով,
Ու պիտի մենք ուսումնարան, գործարան եւ սրբանոցներ կերտենք,
Եւ ծիծաղ տանք լեռ ու դաշտերուն, որ մոռնան ցաւ ու զրկանք :
Հայաստա՛ն որքան դաժան բռնագաղթ տեսած ըլլայ, ժողովուրդդ ողջ է եւ հերոս,
Քանզի կողքիդ ժողովուրդներ եղան բազում, որոնք սիրով ընդունեցան զաւակներդ զրկաբաց,
Ինչպէս մայրն իր զաւակը : Գիրկն առաւ ու սեղմեց կրծքին Արաբն իր հայրենիքին մէջ,
Ու կերակրեց եւ չուզեց որ մահանան սովահար մանուկն ու ծերն ալեհեր,
Համարելով քաջ որդիներ, երկիր, դաշտ եւ աւերակ շէնցնող,
«Միկ»ով մօտեցան ազգերը հեռաւոր, «սպուտնիկը» փաստեց՝ մեծութիւնը կերտողներուն :
Ես կը խօսիմ իմ արաբ հօրս լեզուով, մինչ Հայաստան կը բանայ սիրտը ինծի՝
Իմ հայուհի մօրս շունչով,
Հիւրասէր է Արաբն իր ծագումով, օգնող է ան կարօտեալին,
Միակ իղձս ու խնդրանքս իմ մօրս հայրենիքը տեսնելն է, արդեօք ե՞րբ
Որ ես խօսիմ իր ժողովուրդին մարդկայնութիւնն Արաբին, որ ծնած է անբիծ կաթ :
Կը մերժէի ես ստնտուն՝ եթէ չըլլար մայրս, կամ Արաբուհի մը նախընտրելով կաթնազրկում եւ մահ :
Ազատասէր ու պայքարող հայ ժողովուրդին
Ես կը մաղթեմ սէր ու ծաղկում իր հողին :
Երեւան, դուն երկրորդ մա՛յր գթասիրտ, քոյր անխտիր Հալէպին ու Դամասկոսին,
Հազար ողջո՛յն ինձմէ քեզի, ուզեն թէ ոչ զավթիչներն ու ճիւաղները բոլոր :

ՆԱԶԷՄ ՃԱՊՐԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԸՆՕ ԵՒ ՓԷՕԺՕ կառքերու ընկերութիւնները որոշեցին միանալ դառնալու համար եւրոպական շուկայի կառքի երրորդ շինարարը Ֆոլքսվակընէն եւ Ֆիաթէն ետք : Այս միութիւնը չի կրնար չզարմացնել եթէ նկատի առնենք թէ մէկը ազգայնացած ճարտարարուեստ մըն է (Ռընօ) մինչ միւսը անհատական ձեռնարկ (Փէօժօ) : Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին այս առթիւ եւ անկարելի չի թուիր նոյնիսկ թէ այս ձեւով, յետագային, պետութիւնը քաշուի Ռընոյի Փաթրոնի դերէն : Խօսք կայ նոյնիսկ թէ օր մը Սիթրոյէն ալ միանայ : Ռընօ եւ Փէօժօ պիտի պահեն սակայն իրենց կանոնադիրը եւ ելմտական ամբողջական ինքնավարութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Լիլ մեկնեցաւ ուր կը խօսէր, հիւսիս կատարած իր չորս օրուան ճամբորդութեան միակ ճառը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը պատասխանեց Ուոշինկթընի, ինչ կը վերաբերի ամերիկեան զօրքին հեռացման պայմանաժամին : Ֆրանսա կը պնդէ 1967 Ապրիլի թուականին վրայ, բայց բաց դուռ մը կը ձգէ գործադրման ձեւակերպութեանց համար :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ ներկայիս «Մաօ Ցէ Թունկի մտածումը մարքս – լենինիզմի գագաթը կը կազմէ» : Լենինի ծննդեան 96ամեակին առթիւ, չին օրաթերթը կը հասկցնէ թէ միայն մաոյիզմը թոյլ կուտայ որ համայնավար գաղափարականը իրականութեան մը վերածուի, — « չին յեղափոխութիւնը փաստեց թէ Մաօ – Ցէ–Թունկի միտքը կրնար ամէն բանի յաղթել » կ՚եզրակացնէ Փեքին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 750 միլիոն Ֆրանք փոխ պիտի տայ Սուրիոյ, օժանդակելու համար Եփրատի ամբարտակին կառուցման : Աշխատանքները պիտի ըսկըսին 1967ի սկիզբը եւ հինգ տարի պիտի տեւեն :

ԿՐՈՄԻՔՕ հաւանաբար Պապին հետ պիտի տեսնուի այսօր Կիրակի : Նախքան այս հանդիպումը, խորհրդային Արտաքին նախարարը գիտական եւ թեքնիք գործակցութեան համաձայնագիր մը ըստորագրած պիտի ըլլայ Իտալիոյ հետ :

ԿԻԷՎԻ մէջ ի մօտոյ, պիտի դատուի Ուկրայնացի գրագէտ՝ Իվան Սվիտլիչնի : Ամբաստանուած է որ հակախորհրդային գրութիւններ անցուցած է Արեւմուտք :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ արեւելեան Եւրոպայի միջեւ յարաբերութիւնները կը բարելաւուին : Արտաքին նախարար Էպան Վարշաւա կ՚երթայ եւ իսրայէլեան մամուլը այս ճամբորդութեան նշանակութիւնը կը փնտռէ :

ՕՍՍԵՌՎԱԹՈՌԻ ՏԷԼԼԱ ՏՈՄԵՆԻՔԱՅԻ մէջ յօդուած մը հրատարակուած է, որու հեղինակը անկարելի կը գտնէ համայնավարներու եւ կաթողիկէներու միջեւ խօսակցութիւնը :

ԹԻԹՈՅԻ Պուքրէշ այցելութեան առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը տարակարծութիւններ ցոյց կուտայ Եուկոսլաւիոյ զեկավարին եւ ռումանացի զեկավարներուն միջեւ :

ԼԻՈՆ մէջ Լըքանիւէի զեկավարութեամբ կը բացուի դեմոկրատ կեդրոնի ազգային համագումարը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Պաշտպանութեան նախարարը՝ մառեշալ Մալինովսկի յայտարարած է թէ Չինաստան խափանարարական գործունէութիւն կը տանի խորհրդային օժանդակութեան դէմ, Վիէթնամի : Յայտարարած է նաեւ թէ Խորհ. Միութիւնը հակահրթիռ պաշտպանութեան նոր գրութիւն մը ունի :

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԳԻՒՂԸ

Կորսուած գիւղ, կ'ըսեն թէ գեղեցիկ էիր դուն,
Անձրեւներով, լռութիւնով, խոր-հուրդներով շղարշուած, կ'ըսեն թէ դուն,
Մեր քոյրերուն սէրերուն պէս՝ գաղտ-նածածուկ,
Բայց եւ այնքա՛ն պարզ ու խորունկ, մեր մթասքող մատուռներուն
Պատէն կախուած Աստուածամօր աչ-քերուն պէս թախծոտ, տիրող անուշու-թիւն,
Կեցած հեռուն, մշուշներուն մէջ կոր-սըւած՝
Իմ գիւղ, իմ տուն, անկրկնելի, ան-վերադարձ իմ քաղցրութիւն :

Կ'ըսեն, որովհետեւ ես քեզ չեմ տեսած, ինծի կ'ըսեն,
Թէ գեղեցիկ էիր դուն, ինչպէս սիրտը միայն կրնայ ընտրել իր գեղեցկութիւնը,
Անոյշ էիր դուն, ինչպէս կեանքը կրնայ ցանկալ իր ճառագայթին,
Հարազա՛տ էիր դուն, ինչպէս պան-դուխտը կրնայ երազել միայն իր գիւղը հեռու,
Իր գիւղին բոլոր մտերմութիւնը :

Կորսուած իմ գիւղ, մշուշին մէջէն կախուած անրջանք ու հեռանկար,
Կուժն ուսին վրայ, գլուխը թեքած, աշնան լռութեամբ շիկնած աղջկան ոս-կեղէն խորհուրդ ու դիմանկար,
Թարթիչները թող արցունքով փակուին, թող իրիկնանա՛յ դաշտերուն վրայ:
Մնացիր այդպէս, մազերդ հովին շրջէ ու երգէ,
Հայերէն կանչէ,
Գի՛ւղ, իմ հեռաւոր, իմ գեղեցկագո՛յն բանաստեղծութիւն :

Քեզ հօրմէս սորվեցայ, որովհետեւ օ-տար գիւղի մէջ ծնած եմ ես եւ օտար մարդիկ ինծի սորվեցուցին իրենց բա-նաստեղծութիւնը :
Բայց քեզ ընտրեցի ամէնուն մէջէն,
Եւ իմ ընտրածը երբեք եւ երբեք չկըր-ցայ տեսնել,
Կորսուած իմ գիւղ, զլացուած իմ սէր, իմ տառապանք,
Իմ ուրախութիւն եւ ողբերգութիւն,
Ես քեզ շա՛տ ու շա՛տ կը սիրեմ :
Քաղցր ես դուն տխրութեանդ մէջ, ուրախութեանդ մէջ բարի,
Եզան հետ եղբայրացած դուն մշակ ա-րի,
Մաքրամաքուր հաց,
Ու հոռովե՛լ...:
Գեղեցիկ են լեռները հայրենի,
Ծխանին ծուխը թող որ չպակսի, բո-լոր պանդուխտներու յիշատակին՝
Հոռովե՛լ...

Աստուած բարի ըլլայ եւ հաւասար ա-մէնուն համար, Հոռովէ՛լ...
Բայց Աստուած բարի չեղաւ, Աստուած հաւասար չեղաւ ամէնուն համար,
Եւ լռեց հոռովէլը: Դաշտերը մնացին անմշակ :
Հօտերը տուն չվերադարձան, ոսկի փոշի չբարձրացաւ
Վերջալոյսին, դուն փլած էիր արդէն:
Թող այլեւս չծագէ՛ր, արշալոյսը չծագէ՛ր
Մորթուած մշակներուդ դիակներուն վրայ :
Աստուած չգիտցաւ, Աշխարհ չգիտցաւ թէ ի՛նչ կը փլչէր, ի՛նչ կը կորսուէր,
Ազգի մը բոլոր գեղեցկութիւնը,
Արդա՛ր հոռովէլ
Մնացած հեռո՛ւն
Կորսուա՛ծ իմ գիւղ:

Ո՛վ կը հասկնայ, ո՛վ կը փայփայէ ողբերգութիւնս,
Բանաստեղծ եմ ես, բայց ի՞նչպէս երգեմ,
Ես թոռը Հայկին,
Երբ հեռուն մնաց, կորսուեցաւ իմ բա-նաստեղծութիւնս :
Ի՞նչպէս երգեմ ես՝
Երբ Փարիզի արուարձաններէն ծո՛ւխ-ծո՛ւխ կը բարձրանայ
Եւ ծուխը կ'ըլլայ
Առջի երազը արշալոյսներուս,
Երբ վերջալոյսը տժգոյն է այնքան, ցաւը սրբած է գոյները բոլոր,
Սրտերուն երբ որ
Քսուելով կ'անցնին ամպերը, այնքա՛ն ցածցաւ երկինքը,
Կարօտին վրայ, երկինքը այնքա՛ն պատեր բարձրացուց :
Ի՞նչպէս երգեմ ես՝
Երբ սէրերը իմ
Ոչ թէ տխուր են անմատչելիին գե-ղեցկութիւով,
Այլ աժան կեանքի մեծ դատարկու-թեամբ.
Երբ Սէնը հսկայ տխրութիւն մըն է
Թրուպատուրներու երգով օրօրուն,
Մեր աշուղներուն
Որքա՛ն անծանօթ: Որքա՛ն մոխրա-գոյն :
Ի՞նչպէս, ես ի՞նչպէս երգեմ, երբչկայ մեր գիւղը անոյշ, մեր գիւղին բոլոր բանաստեղծութիւնը,
Արցունքն ու լացը :
Երբ որ ալ չկայ
Հողը որ պոռայ
Ու սիրտը ցատկէ,
Այդ ե՛ս եմ, ըսէ,
Ես, թոռը Հայկին, որ յօրինեց տուն իր բնակութեան
Շինեց իրեն գիւղ,
Կոչեց Հայկաշէն :

Ի՞նչ, ի՞նչ երգեմ ես,
Անէ՞ծք, բայց որքա՛ն խեղճ է աշ-խարհին վերադարձնել
Մեղի վիճակած իր դառնութիւնը :

Աշխա՛րհ, քեզ՝ համար
Ես օրհներգ չունիմ
Չունիմ եւ անէծք
Ոչ իսկ ներշնչում :
Ես կ'երգեմ լոյսը՝ ինչպէս երգեցին լուսեղէն ծնունդ Վահագնը կարմիր
Վիշապներու դէմ պայքարի ելած՝ լոյսին ի խնդիր :
Ես կ'երգեմ Հայկին լուսեղէն տունը, գիւղը Հայկաշէն.
Լոյսը՝ խաւարին, վիշապին կոխան :
Կ'երգեմ հաւատքս լոյսին զօրութեան,
Եւ կը հաւատամ
Թէ լոյսին համար տրուած երազը ա-րիւն է կարմիր՝
Թափած մեծութեան սեղանին վրայ :
Ես կը հաւատամ, լոյսը կը յաղթէ,
Կը յաղթէ գիւղը
Անթաղ մնացած իր մեռելներով, իր մեռելներուն բանաստեղծութեամբ,
Տարուած սպանդի, քաշկռտուած մին-չեւ ահաւոր Տէր – Զօր
Սակայն չմեռած,
Ծնած ապրելու, տեսնելու համար
Հասած շրթներուս
Իբրեւ սէր, հաւատք ու անմահութիւն:

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ Որբուհին կ'ապրի իր վերածը-նունդը ... կ'ապրի իր կարօտալի ման-կութիւնը ... եւ կը զգայ թէ ինքը գո-յութիւն ունի, արդարեւ ... :
Ու կը խորհի, կը խոյանա՛յ միտքը դէպի հեռուն ...: Այս կ'ապացուցանեն բոլոր երեւոյթները :
Որբուհին կ'ուզէ ետ դառնալ, փնտը-ռել – գտնելու համար ճամբան՝ ուրկէ մեկնած էին ...
Ու կը դողան մեր հոգիները : Ծայր աստիճան խոհեմութիւն կը յանձնարա-րենք իրարու, բոլորին : Գոհ էինք երբ Ֆաթմա նայուածքը պահ մը սեւեռելէ ետք, կը հեծկլտար ու արցունքը կը սրբէր իր անհամեմատօրէն խոշորցած ձեռքերով, որոնց մատները ... եղունգ չունէին :
– Մեր որբուհիին տասը մատներուն ե-ղունգները թափած եւ անոնց տեղ մսա-դունդեր ձեւացած էին, որոնք զոգնոցո-վը քօղարկելու չէր մոռնար ...
Որքա՛ն հետաքրքիր էինք իմանալ, գիտնալ թէ ինչո՞ւ թիկունքը այդքան կո-րացած ու պառաւի կերպարանք տուած էր այս խանձուած աղջկան, որուն տա-րիք մը սահմանել չհամարձակեցանք :
Անցան օրեր, անցան շաբաթներ, բայց ժպիտը տակաւին հեռու կը մնայ տարա-բախտ որբուհիին երեսէն : Եւ անհա-զորդ շրջապատին, չի կրնար խառնուիլ իր ընկերուհիներու խումբին, անոնց մանկական յեղյեղուկ տրամադրու-թեանց ու վիշտէն անբաժան՝ անոնց բո-լոր զուարճութիւններուն :
Կը թուէր երբեմն որ կ'ուզէ խօսիլ, պատմել իր մասին, իր ծնողքներու մա-սին թէ ինչպիսի գողտրիկ սէրերով կ'ա-ճէր իր մանկութիւնը խանդակաթ գիր-կերու մէջ ... թէ ինչպէս բաժնեցին զին-քը իր բոլոր հարազատներէն, իր ընտա-նեկան սուրբ միջավայրէն :
Եւ սակայն չկրցաւ :
Չկրցաւ յիշել անգամ իր հայ անունը եւ իր ծննդավայրը :
Ու Չէզոք Տունը Ֆաթման մկրտեց Ա-զատուհի անունով, նման այն որբերուն, որոնք մոռցած էին իրենց հայ անուն-ները:
Օ՛հ... ցաւին մեծութիւնն ու հպար-տութիւնը մեր բեկորներուն, որոնց մատղաշ սիրտերուն խորը մխուած եր-կիւղը, սուրի մը նման, տիրապետած էր անոնց փափուկ, զգայուն էութեան, ո-րուն հպիլն անգամ անկարելի կը դառ-նար յաճախ ...:
• Բարեբախտաբար, այդ սահմանին վը-րայ կը հսկէին գիշերները, որոնց շնոր-հիւ կը լուծուէր Չէզոք Տունի ամէն հը-նարաւորութիւններէն վեր՝ անլուծելի խնդիրները ...
Որբերը խաղաղ օր մը անցընելէ ետք, հսկիչին առաջնորդութեամբ կը քաշուին ննջարանները: Հսկիչ տիկինը իրեն աւելի մօտ կը պահէ Ազատուհին: Իր քունն ալ թեթեւ կը պահէ : Ու որբերով մտահոգ՝ կորսնցուցած է խորունկ քնանալու իր վարժութիւնը, սակայն, մայրօրէն, բա-ւարարուած կը զգայ ինքզինքը :
Տունը մուշ – մուշ կը քնանայ : Որբե-րուն անմեղ շնչառութիւը մեղեդիի մը խորհուրդով պարուրած է ննջարանը ուր, գիշերուան կէսին, Ազատուհին կը սկսի մրմռալ՝ անհանդիստ քունով մը, որ աստիճանաբար զառանցանքի կը փոխ-ուի եւ կը ճչայ.
— Ղոչա՛խ ... դոչա՛խ ...:
— Ամա՛ն... կէնէ գաչտը ... կէնէ (դարձեալ փախաւ):
Ու սոսկումով կը նետուի անկողնէն : Տղաքը կ'արթննան: Տիկին Քաջեան ա-հաբեկած ոտքի է: Անոր ալ քունը գլու-խըն է : Չէզոք Տունը ո՞ր գիշերը առանց միջադէպի դիմաւորած է արշալոյսը: Կը բռնէ Ազատուհին, շաքար մը կը տանի շրթներուն, կը թրջէ ճակատը, փարա-տելու համար անոր մղձաւանջը : Թեւե-րուն մէջ կ'առնէ որբուհին, ուր կծկը-ւած՝ արցունքը կոպերուն՝ կը քնանայ թեթեւ ցնցումներով
Հետեւեալ առաւօտ որբերը, անտար-

Բարի Լոյսը

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՆՈՐ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԴԷՊԻ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐԸ 1915ԻՆ

«Հռոմէական խաղաղութիւնը» երբեք տիեզերական եղած չէ : Մարդկային պատմութեան ամենաերկար խաղաղու-թեան շրջաններուն մէջ անգամ, եղած են փոքրիկ պայքարներ որոնք իրենց ծոցին մէջ ծնունդ տուած են անիրաւութիւնն-երու, հաշտութեան շուքին տակ : Ժողո-վուրդ մը կը բնաջնջուի, ինչ որ ցասում առաջ կը բերէ, բողոքներ՝ ամբողջ աշ-խարհի մէջ : Եւ սակայն, շուտով կը մոռցուի ամէն բան : Ինչ որ կը մնայ ան-կէ գրականութիւն է միայն, ինչպէս Վէրֆէլի վէպը՝ «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը»: Ինչ որ կը մնայ նաեւ վերեւ դրուած լուսանկարն է զոր Արմին Վէկ-նէր 1915ին քաշած է անապատներու սահ-մանին վրայ : Այս պահուս մարդիկ կը բողոքեն Վիէթնամի դէմ: Հայ ժողո-վուրդին բնաջնջումը ասկէ յիսուն տարի առաջ պատմութեան անցած է: Վէկնէր, ականատես այն ատենուան դէպքերուն, կ'ոգեկոչէ պատկերը ժողովուրդի մը ան-հետացումին :

«Բարի լո՛յս», ահա բառեր որոնցմով Հայերը — աշխարհի ամենահին ժողո-վուրդներէն մէկը —, զիրար կ'ողջու-նեն: Երկրի գրեթէ բոլոր ազգերը իրա-րու կը մաղթեն «Բարի օ՛ր»: Հայերը կը փառաբանեն լոյսը, որովհետեւ լեռներու բարձրունքներուն վրայ եօթը ամիս տե-ւող ձմեռուան մը խստութիւններուն են-թարկուած են : Սակայն, արեւը լոյս չի սփռեր միայն, այլ նաեւ, կուտայ ի-մաստութիւն եւ հաւատք : Լոյսը սուրբ է: Ատոր համար է որ մեծ յարգ կուտամ անոր պայծառութեան երբ կը վերյիշեմ ձեր դժբախտութիւնն ու վիշտերը որոնց դուք ենթակայ եղաք յիսուն տարի առաջ ձեր թափառական կեանքի ընթացքին ա-նապատներուն մէջ, եւ որոնց անզօր վը-կան եղայ ես : Լոյսը իր մէջ կը պարու-նակէ նաեւ վերածնունդ, ոչ թէ քրիս-տոնէական վարդապետութեան համա-ձայն միայն, զոր ձեր հին թագաւորու-թիւնը բոլոր ազգերուն մէջ առաջինը ե-ղաւ հռչակելու իբրեւ պետական կրօնք : Անոր կը պարտինք կեանքի յարատեւ վե-րածնունդը որ լոյսով օրհնուած է :

Նախ, սիրելի բարեկամներս, երբ, այս ամառ մղեցիք զիս վերյիշելու Հայաս-տանը, աչքիս ներկայացան իմ բնիկ երկ-րիս ու ժողովուրդիս տառապանքները.— գերութիւն, կորուստ հայրենիքի եւ ըն-տանիքի, ինչպէս նաեւ բազմամեայ տա-րագրութիւն : Սակայն հազիւ անոնց վը-րայ մտածելու սկսած, ահա սարսափի բոլոր պատկերները որոնց ականատես ե-ղած էի, եկան իմ ալ աչքերուս առջեւ : Զանոնք յիշողութեանս մէջ պահած էի իբրեւ մռայլ դանձ : Տարագրութեան ա-ռաջին օրերն էին, Փոքր Ասիոյ լեռնե-րուն վրայ, երբ Երիտասարդ Թուրքիոյ իշխանութեանց հրամանագիրը արմատա-խիլ ըրաւ ձեզ ձեր օջախէն որուն մէջ ձեր ժողովուրդը երկու հազար տարիէ ի վեր կը բնակէր : Փախստականներու խայտաբղէտ, խառն ի խուռն կարաւան-ներ կ'ընթանային ճամբաներուն վրայ դէ-պի հարաւ, թուրք ոստիկաններէ եւ զին-ուորներէ շրջապատուած : Յուսահատու-թիւնը կ'երեւէր ամէն դէպքի վրայ : Գիւղացիներէն ոմանք կրցած էին ատեն մը իրենց հետ տանիլ իրենց եզակառքե-րը, փոխադրութեան տարօրինակ միջոց-ներ՝ որոնք մարդկային պատմութեան ա-մենահին դարերուն միայն գործածուած են : Անոնց երկու անիւները ճղուշ չու-նէին, եւ հաստ փայտի կտորներով շին-ուած էին : Առեղները կը դառնային ի-րենց փայտէ սռնակին վրայ, հանելով մելամաղձոտ ձայն մը որ հայ գեղջուկին ականջներուն կը հնչէր իր հայրենի եր-գերուն ձայնին նման : Փախուստի ճամ-բուն վրայ դէպի թշուառութիւն, այս երգը կարծես մահերգի կը փոխուէր : «Շարժուէ՛, շարժուէ՛», կ'ըսէին հեծ-եալները, դանդատելով. «Աշխատու-թիւն, Սէր, Մահ: Ի՛նչ գեղեցիկ է կեանքը ... Ինչո՞ւ երջանիկ չըլլայի ես ... Վադան, Հայրենիք, միշտ կը տա-ռապինք ու կը մեռնինք քու սիրոյդ, ո՛վ սրբազան մեր Հայաստան...». Երբ խում-բը կը յառաջանայ, փոշիի ամպեր բար-ձրացնելով, ծծկեր մանուկները թեւեր-նին ու սրունքնին կը շարժէին, հասկը-ցնել ուզելով որ կ'ուզէին ճամբուն եզեր-քը տարուիլ : Հայ մայրերը օրերով քա-լելէ յոգնաբեկ եւ ուժասպառ, չէին կըր-նար այլեւս զանոնք իրենց գիրկին վրայ պահել :

Հոն կը լքէին իրենց երախաները, յու-սալով որ գթասիրտ Թուրքեր զանոնք ի-րենց տունը կը տանին որդեգրելու հա-մար : Շատ մը մանուկներ այս կերպով փրկուեցան, թէեւ իբրեւ թուրք դաս-տիարակուեցան եւ իրենց ծագումին ան-տեղեակ մնացին :

Վեց ամիս վերջը, Պոլիս, Օսմանեան բանակին մէկ մասին հետ մտայ Ֆէլա-մառշալ ՖօնՏէրԿօլց փաշայի սպայակոյ-տին մէջ, վերադառնալու համար Պաղ-տատ, Գոնիայի, Թարսուսի, Հալէպի, Ռէս – Իւլ – Այնի եւ Մուսուլի ճամբով:

ԱՐՄԻՆ ՎԷԿՆԷՐ

(1 Շար.)

բեր, կ'անցնէին Աղատուհիին մօտէն : Ա-
ղատուհին թող չգիտնայ որ իրենք ալ
արթնցեր են դիշերը ...:
Մինչդեռ հէք որբուհին այսօր բնաւ չի
բաժնուիր տիկինէն եւ, ինքն է որ կ'ուզէ
պատմել երէկ դիշերուան իր տեսիլը ...
... Չիե՛րը: Աղայիս ձիերը ... հա'
փախաւ ... զոչախը փախա՛ւ ... կանչե-
ցի, պոռացի, չիմացա՛ւ...
Չար էր զոչախը ...:
— Ո՞վ է փախողը ...:
— Ո՞վ չիմացաւ, զաւակս, կը հարցնէ
Տիկինը :
— Երա՞զ կը տեսնես: Չին ի՞նչ գործ
ունի հոս :
— Հա'... ան ատենը հոն էի նէ ... ա-
ղայիս ձիերը դաշտ կը տանէի : Ես կը
վախնամ , չեմ տանիր ըսի նէ, ծեծեցին
ինծի... ամէն օր պիտի տանիս ըսին ին-
ծի ...:
Զոչախը չար էր, կը փախչէր նէ կ'ու-
շանայի՛... ինչո՞ւ ուշացար կ'ըսէին ,
ականջներս կը քաշէին ...:
Տիլպէրը ինծի կը սիրէր... անիկա չէր
փախչեր... անիկա գլուխը գլուխիս կը
դնէր, կը համբուրէր ինծի : Ես ալ անի-
կա կը համբուրէի՛ ...
Անոնց տունը շատ մարդ կար ... ա-
նոնց ամէնուն լաթերը ես կը լուայի՛...
Ու արցունք կուգայ աչքերէն ...
Ես լաթ լուալ չեմ գիտեր ըսի նէ , հա-
նըմը թէքմէով հրեց ինծի տաշտին առ-
ջեւ տարաւ, նստեցուց ինծի ... պիտի
լուա՛ս ըսաւ ինծի ... ես ալ կուլայի նէ
տահա՛ շատ կը ծեծէր, ետքէն ալ քեա-
փիր, հընգըր, ձայնդ կտրէ ... պիտի
չլա՛ս կ'ըսէր ինծի ...:
Ետքէն... ա'լ չլացի :
Մէյ մըն ալ անոնց տունին մէջ երկու
նէնէ կար, անոնք ալ կերակուր կ'եփէ-
ին ...
— Աղուոր կերակուրներ կ'եփէի՞ն, կը
կշտանայի՞ր աղջիկս, խօսքը կը կտրէ
տիկինը (խօսակցութիւնը կ'անցնի թուր-
քերէնով):
Որբուհին կը կմկմայ , յայտնել չու-
զեր... արցունքի հետ արիւն կը խուժէ
աչքերուն, բայց ինքն իր վրայ ճիգ մը
ընելով .
— Ես կերակուր չէի ուտե՛ր ...
— Հապա ի՞նչ կ'ուտէիր, զաւակս :
— Սեղանէն աւելցած չոր հացի կտոր-
նե՛ր, տոպրակով քովս կը դնէին ... ա-
նոնք ջուրին մէջ թրջելո՛վ կ'ուտէի ...:
Դաշտ կ'երթայի նէ, Տիլպէրին ալ կու-
տայի՛... անիկա ալ ինծի կը համբու-
րէ՛ր ... :
Տիկինը կը զգայ որ պատմելով պիտի
ջղայնանայ որբուհին, ալ կը բաւէ կ'ը-
սէ : Մոռցիր աղջիկս, մոռցիր այդ ամէ-
նը ... նայէ դուրսը, պարտէզը խաղացող
բոլոր քոյրիկները քեզի պէս էին ... ա-
նոնք մոռցա՛ն... դուն ալ պէտք է որ
մոռնաս ...
Ու բռնելով ձեռքէն .
— Հայտէ', աղուոր աղջիկս, քալէ նա-
յիմ, ճաշի ժամը կը մօտենայ: Քիչիկ
մըն ալ Շողակաթ մայրիկին քով եր-
թանք, տեսնենք նորէն ինչ աղուոր, հա-
մով կերակուրներ պատրաստած է ձեզի
համար :
Սեղանին շուրջ, որբերը, Աղատուհիին
կը հետեւէին, կը զբաղին անով: Իրենց
լաւ պատառը անոր բերանը կը տանին ,
մէկզմէկ դերազանցելով: Ու կը խօսին ,
կը կատակեն, մտերմիկ քաղցրութեամբ:
Մինչդեռ Աղատուհիին աչքերուն խորը
կսկիծը կը շեշտուի զարմանալի արտա-
յայտութեամբ ու կը մնայ արձանացած :
Ճաշէն ետք, պարտէզը լեցուած է ո-
գեւորութեամբ :
Չէզոք Տունը, որբերը զուարթ պահե-
լու համար, այսօր ալ տարբեր նորու-
թիւն մը պատրաստած է, թէ իբրեւ հա-
ճելի ժամանց եւ թէ յիշատակ մը ունե-
նալու համար ազատագրուած որբերու
հաչի ճանապարհէն ...:
Լուսանկարիչը Տունէն է : Աղջիկները
իրար անցած են, մազերը կը սանտրուին,
մանեակներով կուրծքերը կը զարդարեն :
Մէկ ուրիշն ալ, կուրծքին փոքրիկ գըր-
պանէն, թաշկինակին ծայրերը ցուցա-
դրելով զբաղած է : Մանչերն ալ մա-
քուր կոկուած կը սպասեն : Որբուհիները
օգտուելով նկարողին զբաղած մէկ բո-
պէէն , Աղատուհիին շուրջ վիճաբանու-
թեան կը սկսին :
— Աղատուհին իմ քովս պիտի նստի ...
— Չէ, իմ քովս պիտի գայ Աղատու-
հին:
Իսկ մէկ քանի ճարպիկներ կ'աղմկեն

ՄԵՐ ՔՕՄՕՆ...

(ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Այն օրերուն՝ Թուրքը միայն մեզ , մարդ - արարածներս չջարդեց, այլեւ մեր ունեցած կենդանիներն ալ: Խելօքները, հլու հնազանդ անխօսները դերի տարաւ, ըմբոստները, դիմադարձողները մահացուց , մահացուց վայրենօրէն, ճիշդ մարդու պէս :

Այդ օրերէն, միշտ մտքիս պաստառին առջեւ կախուած կը մնայ մեր գամբռ Քօմոյին կենդանի պատկերը, անոր բը-նազդական ,քաջարի մենամարտը թալանի թուրք խուժանին դէմ, ու եղերական մահը իմ թշուառ, պատանեկան դիր-կիս մէջ ...

Պեխ ունեցող այր մարդիկը շատոնց հեռացուած էին տուներէն, անոնք գործի լծուած էին ճամբաներու վերայ, հեռա-ւոր վայրերու մէջ բանակին օգնելու հա-մար: Գիւղը մնացած էր ծերերու, կիներու եւ պատանեակներու :

Երէկի պատահածը, երէկի կերած հաց ու պանիրը կարելի է մոռնալ, բայց այն օրերուն ինչ որ տեսանք ու ապրեցանք պայծառօրէն գամուած կը մնայ մեր յի-շողութեան մէջ :

Արեւօտ օր մըն էր: Կապոյտ երկինքը կախուած էր մեր գլխուն վերեւ: Արտերը տեղ - տեղ դեղնիլ սկսած էին, աշխա-տանքի ամէնէն տենդագին եղանակն էր, բայց դաշտերուն մէջ ոչ մշակ կար, ոչ վարող , ոչ ալ ցանող: Կարծես կեանքը կանգ առած էր , եւ մարդկային շունչ չկար այդ երկրամասին վրայ :

Ահա այդպիսի օր մըն էր որ, մեր գիւ-ղի այգեպան Թուրքը, վազէ վազ սեւ լուրը բերաւ ... « Եթէ այր մարդ կայ ձեր մէջ, թող լեռները, դաշտերը փախ-չի, պահուըտի, դուք բոլորդ հաւաքուե-ցէք տուն մը, տեղ մը ապահովութեան համար, հիմա թուրք - քուրտ խուժանը կուգայ թալանի, իմացէք ... » ու չես դիտեր ինչո՞ւ նոյնքան շնչասպառ հեռա-ցաւ գիւղէն :

Իրարանցում ու ժխոր, լաց ու աղա-ղակ, անէծք ու հայհոյանք: Յետոյ խու-ժապահար փախուստ :

Մայրս, փոքր քոյրս շալկած, մեծին ձեռքէն բռնած, քանի մը անգամ խիստ կերպով ձայնեց որ շտապեմ, հետեւիմ ի-րենց , բայց ես, այս ահաւոր տեսարա-նէն կարծես հիպնոսացած կանգնած՝ տե-ղըս մնացի իբր ընկեր ունենալով մեր գամբռը, Քօմօն, որ կատաղօրէն կը հա-ջէր եւ անդադար հոս ու հոն կը վազվը-զէր :

Սկսայ բարձրաձայն լալ ու մայրս փըն-տըռել որ չկար :

Մեր մեծ դրան առջեւ ահռելի ժխոր :

— Աղատուհի, Աղատուհի, հո'ս եկուր , հոս, մեր երկուքին մէջտեղը պիտի նըս-տիս :

Ու կը քաշեն, կը տանին զայն իրենց յաղթանակով , ուրախ զուարթ կը նկար-ուին :

Սակայն ոչ մէկ փոփոխութիւն մեր տարաբախտ Որբուհիին վրայ, որովհե-տեւ միտքը կառչած սեւ կէտի մը, չի կրնար ձերբազատուիլ անկէ : Չի կրնար մոռնալ որբուհին իր կսկիծին չափ զօ-րաւոր եւ ահաւոր թուականը եւ այն ա-մէնը որոնք թողուց իր ետեւ ...:

Երբ դառնօրէն որբացաւ Ապրիլի թարմ առաւօտ մը, որ երկինքը իր պայծառ ու ժիր արեւով գարունը կ'աւետէր համայն աշխարհին... եւ իր պարդեւներուն ամէ-նէն թանկագինը եւ ամէնէն զմայլելի պարդեւը — կեանքը — կը բաշխէր ան-խըտիր, Չարիքը խուժեց իր աննման բոյնէն ներս ... ու յափշտակեց զինքը իր խանդակաթ ծնողքներու գիրկերէն ..:

Չարիքը յափշտակեց իր մանկական անբռնաբարելի իրաւունքը եւ իր զուարթ ու շէնշող սրտիկը խորտակեց փշուր-փշուր ...: Մարեց իր հոգւոյն ճրագները մէկիկ - մէկիկ ... խաւարի մէջ թաղե-լով իր անմեղ , հրեշտակային ժպիտը :

Ու ամէն սէր, ու ամէն դուրգուրանք անկարող դարձան պահիկ մը դէթ լուսա-ւորելու Աղատուհիին որբացած սիրտն ու հոգին :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Քարտուղար՝ Պոլսոյ Չէզոք Տունի Յանձնախումբին)

Ոգեկոչումը Ապրիլեան նահատակներուն, ոչ միայն արտայայտութիւնն է հաւատքի՝ անոնցմէ իւրաքանչիւրին ի ծոց Աստուծոյ, այլ նաեւ արտայայտութիւնն է հաւատքի մեր ցեղին, մեր ազգին ալ տեւականութեան :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

Յետոյ «առջի դորդան»ին մէջ ոտնաձայ-ներ: Այդ պահուն մեր Քօմօն ուղղակի կատղեցաւ : Մէյմը կը վազէր, կը բար-ձրանար տանիքը այն տեղէն իր կատա-ղութիւնը կը թափէր եկուորներուն վրայ: Մէյ մը վար կ'իջնէր ստուգելու համար թէ ես հո՞ն եմ :

Մասնաւոր գործիքներով մեծ դուռը խորտակեցին ու փորձեցին ներս խուժել:

Քօմօն սակայն կանգնած էր անոնց դէմ կատաղի ու յարձակողական : Աչ-քերը կաս - կարմիր, ժանիքը դուրս ցը-ցած, պոչը կռնակին, ու չորս սրունք-ները փարտելով շարունակ :

Ու իր կատաղի հաջոցը հաջոցէն աւելի բան մըն էր :

Ես ամբողջ ձայնով կուլայի ու կը պո-ռայի :

— « Շունը բռնէ, զսպէ, այլապէս քեզ կը սատկեցնենք...» կը պոռային ինծի : Բայց ո՞վ կրնար բռնել, զսպել գայլա-խեղդ Քօմօն:

Յարձակումը սկսաւ: Երկար գաւա-ղանները սկսան ճօճել օդին մէջ, Քօմոյին ուղղութեամբ, բայց Քօմօն, մեծ ճկու-նութեամբ կը ցատկէր, իր կողմը երկա-րած փայտը կը խածնէր, յետոյ կատաղ-օրէն կը յարձակէր մէկին կամ միւսին վրայ: Մարդոց եւ գաւազաններուն թիւը շատցաւ, խեղճ կենդանին պաշարուեցաւ չորս կողմէ : Կռիւ եղաւ, կատաղի ու ա-հաւո՛ր: Քօմօն ոմանց հագուստները պատռեց, միսի կտորներ փրցուց , բայց ինքն ալ ստացաւ հարուածներ, ծանր մա-հացու հարուածներ :

Իր ետեւի սրունքը խորտակուած էր : Գլուխէն արիւնը կը վազէր աչքերուն ու քթին վրայ : Բայց Քօմօն դեռ յուսա-հատօրէն կը կռուէր ...

Ես քարացած՝ կանգնած էի, չէի դի-տեր ինչ ընելիքս: Սարսափէս աչքերուս արցունքներն ալ դադրած էին :

Յանկարծ լախտի ծանր հարուած մը ի-ջեցուցին անոր մէջքին : Քօմօն տարօրի-նակօրէն կքեցաւ, դառնօրէն «դուզուռ-տալ» սկսաւ ու ճամբայ փնտռեց դուրս նետուելու համար :

Թալանի մաղձէն բռնուած ձգեցին որ անցնի: Քօմօն կաղկանձելէն , կոտրած սրունքը քաշքշելէն, գլուխը յաճախա-կի թափահարելէն գինովի մը երեւոյթով բռնեց «վարի աղբեր» ճամբան: Ես, լա-լով ու վազելէն հետեւեցայ իրեն : Գնաց աղբիւրէն քիչ անդին մեծկակ ուռենիի մը շուքին տակ կակուղ խոտերուն վրայ երկարեցաւ հեւքոտ ու կիսամեռ վիճա-կով :

Մօտեցայ իրեն, նստայ քովիկը, ար-ցունքոտ աչքերով սկսայ շոյել իր արիւ-նոտ գլուխը, «Քօմօս, Քօմօս...» մղկը-տալէն ...

Քօմօն կը նայէր ինծի մարմրուն, աղու հայեացքով մը, կարծես անոնց մէջ թէ արցունք կար թէ ժպիտ ... Ախ, եթէ լեզու ունենար այս հէգ կենդանին : Մենք միասին մեծցած էինք : Ես կը հասկնայի անոր բոլոր շարժումներուն ի-մաստը :

Քօմոյիս երեւոյթը այնքան յուզիչ էր, աչքերուն մէջ այնքան բարութիւն , ի-մաստութիւն կար, որ իմ լացս փոխուած էր աղաղակի ... երկարեցայ իր կուշ-տին, արիւնոտ գլուխը առի բազուկնե-րուս մէջ ու դէմքս փակցուցի անոր դէմ-քին:

Քօմօն նայեցա՛ւ, նայեցա՛ւ աչքերուս, յետոյ լեզուն դուրս հանեց, քանի մը ան-գամ լզեց երեսս միշտ այնպէս ինչպէս սովորաբար կ'ընէր այն չէն օրերուն :

Ու, յետոյ ո՛վ զարմանք, առջեւի թա-թը բարձրացուց պարուրեց վիզիս շուրջ ու այնպէս ալ մնաց ...

Մայրս եւ դիւղացի կիները զիս դտան այդ վիճակով :

Ատիկա տարադրութեան մեր անդրա-նիկ օրն էր ...

ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՁԷ

ԱՐՄԻՆ ՎԷԿՆԷՐ

(ՔԱՂՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ԱՆՏԻՊ ՅՈՒՇԵՐԷՆ)

... Զինադադարէն ետք (1918) Ֆը-րանֆուրդի մէջ նոր բարեկամուհի մը պիտի ունենայի, Տիկին Թայիս Վօլֆը , որուն հետ յարաբերութիւններս, մտա-ւորական ըլլալէ զատ, պիտի ըլլային նա-եւ եղբայրական: Իր տունը անցուցած օ-րերուս յիշատակը վառ կը մնայ դեռ , հակառակ քառասունէ աւելի տարիներու հոլովման: Մշակուած կին, օժտուած էր սրտի եւ հոգիի անստգիւտ յատկութիւն-ներով : Անդամ էր մարդասիրական ըն-կերութեան մը, եւ մօտէն կը հետաքրքր-ուէր հայկական խնդիրներով :

Տիկին Վոլֆի շնորհիւ է որ ճանչցայ Արմին Վէկնէրը: Գիտէի որ այս ինքնա-տիպ գրագէտը եւ քերթողը, իբրեւ լրա-գրող ուշագրաւ դէմք մը դարձած էր հայ տեղահանութեան մասին գրած յօդուած-ներովը Ֆոսիշէ Ցայթունկի մէջ: Բայց, իր երկերը ծանօթ չէին ինծի, ոչ ալ ան-ձը :

Անոր քերթուածներու հաւաքածոն , Քաղաքներու Դէմքը կը պատկերէ բազ-մամարդ քաղաքներու ահաւորութիւնն ու մեծութիւնը, որքան կարեյոյզ նոյնքան կորովի գրիչով : Ցնցող է մասնաւորա-պէս իր Երթ առանց Վերադարձին՝ որ թղթակցութեան ձեւով գրուած հատ-ուածներու մէջ կը նկարագրէ հայ տա-րագիրներու դժոխային կեանքը , գող-գոթան, Միջագետքի եւ Սուրիոյ անա-պատներուն մէջ : Ազդուած այս եղերա-կան դէպքերէն, կը կապուի Հայերուն , կը սիրէ զանոնք, եւ պատերազմէն ետք Գերմանիա վերադարձին, «Անուշ» կը դնէ իր աղջկանը անունը :

Վէկնէր նոյն ոճով, բայց աւելի առար-կայական կերպով խմբագրած է այն յու-շագիրը, զոր, յանուն մարդկայնական զգացումներուն, 1919ին Ֆրանքֆուրդէն Պերլին վերադարձին , ուղղեց նախագահ Ուիլսընի, պարզելու համար այդ նոյն հայ տարագիրներուն եղկելի վիճակն ու տառապանքները : Այդ գրութիւնը կա-տարեալ «պաշտպանողական» մըն էր ի նպաստ Հայերուն, անձի մը կողմէ՝ որ ականատես վկան եղած էր Թուրքիոյ մէջ պատահած դէպքերուն եւ գործուած քստմնեցուցիչ ոճիրներուն :

Ինք է որ, 1933ին, բաց նամակ մը ուղղեց Ատոլֆ Հիթլէրի, բողոքելու հա-մար Հրեաներու հալածանքին դէմ : Այս պատճառով ալ նացիները արգելափա-կեցին զայն, Գերմանիոյ դիւային կա-յաններէն մէկուն մէջ :

Վէկնէր , անկախաբար իր մտաւորա-կան արժանիքներէն, հմայիչ անձ մըն էր իր վարմունքով և խօսուածքով: Բաւ էր մէկ անգամ խօսիլ իրեն հետ, հրապուր-ուելու համար իրմով: Առիթ չէի փախ-ցներ, ուրեմն, հանդիպելու համար ա-նոր , ամէն անգամ որ , Ֆրանքֆուրդ գար: Մեծահոգի քերթողը եւ գրագէտը, այն շրջանին 34 տարեկան, այսօր ութ-սունամեայ փառաւոր ծերունի մըն է եւ կ'ապրի Իտալիա :

(ԽՄԲ.— 1914 - 1918 պատերազմէն ետք՝ Արմին Վէկնէր սքանչելի գրու-թեամբ մը երեւցաւ առաջին անգամ ճա-կատամարտի մէջ) :

Եւ երբ օր մը, հեռու բարձրունք-ներէն, հնչէ հրաշքի ժամը Մեծ Դա-տաստանին, Տէ՛ր, գթութեամբ յի-շէ մեր մեռելները կենաց Գրքին մէջ եւ արժանի ըրէ զանոնք յաւերժա-կան լուսէ պսակին: Մենք կը հաւա-տանք այդ յաւերժութեան, որովհե-տեւ կը հաւատանք մեր նահատակ-ներու հոգւոց արդարութեան և մեր ազգի անմահութեան: Այսօր, ոգե-կոչելով մեր մեռելները, մենք կ'ող-ջունենք նաեւ լուսաբացը Հայոց Մայր երկրին, կ'ողջունենք յաղթա-կան վերածնունդը հայ ժողովուր-դին, Տեսիլքը Եզեկիէլի անգամ մը եւս նշմարտուեցաւ, եւ մեռած թը-ւացող մեր ազգը, նորէն մարմին առած, նոր կեանքի կոչուեցաւ :

ՎԱՉԳԷՆ

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցու – թիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վեհա – նոյշ Գազանճեանի եւ զաւակներուն ի – րենց ամուսնոյն եւ հօր Յակոբ Գազան – ճեանի մահուան տխուր առթիւ :

×

Կապ· Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերու – հի Հայկանուշ Քէպապճեանի եւ ընտա – նեկան պարագաներուն իրենց զաւկին , եղբօր եւ աղգականին ընկեր Սիրական Քէպապճեանի մահուան տխուր առթիւ , եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆր· կը նը – ւիրէ Կ· Խաչի Օգափ· կայանին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը չը – նորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մանուչակ Մելիքեանէ 30 ֆր·, փոխան ծաղկեպսակի , ընկեր Սիրական Քէպապ– ճեանի մահուան առթիւ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստա – ցած է Պ· Մխրան Կարապետեանէ եւ իր զաւակներէն 500 ֆրանք ողբացեալ Տիգ – րանուհի Կարապետեանի մահուան տա – րելիցին առիթով :

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգ – չախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեց– ւոյս երաժշտապետ Պ· Նշան Սերոբեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին ղարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողու – թիւն տեղի չունեցած կիրակի առաւօտ – ները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբա – կան ձայնամարզութեան դասեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերբիոյ Կաթոլիկի սրահին մէջ :

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմա – կերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդ – ին կողմէ, Մայիս 14ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կոլին – եան :

×

ՄԱՑԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը տօնուի Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 29ին , կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ :

×

Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի Անիէռի Սե – րոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սե – րունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին , Շաբաթ դիշեր :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ , քաղաքապետարա– նի սրահը : Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղի տարեկան դաչտահանդէսը Յու– նիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող – բերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէ– սը կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օ – թէլի մէջ :

×

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթեատրոնին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· Վարչութիւնը կը տօնէ Ցաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ·
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքճեան (Լոնտոն)	2000
Պ· Յակոբ Յակոբեան	500
Տէր եւ Տիկ· Քեաթիպեան	500
Տիկին Վարդուհի Գուլումճեան Գուլումճեան ընտանիքի մէ – ռելներու յիշատակին	500
Տոքթէօր Արա Պօղոսեան	300
Տիկին Զատիկեան	300
Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան	250
Պ· Գեղամ Քիւրքճեան	250
Տիկին Ն· Զահրքճեան (Անվէրս)	250
Տէր եւ Տիկ· Ոսկար Արսլանեան	200
Փոքրիկին Վարուժան Ալէքսանեան, (Իսի)	200
Պ· Սպանտար Սարաֆեան իր տիկնոջ Ռեժինի յիշատակին	200
Տիկին Զապէլ Տէր–Յակոբեան	150
Տիկին Սոֆի Սարօղլանեան	100
Տորք Տէր Յակոբեան ընտանիք Տիկին Պաղտասարեանի յիշատակին	100
Պ· Լեւոն Զորմխեան	100
Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան (Քաչան)	100
Տէր եւ Տիկ· Փէսէնտեան	100
Տիկին Շնորհիկ Նաւասարդեան	100
Տէր եւ Տիկ· Գարօղլանեան	100
Օր· Մարօ Ստեփանեան եւ Արմէն Յակոբեան	100
Այրի Տիկին Նոյեմի Զատէեան	100
Տիկին Հ· Քէհեաեան իր ընտանիքի մեռեալներուն համար	100
Այրի Տիկին Տամլամեան իր ա – մուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին	100
Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան	100
Տէր եւ Տիկին Խոտիկեան	100
Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան	100
Օր· Ալիս Սէրայտարեան	100
Պ· Արամ Երէպապանեան	100
Տիկ· Պայծառ Տէմիրճեան	100
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գրի – գորեան իր զերդաստանի մեռել– ներու յիշատակին	100
Տիկին Պուրիէ	100
Ոմն	100
Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան	100
Պարոն Ազապէկեան	100

(Շար·)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22

ՕԹՈՌԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն , Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին: Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պատմական տեսարժան վայրերը: Ճաշ պան – դոկը: Երեկոն՝ ազատ :

Բ· օր·— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ: Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատմական վայրեր: Վերադարձ Թիլպուրկ: 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ·— Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ· անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա – յաժ: Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի: Տարեկան՝ 10 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին , Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեա – կին, եւ իրեն զործերուն հայերէն թարգ– մանութեան հարիւրամեակին առթիւ, դը– րական եւ գեղարուեստական մեծ հան – դէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէվոլեան չքեղ սրահին մէջ, կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրաւիրուին բոլոր աղգայինները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կանանց քոնֆէքսիոնի համար, երիտա– սարդներ (քուփէօր կամ քուփէօզ), աշ – խատանոցի մէջ աշխատելու համար :

Դիմել՝

MAISON RENE
12, Rue de Budapest, ALFORTVILLE

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Աբգ է Մե – թիէի փոսթէն (թիւ 116) «Յառաջ»ի տա – րեկան բաժնեզին ղրկող անձէն կը խնդ – րուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր անունին տեղն ալ ղրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՎԱՐԶՈՒԻԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՌԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին, Սալ աֆ Քոնսերվաթուառ , 2պիս, Րիւ տիւ Քոնսերվաթուառ , (Մեթրօ Մոնմարթր) :

ՀԱՆԴԵՐՁԱԳԱՀ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հան– ղըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերճահուհի մը :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր ղրասենեակը, 32 Րիւ Թրէվիզ, Փարիզ :

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸՂԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երք ու դարձ նոյն ճամբ
Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի կողմէ

Պատասխանատու Պ· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ· Մ· Ը· Մ· ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա·— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈՒԿ
ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մեծաշնորհ ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը·

Ա· կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԵԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա· ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱՒ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիկներ՝ մեքենաներու խանդարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրանք:
Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ

MARDI 26 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10595 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.595

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր, հովանաւորութեամբ Ապրիլեան կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ նախաձեռնութեամբ Նախկին Ռազմիկներ Միութեան, Փարիզի Հայութիւնը ծաղկեպսակ մը զետեղեց Անծանօթ զինուորի շիրիմին, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն :

Կիրակի օր, Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կը նշուէր երկու հանդիսութիւններով : Ժամը 16·30ին, Փարիզի Նոթր – Տամ Մայր Տաճարին մէջ կը մատուցուէր պատարագ մը: Օրուան պատարագիչն ու քարոզիչն էր Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի: Քիչ ետք, դիտակից հասարակութիւն մը կը փորձէր լեցնել Փլէյէլի հսկայ սրահը, ի յիշատակ իր անթաղ մարտիրոսներուն :

Կը նախագահէր Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան, որ իր բացման խօսքով, իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ մխիթարական երեւոյթ նկատեց համերաշխութեամբ կատարուած այս ոգեկոչումը : «Մխիթարական եւ յուսադրիչ երեւոյթ է, հաստատեց Պ. Ճիէրճեան, բայց փափաքելի է որ միայն տխուր օրուան մը շուրջ չպարփակուի նման համագործակցութիւն մը »:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին, օրուան նախագահին եւ բանախօսներու կողքին, երեք յարանուանուանութեանց ներկայացուցիչները յանձինս՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, վերապատուելի Գարեգին Սիսլեանի եւ Յակոբ Վրդ Զանթայեանի:

Առաջին բանախօսն էր Պ. Արտաւազդ Շ. Պէրպէրեան, որ խնամքով պատրաստուած գրաւոր ճառ մը արտասանեց: Բանախօսը յիշեց թէ այսօրուան ոգեկոչումը չէ այլեւս ինչ որ էր սկիզբը: Նոյնը չէ այսօր հայրենիքի եւ Սփիւռքի պատկերը : « Մենք ծնանք այդ օրերուն, մեցծանք, Թուրքին դէմ վրէժ, վրէժ, վրէժ գործելու համար: Վրէժ մը կատարուեցաւ տարբեր մեր երեւակայածէն, տարբեր վրէժ մը, աւելի վսեմ, աւելի արժանի հայ ժողովուրդին : Կեանքի յաղթանակն էր մահուան վրայ: 51 տարիներ են անցեր մարդկութեան առաջին ցեղասպանութեան վրայ, 21 տարիներ են անցեր Նիւրէմպէրկի դատավարութեան վրայ : Տարբեր է այսօր ոգին »: Պ. Պէրպէրեան յիշելէ ետք Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի հերոսամարտները, շեշտեց թէ այսօր ունինք հայրենիք, պետութիւն, բայց միշտ կը պահանջենք մեր արդար իրաւունքը : Պէտք է ընդունուի առաջին ցեղասպանութիւնը եւ դերի չմնան մեր հողերը ու եզրակացուց .— « Ապրի յաւէտ յիշատակը մեր նահատակներուն »:

Պ. Ժիրայր Միրիճեան, նոյնքան խնամքով պատրաստուած բանախօսութեամբ մը յիշեց թէ տարիները չեն կըրցած սպիացնել մեր վէրքը : Թուրքը վճռած էր բնաջնջել Հայութիւնը, անճիտել ազգը: Այդ որոշումը կը բխէր հայ դատի մղձաւանջէն: Ազատելու համար այդ մղձաւանջէն, կ'ուզէր չթողուլ ոչ մէկ Հայ, որպէսզի չթողու ոչ մէկ իրաւատէր: Բայց կարելի է Հայ մը ջարդել, կարելի է Հայեր ջարդել, բայց կարելի չէ Հայութիւնը բնաջնջել : Հայութիւնը առաւելաբար նկարագիր է ու ոգի : Ինչ որ անկարելի կը նկատուէր, կը կարծուէր, կատարուեցաւ ու պանծալի հերոսամարտերէ ետք, ունեցանք Սարտարապատը : « Հայութեան զոյգ հատուածները, հայրենիքի եւ արտասհամանի մէջ ցեղային միեւնոյն էութեան արժանիքներն ու արժէքները կը ցուցադրեն, լուսաւոր ներկայութիւն դարձնելով մեր ժողովուրդը որ ապագային կը նայի խոր հաւատքով: Համազգ. ոգեկոչումի օրը, օրն է հաստատելու մեր յաղթական երթը : Այս է մեր պատմութեան թելադրանքը : Ոգեկոչում, այո' եւ պայքարի հրաւէր մը, այս է մեր նահատակներուն պատգամը »:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Սեդրակ Եավրուեան (դաշնակ), Ս. Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Գէորգ Եանպէկեանի, Օր. Անժէլ Կարապետեան (երգ), Պ. Արտաշէս Գմբէթեան եւ Ժան-Ժաք Ասլանեան (արտասանութիւն) եւ ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի՝ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը :

Օրուան յայտագիրը ներկայացուց Պ. Գրիգոր Փափազեան, որ յիշեց ներկայութիւնը կարգ մը Ֆրանսացի անձնաւորութիւններու, ինչպէս .— Նախկին նախարար եւ երեսփոխան Էտուար Տէփրէօ, փաստաբան Պրանտոն, Պ. Տակոլէ, Փիէր Փարաֆ եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետը՝ Ֆրանսեսքի: Այս առթիւ թող թոյլ տրուի մեզի դիտողութիւն ընել կազմակերպիչ յանձնախումբին: Երբ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ կը հրաւիրուին, որոնց մէջ ոմանք աղնուութիւնն ունին դրական պատասխան տալու այդ հրաւէրին, աններելի է չնախատեսել Ֆրանսերէն ճառեր : Եթէ չկան Ֆրանսացիներ այդ ճառերը արտասանելու համար, քառասուն տարուան գաղութ մը ունի պատրաստուած տարբեր երկու խօսք ըսելու համար այդ հիւրերուն : Ասիկա տարրական քաղաքակավարութեան ամէնէն տարրական սկզբունքն է, մանաւանդ Փարիզի մէջ : Մէկուն տունն իսկ երբ մէկ հիւր ըլլայ Ֆրանսացի, ամբողջ տնեցիները Ֆրանսերէն կը խօսին, ինչ որ բնական է: Բարեբախտութիւնն էր որ գեղարուեստական յայտագրին մէջ երեք կտորներ արտասանուեցան Ֆրանսերէն, այլապէս օրուան Ֆրանսացի հիւրերը կրնային կարծել թէ իրենք մեր երկիրը եկած են եւ ոչ թէ մենք ենք որ կը գտնուինք այս ասպետական երկրին մէջ :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռաձայնեն թէ Կիրակի առաւօտ արտակարգ շուքով ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը : Տեղական մամուլն ալ կը վկայէ թէ Վարիէթէի հսկայ սրահը փոքր եկած է ամբողջ ժողովուրդին համար, որ երկու հազարէն աւելի կը հաշուուի : Ներկայ եղած է Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդը. Գերապայծառ Զուհաճեան, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ :

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պ. Կ. Մեհեան որ բովանդակալից ճառ մը արտասանած է, ապա տիկին Հուրի Իփէկեան խօսած է Ֆրանսերէն : Խօսք առած է նաեւ Ընկերվարական ներկայացուցիչ՝ Ֆ. Լէնառ, ապա հանդէսը փակած է Արտաւազդ Եպիսկ. : Հանդիսութենէն ետք, հսկայ թափօր մը, զոյգ եռագոյններու առաջնորդութեամբ, ուղղուած է դէպի Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, ուր ծաղկեպսակ մը զետեղած է: Փրօվանսալ եւ Մերիտիոնալ թղթակցութիւններ հրատարակած են, ուր կը շեշտեն հանդիսութեան պատկառելի բնոյթը : Առանձին թղթակցութեամբ կուտանք մանրամասնութիւնները :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի մէջ Մեծ Եղեռնի 51րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ արժանավայել շուքով, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց պետերուն :

Քաղաքապետարանի սրահը, Շաբաթ երեկոյ, լեցուն էր Վալանսի եւ շրջակայի Հայերով :

Նախագահեց Տոքթ. Մարք Գոհարեան, խօսեցան Գ. Վրդ. Պապեան (հայերէն) եւ Բժ. Եդուարդ Թորոսեան (Ֆրանսերէն):

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական պատշաճ յայտագիրը, հուսկ ուրեմն խօսեցաւ օրուան բանախօսը Ժիրայր Միրիճեան :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

— * —

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նախագահ տը Կոլ Լիլ հասաւ Շաբաթ օր, ուր զինքը ընդունեցան Հիւսիսի եւ Փա տը Քալէի նահանգապետերը : Քիչ ետք պաշտօնական բացումը կատարած է Լիլի տօնավաճառին :

Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, տը Կոլ շեշտած է.— « Ճիշդ է որ տակաւին երկար ատեն ածուխի մասին պիտի խօսուի, անիկա գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ զանազան արտադրութեանց : Անոնք որ փոսերուն մէջ կ'աշխատին պիտի չդադրին օգտակար ըլլալէ : Եթէ միշտ աւելի կերպաս, աւելի բուրդ, աւելի բամպակ, մետաքս կ'ուզենք, մեքենաներն են ձեռքերուն տեղ որոնք ատոնք կը պատրաստեն : ... Մարդիկն են եւ ոչ բաները որոնք պէտք է յարմարին մեր ժամանակին »: Իր եզրակացութեան մէջ, տը Կոլ յայտարարած է թէ յետագային մէկ Ժողովի մէջ պէտք է պարփակուին ծերակոյտը եւ Ազգ. ժողովը .— «Կառավարութիւնը, շեշտած է նախագահը, իր ըսպասարկութիւնները եւ իր խորհուրդները նուիրուած են գլխաւոր աշխատանքին որն է ղեկավարել Ֆրանսայի ամբողջական զարգացումը: Այս պատճառով, ապագային եւ երբ ներկայ յեղաշրջումը ի յայտ բերէ պատեհութիւնը, հարկ է որ մէկ միակ Ժողովի մէջ համախմբենք տեղական հաւաքականութեանց ներկայացուցիչները ընկերային եւ տնտեսական մեծ կազմակերպութեանց հետ »: Ապա, նախագահը կը շարունակէր իր ճամբորդութիւնը :

×

Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ մեկնեցաւ Պուքրէշ ուր երեք օր մնալէ ետք պիտի անցնի Սոֆիա: Այս ճամբորդութեան գլխաւոր նպատակն է բարելաւել Ֆրանսայի եւ Պալքանեան այս երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Այս յարաբերութիւնները կը մշակուին գլխաւորաբար տնտեսական եւ մշակութային մարզերուն մէջ : Ինչ կը վերաբերի Ռումանիոյ, յիշենք թէ առեւտրական փոխանակութիւնները վերսկսած են 1954ին: Այդ թուականէն ի վեր, փոխանակութիւններու քանակը կ'աւելնայ օրէ օր : Ֆրանսայի կատարած ներածումները 14 միլիոն ութ հարիւր հազար Ֆրանքէն անցած են 142 միլիոն երկու հարիւր հազարի, 1965ին իսկ արտածումները՝ երեք միլիոն վեց հարիւր հազարէն 216 միլիոն երեք հարիւր հազարի:

Պուլկարիոյ համար նոյն պատկերը կայ, առեւտրական գետնի վրայ :

×

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է գերմանական հեռատեսիլէն : «Արեւելքի հետ մեր յարաբերութեանց բարելաւումը գերմանական հարցին բանալին է» շեշտած է Քուվ տը Միւրվիլ :

Նախարարը յայտնած է նաեւ թէ Ֆրանսա միտք չունի իր զօրքը պահելու գերմանական հողին վրայ եթէ դաշնակցային Հանրապետութիւնը չի փափաքիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Քրիշնան Ֆրանսա պիտի գայ յառաջիկայ Նոյեմբերին : Այդ թուականին բացումը պիտի կատարէ Իւնէսքոյի տարեկան նստաշրջանին, ապաիր այցելութիւնը պիտի երկարաձգէ, Ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրով :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, համայնավարներու դէմ հետապնդումը կը շարունակուի:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարած է .— « Ոչ մէկ զոհողութիւն շատ սուղ է մեր անկախութիւնը պահպանելու համար »: Կոչ մը ըրած է նախագահ Նասրի որպէսզի այլեւս չմղէ արաբ երկիրները զինեալ բախում մը կատարելու Իսրայէլի դէմ :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ Զերի ի Փոփուլիթ կը գրէ թէ ոչ մէկը իրաւունք ունի չէզոք մնալու չին – խորհրդային պայքարին մէջ: «Գաղափարական, քաղաքական եւ կազմակերպչական անջատումը խրուշչեւեան եւ թիթիսթ վերաքննականութեան հետ անխուսափելի, անհրաժեշտ եւ պատմական հեռանկար մըն է » կը շեշտէ ալպանական օրաթերթը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ ամերիկեան օդուժը երկու «Միկ» վար առած է Հանոյի հիւսիսը : Նիւ Եորքի մէջ ալ, Քենըտիի հին գործակիցները ծանր յարձակում մը կատարած են Ճոնսընի տարած քաղաքականութեան դէմ, Վիէթնամի մէջ :

ԼԻՈՆԻ մէջ, Կիրակի օր ծնունդ առած է Լըքանիւէի «Դեմոկրատ Կեդրոնը » համագումարին իր ներկայութեամբ զօրավիգ եղած է արմատական Մօրիս Ֆօռ մինչ պատուիրակները քանի մը անգամ ծափահարած են Կասթոն Տէֆէրի անունը :

ՓԱՐԻԶ – ՊՐԻՒՍԷԼ հեծանիւի մրցումը շահեցաւ իտալացի Ֆելիչէ Ճիմոնտի, որ արդէն շահած է Փարիզ – Ռուպէ մրցումը :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ Թանիուկ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թիթօ նախագահ Նասրի հիւրը պիտի ըլլայ :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆայսալ թագաւորը յետաձգեց Իրաք կատարելիք իր ճամբորդութիւնը: Ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է այս մասին :

ԿԼԱԶԿՈՅԻ (Սկովտիա) մէջ Ֆութպոլի մրցումի մը ընթացքին կռիւներ տեղի ունեցած են բողոքական եւ կաթողիկէ հանդիսականներու միջեւ : Երեք մեռեալ եւ քառասուն վիրաւոր կայ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա լոյս տեսնող թերթերու վաճառումը պիտի արտօնուի արեւմտեան Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ :

ՊԱՊԸ նամակ մը գրած է Կարդինալ Վիշինսկիի, ուր ցաւ կը յայտնէ թէ չէ կրցած Լեհաստան երթալ, ներկայ ըլլալու համար հազարամեակի հանդիսութեանց :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԵԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

Գաղթաշխարհի մէջ, Մեծի Տանը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կատարած ու կատարելիք մեծ դերին կարեւորութիւնը նկատի ունենալով, «Յառաջ» օրաթերթի համար մասնաւոր տեսակցութիւն մը խնդրեցինք Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսէն, անոր արժանաւոր գահակալին իսկ տեղեկատուութեամբ «Յառաջ»ի միջոցաւ հայ հասարակութիւնը տեղեակ պահելու համար բոլոր այն նուաճումներուն մասին, որ կը կատարուին կաթողիկոսարանէն ներս եւ թեմերու մէջ :

Վեհափառ Հայրապետը սիրով ընդառաջեց մեր խնդրանքին եւ ժամադրութեամբ, մեր տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Անթիլիասի կաթողիկոսարանի Վեհափառ Հօր գրասենեակին մէջ :

Հայրապետը սիրով պատասխանեց մեր ուղղած բոլոր հարցումներուն, որոնք նոյնութեամբ կը ներկայացնենք հարցում – պատասխանի ձեւով :

ՀՐԱԶԴԱՆ

Հարցում Ա.— Կը փափաքինք քանի մը տեղեկութիւններ ստանալ Ս. Աթոռիդ միաբանութեան մասին :

Պատասխան.— Միաբանութիւնս ներկայիս կը բաղկանայ երեսուն ուխտեալ հոգեւորականներէ (վեց Արքեպիսկոպոս, երկու եպիսկոպոս, 19 վարդապետ եւ երկու աբեղայ), որոնք Թեմակալ Առաջնորդի, հոգեւոր հովիւի, կրթական մըշակի եւ վանական ծառայութեան յատուկ վարչական պաշտօններու ճամբով լծուած են Հայց. Եկեղեցւոյ եւ Հայ ժողովուրդի սպասարկութեան սուրբ գործին Սուրիոյ, Լիբանանի, Կիպրոսի, Իրանի, Հիւսիսային Ամերիկայի, Յունաստանի, Ֆրանսայի եւ այլ հայկական գաղութներու մէջ: Մեր Միաբանութեան ուխտը եւ Կիլիկեան Կաթողիկոսութեանս նշանաբանն է.— Ծառայել Աստուծոյ եւ ծառայել հայ ժողովուրդին :

Հ.— Թեմերու մասին.—

Պ.— Ինչպէս գիտէք, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան իշխանութեան ներքեւ կը գտնուին Լիբանանի, Բերիոյ, (Հալէպ), Դամասկոսի, Կիպրոսի, Թեհրանի, Ատրպատականի, Իրանա – Հնդկաստանի, Յունաստանի եւ Հիւս. Ամերիկայի Թեմերը, ինչպէս նաև Քուէյթը՝ որպէս հոգեւոր հովուութիւն :

Իւրաքանչիւր թեմ ունի իր թեմական Առաջնորդը, եպիսկոպոսի կամ վարդապետի աստիճանով հոգեւորական մը : Թեմերու ազգային – եկեղեցական իշխանութիւնները կը գործեն համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան ոգիին, սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն՝ տեղական անհրաժեշտ պատշաճեցումներով երբեմն :

Մեզի համար ուրախութիւն է հաստատել որ մեր թեմերու կեանքն ու գործունէութիւնը յառաջ կը տարուին խաղաղ պայմաններու ներքեւ եւ միշտ արդիւնալից նուաճումներով՝ եկեղեցական, շինարարական, կրթական եւ մշակութային մարզերէն ներս: Քահանայ հայրեր, թաղական խորհուրդներ կամ հոգաբարձութիւններ եւ թեմական վարչական ժողովականներ խանդավառօրէն բոլորուած են Առաջնորդներուն շուրջ եւ լծուած են ազգային – եկեղեցական բեղուն գործունէութեան որուն բարերար արդիւնքները կը հրճուեցնեն մեր հայրական սիրտը :

Հ.— Դպրեվանքի մասին :

Պ.— Դպրեվանքը կը շարունակէ հոգեւոր եւ մտաւոր պատրաստութեան իր կենսական դերն ու առաքելութիւնը՝ հասցնելով եւ ազգին ըծայելով երիտասարդ, հաւատաւոր եւ նուիրեալ հոգեւորականներ, կուսակրօն եւ ամուսնացեալ:

Ներկայիս ուսանողութեան թիւը 56 է, 12 սարկաւագներով: Ուսուցչական խումբը իր մէջ կը հաշուէ յայտնի մտաւորական եւ մանկավարժ դէմքեր, վաստակաւոր կրթական մշակներ եւ երիտասարդ ուժեր հաւասարապէս :

Դպրեվանքը աստուածաբանական եւ հայագիտական բարձրագոյն ուսմանց կեդրոն մըն է, ուր ուսանողութեան մէկ մասը, յետ աւարտման, կը կոչուի կուսակրօն եկեղեցականութեան, իսկ մընացեալը կը նուիրուի դաստիարակչական գործին՝ հայ դպրոցներէն ներս :

Հ.— Տպարանի մասին.

Պ.— Տպարանը արդիական մեքենաներու սարքուածքով օժտուած հաստատութիւն մըն է: Այժմ ունի տողաշար (նուիրուած Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ) եւ մեծ ու փոքր տպագրիչ զոյգ մեքենաներ: Մեր մասնաւոր ճիգերէն մէկը եղաւ անցնող երեք տարիներու ընթացքին օժտել տպարանը արդիական թեքնիք բոլոր յարմարութիւններով: Չենք ըսեր թէ կատարեալ է այժմու տպագրական գործիքներու սարքուածը, տակաւին հետամուտ ենք նոր մեքենաներ (արագատիպ, ծալող եւ կարող) աւելցնել, որպէսզի կրօնական, դաստիարակչական, պատմագիտական, դրական եւ հայագիտական հրատարակութիւնները առատանան :

Ուրախ ենք յայտնելու, դարձեալ, որ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին տպարանը սկսած է նպաստաւոր պայմաններով եւ հրատարակչական լաւագոյն մեթոտներով տպագրել որեւէ դիրք հայերէն, Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ արաբերէն լեզուներով :

Հ.— Շինութիւններու մասին.

Պ.— Առաջին հերթին, կ'ուզենք յիշատակել կառուցումը Կաթողիկոսարանիս մուտքը բարձրացող շէնքին, որ պիտի ծառայէ որպէս փոխանորդարան եւ հիւրանոց, ինչպէս նաեւ պիտի ըլլայ բնակարան եպիսկոպոսներու եւ միաբաններու եւ մաս մը սենեակներ ալ պիտի գործածուին որպէս գրասենեակներ: Վանական շէնքերու ոճին լիովին համապատասխանող կամարակապ այս շէնքը մեծապէս պիտի նպաստէ Ս. Աթոռիս բարեզարդման :

Երկրորդ, Դպրեվանքի կողքին բարձրացող շէնքը պիտի ծառայէ որպէս միաբանական եւ ուսանողական սեղանատուն, մառան, խոհանոց, բաղնիք եւ պաշտօնեաներու բնակարան, եւն.:

Երրորդ, աւարտելու վրայ է նաեւ Ս. Աթոռիս Երջանկայիշատակ Հայրապետներու Յուշարձան – Դամբարանը, որ կը կառուցուի ի յիշատակ Երջ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի :

Ի մօտոյ պիտի քանդուի այժմու վեհարանի շէնքը եւ պիտի կառուցուի հոյակապ վեհարան մը ազնուական նուիրատուութեամբը Ազգային Բարերար Տիար Գէորգ Զաթալպաշեանի :

Հ.— Ըստ երեւոյթին, ձեր գործունէութեան կարեւոր բաժիններէն մէկն է շինարարութիւնը:

Պ.— Այո': Անհրաժեշտ կը նկատենք որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը, միջ – գաղութային այս հոգեւոր կեդրոնը ըլլայ Հայութեան արժանի կեդրոն մը, օժտուած եկեղեցական, վարչական եւ մշակութային գործունէութեան բոլոր կարելիութիւններով եւ արդիական դիւրութիւններով:

Մեր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն ալ է նաեւ ապահովել տնտեսական ամուր և մնայուն հիմքեր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայ եւ ապագայ եկեղեցական եւ ազգային կեանքի եւ գործունէութեան համար :

Հ.— Ի՞նչ է ձեր տեսակէտը այն հարցին մասին որ ծագեցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին մէջ, ձեր Միաբանութեան անդամներէն Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ս. Եպիսկոպոսի Թեմակալ Առաջնորդ ընտրութեան առթիւ :

Պ.— Մեզի համար, Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի պարագան ինքնին շա'տ պարզ է եւ ո'չ մէկ ձեւով արդար կը գտնենք այն շփոթը կամ ազմուկը, որ անտեղի կերպով յարուցուեցաւ վերջերս անոր շուրջ :

Ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներու հիման վրայ առաջնորդական օրինաւոր ընտրութիւն է կատարուած : Ընտրեալ Առաջնորդը՝ Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ս. Եպիսկոպոս թէեւ Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Միաբանութեան անդամ է, բայց պէտք չէ մոռնալ որ Հայաստանեայց մէկ եւ անբաժանելի եկեղեցւոյ սպասաւորն է եւ կոչուած ծառայելու հո'ն՝ ուր կը հրաւիրէ զինք իր ժողովուրդը :Հարաւային Ֆրանսայի Թեմը կը գտնուի Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսութեան իրաւասութեան սահմաններուն մէջ: Բայց ատիկա արդելք մը չէ որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Միաբանութեան պատկանող հոգեւորական մը կարենայ ծառայել այդտեղ, անշուշտ Ս. Էջմիածնի ենթակայ, երբ Ազգ. Սահմանադրութեան ժողովրդավար հիմունքներով եւ սկզբունքներով եւ օրինաւոր ընտրութեամբ ժողովուրդին կողմէ հրաւիրուած է ծառայելու համար ժողովուրդին եւ ազգային ու եկեղեցական կարիքներուն :

Մեր համոզումով, պէ'տք է յարգուի Սահմանադրութեան ոգին եւ անոր ժողովրդավար սկզբունքը եւ ասոնք պէտք է որ վերդասուին բոլոր տեսակի մասնակի եւ երկրորդական նկատումներէ :

Անթիլիաս, 16 Ապրիլ 1966

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Բ.

Ըսենք անվարան, Կոմիտաս Պոլսոյ մէջ իր շուրջը դտաւ առաջին իսկ վայրկեանէն դրչի ու արուեստի մարդիկը : Կրքերու բռնկած այդ պահուն, երբ հայ մտաւորականութիւնը եւս, ալիքէն քըշուած, ինք ալ զուրկ էր հոգեկան ներքին կապէ մը, կուգար սիրով խմբուիլ սակայն Կոմիտասի շուրջ : Կոմիտաս առաջին օղակը կը դառնար խորթացած եղբայրներու միջեւ : Ու փոխարէն, այդ մտաւորականութիւնը տեսակ մը կորով կը ներշնչէր իրեն՝ գործունէութեան դաշտ նետուելու պահուն :

Չեմ կրնար չյիշել, դէթ անցողակի, թէ բարեբախտութիւն մըն էր, որ հայ կեանքի այդ ալեկոծ շրջանին «Ազատամարտ» իր գլուխն ունէր Ռուբէն Զարդարեանը իբրեւ խմբագրադէտ, — բարեբախտութիւն, որովհետեւ գրականութեան եւ արուեստի հարցերու մէջ ան վեր կը մնար կողմնակի ամէն նկատումէ :

Դեռ կը յիշեմ, նոյնպէս, Կոմիտասի առաջին այցը մեր խմբագրատունը : Եկեր էր փնտռելու իր ծանօթները ու ծանօթանալու մեզ հետ : Այն քանի մը րոպէն, զոր մեր մէջ անցուց, երբեք պիտի չմոռնամ : Մարդարէներ կան, որոնք ուշ կը հասկցուին, պէտք է, որ երկար տքնին, մինչեւ որ գտնեն հոգիներու ճամբան : Կոմիտաս առաջին պահէն կը կախարդէր քեզ: Ան կը սկսէր նախ սիրցնել այն թըշուառ, հէք հայ դեղջուկը, որ արհամարհուեր էր մինչեւ այդ օրը :

Այսպէս էր, որ Կոմիտաս մեզ իր հետը ունեցաւ, ու ալ նշանակութիւն չունեցաւ երբեք ուրիշ որեւէ նկատում :

Յօդուածագիր մը, որ Սիմէոն Գիւլօ կը ստորագրէր, վերջերս հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէր Պոլսոյ հայ մամուլին դիրքը դէպի Կոմիտասն ու իր ձեռնարկները :

«Մանզումէ» օրաթերթը, որ Սահմանադրութենէն առաջ՝ ջարդարար Համիտի ծննդեան տօնակատարութեան առթիւ՝

Բարի Լոցսը

Ամէն անդամ որ, օգտուելով հանդիստի պահէ մը, առիթ գտայ բաժնուելու իմ թուրք եւ դերման ընկերներէս, գացի հայ տարագիրներու կայանները : Զանացի քաջութիւն տալու անոնց, եւ սակայն քանի մը դեղերէ զատ ոչ մէկ օգնութիւն կրնայի ընել : Հալէպի առջեւ հարիւրաւոր այրեր, կիներ, եւ մանուկներ զոհ եղան ծիրանատենդի համաճարակին, եւ իրենց դիակներովը ծածկեցին առեւտրական այս մեծ կեդրոնին դաշտերը: Ասիկա այն վայրն էր ուրկէ տեղւոյն քաղաքապետը Ներքին Գործոց նախարար Թալէաթ փաշային սա հեռագիրը պիտի ուղղէր.— «Հայ տարագիրներու խումբեր Հալէպ հասած են: Ի՞նչ պէտք է ընել:» Եւ Թալէաթ փաշա պատասխանեց. «Տեղահանութեան նպատակը բնաջնջել է» :

Քանի մը օր ետք պարտաւորուեցայ Մարաջախտին սպայակոյտին հետ որ երկվեցեակ մը դերման սպաներէ, գնդապետներէ եւ վարչական պաշտօնեաներէ կը բաղկանար, շարունակելու ճամբաս դէպի Մուսուլ : Անապատի մուտքին, Բէս – Իւլ – Այնի ակին մօտ, առտուն կանուխ անցայ հայ տարագիրներու մեծ կայանէ մը որ միւսներէն աւելի եղերականօրէն տպաւորուեցաւ յիշողութեանս մէջ: Ճիշդ է, հոդ տակաւին մահամերձներու կամ մեռածներու չհանդիպեցայ : Տարագիրներէն շատեր տակաւին քիչ մը դրամ ունէին: Անոնք, դիրենք դէպի մահ առաջնորդող ճամբուն սկիզբները, ուտեստեղէն ալ ունէին: Սակայն, կայանին մէկ կողմը կար 7էն 10 տարեկան մանուկներու խումբ մը որոնց ծնողքները, ճանապարհին, սպաննուած էին Քուրտերու կողմէ, կամ մեռած էին ուժասպառութենէ: Անապատին մէջ դիշերները տիրող ցուրտէն դողդոջուն, կծկուած, իրարու մօտ սեղմուած էին ու կը հեծէին բարձրաձայն : Չափահաս տարագիրները, մոռնալով իրենց իսկ տառապանքները, կը տառապէին նաեւ իրենց զաւակներուն տանջանքովը : Ոչ ոք կըզբաղէր որբացածներով : Այն Գերմանները որոնք Հայերու ճակատագիրովը ըզբաղիլ կ'ուզէին, չէին համարձակեր մտնել տարագիրներու կայանները : Նախ, որովհետեւ Թուրքերը կասկածելի կը նկատէին անոնց միջամտութիւնը, երկրորդ քանզի կը վախնային որ կը վարակուին համաճարակ հիւանդութիւններէ: Առանց նկատի առնելու որեւէ վտանգ, ես հետեւեցայ տարագիրներուն, առանց սակայն կարենալ օգնելու անոնց : Ի յիշատակ այս անմեղ արարածներուն, «Անուշ» հայ անունը դրի պատերազմէն ետք ծնած աղջըկանս :

Այդ օրերուն, հետեւեալը պատահեցաւ եղերքը Տիգրիսի ուր հասած էինք ընդհուպ : Հայ աղջիկներու եւ կիներու խումբ մը հաւաքուեցաւ դետին սեպ բարձունքներէն մէկուն վրայ : Որպէսզի իրենցմէ մէկը ազատելու փորձ չընէ, իւրաքանչիւրը իր բազուկը կապեց իր դրացուհիին բազուկին, այնպէս որ, անքակտելի երկար շղթայ մը կազմուեցաւ : Այսպէս ուժով մը իրարու կապուած, օրօրուեցան մէկ կողմէն միւսը, երգեցին, եւ իրենց զոհաբերական մահովը արբշիռ, ամէնքը միասին նետուեցան հոսանքին մէջ, ու խղդուեցան : Իրենց հըպարտութեամբը, արիութեամբը որ կը յիշեցնէր մեծութիւնը այն զոհաբերութեան որով հին դարերու մարդիկը դիտէին մեռնիլ ու բաժնուիլ այս աշխարհէն, այդ Հայուհիներն ալ նախընտրեցին մահը, չպղծուելու, դէշ վարմունքի նշաւակ չըլլալու, կամ, երկար ատեն խեղանդամ մնալէ ետք, անուղղակի սովալլուկ շնագայլերու կեր չըլլալու համար :

Չենք համարձակիր երեւակայելու ինչ որ հոս պատահեցաւ, ինչ որ Աստուած իր ջերմեռանդ հաւատացողներէն պահանջեց : Եւ սակայն, այսպիսի դէպքեր կը կրկնուին ու կը կրկնուին պատմութեան մէջ, անխուսափելի ահաւորութեամբ : Ազգեր, ինչպէս սոսկական անհատներ, դրեթէ ամէնքն ալ հաւասարապէս երջանիկ կ'ըլլան, կամ դժբախտ, բայց իւրաքանչիւրը այլեւայլ կերպով :

Ինչ որ պատահեցաւ Հայերուն, բացարձակապէս անկարելի է ըմբռնել: Որովհետեւ անոնց ճակատագիրը, Հրեաներու ճակատագրին նման, միակն է իր տեսակին մէջ : Քանզի դարերէ ի վեր կ'ապրին իբրեւ ժողովուրդ, այլ՝ աներկիր եւ իրենց ճակատագիրը կը տարբերի միւս բոլոր ազգերու ճակատագիրէն : Խնդրին անտեղեակներ կրնան ընել հետեւեալ հարցումը : «Որո՞ւնն էր յանցանքը : Սպանիչներո՞ւն թէ սպանեալներուն: Ժողովո՞ւրդինը թէ պետական անձերունը : Քիւրտերո՞ւն, Թուրքերո՞ւն թէ հայ յեղափոխականներուն, որոնք կարօտը ունէին անդթօրէն ճնշուած իրենց ազգին ազատութեան :

ԱՐՄԻՆ ՎԻԿՆԷՐ

(2 Շար.)

փորին վրայ սողալով՝ «բարեխնամ» ա-
ծականով կը յորջորջէր դահիճը, մեծ
տառերով խմբագրական մը ունէր, որով
կը ճչար ու կը պարտադրէր, որ Կոմիտաս
«նախ սքեմը հանէ ... ու յետոյ ընէ այդ
աշխարհականի գործը ...». իսկ «Բիւ-
զանդիոն»ը հոգեւոր իշխանութեան ու-
շադրութիւնը կը հրաւիրէր այս «գայթա-
կղալից» արարքին վրայ ...

Միւս թերթերն ալ միեւնոյն եղանակը
կը նուագէին. «վարդապետ ըլլալ ու բե-
մը բարձրանալ ... պատշաճ արարք մը
չէ սա: Անոր տեղը՝ խորանն է ... : Եթէ
ասոր ալ աչք գոցենք, ոչ ազգ կը մնայ,
ոչ ալ եկեղեցի ...»:

Այս խաժամուժային վայրենաբանու-
թեան մէջ՝ բացառութիւն կը կազմէր մի-
այն «Ազատամարտ» օրաթերթը, որ հա-
զիւ լրացուցած էր տարուան մը հրատա-
րակութիւնը: Թէպետեւ կուսակցական
խմբագրական կազմ ունէր, սակայն ան-
վերապահ կերպով ան կը պաշտպանէր
Կոմիտաս վարդապետի ձեռնարկը՝ իբ-
րեւ մշակութային վեհ զարթօնք մը:

Ցաւալի պարագայ մըն էր, որ այս
պաշտպանութիւնը աւելի կը զայրացնէր
հակառակորդ տարրերու կտաղութիւնը
... սուր հանդամանք տալով լռելեայն
պոյքոթին: Մայրաքաղաքի ազնուական
դասակարգի ընտանեկան սահմաններէն
ներս չէր թափանցած տակաւին «Ազա-
տամարտ»ը ...:

Սիմէոն Գիւլոյի այս տողերը, իրենց
էութեամբը ճիշդ, իրականութեան հա-
րազատ պատկերը չեն սակայն, եւ շատ
իրաւունք ունէր Յովսէփ Սվաճեան դրե-
լու այդ առթիւ, թէ «չեմ կարծեր, որ
իրականութեան համապատասխան ըլլան
Գիւլոյի գրածները «Բիւզանդիոն» թերթի
մասին, զոր ցուցուցած էր իբր հակա-
ռակորդ Կոմիտաս վարդապետի դեղար-
ուեստական գործունէութեան Կ. Պոլսոյ
մէջ: Ընդհակառակն, Բիւզանդ Քէչեան,
բազմարդիւն խմբագրապետը «Բիւզան-
դիոն»ի, միշտ ալ ներկայ կ'ըլլար վար-
դապետին սարքած համերգներուն, եւ
դարձեալ ինքն էր, որ բուռն յօդուածով
մը հակառակ արտայայտուեցաւ Կրօնա-
կան ժողովին այն որոշման, որ փիլո-
նազուրկ կը հռչակէր Կոմիտաս վարդա-
պետը, Արմենակ Շահմուրատեանի եր-
գապնակներու արձանագրութեան իր
մասնակցութիւնը բերած ըլլալուն հա-
մար»:

Համամիտ ըլլալով հանդերձ «Բիւ-
զանդիոն»ի դիրքին մասին յօդուածա-
գրին գրածներուն, պէտք կը զգանք ուղ-
ղել, որ Կրօնական ժողովը իր յանդգնու-
թիւնը չհասցուց մինչեւ Կոմիտասը փի-
լոնազուրկ ընելու աստիճանին, ճիշդ
չենք գտներ նոյնպէս անոր գրածը, թէ
«Կոմիտաս վարդապետ, Օրմանեան սրբ-
բազանի հետ միասին, քարոզիչն էր Ղա-
լաթիոյ Ամենափրկիչին, ուր ան կը պա-
տարագէր կանոնաւորաբար տաղաւար-
ներուն»:

Սիմէոն Գիւլօ Յովսէփ Սվաճեանի
յօդուածին կը կցէր սակայն լուսաբա-
նութիւն մը, ըսելով. «Արդ, «Բիւզան-
դիոն» թերթը՝ պահպանողական միջ-
նաբերդին կարկառուն սիւներէն մին էր:
Պատկառելի թերթ: Կրնա՞յ պատահիլ
արդեօք, որ ան նպաստաւոր վերաբերում
մը ցոյց տուած ըլլայ Կոմիտասի դեղար-
ուեստական գործունէութեան հանդէպ:
Անհաւանական կը նկատեմ: Որովհետեւ,
այդպիսի խրոխտ քայլ մը աններդաշնակ
պիտի ընթանար իր պահպանողական ուղ-
ղութեան հետ: Յետոյ, այդպիսի քայլ
մը անկարելի էր որ աննկատ ացնէր, ա-
ռանց շառաչուն հետեւանքի: Ես, ինքս
հետեւած չեմ «Բիւզանդիոն»ին. սակայն
ժողովուրդը պիտի խօսէր այդպիսի երե-
ւոյթի մը վրայ, երկար ատեն: Եւ կարե-
լի չէր, որ այդ երեւոյթը աննկատ անց-
նէր: Մանաւանդ բուռն պայքարի պա-
հուն»:

Այս տողերը գրողը մէկն է եղեր «Ա-
զատամարտ»ի խմբագրութեան անդամ-
ներէն եւ բնականաբար փառք կը սեպէ
իրեն Կոմիտասին աջակցած ըլլալ իր ձեռ-
նարկներուն մէջ, որքան ալ համեստ ե-
ղած ըլլայ այդ աջակցութիւնը: Բայց
արդարութիւնը պարտք կը դնէ իր վրայ
արձանագրել հոս, թէ «Ազատամարտ»ը
մինակ չէր Կոմիտասի կողքին: Հակա-
ռակ իր պահպանողական ուղղութեան եւ
որոշ հարցերու մէջ իր պարզած յետա-
մնաց կարծիքներուն, «Բիւզանդիոն» եւս
զօրավիգ էր Կոմիտասին եւ այդպէս ալ
մնաց:

Ստուգիւ, Բիւզանդ Քէչեան եւս մէկն
եղաւ Կոմիտաս վարդապետի հանդէպ
ծայր տուող խաչակրութեան դէմ առա-
ջին ծառացողներէն, դիրք, զոր բռներ
էր, ըսենք ի պատիւ իրեն, քանի մը տա-
րի առաջ եռաձայնի դէմ մղուած պայ-
քարի օրերուն ալ, պաշտպան կանգնելով
բազմաձայն երգեցողութեան հայ եկեղե-
ցիներու մէջ: Խմբագրականի մը մէջ ան
փութաց ձաղկել խաւարամտութիւնը, որ
կուգար խափանել Կոմիտաս վարդապետի
առաքելութեան ճամբան, եւ կծու խօսքեր
կ'ուղղէր պատրիարքական փոխանորդ
Ղեւոնդ ծայրագոյն վրդ. Դուրեանի հաս-
ցէին՝ ստորագրած ըլլալուն համար չա-
րաշուք պաշտօնագիրը:

«Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ Վրոյր», որ
ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ պատրիար-
քական փոխանորդ Ղեւոնդ վրդ. Դուր-
եան, մէկը առաջին խաչակրութեան մեղ-
սակիցներէն, «պահպանողականութիւն
թէ խաւարամտութիւն» խորագրով յօդ-
ուածի մը մէջ պատասխան կուտար Քէ-
չեանի, փորձելով պաշտպանել Պատ-
րիարքարանի արդելքը:

Քէչեան կ'ըսէր իր պատասխանին մէջ.

«Բայց ո՞վ կ'ըսէ, թէ հայ եկեղեցւոյ
դէմ որեւէ կերպով յարդանքի պակասու-
թիւն կը գործուի՝ իր շարականներն եր-
գելով այս կամ այն ժողովրդային սրահի
մը մէջ, նոյնիսկ թատրոնի մը սրահին
մէջ, երբ նոյնչափ ընդարձակ ուրիշ սրահ
մը, կամ ազգային յարկ մը տրամա-
դրելի չէ:

Ինչ որ հայ եկեղեցւոյ մէջ միայն կը-
նայ կատարուիլ, եւ հայ եկեղեցիէն
դուրս տեղ մը կատարուելով վաւերա-
կան, օրինական պիտի չըլլար, ո՛չ ոք
կ'առաջարկէ թատրոնի մը սրահին մէջ
կատարել զայն: Պատարագն հայ եկեղեց-
ւոյ մէջ միայն կրնայ մատուցուիլ: Մա-
նուկն հայ եկեղեցւոյ մէջ միայն կը մը-
կըրտուի: Եկեղեցականներն հայ եկե-
ղեցւոյ մէջ միայն կը ձեռնադրուին եւն.
եւայլն: Ո՞վ միտքէն կ'անցնէ աշխարհիկ
սրահներու մէջ գործադրել այսպիսի ծէ-
սեր ու արարողութիւններ: Բայց Հայ ե-
կեղեցւոյ շարականները կ'երգուին տու-
ներու մէջ ալ, դաշտահանդէսներու մէջ
ալ, եւ երաժշտապետին դաս տուած որ-
եւէ սրահին մէջ: Որեւէ հոգեւոր երգ մը
կամ աղօթք մը եկեղեցիէն դուրս եր-
գուելուն արդելք մը չկայ, որովհետեւ
ասիկա ծիսակատարութիւն, խորհուրդ
մը, արարողութիւն մը չէ, որ եկեղեցիի
շէնքին սեփական ըլլայ: Ուրեմն, եկե-
ղեցիի շէնքէն ներս որեւէ տեղ երգուելու
յարմարութիւն ունեցող շարական մը,
«Տէր ողորմեա» մը, հոգեւոր տաղ մը
կրնայ երգուիլ նաեւ թատրոնի մը չորս
պատերուն մէջ, մանաւանդ որ հոն տեղի
ունեցածը թատերգութիւն մը չէ այն պա-
հուն, այլ թատրոնի սրահը փոխ առնը-
ւած է իբր որեւիցէ ժողովրդային սրահ
մը, ուր այս Կիրակի մինչեւ հազար Հա-
յեր ու Հայուհիներ կրցան մեկտեղիլ եւ
ամենայն երկիւղածութեամբ, խորին լը-
ռութեան ու յափշտակութեան մէջ, ուն-
կընդրեցին հայ հոգեւոր տաղերու լաւա-
գոյն երգեցողութիւն մը: Ասոր մէջ ո՞ւր
է եկեղեցական օրէնքի կամ սովորոյթի
հակառակ ոտնձգութիւն կամ սրբապըղ-
ծութիւն: Ասոր մէջ ո՞ւր է հայ եկեղեց-
ւոյ պատկառանքը նուազեցնող կամ եկե-
ղեցին անպատուող, կամ կրօնային հա-
ւատալիքները տկարացնող որեւէ շար-
ժում կամ ձգտում»:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լու-
սաւորիչ եկեղեցին տակաւ կը բոլորէ
խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան շը-
ջան մը: Աստուծոյ տաճարն սկսած է
վերածուիլ սրբավայրի մը, ուրկէ ներս կը
մտնէ մեր բարեպաշտ ժողովուրդը՝ հո-
գեկան անդորրութեամբ եւ ակնածանքով:

Մեր բոլոր ճիգերն ու զոհողութիւնն-
ը կը ձգտին՝ մէկ նպատակի, այն է՝
բարելաւում եւ կենսունակութիւն ...:

Ս. Զատկի եւ յարակից տօնական օր-
երուն, ժողովուրդը խուռներամ փութաց
եկեղեցի՝ ապրելու համար վերացումի
քաղցր պահեր, հոգեղմայլ արարողու-
թիւններն ու երգերը թարմ շունչ հաղոր-
դեցին մեր հոգիներուն.

Առաջնորդ Արտաւազդ Սրբազանի ճի-
գերն սկսած են պտղաբերիլ: Հանրու-
թիւնը եւ նոյնիսկ օտարներ հիացումով
ունկնդրեցին իր կազմած եւ ղեկավարած
երկսեռ երգչախումբին քաղցրաձայն եւ
ներդաշնակ երգեցողութիւնները: Հա-
ճոյքով հետեւեցանք իր քարոզին որ կը
բնորոշէր Ս. Յարութեան խորհուրդը եւ
որ անգամ մը եւս վերանորոգեց եւ ամ-
րապնդեց մեր մէջ՝ գոյատեւման ու Հա-
յութեան անկորնչելի ոգին:

«Շլմորեցան՝ խաչուած Յիսուսին ո-
զորմելի պահակները՝ ի տես լուսափայլ
վերելքին ...: Իսկ Հայութեան դահիճը
որ կը կարծէր թէ արմատախիլ ըրած ու
տապալած էր Հայութեան ծառը, այսօր՝
շլմորած՝ ապշանքով ու կատաղութեամբ
կը դիտէ թէ ինչպէս վերընձիւղած է ան
ու դարձած՝ աւելի առոյգ եւ աւելի կեն-
սունակ:

Հայութեան փարած ու անով սնած սե-
րունդներ պիտի շարունակեն պահպանել
անոր կեանքն ու սրբութիւնները: Լոյսին
փարած ժողովուրդները մահ չունին ...:

Հաստատ մնանք մեր առաքինութեանց
մէջ, միշտ բարձր պահելով մեր բարո-
յական ուժը, կարգապահութեան եւ եղ-
բայրութեան ոգին»:

Գոհունակութեամբ պէտք է յայտնենք
հոս, թէ՝ Պօմոնի մեր բարեպաշտ ժո-
ղովուրդը կը շարունակէ, տնօրհնէքի
համար՝ լայն բանալ իր տան դռները՝
Բաբկէն քահանայ Քէնտիրճեանի առջեւ,
որ ունի օժտեալ կղերականի մը բոլոր
յատկանիշները:

ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՊՕՄՈՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՇԽԱՐՀԻ ախոյեան Տիգրան Պետրոս-
եանի եւ մեծ վարպետ Սփասքիի միջեւ
ճատրակի ախոյենութեան մրցաշարքին
4րդ հանդիպումը վերջացաւ հաւասար
արդիւնքով՝ 2 – 2 Մոսկուայի մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ թենոր Արա Կիրակոսեան
Հալէպի մէջ երգահանդէս մը տուաւ:
Երգիչը շնորհիւ իր ձայնին ճկունութեան
եւ բարձր ու մեղմ ելեւէջներուն մեծ յա-
ջողութիւն արձանագրեց:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Յովհ. Շիրազի ծննդ-
եան յիսնամեակին նուիրուած հրապարա-
կային հանդէս մը տեղի ունեցաւ, որու
ընթացքին խօսեցան Վ. Յովհաննէսեան
եւ Ս. Մանուէլեան:

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի
խումբը Չինաստան հրաւիրուեցաւ: Թե-
նիսի մրցաշարքի մը ընթացքին Սուրիոյ
ախոյենութիւնը շահեցաւ, կանանց բաժ-
նի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ական Սեդա Մար-
կոսեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Գալուստ Կիւլպէնկեան»
թատերասրահին մէջ Գոհար Գասպարեան
երկու համերգ տուաւ, Ապրիլ 21 և 22ին:

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

A NOS FRERES ARMENIENS
de l'Ararat et du Caucase,
en territoire russe

Le 15 *Décembre* 1896

FRÈRES BIEN AIMÉS

Nous savons vos âmes en deuil par les massacres infernaux qui ensanglantent l'Arménie turque. Aussi, est-ce une peine pour nous de raviver les douleurs et les tristesses de vos cœurs qui saignent si cruellement de toutes les blessures faites à notre patrie.

Depuis deux ans surtout, notre pauvre Arménie a vu ses montagnes et ses plaines inondées du sang de ses enfants, et nos fleuves ont roulé dans leurs flots rougis des milliers de victimes innocentes.

C'est par centaines de mille, en effet, que les Arméniens ont été égorgés brutalement, en des drames horribles ; et les cadavres de ces victimes de la barbarie musulmane sont encore privés, pour la plupart, de toute sépulture chrétienne, gisant sous le ciel comme une muette mais terrible protestation contre ces carnages inhumains.

×

Jusque-là le territoire du Daron n'avait eu à subir qu'une seule hécatombe et se croyait plus favorisé que les autres provinces, que des massacres en masse avaient dévastées ; mais aujourd'hui les Turcs emploient une tactique plus sauvage et plus infernale que nulle part ailleurs, pour exterminer la population arménienne, non plus par des fusillades, mais par des tortures indicibles.

Il nous est impossible de décrire en détail les maux infinis, les cruautés inhumaines que chaque musulman de nos villages se croit en droit de faire subir aujourd'hui aux Arméniens de ces lointains vilayets.

Chaque jour et même chaque nuit amènent un redoublement de nouvelles tortures, une aggravation de nouveaux tourments de la part de chacune des classes de la population musulmane.

Pleine liberté est donnée à tous d'arriver par tous les moyens à faire disparaître la race arménienne, et chacun s'ingénie à découvrir de nouvelles inventions pour exterminer les mâles, pour deshonorer et violer les femmes et les filles ; pour leur faire apostasier la foi chrétienne ; pour les dépouiller, riches et pauvres, de tout ce qu'ils possèdent ; pour piller et détruire tous les biens et propriétés appartenant à la population arménienne ; pour voler, salir et profaner, enfin, tous les objets sacrés de notre culte !

C'est l'anarchie la plus complète et la plus épouvantable qui règne dans tout ce pays, où désormais l'impunité est assurée à tout crime ou délit, quel qu'il soit, commis contre des Arméniens !

Le gouvernement turc excite lui-même et provoque le fanatisme musulman, jusque-là assoupi, pour déchaîner la haine et les passions sanguinaires contre tout ce qui est chrétien, et, pour que les musulmans détruisent par le fer ou par les flammes de l'incendie tout ce qui reste encore aux Arméniens.

×

Si ce malheureux peuple est parvenu jusqu'à l'heure présente à pouvoir, non plus vivre, mais respirer encore en Turquie, c'est par un vrai miracle de Dieu ! C'est aussi par suite de la vitalité de notre race dont la force de résistance lui a valu de traverser mille années de persécutions et de luttes, avec le seul appui de sa foi chrétienne, et grâce à notre éternelle maxime : « Prenons patience ! Supportons tous les maux qui pèsent sur nous. Vivons quand même, et résistons toujours, avec la confiance qu'après tous ces fléaux, nous reverrons enfin la liberté rendue à notre foi, à notre patrie, et la sécurité à nos vies ! »

Voilà le secret qui relève nos âmes accablées. C'est cette foi sacrée qui, malgré tant d'épouvantables fléaux, entretient, dans le cœur de ce qui reste d'Arméniens, la flamme de la confiance, et maintient encore un souffle de vie — mais quelle vie ! — dans nos corps épuisés par ce long et douloureux martyre infligé à notre nation !

Est-ce bien une vie, en effet, que d'avoir son âme livrée à toutes les tortures, à toutes les angoisses ? son corps à tous les abus de la force, à tous les tourments de la faim, du froid, du plus complet dénuement ? de voir les siens traqués, égorgés, brûlés ; les survivants mourir épuisés, sans pain, sans vêtements, sans abri ; et toute notre race vouée à l'extermination, sans que ses appels désespérés et ses clameurs déchirantes, sans que nos pleurs, nos sanglots, nos supplications soient entendus ?

(2 — *à suivre*)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Տիկի Հայկանոյշ Պրօշեան	50
Տիկին Արփինէ Կարապետեան	50
Տիկ. Տիրուհի Քէօլեան	50
Տիկ. Անահիտ Սէմէրճեան	50
Պ. Արշակ Կիւրճեան Տիկին Ամիրխանի մահուան առթիւ	50
Այրի Տիկ. Վերժինի Տէրտէրեան	50
Պ. Եռանդիկ Անտոնեան	50
Պ. Ժորժ Քիւթիւքեան	50
Պ. Զգօն Պարթեւեան	50
Ոմն	50
Պ. Շահինեան	50
Պ. Յակոբ Գալայճեան	50
Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Ներկարարեան	50
Պ. Խանճեան իր ծնողաց եւ Նուարդ Գույումճեանի յիշատակին	50
Պ. Երուանդ Թագւորեան	50
Տիկ. Մարի Գարօղլանեան	50
Տէր եւ Տիկին Ներսէս Եկանեան	
Ե. Պապեանի յիշատակին	50
Պ. Պալապանեան	50
Տէր եւ Տիկ. Աշոտ Անդրանիկ Ալէքեան	50
Տիկին Նուրիցայ Ժամկոչեան	50
Տիկին Նուարդ Պարթեւեան իր ծնողաց յիշատակին	50
Պ. Յակոբ Մանուկեան	50
Պ. Գառնիկ Աղլաղանեան	50

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վահէ Կիւմիւշկէրտանեան կը նուիրեն յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց սիրելի զարմիկին, Եդուարդ Պապեանի եւ երեսուն Ֆրանք ալ Անժէլ Կարապետեանի մահերուն առիթով :

Տիկին եւ Օրիորդներ Գալփաքեան (Լա Կարէն), կը նուիրեն յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց սիրելի զարմիկին, Եդուարդ Պապեանի մահուան առիթով :

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Համբարձում Թօփալեանի մահուան առիթով :

×

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով : Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

Մանրամասնութիւններով՝ յաջորդով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

(Արտաքին նախկին նախարար)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 14·30ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՈՐԲԵՐՈՒ Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Աղլաղանեանէ յիսուն Ֆր. Տիկ. Մ. Աղլաղանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Մաքս Համբարձումեանի կանխահաս եւ կըսկըծալի մահուան առթիւ ննջեցեալի հօր եւ մօտաւոր ազգականներու կողմէ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ եկեղեցւոյս եւ այլ միութեանց : Պ. Շ. Համբարձումեան եկեղեցւոյս եւ Աղքատախնամին յիսունական ?ր., Պ. Կ. Կտաճեան եկեղեցւոյս եւ Աղքատախնամին յիսունական, Պ. Ա. Պապաեան տեղւոյս դպրոցին եւ Աղքատախնամին յիսունական, Ալէքսանեան եղբայրներ, Բարեգործականին եւ Աղքատախնամին 50ական, Ա. Ենովքեան հարիւր եկեղեցւոյս: Տէր Հ. քհնյ. Համբարձութեան ի նպաստ Պօմոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ հաւատացեալ միութեան 30 Ֆր.:

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէօքմէճեան ընտանիք, Ս. Տութլուեան, Ժ. Կարապետեան 30ական Ֆրանք Ա. Զէնճիրճիեան, Պառ Անթուան, Պառ Մօտեռն, Տէր – Մինասեան եղբարք, Ա. Կիրակոսեան, Ս. Մամուլեան քսանական Ֆրանք, Յ. Նեվշեհիրլեան, Վարպետեան եղբարք, Մ. Աճէմեան, Ժ. Գասպարեան, Պ. Յակոբեան, Այրի Տիկ. Ա. Պապաեան, Հ. Մկրտիչեան, Յ. Պիպերեան, Բ. Գասպարեան, Ճ. Մաթոսեան տասնական, Մ. Եղիաեան, Օ. Թախթալեան, Կ. Աճէմեան, Կ. Եսաեան, Գ. Մարուքեան հինգական ի նպաստ եկեղեցւոյս :

Պ. Պ. Պ. Կարապտեան 30 Ֆր., Ա. Ասարլըգեան քսան, Ա. Ջօլագեան, Ո. Շէրպէթեան տասնական, իսկ Ա. Մանկասարեան հինգ Ֆր. տեղւոյս դպրոցին ի նպաստ :

Պ. Պ. Ս. Ենովքեան 40, Ա. Զորպաճեան եւ Բ. Ենովքեան քսանական, Մ. Զորպաճեան տասը, իսկ Կ. Խոզեան հինգ Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանին ի նպաստ :

Թաղ. Խորհուրդը այս տխուր առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ երիտասարդ ողբացեալին ծնողաց եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, գրական եւ գեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան շքեղ սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրուիրուին բոլոր ազգայինները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, Մայիս 14ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Բիւ Կռինեան :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ շուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Արդ է Մեթիէի փոսթէն (թիւ 116) «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեդին զրկող անձէն կը խնդրուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր անունին տեղն ալ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՌԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին, Սալ տէ Քոնսերվաթուառ, 2պիս, Բիւ տիւ Քոնսերվաթուառ, (Մեթրօ Մոնմարթը) :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին զրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած Կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբական ձայնամարզութեան դասեր :

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հանգըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր գրասենեակը, 32 Բիւ Թրէվիլ, Փարիզ :

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն

Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN

74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)

C. C. P. 2753.65 - Paris

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 27 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10596 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.596

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

— * —

Յետադարձ ակնարկ մը նետելով անցեալ տարուան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կը ներկայանան մեր առջեւ :

Ժամանակակից հայ միապաղաղ պատմութեան մէջ բացառիկ էջ մը պիտի մընայ 1965ը, զոր կարելի է «Նահատակներու տարի» կոչել :

Եւ արդարեւ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը՝ փոթորիկի մը նման, եկաւ անցաւ Հայրենիքէն սկսեալ՝ արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներու վրայէն, վերարծարծելով հաստ մոխիր կապած հայրենասիրութեան կրակը, օտարութեան խորշակին ներքեւ թառամող սրտերու մէջ :

Մեծ հրճուանքով է որ ականատես եղանք, թէ ինչպէս, իր ազգային դիմագիծը կորսնցնող նոր սերունդը մանաւանդ, յանկարծ ցնցուեցաւ, արթնցաւ իր թմբիրէն եւ իր հայրերէն տարբեր ակնոց գործածելով, տարբեր մտածելակերպ ունենալով հանդերձ, աննախընթաց խանդավառութիւն եւ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ Հայ Դատին հանդէպ :

Մեզի համար ուրախութեան ուրիշ ակնարկիւր մը եղաւ նաեւ այն միասնականութեան ոգին, զոր ցոյց տուին՝ տարիներով իրարու հակընդէմ գաղափարականի ծառայող, իրարու խորթ մտայնութիւն ունեցող հատուածներ : Աշխարհացրիւ Հայեր, պահ մը մոռնալով ամէն հաշիւ եւ անձնական շահ, ձեռք ձեռքի տուին եւ համազգային շուքով տօնախմբեցին մէկուկէս միլիոն Նահատակներու խնկելի յիշատակը : Այս անհաւատալի թուող միասնականութիւնը «Նահատակներու հրաշքը» կարելի է նկատել :

Որպէսզի վայրկենական բոց մը եղած չըլլայ Նահատակներու 50ամեակին առիթով ստեղծուած ոգեւորութիւնը, ինչ ինչ գաղութներու մէջ, կազմուեցան մնայուն յանձնախումբեր, մասնակցութեամբ ջարդ չտեսած տարրերու, որոնք գործնական քայլերով գործի լծուած են, մըղուած ո՛չ թէ ցեղային ոխի եւ վրէժխնդրական զգացումներէն, այլ միայն արդար դատ մը շահելու հեռանկարէն, դարու մը մէջ, երբ ամէնէն յետամնաց ցեղերն իսկ կը տիրանան իրենց անկախութեան :

Նշելի կէտ մըն է նաեւ, որ միջազգային մամուլը եւս արձագանգ տուաւ հայկական հարցին :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը առիթ ստեղծեց նաեւ, որ Հայ Գրականութիւնն ու Արուեստը հարստանայ նոր ստեղծագործութիւններով :

Հոս կարելի չէ չյիշատակել, Պէյրութի Թէքէեան Մշակութային Միութեան կազմակերպած գրական եւ դեղարուեստական մրցումները, որոնց արդիւնքը եղաւ մեծապէս գոհացուցիչ :

Հայ մամուլը՝ օրաթերթերը եւ թերթերը, դիտակից իրենց կոչումին, շահեկան գրութիւններով, խնամուած «Բացառիկ» թիւերով եւ այլ հրատարակութիւններով, գովելի կերպով կատարեցին իրենց պարտականութիւնը եւ մեծապէս սատարեցին այն խանդավառութեան, զոր Սփիւռքը ցոյց տուաւ Նահատակներու յիսնամեայ տարեդարձի առիթով :

Թերթերէն դուրս, առանձին հատորներով, լոյս տեսան եղեռնի վերաբերեալ զանազան յուշագրութիւններ : Ընդհանուր աղէտէն հրաշքով ազատած ամէն հայ իր արտաճմլիկ պատմութիւնը ունի : Որքան ալ բազմաթիւ ըլլան Հայ Գողգոթային նուիրուած գիրքերը, անոնք միայն տըկար ցոլքերը կրնան հայելացնել այն ահաւոր դժոխքին, որուն մէջ հնադարեան, տաղանդաշատ եւ ազնիւ ժողովուրդ մը պիտի մոխրանար :

Զարդերու մասին հրատարակուած երկերէն զատ, 1965ի ընթացքին լոյս տեսան նաեւ գրական արժէքաւոր գործեր, որոնք լուսեղէն էջեր կ՛աւելցնեն արդի հայ գրականութեան վրայ :

Հոս՝ մեր նպատակէն դուրս կ՛իյնայ թուել մի առ մի այդ հատորները եւ անդրադառնալ անոնցմէ իւրաքաչիւրին վրայ :

Ինչ որ սակայն ընդհանուր ակնարկով կարելի է ըսել, բաղդատմամբ նախորդ տարիներու, ճոխ է 1965ի գրական հունձքը, թէ Խորհրդային Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ :

Մխիթարական է տեսնել՝ թէ օրէ օր կ՛ամրապնդուի Մայր Հայրենիքի եւ արտերկրի Հայութեան զօդը, երկուստեք իրարու հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութեամբ :

Վերջերս, Խորհրդային Հայաստանի մէջ, կազմուեցաւ « Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն» , աւելի մօտէն հետեւելու համար գաղթաշխարհի Հայութեան :

Այլազան բովանդակութեամբ զանազան հրատարակութիւններ եւ թերթեր կը հասնին արտասահման, որոնց կարգին՝ 1965ի ընթացքին, նոր լոյս տեսած « Հայրենիքի Ձայն » շաբաթաթերթը : Այդ թերթերը եւ գիրքերը, հակառակ մեզի համար իրենց խորթ ուղղագրութեան, կենսահաղորդ երակներ պէտք է ըլլան, բերելով մեզի Հայաստանի աւիւնը եւ աւիշը, հայրենի թարմ շունչով կազդուրելու համար օտար աստղերու տակ գունատուող Հայութիւնը :

Հայրենիքէն հասնող թերթերու եւ երկերու մէջ լոյս տեսնող անթիւ քերթուածները, գլգլացող առուակներու նման, թէեւ քիչ մը միօրինակ ու միալար երգեր են, բայց բնաշխարհի ջինջ երկինքին ցոլքը եւ արեւին բոցը ունին իրենց մէջ : Այդ առուակներէն ոմանք, ապագային կրնան յորդահոսան գետերու վերածուիլ եւ հարստացնել հայ գրականութեան ծովը :

Այս փոքր բանաստեղծներու համանուագին առընթեր, մերթ կը լսենք, մրրիկի պէս հզօր երգը Պարոյր Սեւակի, Յովհաննէս Շիրազի նման մեծ քերթողներու, որոնք Չարենցի ուղիէն կը ձըզտին քալել :

Բանաստեղծութենէն աւելի՝ վէպի եւ պատմուածքներու կալուածին մէջ է, որ զգալի նուաճումներ կը կատարուին Մայր Հողին վրայ :

Հայաստանէն անցնելով արտասահման, բոլորովին տարբեր՝ երբեմն անբաղձալի պայմաններու մէջ, հայ գրողները կը տեսնենք պատնէշի վրայ :

Սփիւռքի 1965ի գրական վաստակը բացառիկ կերպով բեղուն եւ հարուստ եղաւ : Ուրախալի է հաստատել, թէ 1965ի ընթացքին լոյս տեսած ճոխ բովանդակութեամբ ստեղծագործութիւններու մէջ կան մէկէ աւելի յաջող եւ մնայուն գործեր :

Հակառակ՝ անուններ չտալու մեր առաջադրանքին, հոս կ՛արժէ յիշել գրական կշիռ ունեցող գործերէն ոմանք. այսպէս Վահրամ Մավեանի « Հայու բեկորներ» պատմուածքներու հատորը, Գառնիկ Ադդարեանի ապրումով եւ պոռթկումով երգուած «Մատեան ցաւի եւ հատուցման» քերթողագիրքը, Գաբրիէլ Թագւորեանի «Պայքարը բոցավառած հոգիներու » պատմուածքները, Սիմոն Սիմոնեանի «Կը խնդրուի ... խաչաձեւել » ինքնատիպ երկը , եւայլն :

Իրենց շահեկանութեան համար կ՛արժէ յիշատակել նաեւ Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքը», Ս. Սիմոնեանի «Արեւելահայ Գրականութիւն»ը, Եղիշէ Յ. Մելիքեանի «Հարք – Խնուս » պատկառելի հատորը, Ո« Զարթօնք » օրաթերթի հրատարակած « Յուշամատեան Մեծ Եղեռնի » հաստափոր գիրքը, եւն. :

Արժէքաւոր գիրքերու շարքին կարելի էր թուել նաեւ Զարեհ Որբունիի «Եւ եղեւ մարդ » վէպը , Զարեհ Խրախունիի « Քար կաթիլներ » ու « Ես եւ ուրիշներ» քերթուածներու հատորները, Ժագ Յակոբեանի «Զահերթ»ը, Ռուբէն Գազանճեանի «Կեանքը – Քոյրս» թարմ շունչով երգուած քերթողագիրքը, ինչպէս նաեւ Տոքթ. Համբարձում Քէքլիկեանի «Բժիշկ մը եւ Արդի Գրականութիւնը », եւն. :

Այս վերջինները , սակայն, կը պատկանին 1964ի տարեշրջանին :

Վերոյիշեալ հատորներէն զատ կան անշուշտ ուրիշ գործեր ալ, որոնց մէջէն կ՛արտափայլին տաղանդի ցոլքեր :

1965 թուականը Հայութեան համար եղաւ մխիթարական եւ յուսատու տարի մը : Լաւատես զգացումներով կ՛ողջունենք 1966 տարեշրջանը :

1965 թուականը անկիւնադարձ մըն է հայ արդի պատմութեան մէջ : Յառաջիկայ տարիները թող ըլլան նորանոր նուաճումներու տարիներ : Ազգովին, միասիրտ եւ միակամ, յաջողելու յամառ ճիգերով քալենք դէպի վերջնական յաղթանակ :

Հ. Ե. ՏԷՐ – ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Խմբագրական «Բազմավէպ»ի

(1966 Յունուար – Մարտ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԴԻՐՔԸ ՉԻ ՓՈԽԵՐ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՉԻ ՏԱՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսական մամուլը կը հրապարակէ այն պատասխանը զոր Ֆրանսա տուած է Ամերիկացիներուն : Եթէ ցարդ այդ պատասխանին բնոյթը ծանօթ էր բովանդակութիւնը նոր է որ կը պարզուի : Ամերիկացիք աւելի երկար պայմանաժամ ուզած էին իրենց զօրքը քաշելու համար : Ֆրանսա մերժած էր բայց , ինչպէս դիտել կուտայ «Ֆիկառօ» այդ մերժումին ոճը շատ աւելի չոր եւ անվիճելի է քան ինչ որ կը կարծուէր : «Ֆրանսական Հանրապետութեան կառավարութիւնը , կ՛ըսէ ծանուցագիրը, ստացած է Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան Ապրիլ 12 թուակիր յուշագիրը : Ինք իսկ , Մարտ 11ի եւ 29ի իր յուշագիրներով , պարզած էր իր գիրքին հիմերը եւ այն հետեւանքները զորս քաղած էր : Հաւատարիմ կը մնայ անոնց : Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը , Ապրիլ 12ի իր յուշագրին մէջ, յայտնած ըլլալով թէ տրամադիր է քննելու խնդրոյ առարկայ հարցերը , Ֆրանսական կառավարութիւնը կ՛առաջարկէ որ հիմակուընէ խօսակցութիւններ սկսին գործնական այն տրամադրութեանց շուրջ զորս պէտք է առնել երկկողմանի համաձայնագրերու մասին : Տրուած ըլլալով որ Փարիզ կը գտնուին զինուորական ամերիկեան եւ Ֆրանսական ձեռնհաս իշխանութիւնները, այս քաղաքը իրեն կը թուի ամէնէն յարմարը նման խօսակցութեանց համար : Ֆրանսական կառավարութիւնը, նկատի կ՛առնէ, միւս կողմէ, այն իրողութիւնը, որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը կը խորհի թէ երբ վերջ գտնէ Եւրոպայի Ֆրանսական ուժերու մասնակցութցիւնը դերագոյն հրամանատարութեան, 1960 Սեպտեմբեր վեցի համաձայնագիրը Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի միջեւ Գերմանիոյ հիւլէական զէնքերու պահեստին վերաբերեալ կը դադրի գործադրելի ըլլալէ » :

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՏԻԿԻՆ ՄԱՆԹԱՇԷՖ

Ցաւով կ՛իմանանք որ Ապրիլ 23ին, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Մակրիթ Մանթաշէֆ, անուն մը որ յաւերժացած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ կառուցմամբ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ Պապին հետ տեսնուիլը միշտ հարցական կը մնայ : Վերջին լուրերու համաձայն , խորհրդային Արտաքին նախարարը, Ֆիրէնցէ եւ Նափոլի այցելելէ ետք կը վերադառնայ Հռոմ եւ կրնայ ըլլալ , որ Չորեքշաբթի օր ընդունուի Պօղոս Զ.ի կողմէ : Եթէ այս տեսակցութիւնը տեղի ունենայ , Կրոմիքօ Վատիկանէն անմիջապէս Ֆիումիջինոյի օդակայանը պիտի երթայ , խուսափելու համար լրագրողներու հարցումներէն :

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդարանին մէջ փոթորկալից նիստ մը տեղի ունեցած է Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ : Յառաջդիմական պարագլուխները խնդրոյ առարկայ ըրած ըլլալով Մակարիոսի անկեղծութիւնը, Յունաստանի հետ կցման համար, վարչապետ Սթեֆանոփուլոս յայտարարած է .— « Գերպ. Մակարիոս կը հաւատայ Էնոսիսին եւ Էնոսիս կ՛ուզէ » :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, վարչապետ Էրհարտ կրկնած է իր քննադատութիւնները տը Կոլի քաղաքականութեան նկատմամբ եւ շեշտած .— « Բան չենք կրնար ընել առանց միութեան, առանց ամերիկեան պաշտպանութեան , առանց ձուլման ըմբռնումին » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը բարեկամի պէս ընդունուած է Պուքրէշ : Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարած է թէ « մեր երկու երկիրներու մերձեցումը օգտակար է Եւրոպայի հարցին լուծման համար » : Այս ճամբորդութեան առընչութեամբ եւ մշակութային փոխանակութեանց ճամբով , Ռումանիա պիտի երթան, ծագումով ռումանացի երկու Ֆրանսացիներ՝ Էլվիռ Փոփէսքօ եւ Էօժէն Իոնէսքօ :

ԻՍՐԱՅԷԼ իր անկախութեան 18րդ տարեդարձը կը տօնէ :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ հակաչին պայքարը կը շարունակուի : Ինտոնէզիոյ բանակին թերթը կը գրէ թէ անցեալ Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածը , ամբողջովին պատրաստուած էր Մաօ Ցէ Թունկի կողմէ : Այս առթիւ կը յիշէ տարօրինակ զրոյց մը Մաոյի եւ Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարին միջեւ, որու ընթացքին Մաօ Ցէ Թունկ ըսած կ՛ըլլայ .— « Սպաննէ բոլոր զօրավարները, բանակը, ինչպէս առանց գլուխի վիշապներու տողանցք մը, քեզի կը յանձնուի » :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է .— «Բոլոր Քիւրտերը մեր եղբայրներն են : Ազգային անջատ կեանք մը ունին եւ իրաւունք ունին պահպանելու իրենց ազգայնականութիւնը եւ լեզուն : Ժամանակը եկած է որ խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերադառնան բովանդակ հողամասին վրայ : Հիւսիսի Քիւրտերը պէտք չէ կարծեն որ մեր կոչը տկարութեան նշանն է : Ուժեղ ենք եւ եղբայրներ ունինք որոնք մեզի կուտան ինչ որ պէտք ունինք » :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան շրջապտոյտ մը սկսած է Եւրոպա : Նախ Լոնտոնի մէջ պիտի տեսնուի Ուիլսընի հետ, ապա Փարիզ կուգայ, ուր տը Կոլ զինքը պիտի ընդունի Շաբաթ :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Առաջին զարուն (Ք. Ա.) Հայաստան զարձաւ հզօր պետութիւն մը, որ հա–մարձակեցաւ մրցադաշտ իջնել Հռոմի դէմ, կրել պարտութիւններ, արձանա–գրել՝ յաղթութիւններ եւ խափանել Հռո–մի աշխարհակալական ձգտումները Մեր–ձաւոր Արեւելքի մէջ :

Մեծ Հայքի հզօրացումը պատմաբան–ները կը վերագրեն Տիգրան Բ.ի (Մեծի), որուն մասին քերթողահայրը ըսած է՝ «մեր թագաւորներէն ամենահզօրն եւ ա–մենախոհեմն » է : Այսուհանդերձ , օ–տար՝ «Հռոմէացիը» պատմաբաններու մեղքով Տիգրան Բ.ի չհաց դափնիներէն չատերը նետուած են մոռացութեան պե–տը՝ Լեթա :

Տիգրան Բ.ը Արտաշէսեան հարստու–թեան ամենափայլուն դէմքն է : Ծնած է մօտաւորապէս 140ին (Ք. Ա.) : Ծանօթ է, որ Արտաշէս Ա.ի յաջորդած է Արտա–ւազդ Ա. եւ ապա՝ Տիգրան Ա.: Այս վերջինը եղած է թուլամորթ մէկը, որ ո՛չ իր դիւանագիտութեամբ եւ ո՛չ ալ ռազմական տաղանդով փայլած է : Երկ–րորդ զարու վերջերը, Պարթեւներու հետ մղած կռիւներու ժամանակ, Տիգրան Ա.ի բանակը կը պարտուի, եւ ան, ստիպ–ուած, Պարթեւներու կը թողու Մեծ Հայքին հարաւի աչքը՝ Կապուտան լիճը իր շրջակայ զաւառներով : Պարթեւները միաժամանակ պատանդ կ'առնեն Հայոց թագաւորին որդին՝ Տիգրան Բ.ը, որ Պարթեւներուն մօտ կը մնայ 10 – 15 տա–րի : 95ին, հօր մահէն ետք, Տիգրան Բ. դահաթափուր Հայաստան վերադառնա–լու համար, Պարթեւներուն կը նուիրէ Կապուտան լիճին մերձ 70 հովիտները :

95ին Աղձնիքի մէջ գլխուն կ'անցընէ թագը :

Գահ բարձրանալէն ետք Տիգրանի ա–ռաջին գործը եղաւ Ծոփքը միացնել Մեծ Հայքին (95 կամ 94ին) :

Տիգրանի հետ նոյն տարիներուն բա–նակամութեան դաշինք կը կնքէ Պոնտոսի թագաւորը՝ Միհրդատ : Հայկական եւ պոնտական բանակները կը յարձակին Կա–պադովկիոյ վրայ եւ կը հալածեն Արիո–բարզան Հռոմէասէր թագաւորը : Կապա–թովկիան կը կցուի Պոնտոսի :

90ական թուականներուն Տիգրան կը սկսի իր յաղթական կռիւները Պարթե–ւներուն դէմ : Այս վերջինները կը ստիպ–ուին Տիգրանին յանձնել ամբողջ Միջա–գետքը եւ հրաժարիլ «արքայից արքայ » տիտղոսէն՝ վերապահելով զայն միայն Տիգրանին :

Այնուհետեւ Տիգրան տէր զարձաւ վե–րին Ասորիքին : Անտիոքը , որ Սելեւ–կեաններու մայրաքաղաքն էր եւ ունէր չուրջ կէս միլիոն բնակչութիւն, զարձաւ Հայոց թագաւորին քահանայապետ քաղաք – ներէն մէկը :

95էն մինչեւ 70 յաջողեցաւ Մեծ Հայ – քին միացնել հայկական լեռնաշխարհին բոլոր հողերը՝ ընդարձակելով երկրին սահմանները, որոնք կ'երկարէին կուռ դետէն մինչեւ Միջերկրական : Տիգրան – եան Հայաստանի երկարութիւնը արեւել–քէն — հարաւ արեւմուտք 975–1500 քմ. էր, իսկ լայնութիւնը հիւսիսէն – հա – րաւ՝ 525 քմ. երկիրը բաժնուած էր 120 շրջաններու, որոնք կը ղեկավարէին նա – հապետները : Ատկէ զատ , կային չորս ըղեխներ (ծայրակալ արքաներ) : Տիգ – րանեան Հայաստանի ամբողջ բնակչու – թիւնը ութ միլիոն էր, որմէ Հայերը կը կազմէին հինգ միլիոն : Պլուտարքոս կը վկայէ , որ մեծ թիւով Հայեր կ'ապրէին նաեւ Հայաստանի դրացի երկիրներուն մէջ : Նուաճուած երկիրներէն Տիգրան Հայաստան կը բերէ օտար արհեստաւոր – ներ, յոյն փիլիսոփաներ եւ դիտուններ : Սխալ է այն կարծիքը , թէ Հայաստանի մէջ այդ ժամանակ կ'ապրէր միայն յու – նարէնը եւ յունականը : Իրականութեան մէջ Տիգրան ոչ միայն հետեւողական կերպով կը «հայացնէր» յունական աստ–ուածները, այլեւ կը պարտադրէր բանա–կին մէջ ծառայող օտարներուն սորվիլ հայերէն : Հակառակ այն իրողութեան , որ դրպրութիւնը կը կատարուէր յու – նարէն, պետական խօսակցական լեզուն հայերէնն էր : Մեծ հետաքրքրութեամբ Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ մատենակի կեր–պով օգտագործուած Դանիէլեան դիրքերը ծնունդ առած են Տիգրանի ժամանակ : Հռոմի ծերակոյտին յղած իր պեկուցում–ներուն մէջ Լուկուլլոս կ'ըսէ , թէ Տիգ – րանը կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս մայրաքաղաք հռչակել Տիգրանակերտը , որ այդ արարողութիւնը տեղի կ'ունե–նայ նորակառոյց Հայկական Ճաշարանի հսկայ չէնքին մէջ, հայկական ատուած–ներուն համաձայն Տիգրան Բ.ի քաջագոր–ծութիւնները պատկերացնող թատերա – խաղով մը : Հեթանոսական Հայաստանը ունէր իր բանաւոր զրականութիւնը, որ կը ստեղծէին դպրոցները : Հինգերորդ դարու մեր պատմագիրներուն ոսկեղինիկ լեզուն յղկուած է այդ դարաշրջանին :

Ցաղթական կռիւներէն ետք կը ձեռ – նարկէ նոր մայրաքաղաքին՝ Տիգրանա – կերտի չինութեան : Դեռ նոր մայրաքա – ղաքին չինութիւնը չատարտած, Հռոմէա – ցի զօրավար Լուկուլլոս 69ին կը յարձա–կի Մեծ Հայքին վրայ : Տիգրանակերտի պարիսպներուն տակ տեղի կ'ունենայ ճա–կատամարտը, ուր հայկական բանակը կը պարտուի : Սակայն քաղաքը կը դիմա – դրէ քանի մը ամիս : Տիգրան կը քաշուի երկրին խորերը եւ կը սկսի մանր մարտե–րով ուժասպառ դարձնել թշնամին : 68ին տեղի կ'ունենայ Արածանիի նշանաւոր ճակատամարտը, ուր դեռեզ Լուկուլլոսի բանակը կը պարտուի : Լուկուլլոսի կը փոխարինէ Պոմպէոս, որուն հետ Տիգրան կը կնքէ դաշինք մը : Համաձայն այդ հա–մաձայնութեան, արքան կը հրաժարի քանի մը երկիրներէ, բայց կը պահէ Մեծ Հայքի մէջ մտնող հայկական բոլոր հո – ղերը եւ «արքայից – արքայ» տիտղոսը :

Կը մեռնի 56 կամ 55ին, 85 տարեկա – նին :

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կոմիտասի յաղթանակը չչմեցուց Պոլ – սոյ մեր տիրացուները : Իրարկէ զաւե – րուն , որոնք կը սարքուէին մուխին մէջ, այն յոյսն ունէին անոնք, որ համերգը պիտի ձաղոխէր, կամ գոնէ յայտագրին դուրս պիտի հանուէին եկեղեցական եր – գերը : Ջուրն ինկաւ իրենց ցնծութիւնը, երբ պատրիարքարանի տեղ ձեռնարկը իր սաղմին մէջ վիժեցաւ :

Նոյն խմորէ չէին անշուշտ Պոլսոյ բոլոր տիրացուները : Արդարեւ, մամու–լին մէջ յարուցուած սոյն տխուր վէճի ընթացքին , Մ. Թիւրեաքեան, որ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ երաժշտապե – տն էր այդ պահուն , դրութիւն մը կը դնէր « Բիւզանդիոն»ի մէջ « Տ. Կո – միտաս վարդապետի համերգին առթիւ » խորագրին ներքեւ, իր «սրտաբուխ չը – նորհաւորութիւնները» յայտնելու համար այն «կուռ խմբապրական»ին մասին, ո – րով թերթը «իրաւամբ եւ փաստապէս կերպով ճաղկեր էր ամէն անոնք, որ ծթուած դաշափարն ունէցան արկիլելու համար Տ. Կոմիտաս վարդապետի, այդ երաժշտական հանճարին սարքած համեր–գին առաջին մասը, եկեղեցական երգե – րը» : Բարեացակամ ոգիով լեցուած այս երաժիշտը իր ցասումը յայտնելէ ետք , որ Կոմիտասի գոյդ դասախօսութեանց պահուն մէկ հայ երաժիշտ մը միայն ներկայ գտնուած է, ի վերջոյ կ'ուղղէր « համբոյրներ դիտնական վարդապետին տաղանդալից ճակատին ու ջերմագին հա – մակրանք խմբապրութեան՝ իր շատ ղե – դեկիկ եւ ջախջախիչ խմբապրականին առթիւ» :

Համակրանքի բացագանչութիւններ հա–ան նաեւ դաւադէն : « Բիւզանդիոն»ի նոյն այն թիւին մէջ, ուր Պոլսեցի յիշեալ հայ երաժիշտը տիրացուներու խմբակէն անջատուելով, իր մեծարանքը կ'ուղղէր Կոմիտասին, դաւադական մօտակայ քա – դաքէ մը, Ատափազարէն, ողջոյն կը ղըր–կէր երաժշտագէտ հայ քահանայ մը : Այս քահանան, որ Սերովբէ քհնյ. Պուռ–մանեանն էր, երբեմն աշակերտած Զեր – չեան Համբարձումին, եւ ծանօթ նաեւ « Սիրաք Սամուէլ ստորագրութեամբ « Բիւզանդիոն»ի մէջ իր գրած յօդուած – ներով, լոյս կ'ընծայէր « բաց նամակ մը առ Տ. Կոմիտաս վարդապետ », ըսելու համար, որ «ճչմարիտ Հայուն սրտին ու հոգիին խօսող ազգային – կրօնական բը–նաւոհմիկ հնադրոյմ երաժշտութեան յայտնութեան մասին Կ. Պոլսոյ Փըթի – Շանի սրահին մէջ ձեր տուած արուես – տական յայտնակին արձագանգը մեծ ուրախութեամբ լսելով , ամենաբուռն սերով կը խնդակցիմ ձեզի ու կը չնորհա–ւորեմ ձեզ ... Դուք, Տ. Կոմիտաս Հայր, պէտք է դիւցազնաբար կռուիք այն բոլոր դժուարութիւններուն դէմ, որոնք կը ներկայանան չատ անգամ ձեր կարգա–կիցներուն կողմէ » : Յօդուածագիրը քա–հանան յայտնութեան մաղթանքներով փակելէ ետք բաց նամակը, յետգրու–թեան մէջ հրաւէր կ'ուղղէր Կոմիտասին՝ այցելել նաեւ Ատափազար, հոն եւս տա–լու համար համերգ մը :

Եւ ո՛վ հեղնութիւն, նոյն այդ երանելի քահանան պիտի ըլլար, որ քանի մը տա–րի յետոյ,— ինչպէս պիտի տեսնենք , – « Ազատամարտ»ի եւ «Տաճար »ի մէջ լոյս ընծայած իր յօդուածներով, պիտի մխա–նար ապերասան այդ կարգակիցներու խումբին՝ ուրանալու համար ինքնուրոյն հայ երաժշտութեան մը դոյութիւնը եւ ատուեր փեսելու Կոմիտաս վարդապետի առաքելութեան վրայ :

×

Բարեբախտութիւն եղաւ Կոմիտասին համար, որ առաջին իսկ պահէն Պոլսոյ մէջ իր կողքին ունեցաւ հայ մտաւորա–կանութիւնը , հայ մամուլի լաւագոյն օրգանները եւ երիտասարդութիւնը :

Գինովութեան իր տարիներուն, չատ դէմքեր տեսաւ Պոլիսը : Սուտ եւ իրա–ւ հերոսներու ամբողջ փաղանգ մը ողողեց մինչ զայն : Ոմանց փառքը փխրեցաւ շուտ մը, բայց եղան ալ, որոնց համբաւը երկար դիմացաւ : Սմքած համբաւներու կողքին եղան եւ ոմանք, որոնք տեղ զը–բաւեցին զանգուածներու սրտին մէջ : Սակայն ոչ մէկը կրցաւ, Կոմիտասին չափ, պաշտամունքի առարկան դառնալ երիտասարդ սերունդին :

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եւրոպա կրնայ հպարտանալ նաեւ իր մանրանկար պետութիւններով : Եթէ հայեացք մը նետենք անոր քարտէսին վրայ , անմիջապէս պիտի նշմարենք այդ պետութիւնները : Անտորա ունի 453 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 7000 բնակիչ : Լիխթենշթայն՝ 159 քառ. քմ. տարածութիւն և 18·000 բնակիչ : Սան Մարինօ՝ Եւրոպայի ամենահին հանրա–պետութիւնը՝ հիմնուած Ժ.Գ. դարուն սկիզբները, ունի 61 քառ. քիլոմեթր տա–րածութիւն եւ 15·000 բնակիչ : Մոնակօ՝ 22 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 22·000 բնակիչ : Վատիկան՝ 0·44 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 500 բնակիչ :

Ամենամեծ պետութիւնը Անտորան է, որ ունի 453 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 7000 բնակիչ : Ամենափոքրը Վատիկանն է, որ ունի 0·44 քառ. քմ. տարածութիւն եւ 500 բնակիչ :

Անտորա կը գտնուի Պիրենէներու լեռնաշղթային վրայ, Ֆրանսայի եւ Իսպանիոյ սահմանագլուխին : Ունի 6 համայնք, որոնցմէ ամենամեծը Անտորա լա Վիէյան է, որ ունի 3000 բնակիչ : Ամենափոքրը Սանթ Ժուլիա տէ Լորիան է, որ ունի 1000 բնակիչ : Անտորա ունի 3 քաղաք, 6 գիւղ եւ 453 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն : Ունի 7000 բնակիչ : Ունի 1 քաղաքապետ, 4 խորհրդական, 24 ընդհանուր խորհրդական : Ունի 1 ընդհանուր դատաւոր, 1 դատախազ, 1 քարտուղար, 1 դատական ոստիկան : Ունի 1 ոստիկանապետ, 1 ոստիկան : Ունի 1 զինուորական հրամանատար, 1 զինուոր : Ունի 1 ընդհանուր գանձապահ, 1 գանձապահ : Ունի 1 ընդհանուր քարտուղար, 1 քարտուղար : Ունի 1 ընդհանուր տեսուչ, 1 տեսուչ : Ունի 1 ընդհանուր գրադարանապետ, 1 գրադարանապետ : Ունի 1 ընդհանուր թանգարանապետ, 1 թանգարանապետ

րածութիւն եւ միայն 13 բնակիչ : Արագ հարստանալու ու նոյնքան արագ սնանկանալու բախտախաղի քաղաքը՝ Մոնաքօ ունի 1·49 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 23·000 բնակիչ եւ, վերջապէս, Հռոմի պապին աթոռանիստ քաղաքը՝ Վատիկան, ունի 0·44 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ հազար բնակիչ : Ինչպէս կը տեսնուի, քիչ չէ թիւը Եւրոպայի մանրանկար պետութիւններուն, որոնցմէ միայն երկուքը, Մոնաքօ եւ Լիխթենշթայն ունին տնտեսական որոշ կարեւորութիւն: Հաստատուած Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ սահմաններուն վրայ, Լիխթենշթայն կազմեր է մաքսային եւ տնտեսական միութիւն մը Զուիցերիոյ հետ: Հակառակ իր փոքր տարածութեան, Լիխթենշթայն իր գոյութիւնը զգալի դարձուց ԺԷ. դարուն իսկ, երբ իր հիւպատոսը ոսկեղօծ կառքի մը մէջ ներկայացաւ Լուտովիկոս ԺԵ.ին: Անոր հողամասին վրայ տեղի ունեցան նաեւ պատերազմներ, որմէ սակայն բնիկ ժողովուրդը տեղեկութիւն իսկ չունեցաւ, չուէտական հեծելազօրքը քառասմբակ անցնելով այդ շրջանէն : Յետագային Լիխթենշթայնցիները ստիպուեցան աւելի գործօն մասնակցութիւն մը բերել : 1866ի Աւստրիօ – բրուսական պատերազմին իշխանապետութեան ութսուն զինուորներ մեկնեցան պաշտպանելու իտալական սահմանը : Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին ,երկրին սահմանները պաշտպանուած էին յիսուն ոստիկաններով : Հակառակ այս չնչին ուժին, իշխանապետութեան դերմանացի բնակչութիւնը երբեք չմօտեցաւ հիթլերականներուն : Հինգ հազար բնակիչ ունեցող Վատուվ քաղաքին մէջ կան միայն դրամատուներ եւ արդիւնաբերական քանի մը ձեռնարկութիւններ, իսկ Շաննի մէջ գոյութիւն ունին քիմիական, պահածոյի եւ ելեկտրական մեքենաներու շինութեան քանի մը գործարաններ : Հիանալի արօտավայրերով ու հովիտներով օժտուած այս երկրին տնտեսութեան գլխաւոր ճիւղը մօտիկ անցեալին կը կազմէր դիւղատնտեսութիւնը, որու հիման վրայ կը զարգանար նաեւ երկրին արդիւնաբերութիւնը : Ներկայիս երկիրը բռնած է ճարտարարուեստացման ճամբան : Սակայն այս փոքրիկ երկիրը չունի պահանջուած չափով աշխատող ձեռքեր :Այժմ Լիխթենշթայնի մէջ կը գլտնուին աւելի քան վեց հազար օտարներ՝ դերմանացի, զուիցերացի, աւստրիացի : Երկրին վարչական ձեւը սահմանադրական ժառանգական իշխանապետութիւն մըն է : Ունի քաղաքական կուսակցութիւններ -- քաղաքացիական կուսակցութիւն, հայրենասիրական միութիւն, Յառաջդիմական , Քրիստոնեայ –ընկերվարական կուսակցութիւններ եւն.: Քըւէարկող քաղաքացիներու թիւը չորս հազարէն աւելի չէ: Երեսփոխանական ժողովը կը վարէ երկրին գործերը հինգ տարուան ժամանակամիջոցի մը համար : Եւրոպայի այս մանրանկար պետութիւնը ունի նաեւ իր հոգերը եւ իր ապագայի համար որոշ մտազբաղումները: Նախատեսուած է որ երկու հազարին Լիխթենշթայն պիտի ունենայ աւելի քան քըսան հազար բնակիչ :

ԿՈՉ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հիմնարկութեան ազգագրութեան բաժնի վարիչ Դ. Վարդումեան, «Հայրենիքի Ձայն»ի վերջին թիւին մէջ ստորագրած է կոչ մը՝ ուղղուած արտասահմանի մտաւորականութեան :

Կոչը կը ներկայացնենք արեւմտահայերէնով :

×

Հայ ժողովուրդը իր գոյութեան բազմադարեան պատմութեան ընթացքին ըստեղծած է հարուստ եւ ինքնատիպ ազգային մշակոյթ մը: Այդ մշակոյթին նիւթական յուշարձանները սփռուած են Հայկ. բարձրաւանդակին վրայ: Ասոնք պատմական յուշարձաններ են, որոնց հետազօտութիւնը Հայաստանի մէջ յանձնուած է մասնագէտ – հնագէտներու տընօրինութեանը : Սակայն կան տարբեր ձեւի յուշարձաններ եւս՝ մեր գիւղերն ու քաղաքները , չէներն ու աւանները, իրենց նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթով՝ ժողովուրդի առտնին նիստ ու կացով , կենցաղով եւ սովորոյթով, արհեստով եւ արուեստով , բառ ու բանով, խաղ ու տաղով : Ասոնք ազգագրական յուշարձաններ են, ազգային մշակոյթի անկապտելի մասը կազմող անհամար գանձերով, որոնց հետազօտութեամբ կը զբաղին ազգագրագէտները եւ բանագէտները :

Գիտական բոլոր ուսումնասիրութիւններուն նման, ազգագրական եւ բանագիտական ուսումնասիրութիւններն ալ կը սկսին նիւթերու հաւաքումով: Սակայն բանահիւսական եւ ազգագրական նիւթը արդի պայմաններուն մէջ արագօրէն կ՝անհետանայ ժողովուրդին առօրեայ կեանքէն, կը կորսնցնէ իր կենսունակութիւնը եւ կը խամրի նոյնիսկ տարէցներու յիշողութեան մէջ, իսկ նոր սերունդը գրեթէ անտեղեակ է այն կենցաղին, որ դարեր շարունակ իր նախնիքներուն ապրելակերպը եւ մտածելակերպը եղած է : Ահա թէ ինչու այդ նիւթերու հաւաքման գործին մէջ ամէն յապաղում անդառնալի կորուստ մը կ՝ըլլայ հայ ժողովրդական մշակոյթի շտեմարանէն, իսկ նման կորուստներ արդէն իսկ շատ ունեցած ենք: Հիմա կը մնայ փրկել դեռ հնարաւորը :

Գործի կազմակերպումն ու անմիջական իրագործումը համեմատաբար դիւրին է Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն մէջ: Հայ մասնագէտ ազգագրագէտները եւ բանագէտները ամէն տարի որոշ ծրագրով խմբական արշաւներ կը կազմակերպեն թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ օտար երկիրներու հայաբնակ վայրերը, հաւաքելով ժողովրդական մշակոյթի հարուստ եւ բազմաբովանդակ նիւթերը , որոնք կը կեդրոնացուին հիմնարկութեան մօտ : Իսկ Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ կը կեդրոնացուին հաւաքուած իրերը :

Այս նիւթերը , ընդհանուր առմամբ, կը վերաբերին Հայաստանի երկու հատուածներուն : Այսուհանդերձ, Արեւելեան Հայաստանը աւելի ամբողջական եւ հարուստ է ներկայացուած , քանի որ ժողովուրդին այդ հատուածը կը յարատեւէ իր հնադարեան օրրանին մէջ: Բոլորովին տարբեր է Արեւմտ. Հայաստանի նիւթերուն հարցը : Արդէն յիսուն տարի կ՝ընէ, որ արեւմտահայ բեկորները, որոնք ազատած են թրքական եաթաղանէն, ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի: Երթալով բնականօրէն աւելի ու աւելի կը նուազի հին սերունդի ներկայացուցիչներու թիւը, որոնք միայն իրենք կրնան նիւթեր տալ իրենց բնաշխարհին վերաբերեալ:

... Արդ, կոչ ուղղելով սփիւռքի մեր կարող հայրենակիցներուն, կը խնդրենք առանց յապաղումի ձեռնարկելու նման նիւթերու հաւաքման եւ հաւաքուածները հայրենիք ուղարկելու գործին : Այն անձերը կամ կազմակերպութիւնները, որ տրամադրութիւն ցոյց կուտան զբաղելու այս գործով, անոնց կ՝ուղարկուի բազմահմուտ ազգագրագէտ, ուսուցչապետ Ստեփան Լիսիցեանի հեղինակած ծաւալուն «Ազգագրական հարցարանը» , որ հրատարակուած է 1946ին, Երեւան : Ինչ կը վերաբերի հաւաքուած գրաւոր նիւթերուն, որոնք կը զրկուին մեր հիմնարկութեան, անոնք յաջորդաբար կը հրատարակուին « Նիւթեր հայ ազգագրութեան եւ բանահիւսութեան» մատենաշարով :

... Ամէն տեսակ հարցումները ուղարկել հետեւեալ հասցէին .

Հայաստան, Երեւան, Աբովեան 15 Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտ :

ԱՇԽԱՐՀԸ ... ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՎ

Վերջին տուեալներուն համաձայն , մեր մոլորակին տարածութիւնը 510·000–000 քառակուսի քիլոմեթր է: Այս տարածութենէն 149·000·000 քառ. քիլոմեթրը (29·3 առ հարիւր) ցամաք է, իսկ 360·700·000 քառ. քիլոմեթրը (70·7 առ հարիւր) ջուր : Այլապէս մարդկային կեանքին գոյութեան նպաստաւոր շրջաններու տարածութիւնը մօտ 135 միլիոն քառ. քլմ. է: Ցամաքամասերու տարածութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ. Եւրոպա՝ 10·256·000 քառ. քլմ., Ափրիկէ՝ 30·366·000 քառ. քլմ. , Հիւսիսային եւ Կեդրոնական Ամերիկա՝ 24·248·000 քառ. քլմ., Հարաւային Ամերիկա՝ 17·793·000 քառ. քլմ. Ասիա՝ 43·771·000 քառ. քլմ. , Ովկիանիա՝ 8·558·000 քառակուսի քիլոմեթր :

Վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան, թէ ներկայիս աշխարհի մէջ կ՝ապրին մօտաւորապէս 3·300·000·000 մարդիկ: Մասնագէտներու հաշուարկումներուն համաձայն՝ երեք հարիւր տարի առաջ երկրագունդը 550 միլիոն բնակիչ ունէր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ մեր մոլորակին բնակիչներուն թիւը աճած է վեց անգամ : 1950 – 1960 ժամանակաշրջանին բնակչութեան աճը եղած է երկու առ հարիւր : ՄԱԿի վարկածներուն համաձայն, երկու հազար թուականին աշխարհի բնակչութեան թիւը պիտի ըլլայ 6 – 7 միլիառ :

Երկրագունդին վրայ շատ անհաւասար է բնակչութեան տեղաբաշխումը , Եւրոպայի մէջ մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ կ՝ապրին 58 հոգի (բնակչութեան ամենախիտը), կը յաջորդէ Ասիա՝ 42·2 հոգի, Հիւսիսային եւ Կեդրոնական Ամերիկա՝ 11·5 հոգի, Ափրիկէ՝ 9·7 եւ Ովկիանիա՝ 2·3 հոգի :

Տասը տարի առաջ, Պրազիլիացի գիտնական Խոզէ տէ Քասթրօ իր «Անօթութեան աշխարհագրութիւնը » ուսումնասիրութեան մէջ, կը գրէր, թէ ամբողջ աշխարհի մէջ տեղի ունեցած տարեկան վաթսուն միլիոն մահերէն՝ 30 – 40 միլիոնը անօթութեան հետեւանքն է եւ այս՝ մասնաւորապէս թերաճ երկիրներու մէջ: ՄԱԿի սննդառութեան եւ երկրագործութեան բաժնին վերջերս կազմած վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ կացութիւնը մնացած է գրեթէ անփոփոխ : Բայց այս կը նշանակէ՞ , արդեօք թէ երկիրը սպառած է իր սնունդի պահեստները: Գիտնականներուն պատասխանը վճռական է. ոչ: Աշխարհի հողերուն 13·5 միլիառ հեկտարէն ներկայիս մշակուած է միայն 1·2 միլիառ հեկտար, այսինքն՝ 10 առ հարիւրը միայն : Այլապէս ներուժ երկրագործութիւն մը, ինչպէս եւ մեքենայացման ու քիմիականացման կիրարկումը կարելիութիւն կուտան նոյն տարածութենէն ձեռք՝ ձգելու ալ աւելի մեծ քանակութեամբ բերք : Ըստ ՄԱԿի սնընդառութեան եւ երկրագործութեան բաժնին հաշուարկումներուն, մեր երկրագունդը կրնայ սնունդ ապահովել ներկայ բնակչութեան տասն անգամ աւելի շատ բնակչութեան մը համար :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Hélas ! personne ne vient à notre secours ! pas même une parole de consolation ou d'espoir... et notre ennemi est une bête féroce qui veut nous dévorer !

×

La férocité, la barbarie des Turcs ne fait qu'augmenter ; mais aujourd'hui ils poursuivent plus méthodiquement leur but et par des moyens plus variés et plus odieux qu'autrefois, surtout par la perception des taxes et l'exécution des corvées, pous nous dépouiller et nous anéantir.

Dans nos provinces reculées, en particulier, leur oppression est plus abominable et leurs exactions plus perfectionnées que dans les autres qu'ils ont déjà dévastées et ruinées. On dirait qu'ils veulent profiter de l'expérience déjà acquise ailleurs pour mieux nous torturer ici, dans cette région qui est plus abandonnée parce quelle est plus lointaine et plus isolée.

Ainsi on s'efforce de concentrer à Mouch le plus grand nombre possible de vos enfants et de vos frères de l'Arménie turque, afin de pouvoir les décimer plus à l'aise et les faire disparaître sans bruit, sans que les cris des victimes n'attirent trop l'attention.

Nos oppresseurs, nos assassins, ne cherchent plus à nous tuer en masse ; mais nous succombons maintenant les uns après les autres, en plus grand nombre et plus sûrement, sous les tourments plus atroces qu'on nous inflige.

Il semble que la série des épouvantables supplices que les musulmans savent infliger à leurs victimes est loin d'être épuisée ; en effet, ils imaginent chaque jour de plus horribles tortures, comme s'ils voulaient donner un caractère plus abominable à leur fanatisme et mettre, plus profondément encore que pendant ces mille ans écoulés, le sceau de la plus féroce barbarie à cette fin de dix-neuvième siècle.

×

Les grands massacres ont cessé pour le moment, mais on continue sans interruption les tueries partielles : on préfère maintenant nous dépouiller et nous immoler les uns après les autres, sans jamais s'arrêter.

En massacrant des milliers de chrétiens en un jour, comme on l'a fait successivement, depuis quelques années, dans chaque ville et dans chaque province, cela finit par attirer l'attention ; mais personne ne remarquera la disparition des chrétiens par dizaine ou par vingtaine à la fois, selon l'occasion ; et chacun de nos persécuteurs est en droit de penser que si les auteurs de ces grandes hécatombes, au lieu d'être châtiés, ont tous reçu des décorations et de l'avancement, il en sera certainement de même pour les bourreaux de ces tueries partielles se renouvelant chaque jour.

En attendant la récompense officielle de leurs forfaits, tous ceux qui parviennent à enlever ou violer quelques-unes de nos femmes ou de nos vierges, à égorger un chrétien innocent, à piller, saccager ou brûler nos maisons ou nos biens, se parent immédiatement du titre de *ghazi*, qu'ils sont si glorieux d'ajouter à leurs noms, se proclamant ainsi, aux yeux de tous, comme des triomphateurs, comme s'ils revenaient victorieux de la guerre sainte (1) ! Aussi y a-t-il entre eux comme une sorte d'émulation haineuse et farouche à qui nous torturera d'avantage.

Les plus à plaindre ne sont pas ceux de nos frères que les massacres ont arrachés par centaines de milliers à cette vie intolérable, mais nous qui, après avoir assisté à tant de drames sanglants, sommes toujours livrés, sans défense possible, à la brutale persécution, aux violences indicibles de ces barbares. Il n'est pas un seul Arménien, dans tout notre district, qui ne préfère cent fois la mort à ces supplices d'enfer.

C'est chaque jour que ces fauves sanguinaires nous crachent au visage avec des paroles de mépris, et profèrent ces cris de menaces : « Vous, vos femmes, vos vies, tout ce que vous possédez nous appartient ; c'est notre propriété !

(3 — *à suivre*)

1) *Presque dans chaque ville, au moment des grands massacres, on a vu des mères musulmanes mettre un couteau dans la main de leur jeune enfant de quatre ou cinq ans, et guider leurs bras pour l'aider à achever un chrétien qui râlait, la gorge ouverte, afin de pouvoir joindre désormais le titre de* ghazi *au nom de cet enfant, et pour qu'il puisse, pendant toute sa vie, se glorifier de ce haut fait.*

Տէր եւ Տիկին Սերժ Մայիլեան եւ զաւակները ,

Տէր եւ Տիկին Ալէքսանտր Մանթաշէֆ-Մանթաշեան եւ զաւակը ,

Ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԾՈՂԻՖ ՄԱՆԹԱՇԷՖ-ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մարկրիթ Թումանեանց)

կանխալի մահը որ պատահեցաւ Ապրիլ 23ին իր զաւակներուն մօտ, 8 Բիւ Էօժէն Մանիւէլ , Փարիզ (16) :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբէքչաբթի (Ապրիլ 27) առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մը – կըրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ – Ժընըվիէվ տէ Պուա– յի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլ – Սարսէլի Ֆ· կապ· Խաչի մասնաճիւղը թաղեցիներէ չնորհակալու – թեամբ ստացաւ 40 Ֆրանք, Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինասեանի (Ծնեալ Երանեան) մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ·
Տիկին Նարդուհի Տէմիրճեան իր մօրը Մարիամ Կըկըղեանի յիշատակին	50
Տիկին Վարդուհի Կարապետեան իր ամուսնոյն յիշատակին	50
Պ· Յովհաննէս Ճէլալեան	50
Տիկ· Մելինէ Մանուկեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը (Քաշան)	50
Տիկ· Զարուհի Երանեան	50
Տէր եւ Տիկին Յ· Մխեեան	50
Տէր եւ Տիկին Խ· Փափազեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը	50
Տիկ· Եւդինէ Փալայեան	50
Տէր եւ Տիկ· Գալուստրաք օղլու	50
Պ· Յակոբ Պարտաքճեան	50
Թորոսեան ընտանիք Տիկին Ա – միրխանեանի յիշատակին	50
Պ· Երամօֆ	40
Տէր եւ Տիկ· Աչոտ Իսահակեան	40
Տէր եւ Տիկին Ս· Ամէմեան	40
Պ· Պ· Մ· Այթունեան, Գ· Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Գըրաճեան, Տէր եղիսա – բէթ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Յ· Մու– թաֆեան, Տէր եւ Տիկին Զէյտլեան , Տէր եւ Տիկին Սահակ Մարտիկեան , Վ· Սաքաեան, Տիկին Պուրուչեան Ծերանոց, Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեան, Մինաս – եան եւ Տէր – Գալուստեան ընտանիքնե – րու մեռելներու յիշատակին 30ական Ֆր· Նորածին էրիք Վարուժան, Տիկին Նուր– հանիկ Ֆարհատեան, Պ· Յ· Մանուսեան , Տէր եւ Տիկին Անուշ Մելքոն, Ոմն, Օր· Ֆրանսիս Ինճէեան, Տիկին Մարիամ Ա – րուչանեան, Օր· Ազատուհի Մալխասեան, Ոմն, Տիկին Մալխասեան, Տիկին Մարի Ֆէրմանեան, Տէր եւ Տիկին Կ· Հաքիմ – եան, Տէր եւ Տիկին Սէլիքեան, Տէր եւ Տիկին Յ· Քիւրքճեան, Տիկին Ն· Եսայ – եան քսանական Ֆրանք : Ոմն, Տիկին Զարուհի Մադմանեան 15ական : Այրի Տի– կին Աննիկա Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան, Ոմն, Տիկին Թա– գուհի Զաուիկեան, Ոմն, Պ· Եղուարդ Խարեան Տիկին Ազլազանեանի յիշատա – կին, Պ· Աչըքկէօզեան, Օր· Գանթար – ճեան, Տիկին Փառանճեմ Յովհաննէսեան, Տիկին Մելինէ Գըլըճեան, Տիկին Արմէն Վարպետեան, Պ· Քէչիչեան տասնական, Տիկին Հ· Պալըգճեան տասը, Տիկին Թ· Եարմաեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Պ· Ա· Եարմաեան իր մօր յիշատակին քսան Ֆր· :

Ընդհ· գումար՝ 104·455 ֆրանք :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ· Բ· Ը· Մ·Ը Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

Մանրամասնութիւններով՝ յաջորդով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ· Պ· Ս· Ար– զումանեանէ տասը Ֆրանք, Ա· Պաղտա – սարեանէ քսան, Վ· Մխիթէ տասը, Յ· Նիկողոսեանէ տասը , Ողբ· Նուրիձա Ա– բաբիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Տէր եւ Տիկին Քասքասեանէ քսան, Տի– կին Վ· Դարբինեանէ քսան, Պ· Վ· Գամ– պէրեանէ քսան, Ա·Դաւիթեանէ 50, փոք– րիկն Մաքս Դաւիթեանի վաղաժամ մահ– ուան առթիւ :

Տիկ· Ե· Վարժապետեանէ հարիւր, ողբ· Ենովք Վարժապետեանի քառասուն– քի առթիւ :

Պ· Կ· Գոզեանէ յիսուն, իր կնոջ մահ – ուան Դ· տարելիցին առթիւ :

Պ· Պ· Տիրատուրեանէ քսան Ֆր·, Ժ· Թարաեանի հոգ· առթիւ : Տիկին Վ· Դա– ւիթեան եւ Յովհաննէս Նուարդ Տօլպաչ – եանէ յիսուն իրենց մօր ապաքինման առ– թիւ : Տիկին Է· Վառնաճեանէ քսան, Յ· Կուսոսեանէ տասը, Պօմոնի Նոր Սե – րունդի Քրիստափոր խումբէն 50 , Ա· Հրաչեանէ տասը, Գ· Տէր–Վարդանեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Ն· Քէհեաեանէ 10, Զատկուան առթիւ :

Շարոյեան եւ Որդիք, Էքս, ի յիշատակ Շնորհիկ Շարոյեանի , քսան Ֆր·, Կար– տան (Պիվէր) թաղականութեան կողմէ նահատակաց յիշատակին 110 Ֆրանք :

Հ· Յ· Դ·ի Էքսի Քեռի խումբէն քսան, Ողբ· Կէրն Գլճեանի թաղման առթիւ փո– խան ծաղկեպսակի :

Պ· Պ· Պարսամ Յակոբեան յիսուն, Գ· Սաղրեան տասը, Տիկին Արաքսի Սու – քիասեան 30, Զատկուան Մեռելոցին առ– թիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Նախագահութեամբ ԿՐԻՄԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

(Արտաքին նախկին նախարար)

Կիրակի, 15 Մայիս , ժամը 14·30ին

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա– նագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Բիւ Ժան Կու– ժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուր – բաթ առաւօտները ժամը 10–12 :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ· Ս· Ժ·ի պատուասեռ վկայականով : Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22

ՕԹՈՒԱՌՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն , Թէրմինիւս արձարանին առջեւը ժամը 8ին : Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ : Պատյտ տեսարժան վայրերը : Ճաշ պան – դոկը : Երեկոն՝ ազատ :

Բ· օր.— մեկնում դէպի Հոլանտա : Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը : Երեկոն ազատ : Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պատյտ զանազան վայրեր : Վերադարձ Թիլպուրկ : 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ազատ՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ· — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ· անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա – յաժ : Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի : Տարեկան՝ 10 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին , Տանթէ Ալիկիերիի , ծննդեան 700ամեակ – կին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգ– մանութեան հարիւրամեակին առթիւ, պը– րական եւ գեղարուեստական մեծ հան – դէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէվոլեան չքեղ սրահին մէջ, կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրաւիրուին բոլոր աղգայինները :

ԶՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերակցի
ՄԻՇԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին :
SALLE BERLIOZ
14, Rue de Madrid — Paris (8e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմա – կերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերուն – դին կողմէ, Մայիս 14ին Մէդոն Ալֆորվի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կռին – եան :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը տօնուի Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 29ին , կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ , քաղաքապետարա– նի սրահը : Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղի տարեկան ղաչտահանդէսը Յու– նիս 26ին : Մանրամասնութիւնները յե – տագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող – բերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէ– սը կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օ – թէլի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական յերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր· Միութեան կեդր· Վարչութիւնը կը տօնէ Ցաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փո – փոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայուն՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Ազգ է Մե – թիէի փոսքէն (թիւ 116) «Ցառաջ»ի տա– րեկան բաժնեգին ղրկող անձէն կը խնդ – րուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Ցառաջ»ի վարչութեան : Իր անունին տեղն ալ ղրած է «Ցառաջ»ի անունն ու հասցէն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՌԷՆ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

Այս Շաբէքչաբթի ժամը 21ին, Սալ տէ Քոնսերվաթուար, 2պիս, Րիւ տիւ Քոնսերվաթուար , (Մէթրօ Մոնմարթր) :

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգ – չախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղե– ցւոյս երաժշտապետ Պ· Նշան Սերոբեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողու – թիւն տեղի չունեցած կիրակի առաւօտ – ները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնադրութեան եւ խմբա – կան ձայնամարզութեան դասեր :

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒԶՈՒՒ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հան – դըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր ղրասենեակը, 32 Բիւ Թրէնիէ, Փարիզ :

ՍԿԻՋԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամ – եակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «ըր– րամ» մը :

Ստանալու համար դիմել ղրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ

JEUDI 28 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10597 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.597

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական Դատը ծանօթացնել հիւրընկալ երկրի քաղաքացիներուն եւ օտարներուն :

Ա՛յս է օրուան հրամայական պահանջը : Տարին մէկ օր կը հաւաքուինք սգալու համար մեր նահատակները :

Մեր միութիւնները ամիսներով ժողով կը դումարեն եւ ժամավաճառ կ՚ըլլան Սգահանդէս կազմակերպելու՝ հայ հասարակութեան համար :

Չեն կրնար առիթը օգտագործել օտարներն ալ մասնակից դարձնելու համար մեր սուգին եւ մեր դատով հետաքրքրելու զանոնք :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը ամէն տարի Հրեաներու տարադրութեան ու ջարդի տարեդարձի ոգեկոչումը տեղի կ՚ունենայ մերինին հետ նոյն օրը :

Ու մինչ Հրեաները կ՚օգտագործեն տեղական մամուլը, պետական ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը՝ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու մասին ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կ՚ըլլայ :

Սրտի ճմլումով ականատես կ՚ըլլանք այս երեւոյթին :

Ուրեմն ա՞յնքան անճրկած ենք, որ չենք կրնար մեր մէկուկէս միլիոն մեռելներու ձայնին տկար մէկ արձագանգը լսելի ընել տալ միջազգային հասարակութեան :

Ցեղասպանութեան առաջին զոհը մենք ենք եղած : Սակայն այդ մասին ո՛չ ոք կը խօսի :

Մեր կորուստը՝ համեմատութեամբ մեր ամբողջական համրանքին՝ շատ աւելի մեծ տոկոս մը կը ներկայացնէ քան ուրիշներունը :

1915ին մեր թիւին կէսը կորսնցուցինք : Մէկ քառորդը միայն — տեղացիներով ու գաղթականներով միասին — մնաց երկրին մէջ՝ կազմելու համար Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Միւս քառորդը ցրուեցաւ բովանդակ աշխարհի մէջ :

Այսօր ողբալի կացութիւն մը կը ներկայացնէ Հայութիւնը : Մէկ երրորդը կ՚ապրի Խորհրդային Հայաստանի եւ մէկ երրորդը Խ. Միութեան միւս հանրապետութեանց սահմաններուն մէջ, միացեալ մէկ երրորդը դարձած է թափառական ի սփիւռս աշխարհի :

Հրեաները ունեցան իրենց անկախ երկիրը : Իսրայէլի դրօշակը ՄԱԿի պալատին առջեւ կը ծածանի՝ ազատ ազգերու դրօշակներու շարքին :

Մենք այդ մխիթարութենէն ալ զրկուած ենք : Շատ կարճ տեւեց մեր անկախութիւնը :

Իսրայէլ տէր դարձաւ Հիթլէրի զոհ Հրեաներուն եւ հատուցում ստացաւ անոնց ժառանգորդներուն համար :

Մենք պաշտպան կառավարութիւն մը չունեցանք : Ո՛չ բարոյական, ո՛չ ալ նիւթական հատուցում ստացան Հայերը :

Սովորութիւն եղած է Հայերը բաղդատել Հրեաներու հետ, որովհետեւ անցեալին երկու ազգերն ալ հալածուած ու կեղեքուած են օտարներու լուծին տակ :

Հրեաները մեզմէ առնուազն երեք անգամ աւելի թիւ մը կը կազմեն եւ իրենց ապրած երկիրներուն՝ Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու մէջ՝ կը գրաւեն դերակշիռ դիրքեր՝ բոլոր մարզերու մէջ :

Մենք շատ ետ ենք մնացած անոնցմէ : Ամէն դուռ բաց է անոնց առջեւ : Իսկ մե՞նք :

Այս երկրին մէջ ծնած ու դաստիարակուած երիտասարդութիւն մը ունինք այսօր : Իբրեւ Ֆրանսական քաղաքացի մեր զաւակները կը վայելեն ամէն իրաւունք այս ազատ հողին վրայ : Ո՛չ մէկ բան կ՚արգիլէ զիրենք զբաղելու իրենց ծնունդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

Ամերիկացիները բաւական դժգոհ են Ֆրանսայի պատասխանէն, եւ լեղի - կըծու արտայայտութիւններ ունին այդ մասին : Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը յուսախաբ եղած է այդ պատասխանին ոճէն :

Հաւանական չէ որ Միացեալ Նահանգները ընդառաջ երթան Ֆրանսական թելադրութեան եւ անմիջապէս սկսին բանակցիլ : Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է.— « Ապրիլ 12ի իրենց յուշագրին մէջ, Միացեալ Նահանգները օրակարգի վրայ դրին իրաւունքի եւ յայտագրի լուրջ հարցեր : Ֆրանսական պատասխանը չի պատասխաներ այս հարցերէն ամէնէն կարեւորներուն : Պէտք է նկատի առնենք այս իրողութիւնը եւ ատիկա կ՚ընենք, խորհրդակցաբար մեր դաշնակիցներուն հետ : Երբ այդ խորհրդակցութիւնները վերջանան, կ՚որոշենք թէ ի՞նչ ձեւ պիտի առնէ մեր պատասխանը » : Կը պարզուի այս ձեւով թէ Ամերիկա անմիջական ոչ մէկ պատասխան պիտի տայ :

Միւս կողմէ, ծերակուտական Մէնս-Ֆիլտ, դեմոկրատնեու պարագլուխ, յայտարարած է թէ տը Կոլ եւ Ճոնսըն պէտք չէ վարանին իրարու հանդիպելէ, առաջքն առնելու համար քէնի մը, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ :

Լոնտոնի երեսփոխանական Ժողովին մէջ, Ուիլսըն հաստատած է թէ դէշ աչքով չի նայիր Ատլանտեան եւրոպական սպայակոյտներու «նահանջը» Լոնտոնի վրայ, բայց նման որոշում մը պէտք է տրուի դաշնակիցներու համաձայնութեամբ :

Պրիւսէլի մէջ, Արտաքին նախարար Հարմէլ չեշտած է թէ Ատլանտեան դաշնակցութիւնը հինցած չէ, բայց կարելի է զայն երիտասարդացնել : Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի, նախարարը ըսած է թէ Պելժիա հաւատարիմ կը մնայ եւրոպական գաղափարականին եւ կը փափաքի որ Մեծն Բրիտանիա անդամակցի :

տուող ազգին ցաւերով : Հայութիւնը ճանչցնելու՝ իրենց շրջապատին եւ իրենց երկրորդ հայրենիքի հասարակութեան :

Երկրորդական եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած մեր երիտասարդները ամէն հնարաւորութիւններ ունին կապեր հաստատելու Ֆրանսական մամուլին, գրաւոր թէ բանաւոր (ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ) մամուլին հետ :

Ու մինչ տարագիր ազգերու փոքրաթիւ դաղութները իրենց դատը ճանչցնելու համար թերթեր, գրքոյկներ կամ տեղեկատու պրակներ կը հրատարակեն, մենք մեր պատեանին մէջ քաշուած՝ ո՛չ մէկ ճիգ կ՚ընենք Ֆրանսերէն պարբերական հրատարակութիւններ լոյս ընծայելու՝ ի պաշտպանութիւն մեր արդար դատին :

Ընդարձակ ասպարէզ կայ մեր երիտասարդներու գործունէութեան համար ամէն մարզի մէջ :

Ճանչնալ ու սիրել Հայութիւնը ամէն բանէ առաջ :

Ճանչցնել ու սիրցնել Հայութիւնը Ֆրանսացիներուն եւ օտարներուն :

Պաշտպանել Հայութեան արդար դատը եւ տէր դառնալ անոր :

Ահա՛ ինչ որ կը սպասենք մեր նոր սերունդէն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑՈՅՑԵՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Կը թուի թէ միայն Ամերիկացիներուն դէմ չէ որ ցոյցեր կը կատարուին Թուրքիոյ մէջ, այս անգամ վարչապետ Տէմիրէլ ալ կրցած է ճաշակել իր հայրենակիցներուն թշնամական զգացումները :

Այս մասին Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան :

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ Պոլիս եկած էր Թէքնիք Համալսարանի հանդիսութեան մասնակցելու համար, յանուն ընթացաւարտներուն ճառախօսեց, բայց խումբ մը ուսանողներ ցոյցեր ըրին Վարչապետին դէմ եւ մերթ ընդմիջեցին անոր ճառը : Վարչապետը պահեց իր հանդարտութիւնը, եւ ստիպուեցաւ լռել, երբ ցուցարար ուսանողները քահ քահ կը խնդային : Իր ճառին մէջ Տէմիրէլ ըսաւ թէ այս երկիրը արագ վերականգնումի մը պէտք ունի, եւ պարտաւոր է դարմաններ գտնել անգործութեան մեծ ցաւին դէմ, պէտք է աշխատիլ յամառօրէն եւ առանց վհատելու : Վարչապետը ըսաւ թէ 1918ի ընթացաւարտն է որ կը խօսի այս պահուն, վարչապետը լուռ կը մնայ եւ անոր փոխարէն կը խօսի երկրաչափը, որ դիտէ թէ ազգասիրութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը վեր են ամէն բանէ : Տէմիրէլ ծանրացաւ առանձնապէս Փլանաւորման անհրաժեշտութեան վրայ, որուն իրագործման համար երկիրը պէտք ունի ծրագրուած տնտեսութեան : արհեստագիտութեան եւ համապատասխան անձնակազմի : Տէմիրէլ բազմաթիւ տուեալներ եւ թուանշաններ յիշեց այս ուղղութեամբ եւ ըսաւ թէ ներկայիս, Թուրքիոյ քառասուն հազար դիւղերէն չորս հարիւրը միայն ելեկտրականութիւն ունի, ջուրն ալ սակաւ է նոյն համեմատութիւնով : Այդ դիւղերուն հետ հաղորդակցելու համար լուրջ դժուարութիւններ կան դեռ, ահա թէ ինչու նուաճումներ կը սպասէ այս երկիրը : Տէմիրէլ ըսաւ թէ ինք թուաբան մըն է, հաշիւի մարդ է, այլ ոչ երազի եւ երեւակայութեան մարդը :

ՑՈՅՑԵՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

Վարչապետ Տէմիրէլ երբ կը մեկնէր Թէքնիք Համալսարանէն, խումբ մը ցուցարար ուսանողներ իր ճամբան սպասեցին եւ սկսան պոռալ կանչել, «եուհ, եուհա» պոռալ : Բռնած էին վերտառութիւններ, ուր գրուած էր.— Հին փաթաթէսները ի՞նչ եղան, ինչո՞ւ կը պառակտէք երիտասարդութիւնը, ազգային քարիւղը ի՞նչ եղաւ :

Ոստիկանները փութացին եւ ձերբակալեցին ցուցարար եօթը ուսանողներ, միւսներն ալ ստիպուեցան ցրուիլ : Ձերբակալեալ ուսանողները կը պատկանին Իրաւաբանական եւ Տնտեսական Ֆաքիւլթէներուն եւ ակներեւ յանցանքներու օրէնքին համաձայն, անմիջապէս յանձնուեցան հերթապահ Պատժական Ատեանին : Ամբաստանեալ համալսարանականներն են՝ Ճէմալ Սավաշգան, Եիւճէլ Եաման, Թիմուչին Էմրէ, Էնվէր Նալպանտ, Պիւրհան Պօղուլճու, Քեմալ Զէքի Տէմիրթիւրք եւ Շուայիպ Պիլմէն : Դատարանին առջեւ ըսին թէ «եուհա» չեն պոռացած Վարչապետ Տէմիրէլի եւ իրենք չէին կրեր այդ վերտառութիւնները, ոստիկանութիւնը սխալմամբ ձերբակալեց զիրենք : Դատարանը որոշեց ոչ - ձերբակալեալ վիճակի մէջ դատել ուսանողները, որոնցմէ Եիւճէլ Եաման եւ Թիմուչին Էմրէ նաեւ կ՚ամբաստանուին թէ նախատած են ոստիկանութիւնը :

Ապահովութեան Տնօրէն Հայտար Էօզդըն այդ դէպքերուն առթիւ յայտարարեց.— Եթէ ոստիկանութիւնը ճիշդ ատենին չմիջամտէր, դէպքը կրնար մեծնալ եւ ժողովուրդը կը յարձակէր ցուցարարներու փոքրաթիւ խմբակին վրայ : Յայտնի է որ նախապէս կազմակերպուած դէպք մըն է եւ այդ վերտառութիւնները կանխաւ պատրաստուած էին :

Թէքնիք Համալսարանէ ելլելէ ետք, Վարչապետ Տէմիրէլ այցելութիւններ տուաւ Լրագրողներու Միութեան եւ Կուսակալութեան, ուր համակրական ցոյցեր եղան ի պատիւ Վարչապետին : Լրագրողներու Միութեան մէջ, Տէմիրէլ մը տերմական տեսակցութիւն մը ունեցաւ Միութեան նախագահ Պիւրհան Ֆէլէքի եւ վարչութեան անդամներուն հետ, զբաւարթ մթնոլորտի մը մէջ փոխադարձ սրամտութիւններ ըրին իրարու : Միութեան չէնքէն ելածպահուն, 150-200 հոգիէ բաղկացած խումբ մը վարչապետին ի նպաստ ցոյցեր ըրաւ եւ ծափահարեց զայն :

Վարչապետը այցելեց նոյնպէս Բանակի Հրամանատարութեան եւ Քաղաքապետութեան, ուր ներկայ եղաւ Քաղաքապետական Ժողովի նիստին, նստաւ Հալքեաններու միջեւ : Նախագահը խնդրեց որ քանի մը խօսք ըսէ եւ վարչապետ Տէմիրէլ բարձրախօսէն ըսաւ թէ իբր կառավարութիւն՝ պիտի զբաղին Պոլսոյ ցաւերով : Տէմիրէլ այցելեց նաեւ Համալսարանը, ուր տեսակցեցաւ վերատեսուչ Էքրէմ Շէրիֆ Էկէլիի եւ Ծերակոյտի անդամներուն հետ եւ ամէնէն վերջ դնաց Ատալէթ կուսակցութեան կենդրոնը : Այդտեղ, իր կուսակցական ընկերները պահանջեցին որ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնէ ցոյցերուն դէմ, ոմանք ալ բանուորական խնդիրները քրքրեցին, մասնաւորաբար Փաշապահչէի գործադուլը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Սթեֆանոփուլոս յաղթեց ընդդիմութեան, խորհրդարանը 147ի դէմ 151 ձայնով մերժած ըլլալով արգելքի բանաձեւը զոր ներկայացուցած էին Կեդրոնի Միութիւնը եւ Զախը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադարձաւ Հիւսիս կատարած իր ճամբորդութենէն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տնտեսական լայն օժանդակութիւն մը տալով Սուրիոյ, հաստատուն հիմեր կ՚ուզէր դնել Միջին Արեւելքի մէջ : Պոդգորնի եւ Կոսիգին Դամասկոս հրաւիրուած են Սուրիոյ վարչապետին կողմէ, խորհրդային երկու պարագլուխներն ալ ընդունած են հրաւէրը : Սուրիացիներու մեկնումէն ետք, Մոսկուա հասած են թուրք փորձագէտներ, որոնք խորհրդային իրենց պաշտօնակիցներուն հետ պիտի ուսումնասիրեն խորհրդային թեքնիք օժանդակութեան հարցը, Թուրքիոյ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ «Միկ 21» օդանաւ մը վար առած են հիւսիսային Վիէթնամի վրայ, բայց օդանաւին ազգութիւնը ծանօթ չէ :

ԹԷԼ - ԱՎԻՎԷՆ Պոն մեկնած է իսրայէլեան պատուիրակութիւնը որու պաշտօն է տնտեսական բանակցութիւններ վարել Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ, հակառակ անոր որ Պոն չուզեր ճանչնալ հինգ հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւնը զոր Ատընաուրը խոստացած կ՚ըլլայ 1960ին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընդհանուր գործադուլ կը պատրաստուի պետական եւ հանրային բոլոր սպասարկութեանց մէջ Մայիս 17ի համար :

ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆայսալ թագաւորը Ամերիկա եւ Ասիա հրաւիրուած է : Այս այցելութիւններուն թուականը ցարդ չէ որոշուած :

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ տեղի պիտի ունենան 1972ի Ողիմպիական խաղերը :

ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԸ

(ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՃԱՄԵԱԿԻՆ ԱՒԻԹՈՎ.)

Ա.

Հայ ժողովուրդը երկու վերջամնաց սուրբեր ունի, — Հայոց Հայրիկը՝ Սբ– րիմեան եւ Հայոց Նահապետը՝ Ալիշան :

Եթէ Քրիստոսի դարուն մէջ ապրէին, անկասկած քրիստոնէութեան առաջին աւետարանիչներէն պիտի ըլլային եր– կուքն ալ, բանիւ եւ գործով :

Ա. Իսահակեան հետեւեալ « հոգեխո– սութիւն»ը կը վերագրէ Սրմեանի.

« Մեզ ալ աշխարհը տէր շինեց, Քը– րիստոս տեղ չունեցաւ գլուխը դնելու, առաքեալները անտուն էին եւ բոպիկ մաս կուգային, բայց հիմա մեծ, անոնց ժա– ռանգները, վեհարաններու մէջ կ'ապ– րին » :

Այս պարզուկ խոստովանութեան մէջ մենք կը զգանք, գրեթէ կը տեսնենք Հայոց Հայրիկին դեմոկրատիկ նկարա– գիրը :

Մխսը, Հայոց Նահապետը, աւելի հա– մեստ էր իր բնութեամբ եւ աւելի զե– մոկրատ՝ իր էութեամբ : Առիթով մը կը հարցնեն իրեն, թէ ի՛նչ տիպողոսներ եւ ինչ չքանշաններ ունի : Նահապետը կը պատասխանէ. « Տիպողոսնե՞րս,— հայ եւ քահանայ : Շեֆանշաննե՞րս·— կապաս եւ գօտիս» :

Այս էր Ալիշանը ահաւասիկ. համեստ՝ հայ գեղջուկի մը չափ, խոնարհ՝ առաք– եալներուն պէս, անտարբեր եւ անուշա– գիր՝ ամէն տիպողոսի հանդէպ : Իր աթո– ռը գահ մըն էր իրեն համար, իր խուցը՝ վեհարան : Հիւրմիւզի մահէն ետք, մեր– ժեց Աբբահայր ըլլալ եւ վանականի կա– պան բաւ համարեցաւ :

Այսպէս էր, որովհետեւ մեծերէն էր :

Սրմեան վեհարանի մէջ կ'ապրէր, առանց տէր մը ըլլալու. Ալիշան այս ինք– նահամ պերճանքն ալ չատ տեսաւ եւ չա– րունակեց ապրիլ իբրեւ ծառայ : Սողո– մոնի պէս, իր խօսքը ուղղելով Աստու– ծոյ, ըսաւ կամ ըսել ուզեց· «ծառայ քո եմ ես, իմաստուն արա զիս » :

Աստուած լսեց այս լուռ աղերսանքը : Տիպողոսներ չտուաւ աղերսողին, — ինք չուզեց, որ տար, — բայց տուաւ բոլոր տիպողոսներուն վեհապոյնը՝ ԻՄԱՍՏՈՒ– ԹԻՒՆ :

Հայոց Նահապետը լիաբուռն օգտագոր– ծեց աստուածային այս չնորհը եւ ազգին ընծայեց վաստակ մը, որ պատկառելի է քանակով ու որակով : « Մխս – մինակը քսան հոգիի գործ կատարեց », կ'ըսէին իր ժամանակակիցները իրեն համար : Վաթսուն տարի աշխատեցաւ տիւ ու գի– շեր, իր պարտքը լիովին հատուցանելով հանդէպ իր ժողովուրդին : Այս ոգնա– ջան աշխատանքին արդիւնքն է պատկա– ռելի դէպքը իր գործերուն,— եօթանա– սունէ աւելի մեծ ու փոքր հատորներ, որոնցմէ ոմանք կրնան պատիւ բերել եւ– րոպացի դիտնականներուն իսկ :

Եօթանասուն հատոր··· Այս կընչռնա– կէ ամէն տարի հատոր մը եւ բան մըն ալ աւելի : Եւ ըսել, թէ մենք հիմա կ'ապ– րինք դարու մը մէջ, ուր, հատոր մը երկնելէ ետք, իրենց ամբողջ պահեստը սպառած կ'ըլլան մեր գրողներէն չատեր, կարծելով որ այդքանն ալ կը բաւէ ազ– գին երախտիքը չհատելու համար :

Բացի արդէն հրատարակուածներէն, Ալիշան ձգած է նաեւ քանէ աւելի ան– տիպ գործեր, ինչպէս, օրինակ, «Պատ– մութիւն հայ վանօրէից յիտալիա եւ յեւրոպա», «Ցիշատակարանք հայ գըր– չատրաց », «Մնացորդք տեղագրութեանց Հայաստանի», « Հայկականք» (ուխտ հա– տոր), « Հաւաքումն եւ աղբիւրք հայ պատմութեան եւ մատենագրութեան » , եւայլն :

Բոլոր այս գործերուն մէջ, տպուած կամ անտիպ , «գրով յիշատակութիւն » արժանի են մասնաւորաբար չորսը, ո– րոնք կ'ընդգրկեն Հայապատմը , — ինչ– պէս են արդէն Ալիշանի միւս գործերն ալ·— թանկագին նիւթեր՝ մեր երկրի աշխարհագրութեան, պատմութեան , մշակոյթին, հայրենի բարքերուն , սո– վորութիւններու , աւանդութիւններուն մասին :

Այս չորս հատորներուն մէջ ,— Շի– րակ, Սիսուան, Այրարատ, Սիսական ,— մօտաւորապէս ներկայացուած է ինչ որ մենք կը կոչենք հայկական քաղաքակրթ– թութիւն , իր բոլոր սաորեզրիներով :

Շիրակ, ծաւալով աւելի փոքր, իսկ միւսները, հրատարակուած 1881ին , Բաղրատունեաց չրջանի պատմութիւնն է եւ արքայանիստ քաղաքին՝ Անիի մանրա– մասն տեղագրութիւնը :

Սիսուան, հրատարակուած 1885 թը– ւին, ընդարձակ տեղագրութիւնն է Կի– լիկեան Հայաստանի, պատմական թան– կագին տեղեկութիւններով Կիլիկիոյ 300– ամեայ թագաւորութեան գլխաւոր անց– քերուն եւ դէմքերուն մասին: Թարգ– մանուած է Ֆրանսերէնի եւ տպագրուած Նուպար փաշայի ծախքով :

Այրարատ, հրատարակուած 1890 թը– ւին, Այրարատեան Աչխարհի լիակատար պատմութիւնը, Զրհեղեղէն սկսեալ մին– չեւ ժամանակակից չրջանը: Աթիկա կը համարուի Ալիշանի գլուխ – գործոցը :

Սիսական, հրատարակուած 1893 թը– ւին, մանրապատում տեղագրութիւնը Սիւնեաց Աչխարհին, պատմական եւ աչ– խարհագրական ճոխ ու այլազան ծանօ– թութիւններով :

Չարկ կ՚ոյ ներկայացնելու ամբողջա– կան գուցակը եօթանասունէ աւելի հա– տորներուն, որոնց համար իր կեանքը մաչեցուց այս քաջարի պենեդիկդեանը եւ որոնց առանցքը հայ ժողովուրդն է միչտ եւ հայ հայրենիքը :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի գրադարանը, որ կը կրէ Ալ· Միասնիկեանի անունը, դարձաւ առա– ջին կարգի դիտական գրադարան : Այդ բարձր պատիւին ցարդ արժանացած են Խորհ· Միութեան քանի մը գրադարան– ները միայն՝ իրենց գիրքի ճոխութեան եւ լաւ սպասարկութեան համար : Գրա– դարանը այս յաջողութիւնը ձեռք ձգեց առաւելաբար հայ գրադարանապետներու եւ մատենադէտներու երկար տարիներու անխոնջ աչխատանքին չնորհիւ :

Եւ այսօր, այս ուրախալի առիթով, կ'արժէ յիչատակել գրադարանին «պատ– մութիւնը» եւ խօսիլ անոր արժանիքնե– րուն մասին :

Երեւանի ուսանողական թաղամասին մէջ, Ղուկասեան պուրակին քով բարձրա– ցած է Ա· Թամանեանի նախագիծով կա– ռուցուած այն գեղեցիկ չէնքը, ուր տե– ղաւորուած են գիրքերը : Հանրային գը– րադարան կը սիրեն կոչել այս չէնքը հա– զարաւոր ուսանողներ եւ ընթերցասէր– ներ :

Հանրային գրադարանը Հայաստանի մչակութային եւ գիտական կարեւորա– գոյն կեդրոններէն է Գիտութիւններու Ակադեմիայի, համալսարանի եւ մասե– նադարանի կողքին : Աչխարհի մէջ ան ծանօթ է իբրեւ հայ տպագիր գիրքի ա– մենահարուստ դանձարանը : Հոս հա– ւաքուած են վերջին չիսուն տարիներուն Խորհ· Միութեան սահմաններուն (Հա– յաստանը եւս) լոյս տեսած աւելի քան 30 հազար գիրքեր եւ բազմաթիւ պարբերա– կաններու հարիւր հազարաւոր համար– ներ : Հոս է նաեւ Հայաստանի խորհրդը– դայնացումէն առաջ աչխարհի զանազան վայրերու, ինչպէս նաեւ վերջին տաս– նամեակներուն արտասահմանի մէջ լոյս տեսած գիրքերուն եւ պարբերականնե– րուն մեծ մասը : Գրադարանը ունի նաեւ զանազան նիւթեր չօչափող մեծ թիւով գիրքեր՝ ռուսերէն, անգլերէն, գերմա– ներէն, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներով : Գիրքերէ եւ պարբերականներէ զատ կան նաեւ քարտէզներ, պատկերներ, պլպոմ– ներ, նոթագրներ, գնացուցակներ, մեք– նաներու եւ արքաւորումներու վերա– բերեալ փասթաթուղթեր եւ ուրիչ բնոյ– թի տպագիր երկեր : Այս տարի գրադա– րանին մէջ պահուող գրականութեան ընդհանուր քանակը անցած է հինգուկէս միլիոնը :

Հարուստ է գրադարանին հնատիպ գը– րականութիւնը, հոս ղուրգուրանքով կը պահուին հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի խիստ հազուագիւտ հրա– տարակութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ հին տպագրութեան մեծ երախտաւորներ՝ Ոսկան Երեւանցիի, Թոմաս Վանանդե– ցիի, Մաթէոս եւ Ղուկաս Նարինջանեան– ներու, Աստուածատուր Դպիրի, Գրիգոր Մարկոսեանցիի, Յարութիւն Շմաւոն– եանի, Սիմէոն Երեւանցիի եւ ուրիշներու ձեռքով տարբեր երկիրներու մէջ տը– պագրուած գիրքերը : Հնատիպ գրակա– նութեան մէջ են նաեւ Շէյքսփիրի եւ ու– րիշ անուանի հեղինակներու երկերուն հին, հազուագիւտ հրատարակութիւննե– րը : Գիրք « հսկաներու » կոդքին կարելի է դտնել «դաճաճ» գիրքեր ալ, որոնք լուսկիի տուփէն աւելի փոքր են :

Մեծ դժուարութիւններով հաւաքուած են գիրքերը· ամէն մէկ հաւաքածոյ, ա– մէն մէկ գիրք հոս իր պատմութիւնը ու– նի : 1921ին կը հաւաքուին Երեւանի եւ Թիֆլիսի քանի մը հայկ· գրադարանն– րու գիրքերը եւ այս ձեւով կը հիմնուի հանրային գրադարանը՝ 40·000 գիրքե– րով եւ պարբերականներով :

Նկատի առնելով որ վերոյիչեալ գրա– դարանը հիմնելու համար օգտագործուած է նաեւ Երեւանի գիմնազիոնի գրադա– րանին գիրքերը , գրադարանապետները հանրային գրադարանին պատմութիւնը կը կապեն գիմնազիոնինին հետ : Այս վերջինը հիմնուած է 1832ին, իբրեւ գա– ւառական ուսումնարանի գրադարան : Եւ անոր հարստացման համար մեծ նպաստ բերած է Յակոբոս Աբովեանը, որ մօ– տաւորապէս հինգ տարի եղած է ուսում– նարանի տեսուչ : Ուսումնարանը յետա– գային կը դառնայ գիմնազիա, որուն ա– նունով ալ ծանօթ կը դառնայ գրադարա– նը : Ամէնէն ծաղկուն չրջանին ունէր 18 հազար գիրք եւ քանի մը հարիւր ընթեր– ցող :

Հանրային գրադարանը կը սկսի ճոխա– նալ 1925էն ետք, երբ կը սկսի ստանալ Հայաստանի եւ Խորհ· Միութեան մէջ լոյս տեսնող գիրքերու օրինակներ: 1929– ին ունէր 500·000 կտոր գիրք , 1940ին՝ 1·600·000, 1950ին՝ 2·429·000:

Այժմ ամէն տարի գրադարանը կը հա– րստանայ 250·000 գիրքերով: Հայաս– տանի բոլոր տպարանները պարտաւոր են հրատարակելի գիրքերէն օրինակ մը տր– րամադրել հանրային գրադարանին, իսկ Մոսկուայէն կը ստացուին ռուսերէն լոյս տեսնող գիրքերուն պարտադիր օրինակ– ները :

··· Ամէն օր, առաւօտէն մինչեւ ուչ երեկոյ հանրային գրադարանի չորս ըն– թերցասրահներուն եւ վեց ընթերցարան– ներուն մէջ մարդիկ կը կարդան եւ կ'ու– սումնասիրեն գիրքեր, ամսաթերթեր, թերթեր եւայլն : Աւելի քան չիսուն գու– ցակներ ընթերցողներուն բազմաթիւ տե– ղեկութիւններ կուտան գրադարանին մէջ գոյութիւն ունեցող գիրքերու բովանդա– կութեան մասին : Գրադահոցներու մէջ ամէն մէկ գիրք ունի իր տեղը՝ գիտու– թեան համապատասխան բնագաւառի բա– ժինին եւ իր քարթերը՝ գրացուցակներու մէջ :

Գրադարանը ունի չորս բաժին : Ա– ռանցմէ իւրաքանչիւրը իր գերը կը կա– տարէ գրադարանին հարստութիւնը հա–

Բարի Լոյսը

Սակայն, ոչ ոք կ'ուզէ մտիկ ընել ի– րեն: Անկէ ի վեր չիսուն տարիներ ան– ցած են : Մեծ ժողովուրդներ ալ դժնդակ տառապանքներու ենթարկուած են : Ոչ ոք կրնայ խուսափիլ նմանօրինակ ճակա– տագիրէ մը :

Ու ահաւասիկ, ականատես վկային չուրջ ալ կը սիրէ լռութիւն : Ուր որ կը դիմէ, կը հանդիպի փակ դուռներու : « Մենք մեր ցաւերը ունինք , մեր իսկ ժողովուրդին դժբախտութիւնը , այսպէս կը մտածեն ու կ'ըսեն անոնք , ինչո՞ւ չահագրգռուիլ օտարին ցաւերովը որոնք արդէն չատոնց մոռցուած են » :

Այդ մարդիկը կ'ուզեն իրենց օրերը անցընել առանց տխուր մտածումներու , առանց հնչհնուքի, ու չչարչարուիլ այն հոգերովը որոնք տառապեցուցած են նա– խընթաց սերունդները: Երբ 1920ական թուականներուն , այն ահարկու դէպք– րուն վկան յիչեցուց անոնց թէ նման դէպքերը կրնային պատահիլ Արեւմուտքի մէջ ալ, եւ ցոյց տուաւ բազմաթիւ ճառե– րով, — եւ լուսանկարներով՝ զորս մահ– ուան կայաններուն մէջ անձամբ քաչած էր, ու նկարագրեց ինչ որ աչքերովը տե– սած էր, Գերմանիոյ եւ զրացի երկիրնե– րու ունկնդիրները սարսափեցան , բայց մտածեցին· « Արաբական անապատը չա՞տ հեռու է» : Ու սակայն, մեր սահ– մաններուն մերձ կը տարածուէին լեհա– կան դաչտերը , ռուսական ամայի տա– փաստանները , հայկական ջարդերէն ի վեր հազիւ 25 տարի անցած էր երբ Գեր– ման երրորդ Ռայխի վարչապետը հրա– մայեց իր մահու լոկատներուն ջարդել ա– նողորմաբար լեհ ժողովուրդը, առանց խնայելու ա՛չ կիներուն, ա՛չ երախանե– րուն, ոչ ալ ծերերուն : Եւ թուրք պատ– մութեան այս խելացի աչակերտը ա– ւելցուց · « Ո՞վ կը յիչէ այսօր Հայերու բնաջնջումը » :

1919 Յունուարին , Փարիզի խաղաղու– թեան համաժողովին դումարման առեն , հայ ազգին բնաջնջումին ականատես վկ– կան նախագահ Ուիլսընի մատուցած իր դիրին մէջ հեռատես եւ լայնախոհ պե– տական այս մարդուն պարզեց , ինչ որ տեսած էր : Եւ եթէ մեծ պետութեանց միւս պետերը զործադրած ըլլային Ուիլ– սընի խոստումները , եւ եթէ Սեւրի եւ Լոզանի դաչնագիրները խմբագրուած պահուն հաչիւ պահանջած ըլլային հայ– կական ջարդերու պատասխանատունե– րէն, թերեւս մեզի խնայուած կ'ըլլար Նիւրէնպէրգի պատժական առեանին մէջ պարզուած տեսարանը : Եւ սակայն , ի՞նչ կ'արժեն դուչակութիւնները եւ մար– գարէութիւնները այս աչխարհի մէջ ուր մարդիկ կարեւորութիւն չեն տար անոնց : Աղդարարութիւնները օդին մէջ ցնդեցան : Սարսափը առեն մը ծածկուած մնաց , յետոյ չատ աւելի ուժգին կերպով մէջ– տեղ ելլելու համար : Եւ ասիկա ամօթա– պարտ ըրաւ մեզ զառնօրէն :

Անմեղներուն եւ արդարներուն բնա– ջնջումը չի՛ սոսկեցուներ մեզի թէ տա– ռապանքներն ալ կրնան ծառայել աչ– խարհի զոյութեան : Եւ կամ, արդեօք ա– նիմաստ չէ՞ որ մարդ իր սեփական ճա– կատագիրը կրէ իրրեւ յետին աղնուակա– նութիւն, վարուելով այնպէս՝ ինչպէս վարուեցան Հայերը ասկէ չիսուն տարի առաջ : Մինչ այսօր մեր բոլոր ընելիքը դործել չէ՞, եւ ոչ տառապիլ : Ցաճախ ես ինծի հարցուցած եմ թէ ի՞նչ է իմաս– ը այսպիսի քաոսմնեցուցիչ դէպքերուն :

Հնա՞ր էր ըմբռնել վարմունքը գեղաս– պանութեան հեղինակներուն եւ ներել ա– նոնց, եթէ կարելի է : Որեւէ մխիթարա– կան բան ունէի՞ն այս բնաջնջումին դո– հերը : Եւ սակայն, պէտք է բացատրու– թիւն մը տալ անոր, որպէսզի կարենանք բարձրացլուխմնալ աչխարհի առջեւ մեր իսկ աչքին առջեւ : Օր մը, անապատին մէջ ճամբորդած առեն, խօսքի բռնուած ըլլալով տարագիրներուն հետ, եւս մնա– ցած էի ընկերներէս : Եւ երբ ճաչպա– նքով չարունակեցի ճամբան, կէս ժամ վերջը, Հայ մը տեսայ որ պառկած էր ճամբուն եղերքը վախ թուփի մը չո– քին տակ : Կանգ առի հաց եւ ըմպելի տա– լու համար իրեն : Բայց, չպատասխա– նեց : Երբ որ ծռեցայ տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'ընէ, դիտեցի որ մահուան դէմ կը պայքարէր : Ուրիշ տարագիրներ ո– րոնք զայն իրենց հետ կը տանէին, անոր ղլխուն տակ քար մը դրած էին իրրեւ բարձ, կամ ինքն իսկ դրած էր զայն : Գլուխը ունէր մութ կապոյտ թրքական ֆէս մը, ճակտին վրայ ու չուրջը ծաղ– կեներ աղտոտ թաչկինակ մը կապած : Զեռքերը թուլօրէն կը հանդչէին կուրծ– քին վրայ : Բերանը կիսաբաց , կը չնչէր դեռ մեղմիկ : Անոր ճակտին խորշոմները միայն կը չարժէին : Կարելի՞ էր միթէ որ, մարդկային արարած մը առանձին մեռնէր, նման այս, թերեւս քառասուն տարեկան , մօրուսաւոր առեւտրականի կամ դիւղացիի : Հոդ պառկած էր ան , լքուած՝ անսահման անապատին երկնա– կամարին տակ : Անչարժ , կը քնանար ան, խաղաղօրէն: Դէմքը վեր բարձրա– ցուցած էր: Ես ալ վեր նայեցայ: Շողին թեթեւ քողեր կը բարձրանային յետ մի– ջօրէի պաղ օդին մէջ :

ԱՐՄԻՆ ՎԷՆԵՆ

(4 Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը, որ 1924էն ի վեր գոյութիւն ունէր, վերակազմուած է եւ դատարանական արձանագրութիւնը վերանորոգուելու համար Յունուար 29ի ընդհանուր ժողովին մէջ կատարուած է վարչութեան ընտրութիւն : Վարչութեան ընտրուած անձերն են հետեւեալ պարոնները. Վահան Զաքարեանց (ատենապետ), Պետրոս Ֆրունճեան (ատենադրպիր), Երուանդ Աբելեան (գանձապահ), Ալֆրէտ Մուրատեան, Արա Մովսէսեան, Գրիգոր Մելիքեան, Համբարձում Պետրոսեան :

Միութեան տարեկան երեկոյթը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 16 Ապրիլի երեկոյին, ճոխ յայտագրով :

Պ. Զաքարեանց ողջունելով հանդիսականները հակիրճ ճառով մը վեր հանեց նշանակութիւնը Վարդանանց Զօրամարտելու, պահպանելու եւ զայն ընթերցողներուն մատուցանելու գործին մէջ :

Ուշադրաւ է գրադարանին հրատարակչական աշխատանքը, որ սկսած է 1930ական թուականներէն : Կարգ մը գրադարանային ձեռնարկներ, որոնցմով այսօր կը զեկավարուին Հայաստանի հազարաւոր գրադարանապետները կազմուած են հանրային գրադարանին կողմէ : Ալ աւելի ուշադրաւ են մատենագիտական ցանկերը՝ նուիրուած հայ գրողներու, երաժիշտներու ստեղծագործութիւններուն եւ հանրային գործիչներու աշխատութիւններուն :

Հանրային գրադարանը Հայաստանի մէջ մատենագիտական աշխատանքի կեդրոն է, անոր հրատարակութիւնները լայնօրէն կ'օգտագործուին գիտնականներու, ուսուցիչներու եւ ուսանողներու կողմէ : Ներկայիս հրատարակութեան համար կը պատրաստուի հայ տպագիր գիրքին ամբողջական մատենագիտութիւնը, որուն առաջին հատորը՝ հայ հնատիպ գիրքի մատենագրութիւնը, լոյս կը տեսնէ այս տարի :

Գրադարանը ներկայիս կապ կը պահէ 35 երկիրներու աւելի քան հարիւր գրադարաններու եւ գիտական հիմնարկութիւններու հետ : Ամէն տարի բազմաթիւ գիրքեր կ'ուղարկէ արտասահման եւ այնտեղէն կը ստանայ գիրքեր : Աշխոյժ կապ հաստատուած է արտասահմանի հայ մշակութային կեդրոններու հետ :

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

վարաց տօնին, որ կարելի եղած չէր Փետրուարի կամ Մարտ ամսու ընթացքին կատարել : Այսպէս կը լրացուէր այս յապաղումով յառաջ եկած պակասը :

Պ. Գ. Մելիքեան գերմաներէն տեղեկութիւններ տուաւ հանդէսին նպատակին մասին, եւ յայտնեց որ Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը պիտի ջանայ աշխուժօրէն գործել հասարակութեան մէջ :

Յայտագրին գեղարուեստական մասը յաջողութեամբ կատարեցին մենակատարները՝ արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու :

Օր. Աննիկ Աբգարեան (Քէօլն) իր ջութակով ընկերակցութեամբ Պ. Ռիշարտ Ասլանեանի (Զաարպրիւքըն) դաշնակահարութեան, նուագեց կարողապէս կը տորներ Խաչատուրեանէ :

Օր. Մարինա Գամբարօֆ լաւ առոգանութեամբ կարդաց Սարոյեանի մէկ գրուածքին գերմաներէն թարգմանութիւնը Հայուն բնութագրութեան առընչութեամբ :

Օր. Լիսա Բաուէր դաշնակի վրայ նուագեց Խաչատրեանի յօրինած արդիական կտորներ՝ հայկական մօթիվներէ կազմուած : Հիացումի արժանի էր այս նուագին խորունկ իւրացումը յարգելի գերմանուհիին կողմէ :

Պ. Ինդօ Ինսթերբուրդ կիթառով տուաւ նուագածութեան իր արուեստին նրբութիւնները եւ ի վերջոյ ծանօթ հայերէն «Երազ» երգի նուագումով ոգեւորեց ներկաները :

Հանդէսին մեծ փայլ տուաւ Օր. Մարիամ Յակոբեան, ամերիկահայ երդչուհին, որ Պերլինի երաժշտական բարձրագոյն վարժարանը աւարտած է, մեներգելով՝ «Սիրուհիս», «Հայաստան» եւ «Հայաստանի կարմիր գինին» երգերը :

Պ. Գր. Մելիքեան կարդաց Լորտ Պայրընի համակրական արտայայտութիւնները Հայոց եւ հայերէնի մասին, գերմաներէն թարգմանութեամբ : Յետոյ իբրը խօսնակ բացատրեց «Դրժուրժիկ» շարժապատկերին նիւթը գերմանացի հիւրերուն համար, որ ցուցադրուեցաւ :

Երեկոյթին բացառիկ նիշ մը տուաւ Օր. Սեդա Մուրատեանի հայկական տարազով նազելի պարը :

Կէս գիշերին մօտ էր արդէն, երբ երիտասարդ զոյգեր սկսան ուրախ ժամանակ անցընել՝ եւրոպական պարերով :

Պ. Ֆ.

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օր. Զարէ Մուրատեան յաջողապէս վերջացուցած է Պերլինի «Մառի – Քիւրի» Լիկէոնը եւ ստացած է պաքալորէայի վկայական :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ

Փարիզի Համալսարանի Ուսանողական Ոստանի Հայկ. Շէնքի ուսանողութիւնը գնահատելի դաղափարը ունեցած է Ուսանողական Ոստանի Միջազգային Տան մէջ տօնելու «Հայ Մշակոյթի Շաբաթ» մը Մայիսի 3էն 13 : Այս առթիւ հաւաքոյթներ տեղի պիտի ունենան Հայոց պատմութիւնը, Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, հայ գրականութիւնը, ճարտարապետութիւնը, մանրանկարչութիւնը երգը եւ պարը ծանօթացնելու համար օտար ուսանողներու՝ որոնք վերադառնալով իրենց երկիրները պիտի դառնան վաղուան զեկավարները :

Բանախօսութիւններու կողքին պիտի կազմակերպուի նաեւ «Հայ Մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան ցուցահանդէս» մը ուր պիտի ցուցադրուին պատմական քարտէսներ, ճարտարապետական գլուխ գործոցներու նկարներ, մանրանկարներ, Հայաստանի բնանկարներ, ազգային տարազներ, եկեղեցական զգեստներ, հնադարեան զանազան առարկաներ, հայկական դրամներ, դրոշմաթուղթեր, գորգեր, սալեր, գրքեր, եւն. :

Իւրաքանչիւր բանախօսութեան կամ հաւաքոյթի առթիւ բազմագրուած օրինակներով ժողովուրդին պիտի ցրուուի Հայոց պատմութեան, ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, երգի ու պարի քանի մը էջնոց ամփոփ պամականները :

Այս պատասխանատու աշխատանքը պիտի տարուի օտար հասարակութեան, օտար լրագրողներու, օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ մանաւանդ օտար ուսանողներու ծանօթացնելու համար աշխարհի ամէնէն հին ժողովուրդներէն մին եղող հայ ժողովուրդը եւ իր հարուստ մշակոյթը :

Նոր է ձեռնարկը իր տեսակին մէջ եւ կոչուած է կարեւոր նպաստ մը բերելու հայկական հարցին, տրուած ըլլալով որ սահմանուած է միջազգային հանրային կարծիքին ուշադրութեանը առարկայ դարձնել Հայութիւնը եւ հայ մշակոյթը : Այսօր, երբ վերջապէս կը սթափինք տարիներու մեր թմբիրէն, ի՞նչ բանի կը ձգտինք ամէնէն աւելի, եթէ ոչ ծանօթացնելու Հայութիւնը օտարներու իր հազարամեակներու անցեալով, իր հարուստ մշակոյթով եւ քաղաքակրթութեամբ : Այս տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ հայ ուսանողներու այս եզակի ձեռնարկը : Մանաւանդ որ համալսարանական ոստանը ամենայարմար վայրն է նման ձեռնարկի մը համար, նախ որովհետեւ օժտուած է անհրաժեշտ բոլոր թէքնիք յարմարութիւններով եւ յետոյ՝ հոն կը գտնուին զանազան երկիրներէ եկած, զանազան ազգերու, ցեղերու պատկանող հազարներով ուսանողներ՝ որոնք ապագայ զեկավարներն են աշխարհի : Այս օտար ուսանողները ոչինչ գիտեն հայ մշակոյթի եւ առհասարակ Հայութեան մասին, որովհետեւ Հայութիւնը իր մշակոյթի գանձերով ճանչցնելու լուրջ աշխատանք մը չէ տարուած ցարդ :

«Հայ Մշակոյթի Շաբաթ»ը կոչուած է նաեւ առաւել եւս արծարծելու մեր ազգային մշակոյթի արժէքներու զգացումը հայ ուսանողութեան, հայ նորահաս սերունդի գիտակցութեան մէջ, խանդավառութեամբ եւ ազգ. հպարտութեամբ լեցընելով անոնց հոգիները :

Իր ունեցած այս կրկնակի կարեւորութեանը համար գնահատելի են հայկական շէնքի ուսանողները որոնք գեղեցիկ դաղափարը ունեցած են նման հսկայ աշխատանք մը տանելու իրենց ուսումնական աշխատանքներու կողքին, ի գին մեծ զոհողութիւններու :

Փափաքելի է որ Փարիզի Հայութիւնը, մանաւանդ Փարիզի հայ ուսանողութիւնը եւ նորահաս սերունդը գիտնան արժանաւորապէս գնահատել նման լուրջ եւ կարեւոր ձեռնարկ մը խուռներամ ներկայութեամբ պատուելով եւ քաջալերելով զայն :

Մ. Ն. Տ. Վ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Աճառեանի ծննդեան 90ամեակին առթիւ յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուեցաւ Երեւանի համալսարանին կողմէ : Խօսք առին փրոֆէսէօրներ Հ. Բատիկեան, Գ. Սեւակ եւ Է. Աղայեան, ինչպէս նաեւ բանաստեղծ Գ. Սարեան :

ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ Ի ՊԱՏԻՒ

Երգահան Աշոտ Սաթեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ տեղի ունեցաւ յոբելենական հանդիսութիւն մը : Գորիսի փողոցներէն մէկը պիտի կոչուի յոբելեարին անունով :

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԵՂԵՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութիւնը միայն Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն զանազան քաղաքներու մէջ տնկեց 120·000 տունկ եւ թուփ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ

ԵՒ

ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

«Nous pouvons, quand nous le voudrons, faire tomber vos têtes sous nos yatagans ; toute liberté, toute autorisation nous sont données ! Nous sommes les maîtres de votre vie ou de votre mort.

«Vous n'êtes tous que nos esclaves. Tant que nous pourrons avoir besoin de vous, nous vous laisserons vivre ; mais le jour où cela nous plaira, nous vous tuerons sans pitié ; aucun de vous n'échappera !»

×

C'est ce même plan méthodique d'extermination des Arméniens que le gouvernement turc emploie à Bitlis, à Mouch, dans tous les vilayets éloignés ; et partout il se sert, pour l'exécuter, des autorités locales qui doivent organiser la persécution dans tous ses détails, distribuer à chacun son rôle, indiquer à chaque horde séparée ce qu'elle doit faire pour opprimer les chrétiens qui les entourent et amener peu à peu leur complète disparition.

S'il arrive, par hasard, que quelqu'un se montre plus humain, moins fanatique, et néglige d'accabler les pauvres chrétiens des mauvais traitements prescrits, aussitôt les fonctionnaires grands et petits, les représentants de l'autorité, tant civile que militaire, s'empressent de venir stimuler le zèle qui se ralentit, et decrètent même, s'il le faut, de nouvelles mesures de cruauté.

Ces procédés de persécution violente sont appliqués maintenant avec un tel ensemble dans ces malheureuses provinces, qu'il nous est facile de préciser ici, dans ses divers détails, la tactique officielle du gouvernement turc pour amener, sans trop éveiller l'attention, la destruction — lente mais certaine — de la race arménienne.

I. PROCES. — Tous procès, même les plus injustes, intentés par un musulman contre des Arméniens, sont invariablement jugés contre ces derniers, avec le plein agrément de l'autorité : il n'existe même pas un seul cas que l'on puisse citer, à titre de spécimen, où justice ait été rendue à un Arménien.

Les Turcs déclarent maintenant que ce serait aller contre le *chériat* (loi musulmane) que de donner raison à un *ghiavour* :

« Les ghiavours, disent-ils, ne sont que la propriété des musulmans qui peuvent en faire ce que bon leur semble : les vendre ou les détruire à leur gré ! »

Les Arméniens connaissent si bien, par mille faits semblables, cet état d'esprit des Turcs, qu'il ne leur vient même plus à la pensée d'intenter un procès à un de leurs oppresseurs ou de revendiquer leurs droits les plus légitimes quand ils sont violés par eux ! Aussi chaque musulman s'arrange-t-il à sa convenance pour exercer contre les Arméniens ses rapines et ses cruautés : il est sûr de l'impunité.

II. DISPARITION DES NOTABLES.— Quiconque jusque-là pouvait vivre honorablement de ses biens ou appartenait par sa situation à la catégorie de nos *notables*, qui sont les protecteurs attitrés des paysans Arméniens, s'est vu en butte à de calomnieuses accusations, a été appréhendé et jeté en prison. Ses biens ont été pillés et ses maisons dévastées, puis incendiées par les Turcs et les Kurdes.

III. CRIME DE REBELLION. — Il est passé en habitude maintenant de traquer les Arméniens les plus paisibles et les plus innocents, de les condamner à la prison et à de lourdes amendes, sous les prétextes les plus futiles et en particulier sous la fausse accusation de rébellion.

Aussi, tous les infects cachots de nos provinces regorgent-ils en ce moment de ces malheureux détenus qui y subissent, jour et nuit, les plus inimaginables tortures, au point que, plusieurs fois par jour, on ramène de ces lieux maudits les cadavres de ceux qui y étaient entrés, peu auparavant, en pleine santé ; mais ils sont aussitôt remplacés par d'autres qui en sortiront de même...

Là, dans ces infâmes cachots, le Turc sort de la contrainte que lui impose maintenant la crainte de l'Europe : il peut faire crier ses victimes tout à son aise, au milieu des lentes et indicibles tortures que sa cruauté raffinée lui fait découvrir... Personne d'autre que lui ne les entend !

IV. CAS DE LEGITIME DEFENSE.— Il arrive quelquefois qu'un Arménien, poussé à bout, cherche à défendre sa vie ou l'honneur de sa famille contre les attaques de ses bourreaux.

(4 — *à suivre*)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ապրիլեան Եղեռնի 51 – ամեակը կ'ոգեկոչուի Մայիս 8ին, Կիրակի ժամը 17ին տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Բիւ Վոլթէռ): Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ողբացեալ ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տարելիցին առիթով : Բարեսէր Տիկին մը կը նուիրէ 500 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու Ֆօնտին :

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն .—

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Էլէկեան 100 Ֆրանք, Այրի Տիկին Աւագեան, Պ. Յովհ. Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Գաբամաճեան (Քոլոմպ), Պ. Ռուբէն Շահմիրեան, Տիկին Տէտէեան, Տէրպէտէրեան ընտանիք, Պ. Ա. Տէր – Պետրոսեան, Պ. Հ. Տիարեան, Պ. Տիւտիւքճեան (Քոլոմպ), Պ. Մ. Տէտէեան, Պ. Վ. Խսաեան, Պ. Կարապետեան (Տրակինեան), Պ.Պ. Տ. Հաճեան (Նիս), Գրմրզեան, Ա.Գարակիւզէլեան (Սթէն), Տէր եւ Տիկ. Խաչատուրեան (Վիլմօմպլ), Գասպարեան ընտանիք (Պուրժ), Պերճ Գրլըճեան, Հայկ Գիրազեան (Վիրօֆլէ), Մարտիրոսեան (Փավիյօն սու Պուա), Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան (Մօնրուժ), Մինասեան (Քուրպըվուա), Տիկին Լ. Նշանեան (Բէնսի), Տոքթ. Նօտարեան, Տիկին Վահրամ Նուպար, Ստեփանեան (Իսի), Տոքթ. Տէր–Դաւթեան, Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան (Նօժան), Զարֆճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հացագործեան (Վիլֆրանչ), Արման Հաճընլեան, Միթիլճեան ընտանիք (Պուրժ), Ղազարոսեան ընտանիք (Վիլֆրանչ), Տօնապետեան, Մ. Ճէնտէրէճեան, Տիկին Տէօքմէճեան, Տիկին Հ. Գասապեան, Ոմն (Կրընոպլը), Տիկին Զարդարեան (Քան), Տ. Ճիզմէճեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Հ. Վէմեան (Պուա Քոլոմպ), Շարլ Կիւմիւշեան (Փօ), Բարթիաօղլու ընտանիք (Պուա Քոլոմպ), Գալայճեան (Վիլնէօվ Սէն Ժորժ), Կեցոեան, Գէբճեան եւ Եղիսեան ընտանիք, Բ. Գայսէրեան (Ժուան լէ Փէն), Տիկին Դարբինեան, Հէքիմեան, Ասատուրեան, Ժամկոչեան քսանական Ֆրանք :

Տիկին Մառի Ապէլ, Անուշեան, Գ. Անտոնեան (Իսի), Ժ. Արապեան, Յ. Առաքելեան, Տիկին Առաքէլեան (Պանեէօ), Աւետեան (Իսի), Մ. Աշըքեան (Ժանթիյի), Ս. Պահարեան, Պալըքճեան, Պարոնվարդեան տասնական Ֆրանք :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին :

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ :

Մանրամասնութիւններով՝ յաջորդով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՅԻ

(Արտաքին նախկին նախարար)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 14·30ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով : Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Արզ է Մեթիէի փոսթէն (թիւ 116) «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգին զրկող անձէն կը խնդրուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր անունին տեղն ալ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւններկ սկըսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան :

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հանգըստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր գրասենեակը, 32 Բիւ Թրէվիլ, Փարիզ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, Մայիս 14ին Մէզոն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը :

×

Կապոյտ Խաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Բիւ Կռինեան :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը բացառիկ շուքով կը տօնուի ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մէջ, Մայիս 29ին, Կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն գործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, գրական եւ գեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան չքեղ սրահին մէջ, Կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին :

Կը հրուիրուին բոլոր ազգայինները :

ԶՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՍԵՐԺ ՔԱՋԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերակցի
ՄԻՇԸԼԻՆ ԼԱԿԱՇ

Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 21ին :
SALLE BERLIOZ
14, Rue de Madrid — Paris (8e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին զրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով :

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած Կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբական ձայնամարզութեան դասեր :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 25 – 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ — 16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Մոսկուա, 25 Օգոտ. Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 8ին
ՄԵԿՆՈՒՄ Մոսկուայէն Երեւան – 27 Օգոստ. Շաբաթ, առաւօտեան ժամը 8ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Երեւանէն Մոսկուա – 12 Սեպտ. Երկուշ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Մոսկուայէն Փարիզ – 13 Սեպտ. Երեքշաբ. կէսօրէ ետք ժամը 2ին

Փարիզէն Մոսկուա – Երթուդարձ
Մոսկուայէն Երեւան – Երթուդարձ

Գարաւելով
եւ Իլիուշինով

ԳԻՆՆ Է - ԱՆՁԳԼՈՒԽ - 2.250 ՖՐԱՆՔ

Այս գումարը կ'ապահովէ .
Ձեր երթ ու դարձի տոմսակը, Փարիզէն – Փարիզ, Օդանաւով :
Պանդոկը Մոսկուայի մէջ եւ Երեւան : Նախատեսուած պտոյտները :

Այս գումարին հարկ է աւելցնել .
Ճանապարհածախքը ձեր բնակավայրէն Փարիզի Օրլիի օդակայանը .
Անցագրային ծախքերը .
Արձանագրութեան իրաւունք 10 Ֆրանք .

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—
Սպասարկութիւնս կը ստանձնէ անցագրային եւ բոլոր ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 14 .
Արձանագրութեան համար կը պահանջուի 500 ֆրանքի կանխավճար մը .
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութեան համար դիմել անձամբ կամ նամակով Գրիգոր Վրդ. Պապեանի, Սէն – Ժան հրապարակ, թիւ 11, ՎԱԼԱՆՍ (26) :
Կը թելադրենք ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ վերջին օրերուն չսպասել արձանագրուելու համար :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏԻՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 29 AVRIL 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10598 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.598

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՕՏԱՐԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ինչպէս Ֆրանսայի հիւրընկալ հողին վրայ ապաստան գտած տարագիր զանազան ազգեր, Փարիզի Ուկրայնացիները եւս կը հրատարակեն Ֆրանսերէն պարբերաթերթ մը, որ կը կոչուի էսթ էօրոփէէն (Արեւելեան Եւրոպա), նուիրուած իրենց ազգային դատի պաշտպանութեան եւ պատմական դէպքերու ուսումնասիրութեան :

Ապրիլի թիւին մէջ «Պատմական նոթեր»ու շարքին պարբերաթերթի աշխատակիցներէն Հանրի Վլչէք ստորագրած է յօդուած մը «Կարգ մը պատմական ճշգումներ Հայաստանի մասին» խորագրին տակ :

Կարգալով իր գրութիւնը, հաստատեցինք, որ յօդուածագիրը ծանօթ է հայկական հարցին եւ իր տեղեկութիւնները քաղած է որոշ չափով վաւերական աղբիւրներէ :

Մասնաւորաբար բծախնդիր եղած է թուականներու ճշդութեան համար : Միայն սխալ տպուած են կարգ մը յատուկ անուններ՝ անշուշտ հեղինակին կամքէն անկախ, փորձերը ինք սրբագրած չըլլալով :

Հայաստանի սահմանները քիչ մը շատ լայն բռնած է, յիշելով անունները զանազան նահանգներու եւ քաղաքներու, որոնք ժամանակին պատկանած են Հայերու, — Մեծ Հայք, Փոքր Հայք, Բարձրը Հայք, Զորրորդ Հայք, Այրարատ, Կիլիկիա, եւն. :

Մինչ մենք այսօր մեր պահանջներուն մէջ շատ աւելի համեստ ենք, Վլչէքի դծած սահմանները «ծովերէ ծով» Հայաստանն ալ կ'անցնին :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին ազգովին կը պահանջէինք «ծովերէ ծով Հայաստան» : Հակադաշնակցական մամուլը շատ աւելի ուժով ձայն կը բարձրացնէր այդ մասին եւ «դաւաճան» կ'որակէր Աւետիս Ահարոնեանը, որ կը վարանէր Պօղոս Նուպարի հետ միասին ըստորագրելու դաշնակիցներու հաշտութեան ժողովին ներկայացուած ծանօթ յուշագիրը, յանուն մեր զոյգ Պատուիրակութեանց :

Յաղթական « հայասէր » դաշնակիցները ո՛չ միայն «ծովէ ծով»ը չտուին, այլ մեզի զլացան նոյնիսկ «լիճէ լիճ»ը (Սեւանէն Վան) :

Էսթ էօրոփէէնի յօդուածագիրը համառօտ գիծերու մէջ, ճշգրիտ թուականներով կը պատկերացնէ Հայոց պատմութիւնը : Բիւզանդական տիրապետութեան շրջանէն վերջ Հայաստանի անկախութեան քանդումը, Կիլիկիոյ թագաւորութեան շրջանը, Շահ Աբբասի կռիւները Թուրքերու դէմ, Ռուսիոյ կողմէ Պարսկահայաստանի գրաւումը, 1827 – 28ի, 1854 – 55ի, 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պատերազմները, Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրները, չարաբաստիկ Բարենորգումները, համիտեան ջարդերը, Սասունի եւ Զէյթունի կռիւները եւայլն :

Կը յիշէ կուսակցութեանց կազմութիւնը, Դաշնակցութեան մղած կռիւները Խանասորի (1897), Խաստուրի (1899) եւ Առաքելոց վանքի (1901) մէջ : Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումը, 1909ի կիլիկեան ջարդերը, Թուրանական շարժումը, 1914 Փետրուարի Բարենորոգումներու ծրագիրը, Դաշնակցութեան Էրզրումի Ընդհ. Ժողովը 1914 Օգոստոսին, ուր Իթթիհատի բանագնացները կը պահանջէին Կովկասի մէջ Հայերը ապըստամբեցնել Ռուսիոյ դէմ :

Ըստ յօդուածագրին, 1914ին Հայերու ընդհ. թիւն էր 4·100·000, որուն 2 միլիոն հարիւր հազարը Թուրքիոյ, 1·700·000ը Ռուսիոյ, 100·00ը Պարսկաստանի, մնացեալ երկու հարիւր հազարը աշխարհի միւս մասերուն մէջ : Թուրքիոյ 2 միլիոն հարիւր հազարէն աւելի քան մէկ միլիոնը բնաջնջուեցան, քանի մը հարիւր հազար փախան դէպի Անդրկովկաս եւ այլուր : Վանի, Մուսա Տաղի եւ այլ վայրերու մէջ Հայերը դիմադրեցին Թուրքերուն :

1916ին Ռուսերը փորձեցին տիրանալ Թրքահայաստանին : Գրաւեցին Էրզրումը, Վանը, Երզնկան, Մուշն ու Պիթլիսը : Բայց բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնն ու Պրեսթ – Լիթովսքի դաշնագիրը առ ոչինչ համարեցան այս յաղթանակը : Բոլշեւիկները իրենց բախտին ձգեցին Հայերը նոյնիսկ Թուրքերուն յանձնեցին Կարսն ու Արտահանը :

Սարդարապատի յաղթանակին շնորհիւ Հայաստան անկախութիւն հռչակեց 1918 Մայիս 28ին : Բնակչութեան թիւն էր 860·000, (450·000 դաղթական, 80·000 իսլամներ, 230·000 տեղացի Հայեր) : Տարածութիւնը՝ 9000 քառ. քիլ. : Սեւրի դաշնագրով Թրքահայաստանի հողերէն 84 հազար քառ. քիլոմեթր պիտի կցուէր Հայաստանի Հանրապետութեան : Սակայն Թուրքերը եւ Ռուսերը իրենց միջեւ բաժնեցին զայն :

Բոլշեւիկները Հայաստանը խորհրդայնացնելով Երեւանի մէջ հաստատեցին Զեկան, որ 1500 հոգի ձերբակալեց եւ քանի մը հարիւր գնդակահարեց : 1921 Փետրուար 18ին Հայերը ըմբոստանալով քանի մը օրուան մէջ Զեկան ու Ռուս զինուորները երկրէն դուրս քշեցին, փրկութեան կոմիտէի ղեկավարութեամբ : Ապրիլ 2ին կարմիր բանակը վերստին գրաւեց Հայաստանը :

Յօդուածը կը վերջանայ 1921 Հոկտեմբեր 20ին պարպումովը Կիլիկիոյ որ ըստ Սայքս – Փիքօ համաձայնագրին պիտի տրուէր Ֆրանսայի եւ որ սակայն այս վերջինը յանձնեց Թուրքերուն :

Փափաքելի էր անշուշտ, որ յօդուածագիրը պատմական բոլոր դէպքերը յիշելէ ետք աւելցնէր թէ Հայկական Դատը տակաւին չէ գտած իր վերջնական լուծումը, քանի որ Հայութեան ընդհանուր համրանքին երկու երրորդը կ'ապրի հայրենիքէն դուրս, ցրուած աշխարհի չորս հովերուն :

Հարազատօրէն արտայայտելու համար հայ ժողովուրդի ազգային բաղձանքները, շեշտէր, որ աշխարհի ճակատագիրը վարող մեծերը բարոյական պարտականութիւն ունին արդար լուծում մը տալու հայկական հարցին, հանդարտեցնելու համար իրենց խիղճը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ ՊԱՊԻՆ ՄՕՏ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Պօղոս Զ. Զորեքշաբթի օր ժամը 9·25-էն 10·15 առանձին ունկնդրութիւն մը շնորհեց խորհրդային արտաքին նախարար՝ Կրոմիքոյի : Պատմական դէպք մըն է արդարեւ : Տեսակցութեան ներկայ եղած է Կարդինալ Ամլէթօ Զիքոնիանի, որ, ինչպէս Կրոմիքօ, սահուն անգլերէն կը խօսի : Իբրեւ պաշտօնական թարգման սակայն ներկայ եղած է ռուսական վարժարանին տեսուչը՝ հայր Ժողէֆ Օսլը :

Անկասկած 45 վայրկեանի տեսակցութիւն մը փաստէ որ մտքերու փոխանակութիւնը շատ աւելի հեռու գացած է քան երբ Յովհաննէս ԻԳ. կ'ընդունէր Աճուպէյը (այն ատեն «Իզվեստիա»յի խմբագրապետ եւ միշտ Խրուշչեւի փեսայ) : Այսօրուան տեսակցութիւնը շատ աւելի նշանակալից է քան Վատիկանի հին եւ ապարդիւն փորձերը, ինչպէս 1919ին երբ Բենետիկտոս ԺԵ. կը դիմէր Լենինի, ապա 1922ին երբ Պիոս ԺԱ. Զիչերինի կը զրկէր Գերպ. Փիցարտօ : Կը յիշուի սակայն թէ նոր մթնոլորտի մը պատրաստութիւնը այօրուան պատմութիւն չէ : Սթալինի մահէն շատ առաջ Պիոս ԺԲ. մերժեց բարոյական խաչակրութիւն մը հռչակել բոլշեւիզմի դէմ, իսկ Յովհ. ԻԳ. աւելի դրական մերձեցումներու ձեռնարկեց :

Հակառակ նախապէս եղած յայտարարութեան, Կրոմիքօ Վատիկանէն Ֆիւմիչինոյի օդակայանը չգնաց այլ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, խուսափելով հանդերձ պատասխանելէ կարգ մը հարցումներու. — « Գիտէք որ, շեշտած է Կրոմիքօ, շարունակելով այն խօսակցութիւնները զորս ունեցայ անցեալ աշնան Նիւ Եորք, խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ այս առաւօտ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Պետին եւ իմ միջեւ : Այն համոզումն ունինք որ կարծիքներու նման փոխանակութիւններ օգտակար են միջազգային խաղաղութեան համար, փոխանակութիւններ որոնք անկախ են գաղափարականներէ եւ կրօնական համոզումներէ : Երկու կողմերը իրենց կարծիքը յայտնած են կարգ մը կարեւոր հարցերու շուրջ խաղաղութեան պաշտպանութեան համար » :

Այս տեսակցութենէն այն տպաւորութիւնները կան, հռովմէական շրջանակներու մէջ, թէ խորհրդային նախարարը շատ կարեւորութիւն կուտայ իր առած քայլին :

Ընդհանուր ձեւով, կարելի է նկատի առնել նաեւ թէ Կրոմիքօ, լրագրողներու հետ իր զրոյցներու ընթացքին, խնդրոյ առարկայ չէ ըրած, ո՛չ Ուոշինկթընը, ոչ Վիէթնամը, ոչ Զինաստանը : Հրապարակային ելոյթներու ընթացքին Ֆրանսայի կամ Ֆրանսական քաղաքականութեան մասին խօսք չէ եղած :

Ս. Աթոռը եւ Մոսկուա ուզած են շատ բծախնդրութեամբ պատրաստել այս հանդիպումը եւ մասնաւոր նշանակութիւն տալ անոր : Երկու կողմերն ալ կը շեշտեն թէ խօսակցութեան միակ նպատակն էր խաղաղութեան պահպանումը :

Արդէն իսկ նշանակից է որ խորհրդային կառավարութիւնը Վատիկանի վարկին եւ գործունէութեան վրայ կը հաշուէ համաշխարհային հաւասարակշռութեան պահպանման համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԻՑ Շահը մանչ մը ունեցած է առջի օր : Նորածին իշխանը երրորդ զաւակն է Ֆարա Տիպայի եւ Շահին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավրութիւնը եօթը ամսուան արձակուրդ տուաւ Խորհրդարանին : Այսպէս Սթեֆանոփուլոս պիտի կարենայ ազատ գործել բաւական ժամանակ, առանց մտավախութեան, տրուած ըլլալով որ շատ խախուտ մեծամասնութիւն մը կը վայելէր Խորհրդարանին մէջ :

ՏԻՆ ԱԶԻՍԸՆ, նախկին Արտաքին նախարար եւ այսօր խորհրդատու նախագահ Ճոնսընի, Ծերակոյտի առջեւ ձաղկեց Ֆրանսական քաղաքականութիւնը : Շեշտեց թէ ոչ մէկ տանտէր աւելի բիրտ կերպով վարուած է վարձակալի մը հետ քան Ֆրանսա : Աւելցուցած է նաեւ թէ անկարելի չէ որ Ատլանտեան կազմակերպութիւնը շարունակէ իր առաքելութիւնը առանց Ֆրանսայի :

ԼԱՈՍԻ մէջ Ֆրանսացի ուսուցիչ մը եւ իր վեց աշակերտները առեւանգուած են Փաթէթ – Լաոյի կողմէ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ պատերազմական վիճակը կը պահուի : Հռչակուած էր երբ սահմանային միջադէպեր պատահած էին Զինաստանի հետ, 1962 Սեպտեմբերին :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ մէջ 255 երեսփոխաններ մերժեցին քուէարկել ներման բարեփոխում մը որ փաստաբան Լըմարշանի թոյլ պիտի տար ներումէն օգտուելու : Շնորհիւ քանի մը Իւ – էն – Էռի եւ «Ժիսքարիէններու» ընդդիմութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով, մեծամասնութիւն կը դառնար :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ առեւտրական նախարարը առաջարկած է որ Հասարակաց Շուկայ մը ստեղծուի իր երկրին, Թուրքիոյ, Սէուտական Արաբիոյ եւ Քուէյթի միջեւ : Նախարարը յայտարարած է նաեւ թէ Փաքիստան, ասկէ ետք, կառք, հանրակառք եւ ելեկտրական գործիքներ պիտի դնէ Պարսկաստանէն : Պարսկաստանի կառքի գործատուները արդէն իսկ յիսուն միլիոն Ֆրանքի ապսպրանք ստացած են : Միւս կողմերը Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի միջեւ գործակցութեան կապերը կ'ամրապնդուին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գրագէտը՝ Սիմոնով Իսրայէլ կ'այցելէ : Թելադրած է որ իսրայէլցի եւ խորհրդային հեղինակներ ռուսերէն եւ եբրայերէն արդի բանաստեղծութեան (իսրայէլական եւ ռուսական) միացեալ հատոր մը հրատարակեն :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ հակահամայնավար սուր պայքար մը ծայր տուած է, առաջին անգամ ըլլալով 1960ի անկախութեան հրռչակումէն ի վեր : Պայքարին գլուխը կը գտնուի Նիկոս Սամփսոն, որ Էոքայի ղեկավարներէն է եւ տէրը Մահի օրաթերթին : Յաջորդական երեք խմբագրականներով, կը յարձակի Աքէլ կուսակցութեան վրայ (աշխատաւորներու յառաջդիմական կուսակցութիւն) զոր «դաւաճանութեան կուսակցութիւն » կ'որակէ : Սամփսոն կոչ մըն ալ կ'ընէ Մակարիոսի որ դադրեցնէ որեւէ գործակցութիւն ծայրայեղ ձախ կազմին հետ :

ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ Ճափոն կատարելիք այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ աշնան եւ ոչ թէ Մայիսի կիսուն ինչպէս նախատեսուած էր :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Ռումանիայէն ետք, Պուլկարիա անցաւ, ուր կը մնայ մինչեւ Շաբաթ :

ԻՐԱՔԻ նոր նախագահը՝ Արէֆ, յայտարարեց թէ Քիւրտերուն երբեք ինքնավարութիւն պիտի չտրուի : Այս ձեւով, Հանրապետ. նախագահը ուզած է վերջ դնել արտասահման շրջող կարգ մը զրոյցներու, ըստ որոնց Քիւրտերուն ինքնավարութիւն պիտի տրուէր : « Ներկայ դիմումները, շեշտած է Արէֆ, ոչ մէկ կապ ունին նման բանի մը հետ » :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Փարիզի հանդիսութեանց կարգին, որոնց մասին գրած էինք Երեքշաբթիի մեր թիւով, յիշենք նաեւ թէ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Պատարագեց եւ քարոզեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Արարողութեան ներկայ էր երկիւղած բազմութիւն մը որ եկած էր յարգելու իր նահատակներուն յիշատակը :

Իր քարոզին մէջ, Սերովբէ Արք. բացատրեց յիշատակի այս օրուան իմաստը ու ոգեկոչեց նահատակներու յիշատակը :

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ... ԴԷՊԻ ԹԵՀՐԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Ամիսներէ ի վեր Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը, «Ալիֆ», կը հրատարակէ շահեկան յօդուածաշարք մը, նուիրուած այն ծանր ողբերգութեան, որու ծնունդ տուաւ ներգաղթը իր « անփառունակ վախճանով », Թեհրանի դռներուն առջեւ կամ փողոցներուն մէջ թափելով Իրանի կեդրոնական նահանգներու գիւղացիութիւնը, — արեւմտահայութեան ծանօթ աքսորին ձեւով : Կարծես ուզելով փնացընել այս գաղութն ալ :

Յօդուածագիրն է ուսուցչապետ Տոքթ. Յովհ. Հախնազարեան: Շատ զգուշաւոր մարդ է Հախնազարեան, եւ կը նախընտրէ փափկութեամբ խօսիլ, ոչ ոք վիրաւորել կամ խստութեամբ մեղադրել, թէեւ մեծ է ողբերգութիւնը, զոր կը նկարագրէ :

Յօդուածաշարքը կը շարունակուի տակաւին, բայց կը ցաւինք որ մեր ձեռքը չհասան «Ալիֆ»ի բոլոր թիւերը՝ թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով: Միւս կողմէ՝ դիտել կուտանք թէ յաճախ ամէն մէկ յօդուած այնքան կը կոտորակուի, որ կարելի չէ հաւաքել եւ ամբողջութիւն մը ունենալ աչքի առջեւ: Երբեմն գլուխը կը գտնես ու պոչը կը պակսի, պոչը կը գտնես՝ գլուխը կը պակսի: Յօդուածներու ներկայացման այս ձեւը, զոր ցուցափեղկային ձեւով կը կատարեն Պուլվարի օրաթերթերը՝ բովանդակութիւնը փռելու համար պատահական ընթերցողին առջեւ առ ի հրապոյր, կը վնասէ որեւէ լուրջ յօդուածի: Ահա թէ ինչո՛ւ վաստակաւոր ուսուցչապետին այս շատ կարեւոր ու շահեկան ուսումնասիրութիւնը չկրցաւ ուշադրութիւն գրաւել, որպէսզի արտասահմանեան մեր թերթերը որսային եւ արտատպէին՝ ինչպէս յաճախ կ՚ընեն նուազ շահեկան յօդուածներու պարագային :

Տոքթ. Յովհ. Հախնազարեան կը պատմէ նախ թէ ի՛նչպէս բունաւեր դարձան Իրանի կեդրոնական նահանգներու հայ գիւղացիները՝ ներգաղթի սըմսարներուն շահատակութեանց պատճառով :

Այս առթիւ կուտայ պարպուած հայ գիւղերուն անունները, բնակչութիւնը, դպրոցներուն եւ աշակերտութեան թիւը: Յետոյ կը նկարագրէ նոյն գիւղացիներուն ողբալի վիճակը Թեհրանի դռներուն առջեւ : Ի վերջոյ Թեհրանի Հայութեան կազմակերպչական աշխատանքները, — թէ ի՛նչպէս յաջողեցան տեղաւորել այս գաղթականները, որոնք չկրցան Հայաստան երթալ (թող պատմութիւնը ճշդէ եւ խարանէ պատասխանատուները), եւ դպրոցներ հիմնել անոնց համար :

Գաղափար մը տալու համար այս յօդուածաշարքին մասին, որ կ՚արժէ հրատարակել առանձին գրքոյկով մը, «Յառաջ »ի ընթերցողներուն համար՝ այս յօդուածաշարքէն կ՚առնենք քանի մը մասեր,— սկիզբը՝ «Հայ գիւղացիութեան զանգուածային տարագրութիւնը Թեհրան » :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի վերջին տարիներին՝ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան Սփիւռքի ներկայացուցիչների ձեռնարկած Հայութեան համար համազգային չափանիշով խիստ կարեւոր եւ կենսական ներգաղթի գործը սկսուեց շատ հապճեպ, առանց նախապէս մտածուած, լրջամիտ ծրագրի եւ առանց անհրաժեշտ նախապատրաստութեան : Հայրենադարձութեան երկար տարիների բաղձալի լուրն ալեկոծեց Սփիւռքի Հայութիւնը, տասնեակ հազարաւոր հայ ընտանիքներ ամբողջ Սփիւռքում, ոգեւորուած տարուող քարոզչութեան չափազանցուած խոստումներից, առանց երկար – բարակ մտածելու, առանց իրականութիւնն ստուգելու, շտապ, մի տասներորդ արժէքով վաճառեցին իրենց շարժական եւ անշարժ կայքը՝ Աւետեաց երկիր մեկնելու համար :

Հիասթափութիւնն ու յուսահատութիւնն անպատմելի եւ անսահման եղաւ, երբ մի շարք աղմկոտ եւ անտեղի ցոյցերով Հայաստան մեկնած մի քանի կարաւաններից յետոյ, լուր ստացուեց միանգամայն անակնկալ կերպով, որ ներգաղթը յետաձգուած է կամ աւելի ճիշդ՝ ինչպէս յետագային պարզուեց, դադարեցուած է: Մեծ յոյսերով եւ անձկութեամբ սպասուած այս գործը վերջացաւ մի իրական ողբերգութեամբ, — քայքայուեց կրկին անգամ տարագրութեան ցուպն իր ձեռքն առած տասնեակ հազարաւոր ըՍփիւռքի Հայերի բազմաթիւ տարիների դաժան աշխատանքով ու զոհողութեամբ ստեղծած տնտեսութիւնն ու համեմատօրէն բարեկեցիկ կեանքը, ոմանք կորցրին իրենց ունեցած պաշտօնը կամ գործը եւ հազարաւոր հայ ընտանիքներ լքումի մատնուեցին : Մարդիկ բարեկեցիկ ու երջանիկ կեանք էին փնտռում իրենց սեփական հայրենիքում, բայց կրկնակ թըշուառութեան մատնուեցին :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից թէեւ յաղթական, տնտեսապէս ու նիւթապէս ծանրօրէն քայքայուած, մարդկային մեծ կորուստներ տուած խորհրդային իշխանութիւնը բնականաբար ի վիճակի պիտի չլինէր միանգամից տասնեակ հազարաւոր ներգաղթողների ընդունել եւ տեղաւորել : Խորհ. Հայաստանը հայ տարագրեալ բազմութիւնն ընդունելու եւ տեղաւորելու համար, նախապէս հազարաւոր տներ կամ դէթ հանրակացարաններ պիտի պատրաստէր: Սակայն երեւի չէր սպասում որ ներգաղթի կոչը այդպիսի համատարած արձագանգ կը գտնի : Միայն երբ պարզուեց որ տասնեակ հազարաւորներ, հայրենադարձութեան բաղձանքը սրտերին, ամէն ինչ թողել՝ երկիր են ցանկանում վերադառնալ, նոր երեւի անդրադարձան, որ ի վիճակի չեն այդքան մեծ բազմութիւն տեղաւորել, ոչ էլ գործ հայթայթել նրանց :

Դատապարտելի է այդ տեսակէտից, որ պատճառ եղան հազարաւոր ընտանիքների դժբախտութեան, որոնք յամենայն դէպս բաւարար ապրուստ ունէին եւ վարժուել էին օտար միջավայրին :

Այս բոլորով հանդերձ բնաւ չենք պընդում, որ Երեւանի իշխանութեան ցանկալի էր Սփիւռքի Հայութեան մը ստուար մասին թշուառութեան մատնելը կամ նրան կրկին գաղթական դարձնելը : Յայտնի չէ նաեւ թէ ո՞վ եղաւ ներգաղթի անմիջական նախաձեռնողը, այնքան տարերային կերպով սկսուեց ամէն ինչ եւ վերջացաւ անփառունակ :

Թէ ո՞րքան անխոհեմութիւն էր այդ ձեւով տասնեակ հազարաւոր ժողովրդի տեղահան անելը, յետագային պարզուեց նրանց նամակներից, որոնց յաջողուել էր առաջին կարաւանների հետ Հայաստան հասնել :

Անեքթոտների շարքն անցած այդ բազմաթիւ, բազմատեսակ, նաեւ երկդիմի նամակների բովանդակութիւնից պարզուեց, որ Երեւան հասածները ստիպուած են եղել ամիսներով բացօթեայ ապրել կամ ներքնայարկերում տեղաւորուել, մինչեւ որ բաւական ուշ յաջողել են տանիքի տակ մտնել : Աւելի ունեւոր հայրենադարձներին յաջողուեց բնակարան գտնել՝ շնորհիւ իրենց հետ տարած մը թերքների եւ իրերի լաւ արժէքով վաճառելուն, այն էլ անշուշտ ոչ անմիջապէս :

Ի հարկէ, ամէն ոք Սփիւռքում պատրաստ է զրկանքներ կրել, ամիսներ բացօթեայ անցկացնել, քաղցած մնալ, միայն թէ կարողանայ հայրենիք վերադառնալ : Նաեւ նրանք՝ որոնց ապրուստի մակարդակը շատ բարեկեցիկ է արտասահմանում : Սակայն ոչ ոք պատրաստ չէր անտեղի գաղթական դառնալու, ունեցածը — չունեցածը կորցնելու եւ վերջըն էլ զանազան օտար քաղաքների մայթերին ապաւինելու, ինչպէս Թեհրանում :

Բնաւ նպատակ չունենք հին դարմանը քամուն տալու : Այս փափուկ հարցով ակամայից ենք զբաղւում, այդ էլ որովհետեւ անմիջականօրէն կապւում է մեր այս յօդուածաշարքի բուն նիւթին, այսինքն Թեհրանի արուարձաններում հիմնուած ազգային դպրոցների համառօտ պատմութեան : Ցանկանում ենք նկարագրել այն, որին դժբախտաբար ականատես ենք եղել: Սփիւռքի այլ մասերի ներգաղթի անփառունակ վախճանի մասին արտասահմանեան թերթերը շատ են գրել : Մենք պիտի զբաղուենք միայն Իրանի կենտրոնական գաւառներում հաստատուած գիւղերի, ներգաղթի պատրուակով տեղահան անելու պատմութեան համառօտ նկարագրութեամբ, որովհետեւ առանց դրան անկարելի է լրիւ գաղափար կազմել Թեհրանի արուարձաններում ներկայիս հաստատուած շուրջ 60 հազարանոց հայ համայնքի եւ նրա զբաղրոցական կրթական կեանքի մասին :

1946 թուին Իրանում նաեւ ներգաղթի լուրը յայտարարելուց յետոյ, Ղարաղանի, Արաքի, Քեազազի, Բուրուարի, Քեամարայի, Գեաբլայի, Փերիոյ, Զհար-Մահալի գիւղերը լեցուեցին անպատասխանատու մի շարք մարդիկ, համոզելու հայ միամիտ գիւղացիներին, որ շտապ կերպով վաճառեն իրենց շարժական եւ անշարժ կայքերը եւ անմիջապէս Թեհրան անցնեն՝ Հայաստան մեկնելու համար : Ներգաղթի գործը կազմակերպելու նպատակով պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւս այցելեցին Արաք-Սոլթանաբադ եւ Նոր Ջուղա, նրանց անունները անհրաժեշտ չենք համարում այստեղ յիշել : Զգիտենք, թէ որքան յարմար է նման խօսակցութիւններ եւ ըսի – ըսաւներ հրապարակելը, բայց ցայտուն կերպով ցոյց տալու համար սխալ քարոզչութեանց հետեւանքով ստեղծուած մը տայնութիւնը, մի նմոյշ միայն բերենք նրանից, որ ինչքան էլ անմիտ լինի, բայց բնորոշ է այդ օրերի հոգեբանութեան համար : Մինչեւ այժմ էլ մեր պարզունակ եւ դիւրահաւատ հայրենակիցների մէջ այն համոզումն է ստեղծուած որ Հայաստան գնալու դէպքում, շաբաթը միայն երեք – չորս օր պիտի աշխատեն, այն էլ օրական միայն մի քանի ժամ, իսկ մնացած ժամանակը, թատրոն, սինեմա, նուագահանդէս յաճախեն, ճամբորդութիւններ կատարեն կամ տեսարժան վայրեր այցելեն եւ ոչ թէ օտար երկիրների նման օրն ի բուն աշխատեն ու մէջք կոտրեն, ու վերջն էլ սոված քնեն : Երեխաներին էլ անխտիր դպրոց պիտի տանեն :

Դիւրահաւատ ժողովրդին կարելի է ամէն բան հաւատացնել, բայց ո՞վ չգիտէ որ Հայաստանը ծոյլերի ու աշխատանքից փախչողի տեղ չէ, եւ ոչ էլ հաճոյասէրների, ընդհակառակն աշխատանքը ծանր է, կեանքը թանկ է եւ աշխատավարձն էլ չնչին : Ի՞նչ պիտի լինի նրանց վիճակը, եթէ նման մտայնութեամբ ու վնասակար պատրանքներով Երկիր գնան եւ ճիշդ հակառակը տեսնեն եւ ճաշակեն :

ՏՈՔԹ. ՅՈՎՀ. ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅՈՑ ՆԱՀԱՊԵՏԸ

(ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 65ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց կենսագրութիւն չէ իմ ընել ուզածս, ոչ ալ գրական ուսումնասիրութիւն է: Կ՚ուզեմ միայն հատուցանել, մասամբ գոնէ հատուցանել մեր սերունդին եւ նախորդ սերունդներուն յարգանքի, մեծարանքի ու երախտագիտութեան տուրքը հանդէպ վերջամնաց այս սուրբին, Հայոց Նահապետին, որ ապրեցաւ իր ժողովուրդով եւ իր ժողովուրդին համար : Մենք ալ հիմա կրնանք ըսել իրեն պէս եւ իրեն համար . «Վաստակեցաւ եւ արդ հանգչէ»:

Ալիշանի ձգտումն էր վերակենդանացընել հայ ժողովուրդին անցեալը, ուրիշներուն ձգելով քննել ներկան եւ նախապատրաստել ապագան :

Իր խօսքը ուղղելով հայ պատանիներուն, կը գրէ մեղմէ շուրջ ութսունամեակ մը առաջ. « Ո՛վ հայ պատանիք, աղէկ քաղաքացի ըլլալու համար պէտք է քննել սորվիլ զհայրենիս : Քննեցէք եւ սորվեցէք ուրեմն այդ ազնիւ եւ բարեբեր Հայաստանը, իբրեւ հայրենիք ձեր եւ դայեակ ամենայն աշխարհի »:

Ալիշան Հայաստանը չէր տեսած, բայց, իր խուցին մէջ նստած, զայն աւելի լաւ կը ճանչնար, քան բուն երկրացին : Զայն «տեսած» էր գրքերու մէջ, իբրեւ պատմութիւն եւ անցեալ, չէր տեսած մահկանացուի աչքերով : Ինքն իսկ կ՚ըսէ տեղ մը. «Ոչ, ես ոչ տեսի իսկապէս զտեղիսըն »:

Հայաստանը իրեն համար դրախտն էր միշտ, Աստուածաշունչի Եդեմը, «ամենայն աշխարհի դայեակ»ը: Տեսած էր այս Եդեմը այն չորս հազար ձեռագիրներուն մէջէն, որոնք պահուած են Սուրբ Ղազարի գանձատունը, իբրեւ մագաղաթեայ Հայաստան :

Դժբախտութիւն է, որ Ալիշանի գործերը այսօր այլեւս չեն կարգացուիր, մատչելի չեն բոլորին, որովհետեւ գրուած են կամ գրաբար եւ կամ գրաբարախառն հայերէնով : Թերեւս յարմար է զանոնք վերածել արդի աշխարհաբարի, բայց այդ պարագային ալ պիտի կորսնցնեն իրենց հարազատութիւնը, բնիկ դրոշմը, ինքնատպութիւնը :

Խորենացի չէր վարաներ «զբոլոր իսկ զՅոյնս մայր կամ դայեակ ասել իմաստից»: Ալիշան քայլ մը առաջ կ՚երթայ՝ «ամենայն աշխարհի դայեակ» անուանելով Հայոց Աշխարհը : Ասիկա գիտութիւն չէ անշուշտ, բայց ջերմ, խոր ու ինքնաբուխ հայրենասիրութիւն է. զգացում մը, որ տրամաբանութեան կանոններուն չենթարկուիր, չապացուցուիր, վիճաբանութեան չի դրուիր, այլ կը բխի սրտի այն պատճառներէն, զորս բանականութիւնը չի ճանչնար, ինչպէս որ կ՚ըսէր Ռէյմոն Փուանքարէ :

Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը, Ալիշանի բնորոշումով, « չէ ասուպ կամ փայլակ մը յանկարծ երեւցող եւ անցնող, ոչ հուր մոլի եւ թափառիկ, եւ ոչ կայծակն այրող լափող ,այլ հանդարտ ջերմութիւն մը յստակ լոյսով , անստգիւտ խըզճով »:

Հանդարտ ջերմութիւն մըն էր իր հայրենասիրութիւնն ալ եւ ոչ թէ ասուպ կամ փայլակ , որ կուգայ ու կ՚անցնի իբրեւ «հուր մոլի»:

Հիմա որ վաթսունըհինգ տարի անցած է մահուընէն ասդին, հիմա իսկ խոր յուզումով կը կարդանք իր մահուան պարագաները, զորս կը պատմէ Հայր Թորոսեան ա՛յնքան սրտագրաւ պարզութեամբ.

« Ժամը վեց կը հնչէ,— կը գրէ Հայր Թորոսեան ,— հիւանդն աչք կը բանայ, կը նայի շուրջը եւ կը հարցնէ. «ժամը քանի՞ է» -- « Ժամը վեցն է», կը պատասխանուի : «Ո՞ւր հասաւ առաւօտեան ժամերգութիւնը », կ՚ըսէ.— «Հիմակ սկսաւ », կը պատասխանուի : Կը զարմանայ եւ կարդէ դուրս նայուածք մը կը ձգէ. եւ իբր թէ աճապարանք մը ունենար ժամերգութեան հասնելու, կ՚ուզէ կապան հագնիլ եւ անկողնէն դուրս ելլել: Մօտը կանգնող վարդապետը կը դժուարի հնազանդելու, հասկցնելով իրեն, որ կարողութիւն չունէր ելլելու : Նա կը կրկնէ խնդիրքը , իր ձեռքով եւ ուրիշներուն օգնութեամբ կը հագնի կապան, անկողնէն կ՚ելլէ եւ դողդոջուն քայլերով կ՚ուղղուի դէպի աղօթարանը , կը խաչակնքէ եւ բազկատարած, եռանդագին կը համբուրէ Խաչելութիւնը. հագիւ թէ կը զատուի անկէ , սաստիկ սարսուռ մը կը բռնէ զինքը, եւ բերնէն արիւն եւ սեւ հիւթ մը դուրս տալով՝ կը մարի առկայծ ճրագը , — կ՚աւանդէ հոգին իր հոգեսուն որդւոց թեւերուն մէջ»:

Իր կեանքը քերթուած մըն էր, իր մահը աղօթք մը եղաւ :

Ղեւոնդ Ալիշան մահկանացու էր եւ մեռաւ, Հայոց Նահապետը կը մնայ սակայն անմահ :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

— Ուր որ երթաս՝ այնտեղի գլխարկը դիր :

×

Աղ եւ հաց՝ սիրտը բաց :

×

Ազգերը չեն մեռնիր, ինքնասպան կ՚ըլլան:

×

Մեծ լեռը՝ մեծ ալ շուք կ՚ունենայ :

×

Կաթին հետ մտածը՝ հոգիին հետ դուրս կուգայ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Այս տարի ալ — ինչպէս անցեալին— դաղութիս ջախջա — խիչ մեծամասնութիւնը հետեւելով Ազ — գային Միութեան, որոշեալ — 24 Ապրիլ թուականէն, մէկ շաբաթ առաջ, պարտ ու պատշաճ հանդիսութեամբ յիշատակեց 51րդ տարեդարձը Մեծ Եղեռնին :

Կիրակի, 17 Ապրիլ, քաղաքապետա — կան թատրոնը անգամ մը եւս հաւաքա — վայրը դարձաւ հանդիսաւոր եւ հոծ բազ — մութեան մը, եւ որուն մէջ աչքի կը զարնէր մեր երկսեռ երիտասարդութիւ — նը :

Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձ — նած ըլլալով Հայ Ազգային Միութիւնը, կը մասնակցէին նմանապէս Հ. Յ. Դ. եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնները, Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապոյտ Խաչի, Մա — լաթիոյ Կրթասիրաց եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի միութիւնները :

Որոշեալ ժամուն, յամրաբար վարա — գոյրը բացուեցաւ. բեմին ճակտին կը փայլէր մեծատառ պաստառ մը Եղեռնի տխուր թուականը յիշեցնող :

Իսկ իբրեւ հիւր՝ բեմին վրայ, բազ — մած էին Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան, Պ. Օլանիոն, քաղաքապետի օգնականը եւ օրուան բանախօսը Պ. Ս. Սիսլեան :

Խօսնակի, Պ. Աւագ Լուսարեւեանի հը — րաւէրով, երկու օրիորդներ, Նազենիկ Զաքարեան եւ Եւա Ռստիքեան խոր լռու — թեան մէջ, նուագեցին «Մարսէյեէզ»ը եւ որուն կը յաջորդէ «Բամ — Փորոտան»ը երգուած բեմին ետեւէն :

Մեր երիտասարդ խօսնակը, լիուլի գիտակից օրուան իմաստին եւ վեհու — թեան, հրաւիրեց ներկայ բազմութիւնը մէկ վայրկեանի խոր լռութեամբ — յո — տընկայս — յարգելու մեր նահատակնե — րու յիշատակը :

Ապա, բարձրախօսին առջեւէն, օրուան հանդէսի նախագահը Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան (Լիոնէն) իր գրաւոր ճառը կարդաց, տալով ընդհանուր պատկեր մը այն ճիւաղային ծրագրին, որուն միջո — ցաւ Թուրքիոյ սուլթանական կառավա — րութիւնը աքսորեց, յօշոտեց եւ բնա — ջընջեց հայ ժողովուրդը իր երկրի մէկ ծայրէն՝ միւսը, սկսելով մտաւորակա — նէն, քաղաքական գործիչներէն, հասնե — լով մինչեւ համեստ քաղաքացին, գիւղա — ցին, նոյնիսկ անճար, անկար ծերուկն ու մանուկը :

Եւ այսպէս, իր ամփոփ ճառէն, մենք կրցանք քաղել հետեւեալ միտքերը — թէ այսօր տօն է Յարութեան, մահը նուա — ճող օր մը. թէ Ապրիլ 24ը թէեւ պար — տութիւն մըն է, սակայն յաղթանակ մըն է նաեւ տեւականութեան եւ վերածնուն — դի. Սիրելիներ, նահատակ ունին միայն այն ազգերը որոնք գաղափարական մը ունին եւ կը ձգտին Ազատութեան: Մենք պէտք է տոկանք, ապրինք եւ իրականա — ցնենք Հայուն հրաշալի յարութիւնը.— Թող Ապրիլ 24ը պատգամ դառնայ մեր ուսանող երիտասարդութեան, որպէսզի անոնք վերածուին հայ մշակոյթի սիւնե — րուն. դուք, մեր յոյսերը ձեր վրէժը լու — ծելու միակ կերպը պէտք է ըլլայ կամ — քով, յարատեւութեամբ եւ աշխատանքի զոհաբերութեամբ. ահա կէս դար է, սարսափի օրերէն ասդին Հայը հայրենի — քի թէ՛ օտարութեան մէջ, կ՛ապրի, կը տքնի եւ կը բարգաւաճի :

Խօսք առաւ նաեւ մեր հիւրը Պ. Օլա — նիոն, Վիէնի քաղաքապետի օգնականը : Եւ յիշելով հայ եղեռնի սարսափի օրերը, հայ ժողովուրդի կրած տառապանքը եւ ահաւոր, անլուր կորուստը մէկ խօսքով զայն բնորոշեց իբրեւ ոճիր մարդկու — թեան դէմ, իբրեւ ցեղասպանութեան գործադրուած թուրք կառավարութեան կողմէն :

Մեր բարեկամը, խօսելով Հայութեան եւ ի մասնաւորի Վիէնի հայ դաղութի մասին, վեր հանեց մեր մասնակցութիւ — նը երկու մեծ պատերազմներուն, ինչպէս նաեւ վերջին պատերազմին մեր բռնած դիրքը հասարակաց թշնամիին դէմ եւ գործակցութիւնը դիմադրական ուժերուն հետ :

Մեր խօսնակը շարունակելով յայտա — գրին գործադրութիւնը բեմ հրաւիրեց, փոքրիկն Սահակ Սուքիասեան, արտասա — նելու, ապա մեներգեց օրիորդ Վանուհի Հէլվաճեան, արտասանութիւններ ըրին Պ. Կարապետ Տոլմաճեան «Կարմիր հո — զը» (Դ. Վարուժանէն), եւ Օր. Ալիս Քղէլեան «Մի՛ վհատիր» (Ալեք. Ծա — տուրեանէն). Տիկին Անժէլ Սուքիասեան, երգեց «Կռունկը»:

Եւ ահա, այս անգամ, բարձրախօսին առջեւ ներկայացաւ պաշտօնական բանա — խօսը, Պ. Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն) :

Մեր յարգելի բանախօսը, նախ իր Ֆը — րանսերէն գրաւոր ճառով ուղղուած ,ատ — կապէս մեր տեղացի հիւրերուն եւ Ֆը — րանսախօս մեր նոր սերունդին, պատմա — կանն ըրաւ հայ տարագրութեան եւ ծրա — գրուած սպանդին.— Մանրամասն եւ վաւերական տուեալներով պարզեց բո — լոր դէպքերը. եւ հասցուց ունկընդիրնե — րը մինչեւ լուսաւոր, շողշողուն արշա — լոյսը 28 Մայիս 1918, որուն ականատես եղաւ հայ ժողովուրդը, ճողոպրած եւ բախտաւոր մնացորդացը :

Միշտ իր խօսքը շարունակելով, այս անգամ հայերէն, մեր բանախօսը խորա — պէս յուզուած տարեդարձի ոգեկոչումէն, խարանեց ոմանց գործեկալերպը եւ ան — տեղի, անմիտ խառնակչական ոտնձգու — թիւնները, որոնք դէմ են համերաշխու — թեան վեհ գաղափարին: Եւ իր խօսքին որոշ շեշտ մը դնելով ըսաւ, բարեկամ — ներ, հայածին ըլլալը հայ ըլլալ չի նշա — նակեր.— Նախճիրը իբրեւ առաջին ցե — ղասպանութիւն ահաւոր եղաւ, մեր կը — րած կորուստը նիւթապէս եւ մանաւանդ բարոյապէս — անսահման եղաւ — այս պատճառով ամէնքս, միացած, մէկ սիրտ, մէկ հոգի, ձեռք՝ ձեռքի տուած հետապնդենք մեր դատը. մեր անմոռա — նալի նահատակներու արեան գինը պա — հանջենք. մեր պարտականութիւնն է ասա. — Այո, Սգատօնը տօնենք, անպակաս, ոգեկոչենք, ամէն տարի, միասնաբար եւ առանց մեծ յաւակնոտութեանց :

Այս է, մեր նահատակներու պատգա — մը. եկեղեցի գացինք, աղօթեցինք, խունկ ծխեցինք, ուխ ըրինք եւ սեղանի վրայ դրինք մեր պահանջքները եւ ճըշ — դրիտ հաշիւները : Ահա ,այն ատեն կըր — նանք ըսել մեր նահատակներուն, «Ձեր կիսատ ձգած գործը մենք պիտի լրա — ցընենք»:

Հանդէսին փակումը ըրաւ նախագահը Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան, եւ իր հրա — ւէրին վրայ, սրահի բազմութիւնը խո — րասուզուած իր յոյզերուն մէջ, տէրու — նական աղօթքն երգելով, միասնաբար, եղբայրաբար, բաժնուեցան թատրոնի սը — րահէն :

Միեւնոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10 — ին, Ս. Յովսէփ մատրան մէջ, հանդիսա — ւոր պատարագ մատոյց Լիոնի հոգեւոր հովիւը Դաւիթ Ծայր. Վրդ. Սահակեան, ի ներկայութեան խուռներամ բազմու — թեան. այս առթիւ հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ պատարագիչ վարդապետը :

Յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօնով մը օրհնեց մեր նահատակնե — րու անմահ յիշատակը եւ ջերմագին ա — ղօթեց անոնց հոգիներուն համար :

Կարելի չէ, սակայն չմատնանշել ցա — ւալի պարագայ մը.— Տեղւոյս հայ կա — թողիկէ հովիւը Հ. Լեւոն Քէչէճեան հա — կառակ իր խոստումին մասնակցելու կրօ — նական արարողութեանց, կը բացակայէր թէ եկեղեցիէն եւ թէ քաղաքապետական թատրոնէն ուր կ՛ոգեկոչուէր մեր մէկու — կէս միլիոն նահատակներու յիշատակը : Մոռացո՞ւմ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԳԱՏՕՆԸ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ինչպէս գրած էինք խուռներամ բազ — մութիւն մը ներկայ եղած է Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութեան Կի — րակի առաւօտ : Այս առթիւ Փրովանսալ կը գրէ ի մէջ այլոց.— Աւելի քան 1500 հոգի, հաւաքուած Վարիէթէի սրահին մէջ, մասնակցեցան այս հանդիսութեան որ կը վայելէր Արտաւազդ Եպիսկ. Թըր — թըռեանի նախագահութիւնը : Ներկայ էին Աշիլ Սինի, թաղապետական խորհըր — դատու որ կը ներկայացնէր քաղաքա — պետ - երեսփոխան՝ Կասթոն Տէֆէրը, ծերակուտական՝ Օր. Իրմա Ռափուցի, Ֆրանսիս Լէնար, Գերպ. Առթիւֆէլ որ կը ներկայացնէր Մարսէյլի Արքեպիսկո — պոսը եւն.: Կազմակերպիչներու դիմու — մին ընդառաջելով խօսք առաւ Ֆրանսիս Լէնառ, արտայայտելու համար իր յու — զումը եւ յայտնելու համար իր հիացումը այն հաւատարմութեան համար որով Ֆրանսայի Հայերը կը պահպանեն եւ կը պատուեն իրենց մարտիրոսներուն յիշա — տակը :

Մերիտիոնալ կը գրէ թէ Վարիէթէի հսկայ սրահը չէր՝ բաւեր պարփակելու համար Մարսէյլի Հայութիւնը, հաւաք — ուած իր Պատմութեան ցաւօտ մէկ թը — ւականին յիշատակին շուրջ : Այս երե — ւոյթը կը փաստէ այն ծաւալը զոր կը վա — յելէր այս ոգեկոչումը, Հարաւային Ֆը — րանսայի առաջնորդարանի հովանաւո — րութեան տակ դրուած եւ ճառագայթող հաւատքը զոր անոնք ցոյց կուտան իրենց երկու միլիոն հայրենակիցներու ջարդէն ետք, որպէսզի այս մարտիրոսներու օրի — նակը ծառայէ բոլոր մարդոց եւ որպէսզի բռնութիւնն ու բարբարոսութիւնը միշտ դատապարտուին :

Երկու թերթերն ալ նկարներ ալ հրա — տարակած են :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ Զատիկը մեծ շուքով տօնուեցաւ : Անթիլիասի Մայր Տաճա — րին մէջ պատարագը մատուցանեց եւ քա — րոզեց Խորէն Կաթողիկոս: Հայ կաթողի — կէ եկեղեցւոյ մէջ՝ Պաթանեան պատ — րիարք :

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ Փրոֆ. Աննա Ասլան, որ ծերութեան արդի դարմանումին հնա — րիչն է — «Ժերովիթալ նիւթ Հ. երեք»— դտած է մազերը չթափելու եւ մորթը թարմ պահելու նոր բաղադրութիւններ, որոնք մօտ ատենէն հրապարակ պիտի հանուին :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ կռփամարտիկ Մասիս Գա — լուստեան, Շիքակոյի մէջ, երրորդ ռա — ունտին նոքաութ ընելով 1965ի «Ոսկի ձեռնոց»ը շահող ախոյեան Արչի Բալէյը, տիրացած է 1966ի «ոսկի ձեռնոց»ին : Մասիս Գալստեան 24 տարեկան է :

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ մէջ պիտի շինուի նոր վարժարան մը՝ Պօղոսեան — Վառվառ — եան :

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ Մարտ 27ին տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե — ղեցւոյ եւ Ազգ. Կեդրոնի շէնքի հիմնար — կէքի արարողութիւնը : Այս առթիւ հա — ւաքուած է 69 հազար տոլար : Տարիէ մը պիտի աւարտի շէնքին շինութիւնը եւ Ֆիլատելֆիոյ հայ գաղութը պիտի ունե — նայ իր գեղակերտ եկեղեցին, դպրոցը, ժողովատեղին, գրասենեակը, կիրակնօր — եայ դպրոցի սրահները եւ այլ յարմա — րութիւններ :

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Aussitôt des soldats sont envoyés contre lui, sous prétexte de rébellion ! Ils s'emparent de sa personne, pillent tout dans sa maison, détruisent ce qu'ils ne peuvent emporter, et, séance tenante, sans jugement, sans aucune formalité, le mettent en pièces, ou bien, ce qui est pour lui un plus grand malheur, ils le traînent en prison où il devra partager le sort épouvantable de ses codétenus.

V. INTERDICTION DES ARMES. — Le point sur lequel la surveillance des musulmans de toute catégorie paraît s'exercer avec le plus de vigilance et de sollicitude, c'est la défense qui est faite aux chrétiens d'avoir des armes.

Tandis qu'un Turc, un Kurde, même un musulman de la classe la plus infime, peut circuler partout, armé de la tête aux pieds, il est rigoureusement interdit à tout Arménien d'avoir en sa possession aucune arme, quelle qu'elle soit, même un simple canif ; et s'il arrive que, dans les perquisitions qu'on ne se gêne pas de faire chez lui, on découvre un seul couteau de cuisine, on arrête immédiatement le malheureux comme rebelle à la loi et détenteur d'armes prohibées, et il est jeté dans les épouvantables cachots dont nous venons de parler.

VI. APOSTASIES FORCEES. — Si le plan infernal de cette persécution est de détruire les chrétiens mâles, il consiste également à imposer l'islamisme par la force à leurs femmes et à leurs filles.

Toute Arménienne qui est enlevée ou violée par un musulman ne tarde pas à être traduite devant le conseil administratif qui l'oblige invariablement à se déclarer musulmane, après quoi on la rend à son bourreau.

Partout où il y a massacre d'Arméniens, l'apostasie est imposée aux Arméniennes par la force.

Tout musulman qui désire s'emparer d'une jeune Arménienne n'a qu'à l'introduire de force devant un conseil administratif. Là, on déclare, sans même l'entendre, que la malheureuse a librement embrassé l'islamisme, et elle devient la proie de son ravisseur...

Il ne se passe pas de jour sans que de nombreuses conversions forcées à l'islamisme soient imposées, par ce moyen, à de pauvres chrétiennes !

A Boulouik, par exemple, les soldats kurdes du régiment *Hamidié* se sont emparés des filles les plus belles parmi les Arméniennes et leur ont fait imposer cette apostasie obligatoire !

Depuis lors, ces malheureuses victimes ne cessent de gémir, d'implorer, de supplier ! Mais, hélas ! que pouvons-nous faire ? qui viendra à leur secours ?

VII. FONCTIONNAIRES ARMENIENS — De tout temps le gouvernement turc recrutait, parmi nos populations arméniennes, des employés à diverses charges, et tous étaient considérés parmi les plus honnêtes et les plus fidèles. Aujourd'hui tous sont destitués !

Beaucoup d'entre eux ont été jetés dans les cachots, où ils sont morts par les mauvais traitements ; il en reste encore un certain nombre qui y endurent des tourments sans fin, tandis que leurs familles, restées sans protection et sans secours, sont tombées dans la plus affreuse misère !

VIII. TAXES ET IMPOTS.— Le moyen le plus sûr que l'administration turque ait trouvé de dépouiller et de ruiner l'Arménien avant de l'exterminer, c'est de l'accabler de taxes, d'amendes et de corvées ; c'est de multiplier ses impôts.

Non seulement on le traduit devant les tribunaux pour le dévaliser de ce qu'il possède, mais encore on le frappe d'amendes, on le condamne à d'énormes frais de justice pour les procès iniques qu'on lui intente.

Depuis quelques années, on impose en outre une taxe de quinze ou vingt piastres par chaque tête d'Arménien, soi-disant pour la construction de nouvelles routes, qu'on ne songe même pas à tracer ; de même, on prélève sur eux à chaque instant, au besoin par la force armée, et au nom de chaque municipalité, des impôts de toutes sortes dont on n'indique même pas le motif ni l'emploi.

Il existe une taxe scolaire, prélevée au nom de l'Instruction publique, et que l'on fait peser lourdement sur les Arméniens, bien que jamais la moindre parcelle de cet impôt ne profite à nos écoles ; non seulement on ne leur donne rien, mais on en chasse nos enfants, on les enferme de force, ou persécute ou on jette en prison les maîtres dévoués qui instruisaient les jeunes Arméniens.

(5 — *à suivre*)

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զապունեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Մուրատեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մարզարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պ. Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Շաքոփ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ձէլալ եւ Պօտուրեան ընտանիքը (Քանատա) յաւուր կը յանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ, հօրեղբօր աղջկան, կնքամօր, մօրաքրոջ աղջկան՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գումրուեան, Չենկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 26ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Ապրիլ 29) կէս օրէ ետք ժամը 3·15ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ապրիլեան եղեռնի 51-ամեակը կ'ոգեկոչուի Մայիս 8ին, կիրակի ժամը 17ին տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Րիւ Վոլթէռ)։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին։

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (9e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3Rue Scribe, Paris (9e), Metro Opéra.
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,
demander M. Gérard Acquaviva.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10-12։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուասեմի վկայականով։ Կ'ընդունուին մանչերը 6-13, աղջիկները 6 - 14 տարեկան։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը։ Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը։ Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ։ Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար։ Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք։

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Ցառաջի հաս - ցէով, (մի գործածէք Ցառաջի չէք- փոսթալը), վճարեցէք մանուա-քար - թով)։ Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Ցառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը)։ Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 15ին, ժամը 18ին, Արց է Մեթիէի փոսթէն (թիւ 116) «Ցառաջ»ի տարեկան բաժնեգին ղրկող անձէն կը խնդրուի իր անունն ու հասցէն հաղորդել «Ցառաջ»ի վարչութեան։ Իր անունին տեղն ալ ղրած է «Ցառաջ»ի անունն ու հասցէն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները սկսած են Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապ. Ժաչի Տէր - Դաւթեան զրասենեակը, 17, Րիւ Պէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը։ Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18։ Պայմանները կը մնան նոյնը։

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք։ Գրպանի եւ պոյտի դումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամիլիալի թիւերով։

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր։

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ։

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Ռոն - վալէսան։

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հանդերձատան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը։

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր զրասենեակը, 32 Րիւ Թրէվիզ, Փարիզ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Վիէնի մէջ Յունիս 5ին, Սերբը Կաթոլիկի սրահին մէջ։

×

Գեղարուեստական երեկոյթ, կազմակերպուած Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ, Մայիս 14ին Մէկնոն Ալֆորվի քաղաքապետարանի սրահը։

×

Կապոյտ Ժաչի օրը Մարսէյլի մէջ, Մայիս 22ին, Քլըպի սրահը, Րիւ Կոլին - եան։

×

ՄԱՑԻՍ 28Ը բացառիկ չուքով կը մօնուի Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 29ին, կիրակի իրիկուն Փալէ տ'Իվէրի սրահին մէջ։

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը մօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Կապոյտ Ժաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս - նաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Ցունիս 26ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օ - թէլի մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեակին, եւ իրեն զործերուն հայերէն թարգմանութեան հարիւրամեակին առթիւ, զրական եւ դեղարուեստական մեծ հանդէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի թիէփոլեան չքեղ սրահին մէջ, կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին։

Կը հրաւիրուին բոլոր աղդայինները։

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հոդաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցի կողքին կազմած է երկսեռ երգչախումբ մը, ղեկավարութեամբ եկեղեցւոյս երաժշտապետ Պ. Նշան Սերդոյեանի եւ կը խնդրէ ծնողքներէ որ հաճին ղրկել իրենց զաւակները, եկեղեցանուէր այս ձեռնարկին զարկ տալու փափաքով։

Փորձերը տեղի կ'ունենան արարողութիւն տեղի չունեցած կիրակի առաւօտները ժամը 9·30էն 11·15, ուր կը տրուին եւրոպական ձայնագրութեան եւ խմբականի ձայնամարզութեան դասեր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Ցունիս 11-ին, Շաբաթ երեկոյ։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արշալոյս» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԻ'Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան։

Հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին։

Մայիս 3էն 13, Ուսանողական միջազգային տան մէջ։

Մանրամասնութիւններով՝ յաջորդով։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Նախագահութեամբ ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՓԻՆՈՑԻ

(Արտաքին նախկին նախարար)

Կիրակի, 15 Մայիս, ժամը 14·30ին Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Մեթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ԶԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէրոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Էլիզապէթ Խօրէնեան (դաշնակ)։

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երբ ու դարձ նոյն ճամբով

Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի կողմէ

Պատասխանատու Պ· ԼԵՒՈՆ ԱՆԴՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅԴ ընկերութեան (Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը։

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ· Մ· Ը· Մ· ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն։ Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Ելթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈՒՆ-ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը։

Ա· կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա· ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ

Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը։ Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ։ ՄԵԿՆՈՒՄ ՑՈՒԼԻՍ 24

ՕԹԷԼ Սեւան, Թուրիսթական պանդոկ

կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար։ Միակ գին 1850 ֆրք.։ Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642.58.39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20.62.43

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
30
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
30 AVRIL
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10599

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.599

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Զարթաստիկ աստղի տակ ծնած ու բախտէն հալածական հայ ժողովուրդը իր տոկալու, յարատեւելու, չինելու եւ ստեղծագործելու կամքին ու կորովին շնորհիւ յարղանք ու հիացում կը պարտաղրէ բոլորին, բարեկամին ու թշնամիին:

Ցարէն հաց հանող Հայոց քաջարի զաւակները՝ քառորդ դարէն պակաս ժամանակի մը երկու անգամ բունաւորուկ ու թափառական դարձած՝ ծաղկեալ ոլասխի մը վերածեցին Լիբանանի եւ Սուրիոյ, սահմանադրութիւնի վրայ, Պէքա'այի լեռնադաշտի ամայի, անջրդի եւ լքուած մէկ չրջանը, որ Այնճար կը կոչուի:

Ինչ չար բախտ Հայունը:

Օսմանեան կայսրութեան փլատակներ – ուն տակէն լոյս աշխարհ եկան եւ ազատութեան ու անկախութեան տիրացան Ալեքսանտրէթ – Մուսալ դիծի հարաւակողմը բնակող արարախօս ժողովուրդ – ները: Նոր Թուրքիան համակերպեցաւ անգամահատումին:

Բայց ինչ որ կորսնցուց հարաւէն, շահեցաւ հիւսիսէն՝ բռնագրաւելով մեր հայրենի հողերը:

Չէր բաւեր Կիլիկիոյ պարպումը 1921 Հոկտ. 20ին եւ հարիւր հազարներու բռնագաղթը, 1939ին նոր ազէտ մը եկաւ յորդեցնելու բաժակը:

Ալեքսանտրէթ – Անտիոքի սուճաքը, որ դուրս կը մնար քէմալականներու «Ազգային Ուխտ»էն, նուէր տրուեցաւ Թուրքերուն, կրկին զաղթական ղարձնելով Մուսա լերան զաւակները:

Լիբանանի հիւրընկալ հողին վրայ, իրենց չարքաշ աշխատանքով նոր բոյներ կազմեցին, նոր տնտեսութիւն ստեղծեցին անոնք:

Ազգերու Դաշնակցութիւնն ու հոգատար պետութիւնը իրենց խիղճը հանդստացուցին՝ նիւթապէս ապահովելով անոնց չի – նպատկան ձեռնարկներուն:

Իրենց ծննդավայր վեց դիւղերու յի – շատակը յաւերժացուցին՝ անոնց անուն – ներով մկրտելով նորաչէն վեց թաղերը:

Ձեռնարկեցին եկեղեցի ու դպրոց չինելու՝ իրենց համեստ միջոցներով, ինքնապաշտպանութեան, ազգապահպանման, նոր սերունդի փրկութեան համար:

Օգնութեան կոչեր ուղղեցին աւելի բախտաւոր զաղութներու իրենց հայրենակիցներուն:

Յառաջ սրտապին ողջունելով Մուսա Լերան բեկորներու ճիգերը յանուն նոր սերունդի դաստիարակութեան եւ հայ մշակոյթի զարգացման՝ լայն բացաւ իր դռները անվերապահօրէն, հնարաւոր դարձնելու համար վարժարանի յարմար չինքի մը կառուցումը:

Առաջին օրինակը ինք տուաւ, խորհրդանշական դումարով մը:

Մեր ընթերցողները լայն բացին իրենց քսակները: Ու կարճ ժամանակի մէջ հանգանակուած դրամով կարելի եղաւ հանդնել չինք մը եւ զայն տրամադրել Այնճարի երկսեռ փոքրիկներուն:

Դպրոցը մկրտուեցաւ «Յառաջ»ի անունով, ի նշան երախտագիտութեան: Յառաջ պարբերաբար նիւթական օգնութիւն փութացուց վարժարանին, որ տարուէ տարի նոր յառաջդիմութիւն արձանագրեց, հասնելու համար այսօրուան նախանձելի վիճակին:

Նպաստ Միսաքեան մրցանակը նկատելու նոր փաստ մը եւս, որ Այնճարի Յառաջ վարժարանը կը չարունակէ դուրգուրանքի առարկան դառնալ այս դրօշակ» խմբերգը, արժանանալով բուռն եւ երկարատեւ ծափերու: Որմէ յետոյ, առաջնորդուեցան Ազգ. «Յառաջ» վարժարան, ուր ի պատիւ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին, փառաւոր հացկերոյթ մը սարքուած էր, վարժարանին կողմէ:

Վարժարանի սրահին մէջ, մանկապարտէզի աղջնակները, հայկական տարազով, հայկական դեղեցիկ պար մը պարեցին: Ապա ընկեր Շ. Միսաքեան այ – ցելեց բոլոր դասարանները, եկեղեցին, եւ ձէպէլ Մուսայի դիւցազնամարտին մէջ հերոսաբար նահատակուող մեր 18 ան – մահներուն աճիւնները: Եւ ի տես այս աճիւններուն՝ յուզուեցաւ պահ մը, ու ըսաւ թէ՝ «ուր որ ալ երթաք, ինչ պայմաններու տակ ալ որ գտնուիք, պահե – ցէք եւ պահպանեցէք այս սրբազան մա – սունքները, որպէս հայ ազատագրութիւնը բնորոշող հերոսամարտում խորհրդա – նիշ»:

Ապա մեր սիրելի ընկերները առաջնորդուեցան տեսչարան, ուր ընդունուեցան Հ. Ց. Դ. Քայլերդ՝ «Մշակ բանուոր»ով: Ազգ. «Յառաջ» վարժարանը տօնական կերպարանք զգեցած էր, որովհետեւ իր հիմնադրին՝ սիրելի «Յառաջ»ին, նոյն – քան սիրելի խմբագրապետը՝ ընկեր Շ. Միսաքեան, մուտք կը գործէր իր սեմէն ներս, ու իր հրաչունչ խօսքերով կ'ոգե – ւորէր բոլոր ընկերներն ու հաւատաւոր ժողովուրդը:

Բոլորուեցան սեղանին չուրջ: Սկսաւ ուրախութիւնը: Ուղերձ մը կարդաց պատասխանի Ա. Աբրահամեան վարժարանի կողմէ: Բաժակաճառերը իրարու յաջորդեցին: Ընկ. Շաւարշը՝ այս հերոսական ժողո – վուրդի եւ ընկերներու կեանքը խմելէ ետք, խօսեցաւ հրաչունչ բաժակաճառ մը, ու վերջացուց ըսելով.

« Ամուր կեցէք, հաւատք ունեցէք մի միայն ձեր ուժին վրայ. կուրծք տուէք բոլոր տեսակի խոչընդոտներուն. հաստատուն մնացէք բոլոր ճակատներուն վրայ, ապահովելու համար նոր սերունդի փրկութիւնը, այստեղ եւ ամէն տեղ: Լաւ դաստիարակեցէք նորահաս սերունդը, եւ հայ, հայ, հայ մեծցուցէք զի – րենք: Ամուր կեցէք, «Յառաջ»ը ձեր կողքին է, բոլոր ճակատներու վրայ եւ ամէն ժամանակ »:

Ընկ. Գ. Գուտուլեան, Շթորայէն, ըսաւ, որ ասկէ երկու տասնեակ տարի – ներ առաջ, պալքաններէն մի հայ երկաթագործ՝ զիմած էր ընկեր Շաւարշին, եւ խնդրած էրմէ, որ օժանդակէ իրեն, կրթական համեստ յարկ մը ունենալու համար: Ընկեր Շաւարշ պատասխանած էր այդ հայ երկաթագործին:

« Մուրճդ ամուր զարկ սալին: «Յառաջ»ը կողքիդ է: Շուտով կ'ունենաք ձեր վարժարանը:

Ու անոնք չուտով ունեցան իրենց վարժարանը: Երբ ուրախութիւններն ու ցնծութիւնները իրենց գագաթնակէտին հասած էին, յանուն ձէպէլ Մուսայի հայ ժողովուրդին, չատ թանկագին եւ իր տասակին մէջ եզակի գաւազան մը նուիրուեցաւ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին, յիշատակի համար: Գաւազանին վրայ քանդակուած էին մեր նախնի նահապետներու եւ թագաւորներու պատկերները՝ թիւով տասնըհինգ: Արուեստի խակա – կան գլուխ գործոց մը: Գործը Յովսէփ Թասլաղեանի՝ բնիկ ձէպէլ Մուսացի:

Այս արարողութենէն ետք, երդուեցաւ եռագոյնին նուիրուած՝ «Ողջոյն քեզ, հայ դրօշակ» խմբերգը, եռագոյնի ծը – փանքներուն տակ, խլելով անվերջ ծա – փեր:

Ուրախութիւններն ու ցնծութիւնները չարունակուեցան մինչեւ իրիկուան ժամը չորս: Այս փառաչուք ընդունելութեան հանդիսութիւնները փակուեցան « Յառաջ նահատակով »:

(1948) Այնճար – Լիբանան

Ց. Գ. Պ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՆԵՐՈՒԻՄԸ

ՓԱՍՏԱՒԱՆ ԼՐՄԱՐՇԱՆ

ՊԻՏԻ ԶՕԳՏՈՒԻ

Երկրորդ ընթերցումէ մը ետք ալ, երեսփոխանները մերժեցին քուէարկել ներման օրէնքը իր էն էմի առաջարկած բարե – փոխումներով, որոնք կը ձգտէին միայն փրկել փաստաբան Լըմարչանը: Ծանօթ է որ իր էն էմի երեսփոխան – փաստա – բանը բաւական դեր ունէր Պէն Պարքայի հարցին մէ ջեւ մեծամասնութեան կու – սակցութիւնը բարեփոխումներ առաջարկելով կը փորձէր ներման արժանի դարձընել նաեւ Լըմարչանը: Ի վերջոյ կա – ռավարութիւնը, չնորհիւ ընդդիմութեան եւ կարգ մը կողմնակից երեսփոխաննե – րու կրցաւ պարտադրել իր օրինագիծը առանց բարեփոխումի: Այս կնճռոտ հար – ցէն ետք, Ազգ. ժողովը պիտի զբաղէր «կրօնաւորուհի»ին դէմ եղած արդելքով: Հարց մը որ չարաթներէ ի վեր կը զբաղեցընէ մամուլն ու ծանօթ անձնաւորու – թիւներ: Գործին հեղինակն է Տիտրօեւ կը վերաբերի պարտադրուած կոչումի եւ մայրապետներու ապաբարոյ կեանքին: Հակառակ զրաքննութեան արտօնու – թեան, տեղեկատուութեան նախարարը՝ Իվոն Պուրժ արգիլած էր ֆիլմը, բայց մշակութային հարցերու նախարարը՝ Մալրօ արտօնած էր այդ ֆիլմին մաս – նակցութիւնը Քանի Շարժանկարի փա – ռատօնին: Վերջին չարաթներուն երեւան ելաւ որ կառավարական չրջանակներէն ալ համամիտ չեն եղած արգելքին, որ աւելի ազմուկ հանեց չարժապատկերին չուրջ քան եթէ արտօնուէր: Բաւական օգտա – կար եղաւ նաեւ հրատարակչական տու – ներուն, որոնք սպառելէ ետք Տիտրոյի ծանօթ գործը, չեն հասնիր նոր տպա – գրութիւններով զոհացում տալու հասա – րակութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈԻՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ յուզիչ ընդունե – լութեան մը արժանացած է Սոֆիայի մէջ: Վարժարաններու աչակերտութիւնը դինքը ընդունած է բարի զալուստի ող – ջոյններով, ֆրանսերէն արտասանուած, Վարնայի մէջ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ պատրաստ է իր երրորդ հիւլէական ռումբը պայթեցնելու, ըստ ամերիկեան ապրիւրներու: Նախորդ եր – կու ռումբերուն տաթիւ ալ, ամերիկեան սպասարկութիւնները չէին սխալած ի – րենց նախատեսութեանց մէջ:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մտաւորականները կարգի կը հրաւիրուին: Ասոնցմէ մեծ դրպիր մը՝ Քուօ – Մօ – Եո իր ինքնաքննադա – տութիւնն ընելով, յայտարարած է թէ չէ հասկցած Մաոյի մտածումը եւ իր ամբողջ գործը պէտք է փճացուի:

ՆԵՎԱՏԱՅԻ մէջ Ամերիկայիք հիւլէա – կան ռումբ մը պայթեցուցած էին վեր – ջերս, բայց արկածով վնասակար կաղեր ցրուած են մթնոլորտին մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ նախագահը Լիւպքէ ճառ

ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՅՆՃԱՐԻ ՄԷՋ

1948 Յունուար 15ը, անմոռանալի եւ յուզիչ յիշատակելի օր մը պիտի մնայ, արձանագրուած՝ Այնճարի Մայր Տոմա – րին մէջ որովհետեւ այդ օրը տեղս ժա – մանեցին վեթերան ընկերներ՝ Շաւարշ Միսաքեան, հայ հրապարակագրութեան տիտաններէն, եւ ընկեր Ռուբէն Տէր – Մինասեան, հայ յեղափոխութեան դար –

բիններէն, ընկերակցութեամբ ընկերներ Արամ Սահակեանի եւ Յ. Պայթարեանի:

Այնճարի խճուղիի մուտքին՝ երեւցաւ պիրենք բերող ինքնաչարժը: Ընդունելութեան թափօրը՝ որուն կը մասնակցէին Հ. Ց. Դաշնակցութեան տեղւոյս կոմիտէն, Ազգ. «Յառաջ» վարժարանի հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական կազմը, Շրջանաւարտից Միութիւնը, Թաղական Խորհուրդը, Հ. Ց. Դաշնակցութեան Յառաջ Պատ. Միութիւնը, ընկերներու եւ ժողովրդեան հոծ բազմութիւն մը, կազմ ու պատրաստ կը սպասէր, վարժարանի մուտքի ճանապարհին վրայ, մեր մեծանուն ընկերներու ժամանումին, իրենց յարգանքն ու մեծարանքը մատուցանելու համար անոնց:

Բարիզալուստի եւ ողջագուրումներու արարողութիւններէն ետք, երդուեցաւ « կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն, մեր մը պիտի արտասանէ Մայիս մէկին, Պերլինի մէջ:

ՆԻԿՈՍԻԱՑԻՆ հասած լուրերու համա – ձայն, Գերպ. Մակարիոս մերժած է յունական բանակի սպայակոյտի պետ՝ Զօր. Յոլակասի առաջարկները: Կիպրական կառավարութիւնը կը չարունակէ պա – հանջել որ յունական ազգ. պահակազօրքին հակակչիռը պահէ, այսինքն Ցու – նաստանէն զրկուած տասը հազար յոյն կամաւորներու եւ Ղրիվասի կ'ուղէ ձգել միայն 950 զինուորի հրամանատարու – թիւնը:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն թէ թրքա – կան զօրքը պատրաստ է անմիջապէս կիպրոս ցամաքահանում կատարելու եթէ ՄԱԿը քաչէ իր ուժերը կղզիին:

ՀՌՈՄԻ երեսփոխանական ժողովին չուրջ կռիւներ տեղի ունեցած են աջ եւ ձախ ուսանողներու միջեւ: Մէկ ուսանող մեռած է: Ասոր իրրեւ հետեւանք կռիւներ տեղի ունեցած են նաեւ խորհրդարանին մէջ, երկու հոսանքներու երեսփոխաններուն միջեւ:

ՊՐԱԻԴԱ կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները որ Ֆրանսական ներքին հարցերուն կը խառնուին: Խորհրդային կուսակցական պաշտօնաթերթը Ֆրանսական ներքին հարց կը նկատէ Ատլանտեան կազմակերպութենէն Ֆրանսական ուժերու քաշուիլը:

դրօշակ» խմբերգը, արժանանալով բուռն եւ երկարատեւ ծափերու: Որմէ յետոյ, առաջնորդուեցան Ազգ. «Յառաջ» վարժարան, ուր ի պատիւ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին, փառաւոր հացկերոյթ մը սարքուած էր, վարժարանին կողմէ:

Վարժարանի սրահին մէջ, մանկապարտէզի աղջնակները, հայկական տարազով, հայկական դեղեցիկ պար մը պարեցին: Ապա ընկեր Շ. Միսաքեան այցելեց բոլոր դասարանները, եկեղեցին, եւ ձէպէլ Մուսայի դիւցազնամարտին մէջ հերոսաբար նահատակուող մեր 18 անմահներուն աճիւնները: Եւ ի տես այս աճիւններուն՝ յուզուեցաւ պահ մը, ու ըսաւ թէ՝ «ուր որ ալ երթաք, ինչ պայմաններու տակ ալ որ գտնուիք, պահեցէք եւ պահպանեցէք այս սրբազան մասունքները, որպէս հայ ազատագրութիւնը բնորոշող հերոսամարտում խորհրդանիշ »:

Ապա մեր սիրելի ընկերները առաջնորդուեցան տեսչարան, ուր ընդունուեցան Հ. Ց. Դ. Քայլերդ՝ «Մշակ բանուոր»ով: Ազգ. «Յառաջ» վարժարանը տօնական կերպարանք զգեցած էր, որովհետեւ իր հիմնադրին՝ սիրելի «Յառաջ»ին, նոյնքան սիրելի խմբագրապետը՝ ընկեր Շ. Միսաքեան, մուտք կը գործէր իր սեմէն ներս, ու իր հրաչունչ խօսքերով կ'ոգեւորէր բոլոր ընկերներն ու հաւատաւոր ժողովուրդը:

Բոլորուեցան սեղանին չուրջ: Սկսաւ ուրախութիւնը: Ուղերձ մը կարդաց պատանի Ա. Աբրահամեան վարժարանի կողմէ: Բաժակաճառերը իրարու յաջորդեցին: Ընկ. Շաւարշը՝ այս հերոսական ժողովուրդին եւ ընկերներու կեանքը խմելէ ետք, խօսեցաւ հրաչունչ բաժակաճառ մը, ու վերջացուց ըսելով.

« Ամուր կեցէք, հաւատք ունեցէք մի միայն ձեր ուժին վրայ. կուրծք տուէք բոլոր տեսակի խոչընդոտներուն. հաստատուն մնացէք բոլոր ճակատներուն վրայ, ապահովելու համար նոր սերունդի փրկութիւնը, այստեղ եւ ամէն տեղ: Լաւ դաստիարակեցէք նորահաս սերունդը, եւ հայ, հայ, հայ մեծցուցէք զիրենք: Ամուր կեցէք, «Յառաջ»ը ձեր կողքին է, բոլոր ճակատներու վրայ եւ ամէն ժամանակ »:

Ընկ. Գ. Գուտուլեան, Շթորայէն, ըսաւ, որ ասկէ երկու տասնեակ տարի – ներ առաջ, պալքաններէն մի հայ երկաթագործ՝ զիմած էր ընկեր Շաւարշին, եւ խնդրած էրմէ, որ օժանդակէ իրեն, կրթական համեստ յարկ մը ունենալու համար: Ընկեր Շաւարշ պատասխանած էր այդ հայ երկաթագործին:

« Մուրճդ ամուր զարկ սալին: «Յառաջ»ը կողքիդ է: Շուտով կ'ունենաք ձեր վարժարանը:

Ու անոնք չուտով ունեցան իրենց վարժարանը: Երբ ուրախութիւններն ու ցնծութիւնները իրենց գագաթնակէտին հասած էին, յանուն ձէպէլ Մուսայի հայ ժողովուրդին, չատ թանկագին եւ իր տեսակին մէջ եզակի գաւազան մը նուիրուեցաւ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին, յիշատակի համար: Գաւազանին վրայ քանդակուած էին մեր նախնի նահապետներու եւ թագաւորներու պատկերները՝ թիւով տասնըհինգ: Արուեստի խակա – կան գլուխ գործոց մը: Գործը Յովսէփ Թասլաղեանի՝ բնիկ ձէպէլ Մուսացի:

Այս արարողութենէն ետք, երդուեցաւ եռագոյնին նուիրուած՝ «Ողջոյն քեզ, հայ դրօշակ» խմբերգը, եռագոյնի ծրփանքներուն տակ, խլելով անվերջ ծափեր:

Ուրախութիւններն ու ցնծութիւնները չարունակուեցան մինչեւ իրիկուան ժամը չորս: Այս փառաչուք ընդունելութեան հանդիսութիւնները փակուեցան « Յառաջ նահատակով »:

(1948) Այնճար – Լիբանան

Ց. Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՔՍԱՆԵՒԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

———o———

Լիբանանի հայ գաղութը , իր հայեցի ամուր նկարագրով եւ երկարօրէն հայօրէն ապրելու ապահովութեամբ , յուսա – դրիչ երեւոյթ մըն է Սփիւռքի հայ կեան – քին մէջ՝ կոչուած նաեւ կարեւոր սա – տար հանդստանալու այլ գաղութներու հայապահպանման ճիգերուն , չնորհիւ այն յարաճուն երիտասարդութեան , որ կը պատրաստուի տոհմիկ դրոշմով երկ – րորդական վարժարաններու մէջ եւ կը գրուի աշխարհի չորս հողերուն՝ աւիշ ներարկելու համար «Ծիրանի Ծառ»ի զօ – սացեալ ճիւղերուն :

Սոյն կրթական հաստատութիւններու չարքին , բացառիկ եւ իւրայատուկ տեղ մը եւ դեր մը վերապահուած է Մուսա – Լերան «Ցառաջ» երկրորդական վարժա – րանին , չնորհիւ իր զուտ հայեցի միջա – վայրին եւ մթնոլորտին :

Ան պատմական Մուսա – Տաղի ժողո – վուրդին վարժարանն է , ժողովուրդ մը , որ կ'ապրի համախումբ , կը խօսի գրաե – րու հնարոյր ու պապերու հայարոյր բարբառ մը , որ ունի հայագրչմ բար – քեր , սովորութիւնները , աւանդութիւն – ներ , ժողովուրդ մը , որ դեռ իր լեռնե – րու կատարներուն վեհութեան եւ ան – դունդներու ահաւորութեան խորհուրդը կը կրէ իր հոգիին մէջ ու ամուր է իր լեռներուն պէս՝ զսպանակուած իր հայ – րերու դեռ թարմ խոյանքներէն եւ ընդու – նակ հերոսական նոր խոյանքներու :

Ահա թէ ինչու «Ցառաջ» երկրորդական վարժարանը բացառիկ դեր մը ունի կա – տարելիք մեր գաղութային կեանքին մէջ : Ահա թէ ինչու արժանի է ան համայն հայ ժողովուրդի զուրգուրանքին եւ դրծնական աջակցութեան՝ իր վերելքի զժուարին ճիգերու ընթացքին : Մանա – ւանդ Ֆրանսահայ գաղութը , ամէնէն ա – ռաջ ու ամէնէն աւելի , իրը պէտք է նկա – տէ զայն , որովհետեւ ամէնեն առաջ ու ամէնեն աւելի իր քրտինքը կայ հոն , իր հոգւանին՝ անոր վրայ , Լուսաւորչի կան – թեղին , հայ մշակոյթին փառաբանու – թեան իր դրոշմը՝ հոն պատրաստուող սերունդներու հոգիին մէջ :

Հայ մշակոյթի մեծագոյն սպասաւորը – ներէն , հայ ժողովուրդի տիպար զա – ւակներէն , սիրելի անուն , նուիրական յիշատակ , լուսահոգի Շաւարչ Միսաքեա – նի զղայուն սիրտն էր , որ ամէնէն առաջ բաբախեց մեր մանուկներուն համար եւ անոնց լոյսի տունը կանդնելու մտահո – գութեամբ , հանդգնակութեան մը ձեռ – նարկեց Ցառաջի միջոցով : Ֆրանսահայ գաղութը ամենայն սրտով լսեց իր կոչը , Թրթռաց Հայու իր հոգին և լայնօրէն բա – ցաւ իր քսակը՝ կանդնելու համար մեր վարժարանի չէնքը՝ փրկելով մայրահիւս հսկայ արաբական վրանի մը տակ ամ – փոփուած մեր փոքրիկները ճանճերէն , փոչիներէն , կեղտերէն, կիզիչ արեւէն եւ վերահաս ձմրան սպառնալիքէն : Եւ , դպրոցական տաժանքներով եռեւեփուն Մուսա – Տաղին , դեռ իր սեփական տու – նը չունեցած՝ ունեցաւ իր մանուկներուն տունը՝ ի պարծանս Միսաքեան ընտանի – քին եւ Ֆրանսահայոց : Եւ , որպէսզի այս մեծագործութիւնը անմոռաց մնայ՝ նո – րակառոյց վարժարանը կոչեցինք «Ցա – ռաջ »՝ համանուն թերթին անունով :

Անկէ ետք չատ օդնութիւններ ընծայ – ուեցան Ցառաջ վարժարանին Ամերիկա – հայերէն , եգիպտահայերէն , Լիբանահա – յերէն , Ֆրանսահայերէն եւ աշխարհի չորս ծագերէն : Եղան անհատ բարե – բարներ , ինչպէս ազգային բարերար Տէր եւ Տիկին Ձորճ Մարաիկեան եւ ու – րիշներ , որոնք միշտ թիկունք եղան այս սիրելի հաստատութեան , մեծագումար նուիրատուութիւններու հետ միասին նոր դասարաններ ալ կանդնելով վարժարանի կողքին , արժանանալով Մուսա – Լերան ժողովուրդի սիրոյն , հայցմունքին եւ ե – րախտագիտութեան : Բայց Ֆրանսահա – յոց առաջին կարկառած ձեռքը կոթողա – կան երեւոյթ կը մնայ «Ցառաջ» վարժա – րանի կեանքին մէջ՝ որպէս հարազատ , ջերմ զգացումի եւ սիրոյ :

*Հաստատութիւն մը , որ նախակրթա – րանով սկսաւ եւ երկարօրէն կանգուն մնաց , նուիրեալ ուսուցչական կազմի մը զերազոյն ճիգերով եւ զրեթէ անվճար ծառայութեամբ : Նոյն դիտակից , յա – մառ եւ նուիրեալ աշխատանքովը ո՛չ մի – այն ուսուցչական կազմին այլ , նաեւ , Մուսա – Լերան ազգ· բոլոր մարմինները – ուն ու համայն ժողովուրդին , այժմ զարձած է ան երկրորդական վարժարան (Գոլէճ), 85000 լ· ոսկի պիւտճէով : Կրկնե՛նք եւ չեշտե՛նք , որ այս հաստա – տութիւնը կանգուն եւ արդիւնաւոր զար – ձնելու համար օրինակելի համերաշխու – թեամբ , եղբայրօրէն ձեռք – ձեռքի տը – ւած են այս հայաւանի բոլոր ազգ· մար – մինները · ե՛ւ թաղական խորհուրդ , ե՛ւ հոգաբարձութիւն , ե՛ւ քաղաքապետու – թիւն , ե՛ւ , մանաւանդ Հ· Յ· Դաշնակ – ցութիւն , հովանաւորութեամբը վեհ· Տ՛ Տ՛ Տ՛

ԻՄ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Քսան հինգ տարիներ անցան ,
Երիտասարդներ ծերացան ,
Բայց քու անունը չմոռցան ,
Ով իմ սիրելի վարժարան :

«Ծաղիկ» դասարանն էի: Սովորակա-նին պէս, հայերէնի ուսուցչուհին ներս մտաւ: Մենք ուրախութեամբ ոտքի ե-լանք: Օրիորդը, իր ճերմակ խոշոր դի-րերով, պատին վրայ գրեց. «Ազգային ՅԱՌԱՋ Վարժարան»: Զարմացած կը դիտէինք, բայց ուսուցչուհին, խզելով այս զարմանախառն լռութիւնը, ուրա-խութեամբ ըսաւ.— Մեր դպրոցին ա-նունն է «Ազգային ՅԱՌԱՋ Վարժա-րան»:

Նոր բան մը սորված էինք. նոր հոգի մը առինք կարծես :

Այդ օրուընէ անդին, ով որ հարցնէր թէ ի՛նչ է մեր դպրոցին անունը, անմի-ջապէս կը պատասխանէինք միաբերան. «Ազգային ՅԱՌԱՋ Վարժարան» :

Երբ արդէն աւարտած էի մանկապար-տէզը, եւ նախակրթարանի աշակերտ էի, զգացի որ փոփոխութիւն մը կար անցեալ տարիներուն եւ նորին միջեւ: Փոխանակ ըսելու «Ազգային ՅԱՌԱՋ Վարժարան, ըսին «Ազգային ՅԱՌԱՋ Բարձր. Վար-ժարան» եւ նոյնիսկ Գոլէճ :

Յառա՛ջ :

Այս է նպատակդ, ով իմ թանկագին վարժարան : Պիտի հասնիս զագաթնա-կէտին: Ո՞վ կը կարծէր եւ կը մտածէր թէ դուն կրնաս հասնիլ մինչեւ հոս : Հիմա կը տեսնենք, որ կը յառաջանաս :Ու վստահ ենք, որ օր մը, Գոլէճը պիտի ըլ-լայ համալսարան: Տասնեւմէկ տարի ե-կայ քեզի, քնքուշ կոկոնի մը նման ան-ցայ ծաղիկներուդ պարտէզէն, ու բաց-ուած վարդ էի՝ երբ ոտք դրի նախակր-թարանիդ սեմին: Հիմա գոլեճական եմ արդէն :

Դուն, վարժարան սիրելի, նախապը-տուղն ես այս գիւղին: Մեր մայրերն ու հայրերը, երբ հաստատուեցան այս մերկ գիւղին մէջ, իրենց առաջին մտածումը եղաւ քեզ կանգնել: Ու մենք, հազիւ աշ-խարհ եկած, տեսած ենք քեզ ու քեզմով լեցուած :

Դուն, աղքատ գիւղացիներուն հիւ-ղակներուն ճրագն ես մշտավառ: Շատ ուրախ օրեր տեսար: Տխուրներն ալ քիչ չեղան: Ու այսօր արդէն քսան եւ հինգ տարեկան ես, առոյգ, կայտառ ու խան-դաբորբ :

Հոգաբարձութիւնը որոշեց խրախճան-քով մը տօնել յոբելեանդ :Յայտարարուե-ցաւ : Ժողովուրդին մէջ փափաք մը ըս-տեղծուեցաւ : Անհամբեր սպասեցին Կի-րակի դիշերուան :

Կիրակի օր, ժամը ութին, բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ Տիգրանեան սրահ : Ա-շակերտներս, ուսուցիչներու առաջնոր-դութեամբ, մտանք ներս եւ նստանք պտղասեղաններու դիմաց :

Տնօրէնը, քանի մը խմաստալից խօսքե-րով բացումը ըրաւ խրախճանքին եւ ա-ռաջարկեց բաժակ պարպել մեր Գոլէճի հիմնադիր՝ Շաւարշ Միսաքեանի յիշա-տակին: Ապա թամատա ընտրուեցաւ Պ. Պօղոս Սնապեան: Թամատան, շրջուն վաճառորդի մը նման, այս ու այն կողմ պտըտեցաւ եւ պզտիկ հէքեաթով մը ըս-կըսաւ թամատայութեան: Խմեցինք բազ-մաթիւներուն կենաց: Եղան երգեր, պա-բեր, դասախօսութիւններ, անակնկալ-ներ: Մեր դպրոցի նախկին տնօրէնը, Պ. Սարգիս Զէյթլեան, խորապէս յուզուած, յիշելով հայ ժողովուրդին տառապանք-ները եւ անցուցած կեանքը, ըրաւ շատ ի-մաստալից դասախօսութիւն մը : Ան թե-լադրեց ժողովուրդին, որ աւելի ու աւելի զոհողութիւն յանձն առնէ, այս վարժա-րանը, այս լոյսի տաճարը միշտ կանգուն պահելու համար :

Կէս դիշերին խանդավառութիւնը իր զագաթնակէտին հասաւ : Այս մթնոլոր-տին մէջ, ներկաները ինքնաբուխ նուէր-ներ ըրին, որոնցմէ հաւաքուեցաւ 5000 լիբ. ոսկի: Տէր Հօր պահպանիչով վեր-ջացաւ խրախճանքը :

Վարժարան, հաւատարիմ աշակերտու-հիդ եմ, եւ դուն՝ իմ ապագան: Անունդ անմահ է հոգւոյս մէջ: Քեզի հետ միշտ պիտի աղաղակեմ՝

Յառա՛ջ, յառա՛ջ, յառա՛ջ...

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՔԻՒՍՊԷՔԵԱՆ
(Ը. դասարան)

արժանաւոր ժառանգորդը, որ կտակեց դիրի սրբազան խորհուրդը մեր եւ գալիք սերունդներուն : Տարիներ ետք դարձանք կրկին ՅԱՌԱՋին, իր նշանաբանին դի-տակից միշտ վերելքի մէջ ՅԱՌԱՋին, ուր այժմ մատաղ սերունդ մը ամբողջ պաշտամունքի է նստեր Հայութեան ու լոյսին դիմաց :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԵԾով մարմնաւորուած եւ անհուն զոհողութիւններով մեծութեան ճամբուն մէջ մտած քսանեւհինգամեայ ՅԱՌԱՋը միթէ ցեղին անընկճելի կամ-քին, մշտանորոգ ու մշտագոյ գաղտնի-քին իրաւ խորհրդանիշը չէ :

ՅԱԿՈԲ ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՔՆԱԶԱՐԳԱՑՈՒՄ (կատակերգու-թիւն) եւ ՀԱՒԱՏՔԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ (ողբերգութիւն մէկ արար) : Գրեց՝ Գէ-որգ Սաղճեան, Պէյրութ, 1966:

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, թիւ 4, Ապրիլ 1966, Պէյ-րութ :

«ՅԱՌԱՋ»
ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ԾՐԱԳԻՐ

Ա.— Լայնօրէն ծանօթացնել աշակեր-տութեան հայերէն լեզուն, Հայոց պատ-մութիւնը, հայրենագիտութիւն, եւ հայ մշակոյթը, ու մղել զանոնք այս մար-զերուն վրայ ստեղծագործ աշխատանքի:

Բ.— Պատրաստել աշակերտութիւնը Լի-բանանեան պետական պաքալորիայի ա-րաբերէն լեզուով, սորվեցնելով արաբա-կան պատմութիւնը, ծանօթացնելով ա-սոնց արաբական մշակոյթը եւ տալ հա-պատասխան դիտական պաշար :

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանը ունի 350 աշակերտ - ա-շակերտուհի : Մանկապարտէզ՝ 117, նա-խակրթարան՝ 177, երկրորդական բա-ժին՝ 56 :

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Ուսուցիչ - ուսուցչուհիներու ընդհ. թիւն է 25, մանկապարտէզ՝ վեց, նախա-կրթարան եւ երկրորդական բաժին՝ 19 = 15 ուսուցիչ, տասը ուսուցչուհի : 6 ուսուցիչ համալսարանական ուսում ու-նին եւ կը դասաւանդեն երկրորդական բաժնին մէջ: 12 ուսուցիչ երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտ են եւ կը դասաւանդեն նախակրթարանի եւ երկ-րորդական բաժնի մէջ : Իսկ 7 ուսուցիչ երկրորդական վարժարաններէ թերա-ւարտ՝ կը դասաւանդեն նախակրթարանի վարի կարգերուն :

Ուսուցչական 25 հոգինոց կազմէն 17 հոգին «Յառաջ» վարժարանի նախակրթ-արանէն շրջանաւարտ են: Երեքը հա-մալսարանական ուսում ունին: Բոլորն ալ երիտասարդ, խանդավառ եւ նուիրեալ ուժեր են :

Վարժարանի տնօրէնն է Յովհաննէս Գարագաշեան, նախկին շրջանաւարտ «Յառաջ» վարժարանէն, այժմ համա-լսարանական պատրաստութեամբ լուրջ եւ խանդավառ ուժ մը :

ՊԻՒՏՃԷ

Դպրոցը կը մատակարարուի 85·000 լիբ. ոսկիով, որուն մեծագոյն մասը կը գոյանայ աշակերտութեան կրթաթոշակ-ներէն: Իսկ մնացեալը՝ պետական եւ այլ յատկացումներէ ու նուիրատուութիւնն-երէ:

Ընդհանրապէս տարեկան 25·000 լիբ. ոսկի բաց մը կը մնայ, զոր փակելու ճի-գեր կ՛ըլլան բացառիկ միջոցներով : Անցեալ տարի բացը զոցելու մտահոգու-թեամբ վիճակահանութիւն մը սարքեց վարժարանի խնամակալ մարմինը, տոմ-սերը ընդհ. Լիբանահայութեան մէջ ըս-պառելով (հասոյթը 10·000 լիբ. ոսկի ե-ղաւ):

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇԷՆՔԸ

Նախակրթարանը և երկրորդական բա-ժինը կը բաղկանան 11 դասարաններէ, տեսչարանէ մը, ուսուցչարանէ մը, գը-րենական պիտոյքներու սենեակէ մը, դիտական փորձարկութեանց (լապորա-թուար) սենեակէ մը եւ Տիգրանեան ընդ-արձակ սրահէն, որ կը գործածուի հան-դէսներու եւ այլ հաւաքոյթներու համար: Սոյն սրահը շինուած է ազգային բարե-բար, այժմ հանգուցեալ Միհրդատ Տիգ-րանեանի եւ իր ամերիկաբնակ արժանա-ւոր որդւոյն տրամադրած գումարներով: Արեւմտեան կողմի վեց դասարանները եւ դիտական փորձարկութեանց սենեակը շինուած են Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մար-տիկեանի, Մուսա - Լերան Եողուն - Օլուգ գիւղի ամերիկաբնակ հայրենակից-ներու եւ Տէր եւ Տիկին Մովսէս Մախուլ-եաններու (տեղացի բարերար) կողմէ : Բարերարներէն իւրաքանչիւրը շինած է երկու դասարան: Դասարանները կը կոչ-ուին բարերարներուն անունով :

Շէնքին արեւելեան կողմը, Տիգրանեան սրահին կից, կը գտնուի Շրջանաւարտից Միութեան ակումբ դրադարանը, որ շինուած է Միութեան միջոցներով : Իսկ ակումբին կից կայ ուրիշ սենեակ մը, որ կը գործածուի, իբրեւ պահարան Միու-թեան պատկանող առարկաներու :

Դպրոցին մակարդակի բարձրացմամբ անհրաժեշտութիւն ծագեցաւ նոր դասա-րաններու, ուրեմն եւ մանկապարտէզը բաժնելու՝ մայր շէնքէն : Երկու տարի է, որ որպէս մանկապարտէզ կը գործած-ուի վարժարանին մօտիկը գտնուած մայ-րանոցի շէնքը՝ յարմարցնելով զայն նոր կացութեան պայմաններուն : Թէեւ ունի բաւարար սենեակներ, բայց դասարանի յատուկ յարմարութիւնը կը պակսի ա-նոնց: Կը պակսի նաեւ խաղավայրի բա-ւարարութիւնը՝ մանաւանդ ձմրան ըն-թացքին: Թէեւ այս ուղղութեամբ բա-ւական ծախքեր եղան եւ դիւրութիւններ ու յարմարութիւններ ստեղծուեցան, բայց դեռ թերիները շատ են, որոնց սըր-բագրութիւնը ժամանակի եւ յարմար պայմաններու կը կատարօտի :

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրիշին չուանով հորը մի՛ իջներ :

×

Անուշ վարուէ, բայց, բոլորովին մեղր մի ըլլար, որպէսզի նաները չուտեն քեզ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԷՕՎՐԸ Տ'ՕՐԻԱՆ
ԵՒ
ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐԸ

— * —

Inutile d'ajouter que les auteurs de toutes ces persécutions, non seulement restent impunis, mais ils deviennent l'objet de toutes les faveurs.

La perception de ces impôts et de ces taxes se fait avec un redoublement de barbarie inouïe.

On nous contraint de payer de prétendus arriérés remontant à douze années ! et ceux qui restent sont tenus de payer pour eux personnellement d'abord, et ensuite pour ceux qui ne sont plus là, soit parce qu'ils sont morts, soit parce qu'ils sont parvenus à émigrer, afin de se soustraire à tant de tourments.

IX. BANQUE AGRICOLE.— Sous prétexte de favoriser l'agriculture dans le pays, mais en réalité pour s'emparer des propriétés que peuvent encore posséder les Arméniens, l'administration vient de créer une prétendue *Banque agricole* dont le capital a été prélevé tout entier sur les seuls Arméniens, bien que ses opérations ne profitent qu'aux seuls musulmans.

Tous les terrains appartenant à nos nationaux sont pris successivement pour servir d'hypothèques à cette banque.

X. USURIERS.— Les malheureux chrétiens, s'ils veulent échapper aux affreuses tracasseries des percepteurs, ne peuvent plus s'adresser comme auparavant à des capitalistes de leur nation, — il n'y en a plus ! Ils doivent donc emprunter à des usuriers musulmans qui ne leur prétent qu'en prenant comme garantie tout ce qu'ils peuvent encore posséder, et seulement à 100 p. %, et souvent même à 200 p. % pour une seule année !

Et encore, pour pouvoir se procurer à de pareilles conditions l'argent qu'on leur réclame, les malheureux sont obligés de donner comme caution hypothécaire leurs terrains, leurs récoltes à venir, leurs bestiaux et jusqu'à leurs propre personnes !

XI. CONCESSIONNAIRES. — Jamais les percepteurs ne délivrent de quittances pour les sommes qu'ils reçoivent. Il s'en faut, d'ailleurs, qu'ils versent à la caisse gouvernementale ce qu'ils ont perçu de la population, sans en prélever pour eux une large part.

Sous ce même nom de percepteurs, il faut aussi comprendre les fonctionnaires de toutes charges et de tous rangs qui, par dizaine et par vingtaine, s'abattent sur notre malheureuse population et rivalisent à qui l'épuisera davantage et saura en tirer le plus, au besoin à l'aide de flagellations barbares.

Signalons seulement les farouches zaptiés ou gendarmes, les soldats inhumains de l'armée régulière et les *rédifs* de la réserve ; les créanciers du gouvernement, les fournisseurs de l'armée et ceux de la cavalerie ; les mudirs, les recouvreurs des dîmes, etc. etc.

Souvent le gouvernement décide que tous ces percepteurs viendront à la fois, le même jour, dans un même village, de façon à ce que le pauvre paysan, à peine sorti des tortures que l'un vient de lui faire subir pour être payé, tombe dans les griffes de l'autre qui lui infligera le même supplice ; et, ce même jour, avant que le soleil ait disparu, le pauvre Arménien se verra mis de nouveau à la torture, jusque dans sa maison, par l'agha des Kurdes, qui vient lui réclamer à son tour le tribut spécial (kafir) qu'il a pris l'habitude de prélever pour lui-même, en dehors de impôts du gouvernement turc.

XII. ATROCITES DU FISC. — Les agents du fisc sont mille fois plus féroces que les Tartars. Ils arrivent à l'improviste dans un village, et, armés de matraques ou de yatagans, ils se précipitent dans nos maisons, commencent par s'emparer des malheureux habitants, et se mettent à les flageller s'ils ne trouvent pas prêt ce qu'ils réclament.

Ils fouillent partout, de la cave au grenier, brisent tout ce qui leur tombe sous la main, s'emparent des provisions cachées, des vêtements de travail et même des linges usés qui servent à couvrir le corp nu des petits enfants !

Et pendant tout ce temps ils se font entretenir, eux, leurs suites, leurs montures, aux frais du village qui doit les pourvoir de tout très abondamment. Bien que les impôts soient prélevés chaque année avec la plus extrême dureté, ils réclament maintenant non seulement ceux de l'année courante, mais ceux, disent-ils des années précédentes ; et pour cela ils jettent hommes et femmes en prison, — car les femmes ne sont pas épargnées, — et leur infligent les plus odieux supplices, sous prétexte de les obliger à révéler ce qu'ils tiennent caché.

(6 — *à suivre*)

Այրի Տիկին Հայկ Գարակէօզեան, , Օր· Մարկրիթ Գարակէօզեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Ապրիլ 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Ապրիլ 30) առաւօտ ժա– մը 11ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Ե– կեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխա – դրուի Փանթէոնի դերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՆՈՒԷՐ

Ապրիլ 24ի տարեդարձին առթիւ Ղ· Հայրանեան իր մօր Օղիտայի եւ հօր Սուքիասի եւ եղբայրներուն եղերական մահուան առթիւ կը նուիրէ 50 Ֆ· «Հայ Բոյժ»ին։ Տիկին Հայրանեան Աղասեան Ծնողաց եւ մեռեալներու յիշատակին 20 Ֆրանք Հայ Մշակոյթի Տան։

(Առանձ «Ցառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն·— Ֆ· Կապ· Խաչի Լիոնի մաս– նաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ըն– կերուհի Մառի Տէր–Պետրոսեանի եւ ըն– տանեկան պարագաներուն, իր հօր, Ֆ· Կորիւնեանի մահուան սխուր առթիւ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Ապրիլեան եղեռնի 51 – ամեակը կ'ոգեկոչուի Մայիս 8ին, կիրա– կի ժամը 17ին տեղւոյս քաղաքապետա – րանի սրահին մէջ (Բիւ Վոլթէռ)։ Մաս – նամանուխիւնները յետագային։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

4 ՕՐ ՄԱՅԻՍ 19ԷՆ 22
ՕԹՈՒԱՒՈՎ

Անդամներու եւ բարեկամներու ժա – մադրութիւն մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թէրմինիւս սրճարանին առջեւը ժամը 8ին։ Մեկնում 8·15 դէպի Պրիւսէլ։ Պառկ տեսարժան վայրերը։ Ճաշ պան – դոկը։ Երեկոն՝ ազատ։

Բ· օր·— Մեկնում դէպի Հոլանտա։ Վերադարձ Թիլպուրկ, ճաշ պանդոկը։ Երեկոն ազատ։ Յաջորդ օրը մեկնում՝ Ամսթերտամ, պառկ զանազան վայրեր։ Վերադարձ Թիլպուրկ։ 4րդ օրը մեկնում դէպի Փարիզ, Անվերսի ճամբով, ապա՝ Ուաթերլօ (այցելութիւն) եւ ժամանում Շաթօ տը Վենսէն իրիկուան 8ին։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 168 ՖՐԱՆՔ

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

ԿԱՐԵՒՈՐ· — Ֆրանսահպատակներուն համար՝ Ազգ· անձագիր, օտարներուն համար անցագիր կամ թիթր տը վուա – յաժ։ Ամէն մասնակցող պէտք է անդա – մակցի։ Տարեկան՝ 10 Ֆրանք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն·— Ֆ· Կապ· Խաչի Լիոնի մասնա– ճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տիգրան Յանճեանէ 50 Ֆ· ողջագեալ Պէաթրիս Յանճեանի (Փարիզ) յիշատակին։

Պր· Մ· Պալէօղեանէ 20 Ֆրանք օդա – փոխութեան կայանին համար, փոխան ծաղկեպսակի, ողջագեալ Ց· Կորիւնեանի մահուան առթիւ։

Տիկ· Պերճուհի Ահարոնեանէ 20 Ֆր· իր մօր մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Ա· Դաւիթեանէ (Պանտո– լէն) իրենց աղջկան Տընիզի նշանախօսու– թեան առթիւ 50 Ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ·— Հ· Ց· Դ· «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժա– մը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

ՎԵՆՍԵՏԻԿ

ՄՈՒՐԱՏ·ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իտալիոյ մեծագոյն բանաստեղծին, Տանթէ Ալիկիերիի, ծննդեան 700ամեա – կին, եւ իբրեն դործերուն հայերէն թարգ– մանութեան հարիւրամեակին առթիւ, դը– րական եւ դեղարուեստական մեծ հան – դէս տեղի պիտի ունենայ, վարժարանի Թիէփոլեան չքեղ սրահին մէջ, կիրակի Մայիս ութին ժամը 16·30ին։

Կը հրաւիրուին բոլոր աղդայինները։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ »

Կազմակերպութեամբ Մարի Նուպար Ուսանողական Տան վարչութեան։

Հովանաւորութեամբ Հ· Բ· Ը· Մ·ի Եւրոպայի յանձնաժողովին։

Մայիս 3Էն 13, Ուսանողական միջազ – գային տան մէջ։

Մանրամասնութիւններով՝ յաջորդով։

ՀԱՆԴԵՐՁԱՊԱՀ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամը Մօնմորանսիի իր հան– դրստեան տան համար կը փնտռէ փորձ հանդերձահուհի մը։

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել իր դրասենեակը, 32 Բիւ Թրէվիլ, Փարիզ։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
51-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԵՒ 1896Ի ՎԱՆԻ ՋԱՐԴԻ 70ԱՄԵԱԿ

Շաբաթ, Մայիս 7, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Boulevard Chave

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝ Պ· ԱԼԵՔՍԱՆ ԲԱԲԱՑԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ· ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՐՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին·— Ալիս Շամիրեան եւ Սահակ Տէ – րոյեան (երգ), Վերգինէ եւ Վանիկ Նազարեան (արտասանութիւն), Ելիզապէթ Էօրէնեան (դաշնակ)։

Կէս գիշերէն ետք՝ պարահանդէս

ETIENNE MORRIS et sa jeune formation moderne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Յ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆԻԷՐԻ ՍԵՐՈՒԲ – ՍՕՍԷ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը ծոնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 7 ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Անիէրի քաղաքապետարանին շքեղ սրահներուն մէջ

Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Vi le, Asnières
Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ՍՕՍԻ պարախումբին,
Թատերական ներկայացում եւ անակնկալներ
BAR ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ BUFFET

à partir de 24 heures **GRAND BAL**
avec M. VARTIVANIAN et son orchestre typique

կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Moyens de communication :
BUS : Départ Porte de Clichy 139-140, descendre Place Voltaire
Départ Porte de Champeret 165, Descendre Galliéni
METRO : Pont de Levallois, prendre bus 135, descendre Galliéni.
TRAIN : ST-LAZARE, descendre Asnières — Salle des fêtes à 5 min. de la gare

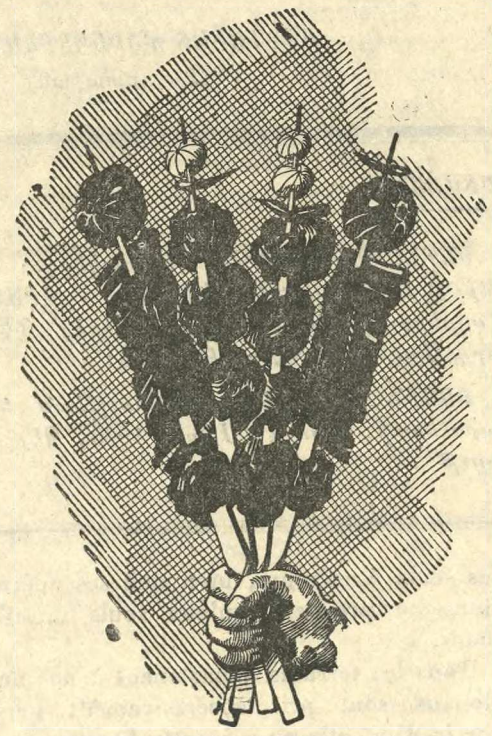

ՁԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր։
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ· ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին
ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ· ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ· 2ին, վերադարձ Սեպտ· 17ին
Գին՝ 1950 ֆր·

Աբձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*
TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՁԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով։
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե· ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա։
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
ՍՈՒՍԱՄ –
ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)